ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 2 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9418 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5219

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՅՈՒՆԻՍ 8ԻՆ

Նահարարաց Խորհուրդը եւ Ազգ. Ժողովի նիստը զբաղեցան գլխաւորաբար ալժերական հարցով :

Նախատեսուած էր նաեւ որ Նախարարաց Խորհուրդը հաղորդէ կառավարական որոշումը զինուորական նոր Ատեանի մը մասին: Արդարեւ Սալանի վճիռէն ետք եւ ցոյց տալու մամար իր դժգոհութիւնը, տը Կոլ լուծած էր Բարձր Ատեանը զոր ստեղծած էր 1961 Ապրիլեան դէպքերու վաղորդայնին :

Այս ժողովին առթիւ, կը յայտնուէր թէ կառավարութիւնը անփոփոխ կը պահէ իր ալժերական քաղաքականութիւնը եւ Հանրապետութեան նախագահը յայտնած է թէ վճռած է ապահովել հանրային իշխանութեանց շարունակութիւնը եւ կայունութիւնը: Տը Կոլ ձայն-պատկերասփիւռէն ճառ մը պիտի խօսի յառաջիկայ Ուրբաթ :

Նախարարաց Խորհուրդի վաղորդայնին, տեղեկատուութեան նախարարը կը հաղորդէր նաեւ թէ հաստատուած է « Արդարութեան Զինուորական Ատեան » մը: Այս Ատեանը որ կը ստեղծուի նախկին պատերազմական ատեանի ոգիով (1928) կապուած է Բանակներու նախարարութեան եւ ոչ Արդարութեան: Զուտ զինուորական, Ատեանը մէկ զինուորական ատենակալ պիտի ունենայ նուազագոյն, դատաւորներու մէջ: Երկրորդ հրամանագրով մը, կը բարեփոխուին նաեւ պատժական օրինագիրքի կարգ մը կանոնները: Այսպէս, զոհերու ընտանիքները պիտի կարենան ամբաստանող կողմ ըլլալ եւ ըստ այնմ, իրենց դերը խաղալ դատավարութեան ընթացքին :

Այս նոր ատեանին զուտ զինուորական հանգամանքը չի զարմացներ եթէ նկատի առնուի թէ, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն ոչ – զինուորականներն էին , որ մեղմացուցիչ պարագաներու կողմնակից եղած են, Սալանի վճիռին ժամանակ :

Նախարարաց Խորհուրդը զբաղած է նաեւ Ալժերիայէն դաղթողներու հարցով: Այս առթիւ կը նկատուի թէ հակառակ իշխանութեանց ջանքերուն, Ալժէի մէջ զրոյց կայ թէ Սէն – Պարթելէմի մը (1572 Օգոստոս 24ի դիշերը Քաթըրին տը Մետիսիսի ներշնչումով, թագաւորը՝ Շառլ Թ. Բողոքականներու ջարդը հրահանգեց: Գլխաւորները մորթուեցան : Անմիջական հետեւանքը եղաւ՝ 5րդ քաղաքացիական պատերազմը) կրնայ տեղի ունենալ Յուլիս 2ին: Այս պատճառաւ շատեր կ'ուզեն իրենց ընտանիքները Մայր – Երկիր զրկել, իբրեւ ապահովութիւն :

Ժոքս զեկուցում տուած է Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ Գաղտնի Բանակի ենթադրական շփումներու մասին: Խորհուրդը ըզբաղած է նաեւ Հասարակաց Շուկայով եւ Անգլիոյ անդամակցութեամբ եւ Ֆրանսական արբանեակ մը արձակելու հարցով :

Նոյն օրը, նախարար Ժոքս բաւական նեղ կացութեան մատնուած է Ազգ. Ժողովի մէջ: Նախ պարզած է Ալժերիոյ ներկայ ողբալի պատկերը «ափ մը մարդոց» պատճառաւ եւ շեշտած «յանուն Մայիս 13ի է՞ որ զէնք կը պարպուի Մահմետականներու վրայ: Ֆրանսական ներկայութիւնը ապահովելու համար է՞ որ կրակի կը տրուին Ֆրանսական դրպրոցները»: Մէկը կը պոռայ «Իւմանիթէին պէս կը խօսի »:

Նախագահ Շապան – Տէլմաս կարգի կը հրաւիրէ երեսփոխանները, երբ աղմուկը կը բարձրանայ: Ժոքս կը խօսի Էվիանի համաձայնութեանց երաշխաւորութեանց մասին, բայց ընդմիջումը անմիջական է «Յուդայի համբոյրն է»: Կը խօսին նաեւ Պուլէն, տը Պրոյլ, Լը Ֆէվրտ՝Օրմէսոն, Շմիթ :

Ալժերացի ընտրեալները (Հանրապետութեան միասնականութիւն) արդելքի բանաձեւ մը ներկայացուցած են Ազգ. Ժողովի դիւանին, որ քուէի պիտի դրրուի, Երեքշաբթի: Այս բանաձեւը կ'ըսէ. — » Ազգ. Ժողովը նկատի առնելով Սահմանադրութեան կրկնակի բռնաբարումները, գործադիր իշխանութեան միջամտութիւնը պատժական արդարադատութեան մէջ, նկատի առնելով կառավարութեան անկարողութիւնը իր քաղաքականութեան ստեղծած անիշխանութեան ի տես, հակառակ ինք իրեն տուած արտակարգ իրաւասութեանց, իր քաղաքականութեան ձախողութիւնը որ ցեղասպանութիւն ստեղծեց Ալժերիոյ մէջ, իր անկարողութիւնը տնտեսապէս եւ հոգեպէս կազմակերպելու դաղթականներու ընդունելութիւնը, նկատի առնելով որ կառավարութեան Ատլանտեան եւ Եւրոպական քաղաքականութիւնը կը վտանգէ ազատ Աշխարհի միասնականութիւնը եւ Արեւմուտքի ապագան, արդելք կը հանդիսանայ կառավարութեան »:

Այս բանաձեւը պէտք է բացարձակ մեծամասնութիւն ստանայ որպէսզի կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մընայ :

× Փարիզ , Փլաս Վիքթոր Հիւկօ, կը ձերբակալուի Առման Պելվիզի որ տը Կոլի դէմ եղած առաջին մահափորձին(1961 Սեպտեմբեր) դրդիչը կը նկատուի: Ձերբակալուելէն առաջ Պելվիզի այրած է բոլոր փաստաթուղթերը եւ դիմադրած մօտ երկու ժամ :

Հարցաքննութեան չի պատասխաներ , սպասուածին պէս, հաղիւ քանի մը «այո», «ոչ» կարելի եղած է ձեռք ձգել :

Համբարձման օրը, Ալժէ քաղաքը բացառիկ հանդարտ օր մը ապրած է: Ոչ մէկ մահափորձ: Նոյնը չէ Օռանի պարագան ուր շատ մը միջադէպեր պատահած են: Ալժէի մէջ, մթնոլորտը այնքան խաղաղ եղած է որ Մահմետականներ պտըտած են եւրոպական թաղամասերու մէջ եւ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է երկու համայնքներու ներկայութեան: Ալժերացի պարագլուխ Սի Ալա ընդունած է թէ առեւագումներ կան որոնց պատասխանատու են , բայց անոնք բոլորն ալ Գաղտնի Բանակի շարքայիններ են :

Այս հաւաքոյթին բանաձեւ մըն ալ քուէարկուած է ուր կը շեշտուի երկու համայնքներու վստահութիւնը «վաղուան Ալժերիոյ » համար :

× Էքսփրէս շաբաթաթերթը հրատարակած է այն երկու նամակները, զորս Սալան, անծանօթ միջոցներով, զրկած է Սանթէի բանտէն, մէկը՝ դանձապահ Սիմբթէռի, միւսը Օվերնիացիին : Կարելի չէ եղած ասոնցմէ ոչ մէկին ինքնութիւնը ճշդել :

Մայիս 4 թուակիր նամակին մէջ, Սալան կ'ըսէ թէ անհրաժեշտ է իր փոխանորդին յանձնել հարիւր միլիոն, տասը միլիոն ալ իր դատին ծախքերուն համար հարիւրապետ Պ.ի: Երկրորդ նամակը , որոշում մըն է ուր Սալան կ'ըսէ թէ Պիտօն կը նշանակէ զինքը փոխարինելու համար :

ԱՆԳԱՐԱ

ԻՆԷՕՆԻԻ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱԻ

Շաբաթներու տագնապներէ ետք, ի վերջոյ Իսմէթ Ինէօնիւ հրաժարեցաւ: Կը թուի թէ կարելի չեղաւ առաջքն առնել այս անխուսափելի տագնապին որ ըլլալով հանդերձ «աւանդական», ծանրակը շիռ բնոյթ ունի, երկրին անստոյգ կացութեան մէջ: Ինէօնիւ հակառակ իր յամառ փորձերուն չկրցաւ տէր մնալ կացութեան, կառավարութեան մը գլուխը, որուն մէջ Արդարութեան կուսակցութեան (Ատալէթ) անդամները ջանք չէին խնայեր ապացուցանելու համար թէ ամէն բան աւելի լաւ էր Մենտերէսի ժամանակ: Ասոնք արդէն ընդհանուր ներում կը պահանջէին Եասը Ատայի բանտարկեալներուն համար եւ վերջերս ներումի այս հարցը բաւական բարդ կացութիւն մը ստեղծած էր:

Հրաժարականի պատճառներէն մէկը կը նկատուի նաեւ այն մտայնութիւնը որու հանդիպած է ծեր փաշան երբ, վերջերս, շրջապտոյտի մը ընթացքին խօսած է երիտասարդ զինուորականներու հետ : Ասոնց ըսածը յստակ է.— « Յեղափոխութիւն մը ըրինք որպէսզի ամէն ինչ աւելի լաւ երթայ Թուրքիոյ մէջ, արդ, տարիէ մը ի վեր տնտեսական վիճակը վատթարացած է, չորս միլիոն անգործ կայ, ժողովուրդը անօթի է եւ ի՞նչ կ'ընէ Ներկայացուցչական Ժողովը: Կը վիճաբանի հարցերու շուրջ որոնք ոչ մէկ կապ ունին Թուրքիոյ իրական խնդիրներուն հետ»:

Ի տես այս կացութեան, հարց կը ծագի թէ ի՞նչ պիտի պատահի Թուրքիոյ մէջ: Նոր յեղափոխութեան մը առաջքը կարելի պիտի ըլլայ առնել թէ ոչ անգամ մը եւս բանակը գործի գլուխ պիտի անցնի: Եթէ Ինէօնիւ ետ չառնէ իր հրաժարականը, դժուար կ'ըլլայ Կիւրսէլի համար, փրկել երկիրը այս ծանր տագնապէն: Եթէ հանրապետութեան նախագահը միւս կուսակցութեան պարագլուխին յանձնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը խնդիրը ալ աւելի կը բարդանայ: Արդարեւ եթէ Ատալէթի պետը՝ Կիւմիւշփալա յանձն առնէ դահլիճ մը կազմել, բնաւ կարելի չըլլար բանակին խօսք հասկցնել: Ուր «հին աղուէսը» ձախողեցաւ, դըժուար թէ ուրիշ մը յաջողի :

Օռոռի մէջ, Անրի Պենազէն ալ թարգմանը կը հանդիսանայ արեւմտեան մտահոգութեանց, յայտնելով թէ Թուրքիոյ վտանգաւոր տարր ն է՝ 14 գնդապետներու խումբը, որ յառաջդիմականներէ կազմուած է եւ որուն պետը՝ Թիւրքէշ երբեք չէ ծածկած իր զգացումները Մոսկուայի հանդէպ :

Կը մնայ «սպասել եւ տեսնել» :

ԻՍՐԱՅԷԼ

ԱՅԽՄԱՆ ԿԱԽՈՒԵՑԱԻ

Հինդշաբթի օր, Թէլ – Ավիվի մէջ, Հրեաները կախեցին Ատոլֆ Այխմանը որ գլխաւոր պատասխանատուներէն կը նկատուի Հրեաներու ջարդին:

Գերմանացին շատ հանդարտ եղած է եւ «կեցցէ՛ Գերմանիա, կեցցէ՛ Արժանթին, կեցցէ՛ Աւստրիա» ըսած է մեռնելէն առաջ: Ներկայ եղած են չորս լրագրողներ (երկու Հրեայ, մէկ Անգլիացի, մէկԳերմանացի): Այխման ըսած է նաեւ «Ի մօտոյ, կը տեսնուինք »:

Մինչեւ վերջին վայրկեանը, Այխմանի բերնէն զղջումի ոչ մէկ խօսք ելած է : Ըսած է միշտ թէ իր պաշտօնն էր հնազանդիլ եւ ինք՝ կարգապահ սպայ, միշտ հնազանդած է:

Կիզուելէ ետք, Այխմանի աճիւնները ծովը նետուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ չփոթ կացութիւն մը կը տիրէ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, համայնավար պետական հարուածի մը վախէն : Միւս կողմէ քրտական շարժումները կը շարունակուին: Իրաքեան թերթերը կը գրեն թէ իրաքցի զինուորները մեծ խստութեամբ ճզմած են քրտական ըմբոստութիւնը Զախոյի, Պոհաքի, Պարզանի լեռնային շրջաններուն մէջ :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ հարաւը երկաթուղիի շատ ծանր արկած մը պատահած է : 65 մեռեալ եւ 40 վիրաւորներ կան: Բեռնատար կառախումբը բախում մը ունեցած է ճեպընթացին հետ որ Միլանոյէն Ճենովա կ'երթար: Արկածին պատճառը անհասկընալի կը մնայ որովհետեւ ճեպընթացին անցքը յայտնուած էր սովորական ազդարարիչ լոյսով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը Քուվ տը Միւրվիլ տեսակցութիւն մը տրուած է Քոլումպիա Պրոտէասթինկ Սիսթէմին եւ յայտարարած թէ Եւրոպան ալ պիտի դառնայ աշխարհի երրորդ մեծ ուժը: Նախարարը ծիծաղելի գտած է այն լուրը ըստ որուն Ֆրանսա կը պահանջէ որ Անգլիա իր հիւլէական գաղտնիքները հաղորդէ որպէսզի կարենայ Հասարակաց Շուկային անդամակցիլ :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Մաքմիլըն Փարիզ հասաւ այսօր : Շանի ծանօթ դղեակին մէջ ուր հիւրն է Ֆրանսայի, Բրիտանացի վարչապետը խօսակցութիւններ պիտի ունենայ տը Կոլի հետ :

ՏԻԺՈՆԻ մէջ բացուեցաւ Ժողովրդական Շարժումի համագումարը (ԷՄ ԷՌ ՓԷ): Նախագահը՝ Քոլէն ըսած է թէ իր կուսակցութիւնը միշտ ընդդիմութեան մէջ պիտի չմնայ: Խստօրէն քննադատած է կառավարութեան եւրոպական քաղաքականութիւնը եւ կարգ մը ուրիշ միջամտութիւններու ընթացքին, պատգամաւորները դէմ արտայայտուած են նախագահական վարչաձեւին :

ՓԱՐԻԶԻ տօնավաճառը իր դուռները փակեց Մայիս 31ին: Երեք միլիոն 645 հազար այցելու ունեցած է :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր օրէնքով մը որոշեց հեղինակի իրաւունքի սկզբունքը ընդունիլ: Ծանօթ է որ Խորհ. օրէնսդրութիւնը ցարդ չէր ընդուներ հեղինակի իրաւունքը ոչ երկրէն ներս , ոչ ալ դուրս: Ասկէ ետք գրագէտը, արուեստագէտը կամ գիտունը, տէր է իր ստեղծագործութեան մինչեւ մահը : Իր ժառանգորդներուն ալ իրաւունք կ'ունենան սեփականութեան :

ՊԱՊԸ Գերապայծառ Լինօ Ծանինին նշանակեց իբրեւ Առաքելական Պատուիրակ Երուսաղէմի եւ Պաղեստինի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ ճառ մը խօսեցաւ Մալիի նախագահին մեկնումին առթիւ եւ խստօրէն ձաղկեց Ափրիկէի տնտեսական « նորաշխարհակալութիւնը»: Խորհրդային վարչապետը յարձակեցաւ նաեւ Հասարակաց Շուկային վրայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա, յապաղումով, հերքեց թէ դրամ ուզած ըլլայ Պոնէն :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բացուեցաւ 310 հոգիի դատավարութիւնը: Ասոնք մասնակցած էին պետական հարուածի փորձին որ Դեկտեմբեր 30էն 31 կը ձգտէր լիբանական կառավարութիւնը տապալելու :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի Թունուզ պիտի երթայ Յունիս 7էն 9, պաշտօնական այցելութեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ , երեք միլիոն 719 հազար անգործ կայ :

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր նախորդ թիւն էր՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Մայիս 31, (տպուած էր՝ Չորեքշաբթի, բայց թուականը նիշդ էր):

ԻՐԱՆ

ՍԱԼԻ ԵՒ ՄՈՒՐՃԻ ՄԻՋԵՒ

Յօդուած մը գրեցինք Պետրոս Մեծի կտակին մասին, ընդունելով հեղինակաւոր հեղինակներու տեսակէտը, թէ անվաւեր է, բայց ռուս քաղաքականութիւնը հետեւած է կտակին ցոյց տուած ուղղութեան :

Իններորդ պարբերութեամբ կը հրամանագրէ. « Կարելի եղածին չափ մերձենալ Պոլսոյ եւ Հնդկաստանի: Աշխարհի իրական վեհապետը պիտի ըլլայ հոն կառավարողը : Ուստի շարունակական պատերազմներ մղել ոչ միայն Թուրքիոյ, այլ նաեւ Պարսկաստանի դէմ: Նաւաշինարաններ հաստատել Սեւ Ծովու վրայ, կամաց կամաց գրաւել այդ ծովը Պալթիկի նման, եւ Պարսկաստանի քայքայումով հասնիլ Պարսից ծոց, հաստատել առեւտուր Արեւելքի հետ, յառաջանալ մինչեւ Հնդկաստան, որ աշխարհի մթերանոցն է: Երբ այս կէտին հասնինք, այլեւս պէտք պիտի չունենանք Անգլիոյ ոսկիին»:

Ռուս – պարսիկ յարաբերութիւնները նախապէս առեւտրական էին, Պետրոս Մեծի օրէն կը սկսին քաղաքական դառնալ: Հսկել վերէն Պարսկաստանի ներքին իրադարձութեանց վրայ, բարեկամներ ապահովել ներսը, պաշտպանել դաւանակիցները, բողոքել տալ պետութեան դէմ, դիմումներ կատարել տալ եւ միջամտել հպատակներու եւ պետութեան գործերուն: Այս պիտի ըլլայ Կատարինէ Երկրորդի քաղաքականութիւնը :

Պետրոս Մեծ օգնած էր Վրաստանի, երբ կը պատերազմէր Թուրքերուն դէմ : 1783ին Շահին սպառնալիքին տակ Վրաստան կը մտնէ Կատարինէի պաշտպանութեան տակ: Աղա Մահմատ 1795ին կ'արշաւէ Վրաստան, կը գրաւէ Թիֆլիզը, ռուս բանակ մը կը մտնէ Կովկաս, կը գրաւէ Տերպենան ու Պաքուն, կը թափանցէ Շիրուան, Տաղիստան, կը հատատուի Վրաստան: Կատարինէ կը մեռնի, Ռուսերը կը քաշուին Վրաստանէն, Պարսիկներ կրկին կը մտնեն հոն, պատմութիւնը կը կրկնուի :

Վրաստանի վերջին արքայիկը 1799ին, մահուընէն քիչ առաջ երկիրը կը թողու Աղեքսանդր ձարին, 1800ին, Վրաստան կը միացուի ձարական կայսրութեան, Ռուսիա եւ Պարսկաստան կը դառնան սահմանակից :

Անգլիա կը մտահոգուի, երբ ռուս – պարսիկ պատերազմը կը սկսի, Պարսիկները կը պարտուին, Անգլիոյ ներկայացուցիչը կը միջամտէ, Կիւլիստանի դաշինքը կը կնքուի 12 Հոկտեմբեր 1813ին:

Սոյն դաշնագրով Ռուսիա կը տիրանար Տաղիստանի, Ղարապաղի, Պաքուի: Կասպից ծովը ռուսական լիճ մը կ'ըլլար, քանի որ ռուս ռազմանաւեր միայն կըրնային երթեւեկել :

Ռուսիա պիտի պաշտպանէր դահին օրինաւոր ժառանգորդներուն իրաւունքները, ուստի պիտի միջամտէր ներքին գործերուն, յափշտակողները վռնտելով, օրինաւոր ժառանգորդը դահ բարձրացնելով, շահին երախտագիտութիւնը շահելով, սպառնալիքի մը, ներքին խռովութեան մը պարագային շահին իրաւունք տալով ձարին միջնորդութեան դիմելու :

Դաշնագրին հրատարակումը ընդվզում պատճառեց Պարսիկներուն, Անգլիա ըմբռնեց, թէ Ռուսիա գործունէութեան խարիսխ մը կը հաստատէր Պարսկաստանի մէջ, աշխատեցաւ մեղմացնել պայմանները: Վարչապետ Նեսելրոտ 14 Ապրիլ 1816ին կը գրէր Կոմս Լիվընի. «Ռուսիոյ յարաբերութիւնները մեր պետութեան հարաւը գտնուող պետութեանց եւ ժողովուրդներու հետ տարբեր ըլլալու են Եւրոպայի քաղաքական յարաբերութենէն: Ասիոյ ժողովուրդներուն մօտ վախը միայն կ'երաշխաւորէ դաշնագրերու սրբութիւնը: Երբեք պիտի չընդունինք, որ օտար պետութիւն մը միջամուխ ըլլայ մեր եւ օտար պետութեան մը յարաբերութեանց »:

Զօրավար Երմոլով 1817ին չքախումբով մը կուգայ Թեհրան, Ֆաթ Ալի Շահին կ'առաջարկէ զինակցութիւն Թուրքիոյ դէմ, ազատ անցք, Խիւայի Խանին վրայ յարձակելու, Ռեշտի մէջ ռուս գործակալ մը հաստատելու: Շահը կը մերժէ Կովկասի կառավարիչին առաջարկները :

Զախողեցաւ նաեւ իշխան Մենչիքով Թեհրանի մէջ, Ռուսիա պատրաստուեցաւ պատերազմի: Պարսիկները կանխեցին Ռուսերը, բայց պարտուեցան զօրավար Փասքեւիչէն եւ ստիպուեցան կընքելու Թիւրքմենչայի դաշնագիրը (22 Փետրուար 1828):

Ռուսիա կը հաստատէ ֆափիթիլասիոն մը, միւս պետութիւններն ալ նոյն առաւելութիւնները պիտի ստանան յաջորդաբար: Թեհրան պիտի ըլլայ պետութեանց դիւանագիտական խաղավայրը, դիւանագէտներ պիտի հսկեն իրարու վրայ եւ տեղական ամէն շարժումի վրայ : Ռուս դիւանագէտը պիտի ջանայ ռուս – պարսիկ բարեկամութիւնը պահպանել :

Այդ բարեկամութիւնը պահպանուեցաւ, երբ Թեհրանի մէջ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Զարը Թեհրան ղրկած էր առաքելութիւն մը, պահանջելու համար երկու Հայուհիներու յանձնումը : Շահը յանձնեց զանոնք, բայց ամբոխը զայրացած՝ սպաննեց առաքելութեան անդամները : Շահը փութաց թոռնիկը Մոսկուա ղրկել եւ կառավարութեան չքմեղանքը ներկայացնել : Զարը բաւականացաւ յանցաւորներուն պատժուիլը պահանջելով, փոխանակ թշնամական վերաբերում ցոյց տալու: Պարսիկը գոհ մնաց ռուս վեհանձնութենէն, ինչ որ դժուարացուց Անգլիոյ դիւանագիտական գործերը :

Անգլիոյ Վարչապետ Փալմերսթն կը հեռագրէ Նեսելրոտի, 5 Սեպտ. 1834ին, « Ռուսիա եւ Մեծն Բրիտանիա Պարսկաստանի գործերուն մէջ միեւնոյն անկեղծ ոգիով գործակցելու են, պահպանելու են ներքին անդորրութիւնը, յարգելու են ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը»: Անգլիոյ վարչապետը մտահոգուած էր Հնդկաստանի սահմաններուն պաշտպանութեամբ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐԵՐՈՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Առաջին անգամ Սամոսատցի գեղագրող Հռոփանոսն էր, որ Մաշտոցի խնդրանքով, փորձառու գեղագրողի մը աչքերով բարեփոխեց Մեսրոպեան տառերը, գեղարուեստական ձեւով կոկեց անոնց հաստութիւնը, երկարութիւնը եւ կարճութիւնը: Այս տեղեկութիւնները, որոնց մասին կասկածելու պատճառ չունինք, կը հաղորդէ Կորիւն :

Յետոյ դարեր անցած են, եւ դարեր շարունակ հազարաւոր գրիչներ, ծաղկողներ եւ նկարիչներ, ամէն անգամուն ալ գեղագրողի մը աչքերով եւ ճաշակով, մէջտեղ բերած են Մեսրոպեան գիրերուն գեղարուեստական պատկերացումին անսպառ կարելիութիւնները :

Արդարեւ, բազմօրինակ եւ բազմաթիւ են հայերէն գիրերուն գեղարուեստական ձեւերը, իմաստաւորուած եւ տրամաբանական եւ միշտ հարազատ իրենց նախատիպերուն: Փոխուած է միայն գեղարուեստական պատկերացումին ներքին իմաստը, յարմարած է օրուան ճաշակին, արտայայտած է գործածութեան առիթը եւ պատեհութիւնը, գրութեան նիւթը եւ բովանդակութիւնը :

Այսպէս, հարկ եղած է գեղարուեստական ձեւ մը տալ, երբ այդ գիրերը փորուած են որմերու կամ քարի վրայ: Ուրիշ ձեւ մը, որ կը յարմարէր եւ կը վայելէր մագաղաթին: Երրորդ ձեւ մը՝ նուրբ եւ ասեղնագործ, ինչպէս հիւսած են արծաթէ գօտիներուն եւ զարդերուն, գորգերուն եւ շապիկներուն վրայ : Եղած են բիրտ պատկերներ, նաեւ նրբանազ, նաեւ մռայլ, իբրեւ տապանագիր, կամ աչքի զարնող եւ խստահայեաց, իբրեւ հրաման՝ վանքերու պատերուն վրայ գրուած: Կլոր – ոլոր ձեւեր ունեցող տառեր ալ եղած են, որոնք, կարծես, ընդօրինակութիւնները ըլլային կաքաւող աղջիկներու եւ կատակարան զուսաններու: Միեւնոյն ատեն գիրեր եղած են, որ խորհրդանշաններ արտայայտած են երբեմն բոյսերու եւ կենդանիներու պատկերներու ձեւով եւ երբեմն ալ մարդոց: Շատ անգամ ալ Մեսրոպեան տառերուն գեղարուեստական ձեւերը երաժշտութիւն կը բուրեն, կամ ցոյց կուտան հանդիսաւորութիւն մը ու նոյնիսկ, երբեմն, կը յիշեցնեն օտար լեզուի մը գիրերուն պատկերները: Սակայն, բոլոր պարագաներուն մէջ ալ հարազատ մնացած են Մեսրոպեան գիրերուն, եղած են հայկական :

Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ՝ Մեսրոպ Մաշտոցի ստեղծած գիրերը զարմանալի կերպով ճկուն են եւ ունին գեղագրական կարելիութիւններ :

Մեսրոպեան գրերուն գեղարուեստական բոլոր պատկերները համախօս չեն մեր այսօրուան գեղագիտական ճաշակին հետ: Ամէն դարաշրջան մոռացութեան տուած է այն ձեւերը, որոնք հինցած էին ներքին իմաստով եւ պահած է միայն այն, որ համախօս եղած է իրեն: Եւ արտայայտելով իր դարաշրջանին ոգին եւ ժողովուրդին գեղագիտական ըմբռնումները, գեղարուեստական իր նոր տառաձեւերը ստեղծած է :

Այս ձեւի ստեղծագործութեան մը փայլուն օրինակն է նկարիչ Կարօ Տիրատուրեանի երեսուն տարուան աշխատանքին արդիւնքը՝ «Հայոց գիրը, գեղարուեստական տառաձեւեր» գիրք – ալպոմը :

« Հայոց գիրը, գեղարուեստական տառաձեւեր...», «Մեսրոպ Մաշտոցի անմահ յիշատակին...»: Ասոնք առաջին էջերն են այն հարիւր վաթսուն տախտակներուն, որոնց վրայ նկարիչին վարպետ աչքը եւ ձեռքը ստեղծագործած են հայերէն գիրերուն գեղարուեստական ձեւերուն ամէնէն արդիականը, տրամաբանականը, գեղեցիկը, եւ ճաշակաւորը՝ համաձայն մեր այսօրուան արուեստին ըմբռնումներուն:

Տասնեակ էջեր կան, որոնք թէեւ Մեսրոպեան գիրերուն այբենական կարգին շարոցներն են միայն, բայց, այսուհանդերձ, յանկարծագիւտ հնարքներով ցոյց կուտան գիրերու բազմաթիւ գեղեցիկ ձեւեր, կը ստիպեն որ գիրը դիտենք իբրեւ գեղարուեստական եւ նկարչական պատկերներ, որոնք յստակ գեղարուեստական զգացումներ կ'արթնցնեն: Ու յետոյ էջեր, որոնց դրոշմուած տառերուն ձեւերը կուգան հաստատել այս կամ այն զրագէտին ու անոր գործին յատուկ, առաջին հայեացքէն անտեսանելի նկարագիրը, կ'օգնեն ի յայտ բերելու եւ լրացնելու երկին բովանդակութիւնը, նոյնիսկ սեռը, տեսակը՝ ըլլայ ան թատերական թէ արձակ, բանաստեղծական թէ հէքեաթային կամ դիւցազներգական:

« Սասունցի Դաւիթ», «Խանդութ » անուններուն էջին մէջ կը զգանք մեզի հարազատ Դաւիթականը, Թուր Կայծակը, Խանդութի նուրբ կնոջականութիւնը: Ուրիշ էջ մը, որ իր գիրերուն ձեւերով կը յիշեցնէ, օրինակ, Միսաք Մեծարենցի բանաստեղծութեան քնարերգական նրբութիւնը: Եւ ուրիշ էջեր՝ Տէրեանական, Սարեանական, Զարենցեան, Բակունցեան շունչով :

Երբ խօսքը կը վերաբերի ակադեմական Մանուկ Աբեղեանի, անոր ուսումնասիրութեամբ աշխարհ եկած հայրէններուն եւ անտունիներուն, նկարիչը գեղարուեստական տառաձեւերով «կը պատմէ» գիտնականին մեծութիւնը, հայրէններուն եւ անտունիներուն բանաստեղծական բարձր արուեստը: Երբ ըսելիքը կը վերաբերի երաժշտութեան եւ երաժիշտին, նկարիչը կը ներկայացնէ տառաձեւեր՝ երաժշտական «բնաւորութիւններով », կ'օգտագործէ երաժշտանիշերուն եւ անոնց հինգ նշանագիծերուն տարբերը այնպիսի ձեւով մը, որ կ'արծես թէ երգ մըն է, ելեւէջ եւ մեղեդի: Այսպէս անվերջ եւ շարունակաբար, տառաձեւեր, որոնք կը խօսին տիեզերագիտութեան, թատրոնի մասին, եւ տառաձեւեր, որոնց միջոցաւ գրասէրը կ'իմանայ թէ՝ Խայեամ գրած է արարերէն գիրերով եւ, որ հայերէնով կարելի է ցոյց տալ հնդկական գիրերուն ստուերագիծերը, չինական գիրը եւ գոթական գերմաներէնը:

Մեսրոպեան գիրերու գեղարուեստական ձեւերուն մէկ գեղեցիկ պսակը հիւսած է շնորհալի նկարիչը իր հատորով :

Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՄԵԾ ՍԷՐԸ

— Գեղեցի՞կ, կը բարկանայ Պերլիոզ, կ'ուզէք ըսել հոյակապ... Հոյակապ է ան...:

Այնուհետեւ Հեկտոր Պերլիոզ բոլորովին կը դառնայ գինով մարդու մը նման: Առաջին անգամն է որ կը սիրէ եւ ատիկա կը խռովէ իր բովանդակ էութիւնը : Սարսափելով իր նոր վիճակէն եւ վախնալով որ իր սէրը զինքը հեռուները տանի, կը յայտարարէ. «Սահմռկած եմ նոր զգացումէս, կը խոստանամ այսուհետեւ հեռու մնալ Շէյքսփիրեան կրակէն ...» :

Գինովի երդում ...: Զորս օր ետք անգլիական թատերախումբը կը ծանուցանէ «Ռոմէօ – Ժիւլիէթ»: Պերլիոզ կը վազէ, Եւ աւելին, ազատ մուտք ունենալով հանդերձ Օտէոն թատրոնէն ներս, կը վարձէ առաջին կարգէն թիկնաթոռ մը, աւելի մօտիկէն կարենալ լսելու համար իր երազներուն առարկան դարձած աստուածային ձայնը, մօտէն տեսնելու անոր հմայիչ դէմքը :

Ու կը տեսնէ: «Այդքանին պէտք չկար որպէսզի վերջնականապէս յաղթահարուէի: Տեսնելէ ետք Տանըմարքայի մը ռայլ ամպերը, լսելէ ետք այդ երկրին սառնաշունչ հողմերուն շառաչը, վերջապէս ականատես ըլլալէ ետք անսահման մելամաղձոտ միջավայրի մը անցուդարձերուն, երթալ ու նետուիլ գիրկը հրակէզ արեւուն եւ քաղցրաբոյր գիշերներուն Իտալիոյ, ներկայ ըլլալ լաւայի մը նման այրող ու մրկող սիրային պոռթկումներու՝ ընկերացած խելայեղ գիրկընդխառնումներու... շատ են այս բոլորը... կորսուած եմ», կը բացագանչէ Պերլիոզ, երբ դուրս կ'ելլէ թատրոնէն, «Ռոմէօ – Ժիւլիէթ»ի ներկայացումէն ետք :

×

Մէկ քանի շաբաթներ Հեկտոր Պերլիոզ կ'անհետանայ հրապարակէն: Կը շրջի Փարիզի հեռաւոր թաղերուն մէջ՝ այսահարի մը նման :

Այլեւս ոչ ցերեկը դադար եւ ոչ ալ գիշերը քուն ունի: Հմայուած «դժոխային կնոջ» շնորհներէն, ժամերով կը քալէ Փարիզի ինչպէս նաեւ հեռաւոր արուարձաններու մէջ, առանց սակայն յաջողելու իր մտածումներէն ջնջել զինք հալածող պատկերը :

Ի՞նչպէս հասնիլ մինչեւ անոր :

Կը հետաքրքրուի եւ զարմանքով կը տեղեկանայ թէ Օր. Սմիթսըն կը բնակի իր իսկ բնակած տան դիմացը, Սէն-Մարք փողոցին մէջ, գտնուող պանդոկ մը ...

Կրակ ու դժոխք ...

Ան կը բնակի ճիշդ իր մօտիկը, կրնայ զայն փողոցին մէջ անցուդարձին պահուն նշմարել իր պատուհանէն, առանց սակայն կարենալ անոր մօտենալու, խօսելու եւ իր սէրը աղաղակելու :

Հեկտոր Պերլիոզ կ'որոշէ գրել իր սիրածին: Անպատասխան կը մնան գրած նամակները:

Ծանօթութիւն կը հաստատէ Սէն-Մարք փողոցի պանդոկին տիրոջ հետ եւ կը խնդրէ անկէ որ իր վարձակալուհիին մօտ բարեխօսէ ի նպաստ իրեն որպէսզի գոնէ պատասխան մը ստանայ իր նամակներէն մէկուն :

Օր. Սմիթսըն, որ հոն կ'ապրի քաղքենի կեանք մը՝ իր մօր եւ իր քրոջ հետ, կը գայթակղի պանդոկապետին խօսքերէն ու ակնարկելով իրեն ուղղուած սիրային կրակոտ նամակներուն, կը բացագանչէ բարկացայտ.

— Երբեք պիտի չպատասխանեմ այդպիսի յիմարութիւններու ...

Ի՞նչ ընել: Ի՞նչպէս վարուիլ: Ժամանակը կ'անցնի, մինչ գեղուհին թատերական շրջապտոյտով մը պիտի մեկնի Հոլանտա:

Պերլիոզի ուղեղը կ'եռեւեփի: Հազարումէկ անհեթեթ ծրագիրներ զիրար կը հրմշտկեն իր փոթորկած գանկին մէջ :

Եւ յանկարծ կը յղանայ հոյակապ դաղափար մը :

(2 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

—o—

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Պանդխտութեան տարիները որքան կ'երկարին, նոյնքան աւելի խոր իմաստով մը մեր սիրտերուն մէջ կը դրոշմուի Մայիս 28ի նշանարանը :

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ անկախութեան այս տօնին 44րդ տարեդարձը, Մայիս 19ին տեղւոյն պետական թատրոնին մէջ :

Ընկերներ եկած էին Վիէնէն, Կրընոպլէն եւ այլ շրջաններէ : Ներկայ էր Ֆրանսացի ընկերվարականներու ներկայացուցիչը, քաղաքապետին տեղակալը՝ Պ. Փոմիէ, ընկերակցութեամբ Պ. Գէորգ Միքայէլեանի :

Օրուան նախագահը, ընկեր Ս. Սիսլեան (Կրընոպլէն) հանդէսը բացուած յայտարարելով, բեմ հրաւիրեց Նոր Սերընդականները, որոնք երգեցին «Մարսէյեզ» եւ «Յառաջ նահատակ» փառերգները : Ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս :

Ընկեր նախագահը բացման խօսքով, օրուան հանդէսին պատմականը ընելով՝ պատկերացուց Մայիս 28ի ծնունդը :— Եկած ենք տօնելու մեր հերոսներուն յիշատակը : Այս տօնը սովորական տօն մը չէ, այլ շղթաները փշրելու տօն մըն է : Այսօր, հաւատարիմ մեր հերոսներու յիշատակին, ուխտի եկած ենք մեր ազատագրական պայքարի շիրիմներուն առջեւ : Անոնք իրենց արեան գնով կերտեցին Հայաստանի անկախութիւնը» : Ապա հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու հերոսներուն յիշատակը :

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր : Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Վիէնէն, Կրընոպլէն, մեր ընկեր – ընկերուհիները, նաեւ տեղւոյն Նոր Սերնդականները :

Արտասանեցին օրիորդներ Ազնիւ Գինոսեան (Վիէնէն) «Մայր Հայաստանի», Ս. Սիսլեան (Կրընոպլէն) «Հէյ ճան հայրենիք», (Աւ. Իսահակեանի) : Օտէթ Քէչէճեան «Մօրս գերեզմանին» (Սարմէն) : Մեներգ մը ընկեր Զաքարեանէ (Վիէնէն) : Ընկերուհի Վ. Ռստիկեան (Վիէնէն) «Երգ հայրենիքի», «Անուշիկ եարճան» եւ «Հայաստան» : Ընկեր Բաբախեան (Կրընոպլէն) «Զմեռն անցաւ» : Յաջողութեամբ պարեցին տեղւոյն Նոր Սերընդականները «Կրունկի պարը», Մակի Խաչերեան, Ժ. Խաչիկեան, Հ. Փըրչիկեան, Շ. Պօյաճեան եւ Մ. Շահինեան, եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին : Կիթառի վրայ նուագեցին Արմէն Ղազարոսեան, Ա. Շահինեան եւ Պ. Հացագործեան : Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափահարութեան :

Այս ուրախալի ժամերէն ետք բեմ հրաւիրուեցաւ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը Պ. Փոմիէ, որ ըսաւ. — Երջանիկ եմ ձեզի հետ, ձեր անկախութեան տարեդարձին մասնակցելով : Ժամը կը մօտենայ բոլոր այն ազգերուն, որոնք կ'ուզեն իրենց անկախութիւնը ունենալ : Կը մաղթենք որ Հայաստան դառնայ ազատ անկախ հայրենիք, ընկերվարական վարչաձեւով » :

Կարճ դադարէ մը ետք բուռն ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Ժ. Դատաւորեան (Փարիզէն) : Ընկերը նախ Ֆրանսերէնով շնորհակալութեան խօսք ուղղեց օտար ներկայ հիւրերուն : Ապա հայերէնով, կարճ եւ իմաստալից ճառով մը վեր առաւ հայ ժողովուրդին կորովի կամքը եւ ըսաւ .

— Անցան 44 երկար տարիներ : Այն օրերուն ոչ մէկ օգնութիւն եղաւ դուրսէն : Հայ ժողովուրդը ճգնաժամային օրեր կ'ապրէր : Եւ սակայն Հայը իր կորովի կամքով, առանց խորութեան, կուրծք տուաւ թշնամիին : Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտերուն մէջ կռուելով համայն հայ ժողովուրդին ազատութեան համար, կերտեց ազատ անկախ Հայաստան, պարզելով եռագոյնը :

Այսօր շատեր չեն ուզեր տօնել այս տօնը, բայց եթէ Դաշնակցութիւնը չտօնէ այս տօնը, վստահ ենք որ վաղը Հայաստանի հայ ժողովուրդը ինքը պիտի տօնէ, պարզելով եռագոյնը :

Վիէնի ընկերներուն կողմէ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, «Հայուհին եւ հայ Ֆետային» : Հանդէսը վերջացաւ ներկաներու ուրախ տրամադրութեամբ :

× Հանդէսէն վերջ, ուշ գիշերին՝ ի պատիւ ընկեր Դատաւորեանի եւ հիւրերուն տեղի ունեցաւ ընտանեկան խնջոյք մը : Ընկեր – ընկերուհիները սեղաններու շուրջ բոլորուած շուտով ստեղծեցին հայկական տաք մթնոլորտ մը : Սեղանապետի պաշտօնը վարեց ընկեր Սիսլեան : Եղան խմբերգներ եւ մեներգներ : Երգեցին Տիկին Էքսիւզեան «Տըլէ – Եաման», Տիկին Փըրչիկեան՝ « Առաւօտ արշալոյսին» եւ Օր. Մակի Խաչերեան : Օրուան պատշաճ բաժակաճառեր : Ընկեր Դատաւորեան ի տես այս խանդավառ մթնոլորտին՝ բաժակ ի ձեռին, յուզուած, իր խօսքը ուղղեց երիտասարդներուն որոնք նստած էին առանձին սեղանի շուրջ :

— Ամէն հայկական աշխատանք, որ կը կատարէք, լաւ Դաշնակցականի մը գործեր են : Հետեւեցէք մեր երէցներուգծած ուղիին : Դուք էք վերջին օղակը գալիք սերունդին» : Ընկեր Յ. Կօշկակարեանի շնորհակալութեան խօսքերով գիշերուան ժամը երկուքին վերջացաւ խնջոյքը :

× Յաջորդ առաւօտուն, օգտուելով ընկեր Դատաւորեանի ներկայութենէն, տեղի ունեցաւ Նոր Սերունդին ժողովը : Երիտասարդներու սրտին ու մտքին ճըշգրիտ մօտեցումով՝ ընկեր Դատաւորեան շեշտեց կարեւորութիւնը, ինքնազարգացումի ճամբով, ճանչնալու Հայոց պատմութիւնը, հայ ժողովուրդին ցաւերն ու արդար դատը : Պարզեց նաեւ Նոր Սերունդին կոչումը եւ համապատասխան թելադրանքներ ըրաւ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).—Մայիսն է յատկացուած յարգանքի տուրքին : Ամէն տարի մարդկութիւնը այս ամսուն է որ կը տօնէ Մայրերու Տօնը, խորհուրդ՝ ծնունդի, ուրեմն տեւականութեան : Իսկ մենք, Հայերս, կը տօնենք Վասպուրականի Հերոսամարտը եւ Մայիս 28ը, որոնք կը քալեն նոյն ճամբէն ծնունդ հերոսներու, եւ ծնունդ հայրենիքի մը : Իրականին մէջ Վասպուրականի հերոսամարտը պէտք է տօնուի Ապրիլ ամսուան սկիզբը, ինչպէս կը տօնուէր առաջ : Շընորհակալ ըլլանք, սակայն, որ Վասպուրականցիները չեն մոռցած իրենց հերոսամարտը, զոր կը տօնեն ամէն տարի :

Կը մաղթենք որ Վասպուրականցիները այդ ջահը կարենան փոխանցել նոր սերունդին, որպէսզի նոյն նախանձախնդրութեամբ տօնուի այս հերոսամարտը :

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 13ին եւ բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ով, ընկերակցութեամբ Պ. Զէօրէքճեանի, ջութակով եւ փոքրիկն Ճօշկունեանի՝ աքորտէոնով :

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Յովհ. Հացագործեան : Տուաւ հերոսամարտի դժոխային պատկերը եւ Վասպուրականցիին հերոսական պայքարը : Յիշեց սրբազան անուններ, անոնց կատարած դերը : Նաեւ տխուր յիշատակներ : Խրիմեան Հայրիկի եւ Փորթուքալեանի շունչը կը թեւածեր կռուողներուն վրայ, որոնք տարին յաղթանակը եւ ստեղծեցին փառատօն մը : Պ. Հացագործեան յետոյ հրաւիրեց ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել նահատակներուն յիշատակը :

Օրուան բանախօսն էր Նոր Սերնդական Պ. Յակոբ Արթինեան, կարդաց զգայուն ճառ մը :

« Մեր ժողովուրդը ունի գաղտնիք մը տոկալու եւ ապրելու : Ազգեր կան որ կը ծնին մեռնելու համար, բայց հայ ժողովուրդը կը մեռնի ապրելու համար : Կը խոնարհինք բոլոր այն հերոսներուն յիշատակին առջեւ որոնք կերտեցին այս օրը : Յարգանք ինկողներուն ողջոյն եկողներուն » :

Խօսքը տրուեցաւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Սրապեանին : «Հայ ժողովուրդը պայքարով շահած է ինչ որ կուտայ պատմութեան, այսպէս աշխարհի ցոյց տուած է թէ ազգ է իր պատմութիւնով, իր հոգիով : Այս բոլորը կը պարտինք մեր հերոսամարտներուն : Առաջին գծի վրայ կուգայ Վասպուրականի հերոսամարտը, որ ունեցաւ իր նախընթացները մինչեւ Սարտարապատ, Եողկաթ, Գում Գափու, Կէմէրէկի շրջան, Հաճըն եւ ուրիշ նոյնքան փաստաւոր օրինակներով :

Բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը Պ. Թադոյեան, «Եթէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմը այսօր կը մասնակցի տօնակատարութեան, կը նշանակէ թէ միայն պարտականութիւն մը չէ, որ կը կատարէ, այլեւ իբրեւ այդ հերոսամարտերուն մասնակցող կազմակերպութիւն՝ կը ծառանայ անոնց դէմ, որոնք վայրերան նահանջականութեամբ մը կը քննադատեն կամ կը թերագնահատեն կատարուած նման շարժումները : Ճիշդ է թէ ամէն կռիւ յաղթանակ չի բերեր, բայց վստահ ենք թէ պարտութիւններ կան որոնք կը պատրաստեն վերջնական յաղթանակը : Ապրիլեան կռիւները ամբողջական ազատագրութիւն չբերին մեզի, բայց պատրաստեցին Մայիս 28ը, Հայութեան իտէալին յաղթանակը : Յարգանքով խոնարհինք եւ ըսենք թէ այս բոլորը եղան, որպէսզի հայ ժողովուրդը ապրի : Անոնք որ կռուիլ չեն գիտեր, ապրելու իրաւունք չունին» :

Խօսքը Հ. Վարդգէս Քէշիշեանինն է.— « Եթէ Տարօն սիրտն է հայ ժողովուրդին, հայ եկեղեցին՝ երակը, Վանը օրրանն է, հոս է որ սնած եւ աճած է հայ յեղափոխութիւնը : Խրիմեան Հայրիկ եկաւ Եւրոպա եւ երկիր տարաւ տխուր պատմութիւն մը : Իսկ դուք, Վանեցիներ, ի՞նչ պիտի տանիք : Եթէ օր մը հայրենիքը կանչէ, պիտի տանի՞ք Նոր Սերունդը, Հերոսամարտը յաղթանակով վերջացաւ, հայրենիք ստեղծուեցաւ, բայց մեռելները մեզմէ խօսք ու յարգանք չեն ուզեր, անոնք մեր զաւակները կ'ուզեն» :

Օրուան հանդէսին իրենց յարգանքի բաժինը բերած էին հեռագիրներով (Փարիզէն) նախագահ Պ. Արծրունի Ջրբաշեան, վաստակաւոր յեղափոխական եւ դաստիարակ Պ. Ղեւոնդ Մելոյեան (Փարիզէն), Պ. Հայկ Կոսոյեան (Թէհրանէն), Պ. Արսէն Թերլէմէզեան (Ամերիկա) եւ Վիէնի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Պ. Զէօրէքճեան եւ իր աշակերտը փոքրիկն Ճօշկունեան, (վերջերս ստացած աքորտէոնի առաջին մրցանակ), որոնք նուագեցին հայկական եւ օտար կտորներ : Արենուշներու խմբապետուհի Օր. Ալիս Շամիրեան երգեց ու արտասանեց «Ախ Թամարը» : Արտասանեցին Օր. Եւգինէ Նազարեան, Պ. Վանիկ Նազարեան, Ահարոնեանէն եւ Տէրեանէն : «Արմենիա» երգչախումբէն Պ. Ժիրայր Գասպարեան մեներգեց «Հայաստան»ը, «Կրունկը», «Այ վարդը» եւ իտալերէն երգ մը : Դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Ակինեան :

Ժապաւէնի վրայ ցուցադրուեցաւ Շիրվանզատէի «Պատուոյ համար»ը : Հակառակ լոյսի եւ ձայնի անբաւարարութեան, գոհացուցիչ էր :

Պ. Հացագործեան հանդէսը փակեց շընորհակալութիւն յայտնելով ամէնուն :

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Ասկից առաջ փաշան իր բոլոր խանդովը կը սիրէր Զիւլֆին : Ըսէ, ի՞նչ ըրաւ անոր մահուանէն ետքը : Նոյնպէս հիմա ալ այդ կեավուրի աղջիկը կապուած է սրտին : Բայց մինչեւ ե՞րբ. ըստ իս քանի մը ամիսէն անկից ալ պիտի ձանձրանայ :

Ֆուատ պէյ վշտացած եղանակով մը կերպարանքը մէկդի դարձուց ու չպատասխանեց : Զգաց թէ դիմացինը դեռ անփորձ մէկն էր, մինչդեռ ինք կեանքին մեծ մասը հարէմին մէջ անցուցած ըլլալով, դիտէր թէ գերուհիի մը արցունքը որքան դառն էր :

Նարկիլէն վերջացած էր : Երկու ներքինիները շուտով մը դահլիճը մտան ու կանանոցը աչքէ անցուցին :

— Գնա քովերնին, ըսաւ Ասատ ժպտելով, ես պարտէզը պիտի իջնեմ ու նարտ պիտի խաղամ տէտէին հետ :

— Աղէկ, բայց շատ մի ուշանար, առարկեց ծերունի Ֆուատ պէյ :

— Ոչ, քիչ պիտի խաղամ, յարեց Ասատ ու սանդուխներէն վար իջաւ :

Ծերունի Ֆուատ պէյ, որ երեք ներքինիներուն մէջ ամէնէն խղճամիտ ու բարեսիրտ անձն էր, պահ մը կանանոցի միջանցքին մէկ անկիւնը կեցաւ, մտածեց ինքնիրեն ու յետոյ սենեակ մը մըտաւ : Սենեակին մէջ մանկամարդ աղջիկ մը կար, որ հազիւ 15 տարու, բարձրահասակ, սեւ աչքերով, վշտալից նայուածքով եւ գեղանի էր :

— Մինա՞կ ես, Նուրիմէ, հարցուց ծերունի ներքինին անուշ ու դորովալից ձայնով մը :

— Ոհ, այո, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը, որուն Նուրիմէ անունը տուած էր ծերուկը :

— Ինչո՞ւ համար :

— Հանգիստ չեմ, կ'ուզեմ քիչ մը քընանալ :

Ծերունին նստեցաւ զսպանակաւոր բազմոցի մը վրայ եւ բացաւ պատուհաններուն լայն ու ծիրանեգոյն ասուիէ վարագոյրները :

— Նստիր, Նուրիմէ, ըսաւ ծերուկը մանկամարդ աղջկան, նստիր քովս ու ըսէ թէ ի՞նչ է պատճառը քու տրտմութեանդ, ինչո՞ւ արցունք թափելով օր կ'անցնես, ինչո՞ւ զուարթ չես, ինչո՞ւ կը մաշիս, ի՞նչ է ցաւդ :

Նուրիմէ, որ կ'ատէր այդ արաբ ներքինիները, տարօրինակ ու գրեթէ հեգնական նայուածք մը նետեց ծերունի Ֆուատ պէյին վրայ ու չպատասխանեց :

— Ինչո՞ւ չես խօսիր, յարեց Ֆուատ պէյ :

— Ի՞նչ պիտի խօսիմ, առարկեց Նուրիմէ, ի՞նչ է հարցուցածդ :

— Կը հարցնեմ թէ ինչո՞ւ տխուր ես, կը հարցնեմ թէ ինչո՞ւ ամէն օր արցունք կը թափես, կը հարցնեմ թէ ինչո՞ւ կը մաշիս :

— Ո՞վ :

— Դուն :

— Ե՞ս :

— Այո :

— Ի՞նչ գիտնամ :

— Հիւա՞նդ ես :

— Ոչ :

— Փափաք մը ունի՞ս :

— Ոչ :

— Հապա ի՞նչ է պատճառը : Տես, քեզմէ զատ մէկը չկայ որ այս ապարանքին մէջ արցունք թափելով օր անցընէ. մէկը չկայ որ իր երջանկութեան ստուերը ինքըն ըլլայ : Մինակ դուն ես որ գերեզմանի մը մէջ ապրող մէկու մը պէս ոչ կը ժպտիս, ոչ ալ կը նայիս քովերդ :

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Լենինեան մրցանակներ շնորհուած են զանազան անձերու, որոնց մէջ նաեւ Հայերու : Մասնագիտական գործերու համար Գուրգէն Գէորգեանի, Արտաւազդ Յակոբեանի, Վարդան Ղալամքարովի, Արամ Ադամեանի եւ Աշոտ Մնտոյեանցի :

ԳԱՄԵՐ ԿԼԼԱԾ ԿԻՆԸ ...

Երկու հայ բժիշկներ՝ Գ. Դանիէլեան եւ Մ. Բարսեղեան վիրահատութեան ենթարկած են կին մը՝ Ա. Խաչատրեան, որ մէկ քանի ամիսներու ընթացքին կուլ տուած էր 463 ասեղ եւ գամ :

Վիրահատութիւնը անցած է յաջող :

AGENCE LAGRANGE

Fondée en 1876

recherche

PAVILLONS - VILLAS - TERRAINS

expertise gratuite et discrète par notre spécialiste

M. Edouard MAVIAN

34, Rue Pasquier, PARIS - ANJ. 77-65

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւնփափազեան իրենց առաջին թոռնիկին՝

ԱՆԻԻ – ԶՈՒԱՐԹԻ

ծննդեան առթիւ կը նուիրեն Փարիզի Մըշակոյթի Տան 200 Ն. Ֆ.: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Շաւիլի Կապ. Խաչին և զպրոցին 50ական Ն. Ֆ.: ο

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պերճ Չիլինկիրեան եւ զաւակները Սերոբեան եւ Կազիկեան կը ծանուցանեն որ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պերճ Չիլինկիրեանի մահուան 8րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Միքայէլ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գըշիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Փօլատեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ ազգականին,

ՏԻԿԻՆ ՀՆԱԶԱՆԴ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան կը ծանուցանեն թէ իրենց զաւակներուն՝ ԷՕԺԷՆԻԻ եւ ԺԱԳԼԻՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մրկտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ :

Կը հրաւիրուին տարաբախտ աղջնակներուն (զոհ Քլամառի աղէտին) յիշատակը յարգողները :

×

Վարժապետեան եւ Մելիքեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ հօր եւ մեծ հօր Յակոբ Վարժապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Սէն Ժեռոմի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Եղիա Ժամկոչեան, զաւակները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·45ին, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, (Ռիւ տ'Օպանեը), իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՄԱՌԻ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Եկեքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍՈՒԼԹԱՆ ԵԿԵՔԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Պէրպէրեան ընտանիքը քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Տ. Դրֆանտա Ստեփանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, օգափոխութեան կայանին :

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ճաշասեղան : Ծախքերու մասնակցութիւն :

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդին՝ Այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ կէս դիշեր :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի :

Խրիմեան վարժարանի մէջ, 2 Ռիւ տը լա Տէֆանս :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Ճաշի մասնակցութիւն 10 Ն. Ֆ.:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 9ԻՆ

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին :

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 3ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Սէրքլ Կաթոլիք սրահը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Կապոյտ Խաչին, Հայ Մարտիկներու Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ռիւ տիւ Նուառի սրահը, 24 Ռիւ տիւ Նուառ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, եւ մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Կը նախագահէ ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

×

ՄԱՅԻՍ 28

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զավուշ խումբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նիսի Նոր Սերունդի «Հայաստան» խումբին :

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Օթէլ Սէրիպի չքեղ սրահին մէջ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հասարակութեան ջերմ խնդրանքին վրայ Բ. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Փիէռ Վօլֆի Գոմէտի տռամը 4 արարով և միեւնոյն դերակատարներով

Յունիս 4, Երկուշաբթի դիշեր 20·45ին

Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ

Բեմադրութեամբ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան զըրատուն 43 Ռիւ Ռիշէ, Մասիս նպարավաճառատուն 23 Ռիւ Սօլնիէ եւ ներկայացման օրը թատրոնին կիշէն :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ու ճիշդ ժամը 20·45ին :

(Մանրամասնութեանց համար փընտռել յայտագիրը):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28 Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի աննախընթաց պատրաստութեամբ ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն :

Բարձր հովանաւորութեամբ ԾԵՐԱԿՈՒ ՏԱԿԱՆ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ

GASTON DEFFERRE

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ. (Կարօ Յովսէփեան)

ԽՕՍՆԱԿ.— Սեպուհ Ասատուրեան *Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր*

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ *եւ* ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչախումբը, նոր յայտագրով

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, կէս գիշերէն ետք՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

HAZY SIEGUEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ՝ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

... ՈՒՐԱՀԽ, ԶՈՒԱՀՐԹ ԺԱՄԵՐ ...

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ծառաստանին մէջ

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

ՀՐԱԽԱՂ ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Վիճակահանութեան Ա. նուէր՝ հեռատեսիլի գործիք մը

ATTRACTIONS *ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ* **BAR-BUFFET**

Աննպաստ օդի պարագային՝ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ թատերասրահին մէջ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ոեւէ աշակերտ: Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE

3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)

Tél. 963.01.72

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը, 40 Ռիւ տը լա Մառ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը (պատերով) իր գործիքներով:

Դիմել գործի ժամերուն խանութը՝ Հ. Սարխօշեան :

13, Rue François Coppée, Malakoff (Seine)

Կամ բնակարանը (Կիրակի եւ Երկուշաբթի, առաւօտները՝ միայն):

230, Av Marx Dormoy, Montrouge (Seine)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Պելֆոնթէնի օգափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 1ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

Դիմել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ օրերը ժամը 16էն 18 :

Ընտանեկան նպաստ (ալլօքասիոն) ըստացող ծնողքներէն կը խնդրուի քառթերը միասին բերել :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) օգափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 2ին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Ռիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

ՕԳՈՍՏՈՍ *ՕԳՈՍՏՈՍ*

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

VILLA ROSALIA - CANNES · COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ

ԼԻՈՆ.— Վ. ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Ռիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ:

ՏԷՍԻՆ.— Ժ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Ռիւ Պռանլի :

ՎԻԷՆ.— ՕՐ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Ռիւ տէ Սելէսթ :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Ա. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Ռիւ Թառանթէզ :

ՎԱԼԱՆՍ.— ՕՐ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօթ տէ Շափըլիէ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Խ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժանս, Քանըպիէռ :

ՆԻՍ.— ՕՐ. Շ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ. Մանեան :

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի համար (Պիյէ Քոլէքթիֆ) :

Կանխավճար, 50 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն· Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 60 Ն· Ֆ· Հատը՝ 0·25 Ն· Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 3 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9419 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5220

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒԱՍԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ՄԷԿԸ...

Նոյնութեամբ հրատարակեցինք Հայաստանի լեզուաբաններէն Լ. Ադոյեանի գրութիւնը, լոյս տեսած Երեւանի Ապրիլ 28ի թիւին մէջ,— Հայերէնի մըշակումն ու զարգացումը բոլորիս գործն է», որուն ենթախորագիրն էր « երկուսի փոխարէն մէկը...» (Յառաջ, Մայիս 15 – 18):

Ցօդուածագիրը կը չեշտէր թէ «սոցիալիզմից կոմունիզմին անցնելու դարաշրջանում» մեծ դեր վերապահուած է ազգային լեզուներուն, որոնց առջեւ նոր պայմանները նոր ուղիներ կը բանան եւ դեր, առաւել եւս հարստացնելու իրենց բառապաշարը, առաւելագոյնս մշակելու եւ կատարելագործելու իրենց քերականական կառուցուածքը :

Ու կ'առաջարկէր «ազատօրէն օգտուել ռուսաց, ինչպէս եւ միւս ազգային լեզուների հարստութիւնից, առանց արհեստական խոչընդոտներ ստեղծելու անհրաժեշտ փոխառութիւնների առջեւ, ինչպէս եւ՝ առանց զերազնահատելու որեւէ լեզուի տերմինաբանութեան դերը տուեալ ազգ· լեզուի բառապաշարի հարստացման համար » :

Սակայն իր հիմնական դատաւորն է « մեր երկու ազգերի լեզուների միասնականացումը, ազգերն լեզուն մեր ժողովրդի առօրեայ խօսակցական լեզուն դարձնելը եւ մեր ազգային լեզուի առաւել մշակումը, նորմաւորումն ու հարստացումը »:

Երկու ազգային լեզու ըսելով կը հասկնայ արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը: Հայաստանի խորհրդայնացումով այս վերջինը, «պետական » լեզու դարձած է : Հետեւաբար եւ բնականաբար անիկա պէտք է դառնայամբողջ Հայութեան համագգային լեզուն :

Նարդունի «Թաղում արեւմտահայերէնից» որակեց Ադալեանի այս չնչաչարչիկ առաջարկը (Յառաջ, 26 Մայիս):

Չէր, բեւեռ մեծորպեան ուղղագրութիւնը չարախնդել եւ խառնիճաղանճ լեզու մը ստեղծել, Երեւան նստած պէր – ոճէսորները այժմ իրենց քիթը Հայաստանի նեղ սահմաններէն դուրս երկարելով կ'ուզեն ազատ աշխարհի մէջ ապրող Հայութեան ալ պարտադրել իրենց արտագութիւնները :

Ադալեան արհամարհանքով կը խօսի արեւմտահայ ճիւղ»ին մասին, որ արդարեւ ազգային ոճերի ու մտածողութիւններու հեռանքով կրնայ գուցէ իր «կենսատու հողը՝ միասնական հանրութիւնը»: կը խոստովանի սակայն, որ անիկա կը պահպանուի հայ գաղութներու մէջ, « բայց՝ չնմանցուած խնամքով ամեցուղ բոյսի նման » :

Ցաւակնոտութիւն է Երեւանցիներուն համար վերակշռութիւն տալ արեւելահայերէնին, երբ Ահարոնեանի եւ Իսահակեանի նման արեւելահայ գրագէտներ ու բանաստեղծներ կը հիանային արեւմտահայերէնի վրայ :

Այս վերջինը շատ աւելի կանոնիսկն գործած էր գրական լեզու: Արեւմտահայերէնով գրուած եւ հրատարակուած հազարաւոր գրքերը մեր ազգային մշակոյթի գանձերը կը կազմեն :

Փարիզի հրատարակուող Մասեաց Ա. գրքի Թերթը 1856, Թիւ Բ.ին մէջ կը գրէր թէ՝ « Մօտ ժամանակներս արեւելեան գաւառականին համար ալ առաջարկութիւններ եղած են այն բարբառը ուսանելու ջանքով մշակելու, գործածելու, եւ քանի մը կերպ փորձուած է՝ նոյնը իրեւ նոր ազգի նոր գրաւոր լեզու արժեցնելու համար » :

Երբ աւելի քան հարիւր տարի առաջ այս տողերը կը գրուէին , արեւմտահայերէնը չատոնց գրական լեզու էր գարձած : Իսկ «արեւելեան գաւառականը » մշակելու եւ գարգացնելու համար դեռ նոր առաջարկութիւններ կ'ըլլային :

Հ. Աբեղեան Այրարատեան իր «Քննական քերականութիւն աշխարհաբար կամ արդի հայերէն լեզուի» հոյակապ երկասիրութեան մէջ (Վիէննա 1866) կը գրէ ·

« Նաեւ ոչ հին եւ նոր օտար ազգաց մէջ անլուր բան է՝ մէկէն աւելի գրաւոր կենդանի լեզու· եւ դեռ այսօր Սպանացւոց վէհ գեղեցիկ լեզուն երեք տեսակ գաւառական ունի մատենագրութեան· Գասթիլեան, Կալիսեան եւ Գաթալան — Վալենսիական» (էջ 324):

Երբ Երեւան չի յաւակնիր ամենայն Հայոց կառավարութիւն ըլլալու, Երեւանի լեզուաբանները ո՛չ մէկ իրաւունք ունին խառնուելու արեւմտահայ դմայլելի լեզուին, որ հաւատարիմ մնացած է Ս. Մեսրոպի եւ Ոսկեդարի գծած ուղղութեան եւ ուղղագրութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժիրի մէջ չհայտարարուած պինդ պատերազմը կը շարունակուի : Ոչ մէկ մահափորձ Զորեքշաբթի իրիկունէն ի վեր : Բոլորը կը կարծեն թէ ապագային է որ խօսակցութիւններ կան Ալժ· Ազատ Ճակատի եւ Գաղտնի Բանակի միջեւ հակառակ եղած հերքումներուն : Ամժամեայ դէր – ծադիր մարմնին նախագահը՝ Ֆարէս ընդունեցաւ Ալժիրիոյ Ֆրանսացիներու ներկայացուցիչներ : Ֆուչէ, Ֆրանսացի մարզպանը յայտարարեց ձայն – պատ – կերասփիւռէն թէ Եւրոպացի եւ մահմետական չահ ունին հաշտուելու :

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ միսը, կարագը եւ ուտեստեղէնի բազմաթիւ ուրիշ նիւթեր 25էն 35 առ հարիւր յաւելում կը կրեն, իբրեւ հետեւանք երկրագործական տագնապին : Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական դեկոյցը կը չեշտէ թէ ժողովուրդը պէտք է հասկնայ եղածին քաղաքական եւ տնտեսական անհրաժեշտութիւնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարական տագնապը չէ լուծուած : Հանրապետութեան նախագահը կրկին ինէօնիւի յանձնարարած է կառավարութիւն կազմել , ընդունելէ ետք միւս երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կարմիր հրապարակին վրայ ամերիկացի նշանաւոր ճոպի երաժիշտը՝ Պէնի Կուտման նուագահանդէս մը տուաւ :

ԻՐԱՔԻ քրտական ըմբոստական շարժումին պարագլուխը՝ Մոլլա Մուսթաֆա Էլ Պարզանի դիմում մը կատարեց ՄԱԿին որպէսզի Իրաքի Քիւրտերուն ալ ճանչցուի «ինքնորոշման իրաւունքը »: Դէտեր կ'ուզէ եւ ՄԱԿի միջամտութիւնը :

ՎՈՐՈՆԵԻԻ (Խորհ· Մխութիւն) հաժամալսարանի լեզուներու կաճառին դասախօսը՝ Փրոֆ· Սթարիով յայտարարեց թէ խորհրդային ուսուցանողները· (օտար լեզուներու) ճեռնհաս չեն այդ մարզին մէջ: Պէտք է վերջ տալ այս թոթովանքներուն եւ միջոցներ տալ երկրին որ պարուսմակարգակին վրայ մնայ առանց դժուարութեան :

ՏԻԺՈՒՆԻ քաղաքապետ, 86ամեայ Կանոնիկոս Քիւ , ընդունելով ժողովրդապետ Շարժումի ժողովին պատգամաւորները յայտարարեց ·— « Հաճոյքով կ'ողջունեմ պաշտօնակիցներս խորհրդարանի մը ո – րուն այլեւս մուտք չունինք : Բայց այս կացութիւնը պիտի վերջանայ : Վեհապետ մը չի կրնար կառավարել առանց խորհրդարանի եւ մանաւանդ անոր դէմ, բայց Սզղ· ժողովը լուծուելու վտանգին տակ չէ որովհետեւ այդ պարագային 150 ե – րեսփոխաններ կան որոնք անդամ մըն ալ չեն դար (կ'ակնարկէ ԻԻ էն Էռի) :

ՄԱՅԻՍ 28 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայր երկրէն փարասանգերով հեռու , լքուած իր ճակատագրին, այսուամենայնիւ հայ ժողովուրդը իր հոգիին մէջ վառ կը պահէ, աւելի քան երբեք հայրենիքի սէրը : Չինուած՝ հայ ցեղի ինքնատիպ զոհաբերութեան ոգիով, ան խանդավառութեամբ կը նայի ապագային եւ հը – պարտութեամբ ու հրճուանքով դիտէ վերակոչել իր անցեալ փառքերը :

Այս պատճառաւ էր որ, Մայիս 27ի Շաբաթ գիշեր, ան եկած էր լեցնել խուռներամ, ճրագ քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը, իր փառքի կոթողը ե – զող՝ Մայիս 28ի անկախութեան տօնա – կատարութեան ներկայ գտնուելու մեծ փափաքով ու ոգեւորութեամբ :

Վեց հարիւր տարուան հայ ցեղին և – րաղներուն իրականացման օրն էր այդ օրը, նմանող՝ հրաչքի, փառաւոր ու վսեմ :

Վարագոյրը կը բացուի, հայկական ու ֆրանսական զոյգ եռագոյններու եւ լուսարձակներու լոյսին մէջ, օրուան նախագահ ընկեր Հ· Սամուէլեան կը սկսի իր բացման խօսքը հետեւեալ կերպով · —

« Այս տարի եւս օտարութեան մէջ կը տօնենք անկախութեան տարեդարձը : Քանի կ'երկարին պանդխտութեան տարիները, այնքան կ'աւելնայ կարօտը հայրենիքին եւ ազատութեան : Յաւերժենական Արարատը 44 տարի առաջ կենդանի վկան զարձաւ այն հրաշապատում ճակատամարտներուն, Հայոց պատմութեան ամէնէն բախտորոշ օրերուն: Հայութիւնը մէկ սիրտ մէկ հոգի, ոտքի կանգնեցաւ ճգնաժամային այդ օրերուն, համախմբուած Հ· Յ· Դաշնակցութեան հովանիին տակ : Առանց դաւանանքի եւ գաղափարի խտրութեան, անոնք իրենց արիւնը տուին, յանուն հայրենիքի ազատութեան: Անոնց բազուկներուն մէջ խտացած էր վեց դարու վրէժը: Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու ոգին խայտաց անգենականին մէջ: Փառք եւ պատիւ այն հազարաւոր հայ հերոսներուն, մարտիկներուն, քաջարի հայորդիներուն, որոնք իրենց կեանքի գնով հիմք դրին Հայաստանի Հանրապետութեան: Այսօր, երկու խօսքով ունի հայ ժողովուրդը, խտացած երեք բառերու մէջ, Միացեալ Անկախ Հայաստան: Միացեալ՝ որովհետեւ հողային պահանջ ունինք մեր հարեւաններէն, անկախ՝ որովհետեւ ազատութիւն կը պահանջենք, հող եւ ազատութիւն, ահա այս է մեր ուզածը: Այսօր, հանդիսաւորապէս կը կրկնենք մեր պահանջները, այն հաստատ հաւատքով, որ ուշ կամ կանուխ, անպայման պիտի հասնինք մեր գաղափարականին իրականացման : Այդ հաւատքով, կ'ողջունենք Հայաստանի անկախութեան 44րդ տարեդարձը »:

Նոր Սերունդի կողմէ ընկեր Ալթունեան կարդաց ուղերձ մը նուիրուած Մայիս 28ին: Երիտասարդ սերունդը կուգար հանդիսաւորապէս ու վճռականութեամբ խոստանալ, թէ հաւատարիմ է ու պիտի մնայ ազատութեան գաղափարին, Հ· Յ· Դաշնակցութեան դրօշին տակ, միշտ պատրաստ ծառայելու, խոհեմ պատնէշին վրայ գործած չէ իրականացած ազատ եւ ամբողջական Հայաստանը :

Ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ, օրուան բանախօս ընկեր Յովիկ Եղիազարեան որ խօսեցաւ իր լաւագոյն ճառերէն մին, կուռ եւ խմաստալից որու բովանդակութիւնը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել .— « Ազատութեան հունարը , որ հայ ժողովուրդի սրտին մէջ թաղուած էր հին դարերէն ի վեր, վարդանանց դիւցազնամարտի օրերէն՝ կրկին ուռճացաւ, հայ հերոսներու արիւնով, Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ եւ տուաւ իր հրաշալի պտուղը 1918 Մայիս 28ին ստեղծելով, անդրանիկ անկախ հայկական հանրապետութիւնը : Հայ ժողովուրդը իր բոլոր խաւերով ու հատուածներով, տեղացին ու պաղթականը, ծերն ու երիտասարդը, հայ բանակը եւ հայ զօրաւարները առանց խնայութեան ու առանց սակարկութեան , համախումբ կերպով , նետուեցան մահու եւ կենաց ճակատամարտին մէջ եւ չահեցան յաղթանակը եւ հիմք դրին անկախ հայ պետութեան մը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան »:

« Ուրեմն , Մայիս 28ը կը պատկանի ամբողջ Հայութեան , որովհետեւ ան ձեռք բերուած է հայ ժողովուրդի միասնական ճիգերով, հովանաւորուած եւ ներշնչուած Հ· Յ· Դաշնակցութեան բոցավառ չունչով : Ամէն տարի, ինչպէս այսօր, պիտի գանք տօնելու այս փառքի ու յաղթանակի օրը, որպէսզի վառ մնայ ազատութեան ու անկախութեան գաղափարը հոգիներուն մէջ, վերարծարծուի ամէն տարի, մինչեւ գոհացում ըտանան մեր ազգային պահանջները եւ տէր գառնանք մեր անվիճելի եւ արդար իրաւունքներուն: Յուսահատելու եւ բարոյալքուելու պատճառներ պէտք չէ ունենանք, որովհետեւ ներկայիս , աւելի քան երբեք յուսատու է հորիզոնը , հակառակ արտաքին երեւութական դժուարութեանց: Հայ դիտակից նոր տարբեր աւելի բազմաթիւ են այսօր մեր իրականութեան մէջ, որոնք պատրաստակամ ու վճռական են չարունակելու գործը մինչեւ այն օր երբ մենք կը տիրանանք մեր անկախութեան: Այսօր աւելի քան երբեք ճանչցուած ենք մեր դատով, միջազգային դիտակցութիւնը պետնի վրայ ու մեր իրաւունքները աւելի հիմնաւորուած են : Այսօր, մեր մէջ թմրած հոգիներ գոյութիւն չունին այլեւս, անկախութեան վսեմ գաղափարը բոյն դրած է ամէն մէկ Հայու հոգիին մէջ, այդ հոգին ամբողջ Հայութեան միահամուռ ջանքերով պիտի բոցավառի կրկին, հայրենիքը պիտի ըլլայ անկախ իր ճակատագիրը իր ձեռքով տնօրինելու իր ազատ ու ամբողջական սահմաններուն մէջ: Այս հաւատքով եւ այս վճռական կամքով է որ հայ ժողովուրդը պիտի տօնէ ամէն տարի, Մայիս 28ը, վառ պահելու համար ազատութեան գաղափարը հայ պանդուխտներու մէջ: Կեցցէ Մայիս 28ը եւ անթառամ մնայ զայն կերտողներու յիշատակը »:

Ծափերու մէջ հանդիսի վերջացած ընկեր Եղիազարեանի խօսքերը , ներկայ հասարակութիւնը սկսաւ երգել Մեր հայրենիքը մեծ ոգեւորութեամբ :

Հանդէսի երկրորդ մասը յատկացուած էր գեղարուեստական բաժնին: Օր· Թաոօն երկու անգամ բեմ գալով մենապարեց իր երեք յատուկ ճկունութեամբ ու հմայքով :

Մեր սիրելի երգիչը, Մ· Պօղոսեան խանդավառօրէն երգեց՝ «Եար նազա – նին», «Հայաստան»ը, «Աղջիկ անուշ – ուած»ը եւ «Ալվարդին երազը» դաշնակի ընկերակցութեամբ Կ· Ափրիկեանի :

Հայ կիթառահոսներու երբեակ մը մեզի տուաւ լաւագոյն ապրումները :

Կ· Ափրիկեան իր քառեակով, անգամ մը եւս եկաւ հաստատել որ պիտի մնայ մեր տաղանդաւոր խմբավարը , երգուեցաւ «Գարուն ա», «Սարերի վրով գնաց», «Ես գիշեր լուսը տեսայ», որոնք ժողովուրդի բուռն ծափերուն մէջ, կրկնուեցան մէկէ աւելի անգամներ:

Հանդէսի առանցքը ըլլալու պատիւը վիճակուած էր սակայն, Կ· Ափրիկեանի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին եւ անոր երգած՝ «Ցոլակ Ջան»ը: «Համար – ձակ»ը, «Վշնոցի ես եմ նաչխել»ը: Ներկաներու որոտընդոստ ծափերու եւ հուռռաներու մէջ, երգչախումբը սոսկալեցաւ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԱՒԵԼԻ ԵՐԿՆԱԲՈՂՈՔ ՔԱՆ ԱՐԻՒՆԸ ԱԲԷԼԻ

ԽՄԲ.— Այս տարի, Ապրիլեան Նահատակաց Օրուան առթիւ, Ապրիլ 24ին, Հ. Սահակ Եպ. Կոգեան պատարագեց Աշրաֆիէի եկեղեցւոյն մէջ եւ յետ պատարագի՝ եպիսկոպոսական գգեստաւորումով դուրս ելաւ եկեղեցիէն եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանին ընդարձակ գաւիթին մէջ, ծովածաւալ բազմութեան մը առջեւ, ի ներկայութեան կաթողիկէ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս-Պատրիարքին, արտասանեց հոյակապ քարոզ մը, զոր կուտանք ամբողջութեամբ ստորեւ: Անցեալ տարի եւս տրուած էինք Հ. Սահակ Եպիսկ. Կոգեանի քարոզը, արտասանուած նոյն Օրուան առթիւ: Բացառիկ գեղեցկութեամբ ու շունչով բաբախուն այս քարոզներէն կը յատկանշուի այս տարուանը անով որ բովանդակ Հայութեան ընդվզումը կը յայտնէ հանդէպ անոնց որ *քարթ-փոսթալ*ներ հրատարակեր էին՝ գրելով թէ հայ ժողովուրդը ջարդուեցաւ, որովհետեւ մեղաւոր էր, Զօհրապները եւ Վարուժանները ջարդուեցան, որովհետեւ մեղաւոր էին: Այս տրամաբանութեամբ՝ Թուրքը կը դառնար Աստուծոյ գործակատարը, պատժելու համար մեղաւորները: Հայութեան դէմ, հայ մարդու ձեռքով, «եղեռնագործ» մատներով գրուած այս ահաւոր ամբարշտութեան դէմ հարկ էր որ ծառանար կշիռ ունեցող անձնաւորութիւն մը: Եւ ո՞վ կրնար պատասխանել արժանաւորապէս, եթէ ոչ ոսկեբերան քարոզիչը, Հ. Սահակ Եպ. Կոգեան, որու այս քարոզները պիտի մնան անկորնչելի կոթողներ:

Կ'արտատպենք առնելով «Մասիս»էն, որքան գեղարուեստական վայելք պատճառող իր լեզուին համար, նոյնքան միացնելու համար մեր ընդվզումը խաթարուած հոգիով Հայերու դէմ:

ՀԱՄԱՐԻՔ ԵԹԷ ՆՈՔԱ ԵՂԵՆ ՄԵՂԱԻՈՐ՝ ԱՌԱՒԵԼ ՔԱՆ ԶԱՄԵՆԱՅՆ ՄԱՐԳԻԿ, ԶԻ ԶԱՅՆՊԻՍԻ ԱՆՑՍ ԿՐԵՑԻՆ.—

Քրիստոս Տէրն մեր այս հարցը կը դընէր եւ ինքը, արդարադատ եւ ամենատես, կուտար պատասխանը.— Ո՛չ ասեմ ձեզ: Մօտեցնելով այս խօսքը մեր ազգին, կ'ըսենք.— Կը կարծէ՞ք թէ բոլոր ազգերուն մէջէն ամէնէն մեղաւոր ազգը մեր ազգն էր, որ ենթարկուեցաւ մորթոտուելու եւ այս ազգին մէջ ամէնէն մեղաւորները այն միլիոն մը ջարդուածնե՞րն էին: Անվարան եւ անդեղեւ կուտամ պատասխանը.— Ոչ ասեմ ձեզ:

Վսեմաշուք Հոգեւոր Տէր, անգամ մը եւս պիտի ոգեկոչեմ արիւնոտ դէպքը, որ ձեր ալ աչքերէն խլած է արցունքներ: Բայց այս անգամ պիտի հանեմ ձեր առջեւ բան մը՝ աւելի քստմնելի, աւելի երկնաբողոք՝ քան արիւնը Աբէլի եւ արդարոց: Պիտի չուզեմ ձեր աչքերուն մէջ արցունք տեսնել, արցունքը ինծի թողուցէք: Ձեր աչքերուն մէջ կ'ուզեմ տեսնել զայրոյթ մը արդար, նման այն զայրոյթին՝ որ ցոլացաւ Փրկչին գեղեցիկ աչքերուն մէջ:

Պատուական եւ սիրելի հաւատացեալներ, մեծ էր ոճիրը, որ գործուեցաւ հայ ազգին վրայ՝ ջարդովը, որ ձեզ այսօր այստեղ է հաւաքած: Մեծ էր ոճիրը, բայց չզարմանաք՝ եթէ ըսեմ որ կայ մեծագոյն ոճիր մը, եւ պիտի ընդունիք թէ մեծագոյն ոճիր մը պիտի գործէինք մենք՝ եթէ արդարացնէինք ջարդարարը եւ ջարդը, եթէ մեղաւոր կոչէինք եւ պատիժի արժանի՝ ջարդուածները: Մեծագոյն ոճիր մը պիտի ըլլար՝ եթէ մեր նահատակներու գլխէն վար առնէինք պսակը մարտիրոսութեան, եւ անոնց վրայ դնէինք գդակը ոճրագործի: Այս է՝ որ պատահեցաւ 1961ին, հա՛յ բառերով, հայ գրերով, ու երանի չկարենայի ըսել՝ հա՛յ մատներով: Մոռցա՞ք, չզգացի՞ք պէտքը բողոքելու եւ չզգացի՞ք պէտքը հրապարակային քաւութեան եւ հատուցումի: Ի՞նչպէս կրնաք մոռնալ այն քարտը կամ քարտերը՝ որոնք զրկուեցան ասոր եւ անոր, ի՞նչ կը կարդայինք այդ քարտերուն վրայ: Կը կարդայինք սա դժոխաշունչ խօսքը.— Հայ ժողովուրդը ջարդուեցաւ՝ որովհետեւ մեղաւոր էր, որովհետեւ պատիժի արժանի էր: Եւ հայ հեղինակները... չէ, չեմ կրնար շարունակել, սիրելի հաւատացեալներս, այնքան հոգիս կը փշաքաղուի: Բաւ է որ ըսեմ թէ նիւթական ու մարմնական ջարդէն աւելի խուժդուժ ջարդն է որ գործուեցաւ: Ոճիր մը՝ ջարդուածներու դէմ, ոճիր մը կրօնքի դէմ, սիրոյ դէմ, մարդկային զգացումի դէմ, ազգի դէմ, եւ այն ձեռները՝ որոնք կրցան գրել այդ խօսքերը՝ աւելի եղեռնագործ էին քան ձեռները՝ ջարդարար հրէշներուն: Ո՞վ էր որ ունեցաւ ամբարշտութիւնը այդ քարտը գրելու եւ յղելու: Հաւանօրէն բարեպաշտ մարդիկ, կրօ՛ն ունեցողնե՛ր, մեղքի հաւատացողներ: Ա՛հ, այդ բարեպաշտութիւնը կեղծ է, այդ կրօնը կը շահագործեն քսակի, փառքի եւ հաճոյքի համար: Այդ մարդը կամ այդ մարդերը՝ որոնք ամբարշտեցան գրելու այն ինչ որ լսեցիք, կ'աղօթեն, բայց անոնց աղօթքը անձնահաճ ինքնագովութիւն է, անոնց պաշտամունքը եսապաշտութիւն է, անոնց քարոզութիւնը սնամէջ փող է ամբարտաւանութեան եւ անոնց ազգասիրութիւնը ազգանենգութիւն է: Հայ ժողովուրդը մեղաւո՛ր էր, անո՛ր համար ջարդուեցաւ: Գիտէ՞ք, ո՞ր ժողովուրդն էր այդ ժողովուրդը: 1915ի հայ ժողովուրդն էր, ձեզմէ շատերուն մեծ ծնողները կամ ծնողները, եւ այս հայ ժողովուրդը արմատախիլ եղաւ իր հնամենի հողէն, ինչպէս ծառ մը արմատախիլ կ'ըլլայ, ճղակոտոր՝ ինչպէս կաղնին հաստաբերձ եւ բարձրուղէշ, փոթորիկէ զարնուած: Ո՛հ, ջարդուեցան՝ ինչպէս միջատները կը ջարդուին, եւ մորթուեցան ինչպէս ոչխարները կը մորթուին: Հայ ժողովուրդը հայրե՛րն էին եւ մայրե՛րը՝ որոնք աշխարհի դաս կրնան տալ, կրնային տալ հայրենասիրութեա՛ն, աշխատասիրութեա՛ն, ամուսնական սրբութեա՛ն, եւ հաւատարմութեա՛ն: Ջարդուեցա՛ն: Հայ ժողովուրդն էին կտրիճները եւ կոյսերը, որոնք այսօր ալ կրնան օրինակ ըլլալ բարոյական ուժի, եւ անբծութեան եւ մաքրութեան: Ջարդուեցան: Մեղաւո՞ր էին եւ պատիժի արժանի՞:

Հայ ժողովուրդն էին մանչուկներն ու աղջնակները, ծծկեր մանկիկները, որոնք նոր էին ելած աւազանէն՝ իբր զաւակները Աստուծոյ, որոնց վրայ գործուեցան անպատմելի անգթութիւններ, անասելի պղծութիւններ:

Ջարդուեցան: Մեղաւո՞ր էին եւ պատիժի՞ արժանի:

Հայ ժողովուրդն էր հայ կղերը, եպիսկոպոսներով, վարդապետներով, քահանաներով, աբեղաներով, մայրապետներով...: Ջարդուեցան: Մեղաւո՞ր էին, եւ պատիժի՞ արժանի: Ի՛նչ ամօթ, հաւատացեալներ, որ հայ գրերով, հայ բառերով մեր նահատակները կոչուին մեղաւոր եւ պատիժի արժանի, մինչ ջարդարար ցեղին պետը պաշտօնապէս կը յայտարարէր թէ անոնք ԱՆՄԵՂ ԷԻՆ: Անմե՞ղ. ոչ միայն անմեղ, անոնք դիւցազն էին, նահատակ էին, մարտիրոս էին, որովհետեւ չուրացան Կրօնը Քրիստոսի: Չուրացան ինչ որ ամենանուիրական էր, ինչ որ մարդը մարդ կ'ընէր, ինչ որ մարդը անասունէն կը բաժնէր, ինչ որ մարդը արժանի կ'ընէր յաւիտենական կեանքի: Ջարդուեցան: Ունինք դարձեալ յայտարարութիւնը ջարդարարներու պետին՝ որ կը խոստովանի թէ հայ ժողովուրդին առաջարկուեցաւ ուրանալ իր կրօնը եւ ընդունիլ խորթ կրօնը, բայց հայ ժողովուրդը չուզեց, մերժեց, մնաց հաստատուն: Ա՞յս կը նշանակէր ըլլալ մեղաւոր, հաւատացեալներ, ա՞յս էր պատիժի արժանին:

Ինչո՞ւ այդ զրոզը պատժապարտ հրաչակեց ջարդուողները, որովհետեւ ինքը ուրացած էր զՔրիստոս, եւ ատոր համար յանդգնեցաւ հայ Քրիստոսապաշտ ժողովուրդը անուանել պատժապարտ եւ մեղաւոր: Մեղաւոր՝ որովհետեւ հաւատարիմ էր Քրիստոսի հաւատքին, եւ սիրոյն:

Ջարդուեցան, ուրեմն մեղաւոր էի՛ն: Ա՛յ ամբարիշտ քարտագիր, այդ ի՛նչ մըտայնութիւն է...: Ես քու մէջդ կը տեսնեմ ոչ թէ քրիստոնեան, այլ Հրեան: Հրէական մտայնութիւն կայ քու մէջդ, որովհետեւ մեղքը եւ արդարութիւնը կը չափես հարստութեան եւ աղքատութեան, յաջողութեան եւ ձախորդութեան վրայէն եւ չես դիտեր, չես ուզեր դիտնալ՝ որ քրիստոնէական այս շրջանին՝ Քրիստոսի խաչին տակ երբեմն անմեղները կը հալածուին, անմեղները կը սպաննուին, ինչպէս հալածուեցաւ եւ խաչուեցաւ մարմնացած անմեղութիւնը՝ Յիսուս Քրիստոս: Չես դիտեր կամ չես ուզեր դիտնալ, ով ամբարիշտ քարտագիր, որ... աշխարհի բոլոր ջարդերը եւ աղէտները խորհուրդ մըն են, խորհուրդ մը՝ որուն առջեւ յիմարը կը գոչէ Աստուած գոյութիւն չունի: Խորհուրդ մը՝ որուն առջեւ ամբարտաւանը կ'ըսէ.— Ջարդուեցա՛ն, մեղաւո՛ր էին: Խորհուրդ մը՝ որուն առջեւ սիրով ճշմարտեալ հոգին, սիրով ճշմարտեալ հաւատացեալը ինքզինքը կը զգայ զաւակ յաւիտենականին, կոչուած՝ յաւիտենական կեանքի, կը խոնարհի անոր առջեւ անսասան վրատահութեամբ՝ թէ ամբարտաւան արդարը պիտի դատապարտուի, իսկ կարծեցեալ մեղաւորը պիտի մտնէ Աստուծոյ արքայութեան մէջ:

Ջարդուեցա՛ն, ուրեմն մեղաւո՛ր էին:

Ուրեմն լսեցէք, հերքումը լսեցէք այս ամբարշտութեան, անոր գրչէն՝ որ կը պատկանի դարձեալ ջարդարար ազգին, անկեղծ, սրտաբուխ.— «Դուք չէ՞ք վախնար Աստուծմէ, ո՛վ անօրէն մարդասպաններ: Դուք չէ՞ք ամչնար մարդերէն, ձեր ձեռները չե՞ն դողար: Բարբարոսներու պատմութեան մէջ անգամ չկայ նմա՛նը ձեր գործած ոճիրներուն: Ամօ՛թ ձեր ծնողներուն՝ որոնք ձեզ աշխարհ բերին, ամօ՛թ ինծի՝ որ իմ երակներուս մէջ ձեր արիւնը կը կրեմ, արիւնը պիղծ ու պղտոր, որ ձեզ ոճիրներու մղեցի՞նչ էր յանցանքը հայ ժողովուրդին: Բարի՛ էր, հաւատարիմ էր. մեծ յանցա՛նք՝ որ ան ձեզի վստահեցաւ, ձեր խօսքերուն հաւատաց: Դուք անոր վստահութեան պատասխանեցիք արիւնարբո՛ւ գազանութեամբ: Արիւն-արցո՛ւնք պէտք է թափէիք դուք: Դո՛ւք պէտք էիք մեռնիլ»:

Պատուական հաւատացեալներ, քանի մը օր առաջ՝ Աւագ Ուրբաթ էր, եւ այժմ Փրկչին յարութեան շրջանն է:

Հայ ազգը ունի իր վրայ նշանները հինգ սուրբ վէրքերու.— Գլխէն զարնուած, սրտէն խոցոտուած, ոտներէն եւ ձեռներէն գամուած: Իր պատմութիւնը խաչի ճանապարհ մը եւ խաչելութիւն մըն է: Բայց եթէ հայ ժողովուրդը ունեցաւ շնորհքը Քրիստոսի հետ եւ Քրիստոսի համար խաչուելու, կասկած չկայ, հաւատացեալներս, որ ընդառաջ կ'երթայ Քրիստոսի՝ որ յարեաւ մեռելոց: Մեզի եւ մեր նահատակներուն համար ոչ չարչարանքը, ոչ մահն է վերջին խօսքը: Վերջին խօսքն է կեանքը յաւիտենական, փառաւոր յարութեամբ:

Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊՍ. ԿՈԳԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՄԵԾ ՍԷՐԸ

Անգլիական թատերախումբը Հոլանտայի շրջապտոյտէն առաջ կը ծանուցանէ վերջին ներկայացում մը՝ «Ռոմէօ-Ժիւլիէթ»ը, յօգուտ բարենպատակ հաստատութեան մը: Յայտագրին մէջ պիտի գործադրուին նաեւ ուրիշ գեղարուեստական ելոյթներ: Ինչո՞ւ, ուրեմն, կարելի չըլլայ նոյն յայտագրին մէջ նուագել իր մէկ նոր ստեղծագործութեան նախերգանքը:

Ի՛նչ հրճուանք եւ պատիւ, երբ իր անունը երեւայ նոյն յայտագրին վրայ, աստուածային անունին քովիկը: Եւ այս անգամ, ան պիտի տեսնէ զինքը, պիտի ծանօթանայ իրեն, պիտի գիտակցի իր փառքին, քանի որ վստահ է թէ իր նոր գործը խելայեղօրէն պիտի ծափահարուի...

Առանց տատամսելու գործի կը սկսի, կը բազմապատկէ իր դիմումները, կը բախէ բոլոր դուռները, կ'անցնի բոլոր խոչընդոտները եւ վերջապէս կը յաջողի որ իր գործը նուագուի երեկոյթի սկզբնաւորութեան:

Փորձի մը ընթացքին կը հանդիպի Օր. Սմիթսընի, երբ այս վերջինը Ռոմէոյի բազուկներուն մէջ՝ դուրս կը հանուէր դագաղէն....

Այս տեսիլքին առջեւ, Հեկտոր Պերլիոզ կ'արձակէ ահաւոր ճիչ մը, այնպիսի ճիչ մը, որ դերասանուհին կ'իմանայ եւ ետ դառնալով կը տեսնէ ցանուցրիւ մազերով երիտասարդ մը, ահաւոր աչքերով, որ շարունակ կը դիտէ զինքը:

Սարսափած, դերասանուհին կ'ապաստանի սեղանի մը մը ետեւ ու կը բացագանչէ.

— Ո՞վ է այս մարդը...

Կը պատասխանեն թէ երիտասարդ երաժիշտ մըն է ան՝ Հեկտոր Պերլիոզ:

Ա՛հ, ան է, ան, որ զինք կը հետապնդէ իր խենդ ու խելառ յայտարարութիւններովը եւ որ խելագարի մը երեւոյթը ունի:

— Հսկեցէք այդ պարոնին վրայ, որուն աչքերը կը սարսափեցնեն զիս, կը յայտարարէ սահմռկած դերասանուհին:

Նոր ձախողանք մը եւս...

5 Դեկտեմբեր 1827ին կը նուագուի Պերլիոզի նոր գործին նախերգանքը, որ հեղինակը այնքան «կարծակնացայտ» կը գտնէր: Ընդունելութիւնը կ'ըլլայ խիստ գաղջ, իսկ ծափերը նիհար...

Հարրիէթ Սմիթսըն որ այդ պահուն իր զարդախուցին մէջ նստած էր ու ըզբաղած իր դիմայարդարումով, ոչինչ կը լսէ եւ ոչ մէկ արուեստի աստուած կը ներկայանայ իր աչքերուն...

Դժբախտ Պերլիոզի երազներն ու յոյսերը անգամ մը եւս փշուր փշուր եղած կը թափին գետին:

Բոլորովին յուսալքուած, կը փակուի իր սենեակին մէջ ու կը գոչէ. «Կ'իյնամ խորախորհուրդ վշտի մը ծոցը: Պիտի կրնա՞մ այսուհետեւ վարժուիլ կեանքին...»:

Օր մը, ցերեկին, կ'ելլէ անկողնէն՝ ուր շարունակ հեծկըլտուք ու լաց էր ունեցած միայն, եւ պահ մը կը մօտենայ պատուհանին:

Ի՛նչ կը տեսնէ: Դիմացի պանդոկին դըրան առջեւ կեցած է կառք մը, որուն դռնակէն վեր կը բարձրանայ Հարրիէթ Սմիթսըն:

Անէծք եւ դժոխք: Ուրեմն իր սիրոյն առարկան կը մեկնի դէպի Հոլանտա, կը հեռանայ իրմէ, եւ թերեւս այլեւս պիտի չտեսնէ զինքը:

«Դժուար է նկարագրել տանջանք մը որ պիտի կրնար հաւասարիլ իմինիս: Կարծես սիրտս կը հանէին իր տեղէն: Այս միայնութիւնը ահաւոր, այս պարապ աշխարհը, կեանքին հանդէպ այս նողկանքը... Նոյնինքն Շէյքսփիր երբեք չէ փորձած գաղափար մը տալ այս մասին», կը գրէ յետագային Հեկտոր Պերլիոզ:

×

Պէտք է կեանքը շարունակել եւ ապրիլ: Հիմա այլեւս Պերլիոզ կ'ատէ այն կինը որ զինք դժբախտացուցած էր:

Իրեն պատմած էին թէ այդ կինը այնքան ալ մաքուր բարոյական մը չէր ունեցած եւ թէ բազմաթիւ թատրոններու քուլիսներուն ետեւ անցուցած էր յաճախ անառակ կեանք մը: Այս բոլոր ըսիրսաւներուն հաւատացած էր եւ հիմա ատելութիւն միայն կը զգար անոր հանդէպ՝ որ զինքը խաբած էր իր կեղծ անմեղութեամբ:

Հինգ տարի շարունակ, իր երաժշտական ասպարէզը շարունակելով, կը կարծէ զայն բոլորովին մոռցած ըլլալ:

1828ին կը ստանայ Հռոմի Բ. Մեծ Մրցանակը եւ կարծես թէ բախտը կը սկսի իրեն ժպտիլ:

Քոնսերվաթուարին մէջ կը նուագուին իր Սիլֆին, նոր մէկ պատարագը, ուր կը ծափահարեն ու խանդավառութեամբ կ'ողջունեն եւ ոմանք զինքը կը կոչեն «նոր դպրոցի մը պետը»:

1830ին կը ստանայ Հռոմի Ա. Մեծ Մրցանակը, յաջորդ տարւոյն 5 Դեկտեմբերին կը նուագուի իր «Սեմֆոնի Ֆանթասթիքը», որ կը գտնէ մեծ, հոյակապ, «սատանայական» յաջողութիւն մը:

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Պատահաբար ձեռքս անցաւ «Արմենիշէ Նովելըն» վերտառութեամբ գիրք մը, որ հրատարակուած է Պերլինի արեւելեան կողմը՝ թարգմանուելով ռուսերէնէ : Փոքր ժողովածու մըն է 200 էջնոց, ընտրուած եւ հաւաքուած Ի. Ս. Խաչատրեանցի կողմէ եւ գերմաներէնի թարգմանուած Ենա Ֆոն Բէրի կողմէ, վերաշխատութեամբ Ուալթեր Բերդշտրէսըրի :

Ընտրուած 21 հայկական գրողներու նորավէպերը առնուած են 13 հայ գրողրու գործերէն: Այդ հեղինակներն են հետեւեալ կարգով.— Գ. Զօհրապ (Թէփարիկ, Սիրահար գողը), Երուխան Ե. Սրմակէշխանլեան (Չկնորսին սէրը), Նար-Դոս Միք. Յովհաննէսեան (Ես եւ նա), Ե. Օտեան (Բարի դահիճը, Կարծեցեալ լրտեսը), Յ. Պարոնեան (Բանաստեղծը եւ Մուսան), Յ. Թումանեան (Տունի դեղը), Ատրպետ – Սարգիս Մուրայաճեան (Տժվժիկը), Շիրվանզատէ, Ալ. Մովսիսեան (Ընկերներ), Ա. Իսահակեան (Սուլթան Մեհմէտ), Դ. Դեմիրճեան (Մերկէ), Ստ. Զօրեան (Գանձը, Արկածը, Բարեկամները, Մեծ հայրիկ եւ Թոռնուհի, Ծեր Սօսի, Մայրը), Միք. Մանուէլեան (Թութի ծառը), Վիգէն Խէչումեան (Նկարիչ Յովնան, Սիրոյ ըմպելի):

Կրնայ ըլլալ որ այս նորավէպերուն խորագիրները տարբեր ըլլան հայերէն սկզբնագրերուն մէջ, տուի ազատթարգմանութեամբ, բացի Տժվըժիկէն՝ որ ինծի ծանօթ էր հինէն :

Թարգմանութիւնը ըստ ամենայնի լաւ է: Տառադարձութիւնը մեծ մասով ճիշդ է՝ ըստ արեւելահայերէնի, բայց պատահած է, օրինակի համար, որ Հրանուշ սիրուն անունը ըլլայ Գրանուշ, որովհետեւ ռուսերէնէ փոխադրուած է գերմաներէնի (Ռուսերը Հ չունին) :

Ի. Խաչատրեանց գրած է չորս էջի վրայ վերջաբան մը՝ ընդհանուր տեղեկութիւններ տալով հայկ. կեանքի վերազարթնումին, Հայաստանի եւ հայ գրականութեան մասին: Ասկէ զատ երեք էջի վրայ ծանօթացուցած է վերը յիշուած հայ հեղինակները հակիրճ կենսագրականներով եւ յիշատակութեան արժանի գործերով :

Գիրքը արեւելեան Պերլինի մէջ ընդհանրապէս շատ աժան գինով կը վաճառուի: Ասկէ կ՝ենթադրեմ թէ այս գիրքն ալ բաւական քանակութեամբ տարածուած ըլլայ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄԷՋ

Զատկի արձակուրդի պատճառաւ Ապրիլ 24ի Սգատօնը յետաձգուեցաւ եւ Մայիս 7ին տեղի ունեցաւ :

Մեծով, պզտիկով հաւաքուած էինք հանդիսասրահը, ուր ներկայ էին խնամակալուհիները, տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը: Սգահանդէսը կազմարկերպելու նախաձեռնութիւնը յանձնուած էր Բ. եւ Գ. դասարանի աշակերտուհիներուն :

Բ. դասարանէն Թերէզ Գասպարեան հանդէսը բանալով՝ ներկաներէն խնդրեց վայրկեան մը ոտքի ելլել, յարգելու համար յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք զոհ գացին Ապրիլ 24ի ջարդին, յետոյ օրուան իմաստը բացատրեց: Անի Քեպատեան ներկայացուց Գ. Զօհրապը: Գլօտէթ Քարաօղլանեան՝ Սիամանթօն, եւ կարդաց «Ափ մը մոխիր»ի Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, Գ. դասարանէն Քրիստինէ Ճիհանեան խօսեցաւ ջարդին զոհ գացած մտաւորականներու, եկեղեցականներու, գրագէտներու մասին, տալով անոնցմէ ծանօթներուն անունները :

Քրիստինէին յաջորդեց Արաքսի Տօնապետեան, տալով Դանիէլ Վարուժանի կենսագրութիւնը: Անի Արթինեան կարդաց Վարուժանի «Հացին երգ»ը գրքէն « Վան »ը եւ Ֆրանսերէնով «Առկայծ Ճրագ»ը: Այիս Իգիտպաշեանի նիւթն էր այդ շրջանին «ստեղծուած պայմանները» եւ Հայերու ինքնապաշտպանութիւնը : Ազնիւ Քէօշկերեան կարդաց Շապին Գարահիսարի «Փոքրիկ հերոս»ը: Տիգրանուհի Տօնապետեան խօսեցաւ հայ ժողովուրդի վերելքին մասին: Իսկ Ազնիւ Սոփոկլեան արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստ»ը :

Սկիզբէն մինչեւ վերջը բոլորը մեծ թէ փոքր հետաքրքրութեամբ հետեւեցան յիշատակի այս հանդէսին, որ փակուեցաւ Հայր Մերով եւ «Տէր ողորմեա»ով:

Թ. ՊԱՏԱԼԵԱՆ (աշակերտուհի)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ (Պէյրութ) մեծ ոգեւորութեամբ տօնուած է Մայիս 28ը, քանի մը հազար հոգիի ներկայութեամբ: Նախագահած է ընկեր Կարօ Սասունի, խօսած են ընկեր Բիւզանդ Կրոանեան եւ Արամ Սահակեան: Գեղարուեստական յաջող յայտագիր մը գործադրուած է :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանին մէջ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Բ. Թաշեանի եւ Բ. Կռանեանի: Հաւաքոյթը վարած է Տոքթ. Եզիկ Գոնեալեան, յաջորդաբար խօսած են Պ. Պ. Սիմոն Վրացեան, Կարօ Սասունի, Վարդգէս Շամլեան, Ե. Խաթանասեան : Վերջին խօսողները եղան Բիւզանդ Կրոանեան եւ Բենիամին Թաշեան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Le Bruit lointain du Temps (1)

Անցեալ դարու Ֆրանսայէն պատմութիւն մը կը պատմէ Մօռիս Թօէսքա անցեալ դարու «ազնուական» ոճով եւ վիպապաշտ զգայավարութեամբ մը, որ կորսուած է այլեւս բայց կը շարունակէ «հեռաւոր շշուկի » մը պէս լսուիլ յաճախ :

Ազնուական օրիորդ մը կը սիրէ ռամիկ գործակատար մը, բայց դասակարգի տարբերութեան համար կ՝արգիլեն իր ամուսնութիւնը: Երկու սիրահարները կը բաժնուին իրարմէ ուխտելով վառ պահել իրենց սէրը: Յեղափոխութիւնը վրայ կը հասնի, դասակարգերը կը ջնջուին եւ երկու սիրահարները իրենց ծերութեան օրերը միասին կ՝անցընեն աղքատիկ սենեակի մը մէջ ոչ թէ իբրեւ ամուսիններ այլ իբրեւ տիրուհի եւ ծառայ:

Իրապաշտութեան այս ուժգին շրջանին, անկարելի է ժամանակավրէպ չընկատել այս վէպը, բայց կ՝երեւի թէ տակաւին շատ մը Ֆրանսացիներ հաճոյքով կը կարդան նման գործեր հեռաւոր անցեալին սիրելի յիշատակները վերապրելու համար :

Հեղինակը այս դասակարգին համար գրած է անշուշտ այս գործը հին ոճով, պատմելու հին դրութեամբ եւ նախորդ սերունդները խանդավառող զգայավարութեամբ մը :

Կը գնահատենք հեղինակին գրական վարպետութիւնը, բայց չենք խանդավառուիր իր վէպով :

Հակառակ անոր որ մեր օրերու ընթերցողներու մեծամասնութիւնը հեւ ի հեւ կը կարդայ իրապաշտ գործերը ու ամէն օր կը պահանջէ նորութիւն, ամէն երկրի մէջ տակաւին կը գրուին, կը տպուին, ու կը ծախուին արդիական ամէն նուաճումէ հեռու գործեր որոնք ուղղակի անցեալ դարու ընթացիկ վէպին շարունակութիւններն են: Այս երեւոյթը ցոյց կուտայ որ համողումով նոր արուեստը սիրողներն իսկ դեռ ամբողջութեամբ չեն անհամարհեր հինը, մանաւանդ այն հենը որ աւելի երազ ու երեւակայութիւն է քան կեանք :

Պէտք չէ անշուշտ մոռնալ որ լեզուական ու ակադեմական տեսակէտով հինը շարունակողները չափազանց վարպետ են: Հոգ չէ որ այլեւս ոչ մէկը խօսի կամ գրէ այնպէս ինչպէս այս վարպետները կը գրեն: Վէպին հունը շատ լայն է : Բոլորին համար ալ տեղ կայ :

×

Le Visage des Ténèbres (2)

Հեղինակը կոյր գրող մըն է՝ ամերիկացի Ճագրպ Թվէրսքի, որ արդի վիպասանի մը ճշմարիտ տաղանդով կոյրերու կեանքէն յուզիչ պատկերներ հաւաքած է այս գրքին մէջ առանց իսկական վէպ մը ձեւացնելու :

Բազմաթիւ կոյր տղաք, որոնք ամերիկեան կարգ մը հաստատութիւններու մէջ կը դաստիարակուին կը պատմեն առօրեայ կեանքէն պատառիկներ : Աւելի ետք, երբ կը մեծնան վերստին կը պատմեն իրենց կեանքը:

Տխուր նիւթ մը ասկէ աւելի դիւրատար ձեւով դժուար է պատմել առանց իյնալու աժան զգայավարութեան մէջ : Յայտնի է որ հեղինակը հաստատուն տաղանդով գրող մըն է :

Իսկական վէպ մը չէ ըսի որովհետեւ գիրքը յղացուած է ընկերային դատ մը պաշտպանելու համար եւ կը ձգտի հարթել այն թիւրիմացութիւնը որ ըստ հեղինակին գոյութիւն ունի կոյրերու եւ տեսնողներու աշխարհներուն միջեւ :

Հեղինակը կը պնդէ որ կոյրերը զութ չեն ակնկալեր, այլ կը բաղձան «բնականոն» մարդ նկատուիլ եւ ըստ այնմ ապրիլ ընկերութեան մէջ աշխատելով, արտադրելով եւ գործելով :

Անշուշտ դասակարգ մը կոյրեր կրնան արդարացնել հեղինակին պնդումը, բայց գրեթէ ամէն մարդ գիտէ որ կուրութիւնը ստորադասութեան զգացումի մը ծընունդ կուտայ եւ տեսնողներէն աւելի կոյրերը իրենք են որ կը ջանան զութ ապահովել :

Ամէն պարագայի ընթերցողը երբ կը գոցէ գիրքը կը խորհի որ անկարելի չէ կոյրերը դաստիարակել այնպէս մը որ չունենան ստորադասութեան զգացում եւ տեսնողները աստիճանաբար վարժուին պարզ արկածեալներ նկատելու զիրենք:

Այս ուղղութեամբ չափազանց շահեկան կը դառնայ այս ընթերցումը:

Անկախ այս բարոյական ու ընկերային շահեկանութենէն, գրքին գրական արժանիքները որոշ կերպով փայլուն են :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Մայիս 15ին, Երեւան, գումարուած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան հերթական նիստը, որու ընթացքին վարչութեան քարտուղարը՝ Հրաչեայ Յովհաննիսեան երկար զեկոյցով մը ներկայացուցած է Հայրենի գրականութեան ներկայ պատկերը:

— Անհատի պաշտամունքն, այլ խօսքով Սթալինի մօտ քսան տարուան տիրակալութեան շրջանին կաշկանդուած մնացած է գրականութեան զարգացումը եւ մեծ, այլ անփոխարինելի բաց մը զոյացած է «հազարաւոր յայտնի, մտքով ու սրտով ազնիւ, տաղանդաւոր դէմքերու անյայտացումով »:

Յետոյ Յովհաննիսեան խօսած է Հայաստանի գրականութեան ներկայ վիճակին մասին :

Զեկուցաբերը ընդհանրապէս զոհ է վէպերու, բանաստեղծութիւններու ու մանաւանդ պատմուածքներու որակէն եւ թիւէն: Գրագէտները կը շարունակեն նախընտրութիւն տալ հին պատմական դէպքերուն եւ առհասարակ չեն հետաքրքրուիր կամ հարեւանցի կերպով միայն՝ արդի խորհրդային կեանքին : Հրապարակ եկած են սկսնակ, այլ շնորհալի գրողներ, յատկանշական գործերով: Ասոնցմէ շատեր, սակայն, «երբեմն մեքենական ձեւով կ՝ընդօրինակեն արտասահմանի յայտնի գրագէտներուն գրելաձեւը, ինչ որ փապուղիի մը առջեւ պիտի դնէ իրենց ստեղծագործութեան թափը »:

Գրականութեան ամէնէն տկար ու ետ մնացած սեռերէն մէկն է թատերագրութիւնը: Ժողովուրդը պահանջ ունի նոր եւ թարմ շունչով գրուած թատերախաղերու : Տկար է նաեւ գրադատութիւնը, որուն պատճառներէն մէկը, ըստ զեկուցաբերին, գրադատներուն ցոյց տուած «երկչոտութիւնն » է: «Շատ քիչ կը հետաքրքրուին իրենց յօդուածներուն գրական, գեղարուեստական որակով, կը խուսափին ընդհանրացումներ ընելէ, գրողին վարպետութիւնը, գեղարուեստական գիծը վերլուծելէ »:

Մտքերու փոխանակութեան ընթացքին խօսք առած են զանազաններ: Յատկանշական է Վաղարշակ Նորենցի յանդուգն արտայայտութիւնը պատմական նիւթերով երկերու մասին, որ «համարեա թէ կը դիտուի իբրեւ բացասական երեւոյթ»: Վաղարշակ Նորենց, ընդհակառակն, այդ երեւոյթը կը գտնէ քաջալերական, քանի որ այդ նիւթերը կը մշակուին արդի ըմբռնումով եւ շունչով :

Լ. Հախվերդեանի յայտարարութեան համաձայն, հայ գրական գործերը ներկայիս աւելի նուազ չափով կ՝երեւան Խորհ. Միութեան գրական անդաստանին մէջ: Ասոր պատճառները երկուք են: Թարգմանութիւնները յաճախ կը կատարուին պատահական ընտրութեամբ եւ երբեմն ալ աղաւաղուած թարգմանութեամբ: Միւսը՝ հայ գրադատներուն թուլութեան արդիւնք է, անոնք ի վիճակի չեն գեղարուեստական արժէքները ըստ արժանւոյն ներկայացնելու :

Շատեր խօսած են մեր մայրենի լեզուի մասին: « Մեր գրականութեան, մամուլին ամէնէն մեծ թերութիւններէն մէկը լեզուին միօրինակութիւնը, աղքատութիւնը եւ գրքայնութիւնն է» դիտել տուած են անոնք :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

»ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԱՒԱՋԱԿԱՊԵՏՐ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Մանկամարդ աղջիկը տակաւ առ տակաւ կը ճնշուէր ներքին անզուսպ ցաւի մը մէջ ու կը զգար թէ պիտի չկրնար հանդուրժել, պիտի չկրնար խեղդել զայն. կը զգար թէ լեցուած էր, ախ, պարպուելու չափ լեցուած էր :

— Ոհ, Ֆուատ պէյ, մրմնջեց Նուրիմէ հեծկլտալով, ուրկի՞ց է այդ աստիճան դութ՝ կեավուրի մը աղջկան վրայ. չէ՞ որ այս յարկին տակ ամէնէն թշուառը ես եմ :

— Ի՞նչու թշուառ ըլլաս. չէ՞ որ փաշան իր բոլոր գորովանքովը կը սիրէ քեզ, առարկեց Ֆուատ պէյ :

— Գիտեմ, բայց ...

— Ի՞նչ բայց :

— Անօգուտ է, ես պիտի չկրնամ սիրել զինքը :

— Պատճա՞ռը :

— Պատճա՛ռը :

Ու չկրցաւ իր խօսքը առաջ տանիլ, Նուրիմէ զգաց թէ լեզուն քիմքին կը փակչէր ու ձայն մը կը մնար իր հոգւոյն խորը: Գիտէր թէ ներքինի մը պարզապէս լրտեսներու դերը կատարող հացկատակ մըն է, որուն պաշտօնը գարշելի պարտականութեան մը ներքեւ դրուած էր: Գիտէր թէ փաշան անոր յանձնած էր զինքը, հետեւաբար անոր մէկ յայտնութիւնը բաւական պիտի համարէր իր կեանքը վրդովել տալու: Ուստի ճիգ մը ըրաւ ինքն իր վրայ, զսպեց աչքերուն արցունքը եւ ծածկելու համար իր ներքին յուզումը, յարեց.

— Ըսել կ՝ուզեմ թէ չեմ կրնար սիրել փաշան, քանի որ անարգանքով մը կեավուրի աղջիկ անունը կուտայ :

— Է, դուն ինչո՞ւ կը ցաւիս, չէ՞ որ կեավուրի աղջիկ ըլլալէ դադրած ես:

Մանկամարդ աղջիկը չկրցաւ համբերել. իր հոգւոյն պոռթկումը, ելեկտրականացած ամպի մը որոտումի պէս, դուրս ժայթքեց բերնէն ու բացագանչեց.

— Ամենեւին, ես երբեք կեավուրի աղջիկ ըլլալէ չեմ դադրած: Գերեզմանիս ցուրտ հողին տակն անգամ կեավուր պիտի մնամ :

(Շար.)

---

1) Maurice Toesca : Albin Michel, Paris 1962.
2) Jacob Twersky : » » » »

երգել Նազենի եարը, Գինիին երգը եւն.: Խանդավառութիւնը հասած էր գագաթ-նակէտին, երբ նախագահ ընկեր Հ. Սամուէլեան, բեմ եկաւ եւ ըրաւ իր փակման խօսքը խանդավառիչ բառերով:

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը նուագախումբի առաջնորդուդութեամբ: Երիտասարդ սերունդը չափազանց խանդավառ էր, եւ անգամ մը եւս պարզուեցաւ որ իր մէջ վառ է հայրենասիրութեան կրակը: Լիաթոդ եւ մեծ ոգեւորութեամբ չարունակաբար ազգային եւ յեղափոխական երգերով սրահի կամարները կը թնդացնէին, ստեղծելով լաւագոյն տրամադրութիւն: Պարերն ու խրախճանութիւնները տեւեցին մինչեւ առաւօտ:

Պ. ՊԱՐԳԵԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վարժապետեան եւ Մելիքեան ընտանիքները իրենց բոլոր պարագաներով շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Յակոբ Վարժապետեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տոքթ. Հայկ Գալճեանի մահուան առթիւ.— Ոմն եւ իր զաւակները 200 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զըրբաշեան, Գործունեան ընտանիք, Մարսէյլ, հարիւրական, Տէր եւ Տիկին Վահագն Իշգալացեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մազլըմեան, եւ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան յիսունական Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահպատակ, զինուորական ծառայութիւնը կատարած, կարող երիտասարդ մը, լաւ Ֆրանսերէն գիտցող, Ֆրանսայէն դուրս լաւ եւ պատասխանատու գործի մը համար:

×

Երիտասարդ մը, Փարիզի արտածման գրասենեակի մը համար, մանիւթանսիոն եւայլն:

Դիմել՝ ԱՆՁԱՄԲ Յառաջի խմբագրութեան:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

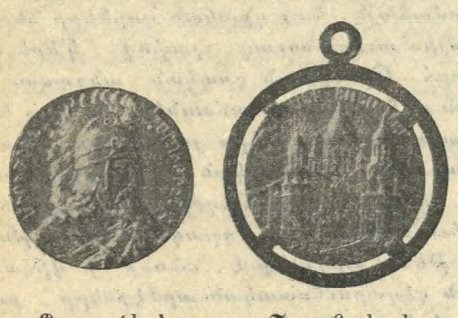

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette, PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 9ԻՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ գաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ.:

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնսի – Փավիյոն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԷՋ

(1860 – 1880)

Գրեց՝ ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Տպ. Պէյրութ, 1962

Գին՝ 10 Ն. Ֆ.

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԱՊՍՊՐԱՆՔ ԸՆՈՂՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐ ՍՊԱՍԵԼ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հասարակութեան ջերմ խնդրանքին վրայ

Բ. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Փիէռ Վօլֆի Գոմէտի տռամը

4 արարով և միեւնոյն դերակատարներով

Յունիս 4, Երկուշաբթի գիշեր 20·45ին

Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ

Բեմադրութեամբ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան զըրատուն 43 Րիւ Ռիշէ, Մասիս նպարավաճառատուն 23 Րիւ Սօլնիէ եւ ներկայացման օրը թատրոնին կիշէն:

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ու ճիշդ ժամը 20·45ին:

(Մանրամասնութեանց համար փընտռել յայտագիրը):

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համատամ կերակուրներ եւ մասնաւորաբար

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ

եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT DJOCHGOUN

4. Rue de la Butte, MARSEILLE 2e

(Place Jules Guesde)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր: Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով:

Երեկոյին աւանդական շամփուրով եւ գառնուկի խորոված:

ՄՈՒՏՔ 1 ՆՈՐ ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրուան (ժամը 13ին) գին 12 Ն. Ֆ.:

Կը խնդրուի արձանագրուիլ դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը:

32 Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ՓՌՕ. 77–73):

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով:

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել կար տիւ Նօրէն մինչեւ Անկէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք 12·05, 12·17 13·26, 13·54, 14·30 եւ 15ին յաջորդաբար:

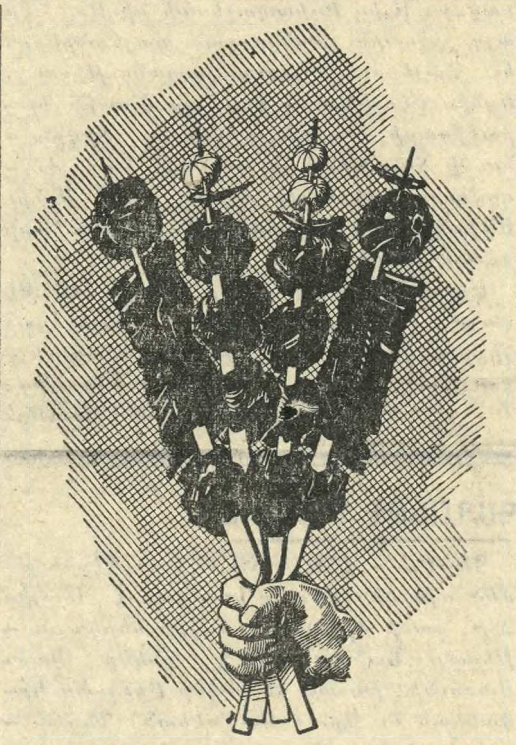

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

Téléphone : BAL. 31-21

Métro : F. D. Roosevelt

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....

ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 5 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9420 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5221

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՏԵՒԷ

Ալժէի զինադուլը կը շարունակուի եւ կեանքը իր բնականոն դիմագիծը վերադտած է: Մահմետականներ, անվախ, կը յաճախեն եւրոպական թաղամասերը, բայց Գաղտնի Բանակը փիռաթ հաղորդումներով կը սպառնար վերջ տալ զինադուլին եթէ բանակցութիւնները եզրակացութեան մը չյանգէին մինչեւ Երկուշաբթի կէս – գիշեր :

Յիշենք նաեւ թէ դէպքերը այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ Գաղտնի Բանակի Օռանի եւ Ալժէի կազմերը տարակարծիք են: Արդարեւ մինչ Ալժէի ղեկավարութիւնը աւելի հաշտարար կը թուի, Օռանի մէջ, «տաք գլուխները» չեն ուզեր հասկացողութեան գետին մը գտնել: Յատկանշական է նաեւ ասոնց ազդարարութիւնը : Ալժէի մէջ, Գաղտնի Բանակի բանբերը յայտարարեց.— Յորչափ դրական պատասխաններ չըլլան Եւրոպացիներուն եւ հաւատարիմ Մահմետականներուն, Գաղտնի Բանակը կ'որոշէ .— Ա) Արգիլել Եւրոպացիներուն Ռոշէ – Նուառի իշխանութեանց հետ շփումներ, բացի վերին աստիճանի վրայ: Բ) Վերստանձնել գործունէութեան իր ազատութիւնը, Երեքշաբթի Յունիս 5ին, ժամը 0: Նախապէս խօսնակը բացատրած էր թէ Գաղտնի Բանակը իրական զինադուլ մը որոշած էր, թոյլ տալու համար Ալժերիոյ որ օգտուի առիթէն երկու համայնքներու միջեւ գործակցութիւնը ապահովելու համար: Եւրոպացի համայնքը, շեշտած էր խօսնակը, երաշխաւորութեանց պէտք ունի եւ պէտք է ներկայացուի Ալժերական Պետութեան բոլոր կազմակերպութեանց մէջ: Այս երաշխաւորութիւնները ձեռք ձգելու համար է որ Գաղտնի Բանակը առաջարկած է եւրոպական համայնքի ներկայացուցիչներուն որ շփման մէջ մտնեն Առժամեայ Գործադիր մարմնի անդամներուն հետ : Պաշտօնական իշխանութիւնները քաղաքական խաղերով պատասխանեցին այս եղածին : Փորձեցին բաժնել եւրոպական համայնքը եւ զինաթափ ընել դիմադրութիւնը: Յոյց տուին իրենց անզիջող տրամադրութիւնը բարեփոխելու կամ ամբողջացնելու համար Էվիանի համաձայնութիւնները :

Մինչ այսպէս կը խօսին Ալժէի մէջ, Օռանի մէջ ուրիշ բանբեր մը խօսած է Օռանիի գերագոյն հրամանատարութեան կողմէ (որ է Զօր. Կառտի) եւ յայտարած թէ որեւէ ներկայացուցչական հանդամանք չեն ճանչնար խօսակցութիւններու, եթէ, թէեւ անկարելի, տեղի կ'ունենան: Յիմար բան է, կարծել թէ ճակատագրական օրէն ամիս մը առաջ, կարելի է Ալժ. Ազատ. Ճակատէն որ յաղթականի երեւոյթ ունի, ձեռք ձգել երաշխիքներ զորս տը Կոլ տարիներու ընթացքին փորձեց ձեռք ձգել պարտուած Ալժ. Ազատ. Ճակատ մը »:

Ուրեմն Օռան եւ Ալժէ համաձայն չեն, ինչ որ որոշ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ :

Միւս կողմէ զրոյցներու համաձայն, Առժամեայ գործադիրին նախագահը՝ Ֆարէս, ըսած է «պիտի երթամ Ֆորոմ նոր, իրական, Մայիս 13 մը ընելու »:

Մինչեւ Ուրբաթ, քաղաքական բոլոր խմբակցութիւնները պէտք է յայտարարուին, որպէսզի ճշդուի թէ որոնք եւ ինչպէս կրնան մասնակցիլ Հանրաքուէի քարոզչութեան: Կ'ըսուի թէ Ալժ. Ազատ Ճակատի կողքին որ կարեւորագոյն կուսակցութիւնն է, կրնայ ըլլալ նաեւ «Եւրոպական կուսակցութիւն » մը:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի պաշտօնաթերթը՝ էլ Մուճահիտ սկսաւ ծախուիլ Ալժերիոյ մէջ: Ալժ. Ազատ Ճակատի կուսակցական անունը պիտի ըլլայ.— «Ազգային ժողովրդավար կուսակցութիւն» :

Մեսալի Հաճի ալժերական Ազգային Շարժումն ալ քաղաքական օրինաւոր կուսակցութեան վերածուեցաւ «Ալժերացի Ժողովուրդի Կուսակցութիւն» անունին տակ :

ՓԱՐԻՋ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ – ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Անգլիոյ վարչապետը շատ «թեթեւ սրտով » վերադարձած է Լոնտոն: Արդարեւ ծանր տարակարծութիւններ որ գոյութիւն ունէին հարթուած են: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ Յունիս 2ին եւ 3ին, Մաքմիլըն եւ տը Կոլ նոր հանդիպում մը ունեցան , ինչպէս կ'ունենան, պարբերաբար: Մտքերու փոխանակութիւն մը ունեցած են միջազգային հարցերու շուրջ :

Մաքմիլըն արդէն ներքին հակառակորդներ ունի: Նախ ազատականները եւ աշխատաւորականները որոնք դէմ են Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շուկայէն ներս : Կայ նաեւ Հասարակապետութիւնը որ մտահոգ է իր արտածումներուն համար: Այս պայմաններու տակ Հարոլտ Մաքմիլըն կ'ուզէր ապահով ըլլալ թէ երրորդ ընդդիմադիր մըն ալ չունի, յանձին տը Կոլի: Այդ պատճառաւ քաղաքական երկու պարագլուխները բացատրուած են, անկեղծօրէն, եւ Բրիտանացին իր կղզին վերադարձած է, սիրտը հանգիստ :

ՕԴԱՆԱԻԻ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Կիրակի օր, Օռլիի օդակայանը, զարհուրելի արկած մը տեղի ունեցաւ եւ 130 հողի տեղն ու տեղը մոխրացան: Պոյինկ 707 մը, 130 ճամբորդներով որոնք բոլորն ալ մաս կը կազմէին Միացեալ – Նահանգներու Աթլանթայի մշակութային կազմակերպութեան , չկրցաւ բարձրանալ եւ Օռլիի մէջ իսկ ջարդուփշուր եղաւ եւ կրակ առաւ անմիջապէս : Չկարենալով բարձրանալ օդաչուն անկարելին փորձած էր հսկայ օդանաւը կեցնելու համար, բայց ի զուր: 122 ճամբորդ եւ անձնակազմը քանի մը վայրկեանի մէջ , կ'ածխանային: Կ'ազատէին երկու հօթէսները եւ մէկ սթիուարտ : Այս վերջինը սակայն, կը մեռնէր նոյն գիշերը :

Կարելի չէ եղած գտնել այս աննախնթաց արկածին պատճառները :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՄԷԿ ԿԱՄ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԷՆ... ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Մինչ Փարիզի Իւմանիթէն յուզումով կը դիմաւորէ Խորհ. Միութեան մէջ կատարուած գիներու յաւելումը (քաջ որոշում մը, կը գրէ իր թղթակիցը՝ Փիէր Քուռթատ), Խրուշչեւ նոր խոստումներ կ'ընէ : Վերջերս մարդ գլուխ օրական մէկ հաւկիթի կարելիութիւնը հազիւ կը խոստանար, 1965ի համար, քանի մը ամիս ետք, միս , կարագ եւ ընթացիկ այլ ապրանքներ 35 առ հարիւր յաւելում կը կրէին: Բայց պատճառը յստակ է «սխալ հաշիւ ըրինք, կը խոստովանի Խրուշչեւ, այնքան աւելցուցինք ամսաթոշակները, որ երբ հաշիւի նստանք, տեսանք որ աւելի դրամ ունէինք քան ուտելու ապրանք: Այդ պատճառաւ պոչեր եղան խանութներու առջեւ: Անշուշտ, Ամերիկա, ուղածիդ չափ կարագ կը գտնես խանութներուն մէջ, մինչ մենք բաւարար չափով չունինք , բայց Ամերիկայի մէջ միլիոնաւոր մարդիկ չեն կրնար օգտուիլ իրենց երկրին հարստութիւններէն: Հինգ միլիոն ալ անգործ կայ » : Խորհ. Միութեան թշնամիները, աւելցուցած է Խրուշչեւ , ուզեցին որ ուրիշ որոշում մը տանք ու զեղչենք զինուորականկան ծախքերը: Ատիկա չենք ըներ»:

« Ընկերներ, մէկ – երկու տարիէն , մեր երկրագործութիւնը բարգաւաճումի մէջ կ'ըլլայ եւ կրնանք գոհացում տալ » շեշտած է վարչապետը :

Մինչ այդ խորհրդային քաղաքացին կրնայ օգտուիլ Իւմանիթէի թելադրանքներէն եւ սեր ու կաթ ուտել: Ասոնց գինը չէ բարձրացած կ'ըսէ Փիէռ Քուռթատ (տարաբախտ Մառի – Անթուանէթն է որ թելադրած էր պռիոշ ուտել երբ իրեն ըսած էին թէ ժողովուրդը հաց չունի) : Կարելի է նաեւ խոզի միս ուտել որուն վրայ եղած յաւելումը նուազ է ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՐԹՄՈՒՏԻ (Գերմանիա) մէջ տեղի ունեցած է քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան տարեկան համագումարը: Թէեւ «Ծերը շատ ծեր է» ըսողներ կան, բայց Ատընաուրրի դարաշրջանը չէ վերջացած եւ Գերմանիոյ վարչապետը աւելի քան երբեք գործի գլուխ է: Խօսած է Ֆրանքեւգերման բարեկամութեան մասին, Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային եւ Արեւմուտք–Արեւելք յարաբերութեանց :

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ մէջ, մէկ ամսուան ընթացքին, երկրորդ անգամ ըլլալով ձախողած է Քասթրիստ ներշնչում ունեցող ըմբոստութիւն մը:

ԻՐԱՔ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Միացեալ – Նահանգներուն հետ, որովհետեւ այս վերջինը ճանչցած էր Քուվէյթի իշխանապետութիւնը եւ ընդունած որ ան դեսպան մը ունենայ Ուոշինկթըն :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Միջազգայինի Խորհուրդը միաձայնութեամբ դատապարտեց.— « Համայնավարութեան հոգիէ զուրկ բռնատիրութիւնը եւ դրամատիրութեան անիշխանութիւնը »: Կ'ուզեն համաշխարհային կառավարութիւն մը կազմել :

ԻՏԱԼԻԱ հանրապետութեան հիմնարկութեան 16րդ տարեդարձը տօնեց, Շաբաթ օր: 1946 Յունիս 2ին էր որ ժողովուրդը, հանրաքուէով, հանրապետութիւն ուզեց :

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

1600 ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի, Մայիս 27ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Մեսրոպ Մաշտոցի ծնընդեան 1600ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը :

Նախարարաց Խորհուրդի նախագահ Քոչինեան, բացումը կատարելով դիտել տուաւ, թէ 16 դարերէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով է, որ հայ ժողովուրդը կը տօնէ իր մեծ զաւակին՝ հայկական այբուբենի եւ ազգային դպրութեան հիմնադիր Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600–ամեակը :

— Այսօր հայերէն լեզուն պետական լեզու դարձած է, աննախընթաց ծաղկումի հասած է, իսկ հայկական ազգային մշակոյթը զարգացման բարձր մակարդակի մը վրայ կը գտնուի :

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիքթոր Համբարձումեան գրութիւն մը կարդաց Մեսրոպի այբուբենին կարեւորութեան մասին: Հայ աշխարհահռչակ գիտնականը ի մէջ այլոց ըսաւ .

— Մեսրոպ Մաշտոցի գործը դուրս կ'ելլէ ազգային շրջանակէն եւ համաշխարհային արժէք մը կը ներկայացնէ այն պատճառաւ, որ մեծ գիտնականին հնարած գիրերուն շնորհիւ կարելի եղաւ պատմական արժէքաւոր տեղեկութիւններ պահպանել բազմաթիւ ուրիշ ժողովուրդներու եւ երկիրներու մասին: Իւրաքանչիւր Հայու սրտին մէջ տեղ ունի Մեսրոպ Մաշտոցի անունը, որովհետեւ անոր շնորհիւ էր, որ հայ ժողովուրդը , պատմական բարդ պայմաններու մէջ, պահպանեց իր ինքնուրոյնութիւնն ու միութիւնը, իր հնամեայ մշակոյթը: Ամբողջ հայ ժողովուրդին հետ, բովանդակ Խ. Միութիւնը այսօր կը տօնէ խորհրդային ժողովուրդներու պատմութեան մէջ առաջին ու ամէնէն հին այբուբենի հեղինակին ծննդեան 1600ամեակը, որովհետեւ մեր երկրին մէջ, ժողովուրդի մը տօնը բոլոր ժողովուրդներուն տօնը կը դառնայ :

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ, Մայիս 26ին, բացումը կատարուեցաւ հայկական այբուբենի հեղինակ Մեսրոպ Մաշտոցի յուշարձանին , որ կը կանգնի Մատենադարանի մուտքին : Յուշարձանը պատրաստող երիտասարդ քանդակագործը, Ղուկաս Զուբարեան , Մեսրոպ Մաշտոցը ներկայացուցած է նստած վիճակի մէջ՝ կողքին ունենալով աշակերտ մը, որ ժողովուրդը կը խորհրդանշէ եւ որուն կարդալ ու գրել կը սորվեցնէ ազգային գիրերուն հեղինակը: Բացման հանդիսութեան ներկայ եղան Խորհ. Միութեան բոլոր դաշնակցային հանրապետութեանց գիտութիւներու ակադեմիաներուն անդամները, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներէն, Ֆրանսայէն , Յունաստանէն, Եգիպտոսէն եւ այլ երկիրներէ եկած հիւրեր :

Այս հանդիսութեան առթիւ Երեւանի մէջ բացուած է հնամեայ ձեռագիրներու ցուցահանդէս մը: Տեղի ունեցան նաեւ գիտական ժողովներ եւ գիրքերու հրատարակութիւններ: Հայաստանի կառավարութիւնը որոշեց քարէ կոթող մը բարձրացնել Օշական գիւղին մէջ, ուր կը գտնուի Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանը : Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հաստատեց «Մաշտոցեան» մրցանակներ, որոնք պիտի յատկացուին հայ լեզուաբանական գործերու :

Հանդիսաւոր նիստին խօսք առին Խորհրդային դաշնակցային բոլոր հանրապետութեանց գիտութիւններու ակադեմիաներուն ներկայացուցիչները : Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի , Յունաստանի, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ ապրող Հայերուն բազմաթիւ ներկայացուցիչները Երեւան եկած էին՝ մասնակցելու համար Մեսրոպ Մաշտոցի տօնին :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒՍ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Կիրակի, Մայիս 27ին , Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութիւնը եւ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը, Մոսկուայի սենտիքաներու սիւնազարդ սրահին մէջ կազմակերպեցին հայկական այբուբենի հեղինակ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը :

Մարիեթթա Շահինեան գրութիւն մը կարդաց Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքին ու գործունէութեան մասին :

Մոսկուայի երեկոյթին ներկայ էին մայրաքաղաքին մշակոյթի ամէնէն ականաւոր անձնաւորութիւնները եւ հանրային կարծիքի ներկայացուցիչները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՈՒ ՊԱՏԱՐԱԳԱՎԱՃԱՌ

Ա. Ա. Ա.

ԱՐՇԱԿՈՒՆԻՔ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ ՀԱՅՏՆԻ ՄԱՐԴԿԱՆՑ

ՊՈՒՇ ՍԱՐՔԱԿ

— Ինձի հայ, Նորայր, ինչո՞ւ ես այդքան տխուր։ Ի՞նչ է պատահել։

Բեթ Կալի մարմնավոր մեծ հոգսը, որ ամբողջ ամիս էր, որ ինձ էր տանջում, ես չէի կարող ոչ մեկին հայտնել։ Ես ինքս էլ չգիտեի, թե ինչ է պատահել։ Ես միայն զգում էի, որ ինչ-որ մեծ փոփոխություն էր կատարվում իմ հոգու մեջ։ Ես ինձ ամենաերջանիկ մարդն էի համարում աշխարհի վրա։ Ես սիրում էի և սիրվում էի։ Ես ամեն ինչ ունեի, ինչ որ կարող էր ցանկանալ մի մարդ։ Ես ինձ համարում էի ամենաերջանիկ մարդը, որ ապրում էր երկրի վրա

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական 7. Ն. Ֆ. :*

Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վարուժան Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, կը ծանուցանէ թէ թաղիս բնակիչներէն Պ. Բենիամին Աւիգեան, (Պիթլիզցի Ղուլթիկ գիւղէն) իր որդւոյն Գեղամ Աւիգեանի զինուորութենէ ողջ եւ առողջ տուն վերադարձին առթիւ, Համբարձման օրը ոչխար մը մատաղ մատուցանելով Եկեղեցւոյ նուիրած է 30 Ն. Ֆ., իսկ Դպրաց Դասուն 10 Ն. Ֆ. :

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ'Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ *մաթերիէլով* : Մեծ եկամուտ : Ոչ մէկ *սթոք* : Հաճելի աշխատանք : Վճարումի մեծ դիւրութիւններ : Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ :

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի համար գրել.—

Aïvazian

93, Rue Massena

LYON 6·

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS

NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84

— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օր. ԱՐՏԵՄԻՍ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պ. ՅԱԿՈԲ ԻՍՔԵՆՏԷՐԵԱՆ

Նշանուած

Պէյրութ, 1962, Մայիս 28

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ. :

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնսի – Փավիյոն :

Ա Զ Դ

Իսի լէ Մուլինոյի «Խրիմեան» սրահը որեւէ նպատակով վարձելու համար դիմել Երեքշաբթի երեկոները, ժամը 9–10, «Խրիմեան» դպրոց, 2 Բիւ տը լա Տէֆանս :

Նոյն ժամերուն բաց է նաեւ տեղւոյն Վարուժան – Սիամանթօ գրադարանը :

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Երիտասարդութիւն եւ Շարժումի» (Ժէօնէս է Աքսիոն) կազմակերպած բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի դեղեցիկ դղեակին մէջ Յուլիս 2–28 եւ Օգոստոս 1էն 15 : Արձանագրութեան համար դիմել՝

Jeunesse et Action

6, Place de la Rotonde

St-Jérôme - Marseille, Tél. 62.85,10

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միշա – Մկրտիչ Փարունակեան, ծնած Ռոստովի Շալթը գիւղը 1921ին, ուր ապրած է մինչեւ 1933 : Այնուհեետւ ընտանեօք բնակած են Ռոստով մինչեւ 1941 : Ուր զինուորագրուած է : Հօրը անունը Լուսեղէն, մօր անունը Սաթենիկ, եղբայրը Գրիգոր, քոյրը Աստղիկ–Զոյա :

Լսուած է թէ 1944ին եղած է Հոլանտա, անկէ անցած Ֆրանսա :

Զինքը կը փնտռէ իր ընտանիքը, այժմ Ամերիկա հաստատուած : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Վարդան Չիպուքճեան,

14, Impasse Villiers, Alfortville (Seine).

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ եւ մասնաւորաբար

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ

եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT DJOCHGOUN

4. Rue de la Butte, MARSEILLE 2·

(Place Jules Guesde)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Սալ տէ Ֆէթ, 22 Բիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ

Կը նախագահէ ԱՐՇԱԿ ՄԿՐԵԱՆ *Կը խօսի* ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զարուհի Փափազեան եւ Արա Գրիգորեան *իրենց արտասանութիւններով,* Մկրտիչ Պօղոսեան *իր խանդավառ երգերով,* Լօրանս Նիէլ *(դաշնակ), եւ* ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ* ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ : *Կէս գիշերէն ետք, եւրոպ. պարեր :*

JEAN LUINO

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէն – Տէսինի Վասպուրականի մասնաճիւղերուն :

Այս Կիրակի Կապիյոնի օդ ասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակընկալներ, ճոխ պիւֆէ :

Առաւօտուն՝ ՊԱՏԱՐԱԳ *եւ* ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ : *Կը քարոզէ* ՎԱՐԱԳ ՔՀ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ռեւէ աշակերտ : Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE

3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)

Tél· 963.01.72

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 – 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որոնք կը փափաքին զրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը :

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պրոբվէի եւ պաքալորէայի :

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ : Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 01·72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 6 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9421 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5222

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԻՑ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Հայաստանի անկախութեան 44րդ տարեդարձը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ ազատ աշխարհի հայկական բոլոր գաղութներուն մէջ, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Յունաստան ու Ֆրանսա, մինչեւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները:

Հայրենակարօտ Հայութիւնը ամէն տեղ սրտառուչ երկիւղածութեամբ լսեց օրուան բանախօսներու յուսադրիչ եւ քաջալերական խօսքերը եւ հանդէսներէն մեկնեցաւ աստիճան մը աւելի գօտեպընդուած իր հաւատքին մէջ:

Բռնատիրական վարչաձեւի ենթարկուած մեր հայրենիքը՝ 42 տարիէ ի վեր զրկուած խօսքի, մտածումի եւ հաւաքոյթի տարրական ազատութիւններէն՝ իրաւունք չունի տակաւին մեզի պէս հանդիսաւորութեամբ տօնելու «Մայիս 28»ը, որ գերազանցօրէն Ազգային Տօնն է Հայութեան:

Ինչ որ է Յուլիս 14ը Ֆրանսացիներուն կամ Յուլիս 4ը Ամերիկացիներուն համար, նոյնն է Մայիս 28ը հայ ժողովուրդին համար, ի սփիւռս աշխարհի:

Վստահ ենք, որ պիտի գայ օրը, երբ Հայաստանի մեր ազատատենչ եղբայրներն ալ պիտի արտօնուին տօնելու անկախութեան տարեդարձը:

Կարելի չէ ի վերջոյ յաւիտեան անտեսել պատմական ճշմարտութիւնը:

Վերջերս խորհրդահայ մամուլին մէջ նշմարուած կարգ մը ակնարկութիւններ 1918ի մայիսեան կռիւներուն մասին՝ իսկապէս յուսադրիչ են:

Վարդանանցի տօնակատարութեան առթիւ խօսելով «Աւարայրի դիւցազնամարտ»ին մասին, Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը կը գրէ.

« Հայ ժողովրդի սրտում Վարդանանց ՈԳԻՆ անմեռ է մնացել: Այն իր անջնջելի եւ խորը դրոշմն է դրել հայ ժողովուրդի հերոսամարտի պատմութեան վրայ, Աւարայրից մինչեւ Սարդարապատ: Վարդանանց հերոսամարտով սերունդներ են դաստիարակուել եւ խանդավառուել՝ յանուն հայրենիքի մղուած մարտերում: Վարդանի հերոսական ոգին նոր թափ, նոր որակ է տուել հայ ժողովրդի պայքարին » (ԷՋՄԻԱԾԻՆ, 1962 Մարտի խմբագրականը, էջ 6):

Աւարայրից մինչեւ Սարդարապատ...:

Հայրենիքի մէջ այսօր կ'ըսեն այն՝ ինչ որ մենք կը կրկնէինք աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր:

Անկախութեան տարեդարձը առիթ ընծայեց ո՛չ միայն ոգեկոչելու Արարատեան դաշտի օրհասական կռիւներն ու Հայաստանի Հանրապետութիւնը կերտող մեր աննման մարտիկներու եւ հերոսներու յիշատակը, այլ եւ անգամ մը եւս արծարծելու Հայկական Դատը, որ չէ լուծուած դեռ:

Չեն լուծուած նաեւ բազմաթիւ ուրիշ ազգերու դատերը:

Կ'ապրինք հակասութեանց աշխարհի մը մէջ:

Մինչ մէկ կողմէն կ'ազատագրուին գոյնզգոյն անծանօթ ազգեր, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու յանուն անկախ հայրենիքի, Եւրոպայի սրտին վրայ ազատագրուիլ կ'ապրին շատ մը քաղաքակիրթ ժողովուրդներ:

Աւարայր ու Սարդարապատ կերտող Հայը այսօր աւելի քան երբեք կը հաւատայ, որ անպայման պիտի իրականանայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺՈՒՀՈՅԻ ԴԱՏԻՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ

ՎԱԽ՝ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Այլեւս խօսքը կը պատկանի նախազահ տը Կոլի, քանի որ Վճռաբեկ Ատեանի ոճրային դատարանը անընդունելի գտաւ Ժուհոյի դատավարութեան վերաքննութեան դիմումը, զոր իր փաստաբանները կատարած էին, Սալանի վճիռին վաղորդայնին: Մերժելու համար այս դիմումը, առաջին առարկութիւնն այն եղած է թէ 1961 Ապրիլ 27ի Որոշումով ստեղծուած բարձր դատարանին վրճիռները վերջնական են, ոչ կը վերաքննուին ոչ ալ կը բեկանուին: Պաշտպան փաստաբանները դիտել տուին թէ նոր դէպքեր երեւան ելած են, որոնք տարբեր երեւոյթ մը կուտան եղածին: Արդարեւ նախ գտնուած է Գնդ. Ռանսոնի ոճրագործը, մինչ այս սպանութիւնը Ժուհոյի վերագրուեցաւ: Ռանսոնի այրիին ստացած զզուելի նամակը գրուած էր անանունի մը կողմէ, մինչ վերագրուեցաւ Գաղտնի Բանակի: Վերջապէս փաստաբանը կը յայտնէ թէ անբնական բան մը կայ Ժուհոյի եւ Սալանի վճիռներուն մէջ: Խոտոր կը համեմատի մէկը միւսին: Կը յիշուի Սալանի յայտարարութիւնը. — « Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան պետն եմ եւ կը պահանջեմ բովանդակ պատասխանատուութիւնը »: Նաւապետ մը պատասխանատու է, բայց ոչ իր օգնականը, կը շեշտէ փաստաբանը: Առաջինը կը պատժուի, ոչ երկրորդը:

Դատախազը համաձայն չէ: Անոր համար ընդունիլ դիմումը պիտի նշանակէ ընդունիլ որ Ժուհօ անմեղ է:

Նոյն ատեանը քննեց նաեւ Ալպէր Տովեքարի դատի վերաքննութեան դիմումը (ոստիկանապետ Կավուռիի սպանիչը) զոր ընդունելի գտաւ ձեւին մէջ, բայց ոչ խորքին, ինչ որ մերժումի համապատասխան է:

Երկու պարագաներուն համար ալ, վերջին վճիռը պիտի տայ նախազահ տը Կոլ:

ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Անձկութեամբ կը սպասուէր Երեքշաբթի առաւօտեան առաջին ժամերուն: Արդարեւ Գաղտնի Բանակի յայտնած էր թէ « զինադուլը» վերջ պիտի գտնէ Երեքշաբթի առաւօտ, բայց մինչեւ ժամը 10 ծանր միջադէպեր պատահած չէին: Կը կարծուի թէ Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը կը սպասէ տակաւին կարգ մը բանակցութեանց արդիւնքին: Երկուշաբթի գիշերուան մէկ փիռաթ հաղորդումի ընթացքին, խօսնակը ըսաւ նաեւ թէ խօսակցութիւնները կը շարունակուին եւ ճիգեր կ'ըլլան որպէսզի երկու համայնքները հաւաքուին կանաչ սեղանի մը շուրջ:

Նոյն օրը ուրիշ յատկանշական դէպք մը, Գաղտնի Կազմակերպութիւնը կը յաջողէր լոյս ընծայել Տէփէշ տ'Ալժերիի փիրաթ հրատարակութիւն մը: «Ֆրանսայի կոչը» վերտառութեամբ, լոյս տեսած այս թիւին տպաքանակն է՝ հարիւր հազար: Գրաւուեցաւ, բայց բազմաթիւ թիւեր ձեռքէ ձեռք անցած են:

Ամէն պարագայի մէջ, կասկածէ դուրս է որ շփումներ տեղի ունեցած են Առժամեայ Գործադիր Մարմնի եւ Գաղտնի Բանակի միջեւ: Տոմինիք Փատօ կը գրէ Օռոռի մէջ թէ Ֆարէս տեսնուած է Սիւզինիի հետ: Սիւզինի բաւական աղմուկ հանեց «պատնէշներու դատավարութեան » ժամանակ: Յեղափոխական լեզու գործածելով, մինչ ոմանք իր մէջ ֆաշիստ մը կը տեսնէին, ուրիշներու համար «ազգայնական համայնավարութեան» խորհրդանշանն էր:

Սիւզինի բնիկ մըն է եւ գիտէ թէ երկու ելք կայ այլեւս: Կամ հասկցուիլ, տեղւոյն վրայ հակառակորդին հետ, կամ համակերպիլ անվերջանալի աքսորի մը:

× Մայիսի ընթացքին Ալժէէն Մայր հայրենիք եկած են 49·484 հոգի:

× Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, Փոմփիտու առաջին անգամ ըլլալով պիտի պաշտպանէր իր կառավարութեան գոյութիւնը, արգելքի բանաձեւին դէմ: Վրտանգ չկայ որ դահլիճը փոքրամասնութեան մէջ մնայ, թէեւ վիճաբանութիւնները շահեկան բնոյթ պիտի ունենային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ նոր ձախողանք մը արձանագրեցին թոռ հրթիռով որ հիւլէական ռումբ մը կը փոխադրէր: Հարկ եղաւ ռումբը փճացնել թռիչքին ընթացքին, մինչ ռումբը պէտք է պայթէր բարձրը մթնոլորտին մէջ: Այս առթիւ Խորհ. Միութիւնը նոր ազդարարութիւն մը ըրաւ Ամերիկացիներուն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Յունիս 6էն սկսեալ պիտի հաւաքուի խորհրդային պլոքի երկիրներու տնտեսական գործակցութեան կազմակերպութիւնը: Այս ձեւով անգամ մը եւս կը փաստուի թէ խորհրդային պլոքը տնտեսական տագնապի մէջ է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ տագնապը չէ լուծուած: Բանակը վճռած է զօրավիգ կանգնիլ «ժողովրդավարութեան» ոչ թէ քաղաքական խմբակցութեանց տեղն անցնիլ:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ Խրուշչեւ ընդունեցաւ Վալթէռ Ուլպրիխթը: Ըստ Թաս գործակալութեան «սիրալիր եւ եղբայրական » մթնոլորտի մը մէջ խօսած են:

ԼՕՐՏ ՊԻՎԸՐՊՐՈՒՔ եւ մառեշալ Մոնթկոմըրի գլուխը անցած են այն ընդդիմութեան որ կը պայքարի Անգլիոյ անդամակցութեան դէմ, Հասարակաց Շուկային: «Մընթիի» գլխաւոր առարկութիւններն են.— Ա) Հասարակաց Շուկան պիտի քանդէ Հասարակապետութիւնը: Հռոմի դաշինքը կը ձգտի ոչ միայն տնտեսական գործակցութեան մը այլեւ քաղաքական միասնականութեան մը, տեսակ մը դաշնակցութիւն Միացեալ Նահանգներու օրինակին վրայ: Բ) Իրական միասնականութիւն չկայ եւ ոչ մէկ ազգ տրամադիր է զոհելու իր ինքնավարութիւնը (այս կէտը առաջին կէտին կը հակասէ): Գ) Եթէ Մեծն Բրիտանիա անդամակցի Եւրոպական Միութեան, այլեւս չի կրնար տէր մնալ այն ռազմական առաքելութեան զոր ստանձնած է ներկայիս, որովհետեւ իր ծովային, ցամաքային եւ օդային ուժերը եւրոպական շահերու եւ հրամաններու ենթակայ պիտի ըլլան:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութիւնը (Իրան, Վենեցուելա, Քուվէյթ, Քաթառ, Սէուտական Արաբիա, Իրաք) իբրեւ անդամ առաւ նաեւ Լիբիա եւ Ինտոնեզիա:

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ բացուեցան մշակութային բանակցութիւններ Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի միջեւ:

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Համալսարանին ուսանողներուն եւ ոստիկաններու միջեւ:

ԼԱՈՍԻ թագաւորը ընդունած է իշխան Սուվաննա Ֆուման ինչ որ որոշ լաւատեսութիւն մը ստեղծած է: Այս առթիւ իշխանը յայտարարած է թէ թագաւորը հաստատած է ազգային միասնականութեան դահլիճ մը կազմելու վճռական որոշումը: Իշխանը պիտի քաշուի քաղաքական կեանքէ եթէ ոչ մէկ դրական արդիւնք ձեռք ձգուած չըլլայ Յունիս 15ին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ծանուցագիր մը յանձնեց Հնդկաստանի ուր կը յայտնէ թէ հնդկական գերիշխանութիւն չի ճանչնար Քաշմիռի վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Սոֆի իշխանուհին ընդունուեցաւ Պապին կողմէ, իր ամուսնոյն՝ Սպանիոյ Խուան Գարլոս իշխանին կողքին: Այս առթիւ իշխանուհին յայտնեց թէ կաթողիկէ կրօնքը ընդունած է, Մայիս 31ին Քորֆուի մէջ, բայց ցարդ գաղտնի պահած էր որպէսզի անձամբ հաղորդէ Պապին:

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԼԱՅԻ ըմբոստութիւնը բոլորովին ճզմուած է, բայց կը թուի թէ զոհերու թիւը շատ մեծ եղած է: Ցարդ կ'ըսուի թէ 130 մեռեալ կայ եւ 400 վիրաւոր:

ՉՈՄՊԷ յայտարարեց թէ ուզած են զինքը ձերբակալել, Լէոփոլտվիլի մէջ ուր կը շարունակէ բանակցիլ Կեդրոնի Կառավարութեան հետ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան համագումարին ընթացքին, Ատընաուրը խօսած է Անգլիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի մասին եւ շեշտած թէ « Վեցերը տրամադիր չեն մարսելու Հասարակապետութեան տնտեսական ուժը: Ազատ աշխարհի Լիտըրշիփը Ամերիկայի կը պատկանի»: Ելմտական նախարար եւ փոխ – վարչապետ՝ Էռհարտ աւելցուցած է իր կողմէ թէ կարեւոր չէ թէ ի՞նչ ձեւով Եւրոպա զօրաւոր եւ միացած պիտի ըլլայ: Իր պատմական առաքելութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն Ամերիկայի հետ սերտ գործակցութեամբ մը: «Աշխարհ պէտք է գիտնայ թէ մենք՝ Գերմանացիներս հաւատարիմ կը մնանք այդ զինակցութեան» եզրակացուցած է Էռհարտ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ Եւրոպա: Հաւանական կը նկատուի որ Փարիզ ըլլայ Յունիս 18ին կամ 19ին:

ԹՈՔԻՈՅԷՆ արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Հասարակաց երկիրներու Ճափոն դեսպանատուներու ներկայացուցիչները ժողով պիտի գումարեն Պրիւսէլ, յառաջիկայ Շաբաթ ուսումնասիրելու համար Ճափոնի յարաբերութիւնները այդ երկիրներուն հետ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Մայիս 25ին, ընդունեցաւ այցելութիւնը Կ. Պոլսի տիեզերական պատրիարք Նորին Սրբութիւն Աթենակորասի ներկայացուցիչ Մելոայի Եպիսկոպոս Գերաշնորհ Տ. Էմիլիանոս Դիմիադիսին:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի եւ Գերաշնորհ Տ. Էմիլիանոս Եպիս.ի միջեւ Վեհարանում տեղի ունեցաւ ջերմ զրոյց, սրտագին մթնոլորտում:

Մայիսի 26ին Սրբազան հիւրն այցելեց Ս. Գեղարդի վանքը, Ս. Հռիփսիմէի եւ Ս. Գայեանէի տաճարները, Զուարթնոցը եւ այլ սրբավայրեր:

Մայիսի 27ին, Կիրակի օր, Գերաշնորհ Տ. Էմիլիանոս Եպիս. Մայր Տաճարում ներկայ եղաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագին: Նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի հետ Սրբազան հիւրը ներկայ գտնուեց Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին նուիրուած պաշտօնական հանդիսութեան Պետական Օփերային թատրոնում:

Մայիս 28ին Գերաշնորհ Տ. Էմիլիանոս Սրբազանը մեկնեց դէպի Կիեւ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ԾՆԱԾ ՕՐԴ ՕՐՀՆԵԱԼ ԸԼԼԱՅ...

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Ես անզուգական Սողոմոնը անձամբ տեսնելու եւ իր ճակատը համբուրելու բախտը չեմ ունեցած : ԳՍՄԷԹ չեղաւ... Բայց անմոռանալի երեք դէպքեր կան ժաքիս մէջ իր անձին ու գործին կապ – ուած : Այդ դէպքերէն առաջինը, այն պահն է՝ երբ մեր վարժարանի սրահը փոթորկուեցաւ անակնկալօրէն : Ձմրան օր մըն էր, Պոլսոյ մեզմ ու անուշ ձը – մեռներէն յեմիլջօրէ մը, երբ տղայ մը, որ դուրս գացած էր անկիւնի պարսիկ չաքարավաճառէն մի քիչ որ բան գնե – լու, վերադարձաւ տակն ու վրայ եղած . լեզուն բռնուած, մոխիր գարձած, վա – զելէն ու յուզումէն չնչատ .

— Աբա՛մ ախպար, Աբա՛մ ախպար , բաւ, միւժաէս տուր, միւժաէ՛ս, հայ մը, Պերլինի մէջ, Թալէաթ փաշան ըս – պաններ է, չանսաւակ է ըրեր, Ասչ որ, Աբամ ախպար, սուտ չեմ, աչքովս տե – սայ ու կարդացի :

— Ո՞ւր կարդացիր :

– – Անկիւնի պարսիկին խանութը , թերթին վրայ գրուած էր :

Վազեցինք պարսիկին խանութը, գնե – ցինք թերթը ու հոն, փողոցը, լինճի պէս քանի մը տղու հետ գլուխ գլխի տուած, կարդացինք :

Իրաւ էր : Սուտ չկար : Տգան, ընդհա – նուր խանդավառութեան մէջ, միւժաէ ուզելը մոռցաւ :

Երեք օր վերջ, երբ լուրը վերջնակա – նապէս հաստատուեցաւ ու յայտնի եղաւ տեռօրը գործադրողին ինքնութիւնն ու բռնուիլը, որբանոցի տղոց կողմէ պատ – գամաւորութիւն մը ներկայացաւ տնօրէ – նին՝ անօրմէ խնդրելու որ կիրակի օրե – րը մեզի մինակ ցամաք հաց տան վեց ա – միս ու խնայուելիք դրամով օգնեն Սո – զոմոնի դատին ...

Երկրորդ դէպքը այդ դատին յաջող վերջաւորութիւնէն յետոյ արդիւնքը ծա – նուցանող հայերէն թերթերու խոշոր , զուարթ խորագիրներէն հետեւեալն է .—

«ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ԿԱՆ»

Այդ խորագիրները կարդալով մենք ու – բախութեամբ լացինք ու մեր մարմին – ները փչաքաղուեցան : Այդ պահուն մենք սիրայօժար էինք ներելու բոլոր գեր – մաններուն Հայկական Ջարդերուն մէջ ունեցած իրենց ուղղակի – անուղղակի բոլոր մեղքերուն համար : Զէ՞ որ Տոքթ. Լէփսիուս անուն մէկն ալ օգնած էր հայ փաստաբաններուն ...

Վրէժխնդրական այդ արարքը առաջի – նը չէր, ոչ ալ վերջինը եղաւ : Իրարու եռեւէ չան սառակ ըլլալով պատժուե – ցան՝

Խան Խոյրսկին, 1920, ձմեռ, Թիֆլիզ :
Ջիվանշիր, 1921, Յուլիս, Պոլիս :
Թալէաթ, 1921, Մարտ 15, Պերլին :
Սայիտ Հալիմ, 1921, Դեկտեմբերին :
Ճեմալ փաշա, 1922, Թիֆլիզ :
Պեհաէտտին Շաքիր եւ Ճեմալ Ազմի, 1922, Պերլին :

Այս դէպքերէն վերջին էր որ Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներու յար – գանքը հայ վրիժառու բազկին հանդէպ , բարձրացաւ : Կը պատմեն թէ երբ Մուս – թաֆա Քեմալի ահրապետութեան շրջա – նին ներքին ապահովութեան պետը իրեն կը տեղեկագրէ թէ իր կեանքին դէմ դա – ւադրութիւն մը կը կազմակերպուէր ու ինք, ապահովութեան պետը, պատ եռե – ան հանած է, Քեմալ կը հարցնէ թէ «կազմակերպողներուն մէջ Հայեր կա՞ն» :

— Ոչ, Փաշա, չկան :

— Ուրեմն վախնալու պատճառ մը չու – նէիր, կ'ըլլայ պատասխանը :

Ահա եւ երրորդ դէպքը :

Աննման Սողոմոնի մահուան գոյժը հասած չաբաթը, իրիկուն մը, բարեկա – մի մը տունը հիւր էի ուրիչ քանի մը մարդոց հետ : կարծեմ հինգ էինք սեղա – նին վրայ՝ ու աւելի քան Բորդ մը ըմ – քաչ (*) խմեցինք...

Ալքոլը լաւ բան է : Երբ յաղթական ես, ուրախ, ցնծալու պատճառներ ու – նիս, կը խմես՝ տօնելու համար :

Երբ վշտած ես, սրտաբեկ , կը խմես՝ մոռնալու համար ...

Մենք խմեցինք՝ բայց չկրցինք մոռնալ մեր վիշտը : Խօսակցութիւնը, ուրկէ ալ սկսելու ըլլայինք եւ ուր ալ առաջնորդել ջանայինք, նորէն կուգար Սողոմոնի մահուան վրայ :

— Պէտք չէ որ Սողոմոնի ցուցամատը իր հետ, թաղեն, ըսաւ մեզմէ մէկը .

Բաժակները վար դրինք ու նայեցանք իր կարմրած դէմքին :

« Հայ ժողովուրդը, մասունք, սրբու – թիւն չատ ունի, ըսաւ ան, հատ մըն ալ՝ Սողոմոնին մատը... Զէ՞ որ Թուրքերը այդ սրբութիւններէն չատերը փճացու – ցին... Իրաւունք չունի՞մ հրէշը պղտա – նելու համար ատրճանակին բլթակը քա – չող մատը սրբացնելու, պաշտելու ...» :

Ու միտքս գնաց եւս, հայրենիք, ծնըն – դավայր՝ ուր, որոշ օրերու, քահանայ հայրերը պահարաններէն դուրս կը բե – րէին գանազան սուրբերու անուններով խաչեր ու աջեր՝ ու անոնցմով կ'օրհնէին ջուրերն ու ժողովուրդը :

Հիմա այդ ժողովուրդին մէկ պան – դուխտ գաւակը, կ'առաջարկէր այդ մա – սունքներուն վրայ աւելցնել Սողոմոնի մատնոսկրը ...

Աւելի մեծ պատիւ կարելի է՞ երեւա – կայել ...

Կը կարծեմ թէ ամէն ժողովուրդ քիչ

(*) Ուիսքի :

ԻՐԱՆ
ՍԱԼԻ ԵՒ ՄՈՒՐՃԻ ՄԻՋԵՒ

Ազգայնականները կ'ըմբոստանան կա – ռավարութեան դէմ նուաստացուցիչ դաշնագրին դէմ բողոքելով : Խորհրդա – յին Միութիւնը կ'օժանդակէ ըմբոստա – ցողներուն, Կասպից Ծովէն բանակ մը կ'իջնէ Թեհրան, կը հեռացնէ անգլիա – դիկ պահակազունդերը, որոնց հրամա – նատար նշանակուած էր պարսիկ ենթաս – պայ մը : Ռուսիա կը հրաժարի ձարական կառավարութեան ստացած առանձնաշը – նորհներէն, կը ջնջուին 1907ի եւ 1921ի դաշնագրերը : Անգլիացիները խոհեմու – թիւն կը սեպեն քաշուիլ երկրէն :

Շահ Ահմէտ պահընկէց կ'ըլլայ, Ռիզա Թագաւոր, կը ջնջէ քափիթիւլասիոննե – րը, կը մասնակցի քարիւղի հանքերու չահագործման, կը զարգացնէ ճարտա – րարուեստը, ճամբաներ չինել կուտայ , դպրոցներ կը հիմնէ : Սահմանակիցներ ակար Իրան մը կը փափաքէին տեսնել , կեդրոնացած ուժեղ իշխանութիւն մը կ'արգիլէ թափանցումները : Երկիրը զր – րամի պէտք ունենալու է, փոխադարձութիւն կնքելու ստիպուած՝ դիջումներ կատա – րելու համար : Ռիզա Խան աւելին ըլլա – լով կը պահանջէր Պահրէյն կղզիները :

1939ին չէզոքութիւն կը հռչակէ Շա – հը, Մոսկուա, Լոնտոն կը պահանջեն Գերմաններու հեռացումը : 26 Օգոստոս 1941ին խորհրդային ուժեր վարչն կը մտնեն Իրան , կը հրաւիրեն Շահը գահէն հրաժարելու : Շահը կը դիմէ Ամերիկայի միջամտու – թեան : Յուսահատ կը մեկնի արտասահ – ման :

Իրան կը խզէ յարաբերութիւնները պա – տերազմիկ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ, դինակից կ'ըլլայ Ամերիկայի՝ Ճափոնի դէմ : Քարիւղի ընկերութեան ներկայա – ցուցիչներ կը փութան Իրան ,մենաշնորհ – ներ ստանալու համար : Սովետն ալ կը պահանջէ , զրամատէրները կը մրցին , խոստումներ կը չռայլեն : Խորհրդային Միութիւն եւ Անգլիա կը զրաւեն երկի – րը, բայց համաձայնութիւն կը կնքեն « յարգելու Իրանի վեհապետութիւնը , թէ չատ հերոսապաշտ է : Ու լաւ որ այդպէս է . լաւ որ մենք ալ հերոսա – պաշտ ենք : Ատոր համար չէ՞ որ Սերբն ու Գէօրգը անմահացուցինք , Մուրատը սիրեցինք՝ որ Անգրանիկը երկեցինք ... Այդ ժողովուրդը չէ՞ որ իր մէկ զարկով զաւկին բերնով Սողոմոնը սուրբերու կարգը կը դասէ ...

Աւելի մեծ պատիւ կա՞յ :

Ծնած օրդ օրհնեալ ըլլայ, Թէոփիլեան Սողոմոն, ու օտար հողը ձիւնծաղկէ վերմակի պէս թեթեւ գայ վրադ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՄԱԿ-Ի ՓԱՐՏՈՒՂԱՐ ՈՒ ԹԱՆ

ԻՐ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ ՄԱԿի ուժական ընդհանուր քար – տուղար Տակ Համմըրչոլտ մահացաւ ա – տաւրաթէս տարի մը առաջ, Քոնկոլի մէջ, օդանաւային խորհրդաւոր արկածի մը հետեւանքով դիւրին չեզաւ իրեն յա – ջորդ մը գտնել : երկար սակարկութիւն – ներէ ետք, ընտրուեցաւ Պիրմանիոյ մնա – յուն պատուիրակը՝ Ու Թան : բաւական երկար տեւած էին վիճաբանութիւնները այնպէս որ իւրաքանչիւր անձ սորված էր, թէ Պիրմանիան Մեծ Ասիոյ մէկ փո – քրը երկիրն է, հոն ժողովուրդը պատ – ատեական է . թէ Ու Թան հպարտ եւ յիսուն տարիքը, իր մայրենի լեզուին գատ միայն անգլերէն կը խօսի, «Ոչն անուն մը չէ, այլ «տիտար»ին պիրմանե – րէնը :

Ու Թան այժմ ինքզինք քիչ մը աւելի ամբողջականութիւնը, անկախութիւնը » : Կը խոստանան պարպել երկիրը , թնա – մութիւններու զաղարումէն վեց ամիս յետոյ :

Անգլիացիներուն կը հետեւին Ամերի – կացիները, բանակ մը կը զրկուի քարիւ – ղի հանքերը պաշտպանելու համար : ե – րեք մեծերը Թեհրանի մէջ կը սարքա – զրեն յատարարութիւն մը. « Պահել Իրանի անկախութիւնը, յարգել վեհապե – տութիւնը, հոգային ամբողջականութիւ – նը » :

Սովետները կ'աշխատին բաժնել Արեւ – պատականը Իրանէն : Ամերիկայի նախա – գահ Թրումըն 12 Մարտ 1947ի յայտա – րարութեամբ Մոսկուան կը հրաւիրէ յարգելու երկրին ամբողջականութիւնը , բայց Հոկտեմբեր վեցին զինուորական առաքելութիւն մը կը զրկէ Թեհրան : Խորհրդային Միութիւնը կը բողոքէ, Թեհրան Ամերիկայի պաշտպանութեան կ'ապաւինի : Անգլեւոլա հակամարտու – թեան կը յաջորդէ խորհրդային եւ ամե – րիկեան հակամարտութիւնը : Ամերիկա – յի համար Իրան ռազմական խարիսխ մըն է : Խորհրդային Միութեան համար պրոլետարներու ապստամբութեան հա – մար առաքելութեան դաշտ մը :

Երբ Պարսկաստան ուժեղ պետութիւն մըն էր, Եւրոպայի իշխանները իր օդ – նութեան կը դիմէին յաղթական Թուր – քիոյ դէմ, երբ տկարացաւ, բարեկամնե – րը հաւաքուեցան չուրջը՝ չահագործելու համար ամէն ինչ : կաշառակեր, գող – ծարար վարչութիւն մը երկիրը յանձնեց մրցակիցներու, հանդիսատ ապրելու եւ տպէտ գանգուածը չահագործելու հա – մար : Մելիոնաւոր անդիր թշուառներու մօտ կ'ապրին կալուածատէրեր, որոնք իրենց կալուածներուն ոչ տարածութեան տեղեակ են, ոչ արդիւնաբերութեան ի – րագէկ : Մայրաքաղաքին փառաչուք թա – ղին մէջ չռայլ կեանք մը կը վարեն : Անհատներ հարուստ են, պետութեան գանձը գատարկ է :

Ապրիլ 14ին Շահը Ամերիկա դիմեց նիւթական օժանդակութիւն մը առանա – լու համար : Ամերիկայի նախագահ խոստացաւ օժանդակութիւն եւ պաշ – պանութիւն հիւսիսի սպառնալիքին դէմ : Դեմոկրատ Ամերիկան պիտի նպաստ կայսերական Իրանի աւատապետական վարչութեան, Խորհրդային Միութիւնը պիտի ջանայ սորուհները չարժել աւա – տապետութեան դէմ : երկուքն ալ կ'ըմ – բռնեն պաշտպանողական չղթայի այս – գակին աւազ կարեւորութիւնը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

իր թեւերուն մէջ կը սպղպ գայն հզօ – րութիւնով սիրատուչոր համբոյրներով, կրկ – նելով իր յաւերժական սէրը :

Այս յախուռն սիրոյն հանդէպ, Շար – լիէթ պահ մը կը սկսի մտածել թէ ապա – տաբեր հետեւանք մը կրնայ ունենալ այս կապը : Ցաճախ նոյնիսկ ախոռականքի չեմ պացումը կը պատէ զինքը Պերլիոզի կապուած ըլլալուն համար : Միւս կողմէ իր քոյրը կը մղէ զինքը խզելու իր կապ – րը : եւ օր մը Պերլիոզին կը յայտարա – րեն թէ պէտք է հրաժարի իր խելագար – ակրէն ...

(5 Շար.)

ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպես հայտնի է, Աբովյանի անվան պատմական դպրոցի աշակերտները մեծ հետաքրքրություն են ցուցաբերում հայ գրականության նշանավոր դեմքերի, մասնավորապես Աբովյանի կյանքի և գործունեության նկատմամբ։ Նրանք ոչ միայն ուսումնասիրում են նրա ստեղծագործությունները, այլև հետաքրքրվում են գրողի կյանքի ամենաչնչին մանրամասներով։

Ահա թե ինչու, երբ Աբովյանի անվան պատմական դպրոցի աշակերտները իմացան, որ Աբովյանի ծննդավայր Կանաքեռում կանգնեցվել է գրողի հուշարձանը, որոշեցին այցելել այդ վայրերը։

Ուսումնական տարվա սկզբին դպրոցի աշակերտները ստեղծեցին «Աբովյանի անվան պատմական դպրոցի աշակերտների ուշադրությունը Աբովյանի կարիքին» խմբակը։ Խմբակի անդամները ուսումնասիրեցին Աբովյանի կյանքի և գործունեության մասին գրված գրականությունը, ինչպես նաև նրա ստեղծագործությունները։

Խմբակի անդամները որոշեցին ուսումնասիրել Աբովյանի կարիքը։ Նրանք ցանկանում էին իմանալ, թե ինչ է պակասում Աբովյանի հուշարձանին, որպեսզի այն ավելի գեղեցիկ տեսք ստանա։

Խմբակի անդամները ուսումնասիրեցին Աբովյանի կարիքը, ապա նամակ գրեցին Աբովյանի հուշարձանի հեղինակ քանդակագործ Ա. Սարգսյանին։ Նամակում նրանք հարցրին, թե ինչ է պակասում հուշարձանին։ Քանդակագործը պատասխանեց, որ հուշարձանի շուրջը պետք է ծաղկանոց լինի։

Խմբակի անդամները որոշեցին ծաղկանոց կառուցել։ Նրանք դիմեցին դպրոցի տնօրենին, որպեսզի նա թույլատրի իրենց մեկնել Կանաքեռ։ Տնօրենը համաձայնեց։

Մայիսի 1-ին խմբակի անդամները մեկնեցին Կանաքեռ։ Նրանք ծաղկանոցի համար հողը բերեցին Կանաքեռի ձորակներից։ Ծաղկանոցի շուրջը տնկեցին ծաղիկներ։

Ծաղկանոցի կառուցումը տևեց երեք օր։ Աշակերտները ամեն օր գնում էին Կանաքեռ։ Նրանք ոչ միայն ծաղկանոց կառուցեցին, այլև մաքրեցին հուշարձանի շրջակայքը։

Ծաղկանոցի կառուցումն ավարտելուց հետո աշակերտները հուշարձանի շուրջը տնկեցին ծաղիկներ։

Աբովյանի անվան պատմական դպրոցի աշակերտները հուշարձանի շուրջը ծաղկանոց կառուցելու մասին

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վարուժան Կոմի-տէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Հոգեգալուստ: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ - ՀՌՈՄ

Եւ Շրջակայքը
ՄԵԿՆՈՒՄ Օգոստոս 5
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Օգոստոս 31

Ս. ՂԱԶԱՐ, Օգոստոս 12ին, Մեծն Մխիթարի արձանին բացման հանդէս :

ՌԻՄԻՆԻ քաղաքին մօտ, Ադրիականի ափերուն, շաբաթ մը ծով եւ արեւ :

ՖԻՐԵՆՑԷ, ՆԱՓՈԼԻ, ՍՈՐՐԵՆԹՕ, ԲՈՄԲԷՅԻ, ՔԱՓՐԻ աննման քաղաքներուն այցելութիւն :

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝ օր առաջ.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ Յ. ՊԱՏՄԱՃԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9)
Tél. TAI. 49.40

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եւ շրջաններու եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Հինգշաբթի օրուան հետեւեալ դպրոցներու տարեվերջի հանդէսները հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Գերշ. ՏԷՐ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Ա.— Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փորթ տ'Իթալի շրջանի դպրոցի հանդէսը, կազմակերպուած Կրթ. Մարմնոյ կողմէ տեղը պիտի ունենայ Յունիս 16, Շաբաթ դիշեր ժամը 8·30ին, Քոմպաթաններու սրահին մէջ, Բիւ Բէյմոն Լըֆէվրը, Ժանթիյյի :

Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Ուսուցիչ Պ. Գրիգոր Քէբէնեանի ղեկավարութեամբ :

Մուտք 2 Ն. Ֆ. :

Բ.— Պանեէօ – Քաշանի տարեվերջի դպրոցական հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 3 Յունիս, Կիրակի ժամը 3ին Պանեէօյի Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ, կազմակերպուած Կրթ. Մարմնոյ կողմէ :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեանի: Կը հրաւիրուին մեր բոլոր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ քաջալերելու դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ ուսուցչական կազմը :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հոգեգալստեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ.:

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնսի – Փավիյոն:

Ա Զ Դ

Իսի լէ Մուլինոյի «Խրիմեան» սրահը որեւէ նպատակով վարձելու համար դիմել Երեքշաբթի երեկոները, ժամը 9–10, «Խրիմեան» դպրոց, 2 Բիւ տը լա Տէֆանս :

Նոյն ժամերուն բաց է նաեւ տեղւոյն Վարուժան – Սիամանթօ գրադարանը :

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

ՁՄԵՌԸ

ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ
ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ

ԱՄԱՌԸ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ

ALEXANIAN

ԱԾՈՒԽ – ՄԱԶՈՒԹ

Bureaux	Chantier
10 bis, Bd. Rodin	7, Rue du Pourtour
ISSY-LES-MOULINEAUX	MEUDON
MIC. 28-79	OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցանկը ստանալու համար :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (թիւ 237 – 238). Հիպպոկրատի մահը (Հայ – Բոյժ).— Գեղարուեստը ատամնաբուժութեան մէջ (Տոքթ. Գ. Այվազեան).— Երբ կը կարծրանայ լեարդը (Տոքթ. Ե. Սերոբեան). — Գիրութիւնը հիւանդութիւն է (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Ի՞նչպէս դարմանել գիրութիւնը (Տոքթ. Նաւասարդ).— Սունկերուն սննդական արժէքը (Տոքթ. Յ. Մանուկեան). — Տոքթէօ'ր դեղ մը տուր (Տոքթ. Պլոնտէլ).— Կոճապղպեղ (Յ. Իշխանեան).— Շագանակագեղձը (Տոքթ. Գ. Բամպուքճեան).— Հայկական կերակուրներ (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Եղունգը միսին մէջ մտեր է (Տոքթ. Ասքանազ). — Ստորին բժշկութիւն (Ն. Ստեփանեան). — Հիւանդները օդանաւի մէջ (Տոքթ. Ա. Պօղոսեան).— Ո՛վ գինի (Պ. Մադաթեան).— Ջերմուկի առողջարանը (Տոքթ. Ռ. Միքայէլեան).— Հիւանդութիւնը հիւանդութեան դէմ օգտակար (Տոքթ. Ազատանի).— Շաքարախտ (Տոքթ. Աքքերնեխթ).— Մանչ զաւակ ծնելու համար (Տոքթ. Պանծալի) :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միշա – Մկրտիչ Փարունակեան, ծնած Ռոստովի Շալթր գիւղը 1921ին, ուր ապրած է մինչեւ 1933: Այնուհեետւ ընտանեօք բնակած են Ռոստով մինչեւ 1941 : Ուր զինուորագրուած է: Հօրը անունը Լուսեղէն, մօր անունը Սաթենիկ, եղբայրը Գրիգոր, քոյրը Աստղիկ–Զոյա:

Լսուած է թէ 1944ին եղած է Հոլանտա, անկէ անցած Ֆրանսա:

Զինքը կը փնտռէ իր ընտանիքը, այժմ Ամերիկա հաստատուած: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Վարդան Չիպուքճեան,

14, Impasse Villiers, Alfortville (Seine).

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Սալ տէ Ֆէթ, 22 Բիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ

Կը նախագահէ ԱՐՇԱԿ ՄԿՐԵԱՆ Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զարուհի Փափազեան եւ Արա Գրիգորեան իրենց արտասանութիւններով, Մկրտիչ Պօղոսեան իր խանդավառ երգերով, Լօրանս Նիէլ (դաշնակ), եւ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ : Կէս դիշերէն ետք, եւրոպ. պարեր :

JEAN LUINO
Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէն – Տէսինի Վասպուրականի մասնաճիւղերուն:

Այս Կիրակի Կապիյոնի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ :

Առաւօտուն՝ ՊԱՏԱՐԱԳ եւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ: Կը քարոզէ ՎԱՐԱԳ ՔՀ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՕԳՈՍՏՈՍ ՕԳՈՍՏՈՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
VILLA ROSALIA - CANNES · COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Բիւ Պլէօ
ԼԻՈՆ.— Վ. ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Բիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ:
ՏԷՍԻՆ.— Ժ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Բիւ Պռանլի :
ՎԻԷՆ.— ՕՐ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Բիւ տէ Սելէսթ :
ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Ա. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Բիւ Թառանթէզ :
ՎԱԼԱՆՍ.— ՕՐ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօթ տէ Շափըլիէ :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Խ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժանս, Քանըպիէռ :
ՆԻՍ.— ՕՐ. Շ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ. Մանեան :

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի համար (Պիյէ Քոլէքթիֆ) : Կանխավճար, 50 Ն. Ֆ. :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԷՋ
(1860 – 1880)

Գրեց՝ ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ
Տպ. Պէյրութ, 1962
Գին՝ 10 Ն. Ֆ.

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԱՊՍՊՐԱՆՔ ԸՆՈՂՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐ ՍՊԱՍԵԼ :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին, ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 7 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9422 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5223

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան երկրորդ տարեդարձի հանդէսները հաղիւ վերջացած՝ Իսմէթ Ինէօնիւ Մայիս 31ին դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին :

« Ժողովրդավար» երեւնալու մարմաջը անիշխանական վիճակ մը ստեղծած էր երկրին մէջ: Կուսակցութիւնները սանձարձակ գործունէութեան լծուած՝ չէին անսար նախագահին եւ վարչապետին թելադրութեանց: Ամէն մէկը իր մանածը ներկելու աշխատանքին էր նուիրուած :

Կեսարիոյ բանտարկեալներուն ներում շնորհելու հարցը ամիսներէ ի վեր կուսակցութեանց համար օրակարգի ամէնէն հրատապ խնդիրն էր դարձած :

Գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութիւնները ատով միայն կը զբաղէին, կարծէք թէ ուրիշ հոգ ունեցած չըլլային :

Աքլորամարտը մասնաւորաբար սուր հանդամանք ստացած էր Հալքի եւ Ատալէթի միջեւ, — Թուրքիոյ երկու գլխաւոր կուսակցութիւնները, որոնք վեցուկէս ամիսէ ի վեր խառն դահլիճ մըն էին կազմած, նախարարական քսաներկու աթոռները կէս առ կէս իրարու մէջ բաժնելով :

Անցեալ Հոկտեմբեր 15ի խորհրդարանական ընտրութիւնները անել կացութիւն մըն էին ստեղծած: Ո՛չ մէկ կուսակցութիւն բացարձակ մեծամասնութիւն չահած էր՝ առանձին կարենալ կառավարելու համար երկիրը : Մէկ ամսուան բանակցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ վերջ միայն կարելի էր եղած կազմել կարկտան կառավարութիւն մը, Իսմէթի գլխաւորութեամբ :

Իր կազմութեան առաջին օրերէն սկըսեալ յայտնի եղաւ որ խոր տարակարծութիւններ կային կառավարական երկու կուսակցութեանց միջեւ : Ծեր ազուէսը իր ամբողջ ճարպիկութիւնը ի գործ դրաւ փրկելու համար խառն դահլիճը, բայց ի վերջոյ ստիպուեցաւ տեղի տալ՝ հակառակորդներու յամառ ընդդիմութեան առջեւ :

Թուրքիա սնանկութեան դուռը հասած՝ օտարներուն ափ կը բանայ դրամ մուրալով: Չորս միլիոն գործազուրկ բանուորներ անօթի եւ բոպիկ՝ ափ կ՝առնեն կառավարութեան եւ խորհրդարանին դուռը՝ գործ պահանջելով :

Պերճախօս ճառերն ու շռայլ խոստումները փոր չեն կշտացներ :

Անօթի ու թշուառ մարդոց ի՛նչ հոգն է ներումը, որուն շուրջ ա՛յնքան աղմուկ կը յարուցուի :

Տնտեսական տագնապին վերջ տալու եւ անգործներուն աշխատանք հայթայթելու համար «Հնդամեայ ծրագիր» մը պատրաստած էր Իսմէթ փաշա: Սակայն ժամանակ չունեցաւ կեանքի կոչելու զայն :

Ամէն բանէ առաջ փաշան կ՝ուզէ վըստահութիւն ներշնչել օտար փոխատուներուն, որպէսզի կարենայ դրամ քաշել: ատոր համար ալ գլխաւոր պայման է մընայուն եւ ուժեղ կառավարութիւն մը ունենալ :

Այժմ որ նոր դահլիճը կազմելու պարտականութիւնն ստանձնած է, պայման դրած է որ ինք պէտք է ընտրէ նախարարները :

« Ատալէթ» կուսակցութեան մէջ նոր պառակտումներ ծայր տուած են նախարարական տագնապին առթիւ: Հալքը հետզհետէ աւելի կը զօրացնէ իր դիրքերը :

Բանակը ուշի ուշով կը հետեւի դէպքերու ընթացքին: Իսմէթ շարունակ շփման մէջ է պատասխանատու զինուորականներու հետ, որոնց համակրանքը կը վայելէ :

Իսմէթի նոր դահլիճը պիտի ստիպուի երկաթեայ ձեռքով կառավարել երկիրը, անիշխանական վիճակին վերջ տալու եւ Ատլանտեանի դաշնակիցներուն վստահութիւն ներշնչելու համար :

Նախաքայլ մը դէպի մենատիրական վարչաձեւ, որով միայն կարելի է կառավարել Թուրքիան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԺՈՒՀՕ ԿՈՉ Կ՚ԸՆԷ ՍԱԼԱՆԻ

ՊԷՏՔ Է ԴԱԴՐԻ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ, Կ՚ԸՍԷ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՄԵՐԺԵՑ ԱՐԳԵԼՔԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՍԱԼԱՆ

Մինչ Ազգ. Ժողովի մէջ «Հանրապետութեան միասնականութեան» երեսփոխանները (բոլորն ալ Ալժերիոյ ընտրեալներ) կը պաշտպանէին իրենց տեսակէտը եւ արգելքի բանաձեւը, անդին ժամը գիշերուան 11ի մօտ, ձայնասփիւռը եւ պատկերասփիւռը բացառիկ հաղորդում մը կուտային, դադրեցնելով ընթացիկ յայտագիրը : Բացառիկ եւ անսպասելի արդարեւ, վարչապետութեան գրասենեակը կը հաղորդէր թէ Ժուհօ նամակ մը յանձնած է Ֆռէնի բանտին տնօրէնին, աւելցնելով թէ ազատ է ուզած ճակատագիրը տալու այդ նամակին որ ուղղուած է Սալանի: Ժուհօ կը դիմէ Սալանի որպէսզի ստորագրէ, իբրեւ պետ Գաղտնի Բանակի: Ի՞նչ կ՚ըսէ Ժուհօ: Գրածը զինուորական հրամանագրի մը բնոյթն ունի: Իր տեսակին մէջ երկրորդն է: Կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը աւելի ուշ պիտի հրապարակէր ասոնց բնագիրը եւ Ալժերիոյ մարզպան Ֆուշէի դիմումին վրայ է, որ որոշուած է յառաջացնել հրապարակումը : Ստորեւ Ժուհոյի նամակը.— « Ինծի վերաբերող վճիռին հռչակումէն առաջ, փաստաբաններուս յանձնած էի յուշագիր մը որուն հրապարակումը կը խնդրէի իմ գնդակահարութենէն ետք եթէ մահավճիռ տրուէր Բարձր Ատեանին կողմէ: Պարտք կը համարիմ յայտնել այսօր այն զգացումը զոր ունիմ Ալժերիոյ ապրած ողբերգութեան յեղաշրջման ի տես :

« Գաղտնի Բանակի պետ, դժուար պահերուն մէջ, կը կարծեմ թէ պիտի լըսուիմ եւ հասկցուիմ բոլոր անոնց կողմէ որոնք վստահութիւն ունեցան ինծի հանդէպ: Բոլոր Ալժերացիներուն հետ էի լուագոյն եւ վատթարագոյն պահերուն, եւ այսօր աւելի քան երբեք կապուած կը զգամ ինքզինքս Ալժերիոյ, մշտական Ալժերիոյ հողին: Եւրոպացի եւ հաւատարիմ մահմետականներ, ուղեցինք պահել Ալժերիան Ֆրանսայի: Ատոր համար, կռուեցանք որովհետեւ մեր որոշումը իր ծնունդը կը գտնէր այն համոզումին մէջ թէ մեր դատը արդար է :

« Մեր զգացումները չեն փոխուած, բայց Ալժերիոյ դէպքերը անդառնալի փուլի մը մէջ մտած են: Ֆրանսական Ալժերիան որու համար բոլորս ալ ընդունեցանք մեռնիլ, որ այնքան խանդավառութեան, յոյսի եւ հաւատքի առարկայ եղաւ, չի կրնար այլեւս, դժբախտաբար, իրատես ձեւով նկատի առնուիլ: Անկախութիւնը գործնական գետնի վրայ եղած կատարուած բան մըն է որ զմեզ կ՚ըմբոստացնէ, որ մեր յոյսերուն մահազանգն է, բայց զոր պէտք է նկատի առնել իրատեսութեամբ :

« Երբ պետ մը, կը տեսնէ թէ կռիւը ապարդիւն է, երբ գիտակից է թէ ամէն բան փորձուեցաւ յաղթելու համար, թէ պատիւը փրկուած է, երբ իր անձով վճարեց, իրեն համար ցաւոտ պահ մը կայ, այն է դադրեցնել կռիւները: Իր մտածումը կ՚երթայ անոնց որ ինկան, անոնց որ կը կռուին, միշտ յուսալով: Բայց ան որ իր ձեռքն ունի բոլոր ազդակները, պարտականութիւնն ունի կռիւը դադրեցնելու: Այսօր մահը հոգիիս մէջ, կ՚ըսեմ բոլոր անոնց որոնք հնազանդեցան ինծի որ չյամառին: Պէտք է դադրեցնել Մահմետականներու դէմ կոյր մահափորձերը: Անոնց մէջ որ կ՚իյնան հրացանաձգութեանց ընթացքին, կան կարելի է ոմանք որ նախկին ռազմիկներ էին, մեր բարեկամները: Չեմ կասկածիր թէ այս եղածները հսկողութեան տակ չեղած տարրերու գործն է, որովհետեւ այս գործունէութիւնը եղբայրութեան մեր գաղափարականին դրժումն է: Ալժերիոյ եւ Սահարայի Ֆրանսացի աշխատաւորներու ընդհանուր միութիւնը, մարդկային եւ իրատես որոշում մը տուաւ: Պէտք է մեր երէկուան թշնամիներուն հետ, հասկացողութեան գետին մը գըտնել որ թոյլ տայ բոլոր Ֆրանսացիներուն շարունակել ապրիլ իրենց ծննդավայրին հողին վրայ, իրենց արժանապատուութեամբ :

« Կը յուսամ որ Ֆրանսական կառավարութիւնը հանդարտեցնելու համար, Ֆրանսական ազնուութեան աւանդութեամբ պիտի ուզէ գիծ քաշել անցեալին վրայ, ինչպէս ըրաւ ըմբոստ Մահմետականներուն համար: Չեմ կասկածիր թէ եթէ մահափորձերը դադրին, եթէ աւելի նպաստաւոր մթնոլորտ մը հաստատուի, կառավարութիւնը ծաւալուն ներումով մը, տարհամոզէ անոնք որ գաղտնօրէն կը շարունակեն աւելորդ կռիւ մը, եւ երբ դառնութիւնները ջնջուին, Ալժերիա վերագտնէ, ձեւի մը տակ որու դէմ կըռուեցանք, երջանիկ դիմագիծ մը : Բայց կարեւոր է որ Գաղտնի Բանակի գործունէութիւնը ժամ առաջ դադրի : Իր պետն է որ կ՚ըսէ բոլոր անոնց որոնք ինքնաբերաբար իր հրամանին տակ եկան : Առանց խոր յուզումի մը չէ, ոչ ալ առանց ճմլուած սրտի որ այս տողերը կը գրեմ, բայց պէտք է տեսնել իրականութիւնները, նոյնիսկ եթէ տխուր են, դաժան եւ եղերական »:

Կը սպասուի հիմա, Սալանի ընելիքին, մինչ զինագուլը կը շարունակուի Ալժերիոյ մէջ, 48 ժամ :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Երեքշաբթի, կէս գիշերը անցած էր երբ, ինչպէս կը սպասուէր, արգելքի բանաձեւը զոր ներկայացուցած էր «Հանրապետութիւն Միասնականութիւնը» (տես Յառաջ՝ Յունիս 2) ստացաւ միայն 113 ձայն (276 ձայն պէտք է) : Հանրապետութեան Միասնականութեան 38 երեսփոխաններէն զատ, թեր քուէարկած են վաթսուն անկախներ եւ 15 զանազան :

Այս քուէարկութենէն առաջ բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք առած էին: Քաթալա ցաւ կը յայտնէ ի տես այսօրուան Ալժերիոյ, երբ կը յիշէ անոր դիմագիծը 1958 Մայիս – Յունիսին: Կը գծէ գաղթականներու ողբերգական պատկերը, որոնցմէ շատեր փողոցները կը պառկին Մարսէյլ: Ուրիշ մը՝ Լըկռու կը շեշտէ. — «Խելագար քաղաքականութիւն մը հիմնուած մէկ մարդու անսխալականութեան վարդապետութեան վրայ»: Իի ԷՆ ԷՌը կը բողոքէ մէջտեղ դնելով Հանրաքուէն, բայց Լըկռու կը յիշէ թէ ինք՝ Ալժերիոյ Ֆրանսացի քուէի իրաւունք չէ ունեցած: Մէկ մահմետական (Իի ԷՆ ԷՌ) կը պաշտպանէ կառավարութիւնը : Ապա իրարու կը յաջորդեն ընդդիմադիրները.— Վինսիկուէռա ծանրօրէն կը քննադատէ Էվիանի համաձայնութիւնները եւ կ՚առաջարկէ կառավարութեան որ ալժերական կառավարութենէն ձեռք ձգէ երեք շրջաններու մէջ Եւրոպացիները համախմբելու արտօնութիւնը:

Լը Փէն յոյսը չէ կորսնցուցած.—«Երբեք պիտի չլքենք Ֆրանսական Ալժերիոյ գաղափարը, հողը ձեռքէ կը հանուի, հողը ձեռք կը ձգուի, վերջին հազար տարիներու ընթացքին, Ֆրանսա մեծ եղաւ ինչպէս Եւրոպա, փոքր, ինչպէս Իլ Տը Ֆրանսը, բայց երբեք չմեռաւ: Վաղը, վաղը չէ միւս օր, Ֆրանսայի հովանիին տակ, Ֆրանսական դրօշը պիտի ծածանի Ֆրանսական Ալժերիոյ ամբողջութեան վրայ»: Կը խօսի Առնիւլֆ, Լօրիոլ «խաբեցիք ամբողջ ժողովուրդ մը : Խաբել, ահա ինչ որ ըրիք երեք տարի է» կը պոռայ երեսփոխանը :

Նախարար Ժոքս կը պատասխանէ յիշելով Էվիանի համաձայնութիւնները :

Իի ԷՆ ԷՌի կողմէ կը խօսի Փասքուինի յուզելով ներկաները:

Աբբա Լօտրէն առաջինն է որ կ՚ակնարկէ Ժուհոյի նամակի, որու մէջ բարեբաստիկ նշան մը կը տեսնէ :

Նիստը կը փակուի քուէարկութենէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ վերընտրուեցաւ քրիստոնեայ–դեմոկրատ կուսակցութեան գլուխը 461ի վրայ 391 ձայնով : 1960ին 427 ձայն ստացած էր :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ բաւական դժուարութեանց բախեցաւ երեսփոխանական ժողովին առջեւ: Վարչապետը վստահեցուց թէ երբեք հարց չէ եղած որ Անգլիա մաս կազմէ Հասարակաց Շուկային «որեւէ գնով »:

ՊԵԼԺԻՈՅ Փաոլա իշխանուհին, որ կինըն է թագաւորին եղբօր Ալպեր տը Լիէժի, երկրորդ զաւկի մը ծնունդ տուաւ, Յունիս 5ին: Նորածինը աղջնակ մըն է որ կոչուեցաւ, ի յիշատակ իր տարաբախտ մեծ – մօր՝ Ասթռիտ :

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ ներգաղթի նախարարը յայտարարեց թէ բաց թեւերով պիտի ընդունին Ալժերիայէն գաղթողները :

ԽՐՈՒՇՉԵԻ չատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Սենեկալի վարչապետին՝ Մամատու Տիա :

ԱՔՔՐԱՅԻ մէջ Ղանայի նախագահը՝ Ն՚Քրումահ ճառ մը խօսեցաւ ափրիկեան ազգայնական շարժումներու համագումարի փակման առթիւ: Դէմ արտայայտուեցաւ Հասարակաց Շուկային որ կը ձգտի փոխարինելու «գաղթատիրական շահագործման նախկին դրութիւնը հաւաքական գաղթատիրութեան նոր դրութեամբ մը » :

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԼԱՅԻ դէպքերուն վերջին հաշուեցոյցն է՝ 400 մեռեալ, 700 վիրաւոր :

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ

—o—

Ա.

ԽՄԲ.— Մեսրոբ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ, Հայաստանի մէջ կատարուած յոբելենական հանդիսութեանց կապակցութեամբ, Երեւանի թերթերուն մէջ լոյս տեսան շարք մը յօդուածներ, որոնք Հայոց այբուբենին հեղինակը կը ներկայացնէին իբրեւ մանկավարժ, իբրեւ բանաստեղծ, իբրեւ երաժիշտ, եւայլն: Ճիշդ է թէ վաւերական ոչ մէկ վկայութիւն ունինք Մեծ Հայուն այս արժանիքներուն մասին, այնպէս որ այս յօդուածները կուտանք ոչ իբրեւ նուիրագործում յօդուածագիրներու վարկածներուն, այլ պարզապէս իբրեւ պատկեր Հայաստանեան խանդավառութեան.—

Յայտնի է թէ հայերէն գիրերու գիւտէն դեռ շատ առաջ Հայաստանի վանքերուն կողքին բացուած դպրոցներու մէջ կը դասաւանդուէր երգեցողութիւնը յունարէն կամ ասորերէն, իբրեւ պարտադիր առարկայ:

Սակայն Ե. դարու կիսուն, երբ հիմը դրուեցաւ Հայոց դպրութեան եւ գրականութեան, արդէն ժամերգութիւնները կը կատարուէին հայերէնով: Մաշտոցի հիմնած դպրոցները սկիզբի շրջանին ունէին բաւական համեստ եւ սահմանափակ ծրագիր՝ եկեղեցական գրագիտութեան ուսուցում: Իսկ այդ տեղի կ'ունենար երգեցողութեան հետ միասին («երգելով արտասանել»), որ աւանդաբար հասած է մինչեւ մեր օրերը: Ժամանակի ընթացքին այդ դպրոցները դարձան Հայաստանի աչքի զարնող մշակութային օճախները:

Երաժշտութիւն յօրինելու եւ ուսուցանելու գործին մէջ միանգամայն ակներեւ է Սահակի եւ Մեսրոպի պատմական մեծ ծառայութիւնը, որ կը հաստատուի իրենց աշակերտներուն վկայութիւններով, պատմական կարգ մը փաստերով եւ մեր երաժշտագիտութեան վերջին շրջանի հետազօտութիւններով:

Հայ պատմագիրները համեմատաբար շատ քիչ տեղեկութիւններ տուած են Մաշտոցի երաժշտական գործերուն մասին, սակայն, անյայտութեան մէջ մնացած երաժշտական շատ արժէքաւոր գործերու աստիճանական յայտնաբերումով եւ անոնց վերծանումով հաճելի նորութիւններ մէջտեղ ելան Մեսրոպի, Մաշտոցի եւ Ե.-Է. դարերու հայ քերականագէտներու երաժշտական գործերուն մասին: Մեր պատմագիրները եւ առաջին առթիւ Մովսէս Խորենացի, բազմաթիւ անուններ կը յիշեն իբրեւ հայ հոգեւոր երաժշտութեան հիմնադիր կամ հեղինակ: Այսուհանդերձ Մովսէս Քերթողի, Կոմիտաս կաթողիկոսի, Օհան Օձնեցիի եւ այլոց անուններու շարքին առաջին առթիւ կը փայլատակին Սահակ Պարթեւի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի անունները՝ նաեւ իբրեւ երաժիշտներ եւ այդ գործին կազմակերպիչներ: Մեսրոպ եւ Սահակ ստեղծած եւ դասաւանդած են յատկապէս հոգեւոր սեռի երգեր:

Դժբախտաբար այս պարագան յատուկ ուշադրութեան արժանացած չէ, որովհետեւ փաստական նիւթերը շատ քիչ էին եւ եղածներն ալ վերծանուած չէին: Կոմիտաս իր «Հայոց եկեղեցական եղանակները» ուսումնասիրութեան մէջ դիտել կուտայ, թէ այդ եղանակներուն հէնքը պէտք է փնտռել նոյնիսկ Ե. դարուն մէջ, որովհետեւ, աւանդութեամբ այդ տաղերը, մեղեդիները, Ծննդեան աւետիսները մեզի հասած են Մ. Խորենացիի անունով:

«Փաստն այն է, կը գրէ Կոմիտաս, որ ամէն նոր բան, գրերու գիւտէն եւ Ս. Գրքի թարգմանութենէն ետք, ժողովուրդը կը վերագրէր Ե. դարու սուրբ հայրերուն»:

Աւելի ուշ շրջանի մեր գրականութեան մէջ ծանօթ, միջնադարեան ձեռագիրներու մէջ կարգ մը վկայութիւններ կան, որ այդ կ'ապացուցանեն՝ «Նախ՝ սուրբն Իսահակ եւ սուրբն Մեսրովպ ասացին զութն եղանակաւոր ձայնսն եւ զերկու ձայն ստեղիս»»:»

Այս վկայութեան, անշուշտ, ծանօթ էր Կոմիտաս, քանի որ վերոյիշեալ ուսումնասիրութեան մէջ ան կը խօսի «Ութն ձայն եւ երկու ստեղի եղանակներուն յառաջ գալուն» մասին եւ Հայոց հին եղանակներուն «կարգաւորութիւնը» յամենայն հաւանականութեամբ կը վերագրէ գրերու գիւտի շրջանին:

Ան կը գրէ.— «Աւանդութիւնը Հայոց եկեղեցական հին եղանակներուն գիւտը կամ կարգաւորութիւնը, որ յամենայն հաւանականութեամբ գրերու գիւտին շրջանին արդիւնք է, կը վերագրուի Ս. Սահակի: Իսկ մինչեւ գրերու գիւտը Հայոց եկեղեցիներուն մէջ երգեցողութիւնը սաղմոսերգութիւնն էր: Ժամանակ անցընելով, սաղմոսերգութեան առընթեր զարգացան շարականներուն եղանակները: Այդ շարականները գլխաւոր շարժառիթներն եղան Ութն ձայն եւ երկու ստեղի եղանակներուն յառաջ գալուն, ըստ Յայսմաւուրքի՝ Ս. Սահակի ձեռքով»:

Յայտնի է թէ պատմական ժամանակներէն սկսեալ գրեթէ բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդները, այդ թիւին նաեւ Հայերը, ունեցած են իրենց ձայնեղակները եւ, օրուան պահանջներուն համաձայն գործէ հասկցող վարպետներ զբաղած են զանոնք կարգի դնելով: Ը.-Թ. դարերուն յօրինուած նեւմաները, որոնց հիման վրայ զարգացած է հայկական խաղերու արուեստը՝ ըստ Կոմիտասի, նոյնպէս ապրած են իրենց զարգացման հանգրուանները՝ բոլոր պարագաներուն մէջ ելակէտ ունենալով գրական, բանաստեղծական խօսքը, բնաբանը եւ անոր օրկանական զուգորդութիւնը երգին կամ եղանակին հետ: Բառը եւ խօսքը, բնականաբար, հանդիսացած են երգը սորվեցնելու եւ տարածելու առաջին գործօնը:

ՍԱՄՍՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԼԻՇԱՆԻ «ՍԻՍՈՒԱՆ»Ը

—o—

Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի հեղինակած պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութիւններէն՝ զիս աւելի մօտէն հետաքրքրողները եղած են իր երկու ծանօթ գիրքերը «Սիսուան» եւ «Շնորհալի եւ պարագայ իւր» աննման հատորները:

Ալիշանի փառքն է եւ իր ստեղծագործական անմեկնելի շնորհն է, տեղագրական ու աշխարհագրական արժէքաւոր տեղեկութիւններու հաւաքումը, պրպտումները, որոնց շնորհիւ կորուստէ փրկուեցան հայ աշխարհի պատմական վայրերուն, վանքերուն, աւաններուն ու բերդերուն տեղանունները, եւ մանաւանդ անոնց գիրքորոշումները:

Նկատի պէտք է ունենալ սա որոշ պարագան՝ թէ Ալիշան անձնապէս չէ՛ պտըտած ու չէ՛ հետազօտած, ոչ Հայաստանը եւ ոչ Կիլիկիան, այլ թղթակցութեամբ ծանօթութիւններ հաւաքած է անհատներէ՝ պատմական վայրերու մասին, եւ յետոյ զանոնք վերլուծելով դասաւորած, եւ իւրայատուկ մարգարէական անհասանելի շունչով մը՝ ճշգրտօրէն սրբագրած է թղթակցութեամբ իրեն ներկայացուածները, տալով մի միայն իրականը ու իրաւը՝ տեղագրական մարզին մէջ, ինչ որ ներշնչումի եւ հայրենասիրական ըզգացումի օրինակելի պարագայ մըն է:

«Սիսուան» հսկայ հատորին պատրաստութեան մէջ՝ Ալիշան սպառեց բոլոր տեղեկութիւնները, սկսեալ Կիլիկիոյ նախքան հայկական հող դառնալէն՝ մինչեւ հայկական պետութեան վերջ գտնելը: Ան եւրոպական մէկէ աւելի մատենադարաններու մէջ պրպտումներ կատարած է: Ձեռք անցուցած է նոյնիսկ ամենաչնչին տեղեկութիւնները՝ որոնք կըրնային օգտակար ըլլալ իր հսկայ աշխատութեան: Կարդացած է օտար հեղինակներու Կիլիկիոյ մասին գրածները, որոնցմէ շատերը ականատեսի վկայութիւններով պատմագրած են դէմքեր ու դէպքեր՝ որոնք շահեկան կրնային դառնալ իր մտադրած գրքին համար:

«Սիսուան»ի մէջ ունինք «բուսացուցակ գահուց Կիլիկիոյ» անուան տակ՝ Կիլիկիոյ բոյսերու ընդարձակ ցուցակ մը: Բոյսերու լատիներէն բառերու դիմաց՝ դրուած է հայերէնը: Նոյնպէս «կենդանիք» գլխուն տակ տրուած է բոլոր տեսակի կենդանիներու անունները, որոնք կ'ապրէին Կիլիկիոյ հողին վրայ:

Միայն «Սիսուան»ի այս երկու գլուխները պատրաստելու համար՝ իր տքնաջան աշխատանքները լիուլի կը բաւեն ցոյց տալու որ Ալիշան յոգնութիւն չը-ճանչցող գիտնական դէմք մըն էր:

Աւելի հետաքրքրականը այս բոլորին մէջ, անշուշտ, կը կազմէ տեղագրութիւնը: Այս ուղղութեամբ Ալիշանի կատարած աշխատանքը ոչ թէ հոյակապ է, այլև դերաստիճան չափով՝ հիանալի: Կրնաք նկատել թէ ներկայիս Կիլիկիոյ պատմութիւնը զրոզներէն շատերը տեղագրական շփոթութեանց մէջ կը գտնուին: Ծանօթ Անաւարզայի բերդը ցոյց կուտան Սիսէն դէպի հիւսիս արեւմուտք, Թել Համտունը՝ Միսիսի մօտիկ, Արքակազնին Կարոպաղարի քովը, եւայլն: Ասոնց նման շատ մը յայտնի վանքեր ու բերդեր տեղէ տեղ կը փոխադրուին. մինչ Ալիշան մարգարէական շունչով զէթ ամենամօտ տեղ մը կ'առաջնորդէ ընթերցողը, ուր կրնայ հաւանականութիւն ունենալ նման բերդի մը կամ վանքի մը գտնուիլը:

Երբ կը խօսի Սկեւռայ վանքի մասին, կ'ըսէ «առընթեր անմատոյց բերդին Լամբրոնի» եւ կամ «ընդ մուտ անառիկ բերդին Լամբրոնի»:

Բայց անշուշտ քանի ինք անձամբ հետազօտած չէ այդ վայրերը, չէր կրնար գիտնալ՝ թէ Սկեւռայ վանքը Լամբրոն բերդէն որքան հեռաւորութեան վրայ եւ բերդին որ կողմը կը գտնուի:

Նոյնն է՝ երբ կը խօսի Սաղրուի Ս. Աստուածածին վանքին մասին, ուր փոքրը տարիքին Ներսէս Լամբրոնացին ուսած է: Միայն այսքանով կը գոհանայ, ըսելով՝ թէ վանքը Ժեռակռայ գետի ափին վրայ չինուած է, ուր Ներսէս Լամբրոնացիին մայրը Շահանդուխտ՝ ատեն ատեն կ'այցելէր իր որդւոյն, ըսել ուզելով որ վանքը Լամբրոն բերդին մօտերը պէտք է ըլլայ:

Նոյն երեւակայութեամբ կամ մարգարէական շունչով կ'որոշէ դիրքը Մեծ Քար վանքին՝ ուր թաղուեցաւ մեր դիւանագէտը, Մլեհ իշխանը: Համսունի, Սարուանդի քարի, Տարպսակի, Հարունիայի, Ծամընդաւի, Պիզուի տեղագրութիւնը եթէ ոչ ճշգրտօրէն, զէթ շատ մօտիկ կերպով ցոյց տրուած է: Նմանապէս իր «Այրարատ» հոյակապ գրքով տեղագրած է արդի Հայաստանի անծանօթ տեղերը, որոնցմէ կ'օգտուին Երեւանի այժմու գիտնականներն իսկ, երբ իրենք առիթը ունին այդ շրջանները հետազօտելու եւ աւելի տեղեկութիւններ հաւաքելու:

Խիստ ուշագրաւ է Ծով-գղեակի մասին «Շնորհալի եւ պարագայ իւր» գրքին մէջ արձանագրածը: Երկար ատենէ ի վեր խնդրոյ առարկայ եղած այս Ծովքը՝ Ալիշան մօտաւորապէս հարիւր տարի առաջ արդէն իսկ գտած ու տեղորոշած է. «Ծովքը» Մարաշի մօտերը դէպի արեւելք պէտք է ըլլայ: Մինչ շատեր Խարբերդի «Կէօլճիւք»ը, եւ Բարգէն Կիւլէսէրեան՝ Այնթապի մօտերը գտնուած «Սօֆ» բլուրը ցոյց կուտան, սխալմունքի եւ անտրամաբանական եզրակացութեան յանգելով եւ շփոթութիւն յառաջացնելով: Չէ՞ որ Շնորհալիին հայրը՝ Ապիրատ իշխանը՝ Ծովքը գնած էր Անտիոքի խաչակիր իշխաններէն: Խաչակիրները երբեք չէին գրաւած ոչ Մալաթիան եւ ոչ ալ Խարբերդը, որ կարենային իբր իրենց ստացուածքը զայն ծախել Ապիրատ իշխանին: Այս դէպքը ցոյց կուտայ արդէն իսկ Ալիշանի վերլուծող, քննող պատմագէտի փայլուն իմացականութիւնը, որ միայն իրեն յատուկ է:

Հ. Ղ. Ալիշան, ուրեմն, ո՛չ թէ հաւաքող մը եղած է պարզապէս, այլև եղած է խորունկ ուսումնասիրող մը: Ան պիտի մնայ անմոռանալի եւ անգերազանցելի:

ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՄԵԾ ՍԷՐԸ

—o—

Այս յայտարարութեան վրայ Պերլիոզ կը դիմէ անձնասպանութեան, որ բարեբախտաբար կը վիժի:

Բարեկամներ կը խառնուին գործին, կը միջամտեն Հարրիէթի մօտ, կ'ըսեն անոր որ միայն ամուսնութիւնը պիտի կրնար հաստատել հոգեկան խաղաղութիւնը երկու խռովեալ սիրտերուն միջեւ եւ օր մը, 1833 Հոկտեմբեր 3ին, անգլիական դեսպանատան ընդարձակ դահլիճին մէջ տեղի կ'ունենայ ամուսնութիւնը Հարրիէթ Սմիթսընի եւ Հեկտոր Պերլիոզի: Այս վերջնոյն վկան կ'ըլլայ Ֆրանց Լիսթ:

Պերլիոզի դէմքը կը ճառագայթէ: Ուրախ է ան եւ կը յայտարարէ.

— Իմս է ան, հիմա այլեւս կրնամ աշխարհին դիմադրել ...:

×

Ամուսնութեան առաջին տարիները կ'անցնին խաղաղ ու երջանիկ:

Պերլիոզ Մոնմարթրի բարձունքին վրայ, Մոն-Ժենիզ եւ Սէն-Վենսան փողոցներուն անկիւնը, կը գտնէ պարտէզով շրջապատուած սիրուն տուն մը, իսկական ապաստան անդորր կեանքի մը համար, ուր, կը խորհի, հեռու մեծ քաղաքի շարժումներէն, պիտի կրնայ ըմբոշխնել իր սիրոյն հրապոյրները:

Իսկապէս ալ երջանիկ կ'ըլլան: Պերլիոզ հետզհետէ կը դառնայ նուազ հրաբորբոք, եւ սակայն չի դադրիր հազարումէկ զգուանքներ շռայլել իր կնոջ: Մինչ Հարրիէթ, հետզհետէ աւելի հլու, տակաւ կը գիտակցի իր ամուսնոյն վեհանձն նկարագրին, կը սկսի աւելի լաւ ճանչնալ այս տարօրինակ մարդը, կը վստահի անոր, կը քաջալերէ զայն եւ անոր բարկութեան նոպաներուն կը ջանայ միշտ հանդարտեցնել զայն:

1839ին կը ծնի իրենց սիրոյն առաջին պտուղը՝ մանչ մը, Լուի, որ վերջնականապէս կ'ամրապնդէ իրենց կապերը:

Լուիի ծնունդը անսահման հրճուանք կը պատճառէ Պերլիոզի: Ինչպիսի գուրգուրանքով կը խնամէ զայն, ինչ մտահոգութեամբ կը հսկէ երախային առաջին քայլերուն, այնպէս որ ոչ ոք պիտի կրնար ճանչնալ այլեւս այդ պարզունակ ու խնամատար հայրիկին մէջ՝ սենֆոնի ֆանթասթիքի հեղեղատին, հեղինակը..

Այս բոլորը, սակայն, կ'ըլլան միայն կարճ նախաբան մը, երկուքն ալ կ'ապրին երազներու աշխարհին մէջ, բայց կեանքը զիրենք ի վերջոյ կը բերէ ու կը նետէ իրականութեան գիրկը, ուր կը տեսնեն թէ իրենք երկուքն ալ տարբեր խառնուածքով էակներ են, զորս դիպուածը հանած է իրարու դիմաց:

Ինք՝ խանդավառ ու կրքոտ սիրահար մը, իսկ Հարրիէթ՝ հլու, հնազանդ եւ խելօք կին մը:

Քանի ժամանակը կը սահի, դերերը կը փոխուին: Պերլիոզի կրքոտ սէրը կը փոխուի անկեղծ բարեկամութեան մը, մինչ Հարրիէթ հետզհետէ դառնալով աւելի եւս սիրատոչոր, կը սկսի խստապահանջ ըլլալ ու կ'ուզէ աւելի սիրուիլ ...

Նախանձը հետզհետէ բոյն կը դնէ հէք կնոջ հոգիին մէջ, երբ կը տեղեկանայ իր ամուսնոյն իգական աշխարհին մէջ ունեցած ծանօթութիւններուն:

Տարիքն ալ իր դերը կը խաղայ այս խնդրին մէջ: Հարրիէթ Սմիթսըն տակաւ կը զգայ ծերութեան բեռը իր ուսերուն, գեղեցիկ դէմքը կը կորսնցնէ իր նախկին թարմութիւնը, մինչ իր ամուսինը կը մնար միշտ միեւնոյնը, երիտասարդական աւիւնով եւ անսահման հաւատքով առլցուն:

Յետոյ վրայ կը հասնի նաեւ յուսախաբութեան ահաւոր ուրուականը: Հարրիէթ կը յուսար տակաւին որ 1827ին Փարիզի մէջ չէյքսփիրեան դերերով գրած իր յաղթական ընդունելութիւնը պիտի վերագտնէր, եւ երբ իր օգտին կազմակերպուած ներկայացման մը մէջ կ'ուզէ երեւալ Համլէթով՝ ճախողութիւնը մեծ կ'ըլլայ:

Աւելի ետքը, երբ Վանթատուր թատրոնին մէջ մնջկատակային դերով մը կը ներկայանայ հանրութեան ... կը սուլուի:

Պերլիոզ, սակայն, այս բոլոր ձախողութեանց առջեւ վայրկեան մը իսկ չի յուսալքուիր: Կը դիմէ այդ ատեն համբաւաւոր եղող Կոմս Քասթելլանի զեկավարութեան տակ գործող թատրոնը, բայց հոնկէ ալ պատասխանը կ'ըլլայ մերժում:

(6 Շար.)

ՄԻՍԻԱԼԱԿԱՆ

ԳԻՐՔ

ԱՐԵՎԵՑԱՆ ՂԱՐԵԲԱՇԻ

ՊՈՒՐԱՆ ՄԱՍՆԱՅԻՆ

— Ի՞նչպէս պատահեցաւ, որ ձիերդ տուն չեկան, սակայն դուն ես եկար «ձի... պա՞տ ո՞չ միայն, այլեւ ոտնաթաթերդ: Հոն ես ծնայ, հոն ալ մեծցայ: Ծանօթ եմ ամէն մանրամասնութեան: Ու-զո՞ւմ էիր ինծի ձի ծախել, ինծի՝ որ ձիերու մասին ամէն բան գիտեմ եւ ամէն ձիու տակ եղած եմ, ամէն ձիով պտտած եմ: Ես չեմ հաշտուիր, որ դուն ինծի ստես, դուն որ ինծի համար հարազատ մարդ մը եղած ես միշտ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարի Պասմաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ըստացած է Լիոնէն՝ Տիւյմէճեան, Վ. Գայթանճեան եւ Ս. Կէնճեան ընտանիքներէն տասնական Ն. Ֆ. դպրոցին, Պ. Օ. Աղնաւորեանի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս Լիոնէն՝ Պ. Գրիգոր Թոմասեանէ յիսուն Ն. Ֆ. , փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Նուարդ Տօնէրեանի մահուան առթիւ: Լիոնի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ «Կոմիտաս » երգչախումբէն՝ յիսուն Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի՝ իրենց անդամուհիին մօր՝ Տիկին Ն. Տօնէրեանի մահուան առթիւ : Կրթական մարմինը իր ցաւակցութիւնները՝ կը յայտնէ Հաբէլեան, Պասմաճեան, Պօտուրեան ընտանիքներուն բոլոր պարագաներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարսենիկ Պօտուրեանի եւ իր ընտանեկան բոլոր անդամներուն, իր մօր՝ Տիկին Նուարդ Տօնէրեանի դառն մահուան առթիւ:

Նոյնպէս ցաւակցութիւններ՝ ընկերուհի Մարիցա Հաբէլեանի իր հօրեղբօր՝ Պ. Օ. Աղնաւորեանի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Լիոնի մասնաճիւղէն նաեւ Տէր եւ Տիկին Արամ Օհանեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց հօր եւ մօր՝ Ստեփան եւ Սրբուհի Պաղտասարեանի յիշատակին համար :

×

ՏԷՍԻՆ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կ. Պօտուրեանի եւ Պօտուրեան ընտանիքի բոլոր անդամներուն, Տիկին Նուարդ Տօնէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Հոգեգալուստի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ: Ս. պատարագէն ետք մասնաւոր հոգեհանդիստի պաշտօն պիտի մատուցուի ընդհ. ննջեցեալներու , ինչպէս նաեւ նոր շապիկներու շարքին նուիրատուներու նընջեցեալներուն յիշատակին :

× Ողբ. Միհրան Պետրոսեանի մահուան քառասունքի հոգեհանդիստին առիթով Ավոյեան եւ Սարգիսեան ընտանիքները եկեղեցիին նուիրած են քսան Ն. Ֆ. (10 ալ Ֆ. Կապ. Խաչին):

× Եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքին տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 23 Յունիսի Շաբաթ օրը, ժամը 21-ին, Սալ Մազընոյի մէջ, շահեկան յայտագիրով: Ապահովել մուտքի տոմսերը:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վարուժան Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին :

Այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

×

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդան – Շահպաղ» խումբին :

Այս Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոնթէ, Լը Քոնթի օդասուն մեծ պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր , երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, Մարսէյլի, Վալանսի, Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն մասնակցութեամբ :

Ճոխ պիւֆէ , Շամփուրով խորոված :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ.:

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնսի – Փավիյոն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Հոգեգալուստ: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ա Զ Դ

Իսի լէ Մուլինոյի «Խրիմեան» սրահը որեւէ նպատակով վարձելու համար դիմել Երեքշաբթի երեկոները, ժամը 9–10, «Խրիմեան» դպրոց, 2 Բիւ տը լա Տէֆանս :

Նոյն ժամերուն բաց է նաեւ տեղւոյն Վարուժան – Սիամանթօ գրադարանը :

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

ՁՄԵՌԸ

ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ

ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ

ԱՄԱՌԸ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ

ALEXANIAN

ԱԾՈՒԽ – ՄԱԶՈՒԹ

Bureaux	Chantier
10 bis, Bd. Rodin	7, Rue du Pourtour
ISSY-LES-MOULINEAUX	MEUDON
MIC. 28-79	OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցանկը ստանալու համար :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միշա – Մկրտիչ Փարունակեան, ծնած Ռոստովի Շալթը գիւղը 1921ին, ուր ապրած է մինչեւ 1933: Այնուհետեւ ընտանեօք բնակած են Ռոստով բինչեւ 1941 , ուր զինուորագրուած է : Հօրը անունը Լուսեղէն, մօր անունը Սաթենիկ, եղբայրը Գրիգոր, քոյրը Աստղիկ–Զոյա:

Լսուած է թէ 1944ին եղած է Հոլանտա, անկէ անցած Ֆրանսա:

Զինքը կը փնտռէ իր ընտանիքը, այժմ Ամերիկա հաստատուած: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Վարդան Չիպուքճեան,

14, Impasse Villiers, Alfortville (Seine).

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Սալ տէ Ֆէթ, 22 Բիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ

Կը նախագահէ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զարուհի Փափազեան եւ Արա Գրիգորեան իրենց արտասանութիւններով, Մկրտիչ Պօղոսեան իր խանդավառ երգերով, Լօրանս Նիէլ (դաշնակ), եւ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ : Կէս դիշերէն ետք, եւրոպ. պարեր :

JEAN LUINO

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէն – Տէսինի Վասպուրականի մասնաճիւղերուն:

Այս Կիրակի Կապիյոնի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին , մեներգ, արտասանութիւն եւ անակընկալներ, ճոխ պիւֆէ :

Առաւօտուն՝ ՊԱՏԱՐԱԳ եւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ: Կը քարոզէ ՎԱՐԱԳ ՔՀ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը օգտուելով Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ Փարիզ ժամանումէն, կը կազմակերպէ դասախօսական հաւաքոյթ մը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Քատէ սրճարանի Ա. յարկի ընդարձակ սրահին մէջ:

Նիւթ.— «Ազատութիւնը գեղագիտութեան մէջ»: (Արեւմտեան եւ արեւելեան տեսակէտ):

Պիտի ըլլան նաեւ արտասանութիւններ: Մուտքը ազատ է

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի « Շանթ » թատերախումբը կը ներկայացընէ անմահ Շիրվանզադէի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

Ի նպաստ Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան : Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 1ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել Կապոյտ Խաչի դրասենեակը՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ օրերը ժամը 16էն 18 :

Ընտանեկան նպաստ (ալլօքասիոն) ըստացող ծնողքներէն կը խնդրուի քարթերը միասին բերել :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հոգեգալստեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) օդափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 2ին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Երիտասարդութիւն եւ Շարժումի» (Ժէօնէս է Աքսիոն) կազմակերպած բանակումները տեղի կ'ունենան՝ Լը Ֆոյի գեղեցիկ դղեակին մէջ Յուլիս 2–28 եւ Օգոստոս 1էն 15: Արձանագրութեան համար դիմել՝

Jeunesse et Action
6, Place de la Rotonde
St -Jérôme - Marseille, Tél. 62.85.10

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 8 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9423 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5224

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

Երկու թիւով, Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի (Մայիս 2 – 3), հրատարակեցինք ականատես Կ. Մուրատեանի յօդուածները՝ «Երբեմնի Հայկական Անատոլու» խորագրով: (*)

Հետաքրքրական տեղեկութիւններ տրուած է յօդուածագիր Մուրատեան, ոչ միայն հայ բեկորներու, այլեւ, առհասարակ, Անատոլուի մասին:

Ծանօթ է աշխարհին, թէ ինչ ողբերգութիւն պատահեցաւ Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ ապրող Հայերուն: Սակայն, ինչպէս ականատես Մուրատեան կը վկայէ, ողբերգութիւնը միայն Հայերուն չէ եղած, այլեւ բովանդակ երկրին: Թուրք թերթերէն փոքրիկ յօդուածներ կ'արտատպենք, որոնք կուգան հաստատել, թէ ի'նչ դժբախտութեան մէջ խրած է թուրք բնակչութիւնը՝ նոյն գաւառներուն մէջ եւ ինչ դժբախտ ու աւերակ կացութեան մատնուած է երկիրն իսկ:

Մեր յօդուածագիրը, որ իբրեւ զինուոր, երկու անգամ այցելած է կարգ մը շրջաններ, կը հաւաստէ թէ «երկրին խորերը ճամբորդած ատեն՝ անմարդաբնակ ահագին տարածութիւններու գոյութիւնը աւելի դէշ կ'ազդէ մարդու վրայ»: Յետոյ աւելի ճշդելով իր խօսքը, կ'աւելցնէ. «Օրեր կրնաք ճամբորդել, առանց մարդկային շունչի կամ գիւղի հանդիպելու»:

Յիշելով տիրող «ծայր աստիճան» աղքատութիւնը, յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ հողամշակութեան նախնական միջոցներով կ'աշխատին, եւ «դժբախտութեան դէմ որեւէ դարման չունին»: Բնակիչները մէկ ձեռք «կարկտած» հագուստ ունին գիշերուան ու ցերեկուան համար եւ «հազիւ մութը իջած՝ կը քնանան եւ արեւին հետ կ'արթննան»:

Այսպէս ալ պիտի ըլլար, քանի որ երկրին ամէնէն աշխատունակ տարրը՝ Հայը՝ կոտորուեցաւ կամ վտարուեցաւ իր դարաւոր ու չէն հայրենիքէն:

Սակայն, այս մասին չէ որ կ'ուզէինք գրել: Յօդուածագիրը իր շրջած քաղաքները միայն յիշելով, Անգարա, Գայսերի (Կեսարիա), Սեբաստիա, Տիարպաքիր (Տիգրանակերտ), Ամասիա, Օրտու, Թոգատ, Մալաթիա, Էլ Ազիզ (Խարբերդ), Եոզկատ, հետաքրքրուած է հայ բեկորներով, որոնք բուսական կեանք մը միայն կ'ապրին, առանց ազգային որեւէ գործունէութեան կամ շարժումի:

Այս շրջաններու մէջ ապրող Հայերու թիւը տալով, կը պատմէ թէ վերապրող այս բեկորները ոչ դպրոց ունին, ոչ ալ եկեղեցի: Տեղ տեղ, ինչպէս Անգարա, Սեբաստիա, Ամասիա եւայլն, նիւթական «գոհացուցիչ» վիճակ ունին, սակայն զուրկ են դպրոցէ եւ եկեղեցիէ: Անգարա, հակառակ անոր որ հինգ հարիւր տուն հայ բնակիչներ ունի (2000 հոգի), նիւթական գոհացուցիչ վիճակ ունի: Կեսարիա ուր 592 հայ ընտանիքներ կ'ապրին (2368 անձ), Սեբաստիա ունի 487 տուն (շուրջ 1948 անձ), Տիարպաքիր՝ 2256 անձ, Թոգատ՝ 712 անձ, Մալաթիա՝ 1372 անձ, Խարբերդ՝ 696 անձ, Եոզկատ՝ 752 անձ, սակայն զուրկ են ազգային ու եկեղեցական կեանքէ:

Շատ մը տեղեր փակուած ու քանդրուած են դպրոցներն ու եկեղեցիները, Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքը մթերանոցի վերածուած է, այդիներուն հետքն իսկ չէ մնացած. այսպէս նաեւ շատ մը ուրիշ վայրերու մէջ: Բոլոր Հայերը քաշուած, ինքնամփոփ կեանք մը կ'ապրին. տեղ տեղ հայերէն կը խօսին, բայց ընդհանրապէս նոր սերունդը կորսնցուցած է իր լեզուն, Թուրքերէն կը խօսի. հայախօսներէն շատերն ալ ոչ կարդալ գիտեն, ոչ գրել, ինչպէս նաեւ անտեղեակ են հայ եկեղեցական կեանքի մասին:

Յօդուածագիրը կը հաւաստէ նաեւ թէ «աւանդապահ, հայրենասէր եւ հաւատաւոր» Հայեր են, սակայն «հրաժարած» են, ինչպէս Սեբաստիոյ մէջ, իրենց երբեմնի «երազ»էն, դպրոց եւ եկեղեցի ունենալու:

Յօդուածագիր Մուրատեան չի տար, չի կրնար տալ բուն թիւը Անատոլուի մէջ ապրող Հայերուն, սակայն կը յայտնէ թէ «Թուրքիոյ Հայերուն թիւը պէտք է հաշուել 200·000»:

Անորոշ է անշուշտ այս թիւը, որով հետեւ չըսեր թէ որչա՞փ է Անատոլուի մէջ ապրող Հայերուն թիւը: Եթէ 70 կամ 80·000 հաշուենք Պոլսոյ Հայերուն թիւը, ուրեմն շուրջ 120 – 130·000ի կը հասնի գաւառներուն մէջ ապրողներուն թիւը: Յօդուածագիրը տեղեկութիւններ չէ տուած նաեւ այսպէս կոչուած «Արեւելեան Նահանգներ»ու մասին, (Կարին, Վան, Տարօն, Բաղէշ), ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ, Իզմիրի, Շ. Գարահիսարի, Կիրասոնի, Տրապիզոնի, Սամսոնի եւ այլ շրջաններու մէջ նետուած կամ մնացած հայ բեկորներու մասին: Կա՞ն Հայեր թէ չկան. ոչ ոք գիտէ:

Վիճակագրութիւն մը, եթէ կարելի ըլլար, անշուշտ պիտի ճշդէր իրականութիւնը:

Սակայն, եթէ 120·000ով իսկ գոհանանք, կը տեսնենք որ կարեւոր թիւ մըն է հայ մնացորդացին համար, որ լքուած կ'ապրի, ինքն իր գլխուն, եւ եթէ այսպէս շարունակուի, շատ չանցած կրնայ անհետանալ:

Թուրքիոյ մէջ ունինք պատրիարք ու պատրիարքարան, որոնք լաւ յարաբերութիւններ կը մշակեն կառավարութեան հետ: Թուրքիոյ նոր կարգերը կը հանդուրժեն Հայերու գոյութեան, անոնց ազգային, կրթական եւ եկեղեցական կեանքի սահմանափակ զարգացման:

Կը հարցնենք թէ արդեօք կարելի չէ՞ որ պատրիարքարանը աւելի մօտէն հետաքրքրուի այս մնացորդացով. օգնութեան հասնի անոր՝ դպրոց ու եկեղեցի ունենալու, մանաւանդ որ շատ մը տեղեր «գոհացուցիչ» վիճակ ունին Հայերը: Կը կարծենք թէ Պատրիարքարանը, օգտուելով կառավարութեան բարեացակամութենէն, կրնայ մասնաւոր Խնամակալ Մարմին մը ստեղծել, միայն այդ լքուած բեկորներով զբաղելու համար: Գիտենք թէ տարին անգամ մը, քահանայ մը կը զրկուի մէկ երկու տեղ, կարելի չէ՞ որ Խնամակալ Մարմինը միջոցներ հայթայթէ աւելի յաճախ այցելութիւններ տալու եւ տարրական դպրոցներ հաստատելու, կամ գրաւուած եկեղեցիներէն մէկ քանին վերստանալու համար:

Ազգապահպանման մասին կը խօսինք. կը մտահոգուինք Միաց. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի հայ գաղութներու ապագայով. ինչո՛ւ չմտածենք նաեւ Անատոլուի մէջ ցրուած Հայերու մասին, որոնք մասունքներ են մեր ժողովուրդէն եւ պէտք ունին ազգային օժանդակութեան: Ուրախ ենք որ Միջին Արեւելքի մէջ, մասնաւորաբար Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ, շուրջ 180·000 Հայեր կ'ապրին խաղաղ աշխատանքով. առնուազն՝ Լիբանանի հայ բնակչութեան թիւով Հայեր կ'ապրին Անատոլուի մէջ, առանց հաշուելու դեռ բոլորովին մոռցուածները: Անտարբե՞ր պիտի մնանք:

Փափուկ խնդիր մըն է, զոր ուշադրութեանը կը յանձնենք համապատասխան հաստատութիւններու եւ ազգային իշխանութիւններու:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) Տես «Յառաջ»՝ Ապրիլ 27 եւ 28:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱԼԱՆ ՉԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՐ

—o—

ՏՈՎՔԱՌ ԵՒ ՓԻՔՍ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

Զանազան մեկնութիւններ կը տրուին Ժուհոյի նամակին առթիւ: Մինչ նախապէս կը յայտարարուէր թէ Ժուհօ այս նամակը յանձնած է Ֆռէնի բանտին տընօրէնին որպէսզի ընէ ինչ որ կ'ուզէ, իրիկունը հարցը կը փոխուէր եւ Ժուհոյի փաստաբաններէն՝ մեթր Փեռիւսէլ կը յայտարարէր լրագրողներուն թէ Ժուհօն գտած էր բոլորովին բարոյալքուած եւ խորտակուած, եւ ըսած էր փաստաբանին թէ իր նամակը գրած էր Մայիս 30ին եւ ղրկած էր Սալանի իբրեւ թելադրանք: Ժուհօ կը ցաւի անոր շուրջ եղած աղմուկին համար, միայն Սալանը կրնար որոշում մը տալ անոր հրապարակման համար, մինչ նամակը նախ հրապարակուած է, ձայնասփիւռէն եւ պատկերասփիւռէն ապա յանձնուած Սալանի: Եթէ այդ ձեւով մարդիկ ուզած են իբրեւ վատ մը ներկայացնել Ժուհօ, կը սխալին:

Ոմանք կ'ըսեն նաեւ թէ եթէ Սալան չուզէ ստորագրել այս կոչը, ատիկա կրնայ նոր դէպք մը ըլլալ որ թոյլ տայ իշխանութեան նորէն դատելու զինքը եւ այս անգամ աւելի «հաւատարիմ» Ատեանի մը կողմէ: Այս ատեանին առընչութեամբ, յիշենք յատկանշական դէպք մը: Ծանօթ է որ Զինուորական նորաստեղծ ատեանին նախագահ նշանակուեցաւ Զօր. տը Լառմինա: Այս առթիւ Աբբա Նօռուա, որ դասախօսէ Կաթողիկէ Հաստատութեան մէջ եւ անդամ «Ազատ Ֆրանսացիներու ընկերակցութեան» հրաժարեցաւ այս վերջին միութենէն որուն նախագահն է Զօր. տը Լարմինա: Քահանան որ Ազատագրման միութեան անդամ է (Քոնփանեոն) կը գրէ Զօր. տը Լարմինայի թէ այս վերջինին նախագահական պաշտօնը խոտոր կը համեմատի իւ նոր պաշտօնին հետ եւ կը շեշտէ իր նամակին մէջ.— «Ազատ Ֆրանսացիներու միութեան նախագահի եւ արդարութեան կոչուած Ատեանի նախագահի պաշտօնները խոտոր կը համեմատին ոչ միայն մեր կանոնագրին ոգիին եւ տառին տեսակէտով այլեւ, աւելի խորապէս եւ աւելի բարձր տեսակէտով՝ բարոյական տեսակէտով: Ես չեմ ուզեր մաս կազմել միութեան մը որուն նախագահը այսքան հակասական պաշտօններ կը ստանձնէ»:

Վերադառնալով Ժուհոյի խնդրին կ'ըսուի նաեւ որ տը Կոլ ուզած էր Ժուհոյի գնդակահարութենէն ետք հրապարակել տալ այդ նամակը եւ Ալժէի Ֆրանսական շրջանակներն են որ նպատակայարմար գտած են անոր կանխահաս հրապարակումը: Ծանօթ է որ տը Կոլ չուզեր ներում շնորհել Ժուհոյի որով հետեւ «պէտք է դատել ըստ պետութեան բարձրագոյն շահերուն» ինչպէս յայտնած է նախարարաց խորհուրդին ընթացքին: Վերջին լուրերու համաձայն սակայն կ'ըսուի թէ տը Կոլ իր որոշումը պիտի հաղորդէ ինքնորոշման հանրաքուէէն ետք (Յուլիս 1էն):

Մինչ այդ Ժուհոյի կինը, որուն առողջական վիճակը շատ ծանր կը նկատուի, չուզեր յուսահատիլ: Կարգ մը երեսփոխաններու ղրկած իր նամակին մէջ Տիկ. Ժուհօ կը գրէ.— « ... Շաբաթներէ ի վեր, ամուսինս, օդային բանակի զօրավար Էտմոն Ժուհօ, մամուլէն կ'իմանայ իր անմիջական գնդակահարութիւնը: Ոեւէ զինուոր կրնայ եւ գիտէ մեռնիլ զէնքով: Բայց սարսափելի է իր կնոջ եւ իր ընտանիքին համար այդ անձկութեան մէջ ապրիլ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ չի կրնար կազմել նոր դահլիճը: Տագնապը տարածուած է նաեւ կուսակցութեանց մէջ: Ատալէթի տնօրէն կոմիտէն հրաժարած է: Ինէօնիւի կը մնայ միայն իր կուսակցութիւնով (Հալք) գոհանալ եւ փորձել Թուրքիան փրկել այս նոր տագնապէն:

ԱԼՊԱՆԻԱ կը բողոքէ որ չէ հրաւիրուած Մոսկուայի համայնավար երկիրներու տնտեսական ժողովին:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը յայտարարէ թէ Ֆրանսական 170 թղթածրարներու վրայ դրուած գրաւման արգելքը պիտի վերնայ:

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց թէ կողմնակից են կրկին միանալու Եգիպտոսի: Նասրի հետ համաձայնելէ ետք, Սուրիա կ'ուզէ նախաձեռնութիւնն ստանձնել տեսակ մը «արաբական Հասարակաց Շուկայի»: Գրաքննութիւնը վերցած է երկրին մէջ եւ առջի օր սուրիական թերթերը երկար զեկոյց մը հրատարակած են ուր ընկերվարական պարագլուխը՝ Աքրամ Հուռանի կը դատապարտէ Նասրը, որ ամերիկեան քաղաքականութեան կը հետեւի:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի յայտարարեց թէ ելեկտրականութիւնը պիտի ազգայնացուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ առջի օր սպաննուեցան երկու ոստիկաններ երբ քննութիւն կը կատարէին մահմետական թաղամասի մը մէջ: Մէկը՝ Նախիկեան(?) հինգ զաւակի տէր էր:

× Զօր. Հիւկօ, Վերսայլի օդային շրջանի հրամանատարը հրաժարեցաւ: Իրեն յանձնուած էր նշանակել Ժուհոյի գնդակահարութեան զինուորական վաշտը: Զօրավարը, որ Ժուհոյի զէնքի ընկերն է դատած էր. որ չէր կրնար տալ իրմէ սպասուած հրահանգները:

×

Սալանի փաստաբանները բողոքագիրզեկոյց մը հրատարակեցին, ուր կը յայտնեն թէ ձայնասփիւռէն լսած են Ժուհոյի նամակը: Կը շեշտեն թէ իրենց կը մերժուի Սալանի հետ տեսնուիլ: Արդարութեան նախարարը կրկին մերժած է, Յունիս 5ին հակառակ անոր որ նոր դէպք մը կար: Կը շեշտեն թէ ցորչափ Սալան չէ տեսնուած իր փաստաբաններուն հետ, ոչ մէկ բան կրնայ վերագրուիլ անոր:

×

Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 2ին, Ֆրռէնի բանտին պահակները կ'արթնցնէին Տովքառը եւ Փիքս որպէսզի գնդակահարուին: Տը Կոլ մերժած էր ներումը: Երկու մահապարտները առաջնորդուեցան Մառլիի անտառը ուր քաջաբար մեռած են, ինչպէս կը վկայէ իրենց փաստաբանը որ բողոքած է նաեւ 40 վայրկեան տեւող այդ ճամբորդութեան համար Ֆրռէնէն Մառլի:

Տովքառ ուզած էր Լեգէոնականի ըզգեստը հագնիլ, եւ օդաչուի պեռէն դրած էր ինչպէս նաեւ բոլոր չքանչանները, մեռած է «կեցցէ՛ Լեգէոնը» ըսելով մինչ իր ընկերը «կեցցէ՛ Ֆրանսական Ալժերիան, կեցցէ՛ Ֆրանսա» ըսած էր:

×

Գաղտնի Բանակը յայտնեց Զորեքշաբթի գիշեր թէ զինադուլը վերջացած է եւ բանակցութիւնները չեն յանգած: Կը վերսկսի «այրած հողի» քաղաքականութիւնը որ կը ձգտի աւերակի վերածել Ալժերիան, քանդել ամէն ինչ զոր Ֆրանսան ըրած է, տնտեսական, ելմտական եւ բոլոր մարզերուն մէջ:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ՝ ԵՐԱՓԻՇ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ խօսքը մանուածոյներէն Սահակին եւ Մեսրոպին, ապա հասկնալի կ'ըլլայ թէ անոնք իրենց ժամանակակիցներէն յառաջադէմ մտաւորականներ, բնական – նաբար, պէտք է զուգորդէին խօսքը եւ երգը՝ իրենց պատմական առաքելութիւ– նը դլուխ հանելու համար :

Ծանօթ ճշմարտութիւն է, որ բոլոր ժողովուրդներուն մօտ խօսքին եւ երա – ժշտութեան զուգորդութիւնը օրէնք մը եղած է : Նոյնը տեղի ունեցած է նաեւ մեր երգարուեստին մէջ :

Մեսրոպի, Սահակի եւ ժամանակակից այլ գործիչներուն կողմէ յօրինուած ճա– ռերուն, ներբողներուն եւ պրական այլ սեւեռուն զաղափարական բովանդակու – թիւնը ունկնդիրներուն փոխանցելու նը – պատակով մէջտեղ կը դրուի «երգելով արտասանելու» արուեստը, որ չատ տա – րածուած էր հոգեւոր, ժողովրդական եւ դուսանական գործերուն մէջ : Այս, ըստ եութեան, բնական անհրաժեշտութիւն մըն էր եւ կը համապատասխանէր այդ առեներուն «պրական – գեղարուեստա – կան » ամբողջի պահանջներուն եւ ո – գին :

Հին միջնադարու ասերպային (Ռեսի – թաթիֆ) բնոյթ ունեցող երգեցողու – թեան, երգելով արտասանելու կամ ար – տասանելով երգելու արուեստին նմոյշ – ները դարեր չարունակ պահած են իրենց գոյութիւնը եւ աւանդաբար հասած են մինչեւ մեր օրերը : Հայ պատմագիրները ամէնէն չատ տեղեկութիւններ հաղորդած են հոգեւոր երգերու եւ ժողովրդական առեղծագործութիւններու ասերպային ձեւի երգերուն մասին, որոնք կը կրեն «Թէլեաց երգեր» անունը :

Մ. Խորենացիի վկայութեամբ Մաշ – տոց եղած է ոչ միայն հայատառ առա– ջին դպրոցին հիմնադիրը, այլեւ այդ դպրոցներուն մէջ երգեցողութեան ար – ուեստին առաջին հմուտ դաստիարակը :

Հայաստանի մէջ առեղծուած քաղաքա– կան բարդ իրադարձութիւններու , բազ– մաթիւ դժուարութիւններու եւ արգելք – ներու պայմաններուն մէջ դիրերու վիւ – ռը եւ պրականութիւնը կը պահանջէին բանդակառ, դործնական մեծ աշխատանք եւ հմտութիւն : Բնական է, որ նոր ըս – տեղծուած պրականութենէն չատ առաջ եկող լեզուական, հնչարանական, քերականա– կան եւ տաղաչափական առանձնայատ – կութիւնները պիտի ստեղծէին խօսքի եւ երաժշտական – հնչիւնային արուեստի զուգորդութեան կերպերը լաւ հասկնա – լու պահանջը եւ կանոնաւոր ձայներու տարբերութիւնները սորվեցնելու հիմնա– կան անհրաժեշտութիւնը :

Այս դժուար դործին առաջին ուսուցի–

ԻԼԻԱ ԷՀՐԵՆՊՈՒՐԳԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

1936-37 Ի ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԻ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Խորհրդային դրագէտ մը կը խօսի ան– ուսաբասիւ սթալինեան տարիներուն մասին, «երբ՝ մարդ մը ճակատագիրը պարզ վիճակախաղ մըն էր, երբ՝ մարդ իր կնոջ հետ անվախ կրնար խօսիլ մի – այն գիչերը, գլուխները վերմակին տակ » :

Այս բառերը կը հրատարակուին « Նո– վի Միր» պարբերականին մէջ եւ սթա – լինեան բռնատիրութեան մասին Խորհր– դային Միութեան մէջ երբեւիցէ լոյս տեսած ամէնէն անկեղծ տեղեկագիրն է :

Յայտնութիւնները ընդդէմ խորհրդային վիպագիրներու լաւագոյնը՝ 72 տարու Իլիա Էհրենպուրկն է, որ իր յուչերը կը

չը հայկական դպրոցներուն մէջ եղաւ Մեսրոպ Մաշտոց, որուն համար սե – րունդները երախտապարտ մնացած են ու պիտի մնան դարեր չարունակ :

Ե. – Է. դարու հայ քերականագիտա – րու համաստեղութեան մէջ Սահակ եւ Մեսրոպ հանդիսացած են այն կեդրոնա– կան դէմքերը, որոնք իրենց բեղուն եւ բազմաբովանդակ գործունէութեամբ հայ պրականութենէն, մայրենի լեզուին ձայ– ներու հարուստ նրբերանգներէն մէջտեղ բերին երգարուեստին առանձնայատկու – թիւնները եւ հիմը դրին հայկական հո – գեւոր միաձայն երգեցողութեան :

Բազմադարու հայկական ժողովրդա – կան անմահ ստեղծագործութիւններէն մինչեւ Մեսրոպի, Սահակի հոգեւոր եր– գերը, մեր միջնադարեան եւ ուելի ուչ շրջանի զողարիկ տաղերէն եւ մեղեդի – ներէն մինչեւ դուսանական երգերը , հանճարեղ Սայաթ – Նովայի հոգեզմայլ երգերը, աչխատանքի, սիրոյ եւ դիւցազ– նական նկարագիր ունեցող հայ երգար – ուեստին հոյակապ կոթողները իրենց ամբողջութեանը մէջ՝ կը հանդիսանան Հայութեան եւ անոր տաղանդաւոր զա – ւակներուն ստեղծագործ մաքին եւ սի – րավառ զղացումներուն փառահեղ ար – դասիքը :

Հանճարեղ Մաշտոցէն մինչեւ սիրա – վառ Սայաթ – Նովա , մեծ կոմիտասէն մինչեւ արդի տաղանդաւոր երգահաննե – րը — ահա հայ երաժչտութեան փառա – հեղ ուղին, մեր երաժչտական բարձր մչակոյթին փայլուն վկայութիւնը :

Այդ մչակոյթին մէջ դեռ 16 դար առաջ իր մեծ լուման դրած է Մաշտոց : Անոր ծննդեան 1600ամեակին ոսնակատարու – թիւնը նոր խթան մը պիտի հանդիսանայ հայ երաժչտութեան համար :

ՍԱՄՍՈՆ ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ

հրատարակէ վեցհատոր պարբերակա – նին մէջ :

Էհրենպուրկ կը նկարագրէ նախա – պատերազմեան վերջին տարիները՝ երբ սթալինեան սարսափը իր գագաթնակէ – տին հասած էր : Կը խօսի իր վերադար – ձին մասին Մոսկուա, ուսրտումէն վերջ սպանական քաղաքացիական պատերազ – մին, որուն կը հետեւէր իրրեւ խորհըր– դային թերթի թղթակից : Անմիջապէս կը տեսնէ որ իր ընկերներէն չատեր « չհան » — ձերբակալուած կամ մաք – րագործուած են զազանի ոստիկանու – թեան կողմէ :

Եւ Էհրենպուրկ կը չարունակէ · « Գրե– թէ ամբողջ գիչերը Իրինա (իր կինը) ին– ծի կը նկարագրէր դէպքերը : Հեղեղ մը անունններու, որոնցմէ ամէն մէկուն կ'ըն– կերանար «ձերբակալուեցաւ» բառը : « Առաւօտուն գացի «Իզվեսթիա»ի (ներ – կայիս Իզուչչեւի փեսային, Ա.Ճուպէյի վարած թերթը) խմբագրատունը : Ոչ իսկ մէկ ծանօթ դէմքի հանդիպեցայ : Մէկ քանի հին պաչտօնակիցներու մասին հարցուցի : Մէկը պատասխանեց թէ՝ «մաքրուեցան» : Ուրիչներ՝ ուղելով հաս– կըցնել թէ չեն գիտեր, պարզապէս ի – րենց ձեռքերը չարժեցին եւ ուրիչներ ալ փութացին հեռանալ » :

Դասախօսութեան մը համար, որուն հետ բանաստեղծութիւններ ալ պիտի արտասանուէին, Էհրենպուրկ կ'երթայ Սթալինի հայրենիքը եղող Վրաստանի մայրաքաղաքը Թիֆլիզ : Դասախօսու – թեան ներկայ կ'ըլլայ նաեւ՝ Սթալինի Գաղտնի Ոստիկանութեան պետ եւ նոյն – պէս վրացի Բերիան :

Էհրենպուրկ կ'ըսէ · « Սկսայ նկատել թէ՝ ամէն անգամ երբ Սթալինի անունը արտասանուէր, ամէնքը պարտաւոր էին ծափահարել » :

Կեանքը չատ տարօրինակ էր : Կասկա – ծըն ու վախը կը փճացնէին մարդկային յարաբերութիւնները : Ոչ ոք գիտէր թէ իրեն ի՞նչ վերապահած էր վաղը : Մանա– ւանդ բարձր պաչտօններու վրայ դրը – ուողները սուրի ծայրին նստած էին : Այլեւս իրենց անունները չէին գրեր ի – րենց դուներուն վրայ, որովհետեւ , « այսօր՝ նչանակում եւ աստիճանի բար– ձրացում — վաղը՝ ձերբակալութիւն » կար :

Մինչեւ այսօր չատ բան ըսուած է ան– հատապաչտութեան մասին : Բայց, 1938– ին, միլիոնաւոր մարդոց երեւակայու – թեան մէջ Սթալին առասպելական կի – սաստուած մը դարձած էր : Անոր անու– նը արտասանող ամէն մարդ անդուսպ յուզումով մը կը համակուէր :

Երիտասարդ գրող մը, որ այն ատեն հազիւ հինդ տարուան գրող էր, վերջերս հարցուց թէ՝ ի՞նչպէս պատահեցաւ որ ինձի բան մը չեզաւ : Եթէ կրճնապաչտ ըլլայի, պիտի ըսէի թէ՝ Տիրոջ կամքը անքննելի է : Իմ սերունդէս չատ մը մարդիկ կորսուեցան եւ վերապրողներս մինչեւ մահ պիտի յիչենք այդ ժամանա–

կաչրջանը » :

Հեղինակը ապա կ'ըսէ թէ՝ գործակա – հարուստներէն ոչ ոք պիտէր իր գնդակա – հարման պատճառը : Շատ մը բացատրու – թիւններ կը տրուէին մտքանջային աչ – ջրջանին — մէկը կը մտքերծուէր , անոր համար որ, ձափոն ապրած էր, միւսը՝ արտասահմանի մէջ բարեկամներ ունենալուն համար, երրորդ մը, անոր համար որ կը հարբենար եւ ուրիչներ՝ նոր համար որ սպանական պատերազմի ընթացքին ծառայած էին Սպանիոյ մէջ : Իսկապէս, Սպանիոյ մէջ պատերազմած եւ ողջ մնացած Ռուսերէն չատեր իրենց կեանքը կորսնցուցին՝ երբ դանդուածային մաքրագործումներու չր – ջանին իրենց երկիրը վերադարձան :

Էհրենպուրկ կը յիչատակէ թէ Մատ – րիտի խորհրդային առաջին դեսպան Մարսէլ Ռոզենպէրկ գոհ գացած է սթա– լինեան մաքրագործումներուն : Պարչ – լոնայի խորհրդային հիւպատոս Վլատ – միր Անտրոով Օֆչինկո, որ բոլչեւիկեան յեղափոխութեան մեծ հերոսներէն մէկն էր, Մոսկուա վերադարձին «անհետա – ցած» է : Ռուս վաչտապետ Վլատիմիր Կորիեւ մեծապէս նպաստած է ազգայ – նականներու դէմ Մատրիտ յատկա – գացքի զգուսումին : Բայց, « վեցամիս վերջ, Մատրիտի հերոսը, Մոսկուայի մէջ զրպարտութեան գոհ գնաց եւ ոչ ոք կրցաւ զայն փրկել : Գնդակահարուե– ցաւ» :

Իլիա Էհրենպուրկ, Մոսկուա վերա – դառնալէ վերջ, 1938ին դարձեալ Արեւ – մտեան Եւրոպա կ'երթայ : Հոն՝ ծանօթ – ները հարց կուտան թէ՝ սթալինեան մաք – րագործումները մահացու հարուած մը չէ՞ն համայնավարութեան դէմ :

Էհրենպուրկ կը պրէ :— « Այս մարդի – կը թիւը ըմբռնած էին իրերը : Գազափա– րը ողջ մնաց : Հարուածը արուեցաւ ոչ թէ գաղափարին՝ այլ իմ սերունդիս մարդոց : Խուճապ մը կորսուեցաւ : Միայն պիտի պահէ անոր յիչատակը : Այն ժա– մանակ, կեանքը դիւրին չէր բոլորին համար» :

Էհրենպուրկ, իր յուչերուն մէջ ուրիչ տեղ մը կ'ըսէ թէ՝ «Սթալինի գործերուն նոյնիսկ ակամայ մասնակցութիւնը, քա– րի պէս կը ճնչէ իմ սերունդէս ամէն մէկ մարդու սրտին վրայ » :

1936 – 37 տարիներու գանգուածային արիւնալի մաքրագործումներու չրջանը նկարագրելով՝ Էհրենպուրկ կը պրէ – « Կը մտածէինք, — թերեւս անոր հա – մար որ մտածելու պէտքը կը զգայինք — թէ Սթալին չէր գիտեր խորհրդային մտաւորականներու վրայ ի գործ դրած ուղ եւ որեւէ պատճառաբանութիւն չունեցող բռնութիւնը » :

Գիչեր մը, կէս գիչերուան մօտ, Էհ – րենպուրկ , ապակեղրոն փողոցի մը մէջ կը հանդիպի Պորիս Փասթերնակին, որ այս մասին կ'ըսէ .— « Պէտք է որ , մե– կը այս բառերը ըսէր Սթալինի» :

« Կեանքը տարօրինակ էր այն ժամա–

ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՄԵԾ ՍԷՐԸ

—

Դիմում կը կատարէ նոյնպէս Վիկտոր Հիւկոյի եւ Ժորժ Սանի, որոնք նախ կը խոստանան դեր մը տալ Հարրիէթի, հուսկ ապա՝ ետ կ'առնեն իրենց խոստու– մը :

Հարրիէթ Սմիթսըն վերջին անգամ ըլ– լալով բեմ կը բարձրանայ համբաւաւոր դերասան Ֆրետերիք Լմմեթրի օգտին տրուած ներկայացման մը մէջ՝ Օֆելիա– յի դերով, բայց, ասաղ, այդ վերջին ներկայացման ալ հասարակութիւնը սա– ռն վերաբերում մը ցոյց կուտայ եւ դարձեալ կը սուլուի ...

Դժբախտ դերասանուհին կը զղայ, կը դիտակցի որ իր ասպարէզը խորտակուած ու ինք վերջնականապէս պարտուած է :

Հարրիէթ Սմիթսընի կրած ձախողանք– ները կ'ազդեն նաեւ Պերլիոզի յաջողու – թիւններուն վրայ : Իր ստեղծագործու – թիւններն ալ կը սկսին զազջ յաջողու – թեան մը սիրանալ :

Իր նուագահանդէսներուն ներկայ կ'ըլ– լան միայն մատի վրայ համրուող իր համակիրները, մինչ մեծ ամբոխը հեռու կը մնայ : Այս բանը կը ջղայնացնէ Պեր – լիոզը ու կը յոգնեցնէ զինքը : Իր նոր գրած «Պենվենութօ Զելլինին» կը ստիպ–

ուին վերցնել Օփերայի յայտագրէն՝ այնքան որ թեթեւ կ'ըլլայ անոր ձեռք բերած ժողովրդական խանդավառութիւ– նը :

Բոլոր այս ձախորդութեանց վրայ կ'ա– ւելնայ նաեւ նիւթական տագնապը :

Նոր յարկաբաժին մը կը վարձէ, Լոն – տոն փողոցին մէջ եւ կ'որոչէ այդ վայրը յատկացնել նոր աչխատանքի մը : Ար – դարեւ, Պերլիոզ կը խորհի լրագրող դառնալ, գեղարուեստական քննադատ եւ իր գրած յօդուածներուն բերած հասոյ– թով կը յուսայ իր նիւթականը բարե – լաւել :

Եւ սակայն, Հարրիէթ այս նոր որո – շումին հանդէպ կը դառնայ աւելի մտա – հոգ : Կը կարծէ թէ իր ամուսինը նոր պատրուակով մը կը ջանայ իրմէ հեռու ապրիլ, նոր սէրեր փնտռելու համար : Դժբախտ կնոջ նախանձը կը հասնի վը – տանգաւոր աստիճանի մը : Մինչ Պերլիոզ առանձնացած Լոնտոն փողոցի մուայլ ու թախծոտ յարկաբաժինին մէջ յօդուած յօդուածի վրայ կը գրէ գանազան ար – ուեստագէտներու մասին, Հարրիէթ , Մոնմարթրի տան մէջ կը քրքրէ Պերլիո– զի թուղթերը, անոնց մէջ գտնելու հա – մար իր ամուսնոյն նոր սիրոյն առար – կան գարձած կինը ...

Ասկէ զատ, Հարրիէթ կը սկսի ուչի ուչով կարդալ իր ամուսնոյն յօդուած – ները, անոնց մէջ փնտռելով նչան մը , ակնարկութիւն մը, որով պիտի կարե – նար վերջնականապէս ճանչնալ իր ոսո – խը ...

Եւ կը սկսին նախանձի անախորժ տե – սարաներ ու անտանելի վիճաբանութիւն– ներ երկու ամուսիններուն միջեւ այն – պէս որ, Պերլիոզ յոգնած եւ ուժասպառ, մանաւանդ ընկճուած Հարրիէթի յարձա– կումներէն, կը սկսի տակաւ սառն վե – րաբերում մը ունենալ կնոջը հանդէպ :

Բայց, իրականութեան մէջ, Հարրիէ – թի նախազգացումը պինդը չէր խաբած ··

Պերլիոզ ուրիչ մը կը սիրէր, ուրիչ մը՝ որ կը կոչուէր Մարիա Ռեյիս, 27 տարե– կան գեղուհի մը, վայելչահասակ, սեւ աչքերով :

Առաջին անգամ տեսնելուն, Պերլիոզ խելագարի մը նման կը սիրահարուի Մարիային ու այնուհետեւ կը սկսի քայլ առ քայլ հետեւիլ անոր, եւ օր մըն ալ նոյնիսկ կ'ընկերանայ անոր դէպի Պրիւ– սել ...

Մարիա երիչտուհի մըն է, Պերլիոզ կը սկսի իր յօդուածներուն մէջ գովաբանք– ներու տարափ մը տեղացնել «աստուա – ծային երգչուհի»ին հասցէին եւ ասիկա պատճառ կը դառնայ որ երկու ամուսին– ները ունենան վճռորոչ բացատրու – թիւն մը, որու ընթացքին Հարրիէթ ծանրօրէն կը նախատէ իր անհաւատա – րիմ ամուսինը :

Այս անգամ, «իսկապէս վերջացած է »

կը խորհի Պերլիոզ : Պէտք է ձգէ այդ « անտանելի » կինը, պէտք է ազատ – պրուի անոր ահաւոր լուծէն ...

Ու գիչեր մը, երբ կինն ու երեխան կ'քնանան, Պերլիոզ, զողի մը նման, իր մահճակալէն վրայ կոխելով, խոյս կու– տայ տունէն, կը նետուի առաջին բոր– ղական կառքին մէջ ու պինդ պիտի տանէր Գերմանիա, ուր կը գտնուէր ղլխէ հանող նոր կինը ...

×

Ատեն մը եաք, երբ Պերլիոզ Մարիի հետ միասին կը վերադառնայ փարիզ , վիճակը բարեփոխուած է : Կը հասկա– ուի Ռիւ տը Ֆրովանս, մէջտեղ Մարիի հետ, եւ իր վրայ կ'առնէ նաեւ ծախքը Ռիւ Պլանչի մէջ Հարրիէթի համար կա– ռուած նոր յարկաբաժինին :

Ու կը սկսի մտահոգուիլ թէ՝ ինչպէս պիտի կրնայ տակաւ երկու ծախքերուն : Տղան՝ Լուին իր ծախքերուն : Տղան՝ Լուին իր կը ղրկէ Ռուէնի լիսէն եւ ոչինչ կը մնայ որպէսզի կարողանայ իր փափ– տին հետեւանքով յառաջացած վերացնել :

(7 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ԾԱՌԱՅ»

ՄԱՆԱՀՆ ՖԵՐՓՈՒՐ

ՊՈՒՇԿԻՆ

ԴՈՎԼԱԹԻՎԸ ԴԵՄՈՒ

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ԱՆՏԻՊ

—o—

Ալեքսանդր Սերգեյի Պուշկին ծնվել է 1799 թվականի մայիսի 26-ին Մոսկվայում։ Նրա հայրը՝ Սերգեյ Լվովիչ Պուշկինը, ազնվական ծագում ուներ, բայց ընտանիքը ապրում էր աղքատության մեջ։ Մայրը՝ Նադեժդա Օսիպովնա Գանիբալը, Պետրոս Առաջին ցարի նշանավոր զորավար Աբրահամ Գանիբալի թոռնուհին էր։ Պուշկինի մանկությունն անցել է Մոսկվայի մոտ գտնվող Զախարովո գյուղում։ Հետագայում նա հիշել է իր մանկության տարիները, ծնողների, հատկապես դայակ Արինա Ռոդիոնովնայի մասին։ Նրանք մեծ ազդեցություն են ունեցել նրա վրա։ Պուշկինը սկսել է գրել վաղ տարիքից։ Նա ուներ հարուստ գրադարան, որտեղ կարդում էր ռուս և արտասահմանյան գրողների գործերը։ Նրա ընտանիքում հաճախ էին հավաքվում գրողներ, արվեստագետներ, և պատանի Պուշկինը ունկնդրում էր նրանց զրույցները։

Տասներեք տարեկան հասակում Պուշկինը ընդունվեց Ցարսկոսելսկի լիցեյ։ Այդ ժամանակ լիցեյը նոր էր բացվել, և նրա առաջին սաները Պուշկինի ընկերներն էին։ Լիցեյում Պուշկինը սովորում էր վեց տարի։ Այդ տարիներին նա շատ էր կարդում, գրում էր բանաստեղծություններ, որոնք հրատարակվում էին ամսագրերում։ Լիցեյի ավարտից հետո Պուշկինը ծառայության անցավ Արտաքին գործերի նախարարությունում, բայց շարունակում էր գրել։ Նրա բանաստեղծությունները տարածվում էին ձեռագրերով, քանի որ տպագրությունը թանկ էր։

1820 թվականին Պուշկինը գրեց «Ռուսլան և Լյուդմիլա» պոեմը, որը մեծ հաջողություն ունեցավ։ Սակայն նրա ազատամտական գաղափարները դուր չեկան իշխանություններին, և նրան աքսորեցին հարավ՝ Կիշնև, ապա Օդեսա։ Աքսորում Պուշկինը գրեց «Կովկասյան գերին», «Ցիգաններ», «Բախչիսարայի շատրվանը» և շատ ուրիշ գործեր։ 1824 թվականին նրան տեղափոխեցին Միխայլովսկոյե գյուղ, որտեղ նա ապրեց երկու տարի։ Այստեղ նա գրեց «Բորիս Գոդունով» ողբերգությունը, «Գնչուներ» պոեմը և շատ բանաստեղծություններ։

1826 թվականին Պուշկինը վերադարձավ Մոսկվա, ապա տեղափոխվեց Պետերբուրգ։ Այդ տարիներին նա գրեց «Պոլտավա» պոեմը, «Կապիտանի դուստրը» վեպը, «Մեդնի ձիավորը» պատմվածքը, «Եվգենի Օնեգին» վեպի վերջին գլուխները։ Պուշկինը ամուսնացավ Նատալյա Գոնչարովայի հետ, ունեցավ չորս երեխա։ Նրա կյանքի վերջին տարիներին նա շատ էր աշխատում, հրատարակում էր «Սովրեմեննիկ» ամսագիրը, գրում էր «Պուգաչովի պատմությունը», «Կապիտանի դուստրը» վեպը, «Ոսկե ձկնիկի հեքիաթը», «Մեռյալ հոգիների» երկրորդ հատորի սկիզբը։ Պուշկինը մահացավ 1837 թվականի հունվարի 29-ին։

Պուշկինի ստեղծագործությունները թարգմանվել են աշխարհի շատ լեզուներով։ Նրա անունը կրում են փողոցներ, հրապարակներ, դպրոցներ, թանգարաններ։ Պուշկինի հուշարձաններ կան Մոսկվայում, Պետերբուրգում, Օդեսայում, Կիշնևում, Երևանում և շատ ուրիշ քաղաքներում։

—o—

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ՏՈՒՆԸ

Ես ծնվել եմ Մոսկվայում, Ռուսական մեծ մայրաքաղաքում, 1799 թվականի մայիսի 26-ին։ Հայրս Սերգեյ Լվովիչ Պուշկինն է, մայրս՝ Նադեժդա Օսիպովնա Գանիբալը։ Մայրիկիս հայրը՝ Աբրահամ Գանիբալը, ծնվել է Աֆրիկայում, սև ազգի մարդ է եղել։ Նրան Պետրոս Առաջին ցարը գերի է վերցրել, ուղարկել Ռուսաստան, ուսումնասիրել է ռազմական գիտություն, ապա ծառայել է ռուսական բանակում։ Նա ստացել է գեներալի կոչում, ամուսնացել է ռուս ազնվական աղջկա հետ։ Նրանց զավակներից մեկը՝ Նադեժդա Գանիբալը, դարձել է իմ մայրը։

Մանկությունս անցել է Մոսկվայի մոտ գտնվող Զախարովո գյուղում։ Հետագայում ես հիշել եմ իմ մանկության տարիները, ծնողներիս, հատկապես դայակ Արինա Ռոդիոնովնայի մասին։ Նրանք մեծ ազդեցություն են ունեցել ինձ վրա։ Ես սկսել եմ գրել վաղ տարիքից։ Հայրս ուներ հարուստ գրադարան, որտեղ կարդում էի ռուս և արտասահմանյան գրողների գործերը։ Նրա տանը հաճախ էին հավաքվում գրողներ, արվեստագետներ, և պատանի Պուշկինը ունկնդրում էր նրանց զրույցները։

Տասներեք տարեկան հասակում ես ընդունվեցի Ցարսկոսելսկի լիցեյ։ Այդ ժամանակ լիցեյը նոր էր բացվել, և նրա առաջին սաները իմ ընկերներն էին։ Լիցեյում ես սովորում էի վեց տարի։ Այդ տարիներին շատ էի կարդում, գրում էի բանաստեղծություններ, որոնք հրատարակվում էին ամսագրերում։ Լիցեյի ավարտից հետո ես ծառայության անցա Արտաքին գործերի նախարարությունում, բայց շարունակում էի գրել։ Իմ բանաստեղծությունները տարածվում էին ձեռագրերով, քանի որ տպագրությունը թանկ էր։

1820 թվականին ես գրեցի «Ռուսլան և Լյուդմիլա» պոեմը, որը մեծ հաջողություն ունեցավ։ Սակայն իմ ազատամտական գաղափարները դուր չեկան իշխանություններին, և ինձ աքսորեցին հարավ՝ Կիշնև, ապա Օդեսա։ Աքսորում ես գրեցի «Կովկասյան գերին», «Ցիգաններ», «Բախչիսարայի շատրվանը» և շատ ուրիշ գործեր։ 1824 թվականին ինձ տեղափոխեցին Միխայլովսկոյե գյուղ, որտեղ ես ապրեցի երկու տարի։ Այստեղ ես գրեցի «Բորիս Գոդունով» ողբերգությունը, «Գնչուներ» պոեմը և շատ բանաստեղծություններ։

1826 թվականին ես վերադարձա Մոսկվա, ապա տեղափոխվեցի Պետերբուրգ։ Այդ տարիներին ես գրեցի «Պոլտավա» պոեմը, «Կապիտանի դուստրը» վեպը, «Մեդնի ձիավորը» պատմվածքը, «Եվգենի Օնեգին» վեպի վերջին գլուխները։ Ես ամուսնացա Նատալյա Գոնչարովայի հետ, ունեցա չորս երեխա։ Իմ կյանքի վերջին տարիներին ես շատ էի աշխատում, հրատարակում էի «Սովրեմեննիկ» ամսագիրը, գրում էի «Պուգաչովի պատմությունը», «Կապիտանի դուստրը» վեպը, «Ոսկե ձկնիկի հեքիաթը», «Մեռյալ հոգիների» երկրորդ հատորի սկիզբը։ Ես մահացա 1837 թվականի հունվարի 29-ին։

Իմ ստեղծագործությունները թարգմանվել են աշխարհի շատ լեզուներով։ Իմ անունը կրում են փողոցներ, հրապարակներ, դպրոցներ, թանգարաններ։ Իմ հուշարձաններ կան Մոսկվայում, Պետերբուրգում, Օդեսայում, Կիշնևում, Երևանում և շատ ուրիշ քաղաքներում։

—o—

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ՏՈՒՆԸ

Ես ծնվել եմ Մոսկվայում, Ռուսական մեծ մայրաքաղաքում, 1799 թվականի մայիսի 26-ին։ Հայրս Սերգեյ Լվովիչ Պուշկինն է, մայրս՝ Նադեժդա Օսիպովնա Գանիբալը։ Մայրիկիս հայրը՝ Աբրահամ Գանիբալը, ծնվել է Աֆրիկայում, սև ազգի մարդ է եղել։ Նրան Պետրոս Առաջին ցարը գերի է վերցրել, ուղարկել Ռուսաստան, ուսումնասիրել է ռազմական գիտություն, ապա ծառայել է ռուսական բանակում։ Նա ստացել է գեներալի կոչում, ամուսնացել է ռուս ազնվական աղջկա հետ։ Նրանց զավակներից մեկը՝ Նադեժդա Գանիբալը, դարձել է իմ մայրը։

Մանկությունս անցել է Մոսկվայի մոտ գտնվող Զախարովո գյուղում։ Հետագայում ես հիշել եմ իմ մանկության տարիները, ծնողներիս, հատկապես դայակ Արինա Ռոդիոնովնայի մասին։ Նրանք մեծ ազդեցություն են ունեցել ինձ վրա։ Ես սկսել եմ գրել վաղ տարիքից։ Հայրս ուներ հարուստ գրադարան, որտեղ կարդում էի ռուս և արտասահմանյան գրողների գործերը։ Նրա տանը հաճախ էին հավաքվում գրողներ, արվեստագետներ, և պատանի Պուշկինը ունկնդրում էր նրանց զրույցները։

Տասներեք տարեկան հասակում ես ընդունվեցի Ցարսկոսելսկի լիցեյ։ Այդ ժամանակ լիցեյը նոր էր բացվել, և նրա առաջին սաները իմ ընկերներն էին։ Լիցեյում ես սովորում էի վեց տարի։ Այդ տարիներին շատ էի կարդում, գրում էի բանաստեղծություններ, որոնք հրատարակվում էին ամսագրերում։ Լիցեյի ավարտից հետո ես ծառայության անցա Արտաքին գործերի նախարարությունում, բայց շարունակում էի գրել։ Իմ բանաստեղծությունները տարածվում էին ձեռագրերով, քանի որ տպագրությունը թանկ էր։

1820 թվականին ես գրեցի «Ռուսլան և Լյուդմիլա» պոեմը, որը մեծ հաջողություն ունեցավ։ Սակայն իմ ազատամտական գաղափարները դուր չեկան իշխանություններին, և ինձ աքսորեցին հարավ՝ Կիշնև, ապա Օդեսա։ Աքսորում ես գրեցի «Կովկասյան գերին», «Ցիգաններ», «Բախչիսարայի շատրվանը» և շատ ուրիշ գործեր։ 1824 թվականին ինձ տեղափոխեցին Միխայլովսկոյե գյուղ, որտեղ ես ապրեցի երկու տարի։ Այստեղ ես գրեցի «Բորիս Գոդունով» ողբերգությունը, «Գնչուներ» պոեմը և շատ բանաստեղծություններ։

1826 թվականին ես վերադարձա Մոսկվա, ապա տեղափոխվեցի Պետերբուրգ։ Այդ տարիներին ես գրեցի «Պոլտավա» պոեմը, «Կապիտանի դուստրը» վեպը, «Մեդնի ձիավորը» պատմվածքը, «Եվգենի Օնեգին» վեպի վերջին գլուխները։ Ես ամուսնացա Նատալյա Գոնչարովայի հետ, ունեցա չորս երեխա։ Իմ կյանքի վերջին տարիներին ես շատ էի աշխատում, հրատարակում էի «Սովրեմեննիկ» ամսագիրը, գրում էի «Պուգաչովի պատմությունը», «Կապիտանի դուստրը» վեպը, «Ոսկե ձկնիկի հեքիաթը», «Մեռյալ հոգիների» երկրորդ հատորի սկիզբը։ Ես մահացա 1837 թվականի հունվարի 29-ին։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մանուկեան իր ամուս – նոյն Պեկօ Մանուկեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմորանսիի Հանդստեան տան : (Ստա – նալ «Յառաջ»ին) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ այս կիրակի Հոգեգալուս – տի տօնը պիտի կատարուի օրուան յա – տուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ : Ս. պատարագէն ետք մասնաւոր Հոգեհան – դիստի պաշտօն պիտի մատուցուի ընդհ. ննջեցեալներու , ինչպէս նաեւ նոր չա – պիկներու չարքին նուիրատուներու նըն – ջեցեալներուն յիշատակին :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առ – թիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մա – տուցուի :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի, Հոգեգալուստ : Հայրա – պետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրո – ցական չրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տես – չութեան մանրամասն տեղեկու – թիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնա – պէս ճշդրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրո – ցական վկայականները եւ Նիչերու վճարագոյժը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամա – վերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ՓՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ· Կ· Խաչի Շրջ· վարչութիւնը կը հա – ղորդէ թէ Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 1ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը՝
17, Rue Bleue, Paris 9e

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱ – ԲԱԹ օրերը ժամը 16էն 18 :

Ընտանեկան նպաստ (ալլօքասիոն) ըս – տացող ծնողքներէն կը խնդրուի ֆառթե – րը միասին բերել :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ կարմիր Խաչի Օգն· Մարմնի (Փա – րիզահայ Տիկնանց Միութիւն) օդափո – խութեան կայանը կը վերաբացուի Յու – լիս 2ին : Արձանագրութեան համար դի – մել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), ԵՐ – կուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժա – մը 10–12 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վարուժան Կոմի – տէի եւ մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Վարդէս խումբին :

Այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ· Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, ար – տասանութիւն, նուագ :

Ձոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

×

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Վարդան – Շահպազ» խում – բին :

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երե – կոյ, Փոնթէ, Լը Փոնթի օգտասէր մեծ պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻ – ՆԱՍԵԱՆ, Կը խօսի Ընկ· ՅԱԿՈԲ ԱՐ – ԹԻՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր , երգ , նուագ , արտասանութիւն , հայկա – կան պարեր , Մարսէյլի , Վալանսի , Լիո – նի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն մասնակցութեամբ :

Ձոխ պիւֆէ , Շամփուրով խորոված :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը օգ – տուելով Պ· ՀՐԱՉ ՉԱՐԴԱՐԵԱՆի Փարիզ ժամանումէն, կը կազմակերպէ դասախո – սական հաւաքոյթ մը այս Շաբաթ, ժա – մը 21ին, Քատէ սրճարանի Ա· յարկի ընդարձակ սրահին մէջ :

Նիւթ :— «Ազատութիւնը գեղագիտու – թեան մէջ» : (Արեւմտեան եւ արեւելեան տեսակէտ) :

Պիտի ըլլան նաեւ արտասանութիւն – ներ : Մուտքը ազատ է

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա – մավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն·Ֆ· :

Հաղորդակց· միջոց·— էկլիզ տը Փան – թէոնէն առնել 146 թիւ օթօպուսը եւ իջ – նել Ռէնսի – Փավիյոն :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի « Շանթ » թատերախումբը կը ներկայա – ցընէ անմահ Շիրվանզադէի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

ի նպաստ Ս· Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան : Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միչա – Մկրտիչ Փարունակեան, ծնած Ռոստովի Շալթը գիւղը 1921ին, ուր ապ – րած է մինչեւ 1933 : Այնուհետեւ բնակած են Ռոստով մինչեւ 1941 , ուր դինուորագրուած է : Հօրը անունը Լուսեգէն, մօր անունը Սաթենիկ, եղ – բայրը Գրիգոր, քոյրը Աստղիկ–Զոյա :

Լսուած է թէ 1944ին եղած է Հոլան – տա, անկէ անցած Ֆրանսա :

Զինքը կը փնտռէ իր ընտանիքը, այժմ Ամերիկա հաստատուած : Լուր ունեցող – ներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ· Վար – դան Զիլուքճեան,

14, Impasse Villiers, Alfortville (Seine).

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Ս· Միւնասեան ենթակոմիտէին, մասնակցու – թեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին եւ Կապ· Խաչի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Սալ տէ Ֆէթ, 22 Բիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ

Կը նախագահէ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին :— Զարուհի Փափազեան եւ Արա Գրիգորեան *իրենց արտասանութիւնները ով, Մկրտիչ Պօղոսեան իր խանդավառ երգերով, Լօրանս Նիէլ (դաշնակ), եւ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը , ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ : Կէս գիշերէն ետք, եւրոպ· պարեր :*

JEAN LUINO

Մուտք 5 Ն· Ֆ·

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէն – Տէսինի Վասպուրականի մասնաճիւղերուն :

Այս կիրակի կապիյոնի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Վ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին , մեներգ, արտասանութիւն եւ անակն – կալներ , ճոխ պիւֆէ :

Առաւօտուն՝ ՊԱՏԱՐԱԳ եւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ : Կը քարոզէ ՎԱՐԱԳ ՔՀ· ԱՒԱԳԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՕԳՈՍՏՈՍ ՕԳՈՍՏՈՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

VILLA ROSALIA - CANNES - COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ·— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Բիւ Պլէօ
ԼԻՈՆ·— Վ· ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Բիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ :
ՏԷՍԻՆ·— Ժ· ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Բիւ Պռանլի :
ՎԻԷՆ·— ՕՐ· ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Բիւ տէ Սելէսթ :
ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ·— Ա· ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Բիւ Թառանթէզ :
ՎԱԼԱՆՍ·— ՕՐ· ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօթ տէ Շափրլիէ :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ·— Խ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա :
ՄԱՐՍԷՅԼ·— Ժ· ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժաճս, Քանըպիէռ :
ՆԻՄ·— ՕՐ· Շ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ· Մաճեան :

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի (պիյէ ֆոլէթիֆ) համար, վճարելով 200 Ն· Ֆ· :

Սեփական միջոցներով եկողներէն կանխավճար՝ 50 Ն· Ֆ· :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐՔ· Հայր· Մխիթեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժո – ղովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ա – ռաւօտ, ժամը 9·30ին, Նաճարեան ադա – րակը : Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ս·Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւի – րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլալ : Կա – րեւոր օրակարգ :

···· ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ····
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին, ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի ԵՔԷ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ՋԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար – ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի – լիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՑԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 9 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9424 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5225

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

Մեր այսօրուան թիւի երրորդ էջին մէջ, Պոլսոյ «Ենի Սապահ» թերթէն առնելով, կը հրատարակենք յատկանշական լուր մը՝ «Իսլամացած Հայերը քրիստոնեայ կը դառնան» խորագրին ներքեւ : Յիշեալ թերթին համաձայն, անցեալ Յունուարէն ի վեր 192 իսլամներ կրօնափոխ եղած են : Նախապէս «Ալի անունը կրողը՝ Արա, Քեմալը՝ Նուպար եւ Ռուհիէն՝ Ռաղմուհի անունը առած են » :

Այս մանրամասնութիւնները տալէ ետք, « Ենի Սապահ » կը կատարէ յատկանշական խոստովանութիւն մը : Առաջին անգամ ըլլալով, թուրք մը արար աշխարհի առջեւ կը խոստովանի թէ, ինչ պիսի ոճիր մը գործուած է ազնուական ժողովուրդի մը հանդէպ, որուն միակ յանցանքը եղած է իր պապենական հողերուն վրայ՝ մարդավայել ապրելակերպ մը ունենալ եւ լծուիլ շինարար աշխատանքի :

Արդարեւ, թուրք թերթը կը գրէ .

« Անկախութեան պատերազմին նախորդող տարիներուն տեղի ունեցած հայկական ջարդերը անհրաժեշտ դարձուցած էին որպէսզի բազմաթիւ քրիստոնեաներ իսլամանան եւ այն ատեն իսլամացող անձերուն զաւակները հիմա հիմնական իրաւական ատեաններուն դիմելով, մաս առ մաս սկսած են փոխել իրենց կրօնքը » :

« Ենի Սապահ » իբր բացատրութիւն, հետեւեալ խօսքը կը դնէ այդ «դաւանափոխներու» բերնին մէջ.

« Մենք սուրով բռնի իսլամացած էինք : Կը նախընտրենք զիրքով քրիստոնեայ ըլլալ » :

Մօտ երկու հարիւր «դաւանափոխներու» բերնին մէջ դրուած այս խօսքը որքա՛ն պիտի ուզէին ըսել տասնեակ հազարաւորներ, որոնք այսօր մինչեւ իսկ մոռցած են իրենց ծագումը : Արդարեւ, առաջին ընդհանուր պատերազմի ահաւոր օրերուն, երբ թուրք իշխանութիւնները նախճիրներ կը կազմակերպէին հայկական գաւառներու մէջ, անհամար եղաւ թիւր անոնց, որոնք բռնի հաւատափոխ դարձան կամ իրենց կեանքը փրկելու համար՝ հրաժարեցան իրենց պապերու կրօնքէն, այս պարագային՝ Հայութենէն :

Քանինե՛ր, դեռատի աղջիկ ու տղայ, թրքական հարեմներու մէջ թրքացան՝ անհետ կորսուելով Հայութեան համար, որ այլապէս կը կոտորակուէր հարիւր հազարներով, անապատի կիզիչ աւազներուն վրայ կամ Եփրատի փրփուրներուն մէջ :

Անցեալ օր կը դրէինք.— Եթէ թուրքը չըսէ, օտարը պիտի հաստատէ, ու եթէ ան ալ չըսէ՝ պատմութիւնը պիտի խօսի : Ճակատագրի ինչ հեգնանք. Պատմութիւնը սկսած է խօսիլ նոյնինքն թուրքին բերնով, խարանիչ խոստովանութեամբ մը, որ յաւիտենապէս անարգանքի սիւնին պիտի գամէ ջարդարար ժողովուրդ մը, իր անպատում ոճիրներուն համար :

Իւրաքանչիւր Ապրիլ 24ին, երբ Հայութիւնը միահամուռ կը յարգէ յիշատակը տարագրութեան ճամբաներուն վրայ մարտիրոսացած իր բիւրաւոր նահատակներուն, խոր կսկիծով կ՛ապրի նաեւ տառապանքը այն անհամար հայորդիներուն, որոնք հոգեպէս կորսուեցան, որովհետեւ «հայկական ջարդերը անհրաժեշտ դարձուցած էին, որպէսզի բազմաթիւ քրիստոնեաներ իսլամանան » :

Մ՛ի պիտի տայ հաշիւը մեր անսահման կորուստներուն : « Ենի Սապահ » դայթակղած կը թուի ըլլալ 192 հոգիի « դաւանափոխութեամբ », երբ անդին հազարաւորներ, Անատոլուի մութ անկիւնները, հազիւ կը յիշեն իրենց Հայութիւնը :

« Դաւանափոխ » այդ Հայերուն մօտ, արեան ձայնն է որ կը խօսի, քարն է որ կը կոտրի՝ լեզու առնելու եւ աղաղակելու անպատում ցաւը ժողովուրդի մը, զոր թուրքը ուզեց գերեզմանել հուրով ու սուրով :

Այսօրուան Հայութիւնը, հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ, իր գեղեցիկ նուաճումներով, լաւագոյն պատասխանն է՝ որ անվկանդ ժողովուրդ մը կուտայ իր ջարդարարին :

Պատմութեան անիւը դեռ նոր սկսած է դառնալ : Ու հեռու չէ այն օրը, երբ անողորմ Թուրքը վերջնականապէս պիտի խոստովանի իր պարտութիւնը՝ ժողովուրդ մը Ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս նուաճելու իր անզօրութեան մէջ :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ՊԵՏ ՄԸ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ՄԸ ԿՈՒՏԱՅ

Մինչ Գաղտնի Բանակը կը վերսկսէր « այրած հողի » իր քաղաքականութիւնը, անդին Ալժէի շրջանի 19 քոմանտոներու պետը՝ Ժան Սարատէ մամուլի ասուլիս մը կուտար, որուն ընթացքին կը հրաւիրէր իր ընկերները որ վար դնեն զէնքերը : «Դատը կորսուած է : Գաղտնի Բանակի դերը վերջացած է : «Այրած հողի» գործողութեան վերսկսումը իսկական խենթութիւն մըն է : Միայն աղէտի մը կրնայ յանգիլ : Սեւ – Ոտքերը պէտք է դէմ դնեն այդ սարսափին :

Գաղտնի Բանակի այս ներքին խլրտումները մեծ ազդեցութիւն կը գործեն մտքերուն վրայ : Ի վերջոյ ամէն ոք խաղաղութեան կը տենչայ : «Ալժէի քոմանտոներու մէկ կարեւոր համեմատութիւնը ինծի պէս կը մտածէ, աւելցուց երիտասարդ պետը, եւ իրենց զէնքերը վար դրած են » :

Սարատէ, Առեւտրական Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանի նախկին աշակերտ է, խօսքը՝ կտրուկ է, վճռական, արագ : Մամուլի ասուլիսը տեղի ունեցաւ Ալժերիոյ Ֆրանսացի [illegible]խատաւորներու Ընդհանուր Միութեան կեդրոնատեղին :

« Բնիկներու ամբողջութիւնը, կ՛ըսէ Սարատէ, ցարդ հաւատաց Գաղտնի Բանակին : Փրկութեան միակ լաստն էր : Բայց Գաղտնի Բանակը հողին վրայ կորսընցուց դատը : Այսօր կը հրաւիրեմ զիրենք որ դէմ դնեն սարսափի այս ալիքին : Ինչպէս պետս, զօրավար Ժուհօ, մահը հոգիին մէջ, իմ կարգիս կը հրաւիրեմ ընկերներս, որ դադրեցնեն այլեւս աւելորդ եւ յիմար պայքար մը : Պէտք է տեղի տալ օրինաւոր իշխանութեանց առջեւ : Այրած հողի ռազմավարութիւնը իսկական խենթութիւն է : Յամառիլ այդ խենթութեան մէջ միայն կործանումի, անիշխանութեան, քոնկոլականութեան կրնայ տանիլ : Կարելի է տակաւին Ալժերիոյ Ֆրանսացիները ազատել աղէտէն, տակաւին կրնան իրենք զիրենք ազատել » :

Գաղտնի Բանակի երիտասարդ պետը կը շարունակէ յայտնելով թէ բնիկները կը վախնան : Կը վախնան ջարդէն Ալժերիոյ մէջ, կղզիացումէն Մայր հայրենիքի մէջ : Որեւէ գնով պէտք է ապահովութիւն տալ անոնց : Պէտք է նախ հեռանան Գաղտնի Բանակէն եւ վստահին պաշտպանութեան իրենց օրինաւոր կազմակերպութեանց : Պէտք է աքսորի եւ յուսահատութեան չմղուին, պէտք է երաշխիքներ տալ անոնց : Իրական երաշխիքներ : Պէտք է որ Ֆրանսայի բարեկամ երկիրները՝ Միացեալ Նահանգները, Գերմանիա, Անգլիա օրինակի համար, իրենց երաշխաւորութիւնը տան համաձայնութեանց գործադրութեան համար : Հոս է անհրաժեշտ երաշխաւորութեանց երաշխաւորութիւնը : Միայն այդ գնով է որ Սեւ – Ոտքերը կրնան Ալժերիա մնալ :

Սարատէ կոչ մը կ՛ընէ, մէկ կողմէն Ֆրանսական կառավարութեան, միւս կողմէ Ալժ. Ազատ. Ճակատին ընդհանուր ներման մը համար : Կ՛ուզէ նաեւ թէ բարի կամեցողութեան ցոյց մը ըլլայ — Յուլիս 2էն ետք, անկախութեան վաղորդայնին : Պէտք է եղբայրականութեան ցուցադրութիւններով արտայայտեն իրենց փափաքը տեսնելու իրենց Եւրոպացի եղբայրներուն երկրին մէջ մնալը : Եթէ Թունուզ նպաստաւոր դիրք բռնէ, պատրաստ ենք, շեշտած է Սարատէ, բանագնացներ ղրկելու Թունուզ, Պեն Խետտայի, ՊենՊելլայի հետ խօսելու համար, խորհրդանշական ձեւով անկախ Ալժերիոյ կանաչ ու ճերմակ դրօշին, հրէական խաչին եւ քրիստոնեայ Խաչին շուրջ մահմետական Մահիկին կողքին : «Շատ սխալներ գործուեցան : « Սեւ – Ոտք » պետութեան մը ծրագիրը անցած – գացած է : Գաղտնի Բանակի պետերը, իմ նախկին պետերս պէտք է դադրեցնեն արիւն հոսեցնելը, քանդումները, այս խուճապին շահագործումը, որ խելագար եւ դառնացած զանգուածներ կը մղէ դէպի օդակայանները եւ նաւահանգիստը : Այսքան սխալ հաշիւներէ տեք, պէտք չէ գործել ամէնէն մեծը.— կտրուիլ եւրոպական բնակչութենէն, անոր դժբախտութիւնն ընել, կարծելով զայն փրկել : Ոճիր է զոհել անոնք որ չմեկնեցան, անյոյս ճակատամարտի մը մէջ : Այս ամբողջը միայն համայնավարութեան յաղթանակին կրնայ յանգիլ » :

Իր եզրակացութեան մէջ, Սարատէ իր խօսքը կ՛ուղղէ «գնդապետներուն» .— «Եթէ չէք հասկնար այսքան բացորոշ բաներ, այն ատեն այլեւս ոչ ոքի վրստահութեան արժանի էք :

Յուլիս 2ին, Ազգային ազատագրման բանակը տէր պիտի ըլլայ հողին, պէտք է աւելի իրատես լուծում մը փնտռել, աւելի մարդկային եւ նուազ յուսահատ, տակաւին բաներ կան փրկելիք :

Ալժէի ԷՖ ԷԼ ԷՆի շրջանակները «դրական» գտած են այս յայտարարութիւնները :

× Սպանական Ա ՊԷ ՍԷ թերթը կը գրէ թէ Գաղտնի Բանակը այլեւս պարտուած է :

× Հրդեհները կը շարունակուին Ալժէի մէջ : Հրոյ ճարագ դարձան Ալժէի համալսարանները, եւ հինգ հարիւր հազար հատորներ :

Փիրաթ նոր հաղորդումի մը ընթացքին, աքթիվիսթները յայտարարեցին թէ պիտի քանդեն թղթատարական գրասենեակները եւ դրամատուները :

« Պիտի չմեկնինք, հոս ձգելով ինչ որ մեր հայրերը կառուցած են : Պիտի կրռուինք մինչեւ ծայրը զոհացում ստանալու համար, այսինքն պիտի երթանք մարդկային կարելիութեան մինչեւ ծայրը որպէսզի Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն տրուած երաշխիքները պատրանքներ չըլլան : Քանի մը օրէն կ՛ըսենք ձեզի՝ ամէն բան կորսուած է, գացէք կամ ձեզի կը հաղորդենք որ կարգադրութիւն մը եղած է եւ կրնաք մնալ այս հողին վրայ որ ձեր իրական հայրենիքն է » :

Այս յայտարարութեան ընթացքին է որ Գաղտնի Բանակը ըսած է թէ պիտի քանդէ թղթատարական գրասենեակները եւ դրամատուները որպէսզի Մարոքի նման, դրամները չգրաւուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ մամուլի ասուլիսին ընթացքին յայտարարեց թէ միտք չունի տը Կոլի հետ տեսնուելու : Շեշտեց թէ ոչ Միացեալ Նահանգները, ոչ ալ Ֆրանսա տնտեսական հարցերը կը կապեն հիւլէական հարցերու : Քենըտի հերքեց թէ խոստացած ըլլայ Վենեցուելլայի սպանացի հանրապետական գաղթականներու որ իրենց կ՛օգնէ տապալելու համար Ֆրանքոյի վարչակարգը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ճառ մը խօսեցաւ իտալացի եւ խորհրդային հասարակութեան մը առջեւ : Բուն բնագիրը միայն Շաբաթ ծանօթ պիտի ըլլայ, բայց այս յանպատրաստից երկրորդ ճառին մէջ ալ, խորհրդային վարչապետը խստօրէն քննադատած է Հասարակաց Շուկան : Հրաւիրած է Իտալիան որ չհետեւի այդ քաղաքականութեան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական նախարարութեան պաշտօնաթերթը՝ Կրասնայա Զվեստա կը հաղորդէ թէ զօրավարներ՝ Բլակոնրավոֆ եւ Կուսեւ մեռած են իրենց պաշտօնին վրայ : Երկու զօրավարներն ալ զինեալ ուժերու սպայակոյտին մաս կը կազմէին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կուսակցութիւններու ծանր տագնապը կը շարունակուի : Ատալէթի անդամ Նեճիմի Էօքթէն հեռացած է այդ կուսակցութենէն եւ արձանագրուած «Անկախ» նոր կուսակցութեան, որուն նախագահ ընտրուած է անմիջապէս :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են առաջին «գեր – շուկայի » (Սիւփեռ Մարշէ) բացման առթիւ : Տանտիրուհիները ուտելիքներու վրայ խուժած են :

ՄԱՏՐԻՏԻ եւ Թոլէտի մէջ պաշտօնական հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են ոգեկոչելու համար Մօրիս Պառէսի ծննդեան հարիւրամեակը :

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Սփաք Ուոշինկթըն մեկնեցաւ ուր պիտի տեսնուի նախագահ Քենըտիի հետ :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ի վերջոյ յաղթական դուրս ելաւ երեսփոխանական ժողովէն ուր բուռն վէճեր եղած են Հասարակաց Շուկայի շուրջ : 2ի դէմ 216 ձայնով երեսփոխանները մերժեցին ձախերու յետաձգման բանաձեւը :

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ Եւրոպական Շարժումի 4րդ համագումարին, Պելժիոյ Արտաքին նախկին նախարարը՝ Վինեի յայտարարեց «հարցուցէ՛ք երիտասարդներուն, հիմա երկու հայրենիք ունին, իրենցը եւ Եւրոպան» : Անտրէ Ֆիլիփ ալ, ծափահարութեանց մէջ, ըսած է «Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն ձգենք լուսինը» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտաւ քոմեքոնի ժողովը (համայնավար երկիրներու տնտեսական ժողով) : Շատ կարճ զեկոյց մը (երկու տող) կը հաղորդէ այդ լուրը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

1.— Տէր եւ Տիկին Մարգար Սարգիսեան (Թեհրանէն), որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Միջին Արեւելքէն Եւրոպա : Պ. Մարգարեան ծանօթ է իր ազգային բարերարութեամբ, իր ծախքով հիմնուած է Թեհրանի Մարիամեան աղջկանց հոյակապ վարժարանը :

2.— Պետրոս քհնյ. Գասարճեան (Ամերիկայէն), Փարիզի Հայոց եկեղեցիին քահանաներէն, որ 1948էն ի վեր կը պաշտօնավարէր Քալիֆորնիոյ եւ Շիքակոյի եկեղեցիներուն մէջ : Այժմ վերջնապէս կը հաստատուի հարաւային Ֆրանսա :

3.— Ընկեր Գնունի (Աթէնքէն), որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա :

ԴԷՊԻ ԱՇԽԱՐՀՆ ԻՄ ԵՐԱԶԻՍ

1. ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

ԽՄԲ.— Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը՝ *Յուսաբեր* սկսած է հրատարակել մեր խմբագրապետին մէկ յօդուածաշարքը, զոր մենք ցարդ ձեռքի տակ չենք ունեցած :

×

Մեր անմոռանալի ընկերը՝ Շ. Միսաքեան 1919ին մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թ. Ընդհանուր Ժողովին, որ տեղի ունեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաք Երեւանի մէջ: Այս առթիւ իր ճամբորդական ու հայրենական տպաւորութիւնները հրատարակած է Պոլսոյ *Ճակատամարտին* մէջ: Ստորեւ կ'արտատպենք յօդուածաշարքը, իբրեւ ականատես Վարպետին թանկագին վկայութիւնը :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

Եօթը – ութ տարի առաջ ալ այս ճամբան էի բռնած, հասնելու համար կայան մը, ուր միշտ բարձր հնչած է հայ ժողովուրդին ձայնը, ուր յեղափոխական խօսքն ու բազուկը հրաշքներ գործած են մինչեւ հարեւաններու քստմնելի դաւադրութիւնը :

Ի՛նչ օրեր էին ու ի՛նչ անսահման եռանդ էր որ շունչ կուտար, թափ կուտար մեր իւրաքանչիւրին քայլին, ամեհի լեռնալանջերու բարբարոս հրապոյրները ոգեւորելով պայքարի եւ երազի թռիչքներով : Ի՛նչքան վարակիչ էր հեւքը, որ կ'ալեկոծէր երիտասարդ կուրծքերը : Աննահանջ եւ անդաւաճան խոյանք մըն էր այդ՝ դէպի անծանօթը, դէպի ցնորականն ու արկածալին: Եւ ի՛նչպէս շքեղ էր այդ խոյանքը եւ ի՛նչքան անդիմադրելի :

Ահա դարձեալ այդ ճանապարհին վրայ: Իրականացեր է երազը, ու ես ուխտի կ'երթամ դէպի աշխարհն իմ իրականացած երազիս: Բայց ինչքան մռայլ եմ ու անխլիրտ: Նեղուցէն դուրս, կախարդական վերջալոյս մը կայ եւ ամբողջ նայուածքս, հետզհետէ աւելի կը խորասուզուի լոյսի եւ մշուշի դիւթական, քմածին խաղերուն մէջ, թերեւս ոչ մէկ նկարիչ պիտի կարենար խտացնել այն վսեմ խորհուրդը, որ կը ծփայ այդ խաղերուն մէջ. բայց ահա ցուրտ սարսուռ մը կ'ընկճէ զիս, եւ, անհանդիստ, ման կուգամ տախտակամածին վրայ, եւ նաւը կեցնելու, վերադարձնելու կամէ-ութիւններ կ'ունենամ ...: Այդ վերջալոյսները ինծի կը յիշեցնեն լոյսի եւ յոյսի վերջին կայծկլտումները այն ժողովուրդին, որ հինգ տարի առաջ, շիջեցաւ այդ ափերուն վրայ, այս ափերուն երկայնքն ի վար ու դէպի աւելի խորերը : Ու քանի կը յառաջանայ նաւը, այնքան կը տրորուի հոգիս, որ այս ամէնը լսեց բայց չտեսաւ եւ որ հիմա կը տագնապի տեսնելու եւ չտեսնելու հնհնուքի մը մէջ :

Ահա մէկ – մէկ կ'երեւան Սամսոնը, ուր 875 տուն Հայութիւն կար եւ ուր այժմ չորս աշխարհէ համախմբուած բեկորներու հետ 180 որբեր ու որբուհիներ միայն կը յիշեցնեն կատարուած սարսափները: Ահա Կիրասոնը, շքեղ սարակներու կուշտին փռուած դալարաւէտ քաղաքը, ուր, դարձեալ, քանի մը Հայեր հաւաքուեր են եւ ուր վաթսուն որբեր անթարթ ու խելացի աչքերով իրենց պատմութիւնը կը պատմեն քեզի: Ահա Տրապիզոնը, ... բայց, խնայեցէք ատոր վերյիշումն անգամ, բարի՛ քաղաքացիներ, դուք որ ամէնէն զարհուրելի դէպքերը տեսած ըլլալ կը կարծէք, երբ գինով մը, Ղալաթիոյ գռիհներուն մէջ դաշոյն մխէ հակառակորդի մը կուրծքին, կամ երբ մակոյկ մը շրջի Ոսկեղջիւրի մէջ:

Վոսփորէն մինչեւ Պաթում, իւրաքանչիւր քաղաք որ կ'երեւայ, հեռուէն իր երէկուան տանջանքին պատկերը կուտայ շատ պարզ ձեւով մը, — իր որբեւայրի պատուհաններով, ուր ո՛չ ապակի կայ, ո՛չ վարագոյր: Հեռադիտակի պէտք չունիք, ո՛չ ալ վառ երեւակայութեան կամ խոր ծանօթութեան, հասկնալու համար թէ ահաւոր, աննկարագրելի անցք մը աւերած եւ անշնչացուցած է այս ծաղկաւէտ գաղութը :

Պատուհաններ որ վարագոյր չունին եւ ոչ իսկ ապակի, պատեր՝ լայնափեռիկ ճեղքերով եւ կրաթափ,— այս արդէն «ներածութիւնն» է աշխարհասասան վանտալականութեան: Իսկ երբ քաղաք կը մտնէք — հեզգութեան եւ աղտի արեւելեան ոստանները — ձեր շնչառութիւնն անգամ կը թունաւորուի օտարոտի նայուածքներէն եւ վայրենի կերպարանքներէն: Չկայ երեւոյթ մը, որ տաքցնէ ձեր սիրտը,— ամայի փողոցներ, դաժան արտայայտութիւններ, փակ խանութներ, չարաշուք, անկենդան համայնապատկեր մը, ուր սպիտակափառ շէնքերը ծեփուած գերեզմաններու պատմութիւնը կը յիշեցնեն :

Առաջին ողջ մնացող Հայը որ քեզի կը հանդիպի, երկու հարցում ունի ամէնէն յաճախադէպ. — « Պոլսէ՞ն կուգաք .— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ճակատագիրը » :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ճակատագիրը... Յաւիտենական մղձաւանջը Սեւ Ծովու գորշ ալիքներուն հետ կը թաւալի ու կը թաւալի, եւ անոր պէս անվախճան է ու անմեկնելի : Ի՞նչ պիտի ըլլայ ... Դէ՛հ, մօտեցէք ու համոզեցէք այս սեւաբախտ խլեակները, որ իրենց աչքերուն առջեւ ունին բիւրահազար զոհերու բնաջնջման պարագաները, եւ նոյն դիւատիպ կերպարանքներուն ամբարտաւան, արիւնածարաւ ակնարկները :

« Դանակները սրած՝ դարանի կը սպասեն»,— կը պատմէ տիկին մը, որ քանի մը այրի քոյրերու հետ որբերու խնամքն ստանձներ է Սամսոնի մէջ :

Ամէն օր կ'երթան ու կուգան, ժողովներ կը գումարեն, կամաւորներ կ'արձանագրեն, զէնք կը բաժնեն,— ամէնուն պատմութիւնն է այս՝ Զոնկուլտաքէն մինչեւ Տրապիզոն: Եւ որովհետեւ այս բոլորը կապ ունին Թուրքիոյ «ներքին» գործերուն հետ, մեր օտարազգի բարեկամներն ալ իրենք իրենց թոյլ չեն տար միջամտել ու սանձահարել : Ատեն ատեն օտարազրօշ մարտանաւ մը կը յածի Սամսոնէն Կիրասոն կամ Տրապիզոն, իսկ անոնց երեւումը կամ քանի մը համազդեստաւոր Անգլիացիներու կամ Ֆրանսացիներու ներկայութիւնը կը կազմէ այս հալածական մնացորդներուն գերագոյն սփոփանքը :

Այս սփոփանքէն աւելի, հայկական խառնուածքի ամէնէն հզօր եւ ամէնէն բեղուն երակը, ապրելու կամքն է որ այս չարաշուք ոճրաբոյներուն մէջ անդամ յուշիկ յուշիկ կը մաքրէ ու կը շինէ, կը կազդուրուի եւ կը շնչէ: Մտքէ հեռու՝ սրտէ հեռու, տէրտէրի մը կարօտն իսկ քաշելով, ծովափի այս բարգաւաճ զանգուածներուն մնացորդները ձեռք ձեռքի տուած եւ ամփոփած են մատաղատի խլեակները եւ վաղուան համար ողջ պահելու կը ճգնին զանոնք, թէ մարմնով եւ թէ հոգիով: Եւ դուք չէք կրնար առանց յուզումի դիտել այդ պճլտուն հոգեակները, մաքուր հագուած, — շնորհիւ Ամերիկացիներուն, եւ ուսանելու անդամ պատրաստուած :

Եւ տեսակ մը հպարտութիւն բարձր բռնել կուտայ ձեր գլուխը, երբ, փողոցներէն անցնելով, կը շրջապատուիք լակոտներով կամ նոյն իսկ տարեց հարեւաններով, որոնք քանի մը տասնոց կը մուրան, իրենց անօթութեան չան քարոզը կարդալով :

Անօթի են եւ մերկ : Հապա ինչ եղաւ երէկուան թալանը :

— « Մեր կողմն ալ այսպէս է, կ'աւելցնէ Երզնկայէն նոր հասած զաղթական մը: Չեն կրնար փուռէն երկու հաց առնել եւ ձեռքը բռնած տուն հասնիլ : Անօթի հարեւաններու բազմութիւն մը կը թափի վրադ եւ կը յափշտակէ : Տասներկուքէն քառասուն տարեկան, երեսունըհինգ թշուառ Հայեր մնացեր են քաղաքին մէջ — առանց հաշուելու թուրք եւ քիւրտ հարէմներու մէջ արգելափակուած հարազատները — բայց Տաճիկներուն վիճակը մերինէն տարբեր է :

Կոտորեցին եւ մերկ են: Թալանեցին մեր վաստակը, եւ անօթի են : Այս մակաբոյծ խուժա՞նն է որ պիտի վերահաստատուի մեր աւերակներուն վրայ: Կը քրքջամ ես ձեր ճակտին, անմի՛տ հարեւաններ:

... Բայց, ցիրուցան այս մտքերուն մէջ ես մոռցայ նիւթս : Մղձաւանջը, որ ջղչիկի թեւերը տարածեր է մինչեւ այս միջազգային խառնիճաղանճ ծովափը :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ճակատամարտ», 11 Սեպտ. 1919

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ.

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 24 եւ 25, երկու օր, արեւմտեան Պերլին վայելեց Կիպրոսի նորազատ պետութեան նախագահ Մակարիոս արքեպիսկոպոսի այցը :

Նախագահի վայել պաշտօնական ընդունելութեան ընթացքին փոխանակուեցան յարգալիր ճառեր Մակարիոսի եւ քաղաքապետ Վիլի Պրանտի միջեւ: Մակարիոս քաղաքապետարանի ոսկեմատեանին մէջ արձանագրելով իր անունը՝ վերստին շեշտեց իր տեսակէտը թէ գերման ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը պէտք չէ զլացուի: Վիլի Պրանտ Պերլինի բարեկամը կոչելով մեծայարգ հիւրը, վերյիշեց թէ Մակարիոս Պելկրատի միջազգային դաշնակցութեանց տեսակէտէն անկողմնակալ երկիրներու ժողովին մէջ իր ձայնը բարձրացուցած էր ի նպաստ Գերմանիոյ ինքնորոշման իրաւունքին, որու շնորհիւ նաեւ իր լուծումը կրնայ գտնել Պերլին քաղաքի բաժանեալ վիճակը:

Մակարիոս շրջապտոյտ մը ընելով դէպի քաղաքին ներքին պատնէշներուն սահմանները, տեսաւ անբնական եւ զինեալ հսկողութեան տակ գտնուող քաղաքին կացութիւնը: Իսկոյն այցելեց 15ամեայ վիրաւոր պատանիկին, որ ջուրը նետուելով արեւելքէն փախուստ տուած ատեն ինը տեղէ ծանրապէս վիրաւորուած հիւանդանոց տարուած էր այդ օրը :

Մակարիոս ատկէ առաջ Զիմէնս աշխարհահռչակ գործարանը երթալով՝ տնօրէնութեան կողմէ ընդունուեցաւ եւ առաջնորդուեցաւ «Տինամովէռք» կոչուած բաժինը: Գործաւորները պահ մը դադար ընելով՝ յարգալիր վերաբերմունք ցոյց տուին իրեն: Այդ միջոցին Մակարիոսի աչքին զարկաւ սիրուն ճերմակ ներկուած միջգործարանային շրջագայող կառքը, որուն վրայ լեցուն էին պտուղներ եւ զովացուցիչներ գործաւորներուն համար :

Արքեպիսկոպոսին ամէնէն եղբայրական տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ քաղաքիս Աւետարանական Եպիսկոպոս Տիպելիոսին հետ: Երկու հոգեւորականները կրնան պարծենալ՝ իրենց քաղաքական ըմբռնումներով, ազատամիտ եւ ժողովրդական տեսակէտներով:

Պիպելիոս ուրիշ առիթներով ծառայած է իր կարգին հիթլերական բռնատիրութեան դէմ եւ ներկայիս ալ Պօղոս Առաքեալի «Վերին իշխանութեան» հլու հնազանդ ըլլալու քարոզը պայմանադրական կը համարի :

Մինչ Մակարիոսի հիւրասիրութեան համար նշանակուած անձնաւորութիւններ պարտաւորիչ կերպով հագուստ, փողկապ եւ այլն փոխելու կը չուեն իրենց կառքերով, որպէսզի Արքեպիսկոպոսը Պերլինի նորաշէն օփերան առաջնորդեն, անիկա միշտ պատրաստ է իր հոգեւորական սքեմով :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՄԵԾ ՍԷՐԸ

Ինք Մարիայի մէջ կարծած էր գտնել անկեղծ հիացող մը, որուն շնորհիւ պիտի յաջողէր նուաճումներ գործել ըստեղծագործութեանց ճամբաներուն վրայ, սակայն, ընդհակառակն, Մարիա հետզհետէ կը դառնայ պահանջկոտ, եսասէր ու ինքնահաւան հոմանուհի մը : Այնքան ինքնահաւան, որ ամէն օր կը պահանջէ Պերլիոզէն որպէսզի իր նման մեծ արուեստագիտուհիի մը ապագայով հետաքրքրուի ...:

Եւ խեղճ Պերլիոզ, այնպէս ինչպէս ատենօք ըրած էր Հարրիէթի համար, կը սկսի զարնել բոլոր դուռները, կը ներկայանայ բոլոր թատրոնի տնօրէններուն, բայց ... ի զուր :

Հետզհետէ, Մարիա Ռէչիօ կը դառնայ անտանելի: Ան կը սկսի նախանձիլ միւսէն, Հարրիէթէն, որ հիմա, վերստին առանձնացած Մոնմարթրի այն յարկաբաժնին մէջ ուր իր ամուսնութեան առաջին օրերուն Պերլիոզի հետ անցուցած էր երջանիկ կեանք մը, կաթուածահար եղած ու անկողնին է գամուած ...

Ոչ կրնայ շարժիլ, ոչ ալ խօսիլ: Երկու կիներ, պարբերաբար կը հսկեն հիւանդին վրայ ...

Պերլիոզ կը վազէ տեսնել հիւանդը, եւ ամէն անգամ որ կ'այցելէ անոր, յուսահատած, կ'անիծէ ինքզինքը եւ աղի արցունք կը թափէ այդ կէս-դիակին առջեւ ...

Եւ սակայն, ճար չունի, պէտք է վերադառնայ, պէտք է երթայ ու գտնէ միւսը...

Այս չարչարանքը կը տեւէ երկու երկար տարիներ :

Մերթ ընդ մերթ խոյս կուտայ իր դրժոխքէն, երթալ դիտելու համար իր աստուածայինը, իր սիրականը, իր Օֆելիան ...

Երբ անոր մօտ է՝ կը տեսնէ՞ զայն, կը ճանչնա՞յ ... երբ հոն է, հիւանդին հրաշալիօրէն գեղեցիկ աչքերէն միայն արցունք կը հոսի ...

Եւ ամէն անգամուն ալ, Պերլիոզ կը հեռանայ անոր քովէն, կը փախչի այդ տունէն գլուխը կրակներու մէջ ու սիրտը ցաւով յորդուն ...

Ու օր մը՝ 1854 Մարտին, կուգան արտօրանքով զինքը կանչելու ...

Մեռած էր Հարրիէթը ...

Վերջին անգամ, Պերլիոզ հեւալով կը բարձրանայ Մոնմարթրի զառիվերը եւ շնչասպառ կը հասնի սիրականին սնարին մօտ :

Ամէն ինչ վերջացած է, մեռեալին վերջին յարդարանքը կատարուած եւ մարմինը պատանքուած ...

Երկու վտիտ մոմերու ազազուն լոյսին տակ պառկած է Հարրիէթ Սմիթսըն ...

Պերլիոզ կը մօտենայ, պատանքին մէկ բացուածքէն վերջին համբոյրը կը դրոշմէ պաղ ճակատին:

Ու կը մնայ հոն անէացած, անխօս ու անշարժ ...

Հետեւեալ օրը կը վերցնեն մարմինը դժբախտ Հարրիէթի :

Պերլիոզ չի կրնար հետեւիլ իր սիրածին դագաղին :

Անգամ մը եւս Օֆելեան մեկնած է ու վարագոյրը իջած ...:

Քաղեց՝ ՍԷՇԱՏՐԱ.

(8 եւ վերջ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԵԶՆՈՅԻ մէջ, Մայիս 27ին Ուխտագնացութիւն մը կատարուած է Սողոմոն Թէհլիրեանի շիրիմին, անոր մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ: Հոգեհանգստեան արարողութիւն մը կատարուած է Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ: Այս առթիւ բազմաթիւներ խօսք առած են ոգեկոչելով անմահ Սողոմոնի յիշատակը :

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ մէջ (Գահիրէի մօտ) Մայիս 27ին բացումը կատարուած է «Յուսաբեր» նորակառոյց ակումբին եւ « Լեւոն Գարագաշեան » եւ « Արմենակ Մէօթէմէտեան» սրահներուն :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ մէջ Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէ մը կազմուած է Մայիս 17-ին: Առաջին առթիւ քսան անդամներ արձանագրուած են :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Հ. Յ. Դ. հանգանակութիւնը կը շարունակուի մեծ թափով: Ցարդ 125·000 տոլար գոյացած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ

գրող,

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏԱՇՉՅԱՆԻ

ՍՊԱՆ ՆԱՀԱՊԵՏԸ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

— Էմփեռ, ասկղն ձնագլ մը ուկղ, որուն մեջ ամենէն տասը տասը ոսկի կայ ու ես ալ ամենէն աղքատը եմ։

— Ես չ՚ունիմ, ի՞նչպես եղաւ որ ամենէն աղքատդ դուն եղար։

— Ամերեկ, գալ ատեն, ուրիշ ոչինչ, միայն տխուր ու ձանձրալի մտածումներ կ՚ունենայի։ Ես ամենէն աղքատն եմ, որովհետեւ ոչ ոք ունի ինծի տալիք մը։ Ես ոչ ոքի պարտական եմ։ Ոչ ոք ունի ինծմէ ուզելիք մը։ Ես ամենէն ազատ մարդն եմ։ Ես ամենէն երջանիկն եմ։ Ես ամենէն ուրախն եմ։

— Ինչո՞ւ, ես կարծէի թէ ամենէն աղքատը դուն էիր։

— Ինչո՞ւ համար կ՚ուզես գիտնալ։ Ես ամենէն աղքատն եմ, որովհետեւ ոչ ոք ունի ինծմէ ուզելիք մը։ Ես ամենէն ազատն եմ, որովհետեւ ոչ ոք ունի ինծմէ ուզելիք մը։ Ես ամենէն երջանիկն եմ, որովհետեւ ոչ ոք ունի ինծմէ ուզելիք մը։ Ես ամենէն ուրախն եմ, որովհետեւ ոչ ոք ունի ինծմէ ուզելիք մը։

— Ես չ՚իմանամ, թէ ինչպէս կրնայ ըլլալ որ ոեւէ մարդ ոչինչ ունենայ եւ ուրախ ըլլայ։

— Ես ունիմ ոչինչ, որովհետեւ ոչինչ կայ զոր ես կորսնցնելու վախ ունենամ։ Ես ունիմ ոչինչ, որովհետեւ ոչինչ կայ զոր ես կորսնցնելու վախ ունենամ։ Ես ունիմ ոչինչ, որովհետեւ ոչինչ կայ զոր ես կորսնցնելու վախ ունենամ։ Ես ունիմ ոչինչ, որովհետեւ ոչինչ կայ զոր ես կորսնցնելու վախ ունենամ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական 7. Ն. Ֆ. :*

Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Նուարդ Տօնէրեանի մահուան առթիւ.— Պ. Գ. Թովմասեան 50 Ն. Ֆ., Մ. Տէր Սահակեան, Այրի Տիկին Տ. Կէլկէլեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Տ. Տէտոյեան տասնական Ն. Ֆ. :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մ. Ուսումնասիրացը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տոքթ. Ա. Պօղոսեան 20 Ն. Ֆ., Պ. Մ. Պէրպէրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Պ. Պապիկեան, Տիկ. Դարբինեան, Տիկին Մանկասարեան, Նոր Սերունդ տասնական, Պ. Յ. Շիրվանեան, Պ. Պ. Վ. Երանոսեան, Թաշճիեան, Մ. Շիրվանեան, Շ. Պալեան, Տիկին Խաչատուրեան հինգական Ն. Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նուարդ Տօնէլեանի մահուան առթիւ Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքելեան կը նուիրեն քսանական Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան եւ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահներուն եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ - ՀՌՈՄ

Եւ Շրջակայքը

ՄԵԿՆՈՒՄ Օգոստոս 5
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Օգոստոս 31

Ս. ՂԱԶԱՐ, Օգոստոս 12ին, Մեծն Մխիթարի արձանին բացման հանդէս :

ՌԻՄԻՆԻ քաղաքին մօտ, Ադրիականի ափերուն, շաբաթ մը ծով եւ արեւ :

ՖԻՐԵՆՑԷ, ՆԱՓՈԼԻ, ՍՈՐՐԵՆԹՕ, ԲՈՄԲԷՅԻ, ՔԱՓՐԻ աննման քաղաքներուն այցելութիւն :

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝ օր առաջ.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9)
Tél. TAI. 49.40

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վարուժան Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

×

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդան – Շահպաղ» խումբին :

Այս Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոնթէ, Լը Քոնթի օդասուն մեծ պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, Մարսէյլի, Վալանսի, Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն մասնակցութեամբ :

Ճոխ պիւֆէ, Շամփուրով խորոված :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ. :

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնսի – Փավիյոն :

Communiqué ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Cherchons ARTISAN A MARSEILLE
Confection pour Dames (Possibilité Avenir)

Կը փնտռուին Մարսէյլի մէջ արհեստաւոր կանանց ֆոնֆեֆսիոնի *համար կամ բանուոր արհեստաւոր ամբողջ տարին աշխատանք :*

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ

Գրել՝

Librairie 13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԷՋ

(1860 – 1880)
Գրեց՝ ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ
Տպ. Պէյրութ, 1962
Գին՝ 10 Ն. Ֆ.

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

Urgent à céder
Prix intéressant
Fonds de Librairie BARSAMIAN
46, Rue Richer - Paris (9e)
sur cour
en plein centre Paris
Possibilité reprise petit stock
Tél. : PRO vence 64-90

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Սալ տէ Ֆէթ, 22 Բիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ

Կը նախագահէ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զարուհի Փափազեան եւ Արա Գրիգորեան իրենց արտասանութիւններով, Մկրտիչ Պօղոսեան իր խանդավառ երգերով, Լօրանս Նիէլ (դաշնակ), եւ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ : Կէս դիշերէն ետք, եւրոպ. պարեր :

JEAN LUINO

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէն – Տէսինի Վասպուրականի մասնաճիւղերուն :

Այս Կիրակի Կապիյոնի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակընկալներ, ճոխ պիւֆէ :

Առաւօտուն՝ ՊԱՏԱՐԱԳ եւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ : Կը քարոզէ ՎԱՐԱԳ ՔՀ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին, Նաճարեան ագարակը : Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի 40 հոդինոց երկսեռ Արմենիա երգչախումբը, մեծ պատրաստութեամբ պիտի տայ համերգ մը, Շաբաթ երեկոյ (Յունիս 16), ժամը 8·30ին, Լիոնի ՌԱՄՕ շքեց սրահին մէջ :

Կարգադիր յանձնախումբը կը յուսայ որ Լիոնահայութիւնը խուռներամ ներկայ պիտի ըլլայ այս համերգին :

ԵՂԱՆԱԿԻՆ Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ

(ՓԱՐԻԶ – ՊՐԷՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱ)

ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

15 օր ԵՐԵՒԱՆԻ 1 օր ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ, ԿԱՌ ՏԻԻ ՆՈՌԷՆ ԺԱՄԸ 14ԻՆ,
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 22ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ՝ 1950 Ն.Ֆ.

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրուելու համար դիմել ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութացէք նախապէս արձանագրուիլ :

TRANSTOURS

49, Avenue de l'Opéra Téléphone : RIC. 47-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. Միհրանեանի, 23 Ռիւ Պեռնար տիւ Պուա :

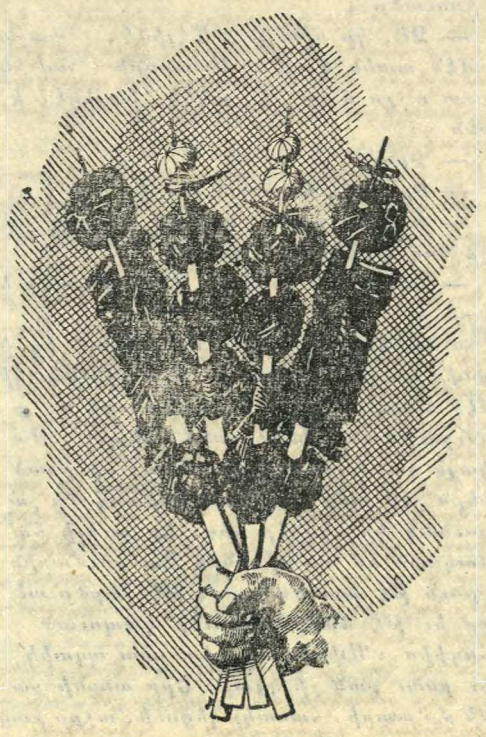

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 10 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9425 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5226

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին սուրբերու կարգը դասած է Տարօնի Հացեկացի գիւղի խոնարհ մէկ ընտանիքին մեծ զաւակը՝ Մեսրոպ Մաշտոցը, որուն ծննդեան 1600ամեակը արտակարգ հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի այս օրերս ի սփիւռս աշխարհի, մանաւանդ Խորհրդային Հայաստանի մէջ:

Իսկապէս յատկանշական եւ մեծապէս քաջալերիչ է երեւոյթը, որուն ականատես կ'ըլլանք ներկայիս :

«Սուրբ»ի տիտղոսը մէկ կողմ նետուած է մեր հայրենիքին մէջ, որ գերազանցօրէն աշխարհիկ է եւ արժէք չի տար կը-ոնքին :

Եւ սակայն Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ» հոյակապ քերթուածէն հատուած մը հրատարակուած էր վերջերս խորհրդային թերթի մը մէջ, առանց յապաւելու «Սուրբ»ը :

Հայաստանի թերթերը այն տպաւորութիւնը կ'ուզեն ձգել, որ իբրեւ թէ առաջին անգամն է որ կը պանծացուին Ս. Մեսրոպի գործն ու յիշատակը :

Գիտակցաբար մոռացութեան կուտան այն փառաշուք հանդէսները, որոնք տեղի ունեցան 1913ի ամառը արեւմտահայ մշակոյթի վառարան Պոլսոյ եւ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն՝ Իզմիրի, Ատափազարի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, Գրերու գիւտի 1500ամեակին եւ Հայ տըպագրութեան 500րդ տարեդարձին առթիւ :

Այդ օրերու հանդիսութիւններէն յիշատակ մնացած է Թէոդիկի Տիպ ու Տառը, պատկերազարդ գեղեցիկ հատոր մը, արդիւնք խղճամիտ աշխատանքի :

Ինչպէս ամէն լաւ բան, Ս. Մեսրոպն ալ կ'իւրացնեն խորհրդային իշխանութիւնները :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը Ս. Մեսրոպի յոբելենական հանդէսը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ Մայիս 27ի Կիրակի օրը, Հայաստանի անկախութեան 44րդ տարեդարձի նախօրեակին :

«Հայ ժողովրդի բազմադարեան պատմութեան լաւագոյն տրադիցիաների իսկական ժառանգորդի՝ սոցիալիստական հայ ազգի կուլտուրայի փառապանծ տօնի վերածուեց մեծ լուսաւորիչ, հայ գրերի ստեղծող եւ հայ դպրութեան հիմնադիր Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը», կը գրէ Սով. Հայաստան (29 Մայիս) :

Ու կը փառաբանէ մեսրոպեան լեզուն, առանց անդրադառնալու, որ, ո՛վ հեգնանք, կը խաչէ մեր ոսկեղինիկը, վերի մէկ նախադասութեան մէջ թխելով երեք օտար բառեր ,— տրադիցիա, սոցիալիստական եւ կուլտուրա :

Յետոյ կ'աւելցնէ .

«Սովետական իշխանութիւնն էր, որ մեսրոպատառ գրականութիւնը դարձրեց ողջ ժողովրդի սեփականութիւն եւ մայրենի այբբենարանը բացեց ամէն մի հայ մանուկի առաջ: Օտարների կողմից հալածուած Հայոց լեզուն լենինեան ազգային քաղաքականութեան շնորհիւ դարձաւ պետական լեզու եւ այժմ ապրում է իր ծաղկման իսկական ոսկեդարը»:

Այս տողերը կը գրեն այն պահուն, երբ ամէն օր աստիճան մը աւելի կ'աղճատեն Մեսրոպեան լեզուն՝ օտար, թխածոյ, անմարսելի բառերով եւ կը յամառին գրել անընդունելի ուղղագրութեամբ :

Ս. Մեսրոպի յիշատակը յարգելու միակ միջոցն է վերադառնալ Ե. դարու մեր Ոսկեդարու հոյակապ լեզուին եւ ուղղագրութեան, ձերբազատուելով բոլշեւիկեան «իսկական ոսկեդար»էն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԸ

ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ ՆՈՐԷՆ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ

ԴԻՄԷ

Ուրբաթ իրիկուն, նախագահ տը Կոլ ձայն – պատկերասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ որու ընթացքին անգամ մը եւս շեշտեց իր հաւատքը նոր Ալժերիոյ ապագային հանդէպ :

« 23 օրէն, Ֆրանսայի համար, ալժերական խնդիրը լուծուած կ'ըլլայ իր խորքին մէջ: Ալժերիան տէր կ'ըլլայ ինքըն իրեն: Ալժերիա եւ Ֆրանսա կրնան գործակցիլ մէկը միւսին հետ կանոնաւորապէս : Եւրոպական ծագում ունեցող Ալժերացիները կ'ունենան հարկ եղած երաշխաւորութիւնները մասնակցելու համար, ազատօրէն , հաւասար դետնի վրայ եւ եղբայրաբար, նոր Ալժերիոյ կեանքին: Այս է զոր Ֆրանսա ուզեց եւ ձեռք ձգեց :

« Այո': 23 օրէն, ալժերացի ժողովուրդը ինքնորոշման քուէարկութեամբ, պիտի վաւերացնէ Էվիանի համաձայնութիւնները, հաստատէ անկախութիւնը եւ նուիրագործէ գործակցութիւնը , ինչպէս Ֆրանսացի ժողովուրդը անցեալ Ապրիլ 8ի հանրաքուէով իր դրական կարծիքը տուաւ այդ մասին: Ուրեմն, բոլոր տագնապներէ եւ բոլոր կիրքերէ վեր, երկու ժողովուրդներու ազատ որոշումով եւ տրամաբանուած համաձայնութեամբ է որ պիտի բացուի, իրենց յարաբերութեանց եւ Պատմութեան մէկ նոր շրջանը »:

Ապա, նախագահ տը Կոլ կը խօսի այն դերին մասին զոր Ալժերիոյ Ֆրանսացիները կրնան խաղալ «անգամ մը եւս կը յայտնեմ իմ յոյսս որ պիտի կարենան լրիւ խաղալ այդ դերը երբ փարատին արիւնոտ վերջին ամպերը, որոնցմով ոճրագործ խենթեր կը փորձեն տակաւին կուրցնել զիրենք »:

Խօսելէ ետք, նաեւ Մահմետականներու եւ Ֆրանսայի բերելիք նպաստին մասին, տը Կոլ կը յիշէ 1958ը երբ «յափշտակութեան ձեռնարկ մը (իմա՝ Մայիս 13) կը կազմուէր Ալժէի մէջ, եւ կը ձգտէր դէպ ի Մայր երկիր պետութեան տապալումով, ժողովուրդը կը գտնուէր քաղաքացիական պատերազմին փոսին առջեւ » : Մահմետական ըմբոստութիւնը, կը յիշէ տը Կոլ, իր գագաթնակէտին հասած էր այն ատեն եւ մեր ներքին տագնապներուն վրայ դրած էր իր յոյսը եւ վճռած էր զէնքով տանիլ յաղթանակը, Ֆրանսական համայնքին մէկ ելք տալով իր ապագայի համար.— ճամբու պայուսակ մը կամ դագաղ մը :

Այս պայմաններու տակ, տը Կոլ իշխանութեան գլուխ կուգայ ,կը բերէ երկրին հարկ եղած հիմնարկութիւնները, 80 առ հարիւր քուէներու մեծամասնութեամբ:

Կուգան զանազան դաւեր զորս պէտք էր ճզմել, պատնէշներու հարցը, 1961 Ապրիլի ապստամբութիւնը եւ անկէ ի վեր ահաբեկչական արարքներ «աւա՛ղ, Ֆրանսացիներու կողմէ որոնք սպանութիւն, գողութիւն եւ շանթաժ կ'ընեն »:

« Ինչ որ պէտք է ըլլար, եղաւ, կը շարունակէ նախագահ տը Կոլ, ամէն մարդ տեսաւ, որովհետեւ նոր հիմնարկութիւնները թոյլ տուին Պետութեան որ գործէ, մինչ նախորդները արգելք կը հանդիսանային ատոր»:

Եւ տը Կոլ կը վերջացնէ.— «Շարունակել մեր տնտեսական, ընկերային, ազգագրական, դպրոցական, գիտական , թեքնիք զարգացումը, գործակցիլ աշխարհի պետութեանց հետ, որոնց համախոհ ենք զաղափարականով, լեզուով , մշակոյթով, տնտեսութեամբ , օժանդակել երկու միլիառ մարդոց որոնք կը լեցընեն թերաճ երկիրները, պաշտպանութեան այնպիսի միջոցներ ձեռք ձգել որպէսզի ոեւէ մէկուն համար յարձակիլ Ֆրանսայի վրայ, նշանակէ դէպի մահ երթալ, ապահովել մեր դաշնակիցներուն հետ ազատ աշխարհի ամբողջականութիւնը խորհրդային սպառնալիքին դէմ , օգնել արեւմտեան Եւրոպայի որ կառուցանէ իր միասնականութիւնը, իր բարգաւաճումը, իր զօրութիւնը, իր անկախութիւնը, արագացնել այն օրը , երբ դուցէ, բռնատիրական վարչաձեւը կորսընցուցած ըլլալով իր սաստկութիւնը եւ վար առնելով պատնէշները, մեր երկրագունդի բոլոր ժողովուրդները իրենք զիրենք գտնեն հաւասարակշռութեան , իմաստութեան եւ բարեկամութեան մէջ : Կարճ, Ֆրանսայի առաքելութիւնը կատարելու համար, պէտք է, այո', պէտք է ըլլանք եւ մնանք ազատօրէն համախմբուած մեծ ժողովուրդ մը :

«Զորս տարի է , հակառակ փոթորիկներուն, ինչ որ ենք, ինչպէս այն ատեն, որոշեցինք զանգուածային կերպով, հանրաքուէով: Հոն իրենց տեղը գտան արդարութիւնը եւ ազդուութիւնը: Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, նոյն ձեւով, պէտք եղած ատենը, պէտք է ապահովենք ապագային համար եւ մարդոցմէ անդին որ կ'անցնին (այս վերջին խօսքերուն ատեն, տը Կոլ ուժգնօրէն երկու ձեռքերը կուրծքին կը զարնէ), Հանրապետութիւնը որ մնայ զօրաւոր, կարգին եւ յարատեւ : Կեցցէ' հանրապետութիւնը, կեցցէ' Ֆրանսա »:

Ինչպէս կը սպասուէր նախագահ տը Կոլ նոր հանրաքուէ մը պիտի կատարէ, կը կարծուի թէ նախագահական վարչաձեւը պաշտօնապէս հաստատելու համար է: Կ'ուզէ հանրաքուէով ընտրել տալ հանրապետութեան նախագահը եւ փոխնախագահի մը դրութիւնը ստեղծել :

× Ալժերիոյ մէջ կը շարունակուին « այրած հողի» ձեռնարկները:

Յուլիս մէկին, Ալժերիոյ ինքնորոշման հանրաքուէի հարցումն է.— « Կ'ուզէ՞ք որ Ալժերիա անկախ պետութիւն մը դառնայ որ գործակցի Ֆրանսայի հետ այն պայմաններուն մէջ որոնք որոշուեցան 1962 Մարտ 19ին»: Եթէ այս հանրաքուէին «ոչ»երու մեծամասնութիւն մը ըլլայ, անհրաժեշտ կը դառնայ երկրորդ հանրաքուէ մը, բացարձակ անկախութեան կողմնակից: Այս հանրաքուէին արտօնութիւն ստացան մասնակցելու հետեւեալ խմբակցութիւնները.—

Ա) Ալժերական համայնավար կուսակցութիւնը :

Բ) Պլիտա – Միթիճա կոմիտէն (ի նըպաստ Էվիանի համաձայնուեանց)

Գ) Գործակցութեամ Շարժում :

Դ) Միացած ընկերվարական կուսակցութիւն :

Ե) Ալժ. Ազատ. Ճակատ (ԷՖ ԷԼ ԷՆ):

× Առժամեայ գործադիր մարմնի նախագահը՝ Ֆարէս եւ անդամներէն Մոսթեֆայ Թունուզ գացին տեսնուելու համար ԱՀԱԿի անդամներուն հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շատ հեգնական եւ կոպիտ եղած է Կրեմլինի ընդունելութեան ատեն: Խօսելով Իտալիոյ Առեւտրական նախարարին առաջարկած է «հեռացէ'ք Հասարակաց Շուկայէն եւ Ատլանտեան Ուխտէն եւ լաւ գործեր կ'ընենք »: Խորհրդային վարչապետը կը գտնէ նաեւ թէ հրաշալի կ'ըլլայ եթէ Թոլիաթթի (համայնավար պարագլուխը) Իտալիոյ վարչապետ ըլլայ :

ԻՐԱՔԻ մէջ քրիստոնեաներն ալ կը հալածուին կը գրէ անգլիական կաթողիկէ թերթը.— Եունիվըրս Էնտ Քաթոլիք Թայմզ: 1933էն ի վեր երբ 600 քրիստոնեայ զոհեր եղան եւ վաթսուն գիւղաքաղաքներ քանդուեցան , առաջին անգամն է որ բռնութիւն կը գործուի քրիստոնեաներու դէմ (նեստորականները եւ Գաղդէացի): Ամտիայի կրօնական կեդրոնը կրակի տրուած է եւ ձեռագիրներ ու գիրքեր հրոյ ճարակ եղած են : Քոմպա թերթը որ շատ կը զբաղի քրտական հարցով, անգամ մը եւս կը բողոքէ որ ՄԱԿը չի միջամտեր այս ցեղասպանութեանց:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ սահմանադրական ժողովի նախկին երեսփոխանները (ժողովը լուծուած է Մարտ 28ին), որոշած են ազգային ընդհանուր համագումար մը հրաւիրել ուսումնասիրելու համար «բոլոր հարցերը որ կը ներկայանան երկրին եւ գտնել անոնց լուծումը »:

ՆԱՐԵԿԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի օր, Ֆրանսական ձայնասփիւռը Ռատիօ – Սորպոնի մշակութային յայտագրերու մէջ, կէս ժամ տրամադրած էր Նարեկացիին: Քանի մը ամիս առաջ, (Յունուար 21), նոյն յայտագրով խօսուած էր Վարուժանի եւ Չարենցի մասին :

Այս անգամ Նարեկացիի առթիւ եւ բնորոշելու համար միջին – դարու միջավայրը, խօսնակ տիկինը յիշեց Հայոց պատմութեան այդ շրջանը եւ մանաւանդ Բագրատունիներն եւ Անիի թագաւորութիւնը: Նկարագրական էջ մը՝ Ժագ տը Մոռկանէն:

951, կը ծնի Նարեկացին: Մթնոլորտը անձկութեան մէջ է: Քիչ ծանօթութիւններ կան իր կեանքի մասին: Գրականութիւն ,Աստուածաբանութիւն կը սորվի Անանիա վարդապետէն, Նարեկի վանքը :

Հրաշքներ գործած է, կ'ըսեն թէ Կոյսը տեսած է:

Հոս խօսնակը սխալ մը կը գործէ ըսելով թէ Կաթողիկէ Եկեղեցին սրբացուցած է զինքը: Ապա ճշդրիտ բառերով, կը խօսի Նարեկացիի ոճին մասին՝ բանաստեղծը կ'ապրի ներքին ողբերգութիւն մը , լեզուն զարմանահրաշ կերպով հարուստ է: Լիւք – Անտրէ Մարսէլ լաւագոյնս խօսած է այդ հզօր եւ ինքնատիպ լեզուին մասին :

Մինչ ոմանց համար, Նարեկացին արաբական ազդեցութիւն կրած է, ուրիշներ համաձայն չեն: Ֆրանսական ձայնասփիւռը կը յիշէ Թորգոմ Պատրիարքի տեսակէտը, որ կը շեշտէ թէ Նարեկացին արաբերէնի ծանօթ չէր: Կը յիշատակուի նաեւ Արշակ Չօպանեանի թարգմանութիւնները եւ վերջինը՝ Հայր Քէշիշեանի թարգմանութիւնը (յառաջաբանով Հ. Յովհաննէս Մըսըրեանի):

Յայայտագրին վերջը կարգ մը հարցումներ եղան Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի :

Յայտագրին ընթացքին Նարեկացիի Ֆրանսերէն թարգմանութիւններէն արտասանեց Ալէն Քիւնի, իսկ Արտաշէս Գմրէթեան գրաբար արտասանեց անգամ մը եւս յայտաբերելով իր տաղանդը եւ լաւագոյն ապացոյցը տուաւ թէ աշխարհի գեղեցկագոյն լեզուներէն է՝ մեր անմահ գրաբարը :

Հաւանաբար Նարեկացիի լաւագոյն բնորոշումը ըրած է Լիւք – Անտրէ Մարսէլ ըսելով թէ Նարեկացի Ժ. դարու գերիրապաշտ բանաստեղծն է «Լի շնորհօք»:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ Տօնին առթիւ Յառաջ լոյս չի տեսներ Երեքշաբթի օր: Խըմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Յունիս 13:

ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ո՞ր ապուշն էր, չեմ յիշեր, ծափ զարկաւ՝ աւետիս կարդալով մեզի թէ էջմիածին ձեռնարկած է հայ լեզուի դասագիրքերու հրատարակութեան, ի պէտս արտասահմանի դպրոցներուն :

Արեւմտահայը պետականութեան ըմբռնում չունի, պարզ այն պատճառով որ, դարեր շարունակ, իրեն զլացուած է ճարակիլ կրօնական համայնքի մը փարախէն դուրս: Ահա թէ ինչո՛ւ կը շփոթէ էջմիածինը Երեւանի հետ, կաթողիկոսը՝ կրթական նախարարին հետ :

Դիցուք թէ կրթական նախարարին տրուեցաւ այն պիւտճէն, որ անհրաժեշտ է դասագիրքերու հրատարակութեան համար՝ ի պէտս արտասահմանի հայ դպրոցներուն :

Չեմ ուզեր հետաքրքրուիլ արեւելահայերէնի արտագաղթին,— ներողութի՛ւն, կ՚ուզէի ըսել՝ արտածման, — թաքուն պատճառներուն մասին:

Կը հարցնեմ .—

1.— Ո՞վ պիտի պատրաստէ այդ դասագիրքերը:

2.— Արեւմտահայերէնո՞վ :

Աւելորդ է պատասխանել այս հարցումներուն, վասնզի ծիծաղելի պիտի ըլլայ ամէն պատասխան: Այնքան ծիծաղելի, որքան եթէ մէկը առաջարկէր արտասահմանեան Հայու մը՝ դասագիրք պատրաստել արեւելահայերէնով :

Այդ ծիծաղելիութիւնն է պատճառը, ապահովաբար, որ ըսել կուտայ լեզուաբան Աղայեանի թէ «պէտք է ծաւալել արեւելահայերէնը արտասահմանեան Հայութեան մէջ»: Այսինքն՝ դասագիրքերը պատրաստել արեւելահայերէնով :

Նոր ծիծաղելիութիւն մը, որ կը գերազանցէ առաջինը:

Պարտկելու համար այս երկրորդ ծիծաղելիութիւնը, Աղայեան կը ներկայացընէ արդարացում մը, անմե՛ղ եւ փառաւոր,— ցանկալի կը համարի «ուժեղացնե՛լ հայ ազգային լեզուի միասնականացման պրոցէսը»:

Եւ որպէսզի չըլլա՛յ թէ մեղադրէք հատուածամոլութեամբ, Երեւանցի լեզուաբանը նախասիրութեան հարց չի դներ «հայ ազգային լեզուի միասնականացման պրոցէսին մէջ»: Արեւելահայերէ՛նն է եղեր թէ արեւմտահայերէնը այն որ պիտի նուիրագործուի իբրեւ «Հայութեան համազգային լեզու», փոյթը չէ Աղայեանի: Եթէ ինք, լուծելով «երկուսի փոխարէն մէկը» տիլէմը, կ՚ընդունի արեւելահայերէնը իբրեւ «համազգային լեզու», պատճառն այն չէ թէ, կ՚ըսէ, արեւելահայերէնը կը ներկայացնէ « ինչ որ բնատուր առաւելութիւններ», այլ այն որ այդպէս կը բերեն «պատմական դէպքերը » :

Ի՛նչ խոշոր տարազ՝ սա « պատմական դէպքերը», որոնք կրնային գահ բարձրացնել նաեւ Հաւլաբարի բարբառը: Շնորհակալ ըլլանք, ուրեմն, «այժմեան իրադրութիւններին»:

Ինչպէս կը տեսնուի՝ Աղայեան հարցը կը փոխադրէ տարբեր գետնի վրայ, մերժելով գործածել լեզուաբանական չափոց :

Է՛հ, հեստ եմ ես եւ ըմբո՛ստ, ու կը մերժեմ այդ «իրադրութիւնները», նաեւ ամէն հարկադրանք որ լեզուն կը նետէ «պատմական դէպքերի» ծոցը՝ ինչպէս ատենօք,— այժմ, այո, այժմ տարբեր պայմաններու կը կապուի լեզուական շինարարութիւնը : Ահա թէ ինչո՛ւ կը պահանջեմ լսել լեզուաբանի խօսք : Ատոր համար սա հարցումը .—

Կարելի՞ է ժողովուրդի մը բերնէն հանել – նետել որեւէ բարբառ, ակռայ մը քաշելու ձեւով, ու տեղը դնել տարբեր բարբառ մը, միշտ արուեստական ակռայ մը դնելու ձեւով: Մանաւանդ երբ ցրուած է այդ ժողովուրդը ի ծագս աշխարհի :

Ի՛նչ ծիծաղելի կերպարանափոխութիւն պիտի կրէին բառերը, այդ պարագային: Բոլշեւիկը պիտի դառնար բորշշեւիկ՝ նոյն այդ ժողովուրդին բերնին մէջ, ստեպղինն ալ համարելով ... համայնավար՝ որովհետեւ կարմիր :

Աղայեան, սակայն, ի յառաջագունէ կը դատապարտէ իր առաջարկը եւ իր տեսութիւնը : «Արեւմտահայերէնը, կ՚ըսէ, պահպանւում է հայ գաղութներում ... ջերմոցում խնամքով աճեցուող բոյսի նման», պարզ այն պատճառաւ որ «արտագաղթի ու մասնատումների հետեւանքով կորցրեց իր կենսատու հողը՝ միասնական հանրութիւնը»:

Պարբերութեան վերջին մասին մէջ գործուած է սխալ մը, — դասական է հողի տեսութիւնը, բայց Աղայեան կը մեկնի ոչ թէ դասական տեսութենէն, այլ «միասնական հանրութենէն», ինչ որ տեղի կուտայ նոր հարցումի մը.—

Արեւելահայերէնը «համազգային լեզուի» իրաւունք կը պահանջէ «միասնական հանրութեա՞ն» սկզբունքով թէ հողային իրականութեան ուժով :

Ընդունինք թէ ճիշդ է Աղայեանի դառըն մարգարէութիւնը, որ կը բխի իր տուած պատկերէն: Ա՛յնքան փափկանրկատ է որ կը զգուշանայ բուն բառը գործածելէ , բայց ա՛յս է իր խօսքին իմաստը .—

Արեւմտահայերէնը , այսօր , կ՚ապրի «ջերմոցում» , այլապէս կը մեռնի , չըսելու համար թէ չի դիմանար երկար:

Լա՛ւ, նոյն ջերմոցին մէջ պիտի չդըրուի՞ արեւելահայերէնը՝ երբ գայ գրաւելու արեւմտահայերէնին տեղը, առանց փոխելու պայմանները: Աղայեան ի՛նչ ապահովութիւն կուտայ մեզի թէ արեւելահայերէնը պիտի տոկայ եւ դիմանայ հոն՝ ուր արեւմտահայերէնը կը գօսանայ ու կը չորնայ: Այն պատճառաբանութի՞ւնը միայն թէ արեւի նման կ՚ելլէ արեւելահայերէնը, մինչ արեւի նման մայր կը մտնէ արեւմտահայերէնը :

Եթէ համոզեն զիս թէ միայն արեւելահայերէնը կրնայ ապրիլ «մասնատուած գաղութներում՝ » այն պայմաններուն մէջ, ուր կը գտնուինք մենք, կը գոչեմ. — Անկցի՛ արեւմտահայերէնը :

×

Թիւրիմացութիւններ կան, յաճախ մեղաւոր եւ երբեմն անմեղ, մեր երկու լեզուներուն մասին: Չես կրնար դպիլ, սակայն, այդ թիւրիմացութեանց, զի սըրբագործուած :

Ահա թէ ինչո՛ւ չէ ծնած դեռ այն քաջը, որ պիտի գրէր արեւելահայերէնի պատմութիւնը :

Ինչպէս կարելի չէր, է՛ր երբեմն , գրել թէ աշխարհ գոյութիւն ունէր 4004 թուականներէն առաջ՝ երբ, ըստ Եբրայեցւոց, ստեղծուեցաւ Ադամ, նոյնպէս արգիլուած է ըսել թէ արեւելեան աշխարհաբար մը կար Աբովեանէն առաջ , նոյնիսկ գրուած ու տպուած: Եւ աւելի գեղեցիկ ու հայեցի, քան աբովեանական լեզուն՝ գերման Ֆոլքլորիստներու ներշնչումով հիւսուած :

Ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ՚ըլլար որ մեր պաշտօնական լեզուաբանները քիչ մը ազատագրուէին իրենց գոց սորված տարազներուն բռնակալութենէն եւ գիտնային զատորոշել արեւելահայերէնը եւ Աբովեանը, առաջինը իբրեւ լեզու եւ երկրորդը իբրեւ բարբառ,— այն ատեն բարբառ (տիալեքթ) պիտի չհամարէին արեւմտահայերէնը, որ, նոյնպէս, իր շուքին մէջ, կը սնուցանէ բազմաթիւ բարբառներ :

Անշուշտ ,ատով բա՛ն մը պիտի պակսէր Երեւանցիներուն՝ մերթ արհամարհելու համար արեւմտահայերէնը իբրեւ ... բարբառ (թիւ փա՛ոլ), մերթ դատապարտելու համար «ջերմոցում» մեռնելու:

Գերեզմանափորի փութկոտութեամբ՝ Աղայեան կ՚աշխատի փոսը լեցնել լեզուով մը, զոր կ՚անուանէ «մեր լեզուն »:

Ի՞նչ , ձեր լեզո՞ւն :

— Ո՞ր ազգէն էք դուք, պիտի հարցընէր Վիրգիլիոս :

Ձեր լեզուն մեր լեզուն է, ընկեր Աղայեան, եւ մեր լեզուն ձեր լեզուն է: Շնորհապարտ ըլլանք աստուածներուն, որ «ձեր» եւ «մեր» լեզուներուն միջեւ բացած չեն այն խրամատը որ կը բաժնէ Լամարթինի լեզուն Միսթրալի լեզուէն , թէեւ մին հիացող մը միւսին: Հարստութի՛ւն մը կը կազմեն մերը եւ ձերը, ու կը վստահեցնեմ չեզ եւ բոլո՛ր լեզուաբաններդ թէ քանի՛ զարգանան անոնք , այնքան պիտի մօտենան իրարու , քանի՛ ծաղկին՝ այնքանպիտի նմանին մէկմէկու: Գրագէտի խօսք է այս խօսքը եւ ոչ երբեք լեզուաբանի,— ի դէպ, չմոռնալ ճշմարտութիւնը թէ գրագէտը կը մշակէ լեզուն, իսկ լեզուաբանը կը հետեւի կատարուած աշխատանքին՝ ակնոցը քթին:

Թիւրիմացութի՛ւն , թիւրիմացութի՛ւն, թէ Արեւմտահայը չի հասկնար արեւելահայերէնը, եւ Արեւելահայը՝ արեւմտահայերէնը :

Ապացո՞յց,— արտասահմանի ժողովուրդը մայրենի լեզուի պէս կ՚արտասանէ եւ կը ծափահարէ Հայաստանի արդի բանաստեղծները, բայց բան չէր հասկընար 1900ական թուականներու արեւելահայերէնէն, բարբառային տարբերով խըճողուած :

Թեհրան կը գտնուէի ութ տարի առաջ, այս օրերուն: Ընկերներ լեզուական տարբերութեանց մասին կը խօսէին ինծի՝ փափկանկատութեամբ մը ուզելով հասկըցնել թէ ժողովուրդը պիտի չհասկնար իմ լեզուս, հրապարակային բանախօսութեանս ընթացքին: Թիւրիմացութի՛ւն , թիւրիմացութի՛ւն , ժողովուրդը ծափահարել կը սկսէր՝ հնչեղ պարբերութիւններս չվերջացած, այնքան որ յաճախ չէի կրնար յառաջ վարել խօսքերս: Բառերուս զանգակները կը խեղդուէին յանկարծարուխ ծափերու մէջ,— ուրեմն կը հասկնա՛ր, լա՛ւ կը հասկնար, շո՛ւտ կը հասկնար ժողովուրդը՝ ի մեծ զարմացումն մտաւորականներուն, թիւրիմացութեանց մէջ ի քուն :

Բայց աւելցնեմ,— Արեւմտահա՛յն ալ չի հասկնար իմ լեզուս որ արեւմտահայերէն է, փոյթ չէ թէ պայծառութիւնը ընդունած ըլլամ գերագոյն սկզբունք : Ատիկա կը լսեմ, ամէն օր կը լսեմ : Պատճառն այն է թէ անհրաժեշտ է որոշ մտաւորական զարգացում՝ հետեւելու համար գրական լեզուին, որ կը տարբերի խօսակցական լեզուէն, եթէ գրագէտը կը սիրէ բարձր կանգնիլ բարբառներէն՝ բարձրացնելով ժողովուրդը: Ահա թէ ինչո՛ւ կ՚արհամարհեմ ոմանց իրապաշտութիւնը, այսինքն ներկա՛ն, նախընտրելով գիւղացին իսկ խօսեցնել ակադեմական լեզուով, — անշուշտ անջատելով խօսքն ու դիալեկտիկան, փոխանակ ոմանց նման միացնելու խօսքն ու Ֆոլքլորիստներու թրիքը :

Այս առթիւ՝ պարագայ մը եւս: Լեզուն քերականութիւն չէ միայն, դիտողութիւն մը զոր պիտի երբեք չհասկնան լեզուաբանները: Լեզուն ունի նաեւ պուքէ:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս բառը: Հինեւրուն ծանօթ էր իտիոթիսմը, բայց տարբեր է պուքէն: Ես շատ կը սիրեմ ու միշտ կ՚որոնեմ պուքէն արեւմտահայերէնի մէջ եւ արեւելահայերէնի մէջ : Կը գինովնամ արեւմտահայերէնին պուքէով , կը գինովնամ արեւելահայերէնին պուքէով :

Պուքէն լեզուին բոյրն է, ալքոլն է , աստուածային ոգին է: Վա՛յ այն լեզուներուն, որ չունին պուքէ: Քերականութիւն ունի ամէն լեզու, բայց պուքէ ունին այն լեզուները միայն, որոնք քաղաքակրթութեան պարտէզներէն կը բերեն ճաշակի , արուեստի, գեղեցկութեան իմացում, իւրայատուկ բոյրով մը թաթաւուն :

Ահա թէ ինչո՛ւ չեմ սիրեր արեւելահայերէնը վերածել արեւմտահայերէնի՝ երբ գրագէտ է հեղինակը, ներկայացնելու ժամանակ արտասահմանեան «մասնատուած» հայ ժողովուրդին :

Վասնզի ոճիր է լքել լեզու մը, թաղել լեզու մը՝ իր կատարելութեան տարիքին մէջ :

Ի՞նչ ելեր էք թաղելու արեւմտահայերէնը, երբ դեռ չենք յուսահատած մենք: Եկէք, ուժ տուէք մեզի, որ պահպանենք, ծաղկեցնենք ընծայ տանելու համար ամբողջական Հայաստանի , միակ ուժը , միակ իրաւասուն, միակ դատաւորը՝ Հայոց լեզուին տալու իր ընդհանրական ձեւը :

Կա՛ն միջոցներ, միջոցնե՛ր կան այդ արդար եւ սրբազան ուխտը կատարելու , — պա՛րտքս ըլլայ ներկայացնել ձեզի, Երեւանցի եղբայրներ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

«ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ, ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ»

—o—

Հեղինակ՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Իրարու ետեւէ «Կեանքի ուղիներով» երկու հատորներ լոյս ընծայելէն ետք, ահաւասիկ երրորդ մը «Հին թուղթեր նոր պատմութեան համար»(*) խորագրով :

Անշուշտ վերջինը քիչ մը տարբեր է առաջիններէն, որոնք յուշերու գրականութիւն են, այնքան շահեկան, բազմակողմանի եւ զանազան քաղաքներու հանրային կեանքին հետ կապուած: Թերեւս «Վաւերաթուղթեր» անունը տանք ասոնց, որոնք կազմուած են ծանօթ հանրային գործիչներու գրած նամակներէն նախ, յետոյ հեղինակին բազմաթիւ նամակները ուղղուած պատասխանատու անձերու կամ պատասխանատու մարմիններու, կուսակցական հանգամանքներով խմբագրուած: Ուրիշ բաժանում մըն ալ կարելի էր ընել: Առհասարակ այն վաւերաթուղթերը, որոնք գրուած են մեծ տարագրութենէն առաջ, երկրորդ՝ տարագրութեան թուականներուն եւ երրորդ կամաւորական շարժումի, Հայաստանի Հանրապետութեան եւ անոր յաջորդող դէպքերուն :

Այս բոլոր ժամանակաշրջանին մէջ, Ս. Վրացեանի անձը կեդրոնական եւ պատասխանատու անձի մը հանգամանքով կը ներկայանայ եւ իբրեւ այդպիսին, աւագ կարեւորութիւն եւ կշիռ ունի բոլոր դէպքերուն առնչութեամբ :

Յիսնամեակի մը հայ ազգային պատմութիւնը կը խտացնէ այս հատորը, որուն տրուած է «Հին թուղթեր նոր պատմութեան համար» խորագիրը:

Մեզի համար, այո, հին թուղթեր, հին նամակներ, բայց նաեւ՝ հին պատմութեան համար: Այդ յիսնամեակը ամէնէն ծանր, ամէնէն վտանգաւոր եւ ամէնէն արիւնոտ պատմութիւնը կը խտացնէ իր մէջ: Բոլոր նամակագիրներուն իր պատասխանն ունի հեղինակը եւ իր անձը կը խառնուի համահայկական բոլոր դէպքերուն :

Ս. Վրացեան մէկ մտահոգութիւն ունեցած է, այս հատորը կազմելու առթիւ: Յաջորդ սերունդներուն մասին յոյս չունի թէ անոնք գուրգուրանքով պիտի պահեն մեր պատմութեան բոլոր վաւերաթուղթերը եւ պիտի փոխանցեն յաջորդ սերունդներուն: Ատոր համար ինչ որ կրցած է ընել, ըրած է: Եւ իրաւ որ անհաւատալի բան մըն է որ կը պատահի, տասներկու անձեր, հեղինակին տրամադրութեանը տակ կը դնեն 1200 տոլար, որպէսզի մարմին առնէ այս հատորը: Նման մեկենասութիւններ դժբախտաբար գոյութիւն չունին հիմա :

Կ՚արժէ կարգ մը նամակներէն մէջբերումներ ընել: Այսպէս Ռոստոմ 2 Ապրիլ 1914ին Կարինէն կը գրէ .— «Գիտես՝ ինչ օրեր ենք ապրում: Պոլսեցիք տարուած են բարենորոգումների յուսով եւ պարլամենթարիզմով: Երանի հաւատացելոց: Այդ բոլորը լաւ, բայց մեր յոյսը պէտք է մեր վրայ դնենք : Ցաւալին այն է, որ միջոցները պակաս են: Մեր հարուստները գրպանները պինդ փակել են, իսկ աղքատ ժողովուրդը ի՞նչ կարող է անել : Հայ հարուստը հոգին կուտայ, բայց փող չի տայ, չեն մտածում, որ վաղը թշնամին հոգին էլ կ՚առնէ, փողն էլ »:

Ուրիշ նամակի մը մէջ :

« Սիրտս ինձ ասում է՝ թէ այս տարի ճակատագրական տարի պիտի լինի մեզ համար: Ցաճախ կարմիր ձի եմ տեսնում երազումս »:

Ծանօթ է որ Բժ. Յ. Զաւրեան 1912ին բժշկական խումբով մը Մուշ մեկնեցաւ, անցնելով Կարինէն: Այն տեղէն Հոկտեմբեր 4 – 17ին ռուսերէն գրած եւ հայերէնի թարգմանուած ընդարձակ նամակէ մը կ՚արտատպեմ քանի մը պարբերութիւն, որ կը մատնէ այդ ազնուական Հայուն կրած հիասթափութիւնները, որոնք մեր ժողովուրդին համար լաւ վկայութիւններ չեն :

« Միայն դուք չէք որ շատ պատճառներ ունիք յուսահատուելու, երբ գործ էք ունենում ժողովուրդի հետ: Եթէ դուք իմանայիք, թէ մենք ինչ ենք զգում այստեղ աշխատելով, պիտի խղճայիք եւ մեզ, եւ մեր ժողովուրդը: Ես գիտէի թէ

ԱՐԱՐԱՏ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ԱՄՍԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

— Մենք ալ, ասպետ ձեր, ձեզի պատրաստ ենք ամէն ինչ անելու, որպէսզի ձեր սէրը ստանայ իր պսակը :

Ասիկա Չաքմաքեանի ձայնն էր, որ կը խօսէր ասպետական ոճով մը, ինչպէս կը վայելէ ամէն ինչ անելու պատրաստ ասպետի մը :

— Ես ալ, ասպետ ձեր, ձեզի կը խոստանամ, որ ամէն ինչ պիտի ընեմ, որպէսզի ձեր սէրը ստանայ իր պսակը, պատասխանեց Ռուբէն Ղազարեան, որ ինքզինքը կը զգար ասպետական ոճով մը խօսելու պարտաւոր :

Ռուբէն Ղազարեան, որ ամէն ինչ կ՚ընէր, որպէսզի Ռուբինա Չաքմաքեան իրեն ուշադրութիւն դարձնէ, ինքզինքը կը զգար ամենաերջանիկ մարդը երկրի երեսին, երբ Ռուբինա Չաքմաքեան ըսաւ.

— Ես ալ, ասպետ ձեր, ձեզի կը խոստանամ, որ ամէն ինչ պիտի ընեմ, որպէսզի ձեր սէրը ստանայ իր պսակը :

Ռուբինա Չաքմաքեան ասիկա ըսելով, ինքզինքը կը զգար ամենաերջանիկ աղջիկը երկրի երեսին, որովհետեւ ան կը սիրէր Ռուբէն Ղազարեանը, որ ամէն ինչ կ՚ընէր, որպէսզի ան իրեն ամուսնանայ :

Ռուբինա Չաքմաքեան ասիկա ըսելով, ինքզինքը կը զգար ամենաերջանիկ աղջիկը երկրի երեսին, երբ Ռուբէն Ղազարեան ըսաւ.

— Ես ալ, ասպետ ձեր, ձեզի կը խոստանամ, որ ամէն ինչ պիտի ընեմ, որպէսզի ձեր սէրը ստանայ իր պսակը :

Ռուբէն Ղազարեան ասիկա ըսելով, ինքզինքը կը զգար ամենաերջանիկ մարդը երկրի երեսին, երբ Ռուբինա Չաքմաք

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻ – ՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական 7. Ն. Ֆ. :*

Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Երիտասարդութիւն եւ Շարժումի» (Ժէօնէս է Աքսիոն) կազմակերպած բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի գեղեցիկ դղեակին մէջ Յուլիս 2–28 եւ Օգոստոս 1էն 15: Արձանագրութեան համար դիմել՝

Jeunesse et Action
6, Place de la Rotonde
St -Jérôme - Marseille, Tél. 62.85,10

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացընէ անմահ Շիրվանզադէի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

Ի նպաստ Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան : Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ. :

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնսի – Փավիյոն :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 1ին :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

Դիմել Կապոյտ Խաչի դրասենեակը՝
17, Rue Bleue, Paris 9e

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ օրերը ժամը 16էն 18 :

Ընտանեկան նպաստ (ալլօքասիոն) ըստացող ծնողքներէն կը խնդրուի քառթերը միասին բերել :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) օդափոխութեան կայանը կը վերաբացուի Յուլիս 2ին : Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

Urgent à céder
Prix intéressant
Fonds de Librairie BARSAMIAN
46, Rue Richer - Paris (9e)
sur cour
en plein centre Paris
Possibilité reprise petit stock
Tél. : PROvence 64-90

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՊԱՆԴՈԿ ՄԸ
ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

QUEENS' HOTEL

76, Queensborogh Terrace
— LONDON W2 —
BAYSwater 1027, 1101

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի 40 հոգինոց երկսեռ Արմենիա երգչախումբը, մեծ պատրաստութեամբ պիտի տայ համերգ մը, Շաբաթ. երեկոյ (Յունիս 16), ժամը 8·30ին, Լիոնի ՌԱՄՕ չքեղ սրահին մէջ :

Կարգադիր յանձնախումբը կը յուսայ որ Լիոնահայութիւնը խուռներամ ներկայ պիտի ըլլայ այս համերգին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր : Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով :

Երեկոյին աւանդական շամփուրով եւ գառնուկի խորոված :

ՄՈՒՏՔ 1 ՆՈՐ ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրուան (ժամը 13ին) գին 12 Ն. Ֆ. :

Կը խնդրուի արձանագրուիլ դիմելով Աղքատախնամի դրասենեակը :
32 Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ՓՌՕ. 77–73) :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով :

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նօրէն մինչեւ Անկէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք 12·05, 12·17 13·26, 13·54, 14·30 եւ 15ին յաջորդաբար :

1962
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ ԱՆՑՈՒՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզէն խմբական եւ ընկերակցութեամբ մեկնումներ Շաբաթ օրերը՝ 30/6, 14–7, 28–7, 4–8, 11–8 եւ 1–9 :

Երկաթուղի եւ օդանաւ 24 օր ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ.— 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱ, 16 օր ԵՐԵՒԱՆ : Փարիզէն Փարիզ 2·300 Ն. Ֆ.

Օդանաւով ճամբորդութիւն, 11 օր, Փարիզէն Փարիզ, Կիրակի 29–7 եւ 5–8
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Ճամբորդութեան գին՝ 2·370 Ն. Ֆ.

Մասնաւոր խումբեր ՍՈԽՈՒՄԻ ԵՒ ՊԱԹՈՒՄԻ համար

Տոմսերը բոլոր ուղղութիւններու համար

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ, եւն. եւն.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

« Tourpol »

AGENCE DE VOYAGES INTERNATIONAUX
SECTION ARMÉNIENNE

21, Rue Bergère, Paris-9e — Métro Montmartre — Tél. PRO, 31-04

Բաց է ամէն օր, բացի Կիրակի օրերէն, ժամը 9էն 12 եւ 14էն 18·30 (Շաբաթ՝ 9էն 12) : Հայերէն խօսող պաշտօնեայ ամէն օր ժամը 17էն 18·30 :

Դիմումի վրայ, ձրի կը զրկենք այս ճամբորդութիւնը նկարագրող մեր թռուցիկները :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ԴԻՒՐԻՆ, ԱՐԱԳ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎ ԱՌԱՔՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ՝

SICOMEX

(Ֆրանսական եւ Խորհրդային կառավարութեանց արտօնութեամբ) :

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ :

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ԾՐԱՐԸ ՍՏԱՑՈՂԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Մեր քովը պիտի գտնէք միշտ, ապրանքի լաւագոյն տեսակները՝ շատ նը-պաստաւոր գիներով :

SICOMEX

20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE ou MADELEINE

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— Կնոջական ամառնային զգեստի կերպասներ, հարազատ անգլիական կերպասներ՝ իրապէս բացառիկ գիներով, կօշիկի տեսակներ, կարեղէն, հիւսուածեղէն, ճերմակեղէն, ժամացոյցներ, պատրաստ զգեստներ եւայլն :

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔՆ Է՝
ՄԻԱՅՆ 25 Ն. Ֆ. ՄԻՆՉԵՒ 20 ՔԻԼՕ

Շուտով ՈՒՋԵՑԷՔ եւ ՁՐԻ ԿԸ ՍՏԱՆԱՔ մեր ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ցուցակները :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը զրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ — MERCREDI 13 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9426 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5227

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻՆ

Մոսկուայի կոմսոմոլսկայա Փրաւտան կը հաղորդէ որ այն երկու հայ երիտասարդները որոնք անցեալ Սեպտեմբերին փորձած էին փախչիլ խորհրդ. « դը – բախէն» մահուան դատապարտուած են եւ պիտի գնդակահարուին։ Վճիռը չի կրնար վերաքննուիլ։

Տակաւին թարմ է յիշողութիւններու մէջ, այս երկու երիտասարդներու պատմութիւնը։ Հայաստանի ներքին դիծերու վերապահուած մէկ օդանաւի մէջ, ղէնքի սպառնալիքի տակ կը փորձէին ստիպել օդաչուն որ անոնք խորհրդային սահմանը, բայց հակառակ ստացած դաստակի հարուածներուն, Երեւանցի օդաչուն կը յաջողէր էջք մը կատարել։

Սերժ Թումանեան, 25 տարեկան եւ Հնդիք (?) Սեքոյեան մահուան դատապարտուեցան եւ պիտի գնդակահարուին։

ՏՒՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ ԿՈՏՐԵՑ

Երեւանի մարզադաշտին վրայ, Տէր – Յովհաննիսեան փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ, կոտրելով երկարութեան ոս – տումի համաշխարհային մրցանիշը որ ցարդ կը պատկանէր, ամերիկացի սեւին՝ Հալֆ Պոսթընի։ Տէր–Յովհաննիսեան 8 մեթր 31 ցտակեց, Ամերիկացիին մրցա – նիշն էր՝ 8 մեթր 28։

Տէր – Յովհաննիսեանի յաջողութիւնը արձանագրած դատ նաեւ Ֆրանսական պատկերասփիւռն որ կիրակի իրիկուն, մարզական իր յատկագրին մէջ ցոյց տը – ւաւ Տէր – Յովհաննիսեանի ոստումը, Երեւանի մարզադաշտին վրայ։

Ծնած 1938 Մայիսին, Տէր – Յովհան – նիսեան 78 քիլօ կը կշռէ, 1 մեթր 86 հասակ ունի։

Բազմակողմանի մարզիկ, արդէն ա – նուն հանած է զանազան առիթներով։ Զաւակն է Խորհրդային Միութեան սա – րաձգութեան առաջին ախոյեանին։ Շատ արագ վազող, երկու մեթրէ աւելի բարձրութիւն ցատկող ալ է։

ԱՆԳԱՐԱ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՐԻ « ԼԸ ՄՈՆԴ »

Օրէ օր աւելի չփոթ կը դառնայ Թուրքիոյ կացութիւնը, կը դրէ «Լը Մոնդ»ի պատասխանատու թղթակիցը։

Անօթ են ինչօնիւի դժուարութիւնները նոր դաշինք մը կազմելու համար։ Ծեր պուլէնթ չի կրնար միջին ճամբայ մը գտնել Աթաթէրքի հաստատած հանրապետական ժողովրդավարական ճայրայեղներուն միջեւ։ Ազգային ներում կը պահանջեն Եասըճադեղներուն համար, մինչ նոյնիսկ բանտարկեալներուն համար, մինչ նոյնիսկ բանտարկեալներուն համար, մինչ նոյնիսկ բանտարկեալ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Անցեալին Արեւմուտքի մէջ հայագիտութիւնը կարեւոր դեր մը խաղաց հնդեւրոպական լեզուներու բաղդատական լեզուաբանութեան ուսումնասիրութիւններու շրջանակին մէջ: Հայերէնի ուսումնասիրութեան ռահվիրաները ըրին բազմաթիւ հետազօտութիւններ եւ սրխալներ, զորս կը մատնանշէ փրոֆ. Էդ. Աղայեան իր արժէքաւոր գործին՝ «Հայ լեզուաբանութեան պատմութեան» մէջ (Երեւան, 1958): Հնդեւրոպական լեզուներու կարգին հայերէն լեզուին տեղը ճշդելու գործին մէջ կատարուած սրխալները վերցնելու համար կարեւոր դեր խաղաց գիտնական Հ. Հիւպշման, որ հայերէն լեզուին մասին կատարած հիմնական ուսումնասիրութեամբ մը ճշդեց անոր անկախ նկարագիրը հնդեւրոպական լեզուներու շրջանակին մէջ (1877): Հիւպշմանի հայերէն քերականութիւնը, երբ լոյս տեսաւ 1897ին, սրբագրեց ուրիշ սխալներ ալ: Այստեղ պէտք է յիշատակենք նաեւ Արեւմուտքցի ուրիշ գիտնականներ, որոնք շատ աշխատանք տարին հայագիտութիւնը զարգացնելու համար: Այդ գիտնականներէն են, օրինակ, Սոֆուս Պուկկէ, Էվալտ Լիտեն, Անթուան Մեյէ, Մ. Կրամոն, Հոլկեր Փեթերսըն, Ֆր. Մաքլեր, Եոզեֆ Քարսթ, Լուի Մարիես, Է. Պենվենիսթէ, Վ. Փիսանի եւայլն: Հայկական ուսումնասիրութիւններու համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն արեւմտեան լեզուներով հրատարակուած երկու պարբերականներ՝ Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէն, որ սկսաւ լոյս տեսնել 1920ին, Ա. Մեյէի եւ Ֆր. Մաքլերի կողմէ եւ Յայթշռիֆթ Ֆիւռ Առմենիշէ Ֆիլոլոկի, որ սկսաւ հրատարակուիլ Մարպուրկի մէջ 1901ին, Ն. Ֆինքի կողմէ: Անոնք իրենց շուրջը հաւաքեցին հնդեւրոպական բաղդատական շրջանակին մէջ հայերէն լեզուի ամենակարեւոր հետազօտիչներու՝ Ա. Մեյէի եւ Հոլկեր Փեթերսընի ըմբռնումներուն ազդեցութեան տակ գտնուող հայագէտներուն գիտական գործունէութիւնը:

Կարելի չէ նկատի չառնել նաեւ Վիէննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեաններուն գործունէութիւնը: Վենետիկի Մխիթարեանները, թէեւ շատ սխալներ գործեցին առանց քննութեան հրատարակելով բազմաթիւ աշխատութիւններ, այնուամենայնիւ նուազ ճշմարիտ չէ, որ անոնք մեծ արժանիք կը ներկայացնեն իրենց բառագիտական, հնագիտական, հայ հին գրականութեան ուսումնասիրութեան եւ Ե. դարէն մինչեւ միջնադարու հայ գրողներու գործերու հրատարակութեան գործին մէջ: Վենետիկի Մխիթարեանները հրատարակեցին նաեւ մեծարժէք բառարաններ, բացատրական քերականութիւններ, ինչպէս եւ այլ աշխատութիւններ:

Այսուհանդերձ Վենետիկի Մխիթարեաններու այս ճիւղը, ինչպէս նաեւ Բազմավէպ հանդէսը, հայկական ուսումնասիրութիւններու զարգացման մէջ չունեցան այն կշիռը, զոր ունեցաւ Վիէննայի Մխիթարեաններու գործունէութիւնը, որոնք տուին մեծ գիտնականներ, ինչպէս, օրինակ, Արսէն Այտնեան եւ Յակոբոս Տաշեան, առանց խօսելու անոնց «Հանդէս Ամսօրեայ» պարբերականին կարեւորութեան մասին, որ ինքզինք պարտադրեց իր գիտական արժէքով եւ որ այս տարի կը տօնէ հայագիտութեան բնագաւառին մէջ կատարած իր բեղնաւոր գործունէութեան 75ամեակը:

Բայց 1936ին մեռաւ Ա. Մեյէ եւ անոր հետ անհետացաւ ամենակարեւոր հայագէտը եւ Արեւմուտքի մէջ հայագիտական ուսումնասիրութիւններու ոգեւորիչը: 1938ին մեռաւ նաեւ Ֆր. Մաքլեր, իսկ այս երկուքին հետ անհետացաւ Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէն պարբերականը: Իրաւ է, թէ հայկական ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակուէին հնդեւրոպական ուսումնասիրութիւններու սահմանուած բազմաթիւ պարբերականներու մէջ, բայց շատ հազուադէպ կերպով, հայագէտներու շարքերը նօսրացած ըլլալով: Արեւմուտքի մէջ մնացին քանի մը գիտնականներ, որոնք կը հետաքրքրուէին հայկական ուսումնասիրութիւններով, բայց հիմնականին մէջ անոնց մը տազբաղումը տարբեր բնագաւառներու մասին էր: Այս գիտնականներէն էին՝ Էմիլ Պենվենիսթէ (Ա. Մեյէի աշակերտներէն), Վիթթորէ Փիսանի, Վինտեքենս, Մ. Լերոյ: Թէեւ Ա. Մեյէ նշեց հայագիտութեան մասին շարք մը մեծ հարցեր, որոնք կը սպասէին իրենց լուծման, այս լեզուի մասին եղած գիտական հետաքրքրութիւնը կը նուազէր: Բայց, թէ որքան կարեւոր է այս լեզուն, ներկայիս այդ կ'ապացուցանեն բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, զորս կը պարտինք համբաւաւոր գիտնականներու, որոնք զբաղեցան գիտնական Արարատ Ղարիբեանի ներկայացուցած հարցերով ի մասին հայկական բարբառներու ուսումնասիրութեան մատուցած կարեւոր նշումներուն:

1920էն ետք, հայագիտական հետազօտութիւններու կեդրոնը փոխադրուեցաւ, բնականաբար, Հայաստան, ուր գոյութիւն ունէին այս հետազօտութիւններու զարգացման համար լաւագոյն պայմաններ: Հայագիտութեան շարունակական զարգացման եւ այս բնագաւառին մէջ Արեւմուտքի հետազօտողներուն հետ կապ հաստատելու համար արգելք հանդիսացան, որոշ ժամանակաշրջան մը, Ն. Մառի տեսակէտները: —Հայագիտութեան բնագաւառին մէջ Հայաստանի ակադեմիային բազմակողմանի գործունէութիւնը, այն իրողութիւնը, որ Հայաստան քանի մը տարիէն պիտի ունենայ մօտաւորապէս 1200 գիտական աշխատակիցներ ընկերային գիտութիւններու հիմնարկութիւններուն մէջ, այն իրողութիւնը, որ Հայաստանի մէջ հայագիտութեան մասին հարիւրաւոր աշխատութիւններ կը հրատարակուին ամէն տարի, դրական եւ մղիչ ազդեցութիւն մը կ'ընեն Արեւմուտքի հայագիտական հետազօտութիւններուն վրայ:

Վ. ՊԸՆԸՅԵԱՆՈՒ

(1 Շար.)

ՄԱԿ-Ի ՆԻԻԹԱԿԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱԿի քարտուղարութիւնը Լա Հէյի միջազգային ատեանին դիմած է իրաւարարական վճիռ մը ստանալու համար՝ թէ ի՞նչ պէտք է ընել այն անդամներուն, որոնք երկու տարիէ աւելի պարտական մնացած են իրենց անդամավճարներով եւ թէ ամէն անդամ պարտաւոր չէ՞ ընդհ. ժողովի մեծամասնութեամբ տրուած որոշման մը գործադրութեան համար պէտք եղած ծախքին մասնակցելու իր կարողութեան համեմատ:

Պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն ՄԱԿի 104 անդամներէն 37ը պարտազանց գտնուած են, եւ ըստ կանոնագրի երկու տարիէ աւելի պարտք ունեցող անդամ մը կը կորսնցնէ իր ձայնի իրաւունքը: Վերոյիշեալ 37 պետութիւնները երկու տարիէ աւելի պարտական են իրենց անդամավճարը առանց նկատի ունենալու 1962 թուականը: Ասոնք են՝ ափրեւասիական, համայնավարական — արբանեակ, հարաւային — ամերիկեան եւ քանի մը եւրոպական երկիրներ:

ՄԱԿի քարտուղարութիւնը խոհեմութիւն կը համարի ուրեմն, այս պարտազանց անդամներուն հանդէպ որեւէ միջոց ձեռք առնել եւ զգաստութեան հրաւիրել՝ միջազգային իրաւական վճիռ մը հանելով, բայց միւս կողմէ սնանկութիւնը կը սպառնայ իրեն քանի որ իր պիւտճէին բացը հասած է 75 միլիոն տոլարի:

Աւելի վտանգաւոր է երեւոյթը ՄԱԿի արտակարգ ձեռնարկներուն բոլոր անդամներու նիւթական մասնակցութեան համար ծագած վէճին տեսակէտով: Տարակարծութիւն կայ օրինակ Քոնկոյի խաղաղեցման եւ Կազայի չէզոք սահմանագծին պահպանման ծախքերուն մասին: Ֆրանսա, Պելժիա, համայնավարարբանեակ երկիրներ եւ Հարաւային Ափրիկէ կը մերժեն Քոնկոյի ծախքերուն մասնակցիլ: Խորհրդային Միութիւնն ալ Կազայի գծին ծախքերով չի հետաքրքրուիր: Ասոնք երեւոյթներ են որ ՄԱԿի մէջ կը մտցնեն կողմնակալութեան ոգին՝ նաեւ նիւթական ճնշում բանեցնելով եւ կրնան վեթոյէն աւելի ազդեցիկ ըլլալ, տկարացնել ՄԱԿի ուժը, եւ այն ատեն չի գիտցուիր թէ ո՛ւր կը մնայ «անբաժանելի խաղաղութիւնը»:

Ներկայիս բացառիկ ձեռնարկներու հիմնադրումին համար ՄԱԿը 200 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ընելու սկսած է, որուն կէսը՝ հարիւր միլիոն ստանձնած են Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները եւ տասը միլիոն տոլար ստորագրած է Գերմանիոյ Դաշն. Հանրապետութիւնը (թէեւ անդամ իսկ չէ, այլ կը մասնակցի ՄԱԿի մշակութային կազմերու): Բայց ի վերջոյ ՄԱԿին պիտի կապուի՞ ամէն պետութիւն հոգւով եւ մարմնով, որպէսզի փարատի սնանկութեան մղձաւանջը:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Փարիզահայութիւնը վերջերս բախտն ունեցաւ ներկայ գտնուելու թատերական ներկայացման մը որ կրկնուեցաւ բեմադրութեամբ Տ. Նշանեանի: Այդ թատերախաղն էր «Խամաճիկները» (Թարգմանութիւն Ֆրանսական անուանի գրագէտ Փիէռ Վոլֆի գործին):

Առաջին ներկայացման առթիւ, Պ. Արտաշէս Գմբէթեան ձեռնհասօրէն արտայայտուած էր, այս սիւնակներուն մէջ: Աւելորդ չենք նկատեր սակայն անդամ եւս խօսիլ այս ներկայացման մասին, նկատի առնելով անոր արձանագրած յաջողութիւնը:

Մեծ հաճոյք մըն է ընդհանրապէս, հայկական հոգիով օժտուած անձերու համար, վայելել նման հայկական երեկոներ, մանաւանդ երբ անոնք իսկական վայելք մը կը շնորհեն հանդիսատեսին, ինչպէս պարագան էր յիշեալ ներկայացումին:

Ընդհանուր առմամբ պէտք է ըսել թէ բոլոր դերակատարները յաջող էին:

Գաղութիս քաջ ծանօթ են արդէն դերակատարներէն շատերը, ինչպէս Տիկին Նշանեան, Պ. Պ. Գմբէթեան, Մարգարեան, Բշտիկեան, որոնք անդամ մը եւս եկան հաստատելու իրենց ուժեղ խաղարկութիւնը: Նորեկ եւ սկսնակ դերակատարները գովելի էին նմանապէս իրենց խաղով, ինչպէս օրիորդներ Թօփալեան, Թարօն, Մարանկօղեան, Պ. Գզիրեան եւ ուրիշներ:

Բայց անակնկալ եւ մեծ յայտնութիւն մը եղաւ բոլորիս համար, Պոլիսէն Փարիզ ժամանած Անտոնեան ամոլին խաղարկութիւնը, պէտք է անձամբ տեսնել զիրենք, կարենալ հասկնալու եւ գնահատելու համար անոնց կարողութիւնը:

Տիկին Տէյիրմէնճեան — Անտոնեան Մարքիզուհի Մոնքլարի դերին մէջ, ուղ-

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

(ԿԱՐՄԻՐ ԱԿՆՈՑՈՎ)

ԽՄԲ.— 44 տարի անցած է այն օրէն ի վեր՝ երբ տեղի ունեցաւ Սարդարապատի բախտորոշ հերոսամարտը թուրք բանակներու դէմ: Հայաստանի համայնավարները երբեք չէին արտասաներ այս տեղանունը, որ արդէն, այժմ, կը կոչուի Հոկտեմբերեան: Չէին արտասաներ, որովհետեւ պատմական այս վայրը, իր հերոսամարտին թուականով (1918 Մայիս) եւ արդիւնքով (Հայաստանի անկախութեան հռչակում) շուք կը նետէր Նոյեմբերեան դէպքերուն վրայ: Յանկարծ բացուեցան շրթները եւ Սարդարապատի անունը երեւցաւ Թոփչեանի յօդուածին եւ կաթողիկոսին կոնդակին մէջ: Եւ ահա «Սով. Հայաստան» ամսագիրը (Ապրիլի թիւ) երկար յօդուած մը կը հրատարակէ Սարդարապատի հերոսամարտին մասին, դէպի «Սարդարապատի հերոսամարտին պատմական վայրերը այցելութեան մը առթիւ»:

Փոխուած է հիմա Սարդարապատի ոչ միայն անունը, այլ եւ պատկերը: Սով. Հայաստան կուտայ նաեւ տեսարաններ քաղաքին փողոցներէն ու պաշտօնատուներէն: Եւ այս առթիւ կը պատմէ հերոսամարտը ըստ բոլշեւիկեան պատմագրութեան սովորութիւններուն՝ ուրանալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը, նսեմացնելով հայ զինուորական վարիչները եւ յաղթանակէն բաժին հանելով ... Ռուսերուն: Փոյթ չէ, թող պատմեն ինչպէս որ կ'ուզեն, բայց թող ընդունին որ իսկական հերոսամարտ մըն էր Սարդարապատի ճակատամարտը, որու մասնակցեցան մեծ ու պզտիկ, աղջիկ ու տըղայ, ամբո՛ղջ Հայութիւնը: Օր մըն ալ կ'ընդունին հարկաւ թէ Սարդարապատն էր որ տուաւ արդի Հայաստանը: Երբ Սարդարապատի հերոսամարտը կ'ընդունին, վաղը կ'ընդունին նաեւ թուականը, — Մայիս 28, օր յաղթանակի եւ Հայաստանի անկախութեան:

Անփոփոխ կուտանք Սարդարապատի հերոսամարտին պատմութիւնը այն ձեւով որ հայ բոլշեւիկը կը պատմէ, քիչ մը ծուռ բերան, յանախ սխալ, — նախակրթարանի մեր տղոց կը թողունք պատմական սխալներուն սրբագրութիւնը:

Սարդարապատի հերոսամարտի պատմական վայրերն անձամբ տեսնելու եւ ուսումնասիրելու նպատակով մեկնեցի Սարդարապատ, որ վերանուանուած է Հոկտեմբերեան:

Ի՞նչ էր իրենից ներկայացնում Սարդարապատը: Դա Արարատեան դաշտում, եթէ չասենք անապատային, ապա կիսանապատային գօտի էր: Դաշտի մեծմասը աղուտներ էին, զռեր ու ճահճուտ: Արագածից սնուող մի քանի առու, որ չգիտես ինչու մենք գետ ենք անուանում, ոռոգում էին Էջմիածնի շրջանի հողերի մի մասը. Արաքսից հանուած առուները չէին հասնում երկաթագծին եւ ոռոգում էին նրանից հարաւ ընկած գիւղերի ոչ բոլոր հողերը: Դաշտի նախադրանն ընկած Սարդարապատի կայարանը կառուցուած էր բառիս իսկական իմաստով անջուր անապատում: Արաքսից հանուած առուն հազիւ հասնում էր Սարդարապատ գիւղը, որ կայարանից երկու — երեք կիլոմետր հարաւ է ընկած: Իսկ կայարանը չոր էր ու ցամաք: Երկաթուղային երթեւեկութեանն սպասարկող մի քանի անշուք չէնքերի շարքում աչքի էր ընկնում յատկապէս ջրհան աշտարակը: Որքան յիշում եմ, ջրհան աշտարակի մօտ ընդամէնը երեք հատ թոքախտաւոր ծառ կար. այդ «ովասիսի» չորս կողմը, որքան աչքդ բռներ օձ ու կարիճով հարուստ զռեր էին: Ահա Սարդարապատի ֆլօրան (բուսականութիւնը) եւ ֆաունան (կենդանաշխարհը):

Օտարերկրացիները սիրում են մեր երկիրն անուանել հակապատկերների երկիր: Այդ հայեացքի ճշգութեան ամենատիպիկ ապացոյցը Սարդարապատն է: Մեր լեռնաշատ երկրում մօտակայ ոչ մի բլուր անդամ Սարդարապատը չի պաշտպանում ոչ տապից եւ ոչ էլ ցրտից: Օդի ջերմութեան ամենաբարձր եւ ցրտութեան ամենացածր աստիճանը Հայաստանում արձանագրուած է Սարդարապատում: Արագածի ու Արարատի յաւերժական ձեան փայլի տակ ոչ թէ յուլիսն ու օգոտոտը, այլ մայիս — յունիսն անդամ ցերեկը տանջում են քեզ իրենց տօթով, բայց իրիկնային մթնշաղի հետ երկու կատարներից էլ իջնում է մի կախարդական զով, որ մոռացնել է տալիս ցերեկուայ շոգը:

Թիֆլիսից օրական մի մարդատար գնացք էր Սարդարապատի վրայով գնում Ջուլֆա եւ մի գնացք էլ ետ վերադառնում: Այնուհետեւ անցնում էին մի քանի ապրանքատար գնացքներ: Մնացած ժամանակ կայարանի բնակիչները բարձրանում էին ջրհան աշտարակի գագաթը, որ մի փոքր հովանային:

Խորհրդային կախարդական գաւազանի զարկով հին Սարդարապն այլեւս չկայ. նրա տեղ իր ծառազարդ ու ծաղկազարդ լայն փողոցներով, իր բազմաթիւ զրօսայգիներով դէպի Արագածի լանջերն է բարձրանում մի նոր քաղաք՝ Խորհրդային Հայաստանի ամենաբարեւտես քաղաքներից մէկը:

(1 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԵՎՈՐ ՂԵՂՄՈ

ՊՐՍՈ ՄԱՍԱՅԻ

— Դուրսկողմն ալ իմ մարդիկ կան, ըսաւ Մկլտչ Ղազարեան։ Ես հոս չեմ վախնար։ Ինչ ալ ըլլայ, ես հոս եմ ապահով։

— Ո՛չ, ինչ եղած է առտուց։ Մեզի համար ալ անհասկնալի է։ Ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան։

— Ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան, կրկնեց Մկլտչ։ Ես ալ չեմ գիտեր։ Ես ալ կ՚ուզեմ գիտնալ։ Ես ալ կ՚ուզեմ գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան։

Ղազարեան ուսերը վերցուց։

— Ես ալ չեմ գիտեր, ըսաւ։ Ես ալ չեմ գիտեր։ Ես ալ կ՚ուզեմ գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան։

Մկլտչ ոտքի ելաւ։

— Ուրեմն, ըսաւ, ես ալ պէտք է երթամ, որ գտնեմ պատասխանը։ Ես ալ կ՚ուզեմ գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան։

Ղազարեան ոտքի ելաւ։

— Ես ալ կ՚ուզեմ գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան։

Մկլտչ ետ դարձաւ։

— Ես ալ կ՚ուզեմ գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար ձերինները ձեզ ձգեցին ու փախան։

Ղազարեան ետ դարձ

Այրի Տիկին Արմէն Շանթ եւ զաւակ-ները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա-մուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԷՆ ՍԵՂԲՈՍԵԱՆ – ՇԱՆԹԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 11ին Կառչի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Աշխէն Տնկոյեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց քրոջ, զաւկին եւ ազգականին՝

ԶՈՒԱՐԹ ՖԼՈՒՏԻ
(Ծնեալ Տնկոյեան)

մահուան քառասունքին առթիւ: Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա-կը յարգողները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը խօսին՝ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ «Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդը», Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ՝ «Նոր Սերուն-դի ծրագիր կանոնագիրը »:

Դասախօսութիւնէն ետք՝ ընկերական հանդիպում :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վատիկանի ռատիոկայա-նէն հայկական պատարագ եւ քարոզ պի-տի ձայնասփռուի առաւօտեան ժամը 10·30ին, հետեւեալ ալիքներու վրայ :

Կարճ ալիք.— 31·10, 25·55, 19·84 մեթր, միջակ ալիք.— 296 մեթր :

Պիտի պատարագէ՝ Գերպ. Ստեփան Թ. Ծ. Վ. Ստեփանեան: Պիտի քարոզէ Գերպ. Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեան՝ նիւթ ունենալով «Տիեզերական Ս. Ժողովնե-րը»:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւն-ները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բա-րեկիրթ եւ յառաջադէմ ոեւէ աշա-կերտ: Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ
ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա-մավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը Յունիս 24, Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն եւ նուագ : Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ.:

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փան-թէնէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջ-նել Ռէնսի – Փավիյոն:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողո-վը այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Ահարոնեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկա-յութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը, այս Կիրակի ժամը 16ին, վար-ժարանին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամա-խօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Իսիի գաղութը եւ ծը-նողքները :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկաղեան վարժարանի ամա-վերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տե-ղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահպատակ, զինուորական ծա-ռայութիւնը կատարած, կարող երիտա-սարդ մը, լաւ Ֆրանսերէն գիտցող, Ֆը-րանսայէն դուրս լաւ եւ պատասխանա-տու գործի մը համար :

×

Երիտասարդ մը, Փարիզի արտածման գրասենեակի մը համար, մանիւթանսիոն եւայլն:

Դիմել՝ ԱՆՁԱՄԲ Յառաջի խմբագրու-թեան :

Urgent à céder
Prix intéressant
Fonds de Librairie BARSAMIAN
46, Rue Richer - Paris (9e)
sur cour
en plein centre Paris
Possibilité reprise petit stock
Tél. : PRO vence 64-90

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ
ՁՄԵՌԸ
ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ
ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ
ԱՄԱՌԸ
ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ
ALEXANIAN
ԱԾՈՒԽ – ՄԱԶՈՒԹ

Bureaux	Chantier
10 bis, Bd. Rodin.	7, Rue du Pourtour
ISSY-LES-MOULINEAUX	MEUDON
MIC. 28-79	OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցան-կը ստանալու համար :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր : Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով :

Երեկոյին աւանդական շամփուրով եւ գառնուկի խորոված :

ՄՈՒՏՔ 1 ՆՈՐ ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրուան (ժամը 13ին) գին 12 Ն. Ֆ.:

Կը խնդրուի արձանագրուիլ դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը : 32 Բիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ՓՌՕ. 77–73):

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով :

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նօրէն մինչեւ Անկէն, անցնիլ կա-մրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք 12·05, 12·17 13·26, 13·54, 14·30 եւ 15ին յաջորդաբար:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Երիտասարդութիւն եւ Շարժումի» (Ժէօնէս է Աքսիոն) կազմակերպած բա-նակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի դեղեցիկ գղեակին մէջ Յուլիս 2–28 եւ Օ-գոստոս 1էն 15: Արձանագրութեան հա-մար դիմել՝

Jeunesse et Action
6, Place de la Rotonde
St-Jérôme - Marseille, Tél. 62.85,10

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայա-ցընէ անմահ Շիրվանզադէի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

Ի նպաստ Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան : Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին :

ՕԳՈՍՏՈՍ ՕԳՈՍՏՈՍ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
VILLA ROSALIA - CANNES · COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Բիւ Պլէօ
ԼԻՈՆ.— Վ. ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Բիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ:
ՏԷՍԻՆ.— Ժ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Բիւ Պռանլի :
ՎԻԷՆ.— ՕՐ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Բիւ տէ Սելէսթ :
ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Ա. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Բիւ Թառանթէզ :
ՎԱԼԱՆՍ.— ՕՐ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօթ տէ Շափըլիէ :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Խ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժանս, Քանըպիէռ :
ՆԻՍ.— ՕՐ. Շ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ. Մանեան :

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի (պիյէ քոլէքթիֆ) համար, վճարելով 200 Ն. Ֆ.:

Սեփական միջոցներով եկողներէն կանխավճար՝ 50 Ն. Ֆ.:

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 14 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9427 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5228

ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇԸ

Շօշափելի իրականութիւն է այսօր Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանը:

Տակաւին երկու տարի առաջ, այդ իրականութիւնը մշուշի մէջ պարուրուած մտածում մըն էր՝ քանի մը հաւատաւորներու մտքին մէջ:

Մշուշը շուտով անհետացաւ եւ մտածումը դարձաւ ծրագիր: Մտքերը պայծառացան: Ծրագիրը գործի վերածելու համար անհրաժեշտ նախնական քայլերը առնուեցան եւ հաւատաւորներու խմբակը ճամբայ ելաւ, ի ձեռին ունենալով յատակագիծ մը միայն թուղթի վրայ ...

Շինութեան նախաձեռնողները, բացի իրենց հաւատքէն եւ ամէն դժուարութիւն ու խոչընդոտ յաղթահարելու անյողդողդ կամքէն, ոչինչ, կամ գրեթէ ոչինչ ունէին:

Այսպէս ճամբայ ելան եւ բախտը տնօրինեց, որ իրենց ճամբուն վրայ հանդիպին աղնուական Հայուհիի մը, որ ձեռք երկարեց իրենց եւ ըսաւ.—

— Ձեզի հետ եմ եւ կարելիս պիտի ընեմ, որպէսզի հասնիք ձեր մուրազին:

Տիկին Սոֆիա Լեւոն Յակոբեան 30·000 տոլար դրաւ Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան տրամադրութեան տակ, որպէսզի Հիմնարկութիւնը կառուցանէ Աթէնքի մէջ Լեւոն Սոֆիա Յակոբեան վարժարանը:

Լոյս իջաւ եւ արեւ ծագեցաւ նախաձեռնողներու ճամբուն վրայ:

Կամքերը աւելի կռանուեցան եւ ջիղերը աւելի լարուեցան:

Ծրագիրը՝ իրականութիւն դառնալ ըսկսած էր արդէն:

Տիկին Սոֆիայի նուիրաբերման ոգին վարակիչ դարձաւ նաեւ ուրիշներու համար: Հայու սիրտ եւ հոգի ունեցող մարդիկ, Յունաստանէն թէ արտասահմանէն, աղիւս մը, գերան մը, քանի մը գամ, ափ մը շինութեան շաղախ բերին ու գրին նախաձեռնողներու տրամադրութեան տակ, որպէսզի ժամ առաջ բարձրանար յոյսի եւ լոյսի հնոցը, որ պիտի կոչուէր Լեւոն – Սոֆիա Յակոբեան վարժարան:

Այսօր, երկու տարի յետոյ, իր պարթեւ հասակը ցցած է արդէն այդ վարժարանը: Ամէնէն արդիական եւ փառաւոր կառուցուածքով: Իր բոլոր յարմարութիւններով: Եռայարկ շէնք մը, որուն բոլոր անկիւններուն մէջ մարդ կը զգայ ջերմութիւնը Հայու արեւուն: Արե՛ւ՝ յոյսի եւ հաւատքի: Արե՛ւ՝ Հայու յաւերժութեան:

Այդ արեւը, յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ, պիտի ջերմացնէ հայ մանուկներու եւ պատանիներու մատաղատի հոգիները եւ զանոնք պիտի թրծէ Արմենական ցեղի հպարտութեամբ ու ինքնավստահութեամբ:

Եւ պիտի խոստովանին որ այդ հպարտութիւնն ու ինքնավստահութիւնը իրենց ներշնչեց մէկ հայ կին, գաւառացի մէկ պատուական կին, Տիկին Սոֆիան:

Լեւոն – Սոֆիա Յակոբեան վարժարանը խորհրդանիշն է Հայու շինարար ու ստեղծագործ ոգիին:

Խորհրդանիշը նաեւ վազուան, մեր լուսաշող ապագայի նկատմամբ Հայութեան ունեցած խոր եւ անխախտ հաւատքին:

Պատիւ՝ իսկական հայ կնոջ տիպարը հանդիսացող մեծ բարերարուհիին, Մայր Սոֆիային:

Պատիւ նաեւ շինութեան նախաձեռնողներուն եւ բոլոր օժանդակներուն, որոնք անսակարկ զոհաբերեցին թէ իրենց հոգեկանէն եւ թէ նիւթականէն, որպէսզի Հայուն արեւը չմարի օտար հորիզոններու վրայ:

Խմբագրական՝ «ԱԶԱՏ ՕՐ»Ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մինչ կը սպասուէր Պեն Խետտայի յայտարարութեան, Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն զոհացում տալու համար, առջի իրիկուն, ուշ ատեն, կ՚ըսուէր թէ ալժերացի պարագլուխը պիտի չխօսէր, այլ՝ «ԱՀԱԿ»ը յայտարարութիւն մը պիտի յանձնէր մամուլին Չորեքշաբթի օր:

Այս փոփոխութեան առթիւ բազմաթիւ զրոյցներ եղած են: Մինչ ոմանք կը կարծեն թէ նման յայտարարութիւն մը ոչ մէկ զոհացուցիչ նորութիւն պիտի բերէ Եւրոպացիներուն, ուրիշներ կը գտնեն թէ այս փոփոխութիւնը այլ նշանակութիւն մը ունի: Պաշտօնական յայտարարութիւն մը յանձնելով մամուլին, «ԱՀԱԿ»ը կ՚ուզէ իրաւական ձեւ մը տալ այդ բնագրին, ինչ որ կարեւոր է: Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է թէ բնագրին հրապարակումէն առաջ, ոչ մէկ բան կարելի եղած էր գուշակել: Խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէր Ալժէի Ռոշէ – Նուառի եւ Թունուզի շրջանակներուն մէջ:

Այս ամբողջին մէջ, միջնորդի կարեւոր պաշտօն մը ունի, Ժագ Շըվալիէ, Եւրոպացի, Ալժէի քաղաքապետ, ծանօթ է նաեւ որ «Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան» չի պատկանիր: Անպաշտօն կերպով կը հերքուի նաեւ թէ Քրիմ Պելքասէմի ներկայութիւնը Առժամեայ Գործադիր մարմնին մօտ կապ ունենայ, Գաղտնի Բանակի կամ Եւրոպացիներու հետ եղած չփումներուն հետ:

Միւս կողմէ ներգաղթը կը շարունակուի առանց դադարի: Ամէն օր հազարաւորներ կը հասնին Մարսէյլի նաւահանգիստը կամ օդակայանները: Հայրենադարձերու նախարարը՝ Պուլէն Մարսէյլ գացած էր առջի օր, անձամբ քննելու համար եղած կարգադրութիւնները:

×

Ծերակոյտի վերջին նիստին ընթացքին, վիճաբանութեանց նիւթ եղած է եւրոպական եւ ատլանտեան խնդիրները: Արտաքին նախարարը շեշտած է այս առթիւ թէ ոչ մէկ ձեւով ատլանտեան զինակցութիւնը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ:

Պէտք է նշել նաեւ թէ հազիւ 50 ծերակուտականներ ներկայ եղած են այս նիստին, խօսողներուն մեծ մասն ալ յիշած են թէ Ծերակոյտը իր մեծամասնութեամբ կապուած է Ատլանտեան Ուխտին «առանց որուն, Եւրոպան այսօր համայնավար կ՚ըլլար, ամբողջութեամբ»:

Էտուար Պոնըֆու խօսք կ՚առնէ խստօրէն քննադատելու համար կառավարութեան դիրքը Եւրոպայի հանդէպ: Կը յիշէ Ֆրանսացի քաղաքական դէմքերու նախաձեռնութիւնները, միացեալ – Եւրոպայի մը համար.— 1925ին՝ Հերիօ, 1929ին՝ Պռիան, աւելի մօտ Պիտօ եւ Շուման (1948): Վերջին 15 տարիներու սակայն Միացեալ Եւրոպայի գաղափարը՝ ԷՌ ՓԷ ԷՖի (կոլեան առաջին համախմբումը) եւ համայնավարներու ընդդիմութեան բախած է: Հռոմի դաշնագրին ոչ տառը ոչ ալ ոգին յարգուած են Ֆրանսայի կողմէ, կը շեշտէ Սէն Է Ուազի ծերակուտականը:

Կը խօսին նաեւ ընկերվարական (Պելկու), համայնավար (Տիւքլօ) և զանազան հոսանքներու պատկանողներ: Միթրան կը ծանրանայ Ֆրանքեւափրիկեան խնդիրներու ձախողութեան վրայ:

Վերջին խօսողն է արտաքին նախարարը որ իր եզրակացութեան մէջ կը շեշտէ թէ կարելի չէ ըսել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Եւրոպան, բայց Ֆրանսա անոր յառաջապահը եւ զայն ոգեւորողը պէտք է ըլլայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հակառակ բոլոր նախատեսութիւններուն, Պեն Խետտա կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ Չորեքշաբթի առաւօտ, Թունուզի մէջ որմէ անմիջապէս ետք Գահիրէ մեկնեցաւ:

Պեն Խետտա յայտնեց թէ խաղեր կը կատարուին ձախողեցնելու համար Էվիանի համաձայնութիւնները: Շեշտեց Ալժերիոյ ծանրակշիռ վիճակը աւելցնելով թէ ծայրայեղները եւ գաղթատէրերը բարեացակամութիւն եւ նոյնիսկ մեղսակցութիւն կը վայելեն:

Ընդհանուր ձեւով, Ալժերացի պարագլուխին ըսածը այն էր թէ Էվիանի համաձայնութեանց վերաքննութեան մը պէտք չէ սպասել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ կարդինալ Պէա որ քրիստոնեաներու միացման միութեան նախագահն է, հրեայ համաշխարհային համագումարին նախագահը՝ Նահում Կոլտմանը ընդունեցաւ: Խօսակցութեանց նիւթը եղած է այն փոփոխութիւնները զորս կարելի է կատարել Կաթողիկէ ծէսի մէջ վերջ տալու համար հակասեմական մեկնութեանց: Հռովմէական Եկեղեցին շատ կողմնակից է կատարեալ համաձայնութիւն մը ստեղծելու բոլոր դաւանանքներու միջեւ:

ՍՊԱՆԱՑԻ ընդդիմադիրներու պարագլուխը, Կիլ Ռոպլէս, Միւնիխի համագումարին մասնակցող բոլոր Սպանացիներուն նման, կա՛մ աչք պիտի առնէր ըՍպանիա վերադարձին ձերբակալուիլ, եւ կամ՝ կամաւոր տարագրութեան դիմել: Այս վերջին լուծումը ընտրելով, «Ֆիկառո»յի թղթակցին յայտարարած է, ակնարկելով Սպանիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող քաղաքական հոսանքներուն՝ «Քրիստոնեայ Դեմոկրատները բաւական մեծ թիւով համակիրներ ունին. սակայն քաղաքական կազմակերպութիւնները գաղտնի գործունէութեան դատապարտուած ըլլալով, ծայրայեղ ձախակողմեաններն են, որ լաւագոյնս կ՚օգտագործեն այս գոյավիճակը: Ըստ իս, Սպանիոյ համար լաւագոյն լուծումը պիտի ըլլար որդեգրել ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած միապետական վարչաձեւ մը»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բանուորական կազմակերպութիւնները խորհրդակցութիւններ կ՚ունենան՝ որոշելու համար, թէ նոր գործադուլներ պիտի կազմակերպե՞ն: Եթէ որոշումը դրական ըլլայ, գործադուլին պիտի մասնակցին չոգեկառքի, կազի, ելեկտրականութեան, մեթրոյի եւ հանրակառքերու աշխատաւորները:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ խորհրդակցական ժողով կը գումարեն Միջին Արեւելքի եւ հիւսիսային Ափրիկեան երկիրներու ամերիկեան բոլոր դեսպանները:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ թերթի մը յայտարարութեան համաձայն, Իրան Մ. Նահանգներէն պիտի ստանայ հարիւրի չափ պատերազմական եւ փոխադրական օդանաւեր, թռաններ:

ԼԱՈՍԻ երկարատեւ տագնապին լուծման առթիւ, Խրուշչեւ հեռագիր զրկած է Քենըտիի եւ Մաքմիլընի «Լաոսի հարցին լուծումը կը փաստէ, թէ միջազգային խնդիրներու մէջ միշտ կարելի է ելք մը գտնել՝ եթէ փոխադարձ փափաք ըլլայ»:

ԻՏԱԼԻՈՅ թաղապետական ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց կուտայ, թէ Քրիստոնեայ Դեմոկրատները իրենց աթոռները կը պահեն, ազատականները նախորդ ընտրութեանց բաղդատութեամբ կրկնապատիկ քուէ ստացած են՝ ի հեճուկս համայնավար կուսակցութեան:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ծերակոյտի ընկերվարական խմբակցութիւնը որոշեց ընդդիմանալ Սպանիոյ անդամակցութեան եւրոպական կազմակերպութեանց:

ՊԱՂՏԱՏԻ ամերիկեան դեսպանը, իրաքեան կառավարութեան պահանջին վրայ, հեռացաւ երկրէն: Իրաք որոշած է խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները այն բոլոր երկիրներուն հետ, որոնք Քովէյթի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն կը պահեն:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կառքի արկածներու հետեւանքով մեռած են աւելի քան 86 հոգի: Առաջին հաշուեկշիռ մը՝ 70ի հասցուցած էր միայն այդ թիւը:

ՍԱՆԹԻԱԿՕ տը Շիլիի մէջ կը շարունակուին Ֆութպոլի համաշխարհային բաժակի վերջին մրցումները: Չորեքշաբթի իրիկուն Պրազիլ–Շիլի եւ Եուկոսլաւիա– Չեխոսլովաքիա հանդիպումները պիտի որոշէին 2 վերջին մրցորդները:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ»ը, անդրադառնալով Սուրիոյ հետ միանալու շշուկներուն, հետեւեալ պայմանները կը դնէ.— Կեդրոնական Խորհուրդի մը կազմութիւնը, որ պիտի զբաղի ազգային պաշտպանութեամբ ու արտաքին քաղաքականութեամբ:

ԱԹԷՆՔԻ "ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"Ի ՇԷՆՔԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

ԱԹԷՆՔ, (Յառաջ).— Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք, որ Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան միջոցով՝ կառուցուած է արդէն իսկ հիմնարկութեան դպրոցական առաջին շէնքը — Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարան —, որուն աւարտումին առիթով՝ պաշտօնական հանդիսութիւն մը կատարուեցաւ Կիրակի, Յունիս 10ին, նորակառոյց վարժարանի բակին մէջ:

Սոյն վարժարանը, որ կոչուած է նախախնամական դեր մը կատարելու յունահայ գաղութի մէջ, կը պարտինք ազգային բարերարուհի՝ Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի 30·000 տոլարի իշխանական նուիրատուութեանը:

Յոգնախուռն հասարակութեան մը ներկայութեան եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսութիւնը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Յունահայ թեմի բարեջան առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Սահակ Եպս. Այվազեան եւ պաշտօնական մարմիններ: Այս առթիւ, խօսեցաւ Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան վարիչ – քարտուղարը ու միանգամայն Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի լիազօր ներկայացուցիչը՝ Պ. Բիւզանդ Կռանեան, որ յատուկ առաքելութեամբ ժամանած էր Աթէնք:

Այս առթիւ, թէ մեր հասաարկութեան եւ թէ յանուն ներկայ եւ ապագայ մեր մատաղ սերունդին՝ մեր անվերապահ շընորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնենք ազնիւ բարերարուհիին՝ Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի: Մեր անհուն եւ անյաղթահարելի բաղձանքն է, որ անզուգական բարերարուհին անձամբ ներկայ գտնուի վարժարանի բացման պաշտօնական հանդիսութեան, յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին՝ Հոկտեմբերին:

Շնորհակալութիւն նոյնպէս Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան, որուն ջանքերով կառուցուեցաւ վարժարանը:

ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Վարժարանի Շին. յանձնախումբ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Արեւմուտքի հայագէտները, որոնք չեն դիտեր արդի հայերէնը, կը զանգատին թէ բազմաթիւ արժէքաւոր աշխատութիւններ հրատարակուած ըլլալով միայն հայերէն լեզուով, իրենց անծանօթ կը մնան, թէեւ այս գործերը կը հետաքրքրեն արտասահմանի հայագէտներն ալ: Այս աշխատութիւններու մասին, արտասահմանի պարբերաթերթերը շատ քիչ կը գրախօսեն, հետեւաբար արտասահմանը անտեղեակ կը մնայ այն բարձրը մակարդակի մասին, ուր հասած են ներկայիս հայագիտութեան բազմաթիւ ճիւղեր Հայաստանի մէջ: Արտասահմանի օտար հայագէտները կը փափաքին, որ հայագիտութեան բնագաւառի ամենակարեւոր գործերը եւ ուսումնասիրութիւնները Ակադեմիային հրատարակչականին կողմէ լոյս ընծայուին նաեւ արեւմտեան լայն գործածական լեզուով մը, քանի որ համառօտագրութիւնները շատ չեն կրնար ծառայել հետաքրքրուողներուն:

Այս բաղձանքին իրագործումը ուժեղ հետաքրքրութիւն պիտի արթնցնէ հայ հայագէտներու աշխատութիւններուն հանդէպ եւ պիտի վերակենդանացնէ հայագիտական ուսումնասիրութիւնները արտասահմանի մէջ:

Նկատի ունենալով, որ Արեւմուտքի մէջ հայագիտական ուսումնասիրութիւններու կասումին պատճառներն մէկն ալ լայնածաւալ եւ եւրոպական գլխաւոր լեզուներով հրատարակուած հայագիտական պարբերականի մը պակասն է, Արեւելագէտներու 25րդ համագումարին (Մոսկուա, Օգոստոս 1960) առաջարկեցի նման պարբերականի մը հրատարակումը արբանեակ հինգ երկիրներու ակադեմիաներուն հովանավարութեան տակ: (ԽՄԲ.— Փարիզի մէջ կազմուած է արդէն մասնաւոր մարմին մը՝ վերհրատարակելու համար Հայագիտական Հանդէս մը եւրոպական լեզուով, որոշ օժանդակութեամբ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան): Այս պերբերականին աշխատակցելով աշխարհի բոլոր հայագէտները, լաւագոյն ուժերը հահախմբած կ'ըլլան անոր շուրջ: Այս առաջարկը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ համագումարի լիակատար նիստին մէջ, բոլոր արեւելագէտները համոզուած ըլլալով, որ այս որոշման կենսագործումը պիտի վերակենդանացնէ հայագիտական ուսումնասիրութիւններու աշխատանքները:

Այս հարցերը ներկայացուցինք՝ բացատրելու համար թէ ինչո՛ւ կանգ առած են հայագիտական ուսումնասիրութիւնները Եւրոպայի եւ Ամերիկայի զանազան երկիրներու մէջ եւ միաժամանակ ցոյց տալու համար հայագիտական զանազան բնագաւառներու մէջ երեւան եկած մեծ աշխատութիւններն ու հայ գիտնականներու ձեռք բերած արդիւնքները: Քննելով կացութիւնը եւրոպական երկիրներու մէջ, պիտի սկսիմ Եւրոպայի արեւելեան երկիրներով եւ առաջին հերթին՝ Լեհաստանով:

×

Բագրատունեաց իշխանութեան կործանումին իբր հետեւանք տեղի ունեցած հայկական մեծ արտագաղթէն ետք, Եւրոպայի մէջ հաստատուած առաջին հայ գաղութներու ուսումնասիրութիւններու տեսակէտէն արեւելեան Եւրոպայի ամէնէն հետաքրքրական հողամասերն են երբեմնի Կալիցիան, որ ներկայիս մաս կը կազմէ Ուկրայնայի եւ Ռումանիայի, ուր Հայերը զանգուածաբար հաստատուեցան սկսած ԺԳ. դարէն, ամէնէն ուշը՝ ԺԴ. դարէն: Հայերը Կալիցիա եւ Ռումանական երկիրները եկան Խրիմէն, որ եղած էր իրենց առաջին գաղթականական հանգրուանը եւ «թաթարական» կոչուած առեւտրական ճամբուն վրայ զարգացուցին շատ բարգաւաճ միջազգային առեւտուր մը հին Լեհաստանի եւ Խրիմի ու Արեւելքի քաղաքներուն միջեւ, իսկ «Մոլտովական» կոչուած առեւտրական ճամբուն վրայ զարգացուցին առեւտուրը արեւելեան քաղաքներու, Լեհաստանի, Մոլտավայի եւ Կ. Պոլսոյ միջեւ: Կալիցիա եկած Հայերը կը խօսէին հայերէն մը, որ մեծապէս թաթարականացած էր Քիփչաք բարբառով, երկար տարիներ ապրած ըլլալով Խրիմի մէջ: Հայկական գաղութներ հաստատուեցան Լվով, Լուք, Պար, Լուպլին, Լուսիեւ, Սթանիսլաւ, Քութի, Թիսմիենիքա, Քոլոմպիժա, Քոսով, Հալից, Պրազան, Հորոտենքա, Սնիաթին, Թրեմպովլա, Պրոտի շրջաններուն եւ ապա Զոլքիեւ, Ժասլովիէք, Պելսի, Վարիազ, Զուքով, Զլոցով, Լիսիէք, Օպերթին, Փոտյայսի, Չերնիովսի, Եարոսլաւ, Քամիենիէք, Փոտոլսկի շրջաններուն մէջ: (Տես ակադեմական Քրիփիաքեվիչի համապատասխան աշխատութիւնը եւ Պատմա – Բանասիրական Հանդէսին մէջ (1959, էջ 344 – 346) լոյս տեսած յօդուածը նուիրուած հայ եւ ուկրէն պատմական կապերուն,— Գիտական Նիստ): Քութիի գաղութը կազմուած է աւելի ուշ, 1715ին, Սուչավայի հայ վաճառականներու կողմէ, որոնց միջեւ նշուած է Սիատպէյը, իսկ Զամոսքի գաղութը հաստատուեցաւ ԺԶ. դարուն, 1585ին, Ժան Զամոժսկի ի կողմէ) Փրոֆ. Ֆր. Մակլեր): Այսուհանդերձ, –նորագոյն աշխատութեան մը մէջ (Հ. Պորքսեյեան, «Պատմա – Բանասիրական Հանդէս», 2–3, 1959), Ա. Փեթրուսեւիչի հետեւողութեամբ նշուած է Կալիցիայի իշխան Ֆէոտոր Տիմիթրիեւիչի կողմէ 1062 թուականով Հայերու ուղղուած կոչ մը, որով անոնք կը հրաւիրուին հաստատուիլ Կալիցիա: Ժաք տը Մորկան, իր «Հայ ժողովրդի պատմութիւն» աշխատութեան մէջ (էջ 293) կը հաւաստէ թէ ԺԲ. դարուն, այսինքն 1183ին Հայերը արդէն ունէին տեղական գաղութներու կողմէ կառուցուած եկեղեցիներ: Բայց աւելին կայ: Այնպէս, ինչպէս ռումանաբնակ երկիրներու մէջ կը գտնենք հայկական գաղութներ, որոնցմէ այսօր մընացած են միայն Արմէն, Արմենեշթ, Արմենիշ եւ ուրիշ տեղանուններ (Վ. Պընրցեանու, «Լեզուական ուսումնասիրութիւններ եւ հետազօտութիւններ», 1960), Կալիցիոյ մէջ ալ, վկայուած դեռ ԺԳ. դարին, կը գտնենք Օրմիանի եւ Արմիանքի կոչուած երկու վայրեր, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ խօսքը գիւղերու մէջ հաստատուած հայկական գաղութներու մասին է: Դեռ 1356էն սկսեալ, Լեհաստանի Մեծն Քազիմիր թագաւորը, որ Կալիցիան դրաւեց եւ կազմակերպեց նաեւ Լվով քաղաքը, Հայերուն տուաւ վարչական եւ օրէնսդրական իրաւունքներ: Այնքան մեծ է եղած հայ գիտնականներուն հետաքրքրութիւնը ի մասին այն տեղեկութիւններուն, զորս կրնար բերել Ուկրայնիոյ արեւմտեան մասը, Կալիցիան, Եւրոպայի մէջ հայկական սկզբնական գաղութներու պատմութեան կապակցութեամբ, որ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի Պատմութեան կաճառը, Մատենադարանին հետ, 1959ին կազմակերպեց գիտական նստաշրջան մը Ուկրայնայի ակադեմիայի Պատմութեան կաճառին եւ Ուկրայնայի ուրիշ գիտական հիմնարկութիւններու գործակցութեամբ:

Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(2 Շար.)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԻՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ»

Ա.

1960ին նոր վերադարձած էր Հայաստանէն՝ երբ զինքը ճանչցայ, «Հայկական ծիսական երաժշտութիւնը» թէզին ուսումնասիրութեանը համար, հայրենի հողին անսպառ գանձարանէն անհրաժեշտ նիւթեր քաղելու նախանձախնդրութեամբ՝ դիմած էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որ ջերմօրէն հրաւիրած էր զինքը Հայաստան: Երեք ամիս Նաթալի Պասմաճեան, պետական գրադարանին, Մատենադարանի ձեռագիրներուն վրայ հակած՝ թղթատեց, ուսումնասիրեց, պրպտեց հայկական խաղերու այլազան նշանները, ջանաց թափանցել անոնց գաղտնիքին: Ան մասնաւորապէս բացառիկ բախտը ունեցաւ վայելելու Հայաստանի ներկայ համբաւաւոր երաժշտագէտներու օժանդակութիւնը, ինչպէս՝ Բոպէր Աթաեանի, Մուշեղ Ազայեանի, Արամ Տէր – Օհաննէսեանի, Մաթէոս Մուրատեանի եւ ուրիշներու, որոնք երաժշտական մարզին մէջ իրենց ունեցած մեծ հմտութեամբը, առաջնորդեցին երիտասարդ օրիորդը իր այս առաջին կարեւոր աշխատանքին մէջ եւ խրախուսեցին զինքը ամէն տեսակէտով:

Ինչպէս չհրճուիլ՝ երբ այսօր իր թէզը կը ներկայացնէ Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքի, ի ներկայութեան քննիչ յանձնախումբի մը, որու մաս կազմած են Էմիլ Տամէ, երաժշտագէտ, ուսուցիչ՝ երաժշտութեան պատմութեան: Մօրիս Ինպէռ, երաժշտական քննադատ: Փիէռ տ'Արքէն, տնօրէն՝ Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքի: Ժողէ Պրիւռ, երաժշտական քննադատ: Տոմինիք Մաքիւէ, երաժշտագէտ: Ֆէլիքս Ռօժէլ, երաժշտագէտ:

Նաթալի Փարիզ է ծնած եւ այստեղ հասակ նետած: Կեանքի դժուարին պայմաններուն դէմ պայքարած կորովի, հոգեկան կենսայորդ ապրումներով այս երիտասարդ Հայուհին զաւակն է համեստ ծնողքի մը, երաժշտասէր մօր մը, որոնք ոչ մէկ ջանք խնայած են որ Նաթալի 12 տարեկանին հետեւի դաշնակի դասերու: Ութ տարի ետքը, 1954ին կը մտնէ Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք, ուր դաշնակի դասերու կողքին՝ կ'ամբողջացնէ իր երաժշտական ուսումը, Առմոնիի, Թէոռիի եւ երաժշտութեան պատմութեան՝ բազմակողմանի ճիւղերուն հետեւելով: Զանազան վկայականներ ստանալէ ետք, կը պատրաստէ լիսանսը, նիւթ ունենալով «Հայկական ծիսական երաժշտութիւնը»: Նիւթ մը շահեկան՝ ոչ միայն ազգային անցեալ մշակոյթի, այլ առ հասարակ Արեւելքի քրիստոնէական նախանական եկեղեցիներու պատմութեան տեսակէտով:

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը թղթատեմ երկու հարիւր թերթերը այս արժէքաւոր աշխատանքին: Այս յօդուածը՝ հայկական խաղային երաժշտութեան մասնագէտ – քննադատի մը աշխատանքը չի ներկայացներ բնաւ, Երաժշտագէտներու ուշադրութեանը յանձնելով զայն, պիտի ուզէի ընդհանուր ուրուագիծը տալ այս թէզին տարողութեանը, եւ արտայայտուիլ Ֆրանսական եւ հայկական մշակոյթով հաւասարապէս սնած այս օրիորդին մասին:

Թէզը բաղկացած է վեց գլուխներէ: Տանք կարեւոր կէտերը: Ա.— Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ: Ծիսակատարութիւն: Ծիսական երաժշտութիւն եւ խաղային նոթագրութիւն:

Բ.— Ուսումնասիրութիւններ՝ խաղային նորաթգրութեան (ձայնանիշերու) սիստէմներու վերաբերեալ: Կոմիտաս եւ իր գործը: Սովետահայ դպրոց:

Գ.— Խաղային նոթագրութիւն:

Դ.— Խաղային նոթագրութիւն եւ հին ձեռագիրներ:

Ե.— Նոթագրութեան բարենորոգում

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

(ԿԱՐՄԻՐ ԱԿՆՈՑՈՎ)

Խորհրդային իշխանութեան առաջին իսկ տարիներին Արաքսից հանուած փոքրիկ առուներն իրենց տեղը զիջեցին Սարդարապատի մեծ ջրանցքին, որը հիմնովին փոխեց շրջանի դէմքը: Ստորերկրեայ ուղիներով Արագածից սնուող զարմանալի Այդր լճի քաղցրահամ ջուրը նոյն տարիներին բերուեց Սարդարապատ կայարանը ու նորահիմն աւանը, իսկ ելեկտրական հզօր ջրմուղ պոմպերն (ջրհան) Այդր լճի մերձակայ ջրերը բարձրացրին Սարդարապատի աւելի բարձրադիր մասը, որտեղ չէին հասնում Արաքսի ջրերը: Յետպատերազմեան շրջանում գործել սկսեց Թալինի նոր ջրանցքը, որն ընդարձակեց ջրովի հողերի տարածութիւնը Սարդարապատի մերձակայ անապատներում: Նորահիմն աւանը արագօրէն դարձաւ քաղաք, որը կոչուեց Հոկտեմբերեան: Այնտեղ հիմնուեցին բամբակազտիչ գործարան, խորդենուց եթերայիւղ թորող գործարան, որի հումքային բազան (հիմքը, պահեստը) նորանոր ջրանցքների բացման հետ զուգընթաց արագօրէն աճում է. աւանի շուրջը հիմնուեցին մրգաբուծութեան բազմաթիւ մեծ խորհրդային տնտեսութիւններ, որոնց բազայի վրայ աւանում բացուեց պտղա– բանջարաբուծական պահածոների գործարան: Սննդարդիւնաբերութեան բուռն զարգացման հետ միասին աճեցին նաեւ այլ արդիւնաբերութեան ճիւղեր — շինանիւթերի, հաստոցաշինական եւ այլ գործարաններ:

Ներկայումս Հոկտեմբերեանն իր ծառազարդ եւ ծաղկազարդ ուղիղ ու լայն փողոցներով, իր ճոխ զբօսայգիներով, իր վարդագոյն գողտրիկ նոր տներով եւ նրանց յարակից պարտէզ – բուրաստաններով առաջնակարգ տեղ է բռնում ռեսպուբլիկայի (հանրապետութեան) քաղաքների մէջ: Իր ճարտարապետական հոյակապ ասամբլներով (շինութիւններով) շատ բան տեսած օտարներին անգամ հիացմունք պատճառող Երեւանի համապատկերը յաճախ խաթարւում է հնից մնացած առանձին խղճուկ տների դեռ եւս հանդուրժուած ներկայութեամբ: Հոկտեմբերեան կոչուող նորահիմն քաղաքն այդ տեսակէտից երջանիկ բացառութիւն է կազմում: Այնտեղ չկայ ոչ մի հին չէնք, ոչ մի անճաշակ տուն, ամէն ինչ նոր է ու գեղեցիկ, ամէն ինչ կառուցուած է ազգային ոճով:

Նոր քաղաքի մասին մեր պատկերացումն աւելի կատարեալ դարձնելու համար հարկ չկայ ասելու, որ այստեղ գործում է այսքան գործարան, այսքան խորհրդային տնտեսութիւն, հանրագիտական ու մասնագիտական դպրոց, գրադարան, մանկապարտէզ եւայլն: Բաւական է ասել, որ Սարդարապատ կայարանի հազիւ 16 բնակչի փոխարէն այժմ Հոկտեմբերեան քաղաքն ունի 16000 բնակչութիւն, որ միայն ջրհան աշտարակի շուրջը երեք դեղնող թոքախտաւոր ծառերի փոխարէն այժմ երկաթագիծը Արաքս կայարանից մինչեւ Ղամշլու կիսակայարանը, շուրջ երեք տասնեակ կիլոմետր տարածութեան վրայ, անցնում է հողմապաշտպան անտառագօտու խիտ ծառուղու միջով:

Առաջինը մօտենում ենք Սարդարապատ – Հոկտեմբեր գիւղին, որն այդիների անվերջ շարանով արդէն միացած է կայարանին: Խճուղի հասկացողութիւնը դարձել է պատմական, ամենուրեք մենք անցնում ենք ասֆալտապատ ծառուղիներով, ջրանցքների եւ առուների եզրերին խշխշան բարդիների անվերջ շարքի միջով:

Հոկտեմբեր գիւղում մեր աւտոն (ինքնաշարժը) կանգ է առնում բարդիների շուրջ–պարով պաշտպանուած մի ճոխ այգու մօտ: Սա նախկին Սարդարապատի բերդն է, բերդի մնացորդները: Հողէ հաստ պատերը փուլ են եկել ու տրորուելով միաձուլուել այգուն, մշակողները կամաց – կամաց նուաճել են այդ փլատակները: Սակայն հնում այդ հողէ բերդը իր խոժոռ հրանցքներով սարսափ էր տարածել իր շուրջն ու հեռուները: Այդտեղ մարտեր էին տեղի ունեցել ահաւոր, պատմական: Վերջին կռիւը տեղի է ունեցել 1918 թուականի Մայիսի 22ին: Արարատեան դաշտի Հայութիւնն իր զօրքով եւ աշխարհազօրայինների ստուար խմբերով դաշտի այդ նախադրան մօտ միահամուռ կամքով ոտքի ելաւ պաշտպանելու ապրելու իր արդար իրաւունքը, որ դարեր շարունակ մերժուել էր նրան:

Սարսափելի օրեր էին:

Անդրկովկասեան երեք ազգութիւնների այն ժամանակուայ ղեկավար ազգայնական պարտիաները (կուսակցութիւնները) Հոկտեմբերեան ռեւոլուցիայի (յեղափոխութեան) եւ խորհրդային նորահաստատ իշխանութեան դէմ դասակարգային ատելութեամբ տոգորուած, իրենց հակառեւոլուցիոն որոշումներով կազմալուծում էին ռուս զօրքի շարքերը եւ արագացնում նրա հեռացումը Անդրկովկասից՝ օբեկտիվօրէն (առարկայօրէն) հեշտացնելով Թուրքերի առաջխաղացումը:

(2 Շար.)

ՄԱՆԱՐԱԿԱՆ

ԳԻՐՔ Դ.

ԱՐԵՎԵԼՔ ՀԱՅՈՑ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՄԱՆԱՒԱՆՑ

Հ. ՀԱՅԿԱԶՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(1815) լոյս ետես Նշաներ, չափ, կիր, մոլի եւայլն։

2.— Փաստաթուղթեր, բարեկարգութիւն։ Կարեւոր։ Կանոն։ Մարդ եկաւ։ Ասացին։

Ցուցակ հատեալոցն, ձրատուա։

— Մեկ հին ձեռագրի չափ եւ հատորի։

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ՈՍՏՈՍԱՆԻՆ

(Շարունակութիւն)

Ես ասացի. — Ինչպէս որ ես ուզեցի, այնպէս էլ թող լինի։ Ես ուրախ եմ, որ դուք ինձ ընդունեցիք։ Ես ձեզ համար ոչ մի վատ բան չեմ ուզում։ Ես ուզում եմ միայն, որ դուք ինձ ասէք ձեր անունը։

— Ես Ալեքսանդր եմ, իսկ ընկերս՝ Պետրոս։

— Ես ձեզ ասացի իմ անունը։ Ես ուզում եմ իմանալ, թէ ինչ է ձեր գործը։

— Մենք ոչ մի գործ չունենք։ Մենք ազատ մարդիկ ենք։

— Ինչպէ՞ս կարելի է ապրել առանց գործ ունենալու։

— Մենք ապրում ենք մեր ձեռքի աշխատանքով։

— Ինչ է նշանակում ձեր ձեռքի աշխատանքը։

— Մենք ձկնորսներ ենք։

— Ես ուրախ եմ, որ ձեզ հանդիպեցի։ Ես ձկնորսների մասին շատ լաւ բաներ եմ լսել։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ գնալ ձկնորսութեան։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ ապրել։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ ուտել ձեր հացը։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ խմել ձեր գինին։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ քնել ձեր տանը։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ ամէն ինչ անել։

Ես ասացի այս բոլորը մի շնչով։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ չհրաժարուեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ ընդունեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ սիրեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ հարգեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ վստահեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ ընկեր համարեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ եղբայր համարեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ իրենց որդի համարեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ իրենց հայր համարեն։ Ես ուզում էի, որ նրանք ինձ իրենց Աստուած համարեն

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վարոս Ֆիլիփ Շահպազեան մէկ անդլ. ոսկի կը նուիրէ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Մենակեաց այրի մը հինգ Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մայրերու օրուան առթիւ:

×

Ընկերուհի Աղաւնի Երկանեան Առնուվիլէն, իր ամուսնոյն Հաճի Մուրատ Երեանեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ. օգափոխութեան կայանին: Քառասուն Ն. Ֆ. Առնուվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին: 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, տօն Ամենասուրբ Երրորդութեան Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 9·45ին Ռէնսիի եկեղեցիին մէջ, 83 Ավընիւ տը լա Ռէդիսթանս: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. Կ. Եպսկ. Ամատունի: Սիրով կը հրաւիրուին շրջակայ ազգայինները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Աշխէն Տնկոյեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց քրոջ, զաւկին եւ ազգականին՝

ԶՈՒԱՐԹ ՖԼՈՒՏԻ

(Ծնեալ Տնկոյեան)

մահուան քառասունքին առթիւ: Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խօսին՝ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը», Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ՝ «Նոր Սերունդի ծրագիր կանոնագիրը»:

Դասախօսութիւնէն ետք՝ ընկերական հանդիպում:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վատիկանի ռատիոկայանէն հայկական պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի առաւօտեան ժամը 10·30ին, հետեւեալ ալիքներու վրայ:

Կարճ ալիք.— 31·10, 25·55, 19·84 մեթր, միջակ ալիք.— 296 մեթր:

Պիտի պատարագէ՝ Գերպ. Ստեփան Թ. Ծ. Վ. Ստեփանեան: Պիտի քարոզէ Գերպ. Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեան՝ նիւթ ունենալով «Տիեղերական Ս. Ժողովները»:

ԴՊՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եւ շրջաններու եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Հինգշաբթի օրուան հետեւեալ դպրոցներու տարեվերջի հանդէսները հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Գերշ. ՏԷՐ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Ա.— Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փորթ տ'Իթալի շրջանի դպրոցի հանդէսը, կազմակերպուած Կրթ. Մարմնոյ կողմէ տեղը պիտի ունենայ Յունիս 16, Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Քոմպաթաններու սրահին մէջ, Բիւ Բէյմոն Լըֆէվրը, Ժանթիյյի:

Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

Ուսուցիչ Պ. Գրիգոր Քէբէնեանի դեկավարութեամբ:

Մուտք 2 Ն. Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն:

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն:

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962):

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ.:

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, Լը Փէքի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ:

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Ահարոնեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30-ին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը, այս Կիրակի ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամախօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Իսիի գաղութը եւ ծնողքները:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

Urgent à céder

Prix intéressant

Fonds de Librairie BARSAMIAN

46, Rue Richer - Paris (9e)

sur cour

en plein centre Paris

Possibilité reprise petit stock

Tél. : PROvence 64-90

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր: Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով:

Երեկոյին աւանդական շամփուրով եւ գառնուկի խորոված:

ՄՈՒՏՔ 1 ՆՈՐ ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրուան (ժամը 13ին) գին 12 Ն. Ֆ.:

Կը խնդրուի արձանագրուիլ դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը:

32 Բիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ՓՌՕ. 77–73):

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով:

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նօրէն մինչեւ Անկէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·30 եւ 15ին յաջորդաբար:

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի 40 հոգինոց երկսեռ Արմենիա երգչախումբը, մեծ պատրաստութեամբ պիտի տայ համերգ մը, Շաբաթ երեկոյ (Յունիս 16), ժամը 8·30ին, Լիոնի ՌԱՄՕ շքեղ սրահին մէջ:

Կարգադիր յանձնախումբը կը յուսայ որ Լիոնահայութիւնը խուռներամ ներկայ պիտի ըլլայ այս համերգին:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Երիտասարդութիւն եւ Շարժումի» (Ժէօնէս է Աքսիոն) կազմակերպած բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի գեղեցիկ գղեակին մէջ Յուլիս 2–28 եւ Օգոստոս 1էն 15: Արձանագրութեան համար դիմել՝

Jeunesse et Action

6, Place de la Rotonde

St-Jérôme - Marseille, Tél. 62.85,10

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Տէսինի մէջ այս Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր տեղւոյն վրայ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացընէ անմահ Շիրվանզադէի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

Ի նպաստ Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան: Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօթօ Ռէքս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 15 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9328 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5229

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կիրակի օր Մոնմորանսիի հայկական Հանգստեան Տան դեղատեսիլ ու դալարագեղ դարաստանին մէջ տեղի կ'ունենայ Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը :

Այս հանդէսն ալ աւանդական է դարձած այլեւս եւ տարիներէ ի վեր կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենայ այս եղանակին, մեծ յաջողութեամբ :

Յիշեցինք որ Աղքատախնամը Փարիզահայ կազմակերպութեանց ամէնէն հինն է, հիմնուած ըլլալով 1890ին, այն ատենի հարուստ ազգայիններուն կողմէ :

Մինչեւ 1922 իր գործունէութեան դաշտը եղած է շատ սահմանափակ : Աղքատախնամը կ'օգնէր Փարիզի հին փոքրաթիւ գաղութի չքաւոր հայրենակիցներուն, երբեմն ալ կարօտ ուսանողներու :

Իզմիրի աղէտէն վերջ նախախնամական դեր մը վիճակուեցաւ իրեն, երբ ամէն կողմէ գաղթականներ հասան Ֆրանսայի մայրաքաղաքը : Անոնք մէկ հասցէ ունէին, Ժան Կուժոն փողոցի եկեղեցին, ուր կը գտնուէր Աղքատախնամի դրասենեակը :

Գանձապահ Արամ Ճէվահիրճեանի բաշխած քսան Ֆրանքի նպաստը քանի մը օրուան ապրուստ կ'ապահովէր տեղական լեզուին ու պայմաններուն անծանօթ գաղթական երիտասարդին :

Վերջին պատերազմէն ետքն էր սակայն, որ Աղքատախնամը դուրս ելլելով հասարակ դրամաբաշխի սահմանափակ շրջանակէն, գլուխ հանեց հիմնական ձեռնարկ մը :

1947ին, քանի մը բարերարներու աջակցութեամբ գնեց շէնք մը Անտիյեի մէջ, զոր վերածեց 30 անկողիննոց ծերանոցի մը : Նանսէնեան դրոշմանիշերու հասոյթէն ալ կարեւոր գումար մը յատկացուեցաւ կահաւորման ծախքերուն :

Ծերանոց մը կառավարելու իր ընդունակութեան եւ փորձառութեան պատճառաւ էր, որ 1953ին Փարիզի հայ բարեսիրական կազմակերպութիւնները Աղքատախնամին յանձնեցին մատակարարութիւնը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան, որուն գնման, յաւելուածական շէնքի շինութեան եւ կահաւորման ծախքերը ստանձնած էր Ժընեւի Գաղթականաց դրասենեակը :

Այս վերջինին կողմէ տրամադրուած գումարներով քանի մը տարի առաջ Միջերկրականի ափերուն վրայ, Սէն Ռաֆայէլի մէջ բացուեցաւ երկրորդ Հանգստեան տուն մը, շուրջ հարիւր անկողինով, յատկացուած կէս առ կէս Հայերու եւ Ռուսերու : Ռուս գաղթականները եկան Ծայրագոյն Արեւելքէն : Անոնցմէ պակսողներուն տեղ Հայեր պիտի առնուին : Որով յառաջիկային այս Տունն ալ ամբողջովին պիտի յատկացուի Հայերուն :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կարեւոր գումարներ յատկացուց Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան տան մէջ բուժարանի բաժին մը աւելցնելու համար :

Հանգստեան տունները օրհնութիւն մըն են մեր տարեց հայրենակիցներուն համար : Անոնք կ'ապրին հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, կը վայելեն ամէն խնամք, շնորհիւ հոգածու պաշտօնեաներու :

Երէկի համեստ Աղքատախնամը այսօր դարձած է կարեւոր հիմնարկութիւն մը, նոր անունով, արժանի շնորհաւորութեան եւ ամէն քաջալերանքի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՆԻՍՏԸ

290 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԿԸ ՁԳԵՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Չորեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովը իր օրակարգին վրայ ունէր Եւրոպայի եւ արտաքին քաղաքականութեան հարցերը, բայց նիստը շատ կարճ եղաւ որովհետեւ 293 երեսփոխաններ հեռացան սրահէն : Ծանօթ է որ Ազգ. Ժողովը համամիտ չէ կառավարութեան եւրոպական եւ արտաքին քաղաքականութեան եւ երեսփոխանները դժգոհ էին որ վիճաբանութիւնները կը կատարուէին առանց քուէարկութեան :

Արտաքին քաղաքականութեան վիճաբանութիւնները պէտք է տեւէին երկու օր, տեւեցին երկու ժամ : Ժամը 15ին, Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ կառավարական յայտարարութիւնը կարդաց որ տեւեց 35 վայրկեան : Ծանրացաւ մասնաւորաբար Եւրոպայի կազմութեան վրայ : « Ինչ որ ալ պատահի, կը շեշտէ նախարարը, Ֆրանսա կ'ուզէ շարունակել Եւրոպայի կառուցումը : Քաղաքականապէս միացած Եւրոպա մը անհրաժեշտ կը թուի իրեն, թոյլ տալու համար ազգերուն որ միասին խաղան այն դերը զոր պարտին խաղալ եւ ստեղծելու համար աշխարհի մէջ, իրեն պակսող հաւասարակշռութեան տարրը : Այս միացած Եւրոպան անշուշտ աւելի համեստ բայց նաեւ աւելի համերաշխ պիտի ըլլայ » :

Կարճ դադարէ մը ետք, խօսք կ'առնէ Մօրիս - Ռընէ Սիմոնէ ընդհանուր ծափահարութեանց մէջ (բացի ԻԻ ԷՆ ԷՌ էն) : Սկիզբէն իսկ դժգոհ է որ քուէարկութիւն չկայ ինչ որ իմաստէ իսկ կը զրկէ Ազգ. Ժողովի վիճաբանութիւնները : Կը յիշեցնէ թէ իբրեւ նախագահ Ազգ. Ժողովի Արտաքին գործերու յանձնախումբին, դիմած էր կառավարութեան քուէարկութիւն ուզելով եւ վարչապետը հաղորդած էր իրեն թէ վիճաբանութիւնները պիտի ըլլան առանց քուէարկութեան : Ուրեմն կ'ըսէ Սիմոնէ «Հոս կը խօսիմ յանուն 293 երեսփոխաններու որոնք կը փափաքին որ ծանօթ ըլլայ իրենց եւրոպական տեսակէտը» եւ կը կարդայ մանիֆեստ մը զոր այդ 293 երեսփոխանները ստորագրած են : Ասոնց ըսածը հետեւեալն է.— «Մենք, ստորագրեալներս, Ֆրանսայի երեսփոխաններ չկարենալով մեր կարծիքը քուէարկութեամբ արտայայտել, կը շեշտենք մեր կամքը որ Ֆրանսա մնայ եւրոպական այն ճամբուն մէջ զոր մենք կը հասկնանք իբրեւ ժողովուրդներու ժողովրդավար հասարակապետութեան մը եւ ոչ երէկուան ոճով, կառավարութեանց միջեւ, ժողովներու ձեւով : Կ'ուզենք որ զարգանան եւ տարածուին ընդհանուր քաղաքականութեան, մանաւանդ Պաշտպանութեան եւ Արտաքին գործերու, այն մեթոտները եւ սկզբունքները որոնք յաջողեցան Հասարակաց Շուկայի մէջ : Կ'առաջարկենք որ իրագործուին մէկ կամ քանի մը հանգրուաններով, հասարակաց կազմակերպութեանց ապրապնդումը եւ ձուլումը, եւրոպական խորհրդարանին ընտրութիւնը՝ հանրաքուէով եւ մեծամասնութեան քուէարկութեան սկզբունքը նախարարաց Խորհուրդին մէջ :

« Կը կրկնենք մեր համոզումը որ միայն միացած Եւրոպա մը, հաւասար դեռնի վրայ ընկեր՝ Միացեալ Նահանգներու Ատլանտեան Կազմակերպութեան մէջ, պիտի պահպանէ խաղաղութեան եւ մեր ազատութեանց ապագան » :

Այս բանաձեւը ստորագած են 106 անկախ երեսփոխաններ, (122ի վրայ), 57 Ժողովրդական Շարժում (57), 45 ընկերվարական (45), 35 Ժողովրդավար Համաձայնութիւն (38), 37 Հանրապետութեան Միութիւն (37), 13 ոչ - արձանագրուած (47) :

Այս ընթերցումէն ետք, սկսելով Կի Մոլէէն, 293 երեսփոխաններ կը ձգեն կ'երթան : Ծանր լռութիւն մը կլտիրէ : Կը մնան ԻԻ ԷՆ ԷՌի երեսփոխանները որոնք կը փորձեն սրամիտ ըլլալ եւ մէկ - երկուքը մեկնողներուն հասցէին կ'ըսեն. — « Կը մեկնիք Գաղտնի Բանակին հետ», բայց ընկերվարական մը անմիջապէս կը պատասխանէ «Հանրապետականներն են որ կը մեկնին » :

Մէկը կը միջամտէ շեշտելով թէ մեկնողները պարտին վերադառնալ «նըրբանցքներուն մէջ չէ որ Եւրոպան կը շինուի ...» : ԻԻ ԷՆ ԷՌը գրեթէ մինակ մնացած է եւ Վանթրու կը յայտարարէ « Ուրախ եմ նկատելով որ ԻԻ ԷՆ ԷՌէն զատ քանի մը լուրջ պաշտօնակիցներ մընացած են » :

Այս յայտարարութիւնը պատճառ կը դառնայ սակայն որ այդ քանի մը մնացածներն ալ հեռանան : Կը մնան 80 ԻԻ ԷՆ ԷՌ, երեք Ժողովրդական Շարժում (Ֆլիմլէն, Շուման եւ Տիկին Տիէնէշ) եւ 8 անկախ որոնց մէջ ութսունամեայ կանոնիկոսը՝ Քիռ :

Կարճ ճառ մը կը խօսի վարչապետ Փոնփիտու : Կը յայտնէ թէ լռութիւնը կամ ձեռնպահութիւնը ձեւեր չեն, կը նախընտրէ ծանր եւ խիստ քննադատութիւններ : Վերջապէս իրենք իրենց կը մնան ԻԻ ԷՆ ԷՌները եւ... համայնավարները : Ասոնցմէ մէկը խօսք կ'առնէ եւ իր զարմանքը կը յայտնէ որ դժգոհ 293 երեսփոխանները արդելքի բանաձեւ չեն ներկայացուցած : Յիշենք այս առթիւ թէ երեսփոխանական մեծամասնութիւնը 276 է :

Եւ այս ձեւով կը փակուի նիստ մը որ երկու օր պիտի երկարէր, բայց դադրեցաւ ինչպէս կը դադրի ճակատամարտ մը երբ ռազմիկներ չկան այլեւս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՀԱԿը յայտարարութիւն մը հրապարակեց ուղղուած Ալժերացի ժողովուրդին եւ Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն : Առաջիններուն կ'ըսէ թէ այո՛ քուէարկելով յառաջիկայ Յուլիս 1ին, պիտի վաւերացնեն Էվիանի համաձայնութիւնները եւ նուիրագործեն ալժերական պետութեան մը վերածնունդը : Ֆրանսացիներուն համար, ԱՀԱԿը կը վստահեցնէ թէ Էվիանի համաձայնութեանց երաշխաւորութիւնները պիտի յարգուին : «Արկածախնդիրներ կ'ըսեն ձեզի՝ թէ Էվիանի համաձայնութիւնները խաբէութիւն մըն են, թէ Ալժ. Ազատ Ճակատը պիտի չյարգէ երաշխաւորութիւնները : Կրակի տալով դպրոցներ եւ համալսարանը, սպաննելով կիներ, երախաներ եւ ազատական Եւրոպացիներ, ձեր ապագան կ'ապահովենք : Մենք կ'ըսենք ձեզի որ այդ ոճրագործները ձեզի կը խաբեն եւ ձեզի ձեր կորուստին կ'առաջնորդեն » : Ապա, շեշտելէ ետք թէ «գաղթատիրութեան էջը դարձուած է», ԱՀԱԿը վերջին կոչ մը կ'ընէ, կրկնելով թէ Էվիանի համաձայնութիւնները «մեկնումի հիմն են » :

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿ կազմակերպութիւնը, Փիրաթ իր կանոնաւոր ձայնասփռումի ընթացքին (ամէն իրիկուն ժամը 20ին) յայտնեց թէ խօսակցութիւնները կը շարունակուին վերին աստիճանի վրայ, Ալժ. Ազատ Ճակատին հետ : Գաղտնի Բանակը տեղի պիտի չտայ գլխաւոր երեք կէտերու շուրջ եւ վերջապէս եթէ բանակցութիւնները ձախողին, «Սեւ - Ոտքերը» յեղափոխական իսկական կռիւ մը պիտի տանին Մայր Երկրին մէջ :

ԻՐԱՔԻ ամերիկեան դեսպանը «բոլորովին ծիծաղելի» գտաւ այն ամբաստանութիւնները ըստ որոնց Միացեալ Նահանգները եւ դաշնակցային Գերմանիա, դաւ մը կը կազմակերպեն Իրաքի դէմ : Քասրմ արդէն ամբաստանած էր Խորհ. Միութիւնը որ Քիւրտերուն օգնած է :

ԿԻՊՐԱՑԻ երեք Յոյներ կախուեցան առջի օր : Մահուան դատապարտուած էին սպանութեան համար : Կարգ մը թերթերու համաձայն քաղաքական ոճիրներ գործած էին, Էոքայի հրահանգով :

ՃԱՄԲՈՒ նոր օրինագիծ մը ի զօրու պիտի ըլլայ Յուլիս 1էն սկսեալ, շատ աւելի խիստ : Առաջին եւ երկրորդ տուգանքները (քոնթրվանսիոն) պիտի արժեն տասը Ն. Ֆ., մէկ ամսուան ընթացքին : 3րդ եւ 4րդը՝ 50 Ն. Ֆ., 5րդը՝ 250 Ն. Ֆ. :

ՍԱՆԹԻԱԿՕ տը Շիլիի մէջ Ֆութպոլի համաշխարհային բաժակին համար պիտի մրցին երկու Ֆինալիսթները՝ Պրազիլ եւ Չեխոսլովաքիա :

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ազգային համագումարը որ չէր գումարուած 1960էն ի վեր, բացուեցաւ Թրուայի մէջ : Պիտի զբաղի գլխաւորաբար երկրին վարչակարգով եւ դէմ արտայայտուի նախագահական եւ «անձնական վարչաձեւին» :

ՕՌԱՆԻ մէջ Զօր. Կացի կցորդը՝ գնդ. Մարիօ սպաննուեցաւ քաղաքին կեդրոնը, ատրճանակի երեք հարուածներով :

ԱԼԺԷԻ մէջ Ալժ. Ազատ Ճակատի մէկ քոմանտօն հինգ Եւրոպացիներ առեւանգած է իրենց յարկաբաժինին մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՐԱՆԻ ԱՐՔԱՅԱԶՆԸ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ըստ Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան հաղորդագրութեան մը, Յունիս 2ին Երեւան ժամանած է Իրանի Շահին եղբայրը՝ Իշխան Ղոլամ Ռեզա Փահլաւի՝ իր կնոջ հետ :

Պարսիկ արքայազնը դիմաւորուած է արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան նախագահուհի՝ Բերսաբէ Գրիգորեանի, Հայաստանի մարզական ընկերութիւններու միութեան խորհուրդի նախագահ՝ Ա. Խաչիկեանի եւ Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութեան աշխատակից՝ Ն. Գասպարովի կողմէ :

Կարճ հանգիստէ մը ետք, Ղոլա Ռեզա Փահլեւի այցելած է Երեւանի տեսարժան վայրերը եւ երեկոյեան ներկայ գտնուած է Ադրբեջանի խումբի մը՝ «Աշուղ Ղարիբ»ի ներկայացումին :

Յաջորդ օրը, Յունիս 3ին, Արքայազնը յատուկ օդանաւով մեկնած է Մոսկուա՝ մասնակցելու համար Միջազգային ոդիմպիական կոմիտէի 59րդ նիստին :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

1.— Ուրուկուէի հայ կաթողիկէ համայնքին առաջնորդը, Թէքէեան վարդապետ, որ Պէյրութ էր վերջերս :

2.— Տէր եւ Տիկին Յար. Մեքթուպճեան (Աթէնքէն), որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Աւստրիայէն մինչեւ Ֆրանսա : Ընկեր Յար. Մեքթուպճեան Նոր Սերունդի վարիչներէն է :

3.— Պ. Սամուէլ Ռշտունի (Ամերիկայէն), որ երկրորդ անգամ ըլլալով այցելելէ ետք Հայաստան՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

ԴԷՊԻ ԱՇԽԱՐՀՆ ԻՄ ԵՐԱԶԻՍ

2. ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ՝ ՈՒՐԿԷ ԱՆՑԱՅ

Պաթում եւ Թիֆլիզ,— բայց Երեւան եմ արդէն, եւ կը դժկամակիմ երկար կանգ առնել այդ երկու անանուն քաղաքներուն վրայ, քանի որ այսուհետ եմ, եւ քանի որ Ազատ ու Անկախ Հայրենիքը ակեր է ամբողջ Երեւակայութիւնս :

Պաթում եւ Թիֆլիզ,— դուք իմացէք Սելանիկ եւ Պոլիս՝ իրրեւ մանրանկար, եւ աշխարհագրական իմաստով, եւ քաղաքակրթական, Պաթումը խառնակոյտ մըն է, ուր տեղագրական դիմագծու-թիւնները անգամ յստակ չեն, ուր այլ ազգեր, այլամերժ բազմութիւններ կ'ելլեբերան, կը տքան ու կը հեւան՝ մղուած մէկ զսպանակէ : Թերեւս ոչ մէկ տաճն այնքան սուր եւ այնքան կոպիտ արտայայտութիւն ստացած է որովայնի պահանջը, որքան այսօր, եւ որքան այս տեղ, զարաւոր բորբոսի ու կեղտի եւ քաղաքական ծաղրանկարի այս հնոցին մէջ : Եւ կը թուի թէ Վրաստանի այս նահանգիստը այսօր աւելի ազատ է, աւելի գեհիկ ու յետամնաց, քան երէկ, տասնամեակ մը առաջ : Քաղաքին առջեւ անխութօրէն խարսխած օտար մարտնաւերն անգամ իրենց լայնանիստ փըր-ոսած քով եւ անչարժ երեւոյթով աւելի նպաստած են յաւերժացնելու թմրութիւնը, ապատումը, հայեցողական միտում-ները :

Քաղաքը ոչինչ ունի ռուսական : Մի-ջակայքն է այժմ, բայց ոչինչ ունի նահանգէն արեւմտեան : Արեւելքը եւ Արեւմուտքը իրարու վիզ են փաթթուած, գիրար կը ճանկռտեն կամ կը չոյեն, բայց չեն գիտեր որն է յաղթական : Ռուսերէնը կը տիրապետէ նշանաւոր տասնամեակներուն վրայ, յատարարութիւններու եւ թղթակցութիւններու մէջ. Վրացիները՝ փողոցնե-րուն մէջ. բայց դարձեալ քաղաքը ոչինչ ունի տարամերժօրէն վրացական : Իսկ քրքրել հայկական յատկանիշը՝ տաժանք մըն է, որմէ ա՛նքան պիտի ուզէի խոյս տալ ... : Այստեղ, ինչպէս Թիֆլիզ, ինչպէս մինչեւ անգամ Երեւան՝ ոչինչ կայ հայեցի՝ իրրեւ արտաքին նշան, իրրեւ անմիջապէս աչքի զարնող երեւոյթ : Պիտի փնտռես, պիտի պրպտես, եւ մանաւանդ նախապէս պիտակ պիտի բլլաս՝ որ Հայութի՛ւն կայ եւ հայ կեանք : Եւ այն տաճն կրնաս գտնել ճամբադ, ու կազմել դատաստանդ : Այն-ջեր յայնարձակ, յամառ այնքան մաքուր ծառուղիներէն ու պողոտաններէն —որոնց նմանը չունինք Պոլիս — եւ հարիւրէն երկու հազիւ թէ պատահիս հայերէն հրեռոբեայ վերտառութեան մը : Եւ սակայն հայկական ստուարաթիւ եւ փարթամ գաղութ մը կայ Պաթում, չհաշուելով աւելի քան վեց հազար տարագիրներ, որոնք իրենց քուրջի կտորներով եւ քանի մը կտոր պղինձ ամաններով բոյն դրած են՝ ուր որ կրցեր են տեղ գտնել, դըպրոցին կամ զօրանոցին մէջ : Քարափին վրայ կամ ամերիկեան ալիւրի լեռնա-կուտակ պարկերուն կից : Հայերը կան Պաթում, բայց հայերէն՝ պատահաբար : Հայերն են որ կ'իյնան Թիֆլիզին՝ մա-նաւանդ իրրեւ առեւտրական եւ քաղաքակրթիչ ազդակ, բայց հայերէնը հալածական, լքուած, անտիրական եւ օտարոտի ստորակի մը վիճակն ունի : Հայերն են ակերն ու վարիչը խրոխտ եւ նիւթական Արարատի ստորոտը թառած սա մայրենի ոստանին : Բայց ... Ո՞ւր էք, ա՛յ արդ, ահա ժամը զալու, տեսնելու եւ գործելու :

Եւ սակայն ինչո՞ւ չեղեցայ :

×

Թիֆլիզի մէջ, ինչպէս Պաթում, ար-տաքին նորութիւնն է անգլիական համազգեստը, որ երեւաց ու անցաւ, վարզա-գոյն երաշներու պատառատուն չղարշ մը ձգելով ետին : Ոչ մէկը բարի խօսք մը ունի այդ համազգեստին գործունէու-թեան մասին : Քաղաքին վրացական նկարագիրը աւելի քան երբեք սուր է այսօր, երբ կառավարութիւնը յատուկ օրէնք հանած է խանութներու նշանատախտակները փոխելու եւ նախապատիւ տեղը վրացերէնին տալու :

Հայկական ճիգն ու կարողութիւնը Թիֆլիզը վերածեր են փարթամ քաղաքի մը, որ կը պարուրէ աչքերդ, բայց կը ճմլէ հոգիդ : Ամենաչքեղ պողոտան է սա : Կովկասեան հրապարակը. հսկայկան չէնքեր իրենց չարքը կը տարածեն մէկ ծայրէն միւսը : Հայեր են սեփական-նատէրերը, բայց ոչինչ կայ հայկական : Մէկ երկու հնոտի հայերէն վերտառու-թիւն զտնելու համար հարկադրուած ես երթալ թափառիլ Հաւլաբար, բուն հայ-նոցը, ուր «ժողովուրդ»ը կը բնակի : Ուրիշ ամէն վերտառութիւն կամ յայտա-րարութիւն ռուսերէն է, հաստատասիպ, երկաթագիր կամ ասկեքանդակ :

Հոգիդ կը ճմլուի մանաւանդ երբ կը փորձես խօսիլ, արտայայտուիլ, հար-ցումներ ուղղել կամ բան մը պատուի-րել : Ոչ միայն ռուսերէնը միս ու ոսկոր է զարձեր ամէնէն մատաղ տարիքներու համար, մանաւանդ քնքոյշ — այստեղ՝ առնատիպ — սեռին համար, այլ ռուսա-կան բարքերը, ռուս հոգեբանութիւնը, անսասան ու անխիլիրտ հայեցողութիւնը ջլատեր են աչխոյժի եւ արագութեան բզպացումները : Մարիր կամ ճարտարան, ապագրէ ամէնէն պարզ բա-նը, գատաթ մը ջուր, — եւ պարտաւոր ես համբերել կէս ժամ :

Այստեղ, ինչպէս Հայաստան բանուո-րական հասկացողութեամբ սահմանած են աչխատանքի ժամերը. դրասենեակ — ներու համար վեց ժամ. սովորական աչ-խատանքի համար՝ ութ ժամ :

×

Կը չարունակեմ մանր գալ Թիֆլիզի փո-դոցներուն մէջ, պապիրոս (սիկարէթ) պտտացող հայ մանուկներու բազմութիւն մը բռներ է քաղաքին մեծ հրապարակ — ները : Կը մօտենամ մէկուն եւ հարցու-փորձ կ'ընեմ :

— Տօ, սրանք իսկի հայերէն չգիտեն, կ'ապացակէ չայն ծիծաղով մէկը իր ըն-կերոջ :

— Ի՞նչ ես ասում, տօ, նրանք մեզա-նից լաւ գիտեն :

Աւելի կը հետաքրքրուիմ այս երկրոր-դով, տասը տարեկան ոտկէ մը, որ իր մաքուր բարբառով մխիթարութեան մանիկ մը կը ներկայացնէ ռուսերէնի, վրացերէնի, խեցգետ հայերէնի սա բարե-լաւին մէջ, ու երբ կ'իմանայ որ Պոլսէն ենք, կը բացագանչէ.

— Երանի ձեզ, պարո՛ն, մի ժամանակ մենք էլ ուսանում էինք. հիմի գաղթա-կաններ ենք. Նախկինեանից փախած, կեանքը էսպէս րերեց, աչխարհը էսպէս է ... պիտի փող աչխատել քաղցից չմեռ-նելու համար :

Ու կը պատմէ պատմութիւնը իր գա-ւառին, ուր ութ հազար հոգի կոտորած են :

Կը փնտռեմ մտաւորականները : Բոլորը թափած են Երեւան : Ինչ աւելի կազդուրիչ երեւոյթ : Ժիր երիտասարդութիւն մը բոլորուած է Դաշնակցական « Աչխատասէր»ին չուրջը, որ քաղաքին միակ հայերէն օրաթերթն է, որ բանուորական ու գիւղացիական ըլլալէ աւելի՝ հայ ազատագրութեան նուիրուած միակ օրաթերթն է : «Մշակ»ը վաղուց է գադրած :

Կ'ուզեմ տեսնել «Ազնուչ»ի գմայլելի երգիչը : Գացեր է Լոռի, իր գիւղական հայրենիքը, ուրկէ պիտի անցնինք մենք ալ, հասնելու համար երազներու աչխարհը :

Ամբողջ տասնհինգ տարի Թիֆլիզի փողոցներուն մէջ, պապիրոս (սիկարէթ) պտտացող հայ մանուկներու բազմութիւն մը բռներ է քաղաքին մեծ հրապարակ — ները : Կը մօտենամ մէկուն եւ հարցու-փորձ կ'ընեմ :

— Տօ, սրանք իսկի հայերէն չգիտեն, կ'ապացակէ չայն ծիծաղով մէկը իր ըն-կերոջ :

— Ի՞նչ ես ասում, տօ, նրանք մեզա-նից լաւ գիտեն :

Աւելի կը հետաքրքրուիմ այս երկրոր-դով, տասը տարեկան ոտկէ մը, որ իր մաքուր բարբառով մխիթարութեան մանիկ մը կը ներկայացնէ ռուսերէնի, վրացերէնի, խեցգետ հայերէնի սա բարե-լաւին մէջ, ու երբ կ'իմանայ որ Պոլսէն ենք, կը բացագանչէ.

— Երանի ձեզ, պարո՛ն, մի ժամանակ մենք էլ ուսանում էինք. հիմի գաղթա-կաններ ենք. Նախկինեանից փախած, կեանքը էսպէս բերեց, աչխարհը էսպէս է ... պիտի փող աչխատել քաղցից չմեռ-նելու համար :

Ու կը պատմէ պատմութիւնը իր գա-ւառին, ուր ութ հազար հոգի կոտորած են :

Կը փնտռեմ մտաւորականները : Բոլորը թափած են Երեւան : Ինչ աւելի կազդուրիչ երեւոյթ : Ժիր երիտասարդութիւն մը բոլորուած է Դաշնակցական « Աչխատասէր»ին չուրջը, որ քաղաքին միակ հայերէն օրաթերթն է, որ բանուորական ու գիւղացիական ըլլալէ աւելի՝ հայ ազատագրութեան նուիրուած միակ օրաթերթն է : «Մշակ»ը վաղուց է գադրած :

Կ'ուզեմ տեսնել «Ազնուչ»ի գմայլելի երգիչը : Գացեր է Լոռի, իր գիւղական հայրենիքը, ուրկէ պիտի անցնինք մենք ալ, հասնելու համար երազներու աչխարհը :

Ամբողջ տասնհինգ տարի Թիֆլիզի փողոցներուն մէջ, պապիրոս (սիկարէթ) պտտացող հայ մանուկներու բազմութիւն մը բռներ է քաղաքին մեծ հրապարակ — ները : Կը մօտենամ մէկուն եւ հարցու-փորձ կ'ընեմ :

— Տօ, սրանք իսկի հայերէն չգիտեն, կ'ապացակէ չայն ծիծաղով մէկը իր ըն-կերոջ :

— Ի՞նչ ես ասում, տօ, նրանք մեզա-նից լաւ գիտեն :

Աւելի կը հետաքրքրուիմ այս երկրոր-դով, տասը տարեկան ոտկէ մը, որ իր մաքուր բարբառով մխիթարութեան մանիկ մը կը ներկայացնէ ռուսերէնի, վրացերէնի, խեցգետ հայերէնի սա բարե-լաւին մէջ, ու երբ կ'իմանայ որ Պոլսէն ենք, կը բացագանչէ.

— Երանի ձեզ, պարո՛ն, մի ժամանակ մենք էլ ուսանում էինք. հիմի գաղթա-կաններ ենք. Նախկինեանից փախած, կեանքը էսպէս բերեց, աչխարհը էսպէս է ... պիտի փող աչխատել քաղցից չմեռ-նելու համար :

Ու կը պատմէ պատմութիւնը իր գա-ւառին, ուր ութ հազար հոգի կոտորած են :

Կը փնտռեմ մտաւորականները : Բոլորը թափած են Երեւան : Ինչ աւելի կազդուրիչ երեւոյթ : Ժիր երիտասարդութիւն մը բոլորուած է Դաշնակցական « Աչխատասէր»ին չուրջը, որ քաղաքին միակ հայերէն օրաթերթն է, որ բանուորական ու գիւղացիական ըլլալէ աւելի՝ հայ ազատագրութեան նուիրուած միակ օրաթերթն է : «Մշակ»ը վաղուց է գադրած :

Կ'ուզեմ տեսնել «Ազնուչ»ի գմայլելի երգիչը : Գացեր է Լոռի, իր գիւղական հայրենիքը, ուրկէ պիտի անցնինք մենք ալ, հասնելու համար երազներու աչխարհը :

Ամբողջ տասնհինգ տարի Թիֆլիզի փո-

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԻՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ»

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրուած պարզ, յստակ ոճով, պայծառ Ֆրանսերէնով, առանց թեթնիք բառերու խճողումի : Հայ կամ օտար ոչ – մասնագէտ սեւէ երաժշտասէր մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի առ հասարակ հայ երաժշտութեան եւ մասնաւորապէս եկեղեցական հոգեւոր երաժշտութեան խնդիրին ճանչանիչերու պարզացման ուղիներուն, սկսած Դ. դարէն, երբ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակուեցաւ Հայաստանի մէջ (301) :

Մեսրոպ Մաչտոցի կոդմէ հայ գիրերու գիւտը, ապրային գրականութեան մը բեղմումը իր եւ թարգմանիչներուն կողմէ, հիմը դրին հայ եկեղեցական ծիսակատարութեան :

Հայ հոգեւոր երաժշտութեան խնդրին սկատեմը ծնունդ առած է Ե. դարուն Սահակ Պարթեւի կոդմէ : Աչխարհիկ ժողովրդական երաժշտութենէն, որ նոր հնչման ապրիւրն է եղած եկեղեցական երաժշտութեան, ոչ մէկ նոթագրութիւն

առութիւնը՝ մանուկ պետութիւնը հիմնաւորելու եւ ամրապնդելու համար :

Պատմաբանէն յետոյ՝ ահա բանաստեղծը, ալեհեր այլ մշտառոյգ Յովհ. Յովհաննէսեանը, որ խումբ մը մտաւորականներու հետ փարած է տաժանելի աչխատանքի մը,— Հայաստանի ուսումնասիրութեան ձեռնարկին, հատատուած՝ մխիթարեան Մայիլեան եղբայրներուն կոդմէ : Ժամերով կ'ողեւորուինք մենք ալ, կ'ուրախանան որ իրենց կոչը հրատարակուած է «Ձակատամարտ»ի մէջ. կը պարզեն իրենց անմիջական եւ հետաքրքրական ծրագիրները : Արդէն իսկ հատած են թանկագին ատաղձներ՝ ռուսական Հայաստանի մասին, համաձայն խիստ մանրակրկիտ հարցարանի մը, որուն օրինակները պիտի տրամադրեն մեզի ալ : Միխիթարեանները ինք ալ ներկայ է ժողովին, եւ կ'արտայայտուի հատուն մտքերով :

Բայց Թիֆլիզը նախկինը չէ մնացած : Ամայի է մտքով ալ, արտով ալ : Ոչ մէկ արժէքաւոր հրատարակութիւն : Գիրքի կատարեալ սով է : Եւ պատճառները հասկնալի են :

Տակաւին երեւոյթներ կան որոնց մասին կ'ուզէի խօսիլ : Ակնարկ մը անգամ նետած չեզայ որքանոցներուն վրայ, որոնց զլխաւոր նեցուկը Ամերիկացիներն են : Բայց, երեւան եմ արդէն, կ'ամպարեմ թղթատել նորատատ Հայաստանին երկկուան ու այսօրուան պատմութիւնը :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ձակատամարտ», 5 Հոկտ. 1919

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

(ԿԱՐՄԻՐ ԱԿՆՈՑՈՎ)

—o—

Երգնկայի, էրզրումի, Կարսի խայտառակ ու պատճառական անկումներից յետոյ 1918 թուականի Մայիսի 15ին էլ աւելի խայտառակ ձեւով ընկաւ Ալեքսանդրապոլը, որտեղ չուրջ երկու տասնեակ հազար հայ զօրքն ունէր մի քանի հարիւր թնդանօթ ու գնդացիր, բայց ապիկար հրամանատարութիւն եւ էլ աւելի ապիկար ու օբեկտիվօրէն դաւաճան կառավարութիւն : Սակայն այդ ազէտը փրկութեան սկիզբը հանդիսացաւ : Ժողովուրդը զգաստացաւ ու փաստական իշխանութիւնից զրկուեց զբաղուր հրամանատար Նազարբեկովը, որ չէ հասկացել ու չհասկացաւ այդ նոր, հայ – թուրքական պատերազմի բնոյթը : Մեւս կողմից, Ալեքսանդրապոլի անկումով խզուեց կապը Թիֆլիսի Հայոց կենդրոնական ազգային խորհրդի հետ, որն իր անճարակութեամբ չարունակ կազմալուծել էր հայկական ինքնապաչտպանութիւնը : Ամէն կողմից կարուած երեւանը մնացել էր մէն մենակ : Ժողովուրդը յուզուած չարունակ միտինգներ (ժողովներ) էր գումարում եւ վճռական դրծողութիւններ պահանջում : Մայիսի 18-ին երեւանի քաղաքային դումայի (խորհուրդի) ընդլայնուած նիստը գաչնակցական քաղաքագլուխ Տօչեանի առաջարկով որոչում է քաղաքը առանց դիմադրութեան յանձնել Թուրքերի ողորմութեանը եւ աղ ու հացով դիմաւորել նրանց : Երեւանում ապրող Մուսաւաթական-ներն այդ կապիտուլեացնտական (անձնատուութեան) որոչումը յատուկ սուր հանդակի միջոցով, Թալինի վրայով, հաղորդում են Ալեքսանդրապոլ՝ Թուրքական հրամանատարութեանը : Ալեքսանդրապոլը գրաւելուց յետոյ Թուրքերը, իրենց հրամանատարի բառով ասած, «չքերթով» չարժւում են երեք ուղղութեամբ՝ Ջաւախք – Լոռիի ու Բորչալուի վրայով դէպի Թիֆլիս, իսկ երկաթգծի վրայով դէպի Ղարաքիլիսա (ուր նահանջում էր Ալեքսանդրապոլում կազմալուծուած հայ զօրքը) եւ դէպի Երեւան : Ղարաքիլիսայի վրայ արչաւող Թուրք զօրքերը Մայիսի 20ին մտնելով Համամլու, փոխում են ուղղութիւնը եւ Ապարանով անցնող խճուղով նոյնպէս չարժւում են Երեւանի վրայ :

Երեւանի զօրաբաժինն ունէր մէկ հատ՝ Սուրմալուն եւ նրա զօրքերի մեծ մասը զտնւում էր այդ գաւառում, ինչպէս նաեւ մերձակայ էջմիածնի գաւառում, ուր, ճակատին աւելի մօտ լինելու համար, տեղափոխուած էր նաեւ զլխաւոր հրամանատարութիւնը : Ալեքսանդրապոլի անկումից եւ Երեւանի քաղաքային դումայի կապիտուլեացնտական որոչումից յետոյ Մայիսի 19ին կարգադրւում է չտապ էվակուացնել (պարպել) Սուրմալուն : Մայիսի 21ին, երբ նոր էր աւարտուած Սուրմալուի հատկեպ էվակուացիան եւ հայ զօրքի մեծ մասը դեռ գտնւում էր երկաթգծից հարաւ ընկած հայկական գիւղերում, Թուրքերը առանց դիմադրութեան հանդիպելու մտնում են Սարդարապատ գիւղն ու կայարանը : 22ին նրանք առաջ են չարժւում եւ հասնում մինչեւ Ղամչլու կիլոմետրանը : Երկաթգծից հարաւ գտնւող հայ զօրքին ու բնակչութեանն սպառնում էր կտրուելու եւ գերի ընկնելու վտանգը : Նրանց մնում էր միայն մի բան՝ գրոհել : Եւ այն պահին, երբ Երեւանի զինուորական զեկավարութիւնը քննում էր Երեւանը պաչտպանելու, թէ՞ չպաչտպանելու նպատակայարմարութեան հարցը, ինչպէս երկաթգծից դեռ եւս հարաւ գտնւող եւ գերութեան ու ոչնչացման դատապարտուած հայ զօրքն ու ժողովուրդը սեփական նախաձեռնութեամբ, այնպէս էլ երկաթգծից հիւսիս գտնւող հայ զօրքն ու գաւառի ժողովուրդը ոտքի են կանգնում եւ Սուրմալուի Էվակուացիան իրագործող հայ-

բենասէր գնդապետ Դանիէլ բէկ Աբրահամի Փիրումեանի հրամանատարութեամբ գրոհում են Թուրքերի վրայ : Գրոհը յաջող մարտերից յետոյ պսակւում է յաջողութեամբ, թշնամին ջախջախուելով դուրս է շպրտւում Սարդարապատ կայարանից ու գիւղից եւ մեծ կորուստներ տալով հազիւ կարողանում է ամրանալ Արաքս կայարանի շրջանում, որտեղ եւ յետագայ օրերին՝ Մայիսի 24 – 26ին տեղի են ունենում ամենայն մաս մարտերը :

Առաջին փայլուն յաղթանակը պատրում է ամէնքին : Յաղթանակի լուրը հասնում է Երեւան, ապա Դիլիջան, ուր ապաւինել էր Ալեքսանդրապոլից նահանջած եւ կազմալուծուած հայ զօրքը : Ջայութիւնն ամենուրեք տոպրւում է յաղթանակի հաւատով : Սակայն այդ լուրը հասնում է նաեւ Բաթում եւ վհատութեան մատնում զեմարխական «Մերսեդես» աւտոմեքենայով Արտահանի վրայով չտապ մեքենում է Ալեքսանդրապոլ, որտեղ անմիջապէս կտրուկ մի շրջադարձ է նում : Մի առ ժամանակ զպաղեցնում է արչաւանքը Թիֆլիսի վրայ եւ արդէն Լոռի մտած թուրք զօրքին կարողանում է ետ դառնալ ու զնալ Ղարաքիլիսայի վրայ :

(3 Շար.)

ՀԱՅԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԱՐՑԱԽԻ ՄԱՍԻՆ

— Ա՛ն ասիլ, Դուրյէն, դրդնցդ ծուռ-ծուռ աս կնկ ու էնուեն փախչիս ձե՛ր տուռ։

Մարտիրոսեան ծերունի Ասատուր Ասատուրեանը ոտքի ելաւ ու կնոջ վրայ գոռաց։

— Ես ասիլ, Ասլանի մամ, ես ասիլ, Ասլանի մամ, ես ասիլ, Ասլանի մամ, ինչ ուզես՝ ասա, ինչ ուզես՝ ասա, ես ասիլ, Ասլանի մամ։

Ասատուրի կինը՝ Ասլանի մայրը, ոչ մի խօսք չասաց, միայն ձեռքերը վեր բարձրացրեց ու դուրս վազեց։

Ասատուր ծերունին ետեւից գոռաց։

— Ասլանի մամ, ես ասիլ, Ասլանի մամ, ես ասիլ, Ասլանի մամ։

Ասլանի մայրը

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ. Թանդարան այցելութեանը առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նազենի Ֆերմանճեանի (ծնեալ Սրապեան) մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալին ամուսինը եւ զաւակները կը նուիրեն՝ Մշակոյթի Տան, Իսիի Խրիմեան դպրոցին, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին 50ական Ն. Ֆ., Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին եւ «Հայ – Բոյժ»ին քսանական Ն. Ֆ.: (Ստանալ Յառաջէն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տօնիկեան իրենց զաւկին՝ դեղագործ Վարուժանի Ալժերիայէն ողջ առողջ վերադարձին առթիւ կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան 30 Ն. Ֆ., Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին քսան:

Տիկին Տիգրանուհի Թիւֆէնքճեանէ 50 Ն. Ֆ. Հայ Մշակոյթի Տան եւ յիսուն Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին՝ իր թոռան Բաֆֆի Նալպանտեանի Ալժերիոյ զինուոր. ծառայութենէն ողջ առողջ վերադարձին առթիւ:

Ստանալ Հրանտ Սամուէլեան գրատունէն:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Նոր Սերունդին պարախումբին համար ազգային տարազ հայթայթելու նպատակով նուիրատուութիւններ.—

Իսիի Նոր Սերունդ 50 Ն. Ֆ., Ալֆորվիլի Նոր Սերունդ, Պանեէոյի Նոր Սերունդ, Փարիզի Նոր Սերունդ 10ական Ն. Ֆ., Յ. Գալայճեան քսան, Գ. Ալէքսանեան քսան, Ե. Գրիգորեան, Ա. Քարայեան, Եղօ Խաչատուրեան, Գ. Յովսէփեան, Ե. Ատանալեան, Ա. Թորիկեան, Մ. Գալայճեան, Հ. Մանուկեան, Յ. Ավանօզեան, Ե. Ըմբատեան, Խ. Քէօշկէրեան, Մ. Պետրոսեան, Ն. Դարբինեան, Պ. Դանիէլեան, Զ. Մինասեան, Գ. Սերոբեան, Յ. Շիրվանեան, Բ. Հապէշեան, Հ. Հանտալեան, Պ. Ղուկասեան տասնական, Գ. Դարբինեան 5 Ն. Ֆ.: Ընդհ. գումար 325 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, տօն Ամենասուրբ Երրորդութեան Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 9·45ին Ռէնսիի եկեղեցիին մէջ, 83 Ավընիւ տը լա Ռէզիսթանս: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. Կ. Եպսկ. Ամատունի: Սիրով կը հրաւիրուին շրջակայ ազգայինները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խօսին՝ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը», Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ՝ «Նոր Սերունդի ծրագիր կանոնագիրը»:

Դասախօսութիւնէն ետք՝ ընկերական հանդիպում:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եւ շրջաններու եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Հինգշաբթի օրուան հետեւեալ դպրոցներու տարեվերջի հանդէսները հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Գերշ. ՏԷՐ Սերովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Ա.— Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փորթտ'Իթալի շրջանի դպրոցի հանդէսը, կազմակերպուած Կրթ. Մարմնոյ կողմէ տեղը պիտի ունենայ Յունիս 16, Շաբաթ դիշեր ժամը 8·30ին, Քոմպաթաններու սրահին մէջ, Բիւ Բէյմոն Լրֆէվրը, Ժանթիյյի:

Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

Ուսուցիչ Պ. Գրիգոր Քէբէնեանի ղեկավարութեամբ:

Մուտք 2 Ն. Ֆ.:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Երիտասարդութիւն եւ Շարժումի» (Ժէօնէս է Աքսիոն) կազմակերպած բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի դեղեցիկ դղեակին մէջ Յուլիս 2–28 եւ Օգոստոս 1էն 15: Արձանագրութեան համար դիմել՝

Jeunesse et Action

6, Place de la Rotonde

St-Jérôme-Marseille, Tél. 62.85,10

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Սամուէլ Ռիշտունի (Լոս – Անճելլսէն) Հայաստանէն վերադարձին Փարիզ է: Զինքը տեսնել փափաքողները կրնան հասցէն ուզել Յառաջի վարչութենէն, կամ հեռաձայնել պանդոկը՝

PRO. 79-12

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն:

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն:

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962):

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ.:

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Ահարոնեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ սերունդի (նախկին ՉՈՄ) կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր անդամ – անդամուհիները, այս Երկուշաբթի ժամը ութին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը, այս Կիրակի ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամախօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Իսիի գաղութը եւ ծնողքները:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը (պատերով) իր գործիքներով:

Դիմել գործի ժամերուն խանութը՝ Հ. Սարխօշեան:

13, Rue François Coppée, Malakoff (Seine)

Կամ բնակարանը (Կիրակի եւ Երկուշաբթի, առաւօտները՝ միայն):

230, Av Marx Dormoy, Montrouge (Seine)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, հօրը անունը Խաչատուր, մայրը Վարսենիկ, ծնած Երեւան 1912ին եւ ուր ապրած է մինչեւ 1918, Ամերիկեան որբանոցը: 1918էն ետք, որբանոցին հետ փոխադրուած է արտասահման, անծանօթ ուղղութեամբ: Անկէ ի վեր իրմէ լուր չկայ:

Զինքը փնտռող մայրը եւ քոյրը կը գտնուին Երեւան, Կոզեռսկի փողոց՝ 20 թիւ տունը:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.—

M. Barkev Seropian

25, Ave. Bourgain, Issy-les-Moulineaux (Seine)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր: Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով:

Երեկոյին աւանդական շամփուրով եւ գառնուկի խորոված:

ՄՈՒՏՔ 1 ՆՈՐ ՖՐԱՆՔ

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրուան (ժամը 13ին) գին 12 Ն. Ֆ.:

Կը խնդրուի արձանագրուիլ դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը: 32 Բիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ՓՌՕ. 77–73):

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով:

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նօրէն մինչեւ Անկէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·30 եւ 15ին յաջորդաբար:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Տէսինի մէջ այս Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին:

Կը խօսի ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վատիկանի ռատիոկայանէն հայկական պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի առաւօտեան ժամը 10·30ին, հետեւեալ ալիքներու վրայ:

Կարճ ալիք.— 31·10, 25·55, 19·84 մեթր, միջակ ալիք.— 296 մեթր:

Պիտի պատարագէ՝ Գերպ. Ստեփան Թ. Ծ. Վ. Ստեփանեան: Պիտի քարոզէ Գերպ. Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեան՝ նիւթ ունենալով «Տիեզերական Ս. ժողովները»:

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....

ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro: Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél.: GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON-SOUS-BOIS (SEINE)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 16 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9329 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5230

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՁԵՌՔ

Յաւիտենական եւ անհերքելի ճշմարտութիւն մըն է, որ երկաթեայ ձեռք մը անխուսափելի անհրաժեշտութիւն մըն է Թուրքիան կառավարելու համար:

Երկու տարիէ ի վեր պատահած դէպքերը աշխարհի այդ յետամնաց երկրին մէջ՝ անդամ մը եւս եկան հաստատելու այս ճշմարտութիւնը:

Երբ տասներկու տարի առաջ վերջ դրուաւ Աթաթիւրքի հիմնած Հալք կուսակցութեան մենատիրութիւնը, ազատ աշխարհը, մասնաւորապէս Ամերիկացիները այն միամիտ հաւատքն ունէին, որ Թուրքերը 28 տարուան հանրապետական վարչաձեւէն ետք քաղաքակրթուած էին այլեւս եւ ընդունակ դարձած մարսելու ժողովրդավարական սկզբունքները:

Պայար – Մենտերէս – Քէօփրիւլիւ երրորդութիւնը «դեմոկրատ» պիտակին ետեւ ապաստանած՝ կը խոստանար արժանաւոր գործակիցը դառնալ Ատլանտեան Ուխտի դաշնակիցներուն:

Դեմոկրատները պահ մը յաջողեցան խարել արեւմուտքը՝ Քորէա ղրկելով թրքական զօրագունդ մը, որ քաջաբար ... բնաջնջուեցաւ: Այս «հերոսութեան» շնորհիւ Թուրքիա իրաւունք ստացաւ ընդունուելու Ատլանտեան Ուխտին մէջ, ինչ որ առիթ տուաւ իրեն աւելի խստապահանջ դառնալու եւ «Թրումընի վարդապետութեան» շնորհիւ ստացած տոլարներու քանակը աւելցնելու:

Յարդ երեք միլիառ տոլարի կը հասնի Թուրքիոյ ստացած օժանդակութիւնը:

Այս պատկառելի գումարը բաւական չեղաւ սակայն կշտացնելու Թուրք վարիչները, որոնց ախորժակը օրէ օր աստիճան մը աւելի բացուեցաւ: Զեղծարարութիւնն ու կաշառակերութիւնը Մենտերէսի օրով իրենց գերագոյն աստիճանին հասան:

Ժողովրդավարութիւնը դարակ դրուեցաւ եւ ամենազօր վարչապետը սանձարձակ գործեց ամէն մարդի մէջ՝ առանց կարեւորութիւն տալու խորհրդարանին եւ առանց լսելու ընդդիմադիր Հալքի բողոքները: Լռեցուց լրագրողները, կապտելով մամուլի ազատութիւնը, որ ժողովրդավար վարչաձեւի ամէնէն տարրական իրաւունքներէն մէկն է:

1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը երիտասարդութեան եւ բանակի ընդվզումն էր ընդդէմ մենատիրութեան:

Ժողովրդավարութիւնը վերակենդանացնելու եւ Ամերիկացիներու աչքին փոշի փչելու քաղաքականութիւնն ալ ձախողեցաւ: Ի վերջոյ նախագահ Կիւրսէլ ստիպուեցաւ խոստովանիլ, որ Թուրքիան կառավարելու համար ուրիշ մեթոտներ պէտք են:

Այսինքն ըսել ուղեց, որ Թուրք յետամնաց ժողովուրդը տակաւին չէ հասած քաղաքական այն հասունութեան, որ կարող ըլլայ մարսելու ժողովրդավարութիւնը:

Ազատութիւնը շփոթուեցաւ անիշխանութեան հետ: Սունկի պէս բուսան քաղաքական նոր կուսակցութիւններ, որոնք իրարու հետ մենամարտի ելան՝ իշխանութեան տիրանալու եւ իրենց սնափառութիւնը յագեցնելու մարմաջով:

Անիշխանական վիճակը կը շարունակուի աւելի քան երկու տարիէ ի վեր:

Դահլիճի նոր տագնապը չէ լուծուած դեռ:

Բանակը աչալուրջ կը հսկէ:

Ապագան յղի է անակնկալներով:

Ե՞րբ հրապարակ պիտի գայ երկաթեայ ձեռքը, վերջ դնելու համար անիշխանական վիճակին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ

ՖՐԱՆՇ ՔՈՆԹԷԻ ՄԷՋ

Նախագահ տը Կոլ, իր 17րդ շրջապտոյտին համար ընտրած էր Ֆրանշ Քոնթէի (Արեւելեան Ֆրանսա) շրջանը: Փարիզէն մեկնումը տեղի ունեցաւ օդանաւով. ապա, շքախումբը կառքերով բռնեց Վըզուլի ճամբան, ուր նախագահ տը Կոլ խօսեցաւ այս շրջապտոյտին առաջին ճառը, որպէս նիւթ ունենալով Ալժերիան, Եւրոպան, Ատլանտեան կազմակերպութիւնը եւ Ֆրանսայի ներքին ընդդիմադրութիւնը:

Շուտով Ալժերիոյ մէջ պիտի իրականանայ Ֆրանսայի ծրագիրը, ըսաւ Զօր. տը Կոլ ակնարկելով ինքնորոշման մօտալուտ քուէարկութեան: Ալժերացիները պիտի առնեն իրենց ապագային պատասխանատուութիւնը, եւ կրնան յոյս դնել Ֆրանսայի համագործակցութեան ու օժանդակութեան վրայ. ու վստահութիւն յայտնեց, թէ Ալժերիա արժանի պիտի ըլլայ այս համագործակցութեան:

Այսպէսով, լուծուած պիտի ըլլայ դժուարին հարց մը: Բայց այս չի նշանակեր, թէ Ֆրանսան մտահոգող բոլոր հարցերը լուծուած են եւ երկիրը կրնայ վերադառնալ իր հին պառակտումներուն, խմբակներու փառասիրութեանց: Տակաւին շատ գործ կայ իրականացնելիք, ու այդ պատճառաւ զանազան հոսանքները պէտք է շարունակեն իրենց բարեկամական համագործակցութիւնը: Նախ՝ պէտք է իրականացնել Եւրոպայի միութիւնը, ո՛չ թէ պարապ խօսքերու վրայ հիմնուած միութիւն, այլ՝ զգացումներու միաւորումը (ինչ կը վերաբերի ժողովուրդներուն) եւ գործի միաւորումը (ինչ կը վերաբերի պետութեանց):

Ապա՝ Ատլանտեան Ուխտի դաշնակիցներուն հետ պաշտպան հանդիսանալ ազատութեան, այն բոլոր վայրերուն մէջ, ուր գոյութիւն ունի. եւ նոյնիսկ, եթէ պէտք ըլլայ՝ դաշնակիցներուն հետ ձեռք ձեռքի կռուիլ այդ ազատութիւնը պաշտպանելու համար: Այս բանը ընել կարենալու համար՝ պէտք է միջոցներ ունենալ. հետեւաբար՝ պէտք է զինուիլ եւ զօրանալ: Նախագահը վստահութիւն յայտնեց, թէ պիտի գայ օրը, երբ բարձրացուած պատերու, սահմաններու, վարագոյրներու վրայէն ժողովուրդները պիտի վերագտնեն զիրար եւ պիտի իրականացնեն ժողովուրդներու եղբայրութիւնը:

Խօսելով Ֆրանսայի ներքին կացութեան մասին, Զօր. տը Կոլ յիշեցուց, թէ ինչպէս, իր նախագահութեան օրով, Պետութիւնը վերակազմուեցաւ. «զայն պիտի պահպանենք իր ներկայ հմայքին, հեղինակութեան եւ դրական գործունէութեան վիճակին մէջ: Նախագահը պիտի ընէ այս բանը՝ թեւածելով բոլորին վրայէն. ու իրմէ վերջ՝ ուրիշներ ալ պիտի շարունակեն այս գործը»:

Ֆրանշ Քոնթէի ժողովուրդը շատ ջերմ ընդունելութիւն մը վերապահած էր նախագահին:

× Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան վեց անդամներ, որոնք որոշած էին մահափորձ կազմակերպել նախագահ տը Կոլի անձին դէմ, Վըզուլի շրջանին մէջ ձերբակալուեցան: Ոստիկանութիւնը քանի մը օր առաջ տեղեկութիւններ ըստացած էր այս մասին, եւ կրցաւ ժամանակին ձերբակալել դաւադիրները:

Մօտ 30 ուրիշ անձեր ալ ձերբակալուած են. բայց դաւադրութեան բուն կազմակերպիչը դեռ չէ բռնուած. իր ինքնաշարժը տեսնուած էՎըզուլի շրջանին մէջ:

Այս առթիւ, որոշուած է նախագահին բռնելիք ուղին որոշ փոփոխութեանց ենթարկել վերջին պահուն:

ԱԼԺԵՐԻԱ

Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը, Ալժէի «փիրաթ» հաղորդագրութեան մը մէջ յայտնեց, թէ որոշած են անխնայ գործադրել «հրկիզուած հող»ի քաղաքականութիւնը. այսինքն՝ քայքայել եւ կրակի տալ ամէն ինչ՝ փոխանակ յանձնելու Ալժերիոյ նոր վարիչներուն: Այս հրահանգը, ըստ յայտարարուածին, գործադրութեան պիտի դրուի Յունիս 15էն սկսեալ:

Միւս կողմէ, Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը որոշած է արտօնել, որ Ալժերիայէն հեռանալ ուզող Եւրոպացիները մեկնին: Յարդ միայն կիներուն եւ երեխաներուն կը տրուէր այդ արտօնութիւնը. այժմ՝ այր մարդիկն ալ կրնան մեկնիլ:

Օրանի շրջանի «փիրաթ» հաղորդագրութիւն մըն ալ կոչ ուղղեց այդ շրջանի բոլոր Եւրոպացիներուն, որ խմբուին Օրան, Մոսթականէմ, Փէրըկօ, Արզիւ եւ Սիտի Պէլ Ապէս քաղաքներու շրջակայքը: Կ՝ուզեն այդ շրջանը Եւրոպական գօտի դարձնել եւ այնտեղէն չշարժիլ: Հրահանգած են, որ ժողովուրդը ուտեստեղէն մթերէ եւ սպասէ նոր հրահանգներու:

Ըստ շրջան ընող զրոյցներու, Յուլիս մէկէն առաջ «բան մը» պիտի պայթի այնտեղ:

Փարիզի մէջ կը յայտարարեն, թէ ամէն միջոցներով պիտի պայքարին Օրանի մէջ կամ այլուր այս ձեւի անջատողական շարժման մը դէմ, ընդծելով հանդերձ, թէ ասիկա պարզապէս ցոյց կուտայ Գաղտնի Բանակին ներքին պառակտումն ու մօտալուտ պարտութիւնը:

× Օրանի բանակին հրամանատարը, Զօր. Ժինեսթէ, ծանր կերպով վիրաւորուեցաւ մահափորձի մը հետեւանքով: Ուրիշ Ֆրանսացի սպայի մը թաղման գացած էր, երբ անծանօթ քաղաքային մը կրակ բացաւ իր վրայ: Զօրավարը վիրաւորուեցաւ. վիճակը լուրջ է: Իր կողքին կեցած բժիշկ հաղարապետ մը սպաննուեցաւ: Յառաջ եկած շփոթութենէն օգտուելով, ոճրագործը յաջողած է փախչիլ:

× Ալժ. Ազատ. Ճակատի մամուլի ըսպասարկութիւնը արդէն իսկ գրասենեակ մը բացած է Քազպայի մէջ. իսկ իր օրկանը՝ «Էլ Մուճահիտ», արաբերէնով հրատարակուիլ սկսած է Կոնստանդինի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Անկախներու Կեդրոնական թեւին համագումարը: Փինէ չի մասնակցիր նիստերուն. միայն նամակ մը յղած է ժողովականներուն, որուն մէջ միացման, չափաւորութեան, խոհեմութեան կոչ կ՝ուղղէ իր ընկերներուն: Առաջին խօսք առնողներէն Ռոժէ Տիւշէ, խստօրէն քննադատած է Զօր. տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը, «որ սուտի վրայ հիմնուած է»:

ՖՐԱՆՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, քննելով սէնտիքաներու պահանջը, որոշած է շաբաթական աշխատանքի ժամերը 48էն 46ի իջեցնել Հոկտեմբերէն սկսեալ եւ մէկ առ հարիւր ամսականներու յաւելում մը ընել Յուլիսէն սկսեալ: Սէնտիքաներու ներկայացուցիչները, որ 44 ժամուան շաբաթ կը պահանջէին, կը խորհին «կարգադրութիւն մը ընել» այս մասին, բայց բոլորովին անբաւարար կը գտնեն մէկ առ հարիւրի յաւելումը: Մինչեւ որ վերջնական որոշում չտրուի, ընդհ. գործադուլի վախ չկայ, բայց անակնկալ պարբերական գործադուլներ կրնան տեղի ունենալ շոգեկառքի եւ այլ ազգայնացուած սպասարկութեանց մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ սահմանային ծանր միջադէպ մը պատահած է Յորդանանեան եւ Իսրայէլեան սահմանապահներու միջեւ: Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, Յորդանանցիք կրակ բացած են սահմանի դեր խաղցող դրան մէկ կողմէն միւսը, սպաննած Իսրայէլցի զինուոր մը, եւ վիրաւորած՝ ուրիշներ: Այս դուռը ընդհանրապէս փակ կը պահուի, եւ կը բացուի միայն Ծնունդի եւ Զատկուան տօներուն առթիւ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ տասը երկիրներու ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ են Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Սպանիա, Աւստրիա, Զուիցերիա, Շուէտ, Նորվեկիա եւ Դանիա, Քէ տ՝Օրսէի մէջ համաձայնագիր մը ստորագրեցին, ըստ որում կը կազմեն Անջրպետային հետազօտութեանց Եւրոպական կազմակերպութիւն մը: Նախագահը Ֆրանսացի է:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ մեծ յուզում ստեղծած է Ատընաուրրի յայտարարութիւնը, որուն մէջ Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետը կ՝առաջարկէր Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ քաղաքական միաւորում մը: Իտալացիք հակառակ են այս ձեւի կարգադրութեան մը, որ «չի համապատասխաներ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը ներշնչող սկզբունքներուն»:

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը, Ու Թան, թերաճ երկիրներու օժանդակութեան տասնամեայ ծրագիր մը պատրաստած է, որ պիտի ներկայացնէ կազմակերպութեան տնտեսական ու ընկերային յանձնաժողովին: Կը նախատեսէ տարեկան 5 – 6 միլիառ տոլարի յատկացում մը, որ 25–30 տարիէն կրնայ «կրկնապատկել թերաճ երկիրներու կեանքի մակարդակը»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Փանամայի նախագահները, վերաքննելով Փանամայի ջրանցքին համաձայնագրին կարգ մը կէտերը, որոշած են որ Փանամայի հանրապետութիւնը ցարդ ունեցածէն աւելի կարեւոր մասնակցութիւն ունենայ ջրանցքի շրջանին առեւտրական կեանքին մէջ, փանամական դրօշակը «աւելի յարմար ձեւով» բարձրացուի այդ շրջանին մէջ. Մ. Նահանգները պիտի օգնեն նոր նաւահանգիստներու շինութեան գործին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը Մ. Նահանգներէն գնած է տասներկու ռազմա – փոխադրական Պօինկ 707 օդանաւներ, որոնք ժամական 900 քմ. արագութեամբ կը թռչին եւ կարեւոր թիւով մարդիկ ու ռազմանիւթ կրնան փոխադրել:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ օդանաւային հինգ նոր գիծեր պիտի հաստատէ Մոսկուայի եւ Ափրիկեան նորաստեղծ երկիրներու միջեւ:

ՃԱԲՈՆԻ վարչապետին յղուած նամակի մը մէջ, Խրուշչեւ կը յայտնէ թէ «մեր դէմ անակնկալ յարձակում մը կը պատրաստուի» Ատլանտեան կազմակերպութեան կողմէ: Ահա թէ ինչու Խ. Միութիւն կը վարանի հիւլէական փոխադարձ հսկողութեան առաջարկները ընդունելու, քանի որ «այդ պիտակին տակ, օտարները կ՝ուզեն մեզ լրտեսել:

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ Ուխտին քաղաքական յանձնաժողովին նիստերը բացուեցան Գահիրէի մէջ: Պեն Խետտա Նասրի կողմէ անձնապէս, եւ թնդանօթի քսանըմէկ հարուածներով ընդունուեցաւ:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպս. Մանուկեան որ քանի մը շաբաթէ ի վեր Հայաստան կը գտնուէր, Փարիզ վերադարձաւ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 18ին:

Սերովբէ Եպս. քանի մը օր ալ Թիֆլիզ այցելած է:

ԴԷՊԻ ԱՇԽԱՐՀՆ ԻՄ ԵՐԱԶԻՍ

3. ԱՀԱ ՀՈՂԸ ԵՒ ՋՈՒՐԸ ՈՒ ՕԴՆ ՀԱՅՐԵՆԻ

Բարեմիտ խորհրդատուներ պարտք կը սեպեն նախապէս վարժեցնել մեզ դէպի Հայաստան ուղեւորութեան տաժանքներուն եւ անակնկալներուն: Բայց մենք այնքան ալ պարզամիտ չենք կապոյտ քողի մը մէջէն դիտելու համար դեռ երէկ ահագնագղորդ հրաբուխէ մը ճառագայթած Հանրապետութիւնը: Մենք իրականութեան ճաշակն առինք դեռ Պաթումէն եւ Թիֆլիզ, այսինքն Վրաստանի մէջ, որ անհամեմատ բախտաւոր եղած է ազատագրական այս կռիւներուն մէջ, մէկ անգամէն տիրանալով, իր սահմաններուն, իր տրամադրութեան տակ ունենալով ռուսական աւարին առիւծի բաժինը, պատրաստ մայրաքաղաք, պատրաստ երկաթուղի, հսկայական քանակութեամբ մթերք եւ հարստութիւն ու անարգել գործունէութեան բոլոր աղբիւրները:

Վրացիներուն մնացեր է միայն, հրսկային քայքայումէն յետոյ, առանց որեւէ խղճահարութեան իւրացնել ամէն բան, եւ պաշտօնեաներ տեղաւորել, մեքենան շարժման մէջ դնելու համար: Երեւութապէս սոցիալ – դեմոկրատ, բայց իրականին մէջ թունդ ազգայնական վարչութիւն մը եղած է Ճորտանիայի կառավարութիւնը, որ հակառակ իր թըզուկ ուժին, տոգորուած կը թուի նուաճողական սուր ախորժակով մը, ամուլ յաւակնութիւններ տարածելով մինչեւ զուտ հայկական շրջաններու վրայ:

×

Առաջին դժուարութիւնը որուն կը հանդիպինք դէպի Հայաստան ուղեւորելու համար,— « գնացք » մը ճարելն է: Վրաստանը իւրացուցած ըլլալով վակոններու եւ շոգեշարժերու երեք չորրորդը, անբախտ Հայաստանին բաժին մընացեր են միայն տասներեք վայրաշարժեր, որոնց մեծագոյն մասը՝ բեռնաբարձ: Հայաստանին ձգուած է նաեւ ջարդուփշուր վակոններու եւ մեքենաներու դէզ մը, եւ շնորհիւ հապճեպ նորոգումներու, վայրաշարժերու թիւը հազիւ պիտի բարձրանայ քառասունի:

Ահա ուրեմն բազմեր ենք երրորդ կարգի վակոն մը, որ մեզի տրամադրուած է մինչեւ Երեւան հասնելու համար, այլապէս պիտի փոխադրուէինք բուն հայկական վակոնները, Սանահինի մէջ, որ հայեւվրացական անվիճելի սահմանագիծն է, մինչդեռ Հայերը իրաւունքներ ունին շատ աւելի ներսէն, Բորչալուէն եւ Լոռիէն, որոնք չէզոք գօտի կը նկատուին առ այժմ: Երրորդ կարգի վակոն մը, ուր մարդ, բեռ, կին, տղայ թըխմուած են շնչահեղձ ըլլալու աստիճան, ուր գիշերն անգամ լոյս չի վառիր, ինչպէս ամբողջ անդրկովկասեան երկաթուղիներուն վրայ, բացի նշանաւոր հիւրերու մահճաբարձ վակոններէն: Եւ հարկադրուած ենք մոմեր վառել, նոյնիսկ պաշտօնեաներուն խուզարկութեան եւ անցագրի քննութեան գործերը դիւրացընելու համար:

Եւ սակայն ո՛վ ինքնիրեն թոյլ պիտի տայ տրտնջալ, քանի որ Հայաստան կ՝երթանք, ազատուած եւ ձեւակերպուած Հայաստան:

×

Եւ կառախումբը կը ճռնչէ. մերթ կը սուրայ, մերթ կը տքայ: Սուլիչին ձայնն անգամ, ինչպէս Պաթումէն Թիֆլիզ, օտարոտի է: Ոսկեղջիւրի մէջ յածող շոգեմակոյկի մը խռպոտ կանչը, մինչ երբոր Սանահինէն կառախումբ կը փոխենք, մեր բախտէն կ՝ունենանք սուլիչ մը իսկապէս շոգեկառքի, սուր ու առոյգ, տաք ու պայծառ, ինչպէս Հայաստանի լուսնկան ալ:

Օ՛, այդ լուսինը մանաւանդ Լոռիի ձորն ի վեր, Զորագետի ամեհի ափերուն վերեւ:

Եւ հիմա է որ կ՝ըմբռնեմ, կը քամեմ բովանդակ խորութիւնն ու հարազատութիւնը Թումանեանի պատկերներուն: Ահա կը տեսնեմ Անուշը՝ իր սիրահար թափառումներուն մէջ. ահա Մօսին, ահա Սարօն, ահա պարմանուհիները, որ կուժըն առած սար կը բարձրանան, կամ աղբիւրին առջեւ կ՝երգեն. ահա նոյնիսկ պարիկները որ ձեւ եւ մարմին կը ստանան լոյսի եւ խաւարի խաղերուն մէջ, եւ ահա կայանն ալ բանաստեղծին, հո՛ւնա սարին կատարը: Բայց կառախումբը կը սուրայ, կը մռընչէ Զորագետն ալ; կամ մերթ պչրագեղ՝ կ՝ոլորուի հեզիկ ու ծիծղուն, եւ մենք լուսնի լոյսով, պատուհանէ պատուհան կ՝ոստնունք ըմպելու, ըմբոշխնելու համար վարդագոյն համայնապատկերը ցից ժայռերուն դալարագեղ սարալանջերուն, պաղպաջուն վտակներուն եւ օձապտոյտ ձորերուն:

Անլըսելի վըշվըշում է
Պղտոր ջուրը Դեբետի.
Նրա ափում կանաչում է
Մենակ շիրիմն իգիտի:

×

Իսկապէս հայկական ոչինչ կայ Սանահինի մէջ:

Սահմանագիծն է, ուր պարտաւոր ենք սպասել, փոխադրուելու համար հայկական կառախումբերը: Անձկութեամբ կը փնտռենք հայ զինուորներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք մեր շուրջն են արդէն, բայց դժուար է ճանչնալ առանց խօսելու, որովհետեւ իրենց արտաքին երեւոյթին վրայ ոչինչ կայ հայեցի կամ յատկանշական: Այստեղ ալ, ինչպէս ամբողջ Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ, զինուորն ու պաշտօնեան հագած են ինչ որ ունին, զէնքերն անգամ նման չեն:

Կառախումբերն ալ կը մնան այնպէս՝ ինչպէս ռուսական վարչութեան օրով: Անշուշտ այս բոլորին դարմանը մտածեր են. ապըսպրուած է հագուստ, կօշիկ, որոնց մէկ մասը հասաւ այս օրերս: Բայց իրականութիւնը այն է որ հայ զինուորը շապիկ անգամ չունի եւ հինգ տարիէ ի վեր ճակատէ ճակատ սուրալով, բզիկ բզիկ ըրած է ինչ որ ունէր, ինչ որ կըրցած էր գտնել: Վրաններն իսկ կտրեր՝ ձեւեր եւ հագուստի վերածեր են ...

Այդ բոլորի մասին պիտի խօսիմ տակաւին:

Սանահինէն ճամբայ կ՝ելլենք բոլորովին նոր երեւոյթով մը: Մեր «մասնաւոր» վակոնին կցուած են շարք մը բեռնաբարձ վակոններ թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն խճողուած հայ գաղթականներով: Վակոններուն վրայ անգամ տեղ բռնած են մարդիկ եւ տղաք, եւ կը ներկայացնեն պատկեր մը, որ շատ կը նմանի Թուրքիոյ Հայերուն տարագրութեան, այսինքն անոր ամէնէն թեթեւ շրջանին, երկաթուղիի գիծն ի վար պարզուած սարսափներուն: Եւ այս տեսարանը պիտի շարունակուի մինչեւ Երեւան, բոլոր կայարաններէն պիտի կցուին նոր վակոններ, բեռնաբարձ եւ բաց վակոններ, ուր հասնողը տեղ կը բռնէ ոտքի վրայ կամ նստուկ, վակոնին մէջ կամ վրան:

Հինգ տարուան պատմութիւնն է որ կը շարունակուի: Պապերուն մեղքն է որ, հինգ հարիւր տարիէ ի վեր, կը հալածէ թոռները:

Եւ ինչքան ընդարմացեր են բոլորը, եւ ինչքան լրբացած են շատերը, հայ պաշտօնեան, հայ ոստիկանը, հայ զինուորը խոշտանգելու աստիճան ...

Չեմ գիտեր ինչու գծեցի այս աղօտ պատկերը, երբ արդէն մտեր եմ Հայաստան, երբ մէկ մէկու ետեւէ մեր առջեւ կը պարզուին նոր Աւարայրները մեր ազատագրութեան,— Ղարաքիլիսա, ուր ութ հազար հոգի կոտորուեցաւ եւ, ուր հայ բազուկը խուճապի մատնեց թուրք բանակները, Ալեքսանդրապոլը, որուն քարուքանդ կայարանը պերճախօս վկայարան մըն է մեր հարեւաններու քաջագործութիւններուն, դէպի ձախ՝ Շիրակի դաշտն ու Արագածը, դէպի աջ՝ Ախուրեանն ու Անին, աւելի առաջ՝ մէկ-մէկու ետեւէ, Արարատը վեհապանծ ու խոժոռ, Էջմիածինը՝ ճգնած Արագածին ու Արարատին միջեւ. վերջընթեր կայարանը, Սարտարապատը, ուր հերոսական ճակատամարտ մը փշրեց թուրք բանակը եւ մազապուրծ փրկեց հայրենիքը:

Եւ ահա Հայաստանը ազատ ու անկախ:

Ահա հողը, եւ ահա օդն ու ջուրը հայրենի: Քնաթաթախ եւ ուժասպառ — երկու օր է ճամբան ենք — փոշիներու ամ: պի մը մէջէն կը մտնենք Երեւան, բայց Արարատի նայուածքն իսկ կը կազդուրէ մեզ:

Այս այն լեռն է, որ իր հողերուն լաւագոյն հիւթը ներարկեց իր զաւակներուն, որ իր ձիւնափառ կատարէն անոր երեսին փչեց փոթորիկներ գիմագրաւելու կամքը, եւ անկումներէն վերականգնելու հաւատքը:

Հայ ժողովուրդի պայծառ եւ ամուր փիլիսոփայութեան քարացած խորհրդանշանն է Արարատը, վիթխարի ու յաւիտենական, ինչպէս Արագածը՝ անոր կենսունակութեան առոյգ արտայայտիչը:

Ողջո՛յն ե՛ւ Արարատին, ե՛ւ Արագածին:

Ողջո՛յն հայ ժողովուրդին, որ ահա իր փիւնիկի բոյնը կերտեր է անոնց ստորոտը:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ճակատամարտ», 12 Հոկտ. 1919

ՃԻԼԱՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Վերջերս, Պելկրատի մէջ հինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ մառեշալին գործակից ընկ. Ճիլաս, « պետական գաղտնիքներ» հրատարակած ըլլալուն համար: Անգամ մը դատապարտուեցաւ, բանտէն ազատեցաւ, հսկողութեան տակ մնաց «Նոր դասակարգը» գործին հրատարակութեան համար, այս անգամ ամերիկեան հրատարակչի մը յանձնած էր « Խօսակցութիւններ Սթալինի հետ» յուշերը(*), երբ պետական պատասխանատու պաշտօն ունէր:

Ճիլաս համոզուած համայնավար մըն էր: Աղեքսանդր թագաւորի ոստիկանութիւնը երեք տարի բանտ պահեց ընկեր Ռանքովիչի հետ: Մոնթենեկրոցի մըն է, այսինքն երբեմն հովիւ, երբեմն հրոսակ: Պատերազմին՝ լեռներու մէջ դիմադրական ճակատի կազմակերպող մըն էր, կը միանար բանտընկեր Ռանքովիչի, Թիթոյի, Քարտելժի, կը կազմուէր քառապետութիւն մը, որուն գործը պիտի ըլլար համայնավարացնել երկիրը: Միութեան տեսաբանն էր, հերձուածէն ետք գրեց, թէ Սթալինն էր հերետիկոսը, ոչ թէ ինք եւ ընկերները, հիմնուելով մարքսիստ – լենինիստ փաստերու վրայ:

Մոնթենեկրոցի այս գիւղացին մտաւոր որոշ պատրաստութիւն եւ բարոյական որոշ ըմբռնումներ ունէր, դիտելու եւ դատելու իրերն ու անձերը: Առաջին օրէն դիակներու գարշ հոտը առաւ, տե-

(*) ՅԱՌԱՋ.— Այս շահեկան խօսակցութեանց մէկ կարեւոր մասը պիտի տանք յետագային:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

(ԿԱՐՄԻՐ ԱԿՆՈՑՈՎ)

Գործի դնելով իր բոլոր ուժերը Վեհիբ փաշան Մայիսի 24 – 25ին հայ ժողովրդի վրայ ընդհանուր յարձակում է գործում բոլոր երեք ուղղութիւններով (Ղարաքիլիսայի, որ դառնում է Հայութեան ինքնապաշտպանութեան ձախ թեւը, Բաշ – Ապարանի, որ դառնում է ինքնապաշտպանութեան կենտրոնը, եւ Սարդարապատի, որ դառնում է աջ թեւը):

Սակայն Սարդարապատի Մայիսի 22ի առաջին բախտորոշ յաղթանակը կերպարանափոխել էր հայ ժողովրդին՝ յաղթանակի հաւատ ներշնչելով բոլորին: Ժողովուրդը անձնազոհութեան փայլուն օրինակներ ցոյց տալով կռւում էր իր սակաւաթիւ զօրքի կողքին՝ իր խանդավառութեամբ զօտեպնդելով նրան: Զէնք էին վերցրել բոլորը: Զէնք էր վերցրել եւ Սարդարապատ էր գնացել անգամ հեզահամբոյր ուսուցիչ Գրիգոր Ղափանցեանը, ապագայ ակադեմիկոսը, մի մարդ, որն իր կեանքում առաջին եւ վերջին անգամ էր հրացան վերցնում: Գաղթի սայլերը կանգնեցրել եւ հրացանը վերցրած Սարդապատ էին ետ դարձել Սուրմալեցիները, Խնուսցիները, Ալաշկերտցիները, Արաքսի աջափնեայ ու ձախափնեայ բոլոր հայ գիւղերի բնակիչները՝ ալեհեր ծերունիներից մինչեւ 14 – 15ամեայ պատանիները: Նրանք յաճախ կռւում էին ընտանեկան տասնեակներով՝ ծերունի պապը, չափահաս ու երիտասարդ որդիները՝ պատանի թոռները, իսկ կանայք հաց, փամփուշտ էին հասցնում նրանց:

Սարդարապատի առաջին յաղթանակը զարմացրել էր «յոռետես» բարձր հրամանատարութիւնը եւ «չուարած» քաղաքական ղեկավարներին: Մայիսի 23ին աշխարհազօրայինների մեծ հոսանքի շնորհիւ հնարաւոր եղաւ Սարդարապատի ճակատից վերցնել գնդապետ Դոլուխանեանի 6րդ գունդը, գնդապետ Կորոլկովի պարտիզանական հեծեալ գունդը, կապիտան Սակելեարիի հրետանային մարտկոցը եւ օգնութեան ուղարկել Բաշ – Ապարանի աշխարհազօրայիններին, որոնք սեփական նախաձեռնութեամբ նոյն Մայիսի 22ին Քուլուջա գիւղի մօտ փորձել էին կանգնեցնել Թուրքերին: Գեներալ Գամազեանը Դիլիջանում յորդոր կարդալով ոտքի է հանում Դիլիջան ապաւինած կազմալուծուած հայ զօրքին եւ գնդապետ Բէյ – Մամիկոնեանի հրամանատարութեամբ ետ տանում Ղարաքիլիսայի վրայ, որը դեռ չէր գրաւուել Թուրքերի կողմից:

Սարդարապատի ճակատում մնում են Դաշնակցականների կողմից « բոլշեւիկեան » յորջորջուած 5րդ գունդը՝ շուրջ հազար սուինով, ռուս գնդապետներ Պերեկրեստկովի եւ Սիլինի պարտիզանական գնդերը, գնդապետ Ղասարբաշեանի վերակազմաւորուած գումարտակը, ինչպէս նաեւ զինուած եւ զէնքի սպասող հազարաւոր աշխարհազօրայիններ, որոնց մէջ յատկապէս աչքի էին ընկնում հայրենասէր հոգեւորականների կողմից ոտքի հանուած հինգ հարիւր այսպէս կոչուած «պատանքաւորները », որոնք գնում էին մահուան ընդառաջ՝ թշնամուն կանգնեցնելու համար:

Հայկական հրետանին Ապարանի եւ Սարդարապատի ճակատներում ղեկավարում էին հրետանաւոր ռուս կապիտաններ Կլիչը եւ Սակելեարին, գնդապետներ Սերգօ Աթանեսեանը, Կարաքեշիշեանը, Խորէն Իգիթխանեանը, Օննիկ Վեքիլեանը: Յոյն Սակելեարին յետագայում՝ մինչեւ 1938 թուականը դարձաւ ամբողջ Սեւծովեան առափնեայ պաշտպանութեան հրետանու պետ, իսկ ռուս կապիտան Կլիչը Հայրենական մեծ պատերազմի ժամանակ ամբողջ արեւմտեան ռազմաճակատի հրետանու պետն էր՝ հրետանու գեներալ – լեյտենանտի բարձր աստիճանով: Նա զոհուեց 1941 թուականի աշնանը՝ Մոսկուայի պաշտպանութեան դիրքերում: Օննիկ (Իվան) Դաւթի Վեքիլեանը ներկայումս հրետանու գեներալ – լեյտենանտ է: Տաղանդաւոր հրետանաւորները կրակում էին անվրէպ:

Սարդարապատի ճակատում Թուրքերը Մայիսի 24ին երկրորդ յարձակման անցան: Մայիսի 25ին յաջողութիւնը դեռ նրանց կողմն էր. սակայն Մայիսի 26ին Կլիչը դիպուկ կրակով խորտակեց նրանց հրետանային եւ գնդացրային կրակակէտերը Չիմնի զրա (440րդ) եւ Թուլքի թափա բարձրունքների վրայ, իսկ հընչակեան Պանդուխտն իր մշեցի հեծեալներով Թալինից իջնում է ու թիկունքից զարկում է 440րդ բարձունքը պաշտպանող ասքերներին: Նա վերցնում է մէկ թնդանօթ, չորս սպայ եւ Սօգուլու, Կրմզլու ու Գեոզլու գիւղերի՝ սարերը փախած երիտասարդութեան հետ միասին հետապնդում է ջախջախուած թշնամուն: Մայիսի 27ին հայ զօրքը առանց որեւէ գնդակ արձակելու գրաւում է յիշեալ բարձունքները, առաջ շարժւում ու Մայիսի 28ին հասնում Աղին կայարանը:

Մայիսի 26ին բոլոր երեք ճակատներում էլ յաջողութիւնը հայ զօրքի եւ աշխարհազօրայինների կողմն էր: Բոլոր երեք ճակատներում էլ թշնամին մեծ կորուստներ տալով նահանջում էր:

(4 Շար.)

ՅԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ

ԳՐՔԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ԵՆ

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ցեղասպանությունից հետո Ամերիկայում հաստատված հայ գաղթականության մեջ ամենից շատ տարածված ու սիրված գրքերից մեկը Արշալույս Դավթյանի «Ամանակ»-ն է։ Հեղինակը, որ ինքն էլ գաղթական է եղել, իր հուշերը գրի է առել ոչ թե գրական հավակնություններով, այլ պարզապես որպես ականատես, որ ուզում է պատմել իր ապրածը։ Ահա թե ինչու նրա գրքի լեզուն էլ ամենևին գրական չէ, այլ ամենասովորական, ամենաժողովրդական։ Ինչպես ինքն է ասում, նա գրել է «ինչպես որ գիտեմ, ինչպես որ կարող եմ»։

Գրքի առաջին հրատարակությունը լույս է տեսել 1944 թվականին Նյու Յորքում։ Հեղինակը գրքի առաջաբանում ասում է, որ ինքը ծնվել է 1875 թվականին Կարինում, որ 15 տարեկան հասակում նա ստիպված է եղել թողնել հայրենի տունը և ընտանիքը, ապրել Պոլսում, Եգիպտոսում, Ամերիկայում։ Ամերիկա է եկել 1903 թվականին։ Ինչպես ինքն է ասում, «Ամերիկա եկա, ոչ թե ուզելով, այլ ստիպված»։ Ամերիկա եկել է ամուսնանալու համար, որովհետև այնտեղ ապրող հայ աղջիկները ավելի հեշտ էին համաձայնվում ամուսնանալ, քան Պոլսում ապրողները

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Երեմեան, Տէր եւ Տիկ· Փօղ Երեմեան եւ զաւակը, Օր· Ժաղլին Երեմեան, Տէր եւ Տիկ· Համա – զասպ Երեմեան եւ զաւակը կը ծանու – ցանեն թէ Ս· պատարագ եւ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱԶԱՏՈՒՐ ԵՐԵՄԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Երկուշաբթի, Վիէննի Հայոց Մատուռին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները ։

Այս առթիւ կը նուիրեն 40 Ն· Ֆ· Վիէ – նի Կապոյտ Խաչի դպրոցին եւ 20 Ն· Ֆ· Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սը – րահին ։

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8·30 – ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կը խօսին՝ Հ· ԹՈՐՈՍԵԱՆ «Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդը», Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ՝ «Նոր Սերուն – դի ծրագիր կանոնագիրը »։

Դասախօսութիւնէն ետք՝ ընկերական հանդիպում ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Փարիզի եւ շրջաններու եկեղեցւոյ կրօն· ընկերակցութեան Հինգշաբթի օր – ուան հետեւեալ դպրոցներու տարեվերջի հանդիսները հովանաւորութեամբ Հայ – րապետական պատուիրակ Գերշ· Տէր Սերովբէ Եպիսկ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ։

Ա·— Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փորթ տ'Իթալի չրջանի դպրոցի հանդէսը, կազ – մակերպուած Կրթ· Մարմնոյ կողմէ տե – ղը պիտի ունենայ Յունիս 16, Շաբաթ դի – չեր ժամը 8·30ին, Քոմպաթաններու սը – րահին մէջ, Րիւ Բէյմոն Լըֆէվրը, Ժանթիյի ։

Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի ա – նակնկալներ ։

Ուսուցիչ Պ· Գրիգոր Քէբէնեանի ղե – կավարութեամբ։

Մուտք 2 Ն· Ֆ·։

×

Հայրապետական պատուիրակ Գեր· Տէր Սերովբէ Եպիսկ· Մանուկեանի հո – վանաւորութեամբ ։

Անիէռ, Պուա Քոլոմպի Հայկ· դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունե – նայ 1 Յունիս, Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապե – տարանին սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տերուլետ։

Ուսուցիչ Պ· Հայկ Պուճուկեանի եւ ուսուցչուհի Տիկ· Զիլինկիրեանի առաջ – նորդութեամբ ։

Աշակերտները պիտի կատարեն խմբ – երգներ, արտասանութիւններ, պարեր, տրամախօսութիւններ եւ անակնկալներ ։

Մուտք 2 Ն· Ֆ·։ Կը հրաւիրուի հայ հատարակութիւնը քաջալերելու համար կրթական ձեռնարկը ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Իսիի Մրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը, այս Կիրակի ժամը 16ին, վար – ժարանին մէջ։

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամա – խօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին Իսիի գաղութը եւ ծը – նողքները ։

Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ ։

AGENCE LAGRANGE

Fondée en 1876

la seule agence travaillant sur toute la France avec ses 400 correspondants locaux.

recherche

PAVILLONS - VILLAS - TERRAINS

expertise gratuite et discrète par notre spécialiste

M. Edouard Mavian

34, Rue Pasquier, PARIS - ANJ. 77-65

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վատիկանի ռատիոկայա – նէն հայկական պատարագ եւ քարոզ պի – տի ձայնասփռուի առաւօտեան ժամը 10·30ին, հետեւեալ ալիքներու վրայ ։

Կարճ ալիք·— 31·10, 25·55, 19·84 մեթր, միջակ ալիք·— 296 մեթր ։

Պիտի պատարագէ՝ Գերպ· Ստեփան Թ· Ծ· Վ· Ստեփաննեան։ Պիտի քարոզէ Գերպ· Ներսէս Ծ· Վ· Սէթեան՝ նիւթ ունենալով «Տիեզերական Ս· Ժողովնե – րը»։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ոտն Ամենասուրբ Երրոր – դութեան Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 9·45ին Ռէնսիի եկեղե – ցիին մէջ, 83 Ավընիւ տը լա Ռէպիսթանս։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ· Կ· եպսկ· Ամատունի։ Սիրով կը հրաւիր – ուին չրջակայ աղջայիննները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 22ին ։

×

Յուլիս 1ին, Կիրակի Հ· Բ· Ը· Մ· Մարսէյլի Հայուհեաց մասնախումբին տարեկան դաչտահանդէսը, ժամը 17էն կէս գիշեր, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մել – քոնեանի պարտէզը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ սերունդի (նախկին ՉՈՄ) կեդր· վարչութիւնը ստիպողաբար ժո – ղովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջանի բո – լոր անդամ – անդամուհիները, այս Եր – կուշաբթի ժամը ութին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, հօրը անունը Խաչատուր, մայրը Վարսենիկ, ծնած Ե – րեւան 1912ին եւ ուր ապրած է մինչեւ 1918, Ամերիկեան որբանոցը։ 1918էն ետք, որբանոցին հետ փոխադրուած է արտասահման, անծանօթ ուղղութեամբ։ Անկէ ի վեր իրմէ լուր չկայ ։

Զինքը փնտռող մայրը եւ քոյրը կը գտնուին Երեւան, Կոզեռնկի փողոց՝ 20 Թիւ տունը ։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տե – ղեկացնել ։—

M. Barkev Seropian

25, Ave. Bourgain, Issy-les-Moulineaux (Seine)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ
ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ եւ մասնաւոր – բաբար

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ

եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT DJOCHGOUN

4. Rue de la Butte, MARSEILLE 2·

(Place Jules Guesde)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր ։ Ինամուած ճոխ պուֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի դիներով ։

Երեկոյին աւանդական չամփուրով եւ զառնուկի խորոված ։

ՄՈՒՏՔ 1 ՆՈՐ ՖՐԱՆՔ

ԻԻՍ ԿԱՐԵՒՈՐ·— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրուան (ժամը 13էն) դէն 12 Ն· Ֆ·։

Կը խնդրուի արձանագրուիլ դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը ։ 32 Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ՓՌՕ· 77–73)։

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով ։

ԾԱՆՕԹ·— Շոգեկառք առնել կար տիւ նօրէն միւնչեւ Անկէն, անցնիլ կա – մրջակը եւ քիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը։ Շոգեկառք 12·05, 12·17 13·26, 13·54, 14·30 եւ 15ին յաջորդաբար։

ՇՈԳԵՆԱԽԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

23 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն կէս գիշեր

կազմակերպուած

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկնանց Օժանդակ մասնախումբին եւ Երիտ· Ակումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ ՆՈՒԱԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ըմպելի եւ Տիկնանց կողմէ պատրաստուած պաղ նախընթրիք

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՈՒՑ Մուտք եւ պիւֆէ 20 Ն· Ֆ·

Տեղերը սահմանափակ թիւով ըլլալով, կը խնդրուի տոմսակները կանուխէն ա – պահովել մինչեւ Յունիս 22ի իրիկունը ։

Տոմս պիտի չծախուի չորեքշաբթի օրվայ ։ Դիմել նախապէս հետեւեալ հասցէնե – րուն·— Պ· ՊԱՔԸՐՃԵԱՆ 35 Րիւ տը Թրեվիզ, Պ· ՀԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ, 24 Րիւ տ'Անկէն եւ կեդրոնատեղին 11 Սէուառ Ալպոնի ։

Հ· Յ· Դ·

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողո – վը այս Շաբաթ, ժամը 21ին։ Ակարոնեան սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ կ'ըլլայ չրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԻՍԻԻ Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30– ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Երիտ· Ակումբը կազմակերպած է բանախօսութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ այս Երեքշաբ – թի, ժամը 21ին, Քոնսէրվաթուարախ – մանիւօֆի սրահին մէջ, 26 Ավընիւ Նիւ Եորք, մէթրօ Ալմա – Մարսօ ։

Կը բանախօսէ Պ· Վիէթոր Կարտոն, ֆրանսերէն լեզուով ։

Նիւթ՝ Հայ ազգին տեղը աշխարհի մէջ։ Բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հր – աւիրուին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Տէսինի մէջ այս Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· տեղա – կան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ նոր Սերունդին ։

Կը խօսի ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Անկախութեան 44րդ տա – րեդարձը կը տօնուի Պօմոնի սրահին մէջ, այս Շաբաթ, ժամը 21էն ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Մարսէյ – լի երեսփոխան եւ փոխ–քաղաքապետ՝

ԺԱՆ ՄԱՍԻ

եւ նախագահութեամբ

Պ· ՄԻՀՐԱՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

Կը բանախօսեն ՏՕՔԹ· ՕՆՆԻԿ ՓԱ – ՓԱԶԵԱՆ եւ Յ· ԱՂԱՅԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Երգ, արտասանութիւն եւ պար ։

Պիտի արտասանէ եւ պարէ փոքրիկն Շուշանիկ Անդրէասեան ։

Զեռնադաշնակ փոքրիկն Ա· Ճօշկունեան։

Ճոխ պիւֆէ, ծախքերու մասնակցութիւն

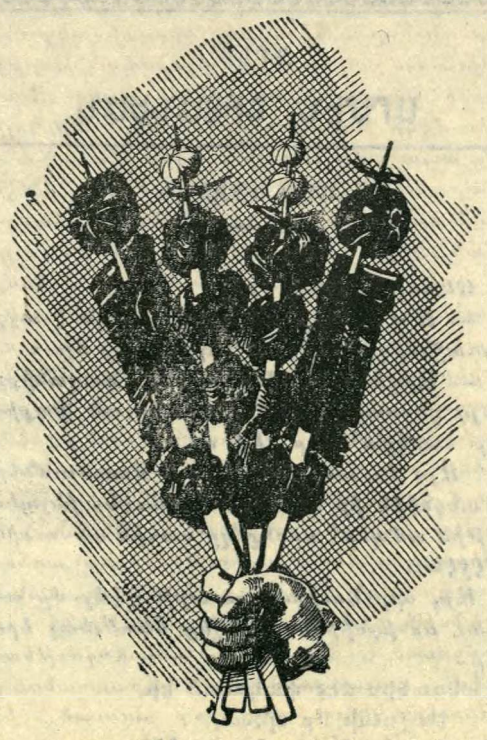

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր ։

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված – ներ, շաշլիֆ, քարսքի ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 17 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9330 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5231

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ԻՐ ՄՆԱՑ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի Մայիս 7ին, խորհրդայնացման տարեդարձի շռնդալից հանդիսութեանց առթիւ, Հայաստանի մայրաքաղաքը այցելելու մեծ պատիւն ըրաւ Խրուշչեւ :

Ու մինչ ամիսներէ ի վեր, խորհրդաւոր ազդիւրներէ տարածուած աւետաբեր չշուկներու ազդեցութեան տակ, ամէն ոք անհամբեր կը սպասէր, որ թանկագին ընկեր Նիկիտա Սերգեւիչ լենինեան չքանչանակիր Հայաստանին իբրեւ «արմաղան» պիտի բերէր առնուազն Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը, անիկա իր տոպրակին մէջէն հանեց մեծ աւետիս մը,— Ներգաղթ :

Կրեմլինի մենատէրը տեղացի եւ հիւր երեւելիներու եւ հետաքրքիր հասարակութեան առջեւ հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Խորհրդային Հայաստանը «մաղնիսի պէս» դէպի իրեն կը քաշէ ըսփիւռքի Հայերը, որոնք դրամատիրական եպերելի վարչակարգի տակ կը տառապին քառասուն տարիէ ի վեր :

Ու աւետեց, որ 1962էն սկսեալ արտասահմանէն դէպի Հայաստան հայրենադարձ պիտի կազմակերպուի : Ո՛չ մէկ խօսք սահմաններու ընդարձակման մասին : Կոմկուսի Ա. քարտուղար Զարոբեան եւս պաշտօնապէս հաստատեց ներգաղթի որոշումը, աւելցնելով որ այս անդամ պիտի չկրկնուին 1946 – 47ի սըխալները : (Կը խոստովանէր ուրեմն որ սխալներ գործուեր էին այն ատեն, հաստատելով դաշնակցական մամուլին իրաւացի քննադատութիւնները) :

Զարոբեան կը խոստանար նախապէս բնակարան եւ գործ ապահովել ներգաղթողներուն :

Տարին կէս եղաւ արդէն : Գարունն անցաւ եկաւ ամառ,— լաւագոյն եղանակը ճամբորդելու : Եւ սակայն չլսեցինք տակաւին թէ որեւէ գործնական ձեռնարկ կատարուած է ներգաղթի համար :

Անցած տարի Հայաստանի նախարարական խորհուրդին առընթեր կազմուած էր «Հայրենադարձ Հայերու ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէ» մը, որուն ձայնը չէր լսուեր :

Այժմ անոր նախագահը՝ Գուրգէն Գէորգեան յայտարարեր է, որ պետութիւնը պիտի ստանձնէ ներգաղթողներու փոխադրութեան ծախքերը՝ իրենց ժամանումի նաւահանդիստէն մինչեւ բնակավայրը :

Հայրենադարձները պիտի տեղաւորուին եղեր մաս մը Կիրովականի մէջ, որ Հայաստանի քիմիական արդիւնաբերութեան կեդրոնն է, ուրիշներ Հրազդանի ու Լուսաւանի գործարաններուն եւ Արարատեան դաշտի կոլխոզներուն մէջ :

Գէորգեան աւելցուցեր է, որ իւրաքանչիւր հայրենադարձ տուն եւ գործ պիտի ստանայ : Արհեստ չունեցողը ձրի դասընթացքներու պիտի հետեւի արհեստ մը սորվելու համար : Գիշերային դպրոցներ պիտի բացուին երիտասարդ բանուորներու համար : Կը կառուցուին եւ կ՛ընդլայնուին երկրորդական վարժարաններ, մանկապարտէզներ ու մանկամսուրներ (Երեվան, (Սոֆիա), 25 Մայիս) :

Գէորգեան չէ ըսած սակայն թէ ցարդ քանի՞ բնակարան պատրաստուած է ներգաղթողներուն համար : Քանի՞ հոգի պիտի ընդունին : Ո՞ր երկիրներէն : Ե՞րբ : Ի՞նչպէս :

Հարցումներ, որոնք պատասխանի կը սպասեն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի Զօր. տը Կոլի շրջապտոյտը առանց միջադէպի շարունակուի եւ աւարտի : Հակառակ իրեն կատարուած դիմումներուն, նախագահը մերժած է փոխել նախապէս որոշուած ուղեգիծը : Բայց եւ այնպէս ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ քսանէ աւելի անջատ խումբեր մահափորձ կատարելու առիթին կը սպասեն :

Տոլի մէջ խօսած ճառով, Զօր. տը Կոլ կրկին անդրադարձաւ Վըզուլի մէջ մատնանշած հարցերուն . եւ մասնաւորաբար ծանրացաւ Եւրոպայի եւ Ատլանտեան Ուխտի վերաբերող խնդիրներուն վրայ : Տնտեսական գետնի վրայ արդէն իսկ իրականութիւն է Եւրոպական միութիւնը. բայց քաղաքական միութիւնը մէկ օրէն միւսը կարելի չէ իրագործել : Անդամ մը որ Եւրոպացիները վարժուին միասին ապրելու, այն ատեն կը տեսնենք թէ ինչ կարելի է ընել : Ինչպէս որ երկու նախկին թշնամի երկիրներ՝ Ֆրանսա եւ Գերմանիա այսօր յաջողած են ձերբազատուիլ դարերու թշնամութենէն եւ դառնալ բարեկամ երկիրներ, այնպէս ալ, ոչ մէկ արգելք կայ, որ յետագային ստեղծուի Եւրոպայի միաւորումը : Պէտք է սպասել, որ ժամանակը հարթէ ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները .— Ըսաւ Զօր. տը Կոլ :

Իսկ Լոն լը Սօնէի մէջ, Զօր. տը Կոլ վստահութիւն յայտնեց, որ Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն լաւախոհութիւնը պիտի յաղթանակէ :

ՍԱԼԱՆ ԴԱՐՁԵԱ՞Լ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻ

Որոշուած է դատական նոր քննութիւն մը բանալ նախ. Զօր. Սալանի դէմ : Առաջին դատը չէ, որ վերաքննութեան պիտի ենթարկուի. այլ՝ Սալանէն հաշիւ պիտի պահանջուի իր ձերբակալութենէն ի վեր ունեցած գործունէութեան մասին : Հաղորդագրութիւնը չի յայտներ, թէ երկրորդ դատավարութիւն մըն ալ պիտի կազմակերպուի՞ . բայց եւ այնպէս, եթէ փաստուի, թէ Սալան իր ձերբակալութենէն ի վեր շարունակած է ներշնչել Գաղտնի Բանակի գործունէութիւնը, դարձեալ դատի կրնայ քաշուիլ՝ տրամաբանօրէն :

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը պահանջած է նաեւ ետ առնել Ժորժ Պիտոյի երեսփոխանական անձեռնմխելիութեան իրաւունքը : Պիտօ վերջերս տեսակցութիւն մը շնորհած էր պելժիական թերթի մը եւ յայտարարած ի միջի այլոց՝ «Յուլիս մէկը թուական մըն է Զօր. տը Կոլի եւ ապստամբութեան (ալժերական) համար : Ոչ մէկ բան վերջացած է : Ամէն բան ծայրէն կը սկսի» : Թղթակցին հարցման՝ «Ձի՞շդ է, որ ձեր նպատակը մայր հայրենիքին մէջ իշխանութիւնը ձեռք առնել է», Պիտօ պատասխանած է՝ « Իրականին մէջ Պետութիւն չկայ այլեւս. Երեսփոխանական ժողով ալ չկայ : Զանազան ոստիկանութիւնները կը վարեն իշխանութիւնը, որ ձեռք առնուելիք է . հետեւաբար պէտք է զայն ձեռք առնել, կամ կրկին ձեռք առնել » :

Այս յայտարարութեան հետեւանքով Պիտոյի անձեռնմխելիութիւնը ետ առնելու որոշման հետ զուգահեռաբար, «անծանօթի դէմ դատական քննութիւն» մը բացուած է՝ Պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադրութեան ամբաստանութեամբ : Կ՛ըսուի թէ ձեռք ձգուած են փաստաթուղթեր, որոնք խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն Պիտօն :

ԱԼԺԵՐԻԱ

Գաղտնի Բանակը գործադրութեան դնելու սկսած է «հրկիզուած հող»ի քաղաքականութիւնը : Քառասուն քիլոյի չափ ուժանակով աւերակի վերածած է Ալժէի «Մուսթաֆա» արդիական հիւանդանոցը : Ահաբեկիչները նախապէս լուր տուած էին այնտեղ աշխատողներուն, թէ շուտով պէտք է հեռանան, եթէ կ՛ուզեն ողջ մնալ :

Այդ պահուն 955 հիւանդներ կային հիւանդանոցին մէջ : Մահմետականները, մօտ 700 հոգի, ուզած են իրենց տուները վերադառնալ : Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատասխանատուներուն դրական արտօնութեան վրայ, հիւանդներուն պարագաները, զինուած, եկած են իրենց հիւանդները փոխադրելու : Իսկ Ալժ. Ազատ. Ճակատի զինեալ մարդիկը սկսած են թալանի տալ հիւանդանոցին գոյքերը — գործիքներ, դեղեր, անկողիններ, եւայլն : Ասոր վրայ հասած են ոստիկանական ուժեր, եւ կասեցուցած՝ թալանը :

× Նոյն ձեւով, քառասուն քիլօ «փըլասթիք» պայթած է նաեւ Ալժէի քաղաքապետարանի շէնքին մէջ : Մէկ մեռեալ եւ 45 վիրաւորներ կան :

× Շաբաթ գիշեր փակուեցաւ ինքնորոշման քուէարկութեան մասնակցելիք քաղաքական խմբակցութեանց արձանագրութիւնը : Մեսալի Հաճի Ալժ. Ժողովրդ. Կուսակցութեան (նախկին ԷՄ ԷՆ Ա.) թղթածրարը տակաւին չէր հասած Ալժէ :

Արձանագրուած կուսակցութիւններն են՝ Ալժ. Ազատ. Ճակատը, Համայնավարները, Միացեալ ընկերվարականները եւ Համագործակցութեան Շարժումը :

× Նախկին գնդապետ Կառտիի փեսան՝ նախկին հարիւրապետ Կլասէռ, ձերբակալուեցաւ Փարիզի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Երկաթուղիի չորս սէնտիքաները հրահանգած են իրենց անդամներուն, որ Յունիս 20ին եւ 21ին երկուքական ժամ յապաղումով կատարեն իրենց սպասարկութիւնները : Կաղի եւ ելեկտրականութեան սէնտիքաները տակաւին չեն աւարտած իրենց խորհրդակցութիւնները :

ԽՐՈՒՇՉԵԻ Ռումանիա մեկնեցաւ՝ 4–5 օրուան այցելութեան մը համար :

ԱԼՖՐԷՏ ՔՈՌԹՕ, աշխարհահռչակ դաշնակահարը եւ Շոփէնի անզուգական մեկնարկուն, 85 տարեկանին մեռած է Լօզանի մէջ :

ՍՊԱՆԱՑԻ այն բոլոր դէմքերը, որոնք Միւնիխի համագումարին մասնակցելէ վերջ վերադարձած էին իրենց երկիրը, հետզհետէ կ՛ապաստանին օտար դեսպանատուները՝ չձերբակալուելու համար :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ հիւլէական փորձ մը պիտի կատարեն Յունիս 18ի գիշերը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ստեղծուած է «Միացեալ Գործաւորական» նոր կուսակցութիւն մը. ընդհանուր քարտուղարն է՝ Մէհմէտ Ալի Այպար անուն իրաւաբան մը : Թիրիտողլուի վարած ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ որոշած է ինքզինք լուծել եւ յարիլ նորակազմ կուսակցութեան : Սէնտիքալիստ ղեկավարներու դեռ եւս սաղմնային վիճակի մէջ գտնուող «Աշխատաւորներու կուսակցութիւնը» ալ հրաւէր ստացած է միանալու « Միացեալ գործաւորական»ին : Կ՛ըսուի թէ բաւական թիւով մտաւորականներ եւ շարք մը սպաներ կը քաջալերեն նորաստեղծ կուսակցութիւնը :

ԻՐԱՔԻ Սիւլէյմանիյէի շրջանին մէջ զինեալ բախումներ տեղի ունեցած են բանակին եւ քիւրտ ազգայնականներու միջեւ : Միւս կողմէ, ձայնասփիւռ ճառի մը մէջ, Զօր. Քասըմ յայտարարած է՝ «Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ եղած սահմանները շուտով պիտի անհետանան : Մէկ ժողովուրդ եւ մէկ ազգ կը կազմենք » :

ԱՀԱԿը որոշած է Արաբական Լիկայի մէջ մտնելու անհրաժեշտ գործողութիւնները կատարել՝ նախքան ՄԱԿէն ներս ընդունուելու դիմում ընելը, կը գրէ Գահիրէի «Ալ Ահրամ»ը :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Յունիս 20ին պիտի սկսի կաշառակերութեամբ ամբաստանուած դեմոկրատ նախկին վարիչներուն դատավարութիւնը :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իսրայէլի միջեւ սահմանային նոր միջադէպեր տեղի ունեցած են Կալիլէի շրջանին մէջ :

ՕՔՍՖՈՐՏԻ համալսարանին մէջ, Մաքմիլըն կատարեց «Ֆրանսական Տան» հիմնարկէքը :

ՍԵՆԵԿԱԼԻ վարչապետը, Մամատու Տիա, որ Մոսկուա կը գտնուէր, առեւտրական եւ տնտեսական համաձայնութիւն մը կնքած է Խրուշչեւի հետ :

ԵՒՐԱԹՈՄԻ կազմակերպութիւնը գիտական պրպտումներու եւ դասաւանդման «հնգամեայ ծրագիր» մը պատրաստած է՝ 1963 – 67 տարիներու համար :

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ վարչապետը, Մենզիս, հասած է Մ. Նահանգներ՝ պաշտօնական այցելութեամբ : Պիտի տեսակցի նախագահ Քենըտիի հետ :

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, Ու Թան, փափաք յայտնած էր Զօր. տը Կոլի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու : Փարիզ պիտի գայ Յուլիսին :

ԼԱՈՍԻ Ազգային ժողովը վաւերացուց նորաստեղծ կառավարութեան կազմութիւնը :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը յայտարարեց, որ «պէտք է շարունակել Եւրոպայի քաղաքական միաւորման մասին սկսած բանակցութիւնները, առանց սպասելու Անգլիոյ յարումին » :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ երկիրներու տնտեսական շատ կարեւոր համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 9էն 14, Վարշաւայի մէջ :

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՄԲՈՒԼՈՒՄ

Հեռու – հեռուից իմ դէմ փռուեց
Ստամբուլը լայնատարած ,
Հիացմունքի ցոլքը վառուեց
Աչքերիս մէջ եւ իմ հոգում :
Տեսայ շէնքեր ե՛ւ հին, ե՛ւ նոր՝
Գօտու նման ծովը գրկած ,
Եւ մզկիթներ հարիւրաւոր,
Մինարէթները երկնքում :

Մի ակնթարթ ... յետոյ մէկից
Շէնք ու մզկիթ անհետացան ,
Այս ի՞նչ պատրանք է սրտամաշ՝
ջրերը ջինջ կարմիր դարձան...
Կարմիր ծովից՝ աչքերիս դէմ
Վարուժանն է կարծես յառնում,
Իբրեւ հզօր մի ուրուական
Զօհրապն է լուռ դէմս ելնում :

Սարսռում եմ ... Փոքր ինչ հեռում
Սիամանթօն է քայլում կամաց ,
Կողքին՝ Սեւակը լրջախոհ ,
եւ Կոմիտասը խենթացած :
Ես թարթում եմ աչքերս արագ ,
որ տեսիլքն այդ անհետանայ ,
Եւ ուզում եմ պատրանքներից
հոգիս մի պահ թեթեւանայ :

Բայց չի լինում ... Ու ես հիմա ,
երբ շրջում եմ Ստամբուլում
Նոյն դէմքերն են աչքիս առաջ՝
ցասման բոցեր հայեացքներում :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԱՇԽԱՐՀՆ ԻՄ ԵՐԱԶԻՍ

4. ՊԶՏԻԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԵԾ ՓԱՌՔԵՐԸ

Եօթն աշխարհէ եօթը սերունդ ժողովքի ենք նստեր, ուշ գիշերին, ու մտիկ կ'ընենք: Ականջ կտրած մտիկ կ'ընենք պատմութիւնը հինգ արիներու, համառօտ տարեգրութիւնը հայկական հերոսամարտին, զոր այնքան անգամներ լսեր էինք եւ զոր ոչ մէկ ատեն այնքան խոր ըմբռներ էինք...: Կենդանի վկաներ բոլորը, անոնք որ կը պատմեն մեզի համար: Ահա չորս ժամ է որ կը խօսի մէկը, ամպիոնին առջեւ, ոգեւորուած՝ փառքի եւ օրհասական պայքարի վերյիշումներով, զգայուն, այլ կորովալիր ձայնով: Կը պատմէ ու մենք կը լսենք հիացիկ: Կը պատմէ ու կը զգամ որ մենք աւելի կը պզտիկնանք, քանի որ հեռուէն հեռու միայն ըմպեցինք արբեցութիւնը այդ բոլորին, բայց չունեցանք մեր բաժինը հսկայական պայքարին մէջ: Մեր շրթները վախկոտ երգ մը միայն հեծեցին, երբ անոնց հագագները «Յառա՛ջ» կը պոռային, սարսելով սար ու ձոր: Ձեռքերը հազիւ բարեկամէ բարեկամ ողջոյն մը փոխանակելու կը զօրէին, մինչ անոնց բազուկները վիթխարի ուժգնութեամբ մը կը խորտակէին թշնամիներուն կուշտը:

Արծուեթռիչ ակնարկով մըն է որ կը վերջանայ «զեկուցումը» այդ տարիներու մեծ դիւցազնավէպին: Եւ ահա ուրիշ մը ոտքի կ'ելլէ եւ կ'ուզէ լրացնել պատմութիւնը եւ բոլորս մեր մորթին վրայ կը զգանք սարսուռը ճգնաժամին, բոլորս մէկ կը պրկուինք անզօր ցասումով մը եւ, կայծակնացայտ ու շնչասպառ, կը պատմէ Կարսի անկման եղերավէպը.

— ... Ամս...ին, գիշերուան ժամը 4ին, մինչեւ ծնկները ցեխի մէջ, սպասում էինք թշնամուն, բոլորս ուխտել էինք մեռնել, բայց ոչ մէկ գնով բերդը չյանձնել. մենք կարող էինք այնպէս ջարդել թշնամուն... Ախ, Թիֆլիզից հեռագրել էր Զխենկելին՝ Կարսը յանձնել Թուրքերին. հրամանատարը տատանում էր: Մենք չէինք ուզում զիջել, էլի հեռագիր. եւ ժողովուրդին անվնաս պահելու խոստում ...

Եւ չի կրնար վերջացնել: Զգիտեմ, մենք պիտի կարենայի՞նք պաղարիւնով լսել բոլորը ինչ որ կ'ուզէր ըսել տակաւին, երբ արդէն ծանօթ էինք թուրք-վրացական այդ զազրելի դաւադրութեան բոլոր հետեւանքներուն:

×

Ահա ճակատն ենք, Եւ առաջին գիծը, ուրկէ անդին արիւնկուլ խուժանը թուխսի էր նստեր, մեր հայրենիքին ազատագրուած մասն ալ բնաջնջելու համար: Իգտիր ենք: Արարատի ստորոտը, հայկական խրամներուն մէջ, ու տարօրինակ հետաքրքրութեամբ մը կ'ուզենք իմանալ ամէն բան: Ճաշի են նստած զինուորները. կաթսան կ'եռայ, եւ զինուորները մէկ մէկ դուրս ելլելով վրաններէն, կը լեցնեն իրենց ամանները: Խղճալի է իրենց վրայ – գլուխը. հագեր են ինչ որ կարելի եղած է գտնել, բայց այնքան հպարտ են, որ չեն զիջանիր գանգատիլ: Ու կը պատասխանեն մեր հարցումներուն, կը ցուցնեն թշնամի կայանները՝ կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ, Բարթողեան լեռներուն կուշտն ի վար: Կը պատմեն կռիւները քանի մը գիւղերու, որոնք ձեռքէ ձեռք են անցեր այն քանի մը շաբաթներուն, եւ հիմա կը գտնուին մեր տիրապետութեան տակ: Մէկի դէմ չորս հոգիով է որ կը յարձակի թշնամին, միշտ ղեկավարութեամբ թուրք սպաներու եւ միշտ ալ գիշերանց, յանկարծակի, որովհետեւ գիտեն որ Ֆետայիներ ունին իրենց դիմացը, եւ Ֆետային կատակ չի սիրեր: Քանի մը հոգի կծկուեր են ծածկոցի մը տակ, դալկադէմ եւ անթարթ կը նային քեզի: Ճահճային տենդով են վարակուած, եւ կը խնամուին իրենց ընկերներուն կողմէ: Քիչ անդին ուրիշ խրամներ, եւ այսպէս շարունակ՝ ամբողջ գիծին վրայ:

Կը դառնանք ետ: Դասակ մը այրուձի զօրանցք կը կատարէ Արարատեան դաշտին վրայ, եւ ոգեւորութեան ու առնական շարժուձեւերու մրրիկի մը մէջ կը թուի թէ ալեւոր լեռն անգամ կը թրթռայ վերջալոյսի շողերուն տակ:

Կը թուի թէ դարաւոր երկիրն անգամ կ'երիտասարդանայ իր հարազատ ժողովուրդին երիտասարդացումը տեսնելով:

Այս անգամ հերթապահը պատանի մըն է: Արաքսի կամուրջին ծայրը կանգնած եւ հրացանը ուղղաձիգ, բարեւի դիրք կը բռնէ ի պատիւ հրամանատարին: Քաջերէն է ան ալ, եւ քաջաբար կուրծք կուտայ նաեւ բնութեան խաղերուն: Չի խօսիր այս ալ, իսկ մենք տեսեր ենք ամէն ինչ: Բաներ մը հագեր է, բայց շապիկ անգամ չունի այս տղան ...

Գիշերը՝ ի պատիւ մեզի խրախճանք մը կը սարքեն երիտասարդ սպաները: Օ՛, այդ կովկասեան զուարճութիւնները, ուր ամէն ինչ ինքնաբուխ է եւ հարազատ, ուր ամէն ինչ պայծառ է եւ մարդկային, եւ ուր մենք, կարգ ու սարքի, պատշաճութեան ստրուկներս, այնքան խորթ ենք եւ անճարակ: Երէկուան կրուողներն են. հինգ տարի թէ քսանըհինգ տարի վառօդի հոտն են ծծեր: Կան որ դեռ երկու օր առաջ սուինամարտի էին բռնուած հարեւան սարին վրայ: Եւ սակայն դուն այս բոլորը չես յիշեր, երբ կ'երգեն առողջ, դաշն ձայնով, կամ երբ կը պարեն թեւերու եւ ոտքերու հազարումէկ նրբին խաղերով: Դուն կը մոռնաս,— ա՛, ոչ,— դուն աւելի ամուր կը համոզուիս որ իսկապէս ասոնք են հայրենի սահմաններուն պահակները, երբ որ կ'երգեն խանդավառ.

Եար ունէի չինար բոյով, տեսքով
աննման,
Սիրունների թագուհի էր, տեսքով
աննման:
. . . . . .
Բլբուլին նման, ա՛խ իմ անուշ եար
Ինչո՞ւ հեռացար, ինչո՞ւ մոռացար:

Այո՛, այո՛, կը համոզուիս որ իսկական զինուորներ են ասոնք, որովհետեւ մարդկային է իրենց բովանդակ արտայայտութիւնը, եւ որովհետեւ ինչ խանդով որ կ'երգեն ու կը խաղան, նոյն թափով ալ կը մղեն կռիւը,— ա՛յլ տեսակի խաղ մը:

×

Կը շտապեմ բազմութիւնը ճեղքել, Երեւանի մեծ հրապարակին վրայ դիտելու համար զօրանցք մը: Լաւ կազմակերպուած ջոկատ մըն է, որ Զանգեզուրի օգնութեան պիտի երթայ: Ահա հետեւակները, ահա հեծելազօրքը, ահա թնդանօթաձիգները՝ իրենց հրետասայլերով. եւ ամրաշէն զինուորները, խրամ շինողները, վերջապէս զինուորական շրջուն խոհանոցը. ամէն բան իր կարգ ու սարքով: Ներկայ են նաեւ օտար պատուիրակները: Հանրապետութեան ներկայացուցիչները կ'երեւան, եւ զինուորները յարգանքի ողջոյնը կ'արտասանեն: Պզտիկ ժողովուրդին զաւակներն են որ, արդար յաւակնութեամբ մը, առոյգ եւ խրոխտ քալուածքով կ'անցնին, եւ օտար ներկայացուցիչները յարգանքով կը հանեն իրենց գլխարկը, կ'ողջունեն զօրանցքը:

Շատոնց ծանօթ էր օտարներուն այս ժողովուրդին բարոյական ուժը: Անոնք սորվեցան ճանչնալ ու յարգել նաեւ անոր ֆիզիքական ուժը եւ, ահա, օրը ցերեկով, Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, պաշտօնական բարեւի կը կենան անոր կտրիճ զաւակներուն առջեւ:

Պզտիկ ժողովուրդ, բայց ինչքան մեծ են քու պարծանքներդ:

«Ճակատամարտ», 1 Յունվ. 1920

(ՎԵՐՋ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ (Յառաջ). — Պելժիոյ զանազան քաղաքներէ եկած Հայերու խումբ մը, Յունիս 3ին ուխտագնացութիւն մը կատարեց Կանտ՝ Հայկազն Ս. Մակարի մասունքը մեծարելու համար:

Անցեալ տարիներու ընթացքին, փոքրիկ խումբով եւ Պատարագի մատուցմամբ մեծարուած էին Հայկազն Սուրբերը: Իտալիոյ Ս. Դաւիթը, Ս. Սիմէօնը, Ս. Ազատը, Ս. Մինասը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Ֆրանսայի Ս. Գրիգորը, Ս. Գրիգոր Արք.ը, Հոլանտայի Ս. Սերվանտիոսը եւ Պելժիոյ Ս. Մակարը: Այս անգամ Պելժիոյ Հայութիւնը առանց յարանուանական խտրութեան եղբայրաբար եւ աւելի բազմաթիւ Հայ քրիստոնեաներով կոկիկ ուխտագնացութիւն մը կատարեց, շնորհիւ Պելժիոյ հոգեւոր հովիւ Գեր. Նալպանտեան Յովհ. վարդապետին: Պելժիոյ հայ ազգային վարչութեան օժանդակութեամբ, կարգադիր յանձնախումբի վարձած ինքնաշարժով եւ ուրիշներ իրենց կառքերով, Պրիւսէլէն եւ Անվերսէն խումբը հասաւ Կանտ հոյակապ քաղաքը, որուն պաշտպանը մեր սուրբն է: Իր անուան նուիրուած փողոցին մէջ Կանտի ժողովուրդը նոր եկեղեցի մը կանգնած է ի նշան երախտագիտութեան:

Ս. Մակարի մասունքներուն յարգալիր ցուցադրութեան առթիւ ուխտաւորները սիրով ընդունուեցան եկեղեցւոյ ժողովրդապետին կողմէ, որ շնորհակալութիւն յայտնեց ուխտաւորներուն նուիրած գորգին համար, զոր Սուրբին խորանին առջեւը փռեցին: Օտարները դիտեցին նոր պատրաստուած Ս. Մակարի դրօշակը, որուն մէկ կողմը Արարատի նկարը կար, եւ Հայաստան – Արմենի բառն ալ կը նշմարուէր: Մեր պատարագին ֆլա-

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

(ԿԱՐՄԻՐ ԱԿՆՈՑՈՎ)

Վեհիբ փաշան տեսնելով, որ ոչ թէ «չքերթով», այլ յամառ ու արիւնահեղ կռուով էլ չի կարող մտնել Երեւան, Մայիսի 26ին վերադառնում է Բաթում, որպէսզի կարողանայ, ինչպէս իր ժամանակին շատ դիպուկ նշել է «Աշխատանք» թերթը, «խաբկանքով ի գլուխ բերել իր զէնքի ուժով ընել չի կրցածը» (Երեւան, 1918 թ. Յունիսի 8):

Եւ իրօք, նրան յաջողւում է դիւանագիտական յաջող խաղով ի չիք դարձնել հայ զէնքի յաղթանակը: Մայիսի 29ին կապիտուլացիայի խոստում ստանալով Քաջազնունուց, Խատիսեանից ու Վրացեանից, դեռ հաշտութեան պայմանագիրը չկնքուած, նա հեռագրում է Ջավիդ, Խաղ եւ Շեֆքի փաշաներին՝ զինադադարի առաջարկութեամբ կանգնեցնել Հայերին:

Մայիսի 29ին պարտութեան էին մատնուած միայն Ղարաքիլիսայի ճակատի հայ զօրքերը, իսկ Բաշ – Ապարանի եւ Սարդարապատի ճակատներում յաղթական հայ զօրքն ու աշխարհազօրայինները պատրաստուում էին գրոհելու Ալեքսանդրապոլի վրայ: Սակայն սպիտակ դրօշով եւ թղթի մի կտորով Թուրքերին յաջողւում է կանգնեցնել Ապարանի ճակատի հայ զօրքը եւ թիկունքից ապահովուած, շարունակել հայ զօրքի ջախջախումը Ղարաքիլիսայի ճակատում: «Աշխատանքը» «Բաթում եւ Թիֆլիս նստողներուս», «ղեկավարութեան պարտականութիւն ու թիւրիմացութիւններ ունեցողներու», այդ հերթական ոճրագործութիւնը որակեց «մեծ դաւաճանութիւն»: Բայց դաշնակցականների այս դաւաճանութիւնը պատահական չէր: 1917 թուականի Նոյեմբեր – Դեկտեմբերից վրաց թաւադները եւ ադրբեջանական բեկերի հետ միացած, հակադրուելով Խորհրդային Ռուսաստանին, դաշնակցութիւնն արդէն կանգնել էր հակառեւոլուցիայի դիրքերում, հայ ժողովրդին ֆիզիքական մահ բերող թուրք փաշաների լագեներում:

Սարդարապատի ժողովրդական պատերազմի օրերին հանդէս գալով Բաքուի Խորհրդի 1918 թ. Մայիսի 29ի միացեալ նիստում, Անդրկովկասեան բոլշեւիկների առաջնորդ Ստ. Շահումեանն ասում էր.

«Այն կրիտիկական (դժնդակ) դրութիւնը, որի մէջ դրուել են հայ մասսաները (ամբոխները), դրդում է հայ գիւղացիներին զէնքը ձեռքին դուրս գալ ու տապալել իրենց անամօթ ղեկավարներին՝ Դաշնակցականներին, որոնք խայտառակ կերպով դաւաճանել են նրանց: Դաշնակցականների ձեռքին կար մօտ 30 հազար հայ ճակատային զինուոր. այդ ուժով հրաշքներ կարելի էր գործել: Ես էլ չեմ խօսում զինուած գիւղացիութեան հսկայական մասսաների մասին, որ մենակ կարող էին հաշիւ տեսնել թէ Թուրքերի եւ թէ Անդրկովկասի բոլոր կոնտրռեւոլուցիոն (հակայեղափոխական) ուժերի հետ: Եթէ հայ գիւղացիների գլուխն անցած լինէին, ոչ թէ Զխենկելից ու Ժորդանիայից ոչնչով չտարբերող դաւաճանները, այլ իսկական ռեւոլուցիոնները, ապա ժողովուրդը նման վիճակի չէր հասնի:

Եւ եթէ առաջ մեզ մօտ կարծում էին, թէ տասնեակ տարիներով հայ ժողովրդի բախտը տնօրինող ու նրա համար այդքան դժբախտ վիճակ ստեղծող հայ լիդիրները (ղեկավարները) որոշ վստահութեան են արժանի, ապա այժմ այդ մասսաները պատին սեղմուած լինելով՝ պարզ հասկանում էին, որ իրենց սպառնում է կամ խսպառ ոչնչացում, կամ նրանք պէտք է երես դարձնեն իրենց առաջնորդներից ու զէնքը ձեռքին դուրս գան վերահաս վտանգի դէմ» (Ստ. Շահումեան, Երկեր, հատ. 3, էջ 224–225):

Սարդարապատում հայ ժողովուրդը զէնքը ձեռքին դուրս էր եկել թիւ 1 վերահաս վտանգի դէմ: Դաշնակցութիւնը շատ լաւ տեսնում էր, որ կատարեալ յաղթանակի դէպքում նա կը կորցնէր իր ոտքի տակի հողը, որովհետեւ յաղթանակից յետոյ հայ ժողովուրդը դուրս կը դար նաեւ թիւ 2 թշնամու դէմ, դրա համար էլ նա շտապեց գործարքի մէջ մտնել Թուրքերի հետ՝ իր եղկելի գոյութիւնը հայ ժողովրդի կեանքի գնով մի կերպ երկարաձգելու համար:

Այս է պատմութեան բացատրութիւնն ու դատավճիռը:

Սարդարապատի յաղթանակի մեծութիւնն ու վճռականութիւնը աւելի բացայայտ դարձնելու համար ասենք, որ Թուրքերն ուղղակի արիւնաքամ էին եղել երեք ուղղութեամբ Հայութեան վրայ գործած յարձակման քառօրեայ մարտերում եւ հաշտութիւնից ու ճանապարհ ստանալուց յետոյ մարտունակ զօրք չունէին Բաքուի վրայ տանելու համար: Թուրքերը դրա համար դաժան դատաստան տեսան Վեհիբ փաշայի հետ: Վեհիբ Ֆէրիկ էր, այսինքն՝ մառեշալ, սակայն Սարդարապատի պարտութեան համար նրան պաշտօնանկ արին եւ այնպէս արխիւ նետեցին, որ նա այլեւս ուշքի չեկաւ թուրք իրականութեան մէջ:

×

Աւտոմեքենան արդէն դուրս է եկել այդեստան գիւղերի ասֆալտապատ ծառուղիներից եւ սլանում է Արաքս կայարան տանող խճուղով: Կայարանի մօտից մայր խճուղուց մենք թեքւում ենք դէպի հիւսիս – արեւմուտք՝ Թուլքի Թափա եւ Զիմնի զրռ (440րդ) բարձունքները: Սակայն զրռերի զգալի մասն արդէն իւրացուած է: Այնտեղ կազմակերպուած են արդէն շատ հարստացած նորանոր խորհրդային տնտեսութիւններ, որոնց այգիները ծածկել են նորակառոյց ջրանցքների ոռոգած բոլոր հողերը: Վայրերը ունեն իրենց նոր անունները: Զիմնի զրռ չկայ այլեւս, կայ լալայի դաշտ: Դէպի Արագածի փէշերը կարմրին տուող այդ վայրի ծաղիկն այժմ բուծւում է արդիւնաբերական նպատակով՝ օծանելիքների իւղ ստանալու համար:

Աւտոմեքենան ետ է դառնում, մենք նորից անցնում ենք պտղատու եւ խաղողի այգիների միջով: Օրն սկսում է մթնել: Արեւմտեան լեռնաբլուրներն արդէն շառագունել են, սակայն արեւի վերջին ճառագայթները դեռ խաղում են սպիտակափառ Արարատի գագաթին: Արագածից իջնում է դաշտի վրայ սփռուում է մի անմահական զովութիւն: Հոկտեմբերով վերածնուած եւ վերակնքուած Հոկտեմբերեան – Սարդարապատը մեզ ընդունում է իր հիւրընկալ գիրկը:

Հ. ԹՈՒՐՇԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

ԱԽՈՒՆՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՐԵՑ՝

ՍՈՒՐԵՆ ՀԱՅԿԱԶՆ

ՊԱՍ ՄԱՐԱԳԻ

— Ինչ, ընկերոջ նմանը չկա՞ր :
— Կար, չե՞ս կարդացած նրա վերջին գրքերը :
— Ո՛չ, չեմ կարդացած :
— Ինչո՞ւ :
— Ձանձրանում եմ :
— Ամա՛ն, ամեն մարդ ունի իր ճաշակը, ինչպես ասում են՝ ամեն մարդ իր կարծիքի տերն է :
— Ես ուրիշ կարծիք չունեմ, ես ասում եմ, որ ձանձրանում եմ :
— Ինչո՞ւ :
— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ,

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փառանձեմ Երեմեան, Տէր եւ Տիկ· Փօղ Երեմեան եւ զաւակը, Օր· Ժազլին Երեմեան, Տէր եւ Տիկ· Համա – զասպ Երեմեան եւ զաւակը կը ծանուց – ցանկն թէ Ս· պատարագ եւ հոգեհան – զտեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԵՐԵՄԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Եր – կուշաբթի, Վիէնի Հայոց Մատուռին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները ։

Այս առթիւ կը նուիրեն 40 Ն· Ֆ· Վիէ – նի Կապոյտ Խաչի զպրոցին եւ 20 Ն· Ֆ· Մշակոյթի Տան Շաւարշ Մխսաքեան սը – րահին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրները իր բարեսպասակ եւ կրթ· ձեռնարկներուն համար ։

Պ· Ժան Անդրէասեան 20 Ն· Ֆ·, ողբացեալ Գրիգոր Անդրէասեանի մահուան առթիւ։ Տիկին Եղիկեան 50, Զամասան – եան ընտանիք 30, ողբ· Հայկազուն Պօ – յաճեանի մահուան քառասունքին առ – թիւ։ Տիկին Ռիմմա Քէշիշեան 30 Ն· Ֆ· Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահ – ուան տարելիցին առթիւ եւ 20 Ն· Ֆ· Պանեէօ · Քաչանի Կրթ· մարմնոյն ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն·— Պէննէեան ընտանիքը խորին չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր ազ – գականներուն ու ծանօթներուն, որոնք իրենց սուգին մասնակցեցան անձամբ եւ ցաւակցական գրութիւններով, Յովհան – նէս Պէննէեանի կսկծալի մահուան առ – թիւ ։

Ֆ· Կ· Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է իր բարե – նպատակ ձեռնարկներուն համար հեռա – եալ նուէրները ։ (Գոյացած հացկերոյթի մը ընթացքին)։ Պ· Պ· Արծրունի Զր – բաչեան 200 Ն· Ֆ·, Գագիկ Շալճեան հարիւր, Հայրիկ Գործունեան յիսուն, Վասպուրականի Հայր· Միութիւն 30, Պ· Պ ·Վարդան Պանտիկեան, Օհաննէս Հացագործեան, Պետրոս Նաղարեան, Տիկ· Լիլիկ Սապունճեան (Փարիզ), Պ· Յարութիւն Աչճըպաչեան քսանական Ն· Ֆ·, Ալէքսան Պապայեան եւ Արչաւիր Հրաչեան տասնական Ն· Ֆ·։ Ընդհ· դու – մար 500 Ն· Ֆ·։

Նոյնպէս չնորհակալութեամբ ստացած է Սէն Ժերմի թաղականութենէն 50 Ն· Ֆ· նուէր Զատկուան տօներու առթիւ ։

ԱՄԱՎԵՐԶԻ ՀԱՆԴԻՍ

Իսիի Մրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը, այս Կիրակի ժամը 16ին, վար – ժարանին մէջ։

Աչակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամա – խօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին Իսիի գաղութը եւ ծը – նողքները ։

Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահպատակ, զինուորական ծա – ռայութիւնը կատարած, կարող երիտա – սարդ մը, լաւ ֆրանսերէն գիտցող, Ֆը – րանսայէն դուբս լաւ եւ պատասխանա – տու գործի մը համար ։

×

Երիտասարդ մը, Փարիզի արտածման գրասենեակի մը համար, մանիւթանսիոն եւայլն ։

Դիմել՝ ԱՆՁԱՄԲ Ցառաջի խմբագրու – թեան ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Փարիզի եւ շրջաւիներու եկեղեցւոյ կրօն· Ընկերակցութեան Հինգշաբթի օր – ուան հետեւեալ դպրոցներու տարեվերջի հանդէսները հովանաւորութեամբ Հայ – րապետական պատուիրակ Գերշ· Տէր Սերովբէ Եպիսկ· Մանուկեանի ։

Ա·— Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փորթ տ'Իթալի շրջանի զպրոցի հանդէսը, կազ – մակերպուած Կրթ· Մարմնոյ կողմէ տե – ղը պիտի ունենայ Յունիս 16, Շաբաթ դի – շեր ժամը 8·30ին, Քոմպաթաններու սը – րահին մէջ, Րիւ Րէյմոն Լըֆեվրը, Ժանթիյի ։

Երգ, արտասանութիւն եւ հաճելի ա – նակնկալներ ։

Ուսուցիչ Պ· Գրիգոր Քէչէնեանի գե – կավարութեամբ։

Մուտք 2 Ն· Ֆ·։

×

Հայրապետական պատուիրակ Գեր· Տէր Սերովբէ Եպիսկ· Մանուկեանի հո – վանաւորութեամբ ։

Անիէռ, Պուա Քոլոմպի Հայկ· զպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունե – նայ 1 Յուլիս, Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապե – տարանին սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տերուլետ։

Ուսուցիչ Պ· Հայկ Պուճուկեանի եւ ուսուցչուհի Տիկ· Զիլինկիրեանի առաջ – նորդութեամբ ։

Աչակերտները պիտի կատարեն խըմ – բերգներ, արտասանութիւններ, պարեր, տրամախօսութիւններ եւ անակնկալներ ։

Մուտք 2 Ն· Ֆ·։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար կրթական ձեռնարկը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ սերունդի (նախկին ԶՈՄ) կեդր· վարչութիւնը ստիպողաբար ժո – ղովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բո – լոր անդամ – անդամուհիները, այս Եր – կուշաբթի ժամը ութին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Երիտ· Ակումբը կազմակերպած է բանախօսութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ այս Երեքշաբ – թի, ժամը 21ին, Քոնսէրվաթուարեան մանիճոֆի սրահին մէջ, 26 Ավընիւ Նիւ Եորֆ, մէթրօ Ալմա – Մարսօ ։

Կը բանախօսէ Պ· Վիքթոր Կարտոն, ֆրանսերէն լեզուով ։

Նիւթ՝ Հայ ազգին տեղը աշխարհի մէջ։

Բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հր – աւիրուին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈԿ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

QUEENS' HOTEL

76, Queensborough Terrace
— LONDON W 2 —
BAYSwater 1027, 1101

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՂԱՆԱԿԻՆ Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՇՈՒԵԿԱՒԿՈՎ

(ՓԱՐԻԶ – ՊՐՅՍՍ – ՄՈՍԿՈՒԱ)

ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ԵՐԹՈՒՂԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

15 օր Երեւանի 1 օր Մոսկուայի մէջ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ, ԿԱՒ ՏԻ ՆՈՒՊԷՆ ԺԱՄԸ 14ԻՆ,
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 22ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ՝ 1950 Ն.Ֆ.

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրուելու համար դիմել ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութացէք նախապէս արձանագրուիլ։

TRANSTOURS

49, Avenue de l'Opéra **Téléphone : RIC. 47-39**

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե· Միհրաեեանի, 23 *Րիւ Պէռնար տիւ Պուա ։*

1962
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ ԱՆՑՈՒՅԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզէն խմբական եւ ընկերակցութեամբ մեկնումներ Շաբաթ օրերը՝ 30/6, 14–7, 28–7, 4–8, 11–8 եւ 1–9։

Երկաթուղի եւ օդանաւ 24 օր ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ·— 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱ, 16 օր ԵՐԵՒԱՆ ։ Փարիզէն Փարիզ 2·300 Ն· Ֆ·

Օդանաւով ճամբորդութիւն, 11 օր, Փարիզէն Փարիզ, կիրակի 29–7 եւ 5–8

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ճամբորդութեան գին՝ 2·370 Ն· Ֆ·

Մասնաւոր խումբեր ՍՈՒՈՒՄԻ ԵՒ ՊԱԹՈՒՄԻ համար

Տոմսերը բոլոր ուղղութիւններու համար

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ, եւն· եւն·

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

« Tourpol »

AGENCE DE VOYAGES INTERNATIONAUX
SECTION ARMÉNIENNE

21, Rue Bergère, Paris-9e — Métro Montmartre — Tél. PRO, 31-04

Բաց է ամէն օր, բացի Կիրակի օրերէն, ժամը 9էն 12 եւ 14էն 18·30 (Շա – բաթ՝ 9էն 12)։ Հայերէն խօսող պաշտօնեայ ամէն օր ժամը 17էն 18·30։

Դիմումի վրայ, ձրի կը ղրկենք այս ճամբորդութիւնը նկարագրող մեր թռուցիկները ։

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ՁԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար – ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիֆ եւ վինի – լիֆ պատրաստութիւններու ։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլաստիֆ ։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր գեղչ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ ։
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք ։ Նուազա – գոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ· Միութիւն ։

Դիմեցէք մեր նոր գիներըը գիտնալու համար ։—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70
ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն· Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ն· Ֆ· Հատը՝ 0·25 Ն· Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
19 JUIN
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9331 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5232

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

(ՀԵԼԻՈՊՈԼԻՍԻ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ» ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Կիրակի, Մայիսի 27ին տեղի ունեցաւ Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» նորակառոյց ակումբին եւ «Լեւոն Գարագաշեան» ու «Արմենակ Մէօթէմճեան» չքեղ սրահ – ներուն բացումը :

«Յուսաբեր»ի հոյակապ Տունէն ետք— Տուն Հայ Մշակոյթի —, ահա նաեւ Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբը, որ – դիական բոլոր յարմարութիւններով, կը դրուի Գահիրէի Հայութեան տրամա – դրութեան տակ :

Հայկական բովանդակ դաղթաշխարհին մէջ բացառիկ երեւոյթ էր «Յուսաբեր»ի Տան չինութիւնը, իրրեւ հաւաքական զո– հաբերութեան խրախուսիչ ու զօտեպն – դիչ արտայայտութիւն :

Հաւաքական զոհաբերութեան նոյն գե– դեցիկ ու օրինակելի ոգիին չնորհիւ, այ– սօր բացառիկ երեւոյթ է նաեւ Հելիո – պոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբի չինութիւ– նը, որ , իրրեւ ազգաշէն ձեռնարկ, ան– ընդելի տառերով պիտի արձանագրուի ե– դիպտահայ մեր ազգային տարեգրու – թեանց մէջ :

Այս երկու բացառիկ երեւոյթները — «Յուսաբեր »ի Տունը եւ Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբը — արդիւնք են ուրիշ նոյնքան ուշագրաւ ու հազուագիւտ երեւոյթի մը, որ կը կոչուի «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութիւն :

Ուշագրաւ ու հազուագիւտ երեւոյթ՝ ոչ թէ իր անդամներուն թիւով կամ ծաւա – լուն կազմակերպութեամբ, այլ իր նուի– րումի ու շինարարական ոգիով, իր գե – րազանցօրէն հայեցի ու ազգակերտ գա – դափարապաշտութեամբ :

Այս ոգին եւ այս գաղափարապաշտու– թիւնը կարելի է բնորոշել մէկ բառով , — շինարարութիւն :

Շինարարութիւն՝ բարոյական դեմնի վրայ, իրրեւ օրինակ հաւաքական համե– րաշխ ու բազմարդիւն գործունէութեան, փոխադարձ յարգանքի, սիրոյ ու նուի – րումի :

Շինարարութիւն՝ ազգային ճակատի վրայ, իրրեւ դրօշակիրը համազգային գաղափարականի մը, իրրեւ ախոյեանը հայ մշակոյթի ժողովրդականացման եւ հայապահպանման նուիրական գործին :

Այսպէս է Հայը,— միշտ չինարար ու լաւատես : Այսպէս է Հայութիւնը, — միշտ զոհաբերող, դրասպաշտ ու առաջա – ւոր ազգակ :

Ու քանի որ այսպէս է Հայը, այսպէս է մնալու Հայութիւնը, ուրիշ ի՞նչ կը – նայ բլալ հայ մշակոյթի ջահակիր կազ– մակերպութիւն մը՝ «Յուսաբեր» Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը, եթէ ոչ միայն ու միայն՝ զոհաբերող , հայ ժողովուրդի ապագային հանդէպ միշտ լաւատես եւ դաղափարապաշտ :

Զուր չէ ըսուած, թէ հաւատքը լեռներ կը շարժէ : Լեռներ կը շարժէ մանաւանդ հաւատքականութեանց հաւատքը՝ իրենց լաւատես ապագային եւ տոհմային ան – ձեռ արժէքներուն հանդէպ :

Այս անմեռ հաւատքին մղումով եւ ցե– ղային նոյնքան պայծառ տեսլականի մը լուսաբաձկին տակ հրաչքներ կը գործեն, անկասկած, ընդհանրական գաղափարա– պաշտութիւնն ու հաւաքական զոհաբե – րութեան ոգին :

Նոյ, այս ոգիին մէջ պէտք է փնտռել «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցու– թեան կենսունակութիւնն ու անօրինակ նուաճումները՝ եդիպտահայ կեանքի մէջ:

Նոյն այդ ոգիին մէջ պէտք է փնտռել կենսունակութիւնն ու բարոյական բարձր հորովը այն միւս կազմակերպութեան ,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՂԻ

ՄՈՍԹԷՖԱՅ ՀԱՒԱՏԻՔՆԵՐ ԿՈՒՏԱՅ ԵՒ ԵՐՈՊԱՅԻՆԵՐՈՒՆ

« Կրնամ ձեզի յայտնել, թէ Ալժերիոյ համար վճռական օր մըն է այսօր » կը յայտարարէր Զօր· տը Կոլ Կիրակի օր՝ Մոնպէլիարի մէջ· եւ կ'աւելցնէր , թէ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն եւ Ազատ· Ձակատի ներկայացուցիչները համաձայ– նութեան եզր մը գտնելու վրայ են՝ ձեռք ձեռքի տուած, եւ Ֆրանսայի գործակ – ցութեամբ ապագայ Ալժերիան կերտելու համար :

Արդարեւ, Կիրակի օր, Ալժ· Ազատ· Ձակատի ներկայացուցիչը, Տօքթ· Մոս– թէֆայ, Ալժէի ձայնասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ՝ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն ուղղուած ·—

··· «Մինչ քանի մը օրէն անկախութիւ– նը պիտի հռչակուի, նոր դարաշրջան մը պիտի սկսի Ալժերացիներուն համար· պատասխանատուութեանց դարաշրջանը : ··· Գիտեմ թէ որքան կորսուած կը

որ Աղեքսանդրիոյ մէջ կը կոչուի «Ցա – ռաջդիմասէր» Մշակութային Ընկերակ – ցութիւն :

Ազգային ու մշակութային ճակատի վրայ ձեռք բերուած այս անգնահատելի նուաճումները արդիւնք են, ամէնէն ա– ռաջ, ահա այդ Ոգիին :— Հայու չինա – րար, զոհաբերող եւ լաւատես ոգիին :

Այս վսեմ ու անսպառ Ոգին էր, որ դործեց հրաչքներուն հրաչքը , — հազա– րամեակներու ընթացքին միշտ կենդանի պահեց եւ միշտ յաղթական դուրս բերաւ հայ ժողովուրդը՝ հակառակ կեանքի ա– նօրինակ փորձութեանց ու ճակատա – դրական աղէտներու :

«Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակ– ցութեան անդամները, ամէնէն համես – տէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն մեծատունը, տոգորուած են ահա այս ոգիով եւ այս դիտակցութեամբ :

Ահա թէ ինչո՛ւ զոհաբերութիւնը, ո՛ր– քան ալ մեծ, քեռ մը չէ իրենց համար, այլ վայե՛լք մըն է : Յոգնութիւն չէ՛, այլ բերկրանք է : Նուազում չէ՛, այլ ա– ռում է հոդեպէս եւ դաղափարականօրէն :

Այս տեսակէտէն ալ 'Հելիոպոլսոյ նո – րակառոյց չէնքը նիւթեղէն կառոյց մը չէ լոկ, այլեւ ոգեղէն կառոյց մըն է : Ակումբ մը չէ, այլ տո՛ւնն է Հայուն հայապահպանման սրբազան օճախ մը : Դարձեալ, վախճան մը չէ ինքնին, այլ մեկնակէտ մըն է՝ մշակութային ու ազ – գային նորանոր աշխատանքներու, նորա– նոր զոհաբերութեանց եւ նորանոր նուա– ճումներու :

Նորակառոյց ակումբին բացման առ – թիւ, Գահիրէի Հայութիւնը կը տօնէ հայ ստեղծագործ ու չինարար ոգիին մէկ նոր ու անգնահատելի յաղթանակը : Յաղթա– նակը «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկե – րակցութեան :

Եւ լաւագոյն գնահատանքն ու խրա – խոյսը, զոր մեր գաղութը կրնայ տալ « Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակ – ցութեան ի փոխադարձութիւն , իրրեւ հայ ոգիով ներշնչուող ու գործող կազ – մակերպութիւն, ամենայն իրաւամբ զայն պիտի կոչէ·

— Շինարար կամ Շինարարներու Ըն– կերակցութիւն :

Խմբ· «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի

զդաք· զուք ձեզի հարցումներ կուտաք այս երկրին մէջ ձեր ապագային, ձեր ապահովութեան, ձեր անհատականու – թեան յարգանքին եւ մարդկային ձեր տպարտութեան մասին: Հաւանաբար կը տառապիք ու խորապէս վիրաւորուած կը դդաք, որովհետեւ կը խորհիք թէ Ալժե – րիոյ ապագան կերտուելու վրայ է եւ պիտի կերտուի առանց ձեզի, եւ նոյն – իսկ՝ ի հեճուկս ձեզի :

« Այսպէս կը խորհին ձեզմէ չատերը· այս զդացումները արտայայտուեցան աչ– խատաւորական եւ արհեստակցական կազմակերպութեանց ու մասնաւորաբար Գաղտնի Բանակի կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ, որոնց հետ խորհրդակցութիւններ ունեցանք :

« ··· Համաձայնութիւնն ու խաղաղու– թիւնը կարելի են՝ անմիջապէս : ··· Այն– պէս մը ընենք, որ ձեզի համար փլուղու– մի եւ ոչնչացումի հոմանիշ եղող Ցուլիս մէկի թուականը յոյսի եւ լուսաչող հե – ռանկարներու օրի մը վերածուի մեր բո– լորին համար :

··· « Հանրային կարգի պահպանման ալժերական ուժերը, որոնք պիտի փո – խարինեն ոստիկանական ուժերուն եւ հանրապետական պահակներուն՝ պէտք է ըլլան ամբողջ Ալժերիոյ ուժերը: Պար – տականութիւն պիտի ունենան հանրային կարգուսարքը պահպանել՝ բոլորին հա – մար : Բոլորն ալ պէտք է կարենան մաս կազմել անոնց : Անհրաժեշտ միլոցները պիտի առնուին, որպէսզի դուք, եւրոպա– կան ծագումով Ալժերացիներ, մասնակ – ցիք Ալժերիոյ ապահովութեան ու քաղա– քացիական իրաւունքներու պահպանման դործին :

« Եւրոպական ծագումով Ալժերացի – ներ, յանուն ձեր բոլոր Ալժերացի եղ – բայրներուն, ձեզի կ'ըսեմ, որ եթէ կ'ու– զէք՝ ապագային դռները կը բացուին ձեր առջեւ, ինչպէս մեր առջեւ: Միասին մտնենք սեմէն ներս, ու մոռնանք անց – եալը: Այո, մոռնանք, քանի որ ոչ ոքի չահը կը պահանջէ որոճալ ոխերն ու ա – տելութիւնները:

« Ալժերիոյ այս հողը, մեր հայրենի – քը, այնքան տարիներէ ի վեր այնքա՜ն տառապանքներ ու մահեր տեսաւ: Թող այս դիշեր, վաղը, դադրին վերջին բըռ– նութիւնները, վերջին ոճիրները, վերջին քայքայումները· Թող վերջապէս խաղա – դութիւնն ու ապահովութիւնը վերա – դառնան, եւ ընդհանուր ներման որոշու– մը, որ պիտի յայտարարուի անկախու – թեան պայմանները լրացուելուն պէս , Թող այս օրուընէ սկսեալ սրբէ անցեա – լը ···» :

Տօքթ· Մոսթէֆայի յայտարարութիւն– ները վստահաբար զոհացում կուտային Գաղտնի Բանակի կազմակերպութեան «սեւ ոտք»երուն, որոնք կ'ուզէին մնալ իրենց ծննդավայրը, բայց կարգ մը ա – պահովութիւններ ունենալով·կը պահան– ջէին, որ Ա) Ընդհանուր ներում հռչակ– ուի Գաղտնի Բանակի անդամներուն հա– մար· Բ) Եւրոպացիներն ալ մաս կազ – մեն Ալժերիոյ ապահովութեան ուժե – րուն· Գ) Գաղտնի Բանակի կազմակեր – պութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուի որ – պէս քաղաքական կազմակերպութիւն :

Արդ, Տօքթ· Մոսթէֆայի յայտարա – րութիւնը բոլորովին գոհացում կուտայ առաջին երկու պայմաններուն: Իսկ եր – րորդին մասին որեւէ խօսք չըներ :

Գաղտնի Բանակի Ալժէի « փիրաթ » ձայնասփռումին խօսնակը Կիրակի իրի – կուն «կարեւոր հաղորդագրութիւն» մը կարդաց, որուն մէջ կ'ըսէր ի մասնաւո – րի՝ ··· « Կը հրահանգենք պայքարին եւ քայքայումներուն վերջ տալ այս օր (Կիրակի) կէս դիշերէն սկսեալ : ··· Մենք պիտի յարդենք մեր յանձնառու – թիւնները, եթէ մեր խօսակիցները յար – գեն իրենցը »:

× Օրանի «փիրաթ» ձայնասփիւռը ,

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

Նախագահ տը Կոլի 17րդ չրջապտոյտը վերջացաւ հետզհետէ յարաճուն ժողո – վրդական ոգեւորութեան մէջ :

Պրզանսոնի մէջ Զօր· տը Կոլ յայտա – րարեց , թէ պէտք է ստեղծել Եւրոպայի միութիւնը· «Ինչ կը վերաբերի զդացա – կան եւ տնտեսական միութեան, արդէն իսկ իրագործուելու ճամբուն վրայ է : Պէտք է տակաւ քաղաքական միութիւնն ալ ստեղծել: Ֆրանսա առաջարկած է, որպէս սկզբնաւորութիւն, Եւրոպական պետութեանց , իրենց կառավարութեանց եւ իրենց երեսփ· ժողովներուն միջեւ կազմակերպուած համագործակցութիւն մը » :

Փոնթարլիէի մէջ, Զօր· տը Կոլ յար – դանքի բացառիկ արտայայտութիւններ ունեցաւ վարչապետ Ամբնաուրըի հաս – ցէին :

Զօր· տը Կոլ օդանաւով Փարիզ վերա – դարձաւ Կիրակի իրիկուն: Երկուշաբթի, Յունիս 18ի կոչին տարեդարձին առթիւ խոնարհեցաւ Մոն Վալէրիէնի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին առջեւ :

սակայն, հրահանգեց սպասողական դիրք բռնել :

× Ըստ տիրող ընդհանուր կարծիքին , համաձայնութիւնը կնքուած է «Ֆրան – սական Ալժերիա»յի համար ցարդ պայ – քար մղող «սեւ ոտք»երուն կողմէ· մինչ Գաղտնի Բանակի այն թեւը, որ կը պայ– քարէր մայր հայրենիքին մէջ իշխանու – թեան տիրանալու համար, տակաւին չէ լսած իր վերջին խօսքը: Բայց, Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն աջակցութենէն զըր – կուած, ի՞նչ զործունէութիւն կրնայ ու – նենալ ծայրայեղներու այս թեւը :

× Ա.Հ.Ա.Կի նախագահը, որ Գահիրէ կը դտնուի որպէս «Քաղապլանքայի Ուխտ»ի համագումարին նախագահ, Երկուշաբթի առաւօտ տակաւին ի ձեռին չունէր Ալ – ժէի մէջ կնքուած համաձայնագրին պատճէնը: Այդ վաւերաթուղթը ստանա – լուն պէս յայտարարութիւն մը պիտի ը– նէր :

× Միջազգային կարծիքը ընդհանուր զոհունակութեամբ ողջունեց այս համա– ձայնութեան յայտարարութիւնը : Ֆը – րանսացի դէմքերէն Փօլ Ռիւնօ ըսաւ՝ «բո– լորիս համար լաւ լուր մըն է» : Ռ· Լա – քոստ՝ «Այս արդիւնքին հասնող մարդի– կը, նոյնիսկ Ալժ· Ազատ· Ձակատը չը – նորհաւորութեան արժանի են: Ազնիւ գործ մը ըրին » : Արիկի կը պահանջէ , որ Ալժերիոյ համար որոշուած ընդհ· ներումը ի զօրու ըլլայ նաեւ մայր հայ – րենիքին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶԻ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ պաշ– տօնեաները գործադուլ պիտի ընեն այ – սօր երեքշաբթի եւ վաղը՝ ժամը 6էն 18 : Իսկ չոդեկառքի պաշտօնեաները երկու – քական ժամ յապաղումով գործի պիտի սկսին Չորեքշաբթի եւ Հինդշաբթի :

ՓՈՒԹՈՒԼի Աչխարհի ախոյեանութիւնը չահեցաւ Պրազիլիա՝ 3ի դէմ մէկով պար– տութեան մատնելով Չեխոսլովաքիան :

ՎԱԼԱՆՍԻ (Սպանիա) մէջ Զօր· Ֆը – րանքօ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երկրին ներքին կացութեան մասին: Ծանրացաւ իր վարչաձեւին օրով կատարուած իրա – գործումներուն վրայ· եւ ցաւ յայտնեց , թէ արտասահմանի մէջ դինք չեն հասկը– նար :

ՍԱԼԱՆԻ փաստաբանը, Թիքսիէ Վին – յանքուռ, յայտնեց , թէ նախկին զօրա – վարին Թղթածրարին վերաքննութեան պատճառ հանդիսացող նամակին գոյու – թիւնը արդէն յայտնի էր դատավարու – թենէն առաջ :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Գ.

Կալիցիոյ Հայերուն եւ ոչ – Հայերուն մէջ գտնուեցան բազմաթիւ գիտնական – ներ, պատմագէտներ, որոնք զբաղեցան հայ ժողովուրդին պատմութեամբ այս երկրին մէջ անոնց հաստատուելէն ետ – քը: Պիտի յիշատակենք անոնցմէ մէկ քանին, ամենակարեւորներէն համարելով Ֆրանչիսէք Զաքարժասիեւիչը, Ժան Հանուսը, Սաթոք Պարացը: Այս վերջինը (1814 – 1892) գրեց երկու մեծ աշխատութիւններ Հայերու մասին, հրատարակուած 1856ին Լվովի մէջ 1869ին Թառնոփոլի մէջ: Իսկ Ֆրանչիսք Զաքարժասիեւիչ եւ Ժան Հանուս՝ ուրիշ աշխատութիւններ, 1842ին եւ 1886ին:

Լվովի երիտասարդ գիտնականներէն մէկ քանին, Ե. Տասքիէվիչ, Վ. Կրապովեցքի, Է. Ժաքեւից, Ն. Քրիվոնոս եւ ուրիշներ, Ուկրայնայի Գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան կաճառի աշխատակիցներ կը շարունակեն ուսումնասիրել Կալիցիոյ հայկական գաղութներու պատմութիւնը:

Լեհաստանի մէջ, վերջերս, գիտնական մը, Փրոֆ. Էուճենիուս Սլուքիեւիչ ըզբաղեցաւ հայագիտութեամբ եւ հրատարակեց քանի մը ուսումնասիրութիւններ հայկական հարցերու մասին (1938, 1949, 1956): Ան ծանօթ է իբրեւ հնդեւրոպանագէտ եւ յատկապէս իբրեւ հնդկագէտ: Վերջերս, Քրակովիայի համալսարանին մէջ սկսաւ դասաւանդուիլ դասական հայերէնը, զոր կը դասաւանդէ Քազմիերգ Ռոսքօ, հայկական ծագումով կրօնական մը: Ք. Ռոսքօ Լեհաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի արեւելագիտութեան գրասենեակին կողմէ պարտաւորութիւն ստացաւ Շթեֆան Սթրելսինի ղեկավարութեամբ կազմել Լեհաստանի գրադարաններուն մէջ գտնուող հայկական ձեռագիրներուն մէկ գրացանկը, որ արդէն լոյս տեսաւ 1958–ին, Վարշաւայի մէջ: Բայց այս առթիւ պէտք է յիշատակել նաեւ 1957ին լոյս տեսած ուրիշ աշխատութիւն մը, որ լեզուագիտական հազուադէպ ուսումնասիրութիւն մըն է եւ կը քննէ այն ազդեցութիւնները, զորս ըրած է քիփչաք լեզուն Լեհաստանի հայերէնին վրայ: Փրոֆ. Մ. Լեւիցքիի եւ Ռենաթա Քոհնովայի մէկ աշխատութիւնն է այս՝ ի մասին քիփչաք լեզուով թարգմանուած հայկական օրինագրքին, զոր մշակած է Մխիթար Գօշ: Այստեղ պէտք է յիշատակել նաեւ 1948ին մահացած Թադէոս Քովալսկիի աշխատութիւնները, որոնցմով ան հրատարակեց երկու արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ ի մասին քիփչաք լեզուին եւ անոր հետքերուն հայերէն լեզուին մէջ (1938 – 1939): Եղան ուրիշ երկու ակնառու հետազօտողներ ալ, առաջինը՝ Լեհաստանի Հայերու արուեստի բնագաւառէն՝ Թադէոս Մանքովսքի, որ հրատարակեց շարք մը ուսումնասիրութիւններ, եւ երկրորդը, Եդուարդ Թրիժարսկի, որ ներկայիս լաւագոյն ճանչցողն է քիփչաք բարբառին եւ անոր ազդեցութեան Լեհաստանի Հայերու լեզուին վրայ: ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն Լեհաստանի Հայերը այս լեզուն գործածեցին, գրաբարի եւ այժմու հայկական բարբառի կողքին, զոր կը խօսէին: Քիփչաք լեզուն ուժեղ կերպով ազդեց Լեհաստանի հայերէնին վրայ: Ներկայիս ծանօթ են մօտաւորապէս քառասուն ձեռագիրներ այս լեզուով, որոնք սակայն գրուած են հայերէն տառերով:

Այս լեհ գիտնականը, որ սոյն բնագաւառէն հրատարակեց երկու մեծ եւ երկու փոքր ուսումնասիրութիւններ, պարտաւորութիւն ստանձնեց Փարիզի Փրոֆ. Ժան Տընիի հետ մշակելու ուսումնասիրութիւն մը քիփչաք բարբառով հայկական գրականութեան մասին, ուսումնասիրութիւն մը, որ պիտի հրատարակուի ֆիւնտամենթա ֆիլոլոժիա թիւրքիքէի երկրորդ հատորին մէջ: Նմանապէս ան պիտի աշխատի Խիկարի իմաստասիրութիւններու քիփչաքօ–հայկական թարգմանութեան տպագրութեան գործին, որ պիտի կատարուի Վիէննայի Մխիթարեաններու գրադարանին մէջ գտնուող ձեռագրին հիման վրայ: Այս երիտասարդ գիտնականը օգտակար կերպով պիտի կրնայ ուսումնասիրել Լեհաստանի Հայերու մէկ քանի հարցերը: Անոր երկու մեծ ուսումնասիրութիւնները (իւրաքանչիւրը 50 – 120 էջով) շատ հետաքրքրական են հարուստ նիւթերով: Բայց հարցը չի սահմանափակուիր միայն Կալիցիոյ Հայերու պատմութեամբ: Փրոֆ. Ք. Ռոսքովի պարտաւորութիւնն է կազմել հայագէտ լեզուագէտներու ջոկատ մը, որ նպաստէ դասական եւ արդիական հայերէնի ուսումնասիրութեան զարգացման Լեհաստանի մէջ:

Երկիր մը, որ հին ժամանակներէն ապաստան տուած է հայ գաղթականներուն, եղած է Պուլկարիա: Յայտնի է, թէ ինչպէս կը գրէ Սեբէոս իր Հերակլիոսի պատմութեան մէջ, 602 – 610 տարիներուն Հայաստանէն գաղթած են երեսուն հազար հայ ընտանիքներ եւ Փոկաս կայսեր հրամանով հաստատուած են Թրակիոյ մէջ, այնտեղ կանչուած հայկական հեծելազօրքին հետ հանդիսանալով Բիւզանդական կայսրութեան Թրակիոյ շրջանի սահմանապահները: 969ին, Յովհ. Չմշկիկ կայսրը պաւղիկեան Հայերը բնակեցուց Ֆիլիփոփոլիսի (Փլովտիվ) մէջ: Անա Քոմնենա կ'ըսէ, թէ իր հօրը՝ Ալեքսիս կայսեր օրով (1081–1118) Փլովտիվի բնակչութեան մեծամասնութիւնը Հայեր էին: Այսպէս, կը հետեւի թէ Հայերու մեծագոյն մասը հաստատուած էր Փլովտիվի մէջ: Այլապէս Հայեր կային նաեւ Սոֆիա, Վառնա, Ռուսէ եւ Պուրկազ քաղաքներուն մէջ:

Պուլկարիոյ մէջ կան երկու անձեր, որոնք կը զբաղին հայագիտական հարցերով. ակադեմիկոս Վլադիմիր Կորկիեւ, ներկայի ամենամեծ հնդեւրոպագէտներէն մէկը, վերջերս հրատարակած գրեթէ բոլոր աշխատութիւններուն մէջ կը զբաղի Հայութեան ծագումով: Հայկական նմանաձայնութեան կապակցութեամբ Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի հրատարակած «Վոփրոսը Եազկքոզնանիա» հանդէսին մէջ տեղի ունեցած կարծիքներու փոխանակութեան մը առթիւ, Վ. Կորկիեւ հրատարակեց յօդուած մը, որով ան ինքզինք համակարծիք կը յայտարարէ հայկական նմանաձայնութեան մասին:

Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(3 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԵՇՏԱՆՔԸ
Le Visage du Plaisir

Հազուագիւտ է որ գրագէտ մը, հեշտանքը նկարագրէ վարդագոյն գիծերով: Այպանելի արարք մը նկատուած է ան եւ դասուած մեղքի սահմաններէն ոչ շատ հեռու տեղ մը: Ընդհանրացած իրողութիւն մը դարերու ծանրութեամբ վաւերացուած: Թէնըսի Ուիլիամս, հեղինակը այս ժապաւէնին նիւթին, ուզած է ուրիշ դէմք մը տալ հեշտանքին: Գրագէտը ծանօթ է իր եզակի եւ տարապայման հակումներով: Իր հերոսները եւ անոնց ենթաշխարհը ընկալեալ օրէնքներու չեն հպատակիր: Իրերու ընդունուած դասաւորումը, ինչպէս նաեւ զգացումներու բնական նկատուած հոլովոյթները խորթ են իրեն համար: Ամէն ինչ վերաքննութեան կամ յեղաշրջման ենթակայ է: Նոյն մերձեցումը ունեցած է նաեւ այս նիւթին հանդէպ: «Ծանօթ արուեստագիտուհի մը (Վիվիէն Լէյ) կ'որոշէ ասպարէզը լքել եւ ամուսնոյն հետ երթալ Իտալիա, կեանքը վայելելու հեռու բեմերու արուեստական յարդարանքներէն: Ամուսինը, ենթակայ կնոջ բոլոր քմահաճոյքներուն, հակառակ իր հիւանդ վիճակին, ընդ առաջ կ'երթայ անոր փափաքին: Բայց ճամբորդութեան ընթացքին, սիրտի անողոք տագնապ մը վերջ կը դնէ իր կեանքին, մինչ իր կինը ոտք կը դնէ Հռոմ իբրեւ այրի»: Այսպիսի դժբախտ պայմաններու մէջ է որ վարագոյրը կը բացուի այս կնոջ նոր կեանքին վրայ: Վարագոյրին ետեւը, իբրեւ թատերաբեմ, Հռոմը իր առասպելական գեղեցկութեամբ ու կախարդիչ փորձութիւններով: Հոս է որ այս արուեստագիտուհին կը փորձէ խաղալ իր կեանքի իսկական դերը՝ սէրը: Արդարեւ ան գիտակից է որ մինչ այդ իր տարած յաջողութիւնները կը պատկանին անձի մը, որ իր տաղանդին արուեստական ստեղծագործութիւնն էր: Եւ իբրեւ այդ՝ սիրուած դերասանուհի մը եղած եւ հասած փառքի գագաթնակէտին: Իր դերերով ան մարմնաւորած էր սէրը, ապրած զայն ու ապրեցուցած ուրիշները, բայց եւ այնպէս այս բոլորը կատարուած էին բեմի մը վրայ, ի հեճուկս դերասանուհիի դիմակին ներքեւ թաքնուած սոսկական կնոջ: Այս է պատճառը որ հակառակ իր հասուն տարիքին, դերասանուհին մղումը կ'ունենայ, իր (իբրեւ կին) յապաղած կեանքին իմաստ մը տալու: Ու անծանօթ աշխարհի մը մէջ, հեռու իր ծանօթներէն՝ կը կարծէ գտնել գլխագիրով գրուած սէրը: Զեռնարկ մը զոր դժուար է գլուխ հանել, երբ մարդ յիսունին դռները կը բախէ, թէկուզ գեղեցիկ արտաքինով: Իրեն մօտեցող երիտասարդ անձերը աւելի շատ իր քսակէն հրապուրուած են քան իրմով: Միամիտ չէ որ չտեսնէ, բայց եւ այնպէս կը ջանայ ապրիլ պատրանքը ցորչափ կարելի է, այսինքն մինչեւ որ քաղաքի գիշերային լոյսերը տեղ տան արշալոյսի շողերուն, որոնց ներքեւ պատրանքները իրենց կարապի երգը կ'երգեն:

Այդ պահուն՝ ան կը տեսնէ որ իրեն վիճակուած սէրը հեշտանքի մը ահաւոր դիմակը կը կրէ եւ այնքան հեռու է իր երազներու սէրէն: Տխուր է այս անդրադարձումը կնոջ մը համար որ չէր ուզած տեսնել տարիներու ձգած դրոշմը իր երեսին վրայ: Հետեւանքը դիւրին է գուշակել. ողբերգական բնականաբար:

Գեղեցիկ եւ յուզիչ ժապաւէն մը, որուն մէջ կը տիրէ Վիվիէն Լէյ իր դերասանական նուրբ եւ տիրական արուեստով: Այս գործը, որուն մէջ տեղ գրուած են հեշտանքը պատկերացնող նկարներ, զերծ է այսուհանդերձ գռեհկութենէ, բան մը, որ կը պարտինք բեմադիրին չափի եւ ճաշակի գիտակցուեան:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աղջիկները ոսկի են, կիները՝ արծաթ, այրիները պղինձ, պառաւները՝ թիթեղ:

×

Սուտը կը վազէ, բայց, հեռու չերթար:

×

Մէկ ձեռքով կուտ կուտան հաւուն միւս ձեռքով՝ հաւկիթը կ'առնեն:

ՄԱՅՐԻԿԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԳԻՏԷ

Ա.

Մահացաւ մեր մեծ շէնքի փոքրիկ բընակիչներից մէկը, սպիտակ դէմքով, սեւ մազերով ու սեւ աչքերով Թամարան, փոքրիկ Թամարան, որ բոլոր երեխաների նման սիրում էր գնդակ խաղալ, վազվզել բակում, խաղի ժամանակ ճչալ երբեմն առանց պատճառի, ճչալ զիլ ու զուարթ իր փոքրիկ ընկերների եւ ընկերուհիների նման:

Նոյն շէնքում, ահա երկրորդ տարին է, ինչ ապրում է Թամարայի ընկերուհին, վեց տարեկան Կարինէն: Ընդհանրապէս պէտք է ասել, որ մեր շէնքը երկու տարուայ կեանք ու կենսագրութիւն ունի. այն էլ պէտք է ասել, որ առաջին մահացութեան դէպքն է այս, երկու տարուայ ընթացքում:

Մի քանի օր է, ինչ Թամարան եւ Կարինէն չեն հանդիպում: Կարինէն գիտէ, որ իր ընկերուհին ծանր հիւանդ է: Հիւանդութեան մասին գաղափար ունի Կարինէն, նա տեսել է մայրիկին պառկած օր – ցերեկով, մինչեւ անգամ հայրիկն է հիւանդացել, երբ հիւանդանում են, պառկում են, նայում առաստաղին, երբ գալիս է բժիշկը՝ գանգատւում են ցաւերից, դեղ խմելիս չգիտես ինչու ծըռմըռում դէմքը, այսպէս մի քանի օր, յետոյ վեր են կենում եւ վերջ: Այսպէս էլ Թամարան: Հայրիկն ու մայրիկը շատ են անհանգիստ Թամարայի հիւանդութեան համար, մայրիկը մի քանի անգամ այցելել է հիւանդին եւ երեկոյեան պատմել է հայրիկին.

— Փոքրիկը ծանր է, իսկ ծնողքները վշտից կորցրել են գլուխները:

« Գլուխը կորցրել, — լսում ու մտածում է Կարինէն, — զարմանալի բան, կորցրել կարելի է գնդակը, մայրիկը յաճախ ասեղն է կորցնում, իսկ գլուխը ... տեսնես ի՞նչպէս կարելի է կորցնել գլուխը:

Մի քանի օր առաջ նա խնդրեց, որ մայրիկը թոյլ տայ՝ գնայ տեսնի Թամարային. չգիտես ինչու, մայրիկը կտրուկ կերպով արգիլեց. մայրիկն ասաց, որ շուտով Թամարան կ'առողջանայ եւ նրանք նորից կը խաղան միասին:

Բայց ահա երկու օր առաջ, երեկոյեան, մայրիկը հաղորդեց հայրիկին, որ փոքրիկ Թամարան մահացել է: Մահանալու մասին լսել է Կարինէն, նա լսել է եւ գիտէ, որ իր պապիկն է մահացել, տատիկն է մահացել... ի՞նչպէս են մահանում, ինչ պիտի անել մահանալու համար՝ Կարինէն չգիտէ, մի բան միայն պարզ է, որ այդ գործը կարող են գլուխ բերել մեծ մարդիկ, անպայման մեծերը, որ դա փոքրերի գործը չէ ու նրանց չի վերաբերում ... Ու ահա պարզւում է, որ իր ամենամօտիկ ընկերուհին, իրեն նման փոքրիկ Թամարան վերցրել ու մահացել է, մահացել ինչպէս, ինչպէս իր տատիկը: « Այ թէ խորամանկ է եղել այդ Թամարան, — մտածում է անկողնում պառկած Կարինէն, — գոնէ մի անգամ ասէր, որ պիտի մահանայ, բացատրէր, թէ ի՞նչպէս են մահանում, նրանք այնքան գաղտնիքներ են պատմել իրար, ոչինչ չեն պահել իրարից, գոնէ այդպէս է եղել Կարինէն, իսկ նա՝ Թամարը, պահել է իրենից մի մեծ գաղտնիք... Չպէտք է խօսել նրա հետ, — մըտածում է Կարինէն եւ շուռ է գալիս անկողնում:

Վաղուց է, ինչ Կարինէն չի քնում մայրիկի հետ, բայց երէկ երեկոյեան մայրիկը գրկեց նրան, պինդ–պինդ համբուրեց եւ պառկեցրեց իր մահճակալին: Նրանք, հայրիկն ու մայրիկը երկար խօսեցին Թամարայի հայրիկի ու մայրիկի մասին, մայրիկը մինչեւ անգամ արտասուեց փոքր երեխայի նման, իսկ հայրիկը բարկացաւ եւ ասաց.

— Դէ, լաւ, բաւական է, աշխարհ է, ամէն բան կը պատահի ...

« Աշխարհ է, ամէն բան կը պատահի», — կրկնեց իր մտքում Կարինէն, — դէ ա-
րի ու բան հասկացիր... իսկ մայրիկը
այսօր ընդհանրապէս ուրիշ տեսակ է,
շուտ – շուտ մօտենում է իրեն, ծած-
կում, համբուրում:

Անհանգիստ քնով քնեց Կարինէն, ե-
րազում նա տեսաւ Թամարին ոտից գը-
լուխ սպիտակ հագած, նա մօտեցաւ Թա-
մարին, ասելու համար, որ լաւ չի արել,
որ թաքցրել է մի մեծ գաղտնիք իրենից,
բայց Թամարան տխուր է, նա մատը դը-
նում է շուրթերին ու ասում է.

— Սուս, ես չեմ ուզում հայրիկն ու
մայրիկը իմանան, որ ես մահացել եմ...

Բ.

... Իսկ այսօր, բոլորը խօսում են այն
մասին, որ ճաշից յետոյ Թամարին պիտի
տանեն: Ո՞ւր պիտի տանեն, ինչո՞ւ պի-
տի տանեն, միթէ՞ Թամարան չի կարող
ինքը գնալ:

Սանդուխների վրայ նա հանդիպում է
իրենից մի քանի տարով մեծ Սուրիկին:
Սուրիկը դպրոց է գնում, նա ամէն ինչ
գիտի:

— Սուրիկ, ո՞ւր են տանում Թամա-
րային, — հարցնում է նա, բռնելով Սու-
րիկի աշակերտական հագուստի կոճակ-
ներից մէկը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

ՄԻՀԱՅԼՈՎՍԿԻ

ԳՈՂԵՑ ՇՏԱԲԸ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ՊԱՏԱՆԵԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒՍՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծաքանակ ընտանիքի մը մէջ, որուն բոլոր անդամները կ՚ապրէին միայն հօրմէ ստացած աննշան թոշակով, ամէն ինչ կը կատարուի ամենայն ճշդութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ։ Ճաշերը կ՚ուտուին միշտ նոյն ժամերուն, հագուստները կը փոխուին միշտ նոյն կարգով, եւ ամէն ինչ կ՚ընթանայ այնպէս, որ ոչ մէկ անդամ ընտանիքին ստիպուի մտածել այդ մասին։ Ամէն ինչ կանոնաւորուած է մինչեւ անգամ ամուսնութիւնները։ Ընտանիքի աղջիկները կ՚ամուսնանան միայն այն ատեն, երբ իրենց հերթը գայ, եւ ոչ մէկ վայրկեան առաջ կամ յետոյ։

Ահա այդ ընտանիքին մէջ ծնած է Ռոզան։ Ան ալ պիտի ամուսնանայ, երբ իր հերթը գայ, եւ ոչ մէկ վայրկեան առաջ կամ յետոյ։ Ան ալ պիտի ամուսնանայ այն մարդուն հետ, որ իր հերթին պիտի գայ։ Ան ալ պիտի ամուսնանայ այն մարդուն հետ, որ ամենէն յարմար ժամանակին պիտի ներկայան

Այրի Տիկին Հ. Սասունի, Տէր եւ Տիկ. Մօլէթօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սասունի (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Արմէն Սասունի (Ամերիկա), Պ. Սուրէն Սասունի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Վիդէն Սասունի եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Բաբդէն Սասունի եւ զաւակները (Ամերիկա), Տիկին Կօսէ, Տէր եւ Տիկին Քրէտէլի եւ զաւակները, Օր. Ժընըվիէվ Լրոէ եւ Մեծատուրեան ընտանիքները խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօրորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՀՐԱՅՐ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

(Ճաշարանատէր)

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Սէն Մոռիս հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Երեքշաբթի (Յունիս 19), ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ Ուան գերեզմանատունը :

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻ-ՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ. :

Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

ԶԵԿՈՅՑ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 31ին տեղի ունեցաւ Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան ընտրութիւնները : Քուէներու բացարձակ առաւելութեամբ նոր վարչութեան անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Անդրանիկ Պօղեան, Մկրտիչ Պալիոզեան, Ճեպրայէլ Պահատուրեան, Պաղտիկ Պաղտասարեան, Սեպուհ Սարեան, Բժ. Գր. Քիրազեան, Ժիրայր Ծառուկեան եւ Հայկ Արամ Պօյաճեան :

Համեմատաեանի մնացած երեք անձերու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենար 24 Յունիս, Կիրակի, սկսեալ առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ կէսօրէ ետք, ժամը 6, նորակառոյց եկեղեցւոյ դաւիթին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ, Լիոն :

Ընտրողական Յանձնախումբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Սալ տէ Շըմինօ, Ռիւ Քիւնեօ, (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ) :

Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն անդամները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութեան ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 24, Հաստատութեան մէջ՝ ժամը 15ին : Ժամը 16–22 Դաշտահանդէս :

Երգ, նուագ, պար, հաճելի անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ. :

Հաղորդ. Միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէն՝ առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյեօն :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, Լը Փէքի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին :

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի) :

Օթօպիւս 258 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի հովանաւորութեամբ :

Անիէռ, Պուա Քոլոմպի Հայկ. դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1 Յուլիս, Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը, 32 Ռիւ Փօլ Տերուլետ :

Ուսուցիչ Պ. Հայկ Պուճուլեանի եւ ուսուցչուհի Տիկ. Չիլինկիրեանի առաջնորդութեամբ :

Աշակերտները պիտի կատարեն խըմբերգներ, արտասանութիւններ, պարեր, տրամախօսութիւններ եւ անակնկալներ :

Մուտք 2 Ն. Ֆ. : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար կրթական ձեռնարկը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ սերունդի (նախկին ՉՈՄ) կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր անդամ – անդամուհիները, այս Երկուշաբթի ժամը ութին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայացընէ անմահ Շիրվանզադէի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

Ի նպաստ Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան : Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին :

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը (պատերով) իր գործիքներով :

Դիմել գործի ժամերուն խանութը՝ Հ. Սարխօշեան :

13, Rue François Coppée, Malakoff (Seine)

Կամ բնակարանը (Կիրակի եւ Երկուշաբթի, առաւօտները՝ միայն) :

230, Av Marx Dormoy, Montrouge (Seine)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

BOUM ST.-JEAN

Organisé par le Nor Séround

le Samedi 23 Juin de 21 h. à l'aube à
ST.-MARTIN DU TERTRE
en Ile de France,

Aller et retour assuré en autocar.

Départ 17 Rue Bleue à 21 h.

Sont invités tous les Nor Séroundagan et tous les amis

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի, հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պառ Պէլվէտէրի մէջ, Սէնթ Անտրէ :

Հանդիսավայր երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան :

Ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Պրիճի եւ պուլի մրցումներ :

Կը ներկայացուին՝ Երկու զաւեշտներ, «ՉՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ», «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», Հայկ. եւ Կովկասեան պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, զով ըմպելիներ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 22ին :

×

Յուլիս 1ին, Կիրակի Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի Հայուհեաց մասնախումբին տարեկան դաշտահանդէսը, ժամը 17էն կէս գիշեր, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեանի պարտէզը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 24 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 4ԻՆ

Ուսումնական տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան և փակման հանդէս՝ վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» թատերասրահին մէջ :

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ ԾՈՎԱԿԱԼ Փ. ՕՐԹՈԼԻ

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Ռիւ Թրուայոն 26, մեթրօ՝ Փոն–տը–Սեւր

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի :

Այս Կիրակի, ժամը 16ին, Սալ տէ Շըմինօ, Ռիւ Քիւնեօ (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ) :

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի խումբերուն : Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ ուրախ անակնկալներ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտ. Ակումբը կազմակերպած է բանախօսութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, ՔոնսէրվաթուարՐախմանինօֆի սրահին մէջ, 26 Ավընիւ Նիւ Եորք, մէթրօ Ալմա – Մարսօ :

Կը բանախօսէ Պ. Վիքթոր Կարտոն, Ֆրանսերէն լեզուով :

Նիւթ՝ Հայ ազգին տեղը աշխարհի մէջ :

Բոլոր հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին :

ՇՈԳԵՆԱԻԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

23 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն կէս գիշեր

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկնանց Օժանդակ մասնախումբին եւ Երիտ. Ակումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենան ՆՈՒԱԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ըմպելի եւ Տիկնանց կողմէ պատրաստուած պաղ նախընթրիք

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՈՒՑ — Մուտք եւ պիւֆէ 20 Ն. Ֆ.

Մեկնում Փոն տ'Ալմայէն, Սէնի աջ եղերքը, Պաթօ Մուշերու տեղէն՝ ժամը 20ին, Լա Կալիօթ շոգենաւով :

ՇՈԳԵՆԱՒԻՆ ՎՐԱՅ ՏՈՄՍԱԿ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ

Տեղերը սահմանափակ թուով ըլլալով, կը խնդրուի տոմսակները կանուխէն ապահովել, մինչեւ Յունիս 22ի իրիկունը, հետեւեալ հասցէներուն դիմելով.—

Հ. Բ. Ը. Մ.— 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռ. ԹՐՕ. 03–18 :

Պ. ՊԱՔԸՐՃԵԱՆ, 35 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. ՓՐՕ. 07–25 :

Պ. ՀԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ, 24 Ռիւ տ'Անկէն, Փարիզ (10). Հեռ. ՓՐՕ. 82–38 :

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՕԳՈՍՏՈՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

VILLA ROSALIA - CANNES · COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ

ԼԻՈՆ.— Վ. ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Ռիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ :

ՏԷՍԻՆ.— Ժ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Ռիւ Պռանլի :

ՎԻԷՆ.— ՕՐ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Ռիւ տէ Սելէսթ :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Ա. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Ռիւ Թառանթէզ :

ՎԱԼԱՆՍ.— ՕՐ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօթ տէ Շափըլիէ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Խ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժանս, Քանըպիէռ :

ՆԻՍ.— ՕՐ. Շ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ. Մանեան :

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի (պիյէ քոլէքթիֆ) համար, վճարելով 200 Ն. Ֆ. :

Սեփական միջոցներով եկողներէն կանխավճար՝ 50 Ն. Ֆ. :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ MERCREDI 20 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9332 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5233

Ո՞Վ Է ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

Վերջերս մեծ աղմուկ հանեց Եուկո – սլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան նախկին ղեկավարներէն Միլովան Ճիլաս իր « Զրոյց Սթալինի հետ » խորագրով հատորը, որուն հրատարակութիւնը՝ արտասահման, պատճառ դարձաւ որ ըրքին հեղինակը դատի կանչուի, դատապար – տուի եւ բանտարկուի Եուկոսլաւիոյ մէջ։

Բայց ո՞վ է Ճիլաս ։

Ծնած՝ Մոնթենեկրօ, Ճիլաս չրջանա – տարտ է Պելկրատի իրաւաբանական դպրոցէն ։

1929ին կը հրատարակէ բանաստեղծու – թիւններու եւ պատմուածքներու հատա – ծոյ մը, ինչպէս նաեւ զրական քանի մը այլ փորձեր ։

1931ին կը յարի Եուկոսլաւիոյ համայ – նավարական դաղտնի չարժման եւ 1932 – ին կը դառնայ կուսակցական ։

Որպէս գործունեայ անդամ Պելկրատի Համալսարանին համայնավար բջիջին, Ճիլաս կը ձերբակալուի 1933ին եւ կը դատապարտուի երեք տարուան բան – տարկութեան ։

Բանտէն արձակուելէ ետք, Ճիլաս կը չարունակէ իր քաղաքական գործունէու – թիւնը եւ համայնավար կուսակցութենէն ներս կը սկսի դառնալ կարեւոր անձնա – ւորութիւն ։

1937ին Զադրէպի մէջ կը ծանօթանայ Եոսիպ Պրոզի (յետագային՝ Թիթօ), որ Մոսկուայէն ուղարկուած էր այնտեղ՝ Եուկոսլաւիոյ մէջ համայնավար կուսակ – ցութիւնը վերակազմելու պաշտօնով ։

Իր քաղաքական գործունէութեան հետ զուգահեռաբար, Ճիլաս կը չարունակէ դրել եւ թարգմանութիւններ կատարել ռուսերէնէ, մասնաւորաբար Մաքսիմ Կորքիի վէպերը ։

1940ին, Ճիլաս կը մասնակցի Եուկո – սլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան դաղտնի համադումարին եւ կ'ընտր – ուի կուսակցութեան պոլիտբիւրոյի ան – դամ ։

1941 Յունիսին, երբ դերման բանակ – ները կը յարձակին Խ. Միութեան վրայ, Ճիլասի պարտականութիւն կը յանձնուի տեղերակատութեան դէմ պայքարի կազ – մակերպութիւնը՝ Մոնթենեկրոյի մէջ ։

1941 Հոկտեմբերին, Ուղիչէ կ'երթայ Թիթոյի մօտ, եւ կը վարէ Եուկոսլաւ համայնավար օրկան «Պորպա»ի խմբա – գրութիւնը ։

1942 եւ 1943ին պարբերաբար կը չա – րունակէ վարել այս պաշտօնը, ներքո – դական յօդուածներ հրատարակելով Սթալինի եւ Խ. Միութեան մասին ։ Ճի – լաս նուագ սթալինական է ։

1944ին, Եուկոսլաւ համայնավար պատերազմաւորութեան մը դլուխն ան – ցած, կ'երթայ Մոսկուա, ուր կը ծանօ – թանայ կրեմլինի դեկավարին հետ ։ Վե – րադարձին՝ կը չարունակէ ներքողական դրութիւնները, բայց չուտով իր վրայ կը հրաւիրէ Սթալինի բարկութիւնը, որով – հետեւ համարձակած էր քննադատել Եուկոսլաւիոյ մէջ դանուող խորհրդային բանակի զինուորներուն արարքները, եւ յայտարարել թէ անդլիացի զինուորները աւելի լաւ վերաբերմունք ունեցած էին ժողովուրդին հանդէպ ։

Ճիլաս կը ստիպուի իր ինքնաքննադա – տութիւնը կատարելու 1945ին, նախ՝ նա – մակով, ապա՝ բերանացի, Սթալինի իսկ առջեւ ։

Մինչեւ 1948, Ճիլաս կը հանդիսանայ խորհրդային դեկավարներու հետ ամէ – նէն շատ չհում ունեցող Եուկոսլաւ անձ – նաւորութիւնը ։ Բայց 1948ին, յարաբե – րութիւնները կը սկսին պաղիլ Մոսկուա – ի եւ Պելկրատի միջեւ ։

1950ի աշնան, Ճիլաս կը հրատարակէ յօդուածներու չարք մը՝ «Արդի նիւթեր» ընդհ. խորագրին տակ, ուր կ'ըսէ թէ խորհրդային համայնավարութիւնը ըն – կերվարական չէ, այլ պարզապէս պետա – կան դրամատիրութիւն մըն է՝ այլասե – րած պաշտօնեաներու խմբակի մը կողմէ դեկավարուած ։

Ապա, կեանքին մէջ առաջին անդամն ըլլալով, յարաբերութեան մէջ կը մտնէ արեւմտեան երկիրներու ընկերվարական դեկավարներու հետ ։ Կը ծանօթանայ Անդլիոյ աչխատաւորական պարագլուխ – ներէն Պեվանի, ներկայ կ'ըլլայ Բանկու – նի համադումարին, որուն կը մասնակ – ցէին ասիական երկիրներու ընկերվար – կան կուսակցութիւնները, դասախօսու – թիւններ կուտայ Անդլիոյ մէջ, կը մտնէ «քաղքենի» կոչուած միջավայրերու մէջ ։ Այս բոլորը նոր հորիզոններ կը բանան իր աչքերուն առջեւ, եւ կ'անդրադառնայ թէ Լենինէն եւ Սթալինէն դատ ընկեր – վարական ուրչ վարդապետութիւններ ալ կան ։

Սակայն իր մէջ ստեղծուած այս փո – փոխութիւնները խոտոր կը համեմատին Եուկոսլաւիոյ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային վիճակին ։ Թիթօ կը մերժէ սթալինականութիւնը, սակայն խորքին մէջ սթալինականութիւն կը դործադրէ ։

1953ի Հոկտեմբերին, Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութիւնը քննադա – տող յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ «Պորպա»ի մէջ, որու հետեւանքով կ'ար – ժանանայ կեդր. Կոմիտէի դայրոյթին ։ Իր բոլոր տիտղոսներէն ու պաշտօններէն կը զրկուի, եւ սաստի կ'արժանանայ ։ Այլեւս ոչ կեդր. Կոմիտէի անդամ է, ոչ ալ Պոլիտբիւրոյի անդամ ։ Զեռքէն կ'առ – նեն Ազգ. ժողովի նախադահութեան պաշտօնը, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան քարոզչական բաժնի դեկավարութիւնը ։ Կը զրկուի պահեստի զօրավարի աստի – ճանէն եւ Եուկոսլաւիոյ մտաւորական – ներուն դեկավարի տիտղոսէն, կը չնջուի նաեւ Մոնթենեկրոյի երեսփոխաններու ցանկէն ։

Սակայն Ճիլաս անվհատ կը չարունա – կէ պայքար մղել ։

1954ին տեսակցութիւն մը կը չնորհէ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Թղթակցին, որու ընթացքին խոստովէն կը քննադատէ մի – այն մէկ կուսակցութեան բռնապետու – թիւնը ։ Թիթօ դինք դատի կը հրաւիրէ եւ դատապարտել կուտայ 18 ամիս բան – տարկութեան ։

1956 Սեպտեմբեր 28ին, կը հրատարա – կէ «Համայնավարութիւնը տագնապի մէջ» յօդուածներու չարքը Պուտափեշթի ողբերդական դէպքերէն քանի մը չաբաթ առաջ ։ Ճիլաս դարձեալ դատի կը կան – չուի եւ 1956 Նոյեմբերին՝ երեք տար – ուան բանտարկութեան կը դատապար – տուի ։

1957ին, Մ. Նահանգներու մէջ կը հրա – տարակէ «Նոր Դասակարգը» անուն դիր – քը, որուն մէջ դիմակազերծ կ'ընէ խոր – հրդային սուտ – ընկերվարութիւնը ։ Այս անդամ եօթը տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի ։

1961 Յունուար 30ին, պայմանադրա – կան ներման կ'արժանանայ ։

Եւ վերջապէս, անցեալ Մայիս 15ին, Ճիլաս դարձեալ կը ձերբակալուի եւ կը տարուի Պելկրատի դատարանին առջեւ՝ « Զրոյց Սթալինի հետ» դրքին մէջ պե – տական դաղտնիքներ մէջտեղ հանած ըլ – լալու ամբաստանութեամբ ։ Այս դրքին համար, Ճիլաս հինդ տարի բանտարկու – թեան դատապարտուեցաւ ։

Ահաւասիկ այդ դիրքին բովանդակու – թիւնն է որ կը սկսինք հրատարակել Թերթօնի ձեւով, վաղուընէ սկսեալ ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

Ալժերիոյ Առժամեայ Գործադիր մարմ – նին մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ներկայա – դուցիչ Տոքթ. Մոսթէֆայի եւ Գաղտնի Բանակի կազմակերպութեան « սեւ ոտ – ք»երուն միջեւ կնքուած համաձայնու – թիւնը զոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Ալժերիոյ երկու մեծ համայնքներուն եւ արտաքին աչխարհին կողմէ ։ Երկու կող – մերուն ալ «բարեկամեցողութեան տէր» մարդիկը այն տպաւորութիւնը կը թո – ղուն, թէ որոշած են անկեղծօրէն յարգել համաձայնութիւնը եւ վստահութիւն ու – նենալ դիմացինին վրայ ։ Երկուչաբթի օր ահաբեկման ոչ մէկ արարք տեղի ու – նեցաւ եւ ոչ մէկ «փլասթիֆ» պայթեցաւ Ալժերիոյ մէջ ։

Սակայն այնպէս կը թուի, թէ բոլորո – վին լաւատես ըլլալէ առաջ, պէտք է սպասել որ երկու կողմերուն ծայրայեղ – ներն ալ իրենց խօսքը ըսեն ։

Արդարեւ, մինչ Ալժէի Գաղտնի Բանա – կին ներկայացուցիչները բանակցութիւն – ներ կը վարէին ու համաձայնութեան եղր կը դտնէին իրենց հակառակորդներուն հետ, Օռանի չրջանին դեկավարները ցարդ չեն յայտնած, թէ տրուած որո – չումները կ'ընդունին ։ Ընդհակառակն, զանոնք «ցնորական » կը կոչեն ։

Իսկ Կոնստանդինի չրջանին Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը առանց այլեւայլի «դաւաճան» յորջորջեց Ալժէի մէջ համաձայնութիւն կնքողները, որոնք առաւելաբար քաղաքայիններ են ։

Երեքչաբթի դիչեր, Ալժէի «Փիրաք» ձայնասփիւռէն պիտի խօսէր Սիտիկի (համաձայնութիւնը իրադործող կարեւոր անձերէն մէկը) ու Եւրոպացի իր եղբայր – ներուն պիտի բացատրէր թէ ինչո՞ւ եւ ինչ պայմաններով կնքուեցաւ համաձայ – նութիւնը ։

Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Ա.Հ.Ա.Կ.ին ներս ալ տարաձայնութիւններ կան ։ Պելքասըմ Քրիմ եւ Պուտիաֆ, որ Ռուչ Նուար զացած էին անցեալները, դրական դիրք ունին. բայց Պենպելլա եւ նոյնիսկ Պեն Խետտա՝ վերապահ են ։

Տոքթ. Մոսթէֆայի կիրակի օրուան յայտարարութենէն ի վեր, Ա.Հ.Ա.Կ. տա – կաւին պաշտօնական որեւէ արտայայ – տութիւն չունեցաւ այդ մասին ։ Սկիզբը ըսուեցաւ, թէ Ա.Հ.Ա.Կ.ի նախագահը, Պեն Խետտա կը սպասէ համաձայնագրին պատճէնը ի ձեռին ունենալ՝ յայտարա – րութիւն մը ընելէ առաջ ։ Յետոյ ըսուե – ցաւ, թէ կը սպասէ Առժամեայ Գործա – դիր մարմնի նախագահ Ֆարէսի ճառին ։ Արդ, Ֆարէս խօսեցաւ Երկուչաբթի, եւ իր ճառը առաւելաբար ընտրապայքարի բացում կարելի է նկատել. «Ցուլիս մէկը նոր դարաչրջանի մը սկիզբը պիտի ըլլայ Ալժերիոյ համար. բոլորդ «այո» քուէ – արկեցէք» ։ Հիմա կ'ըսուի թէ Պեն Խետ – տա յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս դիչեր ։

Արդ, անկարելի է երեւակայել, որ Մոսթէֆայ ինքն իր դլխուն, եւ առանց Ա.Հ.Ա.Կ.ը ժամ առ ժամ տեղեակ պահելու համաձայնութիւն կնքեց եւ ծանօթ յայ – տարարութիւնը ըրաւ ։

Ինչ որ չատ աւելի հաւանական է, այն է, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատէն ներս ալ, ինչպէս Գաղտնի Բանակի կազմակերպու – թենէն ներս, ծայրայեղները չեն ուզեր տեղի տալ դիւրաւ ։

× Բատ չրջան ընող զրոյցներու, Զօր. տը Կոլ նպատակ ունի Ցուլիս մէկի հան – րաքուէէն քանի մը օր առաջ երկու հա – մայնքներուն ուղղուած ճառ մը խօսիլ եւ պահանջել որ «այո» քուէարկեն ։

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Եկեղեցիներու տիեզերական խորհուր – դին կեդրոնական կոմիտէին տարեկան ժողովը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոս 7էն 17 Փարիզի մէջ։ Հարիւր ժողովա – կանները կը ներկայացնեն 84 երկիրնե – րու 197 բողոքական կամ ուղղափառ եւ – կեղեցիները ։

Այս տարուան նստաչրջանին քննութեան պիտի առնուին խորհրդային հինդ եկե – ղեցիներու մասնակցութեան դիմումնա – դրերը ։ Այս եկեղեցիներն են՝ Հայաս – տանեայց Առաքելական Եկեղեցին, Խա – չթոնիոյ եւ Լեթոնիայի լուտերական ա – ւետարանական եկեղեցիները, Վրաստա – նի ուղղափառ եկեղեցին եւ Խ. Միու – թեան Աւետարանական – Մկրտչական Քրիստոնեաներու Միութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. Նահանգներուն Արտաքին նախա – րարը, Տին Րուսք, եւրոպական մայրա – քաղաքներու իր չրջապտոյտը կը սկսի Փարիզէն ։ Երեքչաբթի՝ Զօր. տը Կոլի հիւրն էր. այսօր՝ խօսք պիտի առնէ Ատ – լանտեան Կազմակերպութեան չաբաթա – կական հերթական նիստին մէջ. ապա պիտի տեսակցի Ֆրանսայի Արտ. նախա – րարին հետ եւ հնդչաբթի պիտի մեկնի Արեւմտեան Պերլին. ապա պիտի այցելէ Պոն, Հռոմ, Լոնտոն, Լիզպոնա ։

Խ. Միութեան առաջին փոխ – վար – վարապետ, Քոսիկին, պաշտօնական այցե – լութեամբ Իտալիա կը դտնուի ։ Տեսակ – ցութիւններ պիտի ունենայ Հանր. նա – խագահ Սէնկիի, վարչապետ Ֆանֆանիի եւ քարիւղի իտալական դրասենեակի վարիչին՝ Մաթթէյիի հետ ։

ԻՐԱՔի մէջ բուռն կռիւներ տեղի կ'ու – նենան կառավարական զօրքին եւ քիւրտ ապստամբներու մէջեւ, կը դրեն պարս – կական թերթերը ։ Իրաքեան երեք զօրա – բաժիններ ոչնչացուած են եւ հազար երեք հարիւր սպաներ ու զինուորներ զե – րի բռնուած ։ Միւս կողմէ, միչտ ըստ նոյն թերթերուն, Իրաքի մէջ կազմուած է «Յեղափոխական արաբ կուսակցու – թիւն » մը, որ ժողովուրդը հրաւիրած է ներկայ վարչաձեւը տապալել եւ մենա – տիրական վարչաձեւը վերահաստատել ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է աղդայնացնել էլեկտրական ուժի ար – տադրութիւնը ։ Իտալիոյ համար յեղա – փոխական նկատուող այս բարեփոխումը մաս կը կազմէ ընկերվարականներու կողմէ դրուած պայմաններու չարքին՝ համաձայնական կառավարութիւնը կազ – մուելու նախօրեակին ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ազատական կուսակցու – թիւնները Լոնտոնի մէջ համագումար ունին ։ Դէմ արտայայտուած են «Հայրե – նիքներու Եւրոպայի»ն եւ «երեքներու Եւ – րոպա»յին ։

ԽՐՈՒՇՉեւ եւ իր չքախումբը փառա – ւոր ընդունելութեան արժանացան Պուք – րէչի մէջ ։ Կառավարութիւնը կէս օրուան արձակուրդ չնորհած էր, որպէսզի ժողո – վուրդը փողոցներու երկայնքին ծափա – հարէ հիւրերը ։ Խրուչչեւի այցելութիւնը պիտի տեւէ տասը օր ։

ԻՏԱԼԻՈՑ մամուլը զործադուլի մէջ է ։ Շարժումը սկսաւ դրաչարներէն եւ լրագրողները յարեցան անոր ։ Երկու օր թերթ լոյս պիտի չտեսնէ ։

ԻՄՄԻԹ ԻՆԷՕՆԻԻ հրաժարած է նոր կառավարութիւն կազմելէ՝ Գիւղացիա – կան եւ «Նոր Թուրքիա» կուսակցու – թեանց դեկավարներուն հետ ունեցած բանակցութիւնները արդիւքի մը հասած չըլլալուն պատճառով ։ Կառավարական տագնապը, որ կը չարունակուի տասներ – ինը օրէ ի վեր, հետզհետէ աւելի կը ծանրանայ ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

«ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ»

Հեղինակ՝ ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Այս անգամ քիչ մը ուշացուցի բանաստեղծին մասին խօսելու համար: Կը խորհիմ որ բարեկամի ներողամտութիւնը պիտի ունենայ: Լաւ է ուշ քան երբեք: Այն ինչ որ կը մտածէի, նոյնը հիմա ալ պիտի կրկնեմ:

Քառասուն տարիներու քերթողական վաստակ մը ունի, թերեւս տասնեակ մը տարի աւելի: Վկայ իր հատորները արձակ եւ ոտանաւոր:

Առիթէն օգտուելով, քիչ մըն ալ կենսագրական տողերով պիտի համեմենք մեր այս յուշատետրը: Նախ արձակ էջ մը:

Ատենէ մը ի վեր բանաստեղծ Արսէն Երկաթ արձակ եւ ընդհատ էջեր կը հրատարակէ օրագրութեան ձեւով, որոնց մէջ նոյն ինքնատիպ հեղինակն է, ինչպէս քերթուածներուն մէջ: 20 Յուլիսի նօթերը յատկանշական են: Աճապարեցի հրապարակ իջնել, կը գրէ, երբ դեռ շատ երիտասարդ էի: Տաղաչափական օրէնքները ծանօթ չէին ինծի: Բաւական էր որ յանգաւորէի ոտանաւորները: Չէի գիտեր ի՞նչ էր կշռոյթը: Շուրջս չկար մէկը որ ուղղութիւն տար դեղեւկոտ քայլերուս: Ջերմ ընդունելութիւն կ՚ընէին պարբերագիրները՝ որոնց կը զրկէի ոտանաւորներս: Քսան տարեկան էի, երբ հայրս եւ մօրեղբայրս, երկուքն ալ նախկին աշակերտ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի, ինծի սորվեցուցին տաղաչափութիւնը եւ ես սկսայ քերթուածներ գրել: Մինչեւ այն ատեն հարիւրաւոր էջեր մրոտած էի: Առանց վարանելու կըրնայի կրակը նետել զանոնք հիմա: Ուզեցի ես ինքս իմ քննադատս ըլլալ: Ներքին երկարատեւ հասունացումէ ետքը միայն թուղթին յանձնեցի քերթուածներս: Կրնամ ըսել համեստօրէն թէ քանի մը էջեր գալիք սերունդներուն պիտի յիշեցնեն իմ գոյութիւնս: Որոշ տեղ մը հասած ըլլալու գոհունակութիւնը կը զգամ, երբ արդէն մօտ է վերջալոյսը: Բայց գիշերէն առաջ ահա՛ կը վառեմ հսկումի ճրագը՝ որուն շուրջ յիշատակի թեւերը կը բացուին:

Այս մէջբերումը շատ բան կը խօսի բանաստեղծին կեանքին մասին: Հարազատ վկայութիւն մը որ իր քերթուածներուն հետ կ՚ամբողջացնէ գրականութեան եւ արուեստի մասին իր ըմբռնումները, այլ եւ կազմութիւնը, որ յաճախ խորհրդաւոր կը մնայ:

Բարեբախտաբար մէկէ աւելի հատորներով, Արսէն Երկաթ կուգայ մեզի ըսելու որ բանաստեղծական սեռը կոչումի վերածած է: Հակառակ շատ արտադրելուն, հետեւակներն ու միջակները շատ աննշան թիւ մը կը կազմեն: Որովհետեւ երաժշտականութիւնն ու ներդաշնակութիւնը կը տիրեն անոնց մէջ: Որոնք կ՚արտայայտուին առ հասարակ արդիական աշխարհաբարով մը: Լեզուի գործիքը բիւրեղացած է, ոչ դրաբար բառերու խառնուրդը կայ եւ ոչ ալ ռեւէ գաւառաբարբառի հետքը կը նշմարուի:

Ինքը անոնցմէ չէ, որոնք բանաստեղծական դպրոցի մը հիմնադիրը դառնալ պիտի ուզէին: Իր խորութեանը մէջ յստակութեան արուեստին կը ծառայէ: Յաճախ մռայլ են իր քերթուածները յոռետես ըլլալու աստիճան: Լաւատեսութիւնը դիմաւորած է մանաւանդ առաջին ժամանակներուն մէջ: Բայց տարիներուն հետ, այդ շա՛տ բնական զգացումը կարելի չէ սքօղել, դառնալու համար յատկանիշ մը:

Այս քերթուածները (1945 – 1960), հինգ բաժանումներով կը ներկայանան. Դիցապարտէզ, Միջանկեալ, Հրեղէն Հայութիւն, Միջնադարեան եւ Վերջին Երգ: Բայց այս բաժանումին յատուկ խմբաւորում մը չունին միշտ:

Հիմնական քանի մը գաղափարներով կը ներշնչուի Արսէն Երկաթ: Ուր որ ալ գտնուի, ինչ մտածում որ ալ ունենայ, մօրը անմոռանալի պատկերը կը հետապնդէ զինք: Մանաւանդ չի կրնար մոռնալ մայրական եղնիկի աչքերուն նմանող անուշ ժպիտը: Յիշատակներ նաեւ մանկութեան եւ պատանեկութեան օրերէն, որոնց կ՚ընկերանան մանաւանդ սիրոյ դրուագներ, երբ ազուորներուն շրթունքին վրայ մեղրին բոյրը կ՚առնէ, երբ անոնց շուշան ծոցերուն մէջ սիրոյ կրակը կը բռընկի:

Յաճախ աննշան առարկայ մը խորհուրդով կը թրթռայ, ինչպէս երբ կը յիշէ պապը իր բաժակով, որով կարմիր գինի կ՚ըմպէր, կամ խնկամանը, որուն մէջ կիրակմուտքի ամէն իրիկուն խունկ կը ծխար, օծելով սենեակին ստուերոտ անկիւնները: Միշտ խորհուրդով ծանրացած պատկերներ: Եւ կամ մեհեանի մը կամ վանքի մը աւերակները, որոնց յաճախանքը կը զգայ, երբ թախիծով ծանրաբեռնուած է իր հոգին: Այդ պահերուն իր ժպիտին մէջ արցունք կայ միշտ: Ու այդ է պատճառը որ բանաստեղծը յաճախ մեր լեզուին բառերէն դժգոհ է միշտ եւ կ՚ուզէ նոր իմաստ տալ անոնց:

Ընթերցողը պիտի տեսնէ որ իր քերթուածները, իրենց նիւթով եւ արուեստով շատ այլազան են: Բայց իր ներշնչումին ազբիւրները մասնաւորաբար քանի մը հատ են, սէրը, մահուան ստուերը եւ վիշտ ու թախիծ: Սիրոյ նուիրուած երգերը շատ քիչ են այս հատորին մէջ, բայց միւսները՝ մահուան յաճախանքը, եւ անոր ցաւագին ապրումները, արթնցող գիտակցութիւնը մանաւանդ, տրտմաթախիծ քերթուածներ ստորագրել տուած են իրեն: Յաճախ մոռցնել տալով զգացումները, ապրելու համար փիլիսոփան: Շատ կանուխէն սորված է խօսքերուն ունայնութիւնը եւ ժպտերես կերպարանքներուն կեղծիքը: Գիտէ որ ամենաջերմ արցունքներն ալ կը խաբեն մեզ, եւ սիրոյ ձայնը նուազուն արձագանգ մըն է:

Խոստացեր էի քանի մը արձակ տողերով իր ինքնակենսագրութիւնը տալէ ետք, քերթուածով մըն ալ ամբողջացնել զայն: Ահաւասիկ «Վերջին երգ» խորագրով էջը, որ ամէն խորհրդածութիւն աւելորդ կը դարձնէ այլեւս:

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԳ

Աշխարհէն անցայ քնար մը կուրծքիս,
Ես հնչեցուցի երգեր տրտմալար,
Եւ սիրոյ չքնաղ հէքիաթին համար
Խնկաբոյր վարդեր արբեցուցին զիս:

Տուն մը չունեցայ, տնակ մը խոնարհ,
Մարմարեայ փոքրիկ աղբիւրով հնչուն,
Եւ յոյսը եղաւ նետահար թռչուն՝
Օրօրոցին մէջ մեռնելու համար:

Այլեւրս հիմա լարերն են խզուած,
Եւ երգը մրռայլ բիւրեղ մըն է լոկ,
Կը յիշեմ անցեալը սրտամորմոք,
Ու կ՚աղօթեմ լուռ եւ բազկատարած:

Բայց շրթներուս վրայ գոգցես կ՚արիւնի
Խօսքը, որ եղաւ, օր մը, խնդագին
Կանչը նորաստեղծ արեւոտ կեանքին,
Որուն դեռ տեսիլքն ունիմ արփենի:

Թերեւրս ոչ ոք անունըս գիտնայ,
Երբ դարերն հոսին գետերու նըման,
Եւ յուշամրմունջ քար մ՚իսկ չունենամ
Այս խորհրդաշէն աշխարհին վրայ...

Երբ անյիշատակ ննջած ըլլամ ես,
Եւ շիջած ըլլան երազներն անհաս,
Պիտի ցոյց տայ մէկն՝ եկած անցեալէն,
«Արսէն Երկաթի գերեզմանն է այս...»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— «Քերթուածներ» Արսէն Երկաթ, 1945 – 1960, տպ. «Յուսարեր», Գահիրէ, 1961:

ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԴԵՐԸ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Համազգային» Մշակութային Ընկերակցութեան Պէյրութի մասնաճիւղը կազմակերպած էր հրապարակային դասախօսութիւն մը՝ որ տեղի ունեցաւ 24 Մայիսին, «Համազգային»ի «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Դասախօսն էր ծանօթ մտաւորական ընկ. Բենիամին Թաշեան:

«Համազգային»ի վարչութեան ատենապետ ընկեր Երուանդ Բամպուքեան, պատշաճ կերպով ներկայացնելէ ետք յարգելի դասախօսը, զայն բեմ հրաւիրեց տալու համար իր դասախօսութիւնը «Մամուլին դերը հայ գրականութեան մէջ» նիւթին շուրջ:

— «Մամուլի դերը շատ մեծ եղած է: Հայ գրականութիւնը մշակուեցաւ ու զարգացաւ մեր մամուլին մէջ բացառաբար, ըսաւ ընկեր Թաշեան:

Իրապաշտ շարժումը, որ ամէնէն տիրապաշտ շարժումը եղած է մեր գրականութեան մէջ, զարգացաւ «Մասիս»ի, «Արեւելք»ի, «Հայրենիք»ի, «Մշակ»ի, «Հիւսիսափայլ»ի եւ այլ նշանաւոր թերթերու միջոցով:

Այլապէս Ստեփանոս Նազարեանց, Գրիգոր Արծրունի, Բաֆֆի, Նալպանդեան, Տիգրան Կամսարական, Հրանդ Ասատուր, Օտեան, Զօհրապ եւայլն պիտի չունենայինք: Մեր գրականութիւնը մեր թերթերը փրկեցին:

Ընդարձակ նիւթ է այս դասախօսութեան նիւթը, եթէ նկատի ունենանք, 1.— Հայ մամուլը իբրեւ քանակ, 2.— Հայ մամուլը իբրեւ որակ, 3.— Մամուլին դերը գրականութեան մէջ եւ 4.— Մամուլին դերը լեզուի մշակման մէջ: Անկարելի է որ մէկ դասախօսութեամբ կարենանք տալ իւրաքանչիւրին տեղն ու դերը: Պիտի տամ միայն լեզուական կողմը:

Մեր առաջին թերթը՝ «Ազդարար» լոյս տեսաւ 1794 Հոկտեմբեր 16ին: Եւ այնուհետեւ հրատարակուեցան ուրիշ թերթեր ոչ թէ բուն երկրին մէջ, այլ դուրսը՝ Հնդկաստան, Վենետիկ: Վիէննա:

Թուրքիոյ մէջ առաջին թերթը լոյս տեսաւ 1832ին՝ «Լրոյ Գիր Մեծի Տանն Օսմանեան»:

Այս եւ ասոնց յաջորդող թերթերուն բովանդակութիւնը եղած է զանազան գիտելիքներ, քաղաքական տեսութիւններ, տեղական եւ արտաքին լուրեր, կրօնական անցուդարձներ, առակներ, եւն.:

Կովկասահայ առաջին թերթը լոյս տեսաւ 1846ին:

Մինչեւ 1956 լոյս տեսած են երկու հազարէ աւելի թերթեր: Առաջին թերթը 28 բաժանորդ ունէր, այսօր մեր թերթերը 3500էն մինչեւ 4000 օրինակ կը սպառեն:

ՄԱՅՐԻԿԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԳԻՏԷ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Տանում են թաղեն,— պատասխանում է նա ու արագ բարձրանում է սանդուխներով:

Նա մնում է մենակ երկրորդ յարկի հարթակի վրայ եւ մտածում.— «Տանում են թաղեն ...»: Թաղելու մասին նա մի քանի անգամ լսել է հասակաւոր մարդկանցից. յատկապէս մօրաքոյր Աննան յաճախ է ասում սրան – նրան.— դլուխդ թաղեմ, — մտածում է Կարինէն ու չի կարող ոչ մի կերպ պատկերացնել:

Նա իջնում է բակը. գարուն է. բակը շրջափակող պարտէզի ծառերը նոր – նոր սկսել են կանաչել. երեխաները խաղում են բակում ինչպէս ամէն օր, երբ լաւ եղանակ է: Նա կարծես նոր է նկատում, որ հետը վերցրել է իր գնդակը, թւում է, ուր որ է կ՚երեւայ Թամարան եւ նրանք կը սկսեն միասին գնդակ խաղալ. բայց Թամարան չկայ, Թամարան մահացել է, մահացել է առանց իրեն իմաց տալու ու թողել Կարինէին մենակ:

Թամարենց մուտքով այսօր շատ մարդիկ են մտնում ու դուրս գալիս. գալիս են ծաղիկներով, պսակներով, մտնում ներս ու սանդուխներով բարձրանում: Աննկատելի մի ուժ Կարինէին մղում է դէպի Թամարենց մուտքը: Նա ներս է մտնում ու սանդուխներով բարձրանում վեր: Ոչ ոք չի նկատում նրան կամ ցոյց են տալիս, որ չեն նկատում, ոչ ոք չի ժպտում, չի խօսում, բոլորն էլ տխուր են, ուրեմն լաւ բան չէ մահանալը, — մտածում է նա ու գնդակը սեղմում թեւի տակ:

Ահա եւ Թամարենց բնակարանը, դուռը բաց է, տղամարդիկ եւ կանայք խռնուած մինչեւ դռները. նա ուզում է մի կերպ ներս խցկուել, բայց միտքը փոխում է, մայրիկը կարող է ներսը լինել, կարող է տեսնել իրեն, բարկանալ կամ վշտանալ: Նա աստիճաններով վար է իջնում:

Դռների մէջ նա մի բոպէ կանգ է առնում, ահա նորանոր կանայք եւ տղամարդիկ, ծաղկեփնջեր, պսակներ, մեծ ու փոքր ինքնաշարժեր, զարդարուած ծաղիկներով եւ ծաղկեպսակներով: Բակ են մտնում մի խումբ մարդիկ, ուսերին եւ ձեռներին դեղին մեծ ու փոքր փողեր. Կարինէն այդ տեսել է Լենինեան հրապարակում. այդ նուագախումբ է. նրանք նուագում են եւ մարդիկ ուրախ – ուրախ անցնում են:

Ասենք թէ մահացել է Թամարան, իսկ ինչո՞ւ գոնէ մի անգամ դուրս չի գալիս: Միթէ՞ դա խանգարում է մահանալուն, գոնէ պատշգամբում երեւայ: Կարինէն նայում է դէպի Թամարենց պատշգամբը. այնտեղ կանգնած են անծանօթ մօրեղբայրներ եւ մօրաքոյրներ: Մօրեղբայրները ծխում են, իսկ մօրաքոյրները տրխուր են: Եւ այս բոլորը Թամարայի համար: Նա հիմա չի կասկածում, որ Թամարան սենեակումն է. տեսնես ի՞նչ է անում նա ... Ու նա նորից մտածում է գնալ Թամարենց տունը, մի կերպ ներս մտնել ու գոնէ մի աչքով նայել նրան, մի բան ասել ...

Բայց այդ միջոցին բակում հաւաքուածներն իրար են անցնում. Թամարենց մուտքից դուրս են գալիս մարդիկ եւ կանայք իրար ետեւից. ահա մէկը դուրս եկաւ գլխից բարձր բռնած մի փայլուն-երկարաւուն տախտակ: Հնչեց նուագախումբը, բայց ոչ այնպէս, ինչպէս Լենինի հրապարակում, այլ ինչ որ լալու պէս, վախեցնելու չափ տխուր հնչիւններով: Կարինէի սիրտն սկսում է արագ արագ բաբախել. ահա նոր մարդիկ, նրանք ուսերի վրայ տանում են մի երկարաւուն, ծաղիկներով զարդարուած բաց տուփ, իսկ ծաղիկների մէջ պառկած է նա, Թամարան: Ինչպէս միշտ նա գեղեցիկ է, մազերը սեւ են, դէմքն աւելի սպիտակ, աչիքները փակ: Ուրեմն նա քնած է, ուրեմն երբ մարդիկ մեռնում են, քնում են, մտածում է Կարինէն,— էլ ո՞ւր են տանում, ինչո՞ւ են տանում, չէ՞ որ նա ինքը կարող է դեռ զարթնել եւ գնալ իր ոտներով, մինչեւ անգամ վազել ...

Դագաղի ետեւից դուրս են գալիս Թամարայի հարազատները, բարեկամները, նրանք բոլորն էլ լալիս են, լալիս են այնպէս, որ Կարինէն ինքն էլ ուզում է լաց լինել. մի բոպէ եւ Կարինէի գլխում խառնւում են մարդիկ, պսակները, ծաղիկներն ու մեծ ու փոքր ինքնաշարժները, նրանց հռինդն ու նուագախումբի տխուր մեղեդին, նրան թւում է, որ մարդիկ, ծաղիկներն ու ծաղիկների մէջ պառկած Թամարան բարձրանում են վեր եւ իջնում վար ...

Երբ նա ուշքի է գալիս, իրեն գտնում է մայրիկի գրկում, իրենց բակի նստարաններից մէկի վրայ: Բակում տիրում է խաղաղութիւն. գարուն է. բակը շրջափակող պարտէզի ծառերը նոր – նոր ըսկսել են կանաչել: Նորից բակում խաղում են երեխաները: Կանաչ նստարանի ոտների մօտ ընկած է նրա կարմիր գնդակը: Նրան թւում է, որ զարթնեց ծանրը երազից, թւում է, որ ուր որ է ...

— Մա, ո՞ւր է Թամարան:

— Գնաց ուրիշ քաղաք, բալիկ...

— Նա, ե՞րբ կը գայ ...

— Մի օր կը գայ... անպայման կը գայ:

Մայրը մնում է նստած կանաչ նստարանի վրայ, իսկ Կարինէն սկսում է գնդակ խաղալ: Ուրախ ճռուոգիւնով ճնճղուկների մի խումբ թռաւ վերից. նրանք շարուեցին Թամարենց պատշգամբի ճաղերին: Կարինէն նայեց նրանց եւ ժպտաց:

Պարզ է, որ կը գայ Թամարան, ի՞նչ գործ ունի ուրիշ քաղաքում, մայրիկը ասաց կը գայ, իսկ մայրիկը ամէն բան գիտէ:

Այո՛, ամէն բան ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

1869էն 1870 թուականներուն Ռուսահայերը ունէին հինգ թերթ, իսկ Թրքահայերը 29 թերթ: Այսօր արտասահմանի մէջ կը հրատարակուին 130 թերթեր: Մեծ մասը կը հրատարակուի Ամերիկա – հակառակ անոր, որ պատերազմի կեսովին անդրադարձ է:

Ամերիկա՝ 38 թերթ, Լիբանան՝ 29 թերթ, Թուրքիա 13, Ֆրանսա՝ 12, Եգիպտոս՝ 4, եւայլն:

Հայաստանի մէջ կը հրատարակուին 48էն 50 թերթեր:

Ձիս ամէնէն աւելի կը հետաքրքրէ մամուլին դերը լեզուի զարգացման մէջ: Լեզուական մը, ուսումնասիրող մը, երէ ուզէ հայ լեզուի ուսումնասիրութիւնը դրել, անպատճառ պիտի դիմէ մեր թերթերուն:

Մեր թերթերուն մէջնէ եղած պայքարը այսօր չատ բուռն է: Յոռետես եմ անոնց անենալիք դրական արդիւնքին հան – դէպ այն ատեհնան, որ երէ չատ բառը Յով դրողներ եւ Հով դրողներ ըլլան, պիտի տեսնէք, թէ Հով դրողները պիտի չպրծանակին:

Ամէնէն նուիրական ինձի համար չատ նուն լեզուի եղած պայքարն է: Որովհետեւ, լեզուն հոգեկան հայելի կը նկատեմ: Ի՞նչ կը մտածէին արդեօք մեզմէ առաջ:

Գրիգոր Արծրունի 1868ին կը գրէր. «Ես ոճին մեծ նշանակութիւն չեմ տար. թող լեզուն հասկնալի դառնայ, կը բաւէ»: Շատեր մօտաւորապէս նոյն կարծիքը ունէին: Հետեւա՞նքը,— լեզուն զարմանչոր:

Լեզուի զեղեցկութիւնը արուեստ է, իսկ լեզուի ճշդութիւնը՝ գիտութիւն: Եթէ մէկը զեղեցիկ կը գրէ, այդ չի նշանակեր, թէ անպատճառ ճիշդ կը գրէ: Կամ եթէ մէկը ճիշդ կը գրէ, այդ չի նշանակեր, թէ զեղեցիկ կը գրէ: Ոչ ճշդութիւնը պէտք է գոհել զեղեցկութեան, եւ ոչ ալ զեղեցկութիւնը՝ ճշդութեան: Զեղեցիկ գրել եւ ճիշդ գրել, այս պէտք է ըլլայ գրողին խորհուրդը:

Հին է, մինչեւ իսկ հնագոյն է լեզուի պայքարը:

Գրաբարի եւ աշխարհաբարի պայքարը սկսաւ 1870ական թուականներուն: Կային կատաղի աշխարհաբարեաններ: Ատեն մը եկաւ, երբ այս պայքարը չեզեցաւ իր ազգային հունէն եւ առաջաւ կրօնական ընոյթ: Կրօնը եւ լեզուն նոյնացած էին:

Պերճախօս օրինակ մը: Ազգային Ժողովին մէջ, Պոլիս, Մինաս Զերազ, որ աշխարհաբարեան մըն էր, փոխանակ ֆրանք ըսելու, կ'ըսէր՝ պարոններ: Գրաբարեան մը կ'ըսէր. «Ալ անհաւատաւ քեան վերջին աստիճանին հասած էր»:

Ազատական եւ պահպանողական հոսանքները բուռն պայքար կը մղէին նաեւ կաթոլիկութեան մէջ:

Հարց կուտամ,— հարիւր տարի ա ռաջուան մեր աշխարհաբարը յաւակնէր մե՞ց թէ յեսապիմեց:

Աբեմահայ աշխարհաբարը ակնկալուածէն աւելի յառաջացաւ, ճոխացաւ ու պեղեկացաւ իր սկզբնական օրերուն խոկ: Սակայն Ռուսահայոց հայերէնը նոյն թափով չյառաջդիմեց: Արեւելա – հայ գրական լեզուն աննախընթաց վիճակի հասաւ միայն Տէրեանէն եառ, մին – չեւ Զարենց, մինչեւ Ցոփհ. Շիրազ: Դարձաւ նուրբ, զեղեցիկ ու հայաչունչ լեզու մը:

Այսօր, Պոլսահայ թերթերը կը ջարդեն մեր լեզուն, մասնաւորապէս «Ժամանա – կ»ը ու «Մարմարա»ն: Ամերիկահայ թերթերն ալ նոյնը կ'ընեն:

Արեւմտեան եւ Արեւելեան բարբառ – ներու բաժանումը եղաւ Ս. Նազարեանցի «Հիւսիսափայլ»ին օրով եւ անոր ջանքերով: Աչխարհիկ լեզուն յաղթեց, սա – կայն պարտուեցաւ իրրեւ միութեան ազդակ:

Ջմտածեցինք թէ միութիւնը միայն ա – րեւնի հարց չէ, այլեւ լեզուի հարց է: Եթէ ջիչ մը հետաքես ըլլայինք, կ'ուզենայինք մէկ լեզու:

Աչխարհարար լեզուի առեղծման օրե – րուն 27 պատառաբարբառներ ունէինք, 8 կովկասահայ եւ 19 թրքահայ: Փոքր ջանքով մը կարելի էր այդ պատառա – բարբառներէն մէկը իրրեւ գրական լեզու ընդունիլ:

Այսօր չկայ լուսաւորչական հայ, բո – դոքական հայ, կաթողիկէ հայ, այլ կան Հայեր: Դաւանական հատուածականու – թիւնները վերցուեցան: Պէտք է վերցուին նաեւ լեզուական բաժանումները:

Հիմա տեսակ մը տեղական հայրենա – սիրութիւն կայ եւ չփոթած ենք Հայրե – նիքը: Երբ արեւելահայ կ'ըսենք, մեզի համար կը թուի թէ ուրիչ ժողովուրդ է: Երբ արեւմտահայ կ'ըսենք, ուրիշներու կը թուի թաղթեր ժողովուրդ: Արեւելա – հայ գրականութիւնը ռուսական գրակա – նութիւն կը կարծենք, իսկ արեւմտահայ գրականութիւնը՝ ֆրանսական կամ անգ – լիական գրականութիւն:

Հայ ըլլալէ եառ, պէտք է ըլլանք Հա – յութիւն: Պէտք է վերնան այս բոլորը, ունենալու համար մէկ ժողովուրդ, մէկ հայ, մէկ լեզու եւ մէկ գրականութիւն:

Կարծես հետամուտ ենք մեր ժողո – վուրդին մէջ տարբեր աղդեր հիմնելու: Այս հատուածականութիւնը պէտք է վեր – նայ եւ վերջ ի վերջոյ ըլլալիքը այս է:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒԻՆ ՄԷՋ (պատմուածքներ) գրեց Կ. Սասունի: Պէյրութ 1962:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ուրիչ հետաքրքրող մըն է Փլովտիվի պետական դրադարանին մէջ աչխատող Ներսէս Գասապեան: Դեռ 1938ին, Բ. Ոսկեանի աչխատակցութեամբ, ան սկը – սած է հրատարակել ձեռագիրներու դրա – ցանկ մը, զոր յետոյ չարունակած է ա – ռանձին, բայց վերջին ժամանակները դրազեցաւ նաեւ հայկական մամուլի մա – տենադրութեամբ, տեղեկութիւն մը հր – րատարակելով «Պատմա – բանասիրա – կան Հանդէս»ին մէջ (1961): Ներկայիս, Ներսէս Գասապեան կը պատրաստէ Պուլ – կարիոյ հայկական դպրոցի պատմու – թիւնը եւ ուրիչ աչխատութիւն մը՝ եու – կոսլաւիոյ հայկական դպրոցներու մա – սին: Ներսէս Գասապեան կը պատրաստէ նաեւ ուրիչ կարեւոր աչխատութիւն մը՝ «Հայկական ճարտարապետութեան ապ – դեցութիւնը պալքանեան երկիրներու մէջ»:

Չեխոսլովաքիոյ մէջ դոյութիւն ունի չատ զարգացած արեւելագիտութիւն թէ՛ համալսարանին եւ թէ Արեւելագիտական կառոյնին մէջ: Բայց ինչ կը վերաբերի հայագիտութեան, Չեխոսլովաքիոյ մէջ կան երկու հետազօտողներ, անոնցմէ մէ – կըն է Քրոֆ. Եարոմիր Եալիչքա, որ կ'աչխատի Հրոզնիի աչխատած կատե – դրին մէջ: 1951էն ի վեր, Քրոֆ. Ե. Եա – լիչքա կ'ուսանդէ հայերէն եւ վրացերէն լեզուները: Ան հրատարակած է թարգ – մանութիւններ հայերէն եւ վրացերէն ժամանակակից գրականութենէն: Քրոֆ. Եալիչքա կ'աչխատի նաեւ Արեւելագի – տական կառոյնին մէջ, ուր ի միջի այ – լոց, կ'ուսանդուի հայերէն լեզուն:

1936 Դեկտեմբերին Հայաստան այցե – լեց չեխ մեծ պետական Հրոզնին, որ յետոյ Երեւանի մէջ բրած գասախոսու – թիւններով իր կարծիքը յայտնեց Յ. Օր – բելիի եւ ուրիչ հայ հնախոյզներու մա – սին, որոնք ողի ի բուին կ'աչխատէին հը – նագիտական պեղումներով ներկայ հա – նելու հայկական եւ ուրարտական քա – ղաքակրթութեան հին յիչատակարան – ները:

Հայագրի հետախոյզ մը, Ն. Մարաի – րոսեան որ կ'աչխատի Փրակայի մէջ, սկսած 1930ական թուականներէն, կը հր – րատարակէ զանազան ուսումնասիրու – թիւններ, նիւթ ունենալով հայկական նախապատմութիւնը, Հայերու յարաբե – րութիւնները հիթիթներու հետ, հայկա – կան հեթանոսական պանթէոնի, կիլկա – միչի դիւցազներգութեան հարցերը, Փո – քրը Ասիոյ քանի մը տեղանուններու ու – սումնասիրութիւնը՝ յատկապէս հիթի – թական աղբիւրներէ, որոնք մեկնաբան – ուած են արդի Հայաստանի մէջ պահ – ուած տեսանեաններով, ինչպէս նաեւ ու – րիչ հարցեր, ուր ակնյայտ է Հրոզնիի ազդեցութիւնը: Ան հայերէնի թարգմա – նած է Կիլկամիչի դիւցազներգութիւնը եւ հրատարակութեան համար ներկայա – ցուցած է Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային:

Հունգարիոյ մէջ դեռ Ժ. դարէն Հայե – րու ներկայութեան հարցը չէ բացատ – րուած: Հունգար քրոնիկագիրներ՝ Յ. ոչ Թուրոլի եւ Սիմոն ոչ Քեզա տեղե – կագրած են, թէ հայկական զազութներ գոյութիւն ունեցած են Հունգար իչխան Կեզայի ժամանակ (972 – 997): Այս տե – ղեկութիւնը կրկնած է նաեւ Ծագումով Հայ պատմաբան Քրիսթոֆոր Լուքաչի իր «Թրանսիլվանիոյ Հայերուն պատմու – թիւնը» աչխատութեան մէջ (Վիէննա, 1859): Նոյն պատմաբանը կը խօսի Պելա Դ. թագաւորին կողմէ 1243ին տրուած մենաչնորհներուն մասին: Դարձեալ ԺԳ. դարուն նչուած է Լատիսլաուս Դ. թա – գաւորին կողմէ 1281ին տրուած հրովար – տակ մը, որով Կրանի չրջանին մէջ այս – պէս կոչուած «Թերրա Արմենորիում» մը կը չնորհուի Օգոստինեան կրօնական մի – աբանութեան մը: Նոյն փաստաթուղթին մէջ կը խօսուի նաեւ «Մոնաստերիում Արմենորիում»ի մասին: Գիտենք, թէ 1242ին Մոնկոլներու կողմէ քանդուեցաւ Կրան չրջանը եւ քաղաքը, որ Հունգա – րիոյ ամենահին քաղաքներէն մէկն էր եւ որ զարգացաւ Սթեֆան Ա. թագաւո – րին կողմէ: 1281ի այս հրովարտակի մա – սին նչուած է ուրիչ հունգար պատմա – բանի մը՝ Կեորկ Ֆեյերի կողմէ (1829), որ գոյց կուտայ Հայերու ներկայութիւ – նը Հունգարիոյ մէջ, ուր անոնք ԺԳ. դարուն ունէին սեփական հոգեմատեր եւ վանք մը, ու այսպիսով, կարելիութիւն կ'ընձայէ մեզի հաւաստելու նաեւ այն տեղեկագրութեան, որ կապ ունի դեռ Ժ. դարուն Հայերու ներկայութեան հետ այս երկրին մէջ:

Կրնանք նչել քանի մը կարեւոր աչխա – տութիւններ, ինչպէս է Քրիսթոֆոր Սոնկոթի աչխատութիւնը: Պէտք է նչենք նաեւ հայկական ծագում ունեցող հուն – գար զինական Լուքաս Ցոն Փաթրու – պանին, որ իր հանդէսին մէջ լոյս կ'ընծայէր Հիւպչմանի մեծ կարեւորութիւն ունեցող յօդուածները, ի մասին հայկա – կան ճարտարապետութեան, կամ Օչթոֆի յօդուածները՝ նոյնպէս ի մասին հայկա – կան ճարտարապետութեան եւ բառագրքին, ինչպէս նաեւ ուրիչ ուսումնասիրութիւն – ներ: Հունգարիոյ մէջ կայ փրոֆէսէօր մը ակադեմական Եանոչ Հարմաթթա, որ ծանօթ է հայերէն լեզուի վերաբեր – եալ հարցերուն, ինչպէս նաեւ հայագէտ Տոքթ. Էմմոնտ Շուչ, որ կը գրպի հա – յերէնով, բայց մասնաւորապէս Հայ – Քրիչաք բարբառով: Աչխատելով հուն – գարական գիտութեանց ակադեմիայի ա – րեւելագիտութեան կառոյնին մէջ, ան 1958էն մինչեւ այսօր, ակադեմիայի «Աfթօ Օրիէնթալիա» հանդէսին մէջ հրատարակեց քանի մը ուսումնասիրու – թիւններ, իսկ անոր վերջին յօդուածը հրատարակուեցաւ Հայաստանի Գիտու – թիւններու ակադեմիայի «Տեղեկագիր» հանդէսին մէջ:

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ դոյութիւն ունի մէկ հայագէտ միայն, որ հրապա – րակ կուգայ իր աչխատութիւններով: Ռոսթոքի համալսարանի փրոֆիէսէօրնե – րէն Հանս Ենսենն է ան, որ հրատարա – կելէ եառ փոքր ծաւալով յօդուածներու եւ ուսումնասիրութիւններու չարք մը (1929, 1931 եւ 1954 տարիներուն), արեւելագիտական աչխարհին ներկայա – ցուց 224 էջերով հայերէն քերականու – թիւն մը, որ 1959ին հրատարակուեցաւ Հայտելպերկի մէջ: Իր տուած ձեւարա – նական տուեալներու ճոխութիւնը ար – դելք եղած է, որ ան իր նիւթը ներկայա – ցընէ պարզութեամբ մը, զոր մեզի սոր – վեցուց Ա. Մեյէ եւ կը գիմէ անօգուտ բաժանումներու եւ տարաբաժանումնե – րու: Այլապէս պէտք է ընդգծենք անոր չարահիւսութեան ճոխութիւնը, որով այս աչխատութիւնը կը ներկայանայ որ – պէս չարահիւսութեան մասին լաւ ձեւա – ւորուած տեղեկագրութեամբ առաջին քե – րականութիւնը:

Կասկած չունինք, թէ հայագիտու – թեան բնագաւառին մէջ, Հանս Ենսէն պիտի կազմաւորէ գերման յուսատու և – բիտասարդներու խումբ մը:

ՎԼԱՍ ՊՐՆԻՉԵԱՆՈՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԱԻԼՃԱԿԱՊԻԵՐ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

«Ես եմ, ես ...» բացագանչեցի խեն – թի մը պէս ու ոտքի հարուած մը դու – էն զարկի:

Դուրս ձանչալով կռնակին վրայ ինկաւ ու ես դէմ առ դէմ գտնուեցայ հրէչի մը քոնարարուած կնոջս հետ, երկուքն ալ իրենց մերկութեան մէջ, մին ամօթահար բայց անմեղ, իսկ միւսը՝ սարսափահար ու գազան մը: Ալ չսպասեցի: Նետուեցայ գազանին վրայ ու խեղդելու վրայ էի, երբ երկու ներքինապետներ հասան ու զերբոյկալեցին զիս: Գիչերը էր: Ասաբը պատած էր չորսդին: Սոսկալի ծեծի մը ենթարկուելէն ետք, հեռու բլուրի մը սաորոտը նետելու տարին զիս:

Նուրիմէ աչալուրջ եւ տխուր մտիկ կրնէր: Ցուսա պէյ չարունակեց.

— Երբ աչքս բացի, ուչաբերած վի – ճակ մը չկրցայ ունենալ, հետեւաբար դարձեալ մարած էի: Բլուրին սաորոտը խոր փոս կար. հոն նետեր էին զիս: Ամ – բողջ երկու ժամ մնացեր էի, երբ պաղ ջուրի մը վրաս թափուիլը զգացի ու զե – բադոյն ձիգով մը աչքերս բացի: Ո՛հ, քովս կեցած էր այն բարի թիկնապահը, որուն կը պարտիմ ամբողջ կեանքս:

«Մեկթի եկուր. խօսէ, բաւ թիկնա – պահը, մի վախնար, ազատ ձեռքերու մէջ կը գտնուիս»: «Ո՞ւր եմ ես, ի՞նչ եղած է ինծի», հարցուցի դողդողալով: «Հի – մակ ժամանակը չէ, աչխատէ որ ոտքի ելլես ու ասկից հեռանանք երկուքս ալ», ընդհատեց թիկնապահը: Ես բան մը չէի յիչեր, միայն թէ՝ ապուշի մը պէս ոտքի ելայ ու զողդողալով հետեւեցայ թիկնա – պահին:

Լերան մը եաին աննչան ու քանի մը տուն ասորի բնակիչներէ բաղկացած գիւղ մը կար. հոն առաջնորդուեցայ: Այդ գիւղը ծանօթ չէր ինծի, հետեւաբար տուն մը գացինք: Իրիկուան դէմ երբ կամաց կամաց ամէն բան սկսայ յիչել, առաջին հարցումս եղաւ. «Ո՞ւր մնացին կինս ու զաւակներս»: «Ատուած» մըր – մնջեց թիկնապահը մօրմոքած ձայնով մը ու պատմեց եղելութիւնը, յետոյ աւել – ցուց թէ կինս սպաննուած ու զաւակներս խեղդուած էին կուսակալին ձեռքով, որպէսզի զժոխային չարութիւնը ծած – կուէր, ու խոստացաւ ցուցնել ինծի այն արիւնալի փոսը, ուր նետուած էին ա – նոնք: Լացի, Նուրիմէ, լացի, բայց ար – ցունքներս եաքը՝ հոգիս սկսաւ լեցուիլ, ու գոչեցի. «Վրէժ, վրէժ...»: Հետեւեալ օրը թողուցի գիւղը ու բաժնուեցայ թիկ – նապահէն:

Շարունակ երկու տարի թափառեցայ: Ատուած միայն գիտէր իմ թաքստոց – ներուս ուր ըլլալը: Կուսակալը, ինչպէս ըսի, վեց զաւակներ ունէր ու երկու չա – փահաս աղջիկ: Մէկիկ մէկիկ կերայ զա – նոնք, բայց չկշտացայ: Հոգւոյս անզուսպ վրէժխնդրութիւնը չլեցուեցաւ: Այդ պատճառաւ բուն թշնամիս, այսինքն ա – րիւնս խմող կուսակալը՝ սպաննել կ'ու – զէի: Անոր արիւնը ձեռքերուս վրայ թափուելով պիտի զգայի երանութիւն մը որ զոր երբեք զգացած ըլլայ մարդս իր բովանդակ կեանքին մէջ:

Օհ, զժուարին էր ատիկա, չէ՞, բայց սա գիտնալու ես թէ մարդուս կամքին ու մտնաւանդ անձնուիրութեան համար անկարելիութիւն չկայ, երբ խնդիրը պատուոյ վրէժխնդրութեան վրայ է: Ես աւելորդ կը նկատեմ ըսելու թէ ինչպէս այդ գազանը բացակայ ըլլալուն պատճա – ռաւ վրէժս լուծած եմ երկու չափահաս աղջիկներէն, թէ ինչպէս հաւի նման յօ – շոտած եմ զանոնք ու արիւնին խմած.. Միայն թէ պիտի պատմեմ կուսակալին սպանութիւնը:

(Շար.

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

25 Յունիս Երկուշաբթի ժամը 12·10 – 13·05 Մարսիլիոյ նուագախումբը Ֆրանս 3ի վրայէն պիտի ձայնասփռէ կովկասեան պարեր ու երգեր, հեղինակութիւն Ռ. Ժորտանիայի, Վրաստանի Հանրապետութեան նախկին նախագահի զաւկին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Սալ տէ Շըմինօ, Ռիւ Քիւնեօ, (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ) :

Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն անդամները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Սրբուհի Գալայճեանէ, փոխան ծաղիկի, 10 Ն. Ֆ., ողբացեալ Տիկին Զուարթ Տնկոյեանի մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Գ. Գինոսեանէ 10, իրենց վաղամեռիկ աղջկան յիշատակին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղ. Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ի նպաստ Եկեղեցւոյ երիցատան շինութեան.— Պ. Շաւարշ Փիրանեան 100 Ն. Ֆ., Պ. Երուանդ Զարդարեան 50, Տիկին Տիրուհի Մեծատուրեան (Փարիզ) 40, Պ. Ռաֆֆի Նազարեան 20 Ն. Ֆ. :

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ

Մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր փափաքողները տարեվերջի քննութեանց, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեն տղաքը :

× Մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Մառօ Այվազեանի ընդ Պ. Կ. Միքայէլեանի նշանախօտութեան առթիւ իր դպրոցին ի նպաստ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Կ. Միքայէլեանէ 50 Ն. Ֆ. (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Այվազեանէ, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեանէ 20ական, Տէր եւ Տիկին Ավաւեանէ, Տէր եւ Տիկին Լիօտիսէ եւ Պ. Ն. Նազարեանէ (Լաքօթ Սէն Անտրէ) 10ական, իսկ Պ. Մ. Սարգիսեանէ իր մօր հոգւոյն 10 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն կը փնտռեն Սաղաթէլեան Սօս. ծնած՝ 1914ին. հօր անուն՝ Գէորգ :

Իմացնել Պ. Ս. Պէրպէրեանի,

7 Côt Durand, Romans (Drôme)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Այժմ Մոնթէվիտէօ – Ուրուկուէյ հաստատուած Տիկին Տիգրանուհի Մեսրոպեան, նախկին ամուսնութեան մականունը Մուրատեան, որ ատեն մը ապրած է Մարսէյլ, կը փնտռէ իր տաքրոջ ընտանիքը, Տիկին Ֆորթիւնէ Մուրատեան եւ որդին Եդուարդ Մուրատեան որոնք Փարիզ եւ կամ փարիզեան շրջանները կը բնակին որոնց հասցէն կորսնցուցած է, բայց մինչեւ նախկին պատերազմը կը թղթակցէր :

Կը փնտռուի Պ. Արշաւիր Ուզունեան մօտ յիսուն տարեկան, հօրը անունը Սարգիս, մօրը անունը Մարիցա որ 1927 թուականին Մարսէյլ կամ շրջանները գացած ու հաստատուած է : Գրել Պ. Ժորժ Սինանեանի, 269 Ռիւ Սէն Տընի, Փարիզ :

Պուքրէշէն (Ռումանիա) Տիկ. Արմենուհի Կարապետեան կը փնտռէ իր զաւակը, լիոնաբնակ կամ շրջականները, Պ. Գրիգոր Կարապետեան որ արհեստով նկարիչ է եւ որուն քանիցս նամակ գրած է եւ երբեմն ետ ղրկուած են : Իր անունով նամակ մը ունի դիւանի հասցէով ղրկուած :

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը : Հասցէ.— 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) : Հեռ. ԷԼԻԶԷ 67·03 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութեան ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 24, Հաստատութեան մէջ՝ ժամը 15ին : Ժամը 16–22 Դաշտահանդէս :

Երգ, նուագ, պար, հաճելի անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ. :

Հաղորդ. Միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէն՝ առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյեօն :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, Լը Փէքի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին :

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի) :

Օթօպիւս 258 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցիին հիմնած Հայերէնի Դասընթացքին Տարեվերջի Հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 21ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, 88, Ռիւ տ'Օպանեը, խընամուած յայտագիրով : Բացման խօսք, Խմբերգներ, Արտասանութիւններ, կենդանի պատկերներ, Անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի : Երգերուն եւ պարերուն դաշնակով կ'ընկերակցի Օր. Ատրինէ Մանուկեան : Կը ներկայացուին երկու Թատերախաղեր եւ Ծաղիկներու Պարը, աշակերտներուն կողմէ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Մուտքի տոմսերը ապահովել Պ. Զարմայր Ալիքսանեանէ, 18, Ռիւ տ'Էքս :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի հովանաւորութեամբ :

Անիէռ, Պուա Քոլոմպի Հայկ. դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1 Յուլիս, Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը, 32 Ռիւ Փօլ Տերուլետ :

Ուսուցիչ Պ. Հայկ Պուճուլեանի եւ ուսուցչուհի Տիկ. Չիլինկիրեանի առաջնորդութեամբ :

Աշակերտները պիտի կատարեն խըմբերգներ, արտասանութիւններ, պարեր, տրամախօսութիւններ եւ անակնկալներ :

Մուտք 2 Ն. Ֆ. : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար կրթական ձեռնարկը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Յուլիս 1, ամբողջ օրը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

ՁՄԵՌԸ

ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ

ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ

ԱՄԱՌԸ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ

ALEXANIAN

ԱԾՈՒԽ – ՄԱԶՈՒԹ

Bureaux	Chantier
10 bis, Bd. Rodin	7, Rue du Pourtour
ISSY-LES-MOULINEAUX	MEUDON
MIC. 28-79	OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցանկը ստանալու համար :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի, հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պառ Պէլվէտէրի մէջ, Սէնթ Անտրէ :

Հանդիսավայր երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան :

Ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Պրիճի եւ պուլի մրցումներ :

Կը ներկայացուին՝ Երկու զաւեշտներ, «ՉՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ», «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», Հայկ. եւ Կովկասեան պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, զով ըմպելիներ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆրանսահպատակ, զինուորական ծառայութիւնը կատարած, կարող երիտասարդ մը, լաւ Ֆրանսերէն գիտցող, Ֆրանսայէն դուրս լաւ եւ պատասխանատու գործի մը համար :

×

Երիտասարդ մը, Փարիզի արտածման գրասենեակի մը համար, մանիւթանսիոն եւայլն :

Դիմել՝ ԱՆՁԱՄԲ Յառաջի խմբագրութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վիէնի մէջ Հերոսներու Օրը տեղի կ'ունենայ Կիրակի՝ Յուլիս 22 :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի :

Այս Կիրակի, ժամը 16ին, Սալ տէ Շըմինօ, Ռիւ Քիւնեօ (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ) :

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի խումբերուն : Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ ուրախ անակնկալներ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵԻՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 24 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 4ԻՆ

Ուսումնական տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան և փակման հանդէս՝ վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» թատերասրահին մէջ :

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ ԾՈՎԱԿԱԼ Փ. ՕՐԹՈԼԻ

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Ռիւ Թրուայոն 26, մեթրօ՝ Փոն–տը–Սեւր

ՇՈԳԵՆԱԻԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

23 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն կէս գիշեր

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկնանց Օժանդակ մասնախումբին եւ Երիտ. Ակումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենան ՆՈՒԱԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ըմպելի եւ Տիկնանց կողմէ պատրաստուած պաղ նախընթրիք

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՈՒՑ — Մուտք եւ պիւֆէ 20 Ն. Ֆ.

Մեկնում Փոն տ'Ալմայէն, Սէնի աջ եզերքը, Պաթօ Մուշերու տեղէն՝ ժամը 20ին, Լա Կալիօթ շոգենաւով :

ՇՈԳԵՆԱԻԻՆ ՎՐԱՅ ՏՈՄՍԱԿ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ

Տեղերը սահմանափակ թուով ըլլալով, կը խնդրուի տոմսակները կանուխէն ապահովել, մինչեւ Յունիս 22ի իրիկունը, հետեւեալ հասցէներուն դիմելով.—

Հ. Բ. Ը. Մ.— 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռ. ԹՐՕ. 03–18 :

Պ. ՊԱՔԸՐՃԵԱՆ, 35 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. ՓՐՕ. 07–25 :

Պ. ՀԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ, 24 Ռիւ տ'Անկէն, Փարիզ (10), Հեռ. ՓՐՕ. 82–38 :

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....

ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
21 JUIN
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9333 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5234

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Դպրոցական տարեշրջանի վերջին օրերն են :

Վերահաս ամառուան հետ դպրոցները կը սկսին փակել իրենց դուռները :

Նախակրթարանի եւ միջնակարգ դպրոցներու աշակերտ – աշակերտուհիներն եւ բարձրագոյն ու մասնագիտական վարժարաններու ուսանողներէն շատեր քննութիւն անցուցած են արդէն, ուրիշներ չուտով պիտի անցընեն՝ սրտատրոփ սպասելով արդիւնքին, հանդարտ սրտով արձակուրդի մեկնելու համար :

Մեր փոքր ածուն ալ ունի իր զոյգ պաշտօնական վարժարանները փարիզեան շրջանին մէջ եւ հայերէնի դասընթացք – ները՝ մայրաքաղաքէն մինչեւ գաւառ :

Ձգտիր վիճակագրութիւն մը չունինք հայերէնի դասընթացքներու քանակին եւ անոնց հետեւող աշակերտութեան թիւին մասին :

Տարիներ առաջ Փարիզի մէջ կեանքի կոչուեցաւ կրթական կեդրոնական Մար– մին մը, որ ժամանակին ծրագիր մըն ալ պատրաստեց, զայն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կիրարկելու մտադրութեամբ :

Ձնունք գիտեր թէ ի՛նչ գործունէութիւն ունի այս մարմինը, փարիզի Հայոց ե – կեղեցւոյ շրջափակէն դուրս :

Ձունինք ազգային կեդրոնական մար – մին մը այս երկրին մէջ, որ տէր դառ – նար հայկական դաղութին :

Կրթական մարմնէն կը սպասուէր գոնէ վերին հսկողի դերը կատարել հայերէնի դասընթացքներուն վրայ, կապ պահելով բոլոր շրջաններու այն կազմակերպու – թեանց հետ, որոնք մեր նորադոյն սե – րունդին իր մայրենի լեզուն սորվեցնելու աշխատանքին են լծուած :

Համադրելով բոլոր տեղեկութիւննե – րը, անիկա պիտի կրնար ստոյգ վիճա – կագրութիւն մը տալ մեզի :

Ֆրանսայի կապոյտ Ծաչը, Փարիզի եւ գաւառի Հայոց եկեղեցիները, Բարե – գործականը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Հայ կաթողիկէ եւ բողոքական համայնք– ները իրենց հայերէնի դասընթացքներն ունին :

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ տարուէ տարի կ'աւելնա՞ն թէ կը պակսին անոնց հետեւող մեր փոքրիկ ա– շակերտներն ու աշակերտուհիները :

Ինչպէս չեշտած ենք յաճախ, այս դա– սընթացքները կիսամիջոցներ են միայն : Ինքնաբերութիւն պիտի ըլլար յուսալ եւ հաստատ թէ այս ձեւով հայերէն պի– տի սորվին մեր զաւակներն ու թոռները :

Այս հիւրընկալ երկրի պայմանները թոյլ չեն տար բանալու հայկական ման– կապարտէզներ եւ տարրական նախակր – թարաններ, որպիսիներն ունինք ո՛չ մի – այն Ամերիկայի, այլեւ Ցունաստանի եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ :

Տարակոյս չկայ որ մանուկը մայրենի լեզուն պէտք է սորվի մանկապարտէզէն սկսեալ :

Այս անկարելիութեան առջեւ Ֆրանսա– հայ ծնողքներուն վրայ կ'իյնայ տարբա – հան պարտականութիւն մը.— տան մէջ հայերէն խօսիլ իրենց զաւակներուն հետ :

Այս կէտը կը չեշտենք անոր համար, որ յաճախ դիտակից հայրենակիցներ կը թերանան այս կէտին մէջ, առանց անդ – րադառնալու թէ ի՛նչ մեծ պատասխա – նատուութեան տակ կ'իյնան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Կիրակի օրուան համաձայնութենէն ի վեր չորս օր անցաւ եւ տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ալժերիոյ ժողո– վուրդը կ'ապրի առանց ահաբեկումի օ – րեր :

Գաղտնի Բանակ — Ալժ. Ազատ. Ճա – կատ համաձայնութեան կողմնակիցները կը ջանան մտքերը հանդարտեցնել եւ մթնոլորտը պարզել . իսկ երկու կողմե – րուն ալ ծայրայեղները սպասողական դիրքի մէջ են : Օրանի չրջանին Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը իր « Փի – րաք » ձայնասփռումներուն մէջ կ'ըսէ , թէ կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ այս գիշեր (կը սպասուի որ Հինգ – շաբթի Պէն Խեատա որոշապէս ճշդէ հա– մաձայնութեան մասին Ա.Հ.Ա.Կ.ի դիրքը) : Իսկ Ա.Հ.Ա.Կ., ակնկալուածէն շատ աւելի « անտեղեակ » կը ձեւացնէ ինքզինք՝ պաշտօնական յայտարարութիւնը կարելի եղածին չափ ուշ ընելու համար :

Որոշ չփոթութիւն կը տիրէ, անկաս – կած, թէ՛ Գաղտնի Բանակէն եւ թէ՛ Ա.Հ.Ա.Կ.էն ներս :

Ալժերացի ղեկավարները կա՛մ կը խու– սափին արտայայտուելէ, եւ կամ ընդ – հանուր խօսքեր միայն կ'ըսեն : Այսպէս, Գահիրէէն Թունուզ մեկնելէ առաջ, Պէն Խեատա պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը յանձնեց մամուլին, որուն մէջ ոչ մէկ բառ կար Մոսթէֆթայի կիրակի օրուան յայտարարութեան մասին : Ա.Հ.Ա.Կ.ի նա – խադահը բաւականացած է միայն մատ – նանշելով , թէ Օրանի մէջ Ֆրանսական բանակի անհնազանդ տարրեր ոտնակոխ կ'ընեն Ֆրանսական կառավարութեան եւ Ա.Հ.Ա.Կ.ի միջեւ կնքուած էվիանի համա – ձայնութիւնը : Թէ «կայսերապաշտները հրաժարած չեն Ալժերիոյ բաժանման գաղափարէն» : Թէ Ֆրանս. կառավարու– թեան եւ Ա.Հ.Ա.Կ.ի համաձայնութեամբ ըս– տեղծուած Առժամեայ Գործադիր մարմ– նին պարտականութիւնը կը –սահմանա – փակուի Ցուլիս մէկի հանրաքուէին կազ– մակերպութեամբ : Թէ Ա.Հ.Ա.Կ.ը որոշած է պարկեշտօրէն գործադրել էվիանի հա – մաձայնութեան դանդաղ կէտերը, ո – րոնք կը ճգդեն թէ ալժերական հողա – մասը որեւէ բաժանման պիտի չենթար – կուի :

Մոսթէֆթայի յայտարարութեան մասին կարճ ակնարկութիւն մը կայ միայն — « Դէպքերու ներկայ ընթացքը կը պա – հանջէ յարաճուն զգուշաւորութիւն եւ աչալրջութիւն» : Ոչ կ'ընդունի, եւ ոչ ալ կը հերքէ Առժամեայ Գործադիր մարմնին Ա.Հ.Ա.Կ.ի ներկայացուցչին ըսած– ները :

Պէն Խեատայի հետ Գահիրէ գացած Ա.Հ.Ա.Կ.ի անդամ մը, Այիտ Ահմէտ, քայլ մը աւելի առաջ երթալով յայտարարեց՝ « Կիրակի օր Ալժէի մէջ կնքուած համա– ձայնութիւնը կատարուած է Առժամեայ Գործադիր մարմնին եւ Գաղտնի Բանա – կին միջեւ : Ոչ հեռուէն ոչ մօտէն կապ ունի էվիանի համաձայնութեանց հետ , որոնք կնքուեցան Ֆրանսական կառավա– րութեան եւ Ա.Հ.Ա.Կ.ին միջեւ: Միայն Ա. – Հ.Ա.Կ.ն է, որ իրաւասութիւն ունի Ալժե – րիոյ ապագան ճշդող քաղաքական համա– ձայնութիւններ կնքելու » :

Գաղտնի Բանակի հետ համաձայնու – թիւն կնքելու հակառակ եղող Ալժերացի ղեկավարները ոչ մէկ արտայայտութիւն ունեցան ցարդ, եւ հետաքրքրական ալ է որ բնաւ խօսք չառնեն հրապարակաւ : Ա. – Հ.Ա.Կ.էն ներս կարծիքները բաժնուած են. պիտի ջանան իրենց տարակարծութիւն – ները իրենց մէջ լուծել, ընդհանուր յայ– տարարի բերել, եւ միայն այն ատեն՝ Պէն Խեատայի բերանով իրենց որոշումը յայտնել : Ահա թէ ինչու Ա.Հ.Ա.Կ.ի նախա – գահը այսքան կ'ուշանայ պարզորոշ խօսք մը ըսելու :

× Ալժէի «փիրաթ » ձայնասփիւռէն Սիւդինի բացատրեց թէ իր կնքած համա– ձայնութիւնը հիմնուած է քաղաքական իրատեսութեան վրայ : «Եթէ մեզի տըր– ուած խոստումները չյարգուին, եւրո – պացիները պիտի խմբուին ամրացեալ չր– ջաններու մէջ» :

× Ալժէի չրջանի ազգայնական հրա – մանատարը, Սի Ազէտտին, յարած է Մոսթէֆթայի կնքած համաձայնութեանց : Եւրոպացիներուն եւ Ֆրանսայի հետ հա– մագործակցութեան դիմելու կոչ ընդդ ճառ մը պիտի խօսի մահմետականնե – րուն : Կ'ըսուի թէ Պելքասըմ Քրիմի պն– դումներուն վրայ է, որ Սի Ազէտտին ո– րոշած է այս դիրքը բռնել :

× Կը կարծուի թէ կոտար եւ Վօտրէ հեռացած են Ալժերիայէն եւ Ջուիցերիոյ մէջ միացած՝ Պիտոյի եւ Ակուի :

× Ալժերիոյ Եւրոպացիները կը չա – րունակեն հասնիլ Ֆրանսա : Երկուշաբթի օր, հակառակ նախորդ օրուան համա – ձայնութեան ստեղծած յոյսին , տասը հազարի չափ անձեր մեկնեցան Ալժե – րիայէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Կ'ԱՋԻ ԵԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ պաշ– տօնեաներու գործադուլին հետեւանքով Փարիզի փողոցներուն մէջ արտակարգ խճողումներ ստեղծուեցան : Մէթրօն , ելեկտրականութեամբ բանող կառա – խումբերը, ինքնաչարժի եւ այլ մեծ ու փոքր գործարանները անչարժութեան դատապարտուեցան : Գործատէրերը ո – րոշած են Շաբաթ օր բաց պահել գոր – ծարանները՝ 48 ժամուան ակամայ այս դադարման որպէս հատուցում :

ԳԱՆԱՏԱՑԻ ընտրութեանց մէջ վարչա– պետ Տիֆընպաքէրի պահպանողական կուսակցութիւնը 85 աթոռ եւ Երեսփ. ժողովէն ներս բացարձակ մեծամասնու – թիւնը կորսնցուց : Պարտաւոր պիտի ըլ – լան համաձայնական կառավարութիւն մը կազմել :

ԿԵԴՐՈՆ – ԱՓՐԻԿԷի Հանրապետու – թեան նախագահը, Տաւիտ Տաքօ, Ֆը – րանսայի հիւրն է :

ՕԴԵՐԵԻՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ առաջին ար – բանեակը յաջողութեամբ արձակուեցաւ Մ. Նահանգներու կողմէ :

ԼԱՈՍԻ ղեկավարներուն միջեւ դար – ձեալ անհամաձայնութիւն ծագած է : Համաձայնական առժամեայ կառավա – րութիւն կազմելու բանակցութիւնները ընդհատուած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ կառավարական տագնապը կը չարունակուի : Ներկայ պայմաններուն մէջ, կիւրսէլ կառավարութիւն կազմելու հոգը պէտք է «Արդարութեան կուսակ – ցութեան » նախագահ Կիւմիւչփալայի յանձնէր, ըստ օրինի : Բայց այդ քայլը չառներ, քանի որ Կիւմիւչփալայի առա – ջին գործը պիտի ըլլար ազատ արձակել Մենտերէսի բանտարկեալ կուսակիցները :

ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ մասնաւոր յանձնաժողով մը նշանակեց՝ Պիտոյի ե– րեսփոխանական անձեռնմխելիութեան իւ– րաւունքը եւս առնելու հարցը քննելու համար :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՊԱԱՄ կուսակցութիւնը երկու խումբի բաժնուած է . առաջին թե– ւին ղեկավարն է ԱՄՀի նախկին փոխ – վարչապետ Հաուրանի, իսկ երկրորդ թե– ւը կ'ուզէ դարձեալ միանալ Եգիպտոսի :

ՏԻՆ ՐԸՍՔԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարա– րը չրջապտոյտի ելած է . փարիզէն եռք, ուրկէ կը մեկնի այսօր կէսօրին, պիտի այցելէ Պերլին, Պոն, Հռոմ, Լոնտոն եւ Լիզպոնա : Ընտրած ուղեգիծը ցոյց կու – տայ արդէն ունենալիք խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերը : Պիտի չանայ հարթել Աթէնքի խորհրդակցութենէն ասդին Ա– լանտեան կազմակերպութենէն ներս ծա– ղած դժուարութիւնները, որոնք որոշ չափով հանդարտած են արդէն չնորհիւ Պերլինի մասին Ատլանտեան տրուած հաւաստիքներուն, Տին Րըսքի եւ Ուա – չինկթընի Ֆրանսական դեսպանին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեանց : Սա – կայն չատ մը նիւթեր կան տակաւին, ո– րոնց չուրջ համաձայնութիւն դոյացած չէ : Եւ ասոնցմէ ամէնէն գլխաւորը այն է, որ մինչ ամերիկեան կառավարութիւ– նը կ'ուզէ արեւմտեան խմբակցութենէն ներս միայն իր ձեռքին կեդրոնացնել հիւ– լէական զէնքերու մենաչնորհը, Ֆրանսա– կան կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը դտնէ նոյնիսկ սահմանափակ, բայց ան – կախ հիւլէական ուժ ունենալը : Տին Րըսք պիտի ջանայ հաւանեցնել ամե – րիկեան տեսակէտները պարզել :

Ցայտնի է սակայն, որ Զօր. տը Կոլ հիւլէական ազգային ուժի մը ստեղծման ջերմ կողմնակից է . չատ քիչ յոյս կայ , ուրեմն, որ համոզուի Տին Րըսքի բա – ցատրութիւններէն : Բայց եւ այնպէս , Մ. Նահանգներու Արտ. նախարարը փորձ մը եւս պիտի ընէ :

Խօսակցութեանց նիւթ պիտի դառնան նաեւ եւրոպական միացեալ չուկային, Մ .Նահանգներու հետ այս վերջին յա – րաբերութեանց, եւրոպական ընտանիքէն ներս Անգլիոյ ընդունելութեան հարցերը : Պիտի խօսուի նաեւ ափրիկեան եւ հա – րաւ – ասիական հարցերուն չուրջ. բա – րեբախտաբար . քանի որ Ֆրանսեւամե – րիկեան տեսակէտները որեւէ առեն – ւելի մօտ են իրարու՝ հարաւ – ասիական խնդիրներուն մասին :

× Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, տը Կոլ – Քենըտի հանդիպում մը տեղի պի– տի ունենայ մինչեւ տարեվերջ :

ԽՐՈՒՇՉեԻ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւելեան խմբակէն ալ ներս դժուա – րութիւններ ու տարակարծութիւններ կան անշուշտ. ահա թէ ինչու, Խրուչչեւ, Ռումանիա իր այցելութեան առթիւ պի– տի ջանայ Ա.) Նախ աւելի սերտացնել տնտեսական յարաբերութիւնները Ռու – մանիոյ հետ, որ Արեւմուտքի հետ ա – ռեւտուր ընելու յարաճուն ձգտումներ ունի : Բ) Պալքանեան երկիրները բոլո – րովին ձերբազատել ատլանտեան ազդե – ցութենէն... դանոնք « ապահիւկաց – ուած չէզոք գօտի»ի մը վերածել փորձե– լով : Ռումանիոյ նախկին Արտ. նախա – րարը, Սթոյքա, այսպիսի ծրագիր մը պատրաստած էր արդէն՝ Լեհ Ռափաց – քիի ծրագրին նմանողութեամբ : Գ) Բայց այցելութեան բուն նպատակն է՝ Թիթոյի հետ մերձեցման ռուսական փորձերուն համար ապահովել Ռումանացիներու հա– մաձայնութիւնը :

Խրուչչեւ քանիցս փորձեց Թիթոյի սիր– տը չահիլ, բայց քիչ հաւանականութիւն կայ, որ մառեչալը հրաժարի «չէզոքա – վարներու» դեկավարի իր չահաբեր ու անկախ դիրքէն՝ դարձեալ իյնալու հա – մար Մոսկուայի թաթին տակ :

× Պուքրէշի մէջ Խրուչչեւ ըսաւ՝ «Ա. – մերիկացի եւ զերման զօրավարներու ըս– պառնալիքին խօսքերուն պատճառաւ ըս – տիպուած ենք զինուիլ. բայց մեր վրայ յարձակիլ հոմանիչ է ինքնասպանու – թեան» : Եւ աւելցուց՝ «Պերլինի համար պատերազմ պիտի չընենք » :

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Ա.

Եկեղեցականները շարժումի մէջ են : Ժողովներ տեղի կ'ունենան զանազան քաղաքներու մէջ, դարաւոր հակամարտութիւններէ ետք կը ջանան մերձենալ:

Ֆրանսական բողոքական եկեղեցիի ղեկավար Պատուելի Մարք կը բացատրէ շարժումին ծագումն ու նպատակը : Բախտաւոր կը գտնէ էքիւմենիք բառը , որ երկար ատեն անգործածելի մնացած, բառարաններէն դուրս կուգայ :

×

Շարժումը կը սկսի դարուն սկիզբը : Զեռնարկողները 1937ին առաջին հանդիպումը կ'ունենան: Առաջին ժողովը՝ Ամսթերտամի մէջ 1948ին: Բողոքական եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն ժողովն էր միայն, որովհետեւ արեւելեան եկեղեցին ներկայացուցիչ չունէր, արեւմտեան եկեղեցին ալ դիտողներ զրկած չէր: Կը կազմուէր սակայն եկեղեցիներու տիեզերական Խորհուրդը : Անցեալ տարի Նոր Տելհի քաղաքին մէջ կը գումարուի եկեղեցական խորհուրդը: Համագումարին նպատակն էր «աշխատիլ Քրիստոսի աշակերտներուն միութեան եւ իր եկեղեցիի տեսանելի միութեան վերակազմութեան »:

1950ին կէս – պաշտօնական հանդիպումներ Հռովմի, Օրթոտոքս եւ Վերակազմեալ մեծ եկեղեցիներու միջեւ : Երկրորդ ժողով մը Շիքակոյի մէջ , որուն կը մասնակցին բողոքական եկեղեցիներու ներկայացուցիչները : Օրթոտոքս դիտողներ ներկայ կ'ըլլան, բայց տեղւոյն արքեպիսկոպոսը կ'արգիլէ կաթոլիկ դիտողներու ներկայութիւնը :

Նոր Տելհիի համագումարին կը մասնակցին աւելի թիւով ներկայացուցիչներ, կ'ընդունուի անդամակցութիւնը ռուս, ռումէն, պուլկար, լեհ, օրթոտոքս եկեղեցիներու: Նախաձեռնողներու համար մեծ յաջողութիւն մըն է արեւելեան եկեղեցիին մասնակցութիւնը, որովհետեւ «ոչ մէկը պիտի ըսէ այսուհետեւ , թէ շարժումը բողոքական է, քանի որ օրթոտոքսներն ալ կը միանան ժողովին»: Մասնակցութիւնը տեղի ունեցաւ Հռոդոսի ժողովէն ետք, որուն մասնակցեցան ինքնագլուխ օրթոտոքս եկեղեցիները, որոնք արդէն վարդապետութեամբ եւ ծէսով մէկ են :

×

Պատուելի Մարք կը բացատրէ Տելհիի մէջ ժողով գումարելու նպատակը: Հնդկաստանի մէջ քրիստոնեայ փոքրամասնութեան հոգեւոր զաւակները, կաթոլիկ թէ բողոքական, կ'ապրին իրենց հաւատքը եւ կը տարածեն զայն միլիոններու մէջ: Հնդկաստան բազմազան կրօններու երկիր է, չի ճանչնար քրիստոնէութեան յայտնաբերած փրկութեան տիեզերական արժէքը: Տելհի ընտրուեցաւ որովհետեւ քրիստոնէութիւնը սպիտակ ցեղին գործը չէ միայն, այլ ամբողջ աշխարհի, անկախ ցեղերու, մշակոյթներու, ազգերու զանազանութենէն: Աւետարանը ամէնուն համար է, Քրիստոսի եկեղեցին հոն է , ուր կ'ապրին , կը տառապին եւ կը մեռնին մարդիկ :

Երկրորդ, հաստատելու համար, թէ հնազանդող են Տիրոջ հրամանին. «Գացէք, կրթեցէք բոլոր ազգերը: Եկեղեցին ինքնիրեն համար չէ, աշխարհի համար է իր ամբողջութեան մէջ»:

Ժողովականները միասին խորհրդակցած են միութեան անհրաժեշտութեան շուրջ: « Ամէնքն ալ կը պնդեն, թէ կը սիրեն Տէրը : Ան կ'ուզէ , որ ապացուցանեն իրենց սէրը, իրար սիրելով իրմով» :

×

Պատուելի Մարք կ'աւելցնէ թէ Հնդկաստան եկած են խղճի ազատութիւն, հաւատքներու յարգանք սորվելու համար : Բանասէր Կասթոն Պուասիէ կ'ընդունէր, որ կրօնական ազատութիւնը հռչակուեցաւ առաջին անգամ 313 Յունիսին, Կոստանդիանոս կայսեր կողմէ : Հնդկաստանի մէջ կրօնական ազատութիւն կար , Ասոքա թագաւորին կողմէ հռչակուած մեր թուականէն 232 տարի առաջ :

Հնդիկ Ասոքա թագաւորը համոզուած էր, թէ առանց ներքին վերակազմութեան՝ փրկութիւն չկայ, ոչ այս աշխարհին եւ ոչ ալ հանդերձեալին: Յոյներու եւ Հռովմէացիներու համար սեփական կրօնքէն դուրս ամէն կրօնք սխալ էր , կրօնք եւ հայրենիք նոյնացած էին, կրօնքը ազգային էր: Պուտտայականութեան համար ըլլալու է ջերմեռանդ հաւատացեալ եւ միանգամայն յարգող ուրիշներու հաւատքներուն :

×

Աշակերտ մը կը հարցնէ Պուտտայի . « Վարպետ, ամէն քուրմ ճշմարիտ կը դաւանի իր հաւատքը եւ կը դատապարտէ ուրիշներուն հաւատքները : Տարակոյսը զիս կը տանջէ, որո՞ւն հաւատամ »:

Վարպետը կը պատասխանէ. « Իրաւունք ունիս տարակուսելու : Մտիկ ըրէ, մի հաւատար ամէն լսածիդ, մի հաւատար հինցած աւանդութեանց, մի հաւատար ամէն համբաւի, կամ ամէն անոնց, որոնց մասին մարդիկ շատ կը խօսին, մի հաւատար որեւէ բանի , որ միայն ուսուցչիդ կամ քահանային հեղինակութեան վրայ հիմնուած է: Այն որ սեփական փորձառութեամբ, անձնական հետազօտութիւններու համաձայն է, կը համապատասխանէ բանականութեանդ եւ կը ծառայէ փրկութեանդ, բարւոյդ եւ ուրիշներու բարիքին՝ անիկա է ճշմարտութիւնը, ապրէ անոր համաձայն »:

×

Պատուելի Մարք, եռանդուն հաւատացող մը մերձեցման, կը յիշէ արեւմտեան եւ արեւելեան եկեղեցիներու մերձեցման դժուարութիւնները : Դարեր պայքարած են գերագահութեան համար: Արեւելեանը կը պնդէ հիմնուած ըլլալ Պօղոս առաքեալէն եւ Յովհաննէս Աւետարանիչէն , արեւմտեանը Պետրոս առաքեալի յաջորդականութեան վրայ : « Արեւելեան եկեղեցին կ'ընդունի, որ քրիստոնեաներու միութիւնը կը կատարուի միայն իրմով՝ կը մտածէ ճշդել իր դիրքը եւ կը պատրաստուի մերձաւոր ապագայի միութեան մեծ աշխատանքին» :

Եկեղեցիները կը տարբերին վարդապետութեամբ, ծէսով, կանոնական իրաւունքով : Եկեղեցականներ կը ջանան հարթել դժուարութիւնները եւ առաջին խոչընդոտը նուիրապետութեան խնդիրն է: Աւետարանի մեկնութեան տարբերութիւնները միշտ պիտի մնան, իսկ միութիւն ստեղծել՝ պիտի նշանակէր միտքերը կաշկանդել: «Հոգեբանական ճշմարտութիւն մըն է — կը գրէր Լոզանի Համալսարանին իմաստասիրութեան ուսուցիչ Մօրիս Միլիու, որ գաղափար մը նոյնը չէ տարբեր մտքերու համար, նոյն իսկ եթէ նոյն բառերով արտայայտուած ըլլայ, գաղափարը միտքէն բաժանել՝ զայն եղծանել է »:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԽՕՍԱԿՑԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ

Մեսրոպ, հայերէն գիրերը ստեղծելէն ետք, պէտք է հոգար նաեւ նոր գրական լեզուն: Եթէ իրմէ առաջ գոյութիւն ունեցած ըլլար հեթանոսական գիր ու գրականութիւն, շատ բնական է, որ իր ստեղծած գիրերը յարմարցնէր գրական ձեւաւորում ստացած եւ մշակուած այդ լեզուին: Իսկ եթէ չկար ու չէր եղած այդ ձեւի գրական լեզու մը, ապա պէտք է ընտրէր որեւէ խօսակցական բարբառ մը, որ ընդհանուր ըլլար ամբողջ Հայութեան համար :

Անկարելի էր, որ այն ժամանակ լեռնոտ Հայաստանի ծայրամասերուն մէջ զանազան հայերէն խօսակցական լեզուներ չըլլային: Այդ խօսակցական լեզուները կային, բայց կար նաեւ մէկ ընդհանուր համահայկական լեզու մը, որմէ յիշեալ խօսակցական լեզուները քիչ տարբերութիւն ունէին :

Այդ համազգային լեզուով կը խօսէր ամբողջ հայ ժողովուրդը, որ դարեր շարունակ ինքնուրոյն կեդրոնական պետութիւն ունէր՝ պետական բարդ յարաբերութիւններով հանդերձ : Յիշեալ յարաբերութիւնները կը կատարուէին լեզուին միջոցաւ, իսկ լեզուն այս ձեւով կը զարգանար եւ կը կատարելագործուէր : Կրնայ ըլլալ, որ այդ լեզուով եղած ըլլային նաեւ գրութիւններ մինչեւ Մեսրոպ, բայց դժբախտաբար ասոնցմէ բան չէ գտնուած : Յամենայն դէպս հայերէնը իբրեւ կազմակերպուած ազգային լեզու զարգացած բարձր աստիճանի մը վրայ կը գտնուէր, իսկ Մեսրոպ եւ անոր աշակերտները գրին միջոցաւ զայն կատարեալ դարձուցին :

Կեդրոնական պետութիւնը, հակառակ իր աւատապետական բնոյթին, այնուամենայնիւ հզօր գործօն մըն էր, որ ազգին բոլոր հատուածները կը կապէր եւ շփման մէջ կը դնէր իրարու հետ : Այդ շփումը կը կատարուէր առեւտուրի, բանակումի, պետական պաշտօնական անձերու, բազմաթիւ տօնախմբութիւններու եւ այլ միջոցներով :

Եթէ հայ պետական կեանքը չընդհատուէր եւ երկիրը կառավարուէր կեդրոնական զօրաւոր պետութեան միջոցաւ, մեր լեզուն այդքան եւ այդչափ իրարմէ հեռացած բարբառներ չէր ունենար: Հայ բարբառներուն բազմազանութիւնը եւ մէկը միւսէն այդքան հեռու ըլլալու փաստը պէտք է բացատրել Հայութեան օտար վարչաձեւերու տակ ապրած ըլլալու տխուր փաստովը, վարչաձեւեր, որոնք ամէն ձեւով կ'արգիլէին ժողովուրդին զանազան հատուածներուն շփումը :

Ժողովուրդին մասնատուած հատուածները կ'ապրէին ուրոյն ներփակ կեանքով, կտրուած էին մշակութային կեդրոններէն ու ասոնց բարքերն ու լեզուն կը զարգանար առանձին ճամբաներով :

Մեսրոպի ժամանակ ընդհանորը համազգային հայերէնը դեռ չէր հակադրուած բարբառներուն: Այն աչքի զարնող տարբերութիւնները, որ կան այսօրուան բարբառներուն եւ մեսրոպեան հայերէնին միջեւ, այն ժամանակ չկային : Դ. եւ Ե. դարու Հայութեան համար մեսրոպեան հայերէնը նոյնքան հասկնալի եւ մայրենի էր, որքան այսօր Բակունցի լեզուն :

Մեսրոպեան հայերէնը Հայութեան համազգային լեզուն էր, որով կը խօսէր գիւղացին, քաղաքին արհեստաւորը, նախարարները, պալատական աւագանին, կրթուած դասը եւ հոգեւորականութիւնը: Ինչպէս այսօր եւ ամէն ատեն տարբեր միջավայրի, տարբեր զարգացման աստիճանի, տարբեր դասերու պատկանող մարդիկ միեւնոյն համազգային լե-

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Վերջերս Նիւ Եորքի մէջ լոյս տեսաւ « Խօսակցութիւններ Սթալինի հետ » անուն գիրք մը, 191 էջ: Հեղինակ՝ Միլովան Ճիլաս: Գինը 20 Ն. Ֆ.: Եւ սակայն, այդ հատորը շատ սուղ արժած է հեղինակին, — ինը տարի եւ ինը ամիս բանտարկութիւն :

Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան «Անառակ որդին», Միլովան Ճիլաս, Մարեշալ Թիթոյի նախկին «գահաժառանգ»ը, Եուկոսլաւ դիմադրական շարժումի հերոս, բազմաթիւ անգամներ տեսած է արդէն բանտի խստութիւնները, պարզ այն յանցանքով՝ որ միշտ ալ ուզած է բարձրաղաղակ ըսել ԻՐ ճըշմարտութիւնը :

Միլովան Ճիլաս առաջին անգամ կը բանտարկուէր , պատերազմէն ալ առաջ, իբր համայնավար շարժումին գաղտնօրէն աջակցող : 1957ին, երբ իր կապերը կը խզուին կուսակցութեան հետ, կրկին բանտ կը ղրկուի «Նոր դասակարգը» տիտղոսով իր հատորին մէջ Եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութեան մէջ տիրող անկարգութիւնները հրապարակաւ մերկացուցած ըլլալու յանցանքով : Այս յանցանքը իրեն կ'արժէ ութ տարուան բանտարկութիւն, երկու դռնփակ նիստերէ ետք: Մարեշալ Թիթօ, հասարակաց կարծիքին մէջ ի նպաստ Ճիլասի յառաջացած համակրական շարժումին առջեւ տեղի տալով, ազատ կ'արձակէ իր նախկին «գահաժառանգ»ը :

Միլովան Ճիլաս, բանտէն արձակուելէն ետք, կը մատնուի անձուկ վիճակի մը ու ամբողջ ընտանեօք կը մնայ թշուառ կացութեան մը մէջ:

Ազատ արձակուելէն տասնըհինգ ամիս ետք, կը գրէ իր նոր գիրքը՝ «Խօսակցութիւններ Սթալինի հետ» , որուն հրատարակութիւնը պատճառ կը դառնայ որ անաչառ ու արդարախօս յեղափոխականը, այս անգամ դարձեալ դռնփակ նիստերէ ետք, ուղարկուի բանտ՝ տասը տարուան համար :

Ճիլասի նոր գիրքը ոչ միայն Սթալինի հետ իր ունեցած հանդիպումներուն նը կարագրութիւնն է, այլեւ ամբաստանագիր մըն է անոր յաջորդներուն դէմ , այն պահուն իսկ երբ Մոսկուա կը ճգնի իր յարաբերութիւնները բարելաւել Պելկրատի հետ :

Սթալինի դէմ յարձակումներ տեղի ունեցած են արդէն նոյնինքն Թիթոյի կողմէ, 1954ին, երբ այս վերջինը իր կապերը խզեց Կրեմլինի հետ: Բայց այսօր , ամէն ինչ փոխուած է եւ Ճիլասի յուշերը նեղ դրութեան մը կը մատնեն իր նախկին ընկերները, որոնք չեն վարանիր անզուսպ յեղափոխականը վերստին ղրկել Սթրիմսքա Միթրավիքայի մռայլ արգելարանը, ուր արդէն մնացած էր ան երկար տարիներ :

Ստորեւ էջեր, Միլովան Ճիլասի հատորէն .—

×

Առաջին անգամ Անգլիացիներն էին որ որոշեցին զինուորական առաքելութիւն մը յղել Եուկոսլաւ ազատագրական բանակի ընդհանուր հրամանատարութեան մօտ: Այդ պատգամաւորութիւնը անկարգելի միջոցաւ եկաւ 1943ին: Խորհրդային առաքելութիւնը հասաւ միայն ինը ամիս ետք՝ 1944 Փետրուարին :

Խորհրդային առաքելութեան հասնելէն քիչ ետք, հարց ծագեցաւ Մոսկուա ուղարկել Եուկոսլաւ զինուորական առաքելութիւն մը, քանի որ նման առաքելութիւն մը արդէն յարաբերութեան մէջ մըտած էր բրիտանական ընդհ. հրամանատարութեան հետ : Կը կարծեմ թէ այս մասին նոյնինքն Թիթօ խօսեցաւ խորհրդային առաքելութեան հրամանատար զօրավար Քորնեյեվի հետ : Ինչ որ եղած ըլլայ, վստահ եմ որ հարցը վճռուեցաւ այն ատեն երբ հեռագիր մը հասաւ Մոսկուայէն :

Պարզ դիպուածի մը արդիւնքը չէր որ Թիթօ զիս նշանակեց, զօրավար Վելիմիր Թերզիչի հետ՝ մաս կազմելու Եուկոսլաւ առաքելութեան իբրեւ կուսակցական բարձր պաշտօնատար (այդ շրջանին արդէն տարիներէ ի վեր մաս կը կազմէի կուսակցութեան ղեկավարներու խմբակին): Կը խորհիմ թէ նշանակուեցայ մասամբ անոր համար որ լաւ ռուսերէն գիտէի.— որ սորված էի պատերազմէն առաջ բանտարկութեանս շրջանին — եւ նաեւ անոր համար որ բնաւ չէի գացած Խորհ. Միութիւն եւ իմ անցեալս զերծ էր ամէն տեսակի հերձուածական արատէ :

Այս բոլորը տեղի կ'ունենային 1944 Մարտի սկիզբները :

Մեր առաքելութեան նպատակն էր Եուկոսլաւ Ազատագրական Բանակին ի նպաստ խորհրդային օգնութիւն մը ապահովել : Պիտի պահանջէինք նաեւ 200 հազար տոլարի նիւթական աջակցութիւն մը, կարենալ դիմադրաւելու համար արեւմտեան զանազան երկիրներու յղելիք մեր առաքելութեանց ծախսերը: Թիթօ մեզի յանձնարարեց մասնաւորապէս շրջանալ յայտարարելու թէ՝ մենք յանձնառու կ'ըլլայինք վերադարձնել այդ գումարը, ինչպէս նաեւ զէնքերու եւ դեղօրայքի փոխարժէքները, անմիջապէս որ ազատագրուէր մեր երկիրը :

(1 Շար.)

զուն կը խօսին զանազան մակարդակով եւ մշակուած ձեւով, այնպէս ալ Մեսրոպեան հայերէնը Մեսրոպի, Սահակի, Եզնիկի, Կորիւնի, Ղեւոնդ Երէցի եւ կամ որեւէ բարձրաստիճան պալատականի եւ մտաւորականի բերանին մէջ կը հնչէր աւելի կատարեալ, հարուստ բառապաշարով, շարահիւսութեամբ եւ այլ լեզուական բարեմասնութիւններով, քան այդ լեզուն կրնար հնչել դիւղացիի մը, արհեստաւորի մը եւ կամ առեւտրականի մը բերանին մէջ: Այս՝ լեզուական եւ պատմական ընդհանուր օրէնք մըն է եւ պարտադիր բոլոր ժամանակներուն համար, առանց նկատի առնելու անհատական բացառութիւնները, երբ մէկը, անկախ վերոյիշեալ հանգամանքներէն, կրնայ խօսքի վարպետ մը ըլլալ, այսինքն պերճաբան մը:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ շատ կարեւոր պարագայ մը: Բոլոր ժամանակներու լեզուներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ, որ գրաւոր եւ բանաւոր խօսքը կը տարբերի բառապաշարով, քերականական ձեւերով, շարահիւսութեամբ: Նոյնիսկ միեւնոյն մարդուն գրած եւ խօսած լեզուն մեծ չափով կը տարբերի:

Մեսրոպեան հայերէնը Դ. եւ Ե. դարու Հայութեան լեզուական հարստութեան եւ շողշողուն ձեւերուն հանդիսարանն է: Այդ հայերէնով կը խօսէր ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ անոր վրայ դնելով իր նահանգին կամ գաւառին խօսակցական լեզուին իւրայատուկ կնիքը, բան մը, որ նոյնպէս ընդհանուր օրէնք է: Յետագային Հայութեան ազգային միութեան շաղախը խարխլեցաւ եւ այդ նահանգային ու գաւառական առանձնայատկութիւնները զարգացան եւ աստիճանաբար սկսան ձեւ եւ մարմին առնել բարբառները:

Իսկ ինչ կը վերաբերի գրաւոր լեզուին, ան զարգացաւ այլ պայմաններուն մէջ: Ամէնէն առաջ ըսենք թէ ինչ որ գրի կ՚առնուի, նոյնութեամբ ալ կը մնայ հազարաւոր տարիներ:

Մեսրոպեան հայերէնը գրի առնուած Դ. եւ Ե. դարուն՝ հասաւ մինչեւ մեր օրերը գրեթէ նոյն վիճակին մէջ, իսկ այդ նոյն հայերէնը խօսակցական լեզուին մէջ անընդհատ փոխուեցաւ եւ աստիճանաբար նոր կերպարանք ստացաւ: Քերականական կառուցուածքը ձեւափոխուեցաւ, նոյն բառերը նոր հնչիւններ ստացան եւ լեզուն ամբողջութեամբ սկսաւ հնչել տարբեր եւ իւրայատուկ:

Կենդանի խօսակցական լեզուն այդպէս փոխուելով հասաւ այնպիսի աստիճանի մը, որ արդէն կը հակադրուէր իր նախկին վիճակին, որ գրի առնուած էր գիրքի մէջ եւ մնացած նոյնութեամբ:

Մեսրոպ, Սահակ, Եզնիկ եւ մեր գրաւոր մշակոյթին առաջին մեծութիւնները սեւեռուն նպատակ մը ունէին՝ ինքնուրոյն գիր եւ գրականութիւն ստեղծել, Աստուածաշունչը եւ այլ կրօնական գիրքերը հայացնել: Բայց հայացնելը դեռ քիչ էր, անհրաժեշտ էր այնպէս մը թարգմանել այդ գիրքերը, որ հասկնալի դառնային ժողովուրդի բոլոր խաւերուն: Եւ արդարեւ այդ գիրքերը թարգմանուեցան պարզ եւ սքանչելի հայերէնով, որ իր կանոնաւորութեամբ, մաքրութեամբ, հարազատ հայկական բառերուն եւ դարձուածքներուն ընտրութեամբ, բարեհնչութեամբ, պէս պէս ձեւերու եւ երանգներու խաղերով հասած դասականութեան, մնալով իր սեղմութեան, պարզութեան, ընդհանուրին հասկնալի ըլլալու բարեմասնութիւններով օժտուած: Ուրեմն մեր առաջին մատենագիրները մտահոգուած էին լեզուին պարզութեամբ եւ ընդհանուրին հասկնալի ըլլալու նպատակով: Յետագային, երբ արդէն ստեղծուած էին դպրոցներ, մէջտեղ եկած էին կրթուած մարդիկ, այդ համազգային սկզբունքը տեղի տուաւ: Յունական կրթութիւն ըստացած մտաւորականները կ՚իւրացնեն յունարէնի ճարտասանութեան եւ պերճաբանութեան կանոնները եւ սկզբունքները, զանոնք գործնական եղանակով կը կիրարկեն Հայոց լեզուին միջոցաւ: Աստիճանաբար լեզուն կը զրկուի իր հակիրճութիւնէն, պարզութենէն եւ կ՚օժտուի աւելորդ պերճութեամբ, վերամբարձութեամբ, ոլորուն ու խրթին շարահիւսական կապակցութիւններով, շրջուն շարադասութեամբ, նորաստեղծ արհեստական բառերու առատութեամբ:

Արդարեւ, երբ կը կարդանք Մովսէս Խորենացիի, Դաւիթ Անյաղթի գրուածքները, կը նկատենք այն հսկայական տարբերութիւնը, որ գոյութիւն ունի ասոնց եւ Մեսրոպի ժամանակուան գրութիւններու միջեւ: Խրթնաբանութիւնները կը հակադրուին պարզութեան, արհեստական կազմութեամբ յունարէնի վրայ, շինուած բառերը կուզան փոխարինել զուտ հայկական դարերով գործածուած հասկնալի բառերը, շրջուն շարադասութիւնը, լրացուցիչ եւ լրացեալ անդամներու տարբեր խօսքի մասերուն միջնորդութեամբ իրարմէ բաժնուիլը կը դառնայ հիմնական օրէնք:

ՎԱՐԱԳ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Առաջին անգամ ըլլալով ընդհանուր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ Ծերակոյտին մէջ: Վիճաբանութեան նիւթը անդործութիւնն էր: Երեսփոխաններու եւ ունկնդիրներու հոծ զանգուած մը ներկայ էր:

Անկախ ծերակուտական Իսատ Չաղա անդործութեան իբրեւ դարման առաջարկեց որ աշխատանքի պարտաւորութիւն հաստատուի, անհատներու դրամագլուխը եւ աշխատանքը վերականգնումի բռնադատուին, գիւղական էնսթիթիւնները վերահաստատուին ամբողջական կերպով:

Սրտքի Ուլայ խոշոր պաստառ մը պատրաստած էր՝ բեմին վրայ պարզելու նպատակով, բայց նախագահը չարտօնեց: Այդ պաստառին վրայ հետեւեալը գրուած էր Թուրքիոյ կացութեան մասին.—

400·000 հոգի՝ անոնք որ կրնան բարօր կեանք ապրիլ:

Մէկ միլիոն հոգի՝ բնականոնէն վեր լաւորակ:

2·5 միլիոն՝ բնականոն – միջակորեար:

Վեց միլիոն՝ բնականոնէն վար պարտքով կրնան իրենց օրը օր ընել:

15 միլիոն հոգի՝ անոնք որ կրնան ձիթապտուղ, սոխ կամ ապուր մը դնել իրենց հացին քով (երբեմն չեն գտներ՝ եղանակին համաձայն):

Երկու միլիոն հոգի՝ անոնք որ միայն հաց եւ ջուր, երբեմն թէյ, երբեմն ձիթապտուղ կամ շատ քիչ fաթըf կը գտնեն:

500·000 հոգի՝ ամբողջովին անգործ եւ անօթի:

14·5 – 15 միլիոն՝ աշխատող բնակչութիւն:

Աշխատանքի նախարար Պիւլենտ Էճեվիթ յանուն կառավարութեան խօսք առնելով ըսաւ.

— Թուրքիոյ մէջ անդործութիւնը այսօր մէջտեղ չէ ելած: Անկարելի է արժանահաւատ թուանշաններ տալ անդործութեան մասին: Անդործութեան գլխաւոր աղբիւրը երկրագործական մարզն է: 3·5 միլիոն անդործ կայ այս մարզին մէջ:

Ն. Աղբրնասլը յայտարարեց, թէ երկրին մէջ ծածուկ անդործներու թիւը 8 միլիոն է, եւ ոչ թէ 3·5 միլիոն:

Իսատ Չաղա յայտարարեց.

— Տնտեսապէս դէշ վիճակի մէջ ենք: Երկրագործական երկիր ենք, բայց ցորենը դուրսէն կը ներածենք:

« 35 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐՔԵՐ ԿԸ ՌՈՒՍԱՆԱՆ»...

Միւնիխի Խորհ. Միութեան հետազօտութեան կաճառին երկու թուրք փորձագէտները, որոնք Պոլիս կը գտնուին այժմ, Լրագրողներու Ընկերակցութեան մէջ մամլոյ հաւաքոյթ մը ըրին:

Տօքթ. Էտիճ Մուսթաֆա Քրբմալ եւ Մէհմէտ Էմիրճան պնդեցին թէ «Կոլխողներու այլասերումին վրայ սնանկացած է համայնավարութիւնը»:

Տօքթ. Էտիճ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութեան մէջ 30 – 35 միլիոն թուրք կը գտնուի, եւ սովետները կը ջանան ռուսացնել զանոնք եւ այսօր մէկ թուրք չի գտնուիր Խրիմի մէջ, ուր ատենօք 350 հազար թուրք կ՚ապրէր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

—o—

Ինչպէս ամէն տարի այս օրերուս, Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը տեղկագիր մը հրապարակած է ուր կը պարզէ իր տարեկան գործունէութիւնը:

Ընկերակցութիւնը կը զբաղի աւելի քան երկու հարիւր կարօտեալներով որոնց կանոնաւոր ամսականներ եւ ծրարներ կ՚ապահովէ: Կը պատսպարէ 188 ծերեր.— 90 Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ, 48՝ Սէն – Ռաֆայէլ, 30 Անտիյի եւ քսան մասնաւոր չէնքին մէջ որ կը գործածուի անցեալ տարուընէ եւ որ Վարչական Խորհուրդի որոշումով Տոքթ. ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ անունը (ծնած Պոլիս, 1859, մեռած 1939, առաջին բիժիշկը որ Ք. ճառագայթները ներածած է Արեւելք):

Սէն Ռաֆայէլի «Հայկական Տունը» 48 Հայերէ զատ, ունի 47 Ռուսեր, որոնք պիտի փոխարինուին Հայերով: Այս չէնքին նախկին մատակարարութեան բացը (մօտ 13 միլիոն հին Ֆրանք) բոլորովին չէ կարգադրուած:

Աղքատախնամի ընկերակցութեան 1961 հաշուեկշիռ.—

ՄՈՒՏՔ.— Անդամավճարներէ 2650 Ն. Ֆ., Եկեղեցւոյ պնակէն 3·917·23, նուիրատուութիւն զանազաններէ 11·174·60, բաշխումի Հայկական Կոմիտէ – Նանսէնեան թղթադր. 1590, դաշտահանդէսի հասոյթ 2·004·17, նուիրատ. դաշտահանդէսի առթիւ 4630, պարահանդէսի հասոյթ 509·08, նուիրատ. պարահանդէսի առթիւ 14·436, զանազան տոկոսներէ 135·58, ծերանոցներու վարչական յանձնախումբի պահեստ 10·000, հատուցում ծերանոցներու եղած ծախքերու 1955, զանազանաց հատուցանելի 55·54, փոխատուութենէ գանձուած 18·10 Ն. Ֆ.: Մուտքի ընդհ. գումար 53·075·30 Ն. Ֆ.:

ԵԼՔ.— Չքաւորներու ամսական կանոնաւոր եւ պատահական օգնութիւններ փոստի ծախքերով 22·505·53 Ն. Ֆ., ուտեստեղէններու ծրարներուն ծախսուած՝ 6·932·12, հեռախօս եւ թղթադրոշմի 1·872·32, գրասենեակի վարձքի 1000, գրենական, տպագրական եւ ջեռուցման ծախքեր 1·669·07, գնում աթոռներու, դաշտահանդէսի հասոյթէն 5000, փոքրիկն Պէզիրճիօղլուի գործողութեան առթիւ հիւանդանոցին փոխատուութիւն 2000, Անտիյիի տեղական վարժարանին համար 50, պետական գանձի տոմսերու 9960 Ն. Ֆ.: Ելքի ընդհ. գումար՝ 50·989·04 Ն. Ֆ.:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ.— Պատրաստի գումար 1960 Դեկտեմբերին 30·483·54 Ն. Ֆ., 1961ի մուտքի ընդհ. գումար 53··075·30 Ն. Ֆ. ընդհ. գումար 83·558·84 Ն. Ֆ.:

1961ի ելքի ընդհ. գումար 50·989·04, պատրաստի գումար 1961 Դեկտ.ին 32·569·80 Ն. Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Ֆուատ պէյ, — տառապանքի այդ մարդը, — պահ մը լռեց: Հրատապ ճակտէն շիթ առ շիթ քրտինք կը հոսէր: Աչքերը լեցուած էին, իսկ կերպարանքը աւելի մռայլ ու աւելի դառն երեւոյթ մը առած էր: Վրէժխնդրական ոգին՝ որով մղուած գործեր էր ոճիրը, կարծես աչքին հանդէպ կը պատկերուէր:

— Ախ, Նուրիմէ, յարեց ան ցաւատանջ ձայնով մը, այդ հրէշը կուսակալը սպաննել բան մը չէր, եւ ես մահէն չէի վախնար, սակայն միջոցը կը պակսէր ինծի: Միջոցը, այո, միջոցը չէի գտներ այդ մարդկային կերպարանքով շունը ոտքերուս ներքեւը տապլտկեցնելու, որովհետեւ հեծեալ ոստիկաններու ջոկատ մը զինքը կը պահպանէր: Այդպէս՝ շաբաթներ անցան: Օր մը, — մին այն երջանիկ օրերէն զոր երբեք ունեցած ըլլայի,— տեսայ այդ գազանը որ իր ապարանքին յետնակողմը տարածուող ծառաստանի մը մէջ ման կուգար՝ լռին եւ մտախոհ: Ձեռքերս սկսան դողալ, Նուրիմէ, եւ ես այդ պահուն ինքնիրմէս ելած էի: Այնքան ժամանակ անոր քայլերը սպասելէս ետքը՝ մեծ անակնկալ մըն էր ինծի համար զայն ծառաստանի մը մէջ գտնել: Սողացի, օձի մը պէս գալարուելով անցայ շրջապատէն ներս ու վերջալոյսի ստուերներուն մէջ խորասուզուած այդ բռնակալը գետին տապալեցի:

Այս արդար ոճիրը միայն Աստուած տեսաւ, այն Աստուածը՝ որ առաջնորդեր էր զիս: Ահա, Նուրիմէ, ահա իմ կեանքս, ահա իմ սեւ պատմութիւնս»:

Նուրիմէ լուռ էր: Անոր անուշ աչքերուն մէջ դառնութիւն մը կը պոռթկար ու շրթունքէն կսկծալի մրմունջ մը կը թրթռար:

Մանկամարդ գերուհին իր խոշոր ու գթալի աչքերը բացաւ արտակարգ նայուածքով մը ու բացագանչեց.

— Ֆուատ պէյ, Ֆուատ պէյ, չէ՞ որ պատուոյ վրէժը մարդուս անձնուիրութենէն կախում ունի, ըսիք: Չէ՞ որ տարիներով արիւն խմելով չկշտացայ կ՚ըսէիք: Ախ, ի՞նչ տեսակ ազատութիւն պիտի տաք ինծի, երբ ես ալ արեան ծարաւի հոգիով մը դուրս պիտի ելլեմ այս անիծեալ սեմերէն:

Դուք սպաննեցիք թշնամիին հինգ զաւակները եւ անոնց արիւնը խմելէն ետքը չկշտացաք, մինչեւ որ թշնամիդ ալ ոտքերուդ առջեւ չնետեցիք: Ի՞նչ ընեմ ուրեմն ես, երբ հօր մը: մօր մը ու սիրական եղբօր վրէժը մէկ կողմ թողլով՝ իմ պատուոյս վրէժը պիտի չկրնամ լուծել: Մի լռէք, կը խնդրեմ, աշխարհիս մէջ ի՞նչ բան աչքիս պիտի երեւայ, ի՞նչ բան պիտի մոռցնէ ինծի այն բարբարոսական տեսարանը, եւ մանաւանդ ի՞նչ բան հոգւոյս հետ այնքան ամուր կապ պիտի ունենայ որ կարենամ ապրիլ ու այն ալ հանդարտ կեանքով մը: Ըսէք Ֆուատ պէյ, ըսէք, ահա թշուառ, գերի ու տարաբախտ աղջիկ մը կայ ձեր դէմը, որուն պատիւը բռնաբարուած է, ի՞նչ կ՚ուզէք որ ընէ, ձեր խղճին ու ձեր Աստուծոյն կը թողում:

Բարի ծերունիին աչքը լեցուեցաւ արցունքով, մանկամարդ աղջկան երեսը նայեցաւ ու բոլոր մարմնովը սարսռաց:

Ի՞նչ պատասխանէր:

Թշուառութիւնը աղիտաւոր երեւոյթով մը դարձեալ կը պատկերանար իր աչքին հանդէպ այնպէս՝ ինչպէս խաւարին մէջ քաշկռտուած ուրուական մը:

— Խոստացայ բոլոր անձնուիրութիւնս քեզի տալ, մրմնջեց Ֆուատ պէյ: Պատրաստ եմ իղձերուդ համաձայն աշխատիլ: Ըսէ, յայտնէ ինծի, ինչ կ՚ուզես:

— Ե՞ս, ընդհատեց Նուրիմէ:

— Այո, դուն:

— Պատուոյս վրէժը:

— Պատւո՞յդ վրէժը:

— Ո՛հ, այդ է, այդ է:

— Ի՞նչ կերպով:

— Ախ, Ֆուատ պէյ, կ՚ուզեմ այս գազանը քաշկռտել ոտքերուս տակ, ահա բոլորը:

— Յետո՞յ:

— Այսչափ:

— Ատով կը լեցուի՞ վրէժդ:

— Այո, ատով կը լեցուի վրէժս:

— Էհ, թող այդ ըլլայ քու իղձդ:

Ու Ֆուատ պէյ չշարունակեց խօսակցութիւնը: Խոր լռութեան մը մէջ մանկամարդ աղջկան երեսը նայեցաւ, անոր այլայլութիւնը դիտեց, անոր տրտմութիւնը հոգւոյն պատկերացումն ըրաւ ու սկսաւ մտածել: Յայտնի կ՚երեւար որ կը տառապէր, յայտնի կ՚երեւար որ ներքին խռովայոյզ փոթորիկ մը կար իր գանկին ներքեւ: Մէկ խօսքով՝ յայտնի կ՚երեւար որ մանկամարդ աղջիկը իր խղճին, իր զգացումներուն ու իր հոգւոյն վրայ կը ճնշէր՝ թշուառութեան մը բովանդակ երեւոյթովը:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արմէն Շանթ եւ զաւակ – ները խորին շնորհակալութիւն կը յայտ– նեն բոլոր ազգականներուն եւ ծանօթնե– րուն, որոնք իրենց սուգին մասնակցե – ցան անձամբ եւ ցաւակցական գրութիւն– ներով, Արմէն Սեդրոսեան – Շանթի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Անդրէասեան, Աւետեան, Պօտուրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակա – լութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին՝ իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Նուարդ Տօնէրեանի մահուան առթիւ :

Շնորհակալութիւն նաեւ Լիոնի եկե – ղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի ան – դամներուն եւ դեկավար Մ. Օֆլազի :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒԻՅԶԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Սալ տէ Շըմիւնօ, Րիւ Քիւնեօ, (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ) :

Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Կը հրաւիրուին կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն անդամները :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ

Մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչնե – րը եւ բոլոր փափաքողները տարեվերջի քննութեանց, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեն տղաքը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցիին հիմ– նած Հայերէնի Դասընթացքին Տարեվեր– ջի Հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Շա – բաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 21ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, 88, Րիւ տ'Օպանէը, խը– նամուած յայտագիրով : Բացման խօսք, խմբերգներ, Արտասանութիւններ, կեն– դանի պատկերներ, Անակնկալներ, ղե – կավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի : Երգերուն եւ պարերուն դաշնակով կ'ընկերակցի Օր. Աթրինէ Մանուկեան : Կը ներկայացուին երկու Թատերախաղեր եւ Ծաղիկներու Պարը, աշակերտներուն կողմէ : Կը խնդրուի ճշ– դապահ ըլլալ : Մուտքի տոմսերը ապա – հովել Պ. Զարմայր Ալիքսանեանէ, 18, Րիւ տ'Էֆս :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ST.-JEAN

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւվարենց» խումբին կողմէ,

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ
ՄԻՆՉԵԻ ԼՈՑՍ

ST.-MARTIN DU TERTRE
(Café-Tabac)
en Ile de France,

Aller et retour assuré en autocar.
Départ 17 Rue Bleue à 21 h.

Pour tous autres renseignements
téléphoner TRU 73-76

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամա – վերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն կը փնտռեն Սաղաթէլեան Սօս. Ծնած՝ 1914ին. Հօր անուն՝ Գէորգ : Իմացնել Պ. Ս. Պէրպէրեանի,

7 Côte Durand, Romans (Drôme)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի ըր– ջանը, արձակուրդի ըրջանն է նաեւ «Յա– ռաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատ– ճառով թերթիս վարչութիւնը սովորա – կանէն չատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ըստիպուած կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հաս– ցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփո – խութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհա– ցում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուա– րացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻ – ՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայ – մաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայ – նով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հաս– ցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ. :
Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութեան ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ կիրակի, Յունիս 24, Հաստատութեան մէջ՝ ժամը 15ին : Ժամը 16–22 Դաշտահանդէս :

Երգ, նուագ, պար, հաճելի անակնկալ– ներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն.Ֆ. :

Հաղորդ. Միջոցներ.— Էկլիզ տը Փան– թէն՝ առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, Լը Փէթի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն : Հանդիսաւոր պատա– րագ ժամը 11ին :

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոզելկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի) :

Օթօպիւս 258 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի՝ Տօն Կաթուղիկէ Ս. Էջ – միածնի. Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

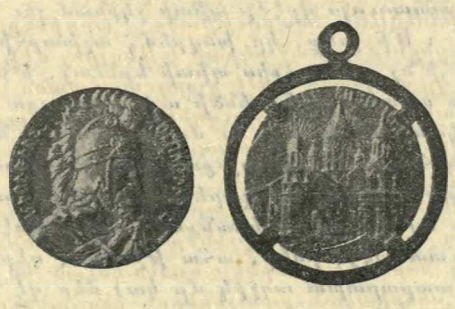

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժո– ղովի կը հրաւիրէ Մարսիլիոյ շրջանի բո լոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ ԸՆԿԵՐ Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ :

ԹԻԱԹՐԸ ՄԻԻՆԻՍԻՓԱԼ ՏԸ ՎԱԼԱՆՍ

Այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
Մեներգ, խմբերգ եւ պար

Նախաձեռնութեամբ եւ ի նպաստ Վա – լանսի Հայոց եկեղեցիին :

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Լիոնի Հայ Մշակ. Մի – ութեան երգչախումբը : Մարի Սահակ – եան եւ Ժաք Յովհաննէսեան (պար) : Անժել Կարապետեան (երգ) : Ալեքս Սի – րանոսեան (դաշնակ), Մկրտիչ Պօղոս – եան (երգ) :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս եր– կուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հա– ւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար– տաւորիչ է :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւն – ները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բա– րեկիրթ եւ յառաջադէմ ուէշ աչա– կերտ : Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ
ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերուէբէ Եպիսկ. Մանուկեանի հո – վանաւորութեամբ :

Անիէռ, Պուա Քոլոմպի Հայկ. դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունե – նայ 1 Յուլիս, Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապե– տարանին սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տերուլետ :

Ուսուցիչ Պ. Հայկ Պուճուլեանի եւ ուսուցչուհի Տիկ. Զիլինկիրեանի առաջ– նորդութեամբ :

Աշակերտները պիտի կատարեն խմբ – երգներ, արտասանութիւններ, պարեր, տրամախօսութիւններ եւ անակնկալներ :

Մուտք 2 Ն. Ֆ. : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար կրթական ձեռնարկը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրպնոպլի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Յուլիս 1, ամբողջ օրը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտառ» ենթակոմիտէի :

Այս կիրակի, ժամը 16ին, Սալ տէ Շը– միւնօ, Րիւ Քիւնեօ (Շաթօքրէօյի կայա– րանին մօտ) :

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի խումբերուն : Հայկական պա – րեր, երգ, արտասանութիւն եւ ուրախ անակնկալներ :

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 24 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 4ին

Ուսումնական տարեվերջի մրցա – նակարաչխութեան եւ փակման հան– դէս՝ վարժարանի «Մ. Պէչիկթաչ– լեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» թատե – րասրահին մէջ :

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ
ԾՈՎԱԿԱԼ Փ. ՕՐԹՈՒԻ

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասա – րակութիւնը :

Ռիւ Թրուայոն 26, մեթրօ՝
Փոն–տը–Սեւր

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախորհրդ. Մխութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւ– ղի, հովանաւորութեամբ կեդր. վար – չութեան :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պուա Պլվ– տէրի մէջ, Սէնթ Անտրէ :

Հանդիսավայր երթալու համար փա– տ'էքսէն առնել 25 թիւ թրոլէն եւ իջնել վերջնաւորութեան :

Ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Պրիճի եւ պուվլի մրցումներ :

Կր ներկայացուին՝ երկու գաւեշտներ, «ԶՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ», «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵ– ՐԸ», Հայկ. եւ Կովկասեան պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, գով ըմպելիներ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժո– ղովը այս կիրակի, ժամը 9·30ին, Պա– տիւ Կլոպ, Պուլըվար տ'Ալբէն :

Հրաւիրատիր չստացողներէն կը խնդ – րուի ներկայ իրը այդ նկատել :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕԳՈՍՏՈՍ *ՕԳՈՍՏՈՍ*

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
VILLA ROSALIA - CANNES · COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ :

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Րիւ Պլէօ
ԼԻՈՆ.— Վ. ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Րիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ :
ՏԷՍԻՆ.— Ժ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Րիւ Պռանլի :
ՎԻԵՆ.— ՕՐ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Րիւ տէ Սելէսթ :
ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Ա. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Րիւ Թառանթէզ :
ՎԱԼԱՆՍ.— ՕՐ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօր տէ Շափըլիէ :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Խ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժաճու, Քաճրպիէռ :
ՆԻՍ.— ՕՐ. Շ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ. Մաճեան :

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի (պիլէ ֆոլէքթիֆ) համար, վճարելով 200 Ն. Ֆ. :

Սեփական միջոցներով եկողներէն կանխավճար՝ 50 Ն. Ֆ. :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 22 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9334 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5235

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի կ'ունենայ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը՝ Սէնի դեղազուարճ ափերուն վրայ, մարքիզուհի Փոնփատուրի նախկին պատմական դղեակին մէջ :

Յաճախ խօսած ենք այս միջնակարգ վարժարանին մասին, որուն հիմը դրուած է 116 տարի առաջ, 1846ին, Վենետիկի Մխիթարեան հայրերուն կողմէ, Փարիզի 15րդ թաղամասի Մէօսիէօ փողոցի թիւ 12 շէնքին մէջ, շնորհիւ բնիկ Եւդոկիացի Սամուէլ Մուրատի կտակին: Նախապէս Փատուա հաստատուած էր այս դպրոցը :

Սամուէլ Մուրատ երիտասարդ տարիքին Հնդկաստան գացած էր իր հօրը Մըկրտիչի հետ եւ Մատրասի մէջ առեւտրական տուն մը հիմնած: Ամուսնացած էր նոյն քաղաքի հարուստ վաճառականներէ Ռափայէլ Ղարամեանցի աղջկան՝ Աննայի հետ :

Յետագային Սամուէլ եւ Ռափայէլ իրենց հարստութիւնը պիտի կտակէին Մխիթարեան Միաբանութեան, պայմանդնելով որ դպրոցներ բանան նոր սերունդի կրթութեան համար :

Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան եւ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան զոյգ վարժարանները յաւիտենական կոթողներ են՝ կանգնուած այդ երկու հայրենասէր Հայերու յիշատակին :

Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանը իր հիմնարկութեան թուականէն մինչեւ փակումը (1846 – 1870), քառորդ դարու ընթացքին հայ ազգին պարգեւած է ծանօթ դէմքեր, ինչպէս Մատթէոս Մամուրեան, Ծերենց, Յովհաննէս փաշա Սաքըզ, Մարկոս Աղաբէկեան եւ ուրիշներ :

Առաջին մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի ունեցած է 1848ին, նախագահութեամբ Լամարթինի, որ պերճախօս ճառ մը խօսած է :

Յաջորդ տարին, 1849 Նոյեմբեր 4ին, նոյն հանդէսին նախագահելու հրաւիրուած է Վիկտոր Հիւկօ, որ սակայն չէ կրցած ներկայ ըլլալ :

Փակուած՝ Ֆրանքեւդերման պատերազմին հետեւանքով, Մուրատեան վարժարանը վերաբացուեցաւ 58 տարի վերջ, 1928ին Փարիզի արուարձան Սեւրի մէջ— տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը քիչ հեռու այն թանգարանէն, ուր 1920 Օգոստոս 10ին ստորագրուեցաւ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը պաշտօնապէս վաւերացնող ծանօթ դաշնագիրը :

Հայութիւնը երախտագիտութեամբ կը յիշէ բարերարին անունը: Միաժամանակ ջերմօրէն կը գնահատէ այն նախախնամական դերը, զոր Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը կատարէ ազգապահպանման մարզին մէջ :

Առանց անոր նիւթական ու բարոյական գոհողութեան կարելի պիտի չըլլար կանգուն պահել վարժարանը :

Շատ ենք ունեցեր հարուստներ անցեալին մէջ: Ունինք այսօր ալ : Սակայն քիչ է թիւը անոնց, որոնք իսկապէս օգտակար ձեռնարկներու յատկացնելով իրենց հարստութիւնը, արժանացած են ազգային բարերարի տիտղոսին :

Սեւրի վարժարանը տարուէ տարի վերելք կ'արձանագրէ, շնորհիւ տեսչութեան եւ ուսուցչական կազմի անձնուէր հոգածութեան: Իր աշակերտները մեծ տոկոսով կը յաջողին պետական քննութեանց մէջ, գնահատանքի արժանանալով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

Օրէ օր մթնոլորտը աւելի կը հանդարտի Ալժերիոյ մէջ: Ալժէի նախկին քաղաքապետը, Շըվալիէ, որ կարեւոր դեր խաղցած էր նաեւ երկու համայնքներու հաշտութիւնը կնքող համաձայնութեանց մէջ, շատ լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ «Ֆրանս 5» ձայնասփռումի կայանէն :

Միւս կողմէ, առաջին անգամ ըլլալով Կարտ խօսեցաւ Ալժէի «Փիրաթ» կայանէն, հաւաստիք տալով, թէ «Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ կնքուած համաձայնութիւնը՝ այս երկրին մէջ խաղաղութեան վերահաստատման հիմք պիտի ծառայէ »:

Թունուզի մէջ, ԱՀԱԿը միշտ ժողով կ'ընէ, որոշելու համար թէ Պեն Խետտա ի՞նչ բառերով պիտի արտայայտուի Գաղտնի Բանակ կազմակերպութեան հետ կնքուած համաձայնութեան մասին: Ըստ լաւատեղեակներու կարծիքին, անկարելի է որ չեղեալ ու անընդունելի նկատէ եղածը՝ առանց հերքելու իր իսկ ներկայացուցչին գործունէութիւնը : Այս ձեւի հերքում մը շատ վտանգաւոր հետեւանքներ կրնայ ունենալ ԱՀԱԿին համար՝ ինքնորոշման հանրաքուէին նախօրեակին: Ասոր համար ալ կը սպասուի, որ Պեն Խետտա դրական ճառ մը խօսի :

Սիւզինի բանակցութիւններ կը վարէ Օռանի շրջանին Գաղտնի Բանակի վարիչներուն հետ, որպէսզի իր տեսակէտներուն բերէ զանոնք: Բայց եթէ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն արտագաղթը այս ձեւով շարունակուի (ամէն օր 10 – 12 հազար հոգի կը հեռանայ այնտեղէն) այս բոլոր խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները աւելորդ տեղը կատարուած պիտի ըլլան :

× Երեք ամիսէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Ալժէի մահմետական աշխատաւորները Գազպայէն քաղաք իջան ու ներկայացան իրենց գործատեղիները :

× Ալժերիոյ մարզպանը, Քրիսթիան Ֆուշէ, որ շատ դրական դեր խաղցած էր Մոսթէֆայ – Սիւզինի համաձայնութեան մէջ, Փարիզ եկաւ ալժերական հարցերու կոմիտէին ժողովին մասնակցելու:

× Մարոքի Տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարեց, որ «ի հարկին զինուորական միջամտութեան պիտի դիմենք» եթէ Ալժերիոյ հողամասը բաժանելու փորձ ըլլայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կազի եւ Ելեկտրականութեան աշխատաւորներու գործադուլները, ինչպէս նաեւ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն երկու ժամ յապաղումով գործի սկսիլը անշուշտ խանգարեցին երկրին տնտեսական կեանքը: Բայց այնպէս կը թուի, որ թէեւ լաւ կազմակերպուած, բայց ապարդիւն գործադուլ մըն էր եղածը, եւ դրական ոչ մէկ հետեւանք չարձանագրեց բողոքողներուն ի նպաստ: Մինչ սէնտիքաները կ'ուզեն գոնէ բարոյական գոհունակութիւն մը ստանալ ամառուան արձակուրդներէն առաջ, կառավարութիւնը որոշած է աշունէն առաջ որեւէ քայլ չառնել այս ուղղութեամբ :

Իսկ աւելի ընդհանուր եւ աւելի երկար գործադուլներու մասին սկսած չշուկները հետզհետէ աւելի կը շատնան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐԱԹՈՄԻ նախարարներու ժողովը երկրորդ հնգամեայ ծրագիր մը քուէարկեց՝ 1963 – 1968 տարիներուն համար : Նախատեսուած է 425 միլիոն տոլարի պիւտճէ մը. առաջին հնգամեակին պիւտճէն էր՝ 215 միլիոն տոլար :

ՄՈՍԿՈՒԱ եւ Արեւմտ. Գերմանիա թերեւս փոխանակեն իրենց «լրտեսները» : Այս ուղղութեամբ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Պոնի մէջ: Գերմանացի բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ Խ. Միութեան մէջ վար դրուած են որպէս «լրտես»: Գերմաններն ալ միշտ բանտարկուած կը պահեն Քոլոնյի խորհրդային առեւտրական դրասենեակին նախկին անդամներէն մին :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտին (որ Արեւելքի համար նոյնն է ինչ որ Ատլանտեան Ուխտը՝ Արեւմուտքի համար) անդամ երկիրներու բանակներուն սպայակոյտի պետը, Զօր. Անտոնով յանկարծամահ եղած է Յունիս 18ին: Անդրկովկասի զինուորական շրջանի հրամանատար եղած էր 1946ին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշած են վերջ տալ Իսրայէլի պետութեան թէքնիք օժանդակութիւն հասցնելուն, քանի որ այլեւս թերաճ երկիր չեն նկատեր զայն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարական տագնապը քանի կը ծանրանայ, այնքան կը շատնան զինուորական նոր միջամտութեան մը հաւանականութիւնները :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ զինուորական պարտադիր ծառայութեան տարիքը տասնըութէն իջած է տասնըեօթի: Այս որոշման համար որեւէ պաշտօնական բացատրութիւն չէ տրուած :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Երեսփ. ժողովը 41ի դէմ 88 ձայնով որոշեց, որ Եւրոպական Միացեալ Շուկայէն ներս ընդունուելու դիմում կատարող նոր երկիրները ժողովրդավարական սկզբունքներու հիման վրայ ընտրուած Երեսփ. ժողով ունենան, մարդկային իրաւունքները յարգեն, աշխատաւորական կազմակերպութեանց եւ ընդդիմադիր կուսակցութեանց գոյութիւնը արտօնած ըլլան: Այսպէս, Հոլանտացիք անուղղակի կերպով կը յայտնեն, թէ հակառակ են Միացեալ Շուկայէն ներս Սպանիան ալ ընդունելու հաւանականութեան :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ երկու պատուիրակութիւններ Մոսկուա կը գտնուին. մին՝ Ասուանի ամբարտակին շինութեան գործով. իսկ միւսը՝ Խ. Միութեան եւ Եգիպտոսի տնտեսական յարաբերութեանց քննութեան համար :

ՌՈՒՐԻ շրջանին մէջ 400·000 հանքագործներ գործադուլի պիտի սկսին Յունիս 27ին, եթէ վերջին պահուն կարգադրութիւն մը չըլլայ : 10 առ հարիւր աշխատավարձի յաւելում կը պահանջեն:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ օրինագիծ մը կը պատրաստեն, որ կը նախատեսէ բանուորներու շահակցութիւնն ու մասնակցութիւնը՝ իրենց աշխատած գործերուն :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ընտրութեանց արդիւնքը մեծ ցնցում յառաջ բերած է Անգլիոյ մէջ, ուր կը վախնան, թէ ցարդ պահպանողականներուն քուէ տուողներուն մէկ մասը կրնայ հետեւիլ Քանատացիներու օրինակին :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութենէն ներս կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուած են, հինգ նոր նախարարներ նշանակուած են, իսկ սուրիական բանակներու ընդհանուր հրամանատարին տրուած է Պատերազմական նախարարի պաշտօնն ալ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մամուլին գործադուլը վերջ գտաւ. բայց սէնտիքաները որոշեցին շաբաթ օրն ալ գործադուլ ընել, որպէսզի շաբաթ գիշերուան եւ կիրակի օրուան թերթերն ալ մասնակցած ըլլան շարժման :

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ գտած յաջողութենէն քաջալերուած, երկու նոր գիծերը ալ պիտի ստեղծուին Փարիզի մէջ: Առաջինը՝ Փորթ Շամփէրէյէն Բիւտիւ Լուվր, միւսը՝ Փորթ Տօֆինէն Կառտիւ Նոր :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ հինգ միլիոնէ աւելի մտային հիւանդներ կան, կը յայտնէ կառավարական տեղեկագիր մը : Տարեկան մէկ միլիառ տոլար կը ծախսուի անոնց բժշկական խնամքին համար: Եթէ կարեւոր յառաջդիմութիւններ չարձանագրուին այս մարզին մէջ, 1970ին վեց միլիոնի պիտի հասնի այս կարգի հիւանդներուն թիւը :

ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակը, Ծթիվընսը յայտարարեց, որ Միացեալ Շուկան ու եւրոպական քաղաքական միաւորման մը հեռանկարը «երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Եւրոպայի մէջ պաշտպանողական դիրքի մէջ դրին համայնավար խմբակը», որ ցարդ իւրացուցած էր նախայարձակ ըլլալու մենաշնորհը :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ, Խրուշչեւ կը կրկնէ, որ Խ. Միութիւնը ոչ մէկ նպատակ ունի Մ. Նահանգներու դէմ պատերազմ յայտարարելու. «Չենք ուզեր Ամերիկացիներուն վրայ ռումբեր տեղացնել: Ամէն ոք իր երկրին մէջ թող իր հասկցած ձեւով ապրի: Մենք չենք աճապարեր: Բայց համոզուած ենք, թէ պիտի գայ օրը, երբ կարմիր դրօշը պիտի ծածանի Մ. Նահանգներուն վրայ: Մենք չէ, որ պիտի բարձրացնենք զայն, այլ՝ Ամերիկայի բանուոր դասակարգը, որուն յաջողութիւն կը մաղթենք »:

ՍՊԱՆԱՅԻ կղերական մը ութ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ՝ վերջին գործադուլներուն ատեն համայնավարական գործունէութեան ամբաստանութեամբ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Քորէա հարաւային Քորէայի առաջարկեց ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքել :

ԱՆԹՈՒԱՆ ՓԻՆԷ յայտարարեց, որ եթէ այս կամ այն պատճառով հանրապետութեան նախագահի աթոռը թափուր մնայ, Ծերակոյտին նախագահը պէտք է քանի մը ժամուան մէջ լուծում մը գտնէ : Այդպիսի պարագայի մը, «ես տրամադրելի եմ» ըսաւ Փինէ :

ՄԻՇԷԼ ՏԸՊՐԷ ճառ մը խօսեցաւ անգլեւ– ամերիկեան մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: Կ'ուզէ որ հանրապետութեան նախագահին իրաւասութիւնները աւելի եւս ընդարձակուին :

ԿԻՆԷԻ մէջ բացուեցաւ ապազինման համագումար մը, որուն աշխատանքներուն կը մասնակցին Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն եկած երկու հարիւր պատգամաւորներ: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, Ու Թան, յաջողութիւն մաղթող ուղերձ մը ղրկած է Ն'Քրումայի: Համագումարը պիտի տեւէ շաբաթ մը եւ առաջադրած է պատրաստել «առանց ռումբի աշխարհ մը ունենալու» ծրագիր մը:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ յեղափոխութեան տասներորդ տարեդարձին առթիւ, նախագահ Նասր որոշած է այցելել ԱՄՀի բոլոր նահանգները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարաց խորհուրդը, Հինգշաբթի օրուան իր նիստին մէջ քննեց Ալժերիոյ մէջ դէպքերու ստացած նոր ընթացքը, Մ. Նահանգներու Արտ. նախարարին հետ կատարուած տեսակցութեանց արդիւնքը, 1963ի պիւտճէին ընդհանուր գիծերը եւ ընկերային պահանջները :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասնող օդանաւները, այսօրուընէ սկսեալ Պուրժէ էջք պիտի կատարեն փոխանակ՝ Օրլիի :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Վերաքննիչ Ատեանը օրինականացուց վերջին ընտրութիւնները չեղեալ նկատող նախագահական որոշումը :

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկու եկեղեցիներու միջեւ մերձեցման աշխատանք կը տանի նաեւ Անկլիքան եկեղեցին: Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը այցելեց Հռոմ: Անկլիքան եկեղեցականներ զոհունակութիւն յայտնեցին, երբ Պապը Կարտինալ Պէան քարտուղար նշանակեց քրիստոնեաներու միութեան համար գումարուելիք ժողովին: Տոքթ. Ֆիշըր յայտարարեց, թէ ամէն օժանդակութիւն պիտի տար Կարտինալին աշխատանքին եւ իրազեկ պիտի պահէր զինք ոչ – հռովմէական եկեղեցիներու վարդապետութեան, կառավարութեան եւ ծիսակատարութեան մասին:

Առաջին հարցը ընդհանուր ժողովի մը գումարումն է, ո՞վ պիտի նախագահէ ժողովին: Ռընան կ'ըսէր ժամանակին. «Եթէ այսօր Թուրքիա ընդունայն ճիգեր կը կատարէ կազմելու համար ընկերութիւն մը, հիմնուած՝ իրաւունքներու հաւասարութեան վրայ, պատճառն այն է, որ կը պայքարի դարաւոր եւ ճակատագրական սկզբունքի մը դէմ: Ժառանգորդ խալիֆաներու, այսինքն փոխանորդ մարգարէի, սուլթանը չի կրնար նախագահել խառն պետութեան մը, ուր հաւատացեալ եւ անհաւատ միեւնոյն իրաւունքները պիտի ունենան, ինչպէս որ Պապը չի կրնար՝ եթէ իր հպատակներուն կէսը հրեայ, կէսը բողոքական ըլլային՝ մասնակից ընել զիրենք Սաքրէ-Քոլեժին»:

×

Արեւելեան Եկեղեցին կ'ընդունի եօթը գլխաւոր եկեղեցական ժողովներ: Հռոմի համար արեւելեան եկեղեցին բաժնուած է: Օրթոտոքսներու համար «Հռոմի պատրիարքութիւնը հեռացած է օրթոտոքս հին բունէն»: Լատիներէնը արեւմտեան եկեղեցիի, յունարէնը արեւելեանին պաշտօնական լեզուներ կը դառնան:

Նիկիոյ Ժողովը Յովհաննէս Աւետարանիչի խօսքէն վերցնելով՝ Հաւատամքի մէջ դրած էր «բխումն ի հօրէ»: Սպանիոյ Թոլետօ քաղաքին մէջ գումարուած ժողովը հետեւելով Օգոստինոսի բանաձեւին՝ կ'աւելցնէ. «Որդիէն ալ» եւ բանաձեւը կ'ըլլայ «բխումն ի Հօրէ եւ յՈրդւոյ»: Արեւելեան եկեղեցականները կը մերժեն միակողմանի ստորադասել Հոգիին անձը Որդիին անձին, երկուքն ալ կը բխին Հօրմէն, միակ աղբիւր աստուածութեան:

Արեւմտ. կայսրերը ամբաստանեցին օրթոտոքսները, թէ կրճատած են Հաւատամքը: 1014ին Հենրիկոս կը պահանջէ Բ. Պապէն աւելցնել «յՈրդւոյ» բառը: Լիոնի ժողովին մէջ 1274ին վերջնապէս կ'ընդունուի Թոլետոյի ժողովին բանաձեւը: Փոտ, մէկ օրուան մէջ աշխարհական վիճակէն պատրիարքութեան աստիճան ստացած, կը մերժէ Հռոմի նախաթոռութիւնը, դաւանական յաւելումը: Առաջին բաժանումը տեղի կ'ունենայ, պայքարը կը զօրանայ, վերջնական բաժանումը տեղի կ'ունենայ 15 Յուլիս 1054ին Կերուլարիոս պատրիարքի կողմէ: Լեւոն Թ.ի պատուիրակները նզոված էին պատրիարքը, Սինոդն ալ կը նզովէ Լատինները: Պատրիարքը մեծ ազդեցութիւն ունի զանգուածին եւ եկեղեցականութեան վրայ: Կը մտածէ նոյն պատուիրակները ետ կանչել՝ պատժելու համար: Կայսրը համաձայն չէ, պատրիարքը կը սպառնայ ըմբոստութիւն յարուցանել: Միքայէլ գահընկէց կ'ըլլայ, Իսահակ Կոմենոս կայսր կը հռչակուի (1057):

×

Արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցիները հետզհետէ կը հարստանան հաւատացեալներու նուէրներով: Արեւմտեան ժողովուրդները կը ճանչնան Հռոմի եպիսկոպոսին հեղինակութիւնը: Արեւելեանները Պոլսոյ Պատրիարքին կուտան «Տիեզերական» տիտղոսը: Արեւմուտք կը բաժնուի պետութեանց, Արեւելք կը մնայ կայսերական իշխանութեան տակ: Քաղաքական իշխանութիւնը կ'ապահովէ պատրիարքին տիեզերականութիւնը:

Լոմպարտացիներ կ'արշաւեն Իտալիա, կը գրաւեն Ռաւէննայի դքսութիւնը, որ կը պատկանի Բիւզանդիոնի եւ կը քալեն Հռոմի վրայ: Ստեփաննոս Բ. Պապը կը դիմէ Պեպինոս Կարճին, որուն թագաւորութեան օրինաւորութիւնը կը ճանչնայ 754ին: Կարճը կը գրաւէ Ռաւէննան եւ փոխանակ արեւելեան կայսեր վերադարձնելու, կը յանձնէ Պապին իշխանութեան (756): Պապը տէր կ'ըլլայ Հռոմի եւ Ռաւէննայի դքսութեան, կը միացնէ հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանութիւնները եւ կը ստանայ բացառիկ դիրք մը: Եւրոպայի եւ եկեղեցական պատմութեան ամէնէն կարեւոր դէպքերէն մէկն է Պապին դիմումը Կարճին: Կը կազմուի Ֆրանսայի եւ պապութեան զինակցութիւնը, Պապը կ'ըլլայ աշխարհիկ վեհապետ, կրօնապետ եւ թագաւոր, եւ Հռոմի ու Բիւզանդիոնի միջեւ կը բացուի խրամատ մը: Բաժանումը պիտի ըլլայ երեք հարիւր տարի ետք գերագահութեան եւ դաւանանքի հարցերով, 1050ին բուռն պայքարը պիտի սկսի եւ հերձուածը պիտի կատարուի նզովքներով:

×

Արեւմտեան եկեղեցին ռամկավար է եւ ազնուապետական: Համեստ խաւերէ եկող եկեղեցական մը կրնայ բարձրանալ Հռոմի Աթոռին վրայ, բայց ընտրութիւնը կը կատարուի կարտինալներէն: Արեւելեան եկեղեցին կ'ընդունի աշխարհականներու մասնակցութիւնը ընտրութեան եւ մատակարարութեան: Օրթոտոքս պատրիարքները կը գործեն Սինոդով: Կիպրիանոս կը գրէր թէ եպիսկոպոսը իր պաշտօնը կը կատարէ «եկեղեցական խորհուրդով եւ ժողովուրդին հաւանութեամբ» (նամակ 14): Երկու եկեղեցիներն ալ հաւատարիմ կը մնան Նիկիոյ ժողովին որոշման՝ երեք եպիսկոպոսով եպիսկոպոս ձեռնադրութեան կանոնին: Վկայութիւնը պիտի տրուի խառն ժողովէ մը Արեւելեան եկեղեցիին մէջ: Կայ ընտրական իրաւունք մը եւ ձեռնադրութեան կրօնական իրաւունք մը վերապահուած եկեղեցականութեան:

Էքիւմենիք ժողովները պիտի ջանան հաշտեցնել զանազան տարբերութիւնները եւ կարելի մերձեցում մը առաջացնել եկեղեցիներու միջեւ: Բայց ի՞նչ պիտի մտածեն հաւատացեալները, որոնք մերձեցումի չեն սպասեր, մէկ եկեղեցիէն միւսը կ'անցնին՝ երբեմն համոզումով, երբեմն անձնական հաշիւներով:

×

Արեւելեան թէ արեւմտեան եկեղեցիները կարեւոր հարց մը ունին լուծելի՝ եկեղեցականներ պատրաստելու հարցը: Դէպքերը նուազեցուցին արեւելեան եկեղեցականներու թիւը եւ կրօնական դպրոցները աշակերտներ չունին: Արեւմուտքի մէջ հաւատացեալներու թիւը կ'աւելնայ, հովիւներուն թիւը համեմատաբար չաւելնար, նոյնիսկ կը նուազի, ընծայարանները դժուարութեամբ թեկնածուներ կը գտնեն: Նուիրապետութիւնը մտահոգ է ընծայարաններու աշակերտութեան նօսրացումէն:

Հինգ հարիւր եպիսկոպոսներ, վարդապետներ հաւաքուած են Հռոմ, կացութեան շուրջ դարմաններ գտնելու համար: Պատճառները բազմազան են: Կեանքի պայմանները փոխուած են, զոհողութեան եւ զրկումի ասպարէզն է եկեղեցական ասպարէզը: Երկիրներ կան, ուր եկեղեցականներու թիւը նուազած է 250 հոգի, մինչդեռ ժողովուրդը աճած է վեց միլիոն: Լատին Ամերիկայի մէջ կացութիւնը ողբերգական է: Հինգ տարուան մէջ ժողովուրդը աճած է երեսուն միլիոն, պէտք ունի շուրջ երեսուն հազար քահանայի:

Եկեղեցական ժողովը յայտնած է, որ եկեղեցին չուզեր զոհել որակը թիւին: Այդ պարագային խնդիրը աւելի կը դժուարանայ, եւ սակայն դիտութեան յառաջդիմութեամբ, կրթութեան ծաւալումով, որակաւոր եկեղեցականներ անհրաժեշտ են եկեղեցականութեան վարկը բարձր պահելու համար: Իսկական կոչումի տէր անհատներ միայն պիտի ընդգրկեն եկեղեցական ասպարէզը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԽՕՍԱԿՑԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրական խօսքը առաջին օրէն իսկ կը սկսի բաժնուիլ բանաւոր խօսքէն իր մշակման եղանակով: Կ'ընտրուին բառերը եւ դարձուածքները, շարադասութիւնը կ'ենթարկուի կարգ ու կանոնի, կը ճշդուին համաձայնութիւնը եւ խնդրառութիւնը, կը մշակուին շարադրութեան ձեւերը եւայլն: Իսկ բանաւոր խօսքը, չունենալով այս միջոցները, կը զարգանայ տարերային ձեւով եւ բնական ուղիներով:

Երբ գրական լեզուն կը մշակուի նաեւ ճարտասանութեան եւ խրթնաբանութեան յատուկ կանոններով, ապա բանաւոր խօսքին եւ գրական խօսքին միջեւ կը գոյանայ անդունդ մը:

Բոլոր հին գրաւոր լեզուներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ թէ ժողովուրդը եւ թէ գրագէտ դասը իւրայատուկ ձեւով վերաբերած են գրին եւ անով արտայայտուող խօսքին հանդէպ: Բարդը, հանելուկի ձեւը, անհասկնալին խորհրդաւոր հմայք մը ձեռք ձգած են, դարձած են գովասանքի եւ փառքի առարկայ, իսկ պարզը, հասկնալին արհամարհուած է, յարդանքի եւ ուշադրութեան չէ արժանացած: Այդ պատճառով ալ ամէն գրիչ վերցնող կ'աշխատէր որքան կրնար բարդ եւ անհասկնալի գրել:

Կիրակոս անունով Յոյն մը կը փափաքի լսել ԺԱ. դարու նշանաւոր գիտնական Գրիգոր Մագիստրոսի դասախօսութիւնները: Երբ ներկայ կ'ըլլայ, կը հիասթափի, որովհետեւ Մագիստրոս պարզ եւ հասարակ ձեւով կը խօսէր: Այս հիասթափութեան իբրեւ պատասխան, Մագիստրոս կը գրէ իր ծանօթ «Գամագտականը», որուն որեւէ մէկ բառը մինչեւ Նորայր Բիւզանդացի ոչ ոք կրցած էր հասկնալ: Իսկ այս վերջինն ալ կրցաւ միայն մէկ մասը մեկնաբանել:

Մեսրոպ եւ իր ընկերները կը գրէին ու կը թարգմանէին պարզ եւ յստակ հայերէնով, սկզբունք ունենալով ամէն գրուածք հասկնալի դարձնել ժողովուրդին: Յետագային սակայն, գրագէտները մերժեցին այս դեղեցիկ սկզբունքը եւ որդեգրեցին յունական խրթնաբանութիւնը: Այս ալ ըսենք, թէ Մեսրոպ եւ իր ընկերները ոճին պարզութեան եւ յստակութեան հետ կը հոգային նաեւ խօսքին գեղարուեստական մասը: Անոնց ոճը յստակ եւ պարզ ըլլալով հանդերձ, կը փայլէր հոմանիշներու առատութեամբ, խնդրառութիւններու բազմազանութեամբ, բարեհնչութեամբ եւ կշռոյթով:

Խրթնաբանութեան այս հմայքը մեր գրաւոր լեզուին վրայ իշխեց ամբողջ 15 դար, այսինքն՝ մինչեւ ԺԹ. դար, երբ մէջտեղ եկաւ ժողովրդական ըլլալու ըսկզբունքը եւ ծաղրանքի ենթարկուեցան խրթին ոճերը: Այսուհանդերձ, հարկ է դիտել տալ թէ՝ խրթնաբանութեան շրջանին իսկ երեւան եկան պարզախօսութեամբ գրուած գիրքեր, սակայն, անուշադրութեան ենթարկուելով ոչնչացան, առանց հետք մը ձգելու:

Փաստ պէտք է նկատել նաեւ այն, որ խրթնաբանութեան շրջանին պայքարողներ եղած են պարզախօսութեան համար: Արդարեւ, Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են զանազան տիպի դպրոցներ, համալսարան, միաբանութիւններ, պաշտպանուած են աւարտաճառեր, տեղի ունեցած են գիտական վիճաբանութիւններ եւայլն: Այս ընդհանուր մշակութային միջավայրին մէջ անկարելի էր, որ այդ երկու իրերամերժ սկզբունքները իրարու դէմ չելլէին: Խրթնաբանութեան տեսակէտը ձեւակերպած է Ժ. դարու պատմաբան Յովհաննէս Դրասխանակերտցի: Շապուհ Բագրատունիի մասին գրած է. — «Զի թէպէտ ստուգութիւն սահմանական բանի բացատրութեան եւ զբոլորովին բաժանումն ապացուցից ոչ կարացեալ ըստ քերթողական հրահանգացն համառօտաբար ընձեռել, սակայն ըստ իւրումն ժամանակի ընտանի գոլով նորա զրուցացն ամենայնի՝ գեղջուկ բանիւ բաւական քեզ տայ պատճառս տեղեկութեան»: Բագրատունիի գիրքը գրուած էր այդ օրուան խօսակցական հա-

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Բայց, մեր առաքելութեան ամէնէն ծանր գործը կը կայանար հոն, որ մենք պէտք էր խորհրդային կառավարութեան կարծիքը իմանայինք Եուկոսլաւ Ազգային Կոմիտէն իբրեւ վաւերական կառավարութիւն մը ճանչցուելուն առընչութեամբ եւ պէտք էր ձեռք բերէինք անոնցմէ խոստումը՝ թէ իրենց ազդեցութիւնը պիտի բանեցնէին արեւմտեան դաշնակիցներուն մօտ, նոյն հարցին վերաբերմամբ:

Այս բոլոր պարտականութիւններէն զատ, Թիթօ, մեկնումիս պահուն, յանձնարարեց ինծի Տիմիթրովի կամ Սթալինի միջոցաւ — եթէ այս վերջնոյն հետ տեսակցութիւն ունենայի — տեղեկանալ թէ մեր կուսակցութեան աշխատանքը քննադատութեանց ենթակայ եղա՞ծ է Մոսկուայի մէջ: Այս յանձնարարութիւնը պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր, որովհետեւ, Թիթօ իր խորքին մէջ համոզուած էր որ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութիւնը յաջողութեամբ անցուցած էր այդ քննութիւնը՝ իր անդրանիկին առջեւ ...:

×

Ամբողջ էութեամբս կը սարսռայի, երբ կը մտածէի թէ շուտով պիտի դտնուիմ Խորհ. Միութեան մէջ, այն երկիրը՝ որ պատմութեան մէջ առաջինը եղաւ — այդպէս կը հաւատայի երկաթեայ հաւատքով մը — որ նպատակ մը տուաւ տեսլապաշտ երազողներու, պատերազմողներու վճռականութեան եւ մարտիրոսներու չարչարանքներուն: Որովհետեւ, ես ալ, երկար ժամանակ չարչարուած էի բանտերու մէջ, ես ալ ատած էի, ես ալ ուրիշներու արիւնն էի թափած, առանց նոյնիսկ խնայելու իմ հարազատ եղբայրներս ...

Մոսկուան տխուր էր եւ մռայլ ...

Սակայն ինչ կարեւորութիւն կարելի է ընծայել այդ տպաւորութեան երբ բազդատենք զայն այն ընդունելութեան հետ զոր պատրաստած էին մեզի համար:

... Կէսօրէ ետք ժամը հինգի մօտերն էր, եւ նոր էի վերջացուցած դասախօսութիւնս՝ Համասլաւական Կոմիտէին առջեւ: Սկսած էի պատասխանել կարգ մը հարցումներու երբ յանկարծ մէկը ականջիս փսփսաց թէ պէտք էր վերջացնէի անմիջապէս, վասնզի կարեւոր եւ ստիպողական խնդիր մը կը սպասէր ինծի: Խնդրեցի ներկաներէն ներողամիտ ըլլալ — կամ ուրիշ մը իմ կողմէս խնդրեց այդ ներողութիւնը, լաւ չեմ յիշեր — եւ ակնթարթի մը մէջ ինքզինքս գտայ փողոցը: Հոն, մեզ հրեցին՝ Զօր. Թերզիչն ու զիս, տարօրինակ ինքնաշարժի մը մէջ: Աւելի ետքը, երբ վարիչը քշեց կառքը, ապահովութեան սպասարկութեան գնդապետ մը, որ բնաւ տեսած չէինք, յայտնեց մեզի թէ՝ պիտի ընդունուէինք Ժողէֆ Վեսարիոնովիչ Սթալինէն ...

Մեզի ուրիշ բան չէր մնար այլ միայն պահել մեր պաղարիւնը եւ մտիկ ընել գնդապետը, կարելի եղածին չափ նուազ հարցումներ ուղղելով անոր.

Այսուհանդերձ, սակայն, չէի յաջողեր զսպել ջցայնութիւնս: Ատիկա կը բխէր ներսէս: Գիտակից էի իմ դալկութեանս եւ զուարթագին իրարանցումիս, որ միեւնոյն ժամանակ զիս կը մղէր տարօրինակ մտահգութեան մը ...

Ժամանակ չունեցայ ինքզինքիս գալու, որովհետեւ կառքը շուտով հասաւ Կրեմլինի երկաթափեղկերուն առջեւ: Այդտեղ, երկրորդ սպայ մը մեզ ընդունեցաւ եւ մեր կառքը սկսաւ յառաջանալ, անցնելով յաջորդական բակերէ՝ վերին աստիճան սառն ու մաքուր, ուր ոչինչ կար ապրող՝ բացի մէկ քանի փոքրիկ ծառերէ:

(2 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՌԱՋԱՆՑԻՆ

ՊԵՏՔ

ՂՈՂՈՏԿԱ ՀԱՐՍԸ

ՊՍԱՆ ՆԱՋԱՐԸ

Օ՜, ես ինչ եմ ասում. ինչո՞ւ եմ ես ինձ մեղադրում, որ ես ինձ մի ուրիշ, ավելի լավ ընտրություն եմ արել։ Ես ինչո՞ւ եմ ինձ մեղադրում, որ ես ինձ համար ամենալավ ընտրությունն եմ արել։ Ես ինչո՞ւ եմ ինձ մեղադրում, որ ես ինձ համար ամենալավ ընտրությունն եմ արել, ինչո՞ւ եմ ես ինձ մեղադրում, որ ես ինձ համար ամենալավ ընտրությունն եմ արել։ Ես ինչո՞ւ եմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, ժամը 11ին, Փարիզի Ս· Ցողհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի , նախապահութեամբ Սերովբէ Եպս· Մա – ճուկեանի՝

Հ· Բ· Ը· Միութեան հիմնադիր եւ ապ– գային բարերար

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

ՆՈՒՊԱՐ ընտանիքի հանգուցեալ ան – դամներուն եւ բարերար ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐ– ԿՈՍԵԱՆԻ համար :

Կը հրաւիրուին այս մեծ բարերարնե – րուն յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Եղբայրեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Լօքմակէօղեան կը ծա – նուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստ– եան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս· Ցողհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ մօր՝ Վերգինէ Զիլինկիրեանի, զրոյ՝ Պէաթրիսի եւ եղբօր՝ Պերճ Զի – լինկիրեանի մահուան տարելիցներուն առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յի – շատակը յարգողները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս· Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիին հիմ– նած Հայերէնի Դասընթացքին Տարեվեր– ջի Հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Շա – բաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 21ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, 88, Րիւ տ'Օպսները, խը– նամուած յայտագիրով : Բացման խօսք , խմբերգներ, Արտասանութիւններ , կեն– դանի պատկերներ, Անակնկալներ, ղե – կավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս· Թորոսեանի : Երգերուն եւ պարերուն դաշնակով կ'ընկերակցի Օր· Աղրինէ Մանուկեան : Կը ներկայացուին երկու Թատերախաղեր եւ Ծաղիկներու Պարը , աշակերտներուն կողմէ : Կը խնդրուի ճշ– դապահ ըլլալ : Մուտքի տոմսերը ապա – հովել Պ· Զարմայր Ալիքսանեանէ, 18 , Րիւ տ'Էֆս :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդ· Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւ – ղի , հովանաւորութեամբ Կեդր· վար – չութեան :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պառ Պէլվէ– ռէրի մէջ, Սէնթ Անտրէ :

Հանդիսավայր երթալու համար փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան :

Ժամը 9էն մինչեւ կէսօր , Պրիճի եւ պուլի մրցումներ :

Կը ներկայացուին՝ երկու գաւեշտներ, «ՁՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ», «ԵՐԿՈՒ ՀՈՒԼԵ– ՐԸ», Հայկ· եւ Կովկասեան պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված , զով ըմպելիներ մատչելի դիներով :

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն կը փնտռեն Սաղաթէլեան Սօս· ծնած՝ 1914ին· հօր անուն՝ Գէորգ : Իմացնել Պ· Ս· Պէրպէրեանի,

7 Côte Durand, Romans (Drôme)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 24 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 4ԻՆ

Ուսումնական տարեվերջի մրցա – նակարաչխութեան եւ փակման հան– դէս՝ վարժարանի «Մ· Պէշիկթաչ– լեան – Գ· Մ· Ալէմշահ» թատե – րասրահին մէջ :

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ
ԾՈՎԱԿԱԼ Փ· ՕՐԹՈՒԼԻ

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասա – րակութիւնը :

Ռիւ Թրուայոն 26, մեթրօ՝
Փոն–տը–Սեր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաչխութեան ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ կիրակի , Յունիս 24, Հաստատութեան մէջ՝ ժամը 15ին : Ժամը 16–22 Դաչտահանդէս :

Երգ, նուագ, պար, հաճելի անակնկալ– ներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 Ն·Ֆ· :

Հաղորդ· Միջոցներ·— Էկլիզ տը Փան– թէն՝ առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամա – վերջին հանդէսը Յունիս 24ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ

Մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները , կազմակերպութեանց ներկայացուցիչնե – րը եւ բոլոր փափաքողները տարեվերջի քննութեանց, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12 , դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեն տղաքը :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի՝ Տօն Կաթուղիկէ Ս· Էջ – միածնի· Հանդիսաւոր Ս· Պատարագ կը մատուցուի :

Հ· Յ· Դ·

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ·— Հ· Յ· Դ· Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս եր– կուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հա– ւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար– տաւորիչ է :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Մ· Ը· Մ·ի ընդհ· ժո– ղովը այս կիրակի, ժամը 9·30ին, Պառ տիւ Կլոպ, Պուլըվար տ'Աքէն :

Հրաւիրագիր չստացողներէն կը խնդ – րուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՎԱՐՁՈՒ Է

ԿԱՓ : Յուլիս ամսուան համար տրա – մադրելի սենեակ եւ խոհանոց մը, ամէն յարմարութիւններով՝ բաղնիք, տաք ջուր, կաղ, եւայլն ... : Ուղղակի դիմել՝

Mme Margossian, «Villa Esther»
LE ROCHASSON, GAP (H Alpes)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ· Ց· Դ· Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր ոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժո– ղովի կը հրաւիրէ Մարսիլիոյ շրջանի բո լոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն , ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ :

Ներկայ կ'ըլլայ ԸՆԿԵՐ Ե· ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ :

ԹԻԱԹՐԸ ՄԻՒՆԻՍԻՓԱԼ ՏԸ ՎԱԼԱՆՍ

Այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Մեներգ, խմբերգ եւ պար

Նախաձեռնութեամբ եւ ի նպաստ վա – լանսի Հայոց եկեղեցիին :

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին·— Լիոնի Հայ Մշակ· Մի – ութեան երգչախումբը : Մարի Սահակ – եան եւ Ժաք Ցովհաննէսեան (պար) : Անժել Կարապետեան (երգ) : Ալէքս Սի – րանոսեան (դաշնակ), Մկրտիչ Պօղոս – եան (երգ) :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷՔԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· «Ածտոք» Ենթակոմիտէի :

Այս կիրակի, ժամը 16ին, Սալ տէ Նը– միւնօ, Ռիւ Քիւնեօ (Շաթօքէօյի կայա– րանին մօտ) :

Կը խօսի՝ Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր , մասնակցութեամբ կեդր· Ֆրանսալի նոր Սերունդի խումբերուն : Հայկական պա – րեր, երգ, արտասանութիւն եւ ուրիշ անակնկալներ :

Հանդիսէն ետք՝ խնջոյք :

Մուտքը ազատ է :

ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՒՅՏ

ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

23 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն , ժամը 20էն կէս գիշեր
կազմակերպուած

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկնանց Օժանդակ մասնախումբին եւ Երիտ· Ակումբին կողմէ

Տեղի կ'ունենան ՆՈՒԱԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ըմպելի եւ Տիկնանց կողմէ պատրաստած պաղ նախընթրիք

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԾԱՂՈՒՑ Մուտք եւ պիւֆէ 20 Ն· Ֆ·

Մեկնում Փոն տ'Ալմայէն, Սէնի աջ եղերքը, Պաթօ Մուշերու տեղէն՝ ժամը 21ին, Լա Կալիօթ չոգենաւով :

ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ՎՐԱՑ ՏՈՄՍԱԿ ՉԻ ԾԱՂՈՒԻՐ

Տեղերը սահմանափակ թուով ըլլալով, կը խնդրուի տոմսակները կանուխէն ապահովել, մինչեւ Յունիս 22ի իրիկունը , հետեւեալ հասցէներուն դիմելով :—

Հ· Բ· Ը· Մ·— 11, Սէուար Ալպոնի , Փարիզ (16), Հեռ· ԹՐՕ· 03–18:

Պ· ՊԱՔԸՐՃԵԱՆ, 35 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ· ՓՐՕ· 07–25 :

Պ· ՀԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ, 24 Րիւ տ'Անկէն, Փարիզ (10), Հեռ· ՓՐՕ· 82–38:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՑԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS -- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար– ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիֆ եւ վինի– լիֆ պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիֆ :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ , սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կեր պասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

GOUSSAINVILLE MOBILIER

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ· Հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն :

Livraison gratuite

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 23 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9335 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5236

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Դպրոցասիրացի մրցանակաբաշխութեան հանդէսն ալ տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, Բէնսիի իր սեփական շէնքին մէջ :

Ութսուներեք տարեկան է այսօր Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը, որ ծնունդ առած է 1879 Մայիս 1ին արեւմտահայ մշակոյթի վառարան Պոլսոյ մէջ, հայկական վերածնունդի օրերուն :

Հայ կնոջ կողմէ հիմնուած այս կազմակերպութեան նպատակն էր վարժուհիներ պատրաստել մայրաքաղաքի եւ դաւառի հայկական վարժարաններուն համար եւ դաստիարակել կարօտ հայ աղջիկներ :

Դպրոցասիրացը լիովին արդարացուցած է իր նպատակը : Ամբողջ 43 տարի կանգուն պահած է Պոլսոյ մէջ իր գիշերօթիկ վարժարանը, ուր կրթուած են հազարաւոր Հայուհիներ, մեծ մասամբ դաւառէն : Շատեր կրթական գործին նուիրուած են հայկական վարժարաններու մէջ, ուրիշներ դարձած են ընտանիքի պատուական մայրեր, հայրենասիրական ոգի ներշնչելով իրենց զաւակներուն :

Առաջին քառասնամեակը կարելի է նկատել իր ոսկեդարը :

1914 – 18ի համաշխարհային պատերազմը իր մեծ եղեռնով պիտի խանգարէր իր գործունէութիւնը : Սակայն նոյնիսկ այդ սեւ օրերուն բազմաթիւ որբ աղջիկներ պատսպարուեցան իր յարկին տակ :

1922 Սեպտեմբերի Իզմիրեան աղէտը շատերուն պէս Դպրոցասէրն ալ դաղթական պիտի դարձնէր : Տեսչութիւն եւ ուսուցչական կազմ Պոլսէն հեռացան 1922ի աշնան 90 աշակերտուհիներով եւ հաստատուեցան Սելանիկ :

Երկու տարի միայն մնացին այնտեղ : 1924 Հոկտեմբերին փոխադրուեցան Մարսէյլ :

Մարսիլիոյ մէջ Դպրոցասիրացը ունեցաւ 180 աշակերտուհիներ, գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ. տեսակ մը որբանոց-արհեստանոց, ուսուցչական զօրաւոր կազմով մը :

Հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցները չորս տարի միայն իրենց մէջ ունեցան Դպրոցասիրացի վարժարանը, որ 1928ին փոխադրուեցաւ Փարիզ :

Տեսչուհի Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեանի զօրաւոր կամքին ու յամառ ճիգերուն շատ բան կը պարտի Դպրոցասիրացը՝ վարժարանի յարատեւութիւնը ապահովելու համար :

Երկրորդ աշխարհամարտը կրկին խանգարեց վարժարանի բնականոն գործունէութիւնը : Հասոյթի աղբիւրները պակսեցան : Նուազագոյնին իջաւ նաեւ թիւը աշակերտուհիներուն, որոնք Բէնսիի թաղային վարժարանը յաճախելով մէկտեղ ձեռագործ կը բանէին, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար :

Աղատագրութենէն վերջ, 1946ին վերակազմուեցաւ վարժարանը : Այդ թուականէն ի վեր աստիճանական զարգացում կ'արձանագրէ անիկա :

Բարձրացած է դպրոցին ուսումնական մակարդակը, շնորհիւ համալսարանական տեսչուհիին եւ մասնագէտ կարող ուսուցիչներու : Լիսէ դառնալու իրաւունք ձեռք բերած է, սակայն ցարդ կարելի չէ եղած իրականացնել ծրագիրը :

Ինամակալ մարմինը կարելին կ'ընէ ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար եւ կը յուսայ նոր շէնքով մը օժտել դպրոցը : Պէլֆորէն հայրենակից մը վերջերս հինգ միլիոն յատկացուց այս նպատակին : Կը սպասուի, որ ուրիշներ ալ հետեւին այս համեստ բարերարի օրինակին, գործի ձեռնարկելու համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՕՌԱՆԻ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Օռանի «Փիրաթ» ձայնասփիւռը, որ «շատ կարեւոր յայտարարութիւն» մը խոստացած էր Հինգշաբթի գիշերուան համար, յայտնեց, թէ յառաջիկայ օրերուն յետաձգուած է այդ յայտարարութիւնը : Աւելցուց նաեւ, որ ամէն պարագայի, Ալժէի համաձայնութեան բոլոր կէտերը կուրօրէն ընդունելու խօսք չի կրնար ըլլալ :

Բայց Ռոշէ Նուարի մէջ տիրող կարծիքը այն է, որ յառաջիկայ շաբթու սկիզբը այս կամ այն ձեւով համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի Օռանի եւրոպացի բնակչութեան, Գաղտնի Բանակին եւ ալժերացի ազգայնականներու ներկայացուցիչներուն միջեւ :

Օռանի բանակցութեանց կը մասնակցին այլազան եւ բաւական մեծ թիւով անձեր, ու այդ պատճառաւ ալ տեսակէտներու զանազանութիւնը շատ աւելի է : Միւս կողմէ, եթէ նկատի ունենանք, որ Ալժէի համաձայնութենէն դժգոհ մընացող քիչ թէ շատ ղեկավար դիրք ունեցող անձերը Օռան անցած են, այն ատեն կարելի կ'ըլլայ հասկնալ, թէ ինչո՞ւ համար չեն կրնար շուտով որոշում մը տալ :

× Միւս կողմէ, ԱՀԱԿի նախագահն ալ, որ իբր թէ յայտարարութիւն մը պիտի ընէր, որոշած է առ այժմ լուռ մնալ :

× Կոնստանդինի մէջ աշխատող կառավարական պաշտօնեաներուն մեծամասնութիւնը, մայր երկիր վերադառնալու դիմում կատարած են :

× Ալժերիոյ մարզպանին դիւանը եւ Առժամեայ Գործադիր մարմինը հաղորդեցին, թէ հանրային ազատութիւնները վերահաստատուած են եւ մամուլի գրաքննութիւնը՝ վերցուած : Վերապահութիւն մը միայն՝ հանրային անդորրութիւնը խանգարող եւ համայնքներուն միջեւ գրգռութիւն ստեղծող յօդուածներու պարագային, պատասխանատու թերթը պիտի գրաւուի :

× Ազգ. Ժողովէն ներս Ալժերիոյ ներկայացուցիչներուն պարագան սկսած է դառնալ վէճի ու մտահոգութեան նիւթ : Արդարեւ, երբ Յուլիս մէկի հանրաքուէով որոշուի Ալժերիոյ անկախութիւնը, ի՞նչ պիտի ըլլայ Ալժերիոյ երեսփոխաններուն իրաւական վիճակը : Ազգ. Ժողովին օրէնքներու յանձնաժողովը կ'ուզէ որ այդ երեսփոխանները շարունակեն իրենց պաշտօնին վրայ մնալ, քանի որ ըստ սահմանադրութեան, երեսփոխան մը ամբողջ ազգին ներկայացուցիչն է :

× Կ'ըսուի թէ Ալժերիոյ երեսփոխանները կ'ուզեն մայր հայրենիքին մէջ ըստեղծել նոր կուսակցութիւն մը՝ «Ալժերիայէն ներգաղթողներու կուսակցութիւն» անունով :

× Ֆրանս. կառավարութիւնը որոշեց, որ Ֆրանսայի մէջ ահաբեկումներ եւ ոճիրներ կատարած Գաղտնի Բանակի Անդամներուն ընդհ. ներում պիտի չշնորհուի :

× Պիտոյի երեսփոխանական անձեռնմխելիութիւնը վերցնելու յանձնախումբը հարցը պիտի քննէ Յունիս 27ին : Ժողովին ներկայ գտնուելու հրաւէր մը ղրկուած է Պիտոյին կամ իր ներկայացուցչին :

ՏԻՆ ՐԸՍՔ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Յայտնի է թէ գերմանեւամերիկեան յարաբերութիւնները վերջերս քիչ մը պաղած էին : Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը, իր այս այցելութեամբ պիտի ջանայ բարելաւել ներքին յարաբերութիւնները : Խօսակցութեանց ներկայ կ'ըլլայ նաեւ խորհրդային հարցերու մասնագէտ Զարլզ Պոհլէն, որ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպան եղած է տարիներով :

Առաւելաբար երկու նիւթի շուրջ տարաձայնութիւն ունին. Պերլին եւ Եւրոպա : Ատընաուրի կառավարութիւնը միշտ ալ կողմնակից եղած է, որ Պերլինի հարցին լուծում մը գտնելու ձգտող ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները կարելի եղածին չափ երկարաձգուին : Մինչ Ուոշինկթընի խորհրդային դեսպանը, Տոպրինին, վերջերս Տին Բըսքի հետ ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին փափաք յայտնած էր, որ հարցը լուծուի մինչեւ յառաջիկայ Սեպտեմբեր :

Ամերիկացիք կը վախնան, որ եթէ ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները արդիւնքի մը չհասնին, Խ. Միութիւնը կրնայ ուղղակի գործունէութեան լծուիլ Պերլինի մէջ :

Իսկ ինչ կը վերաբերի Եւրոպային, Ատընաուրը կողմնակից է Եւրոպայի քաղաքական միաւորման ինչպէս նաեւ՝ Միացեալ Շուկայէն ներս Անգլիոյ մուտքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ անձնապէս հաւաստիքներ տրուած է Մաքմիլընի, թէ Մ. Նահանգներու Պատերազմական նախարար Մաք Նամարայի յայտարարութիւնները չէին ակնարկեր Անգլիոյ : Մաք Նամարա ըսած էր թէ ազգային ու անկախ հիւլէական ուժերու ստեղծումը անցանկալի է : Յայտարարութիւնը մեծ յուզում ստեղծած էր Անգլիոյ մէջ : Լոնտոն հասնելուն պէս, Տին Բըսք յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս մասին, եւ յայտնէ, թէ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ միջեւ բացարձակ համախոհութիւն կը տիրէ հիւլէական գործակցութեան մասին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ բացառիկ կերպով մեծ թիւով զինուորներ եւ օդանաւներ կը կեդրոնացնէ ազգայնական Չինաստանի պատկանող Քէմոյ եւ Մաթսու կղզիներուն դիմացի ծովեզերեայ շրջանին մէջ, կը գրէ «Նիւ Եորք Թայմզ» : Տասներկու տարիէ ի վեր (երբ Չինաստան ալ միջամտեց Քորէայի պատերազմին), այսպիսի կարեւոր զինուորական համախմբում ըրած չէին : Այս երեւոյթը լրջօրէն կը մտահոգէ ամերիկեան քաղաքական շրջանակները, կ'աւելցնէ նոյն թերթը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարական տագնապին առթիւ, հետզհետէ կը շատնան բանակի ղեկավարներու ուղղակի եւ անմիջական միջամտութեան մը մասին շրջան ընող լուրերը, որոնք իրարանցում ըստեղծած են Երեսփ. Ժողովէն ներս : Սպայակոյտին պետը, Զօր. Սունայ, խորհրդակցութիւն մը ունեցած է ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու հրամանատարներուն եւ Առաջին բանակի հրամանատար զօրավարին հետ, որ Պոլիս եկած է : Նախագահ Կիւրսէլ, միւս կողմէ, իր մօտ կանչած է Երեսփ. Ժողովը բաղկացնող չորս կուսակցութեանց ղեկավարները եւ հրահանգած, որ ամէնէն կարճ ժամանակի մէջ տագնապը լուծելու ճարը գտնեն :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Բ. թագաւորն ու կինը օր մը Աթէնք մնալէ ետք, անհատական բնոյթ կրող շրջապտոյտի մը մեկնած են դէպի Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները :

ՊԵԼԺԻՈՅ վարչապետը, Թէօ Լըֆէվր, Վիէննա հասած է, մասնակցելու համար Դեմոկրատ Քրիստոնեայ միջազգային Միութեան տասնըվեցերորդ համագումարին, որ պիտի տեւէ երեք օր :

ՍՊԱՆԻՈՅ ընդդիմադիրներուն պետը, Կիլ Բոպլէս մեղայագիր մը զրկած է Ֆրանքոյի, բացատրելով թէ ինչո՞ւ մասնակցեցաւ Միւնիխի ժողովին : Առանց զղչումի այս գրութեան, Բոպլէս կա՛մ պիտի բանտարկուէր եւ կա՛մ պէտք է հեռանար երկրէն :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ «Տի Վելթ» թերթին համաձայն, Զօր. տը Կոլ Ատընաուրի պիտի ներկայացնէ Ֆրանսեւգերմանական զինուորական գործակցութեան մը ընդհանուր ծրագիրը : Երկու բանակներու գործակցութիւն մը, որուն իրագործման համար մնայուն կոմիտէ մը պիտի կազմուի :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ 72 դատաւորներ, որոնք հիթլերական վարչակարգին գործակցած էին, հրաւիրուած են «կամաւոր» կերպով հեռանալ իրենց պաշտօններէն՝ մինչեւ Յունիս 30 : Այլապէս՝ մասնաւորաբար ստեղծուած քննիչ յանձնախումբի մը որոշումներուն համաձայն, պիտի հեռացուին իրենց պաշտօններէն :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հանրապետական կուսակցութեան ազգային կոմիտէն խստօրէն քննադատեց Քենըտիի արտաքին քաղաքականութեան մէջ մտցուած կարեւոր փոփոխութիւնները, «որոնք համայնավար տարածման առջեւ ամերիկեան նոր ընկրկումի մը» պիտի յանգին ի վերջոյ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մետաղագործական բանուորները, մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար հոգի, գործադուլ պիտի ընեն Յունիս 26էն 28 :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովը վաւերացուց Զորրորդ Ծրագրի օրինագիծը, որ 1963ի համար առաւելաբար կը նախատեսէ «թերաճ» նահանգներու տնտեսական զարգացումն ու Ռոն եւ Հռենոս գետերը իրարու միացնող ծրագիր մը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երիտասարդ տղայ մը երկրորդ աշխարհամարտին Գերմանիա պարտադիր ծառայութեան երթալ մերժած ըլլալուն համար Պիւխընվալտ բանտարկուած էր : Երբ ռուսական բանակները հասան, յարմար չդատեցին զինքը Ֆրանսա ուղարկել, ու այդ թուականէն ի վեր Արեւելեան Պերլին կը գտնուէր : Արդ, վօփոյի մը մեղսակցութեամբ յաջողած է անցնիլ Արեւմտեան Պերլին ու այսքան տարիներ վերջ պիտի կարենայ վերադառնալ Ֆրանսա :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը մէկ միլիոն մառքի արժողութեամբ սննդանիւթ նուիրած է Ալժերիայէն ներգաղթողներուն :

ՓԱՐԻԶԻ Քաղաքապետական Խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ Փիէռ Քրիսթիան Թէթինժէ :

ՍԷՆ – ՓՈԼ ՏԸ ԼԷՈՆԻ մէջ կը շարունակուի «կանկառի պատերազմ»ը : Այս անգամ ալ՝ կանկառ բեռցնող աշխատաւորները գործադուլ կ'ընեն՝ իրենց ընկերներէն մէկ քանիին դէմ կատարուած բռնութեանց դէմ բողոքելու համար :

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ նախարարը, Փիզանի, եւ հողամշակութեան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները « կլոր սեղան»ի մը շուրջ հաւաքուած են՝ Փիզանիի առաջարկելիք նոր օրինագիծը քննելու համար :

ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ մալկաշ տասնըվեց երկիրներու եւ եւրոպական «վեց»երու ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիսի սկիզբը Պրիւսէլի մէջ : Ափրիկէցիները կը պահանջէին 1700 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը : Բայց այդ թիւը կրնայ զեղչուիլ :

ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդը կը շարունակէ քննել Քաշմիրի հարցը : Հնդկաստան եւ Փաքիստան կը մերժեն համաձայնութեան գալ :

ԱՄԲԵՐԴ

Ա.

Տիգրան Բ.ի փայլուն, բայց կարճատեւ թագաւորութեան կործանումէն ետք հայկական հողերը պատերազմական անվերջ գործողութիւններու թատերաբեմ դարձան նախ Հռոմի եւ Պարթեւաստանի, իսկ ապա Հռոմի, Բիւզանդիոնի եւ Սասանեան Պարսկաստանի միջեւ : Հայաստան մերթ մասնակից կը դառնար անոնց արիւնալի ընդհարումներուն ու մերթ՝ զոհ իր զօրաւոր դրացիներուն նուաճողական քաղաքականութեան, որոնք երկու անգամ իրարու մէջ բաժնեցին հայկական հողերը եւ վերջի վերջոյ ջնջեցին հայ թագաւորներու իշխանութիւնը: Միեւնոյն ատեն կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի կ՝ունենային երկրին մէջ: Հայ արշակունիներու հարըստութեան օրով վերջնականապէս ձեւաւորուեցան աւատապետական յարաբերութիւնները : Զանազան իշխանական տոհմերու ձեռքը անցան ոչ միայն մեծ տարածութեամբ հողեր, այլեւ ամբողջ շրջաններ եւ մարզեր, որոնց բնակիչները ամբողջովին ենթակայ էին անոնց : Երկրին մէջ յառաջ եկան ժառանգական տոհմային իշխանութիւններ, որոնք կը կոչուէին նախարարութիւններ :

Նոր կարգ ու սարքը կը հաստատուէր բարդ պայմաններու մէջ : Նախարարները, որոնք ենթակայ էին թագաւորներուն, ամէն կերպով կ՝աշխատէին թուլցնել այդ ենթակայութիւնը եւ դառնալ ինքնիշխան իրենց հողերուն վրայ: Իրենց կարգին հայ թագաւորները կ՝աշխատէին ամրապնդել իրենց իշխանութիւնը: Այս հակամարտութիւնները, որոնք կը բարդանային բուն նախարարներու հակադիր տրամադրութիւններուն (արեւմտեան եւ պարսկական) պատճառաւ, յառաջ կը բերէին յաճախակի երկպառակութիւններ: Այս բոլոր հանգամանքները իրենց կնիքը կը դնէին նաեւ շինարարութեան ձեւին վրայ: Հայաստանի վիճակուած այս չարաբաստիկ դրութիւնը պետութեան եւ տիրակալ իշխաններուն համար անհրաժեշտ կը դարձնէր պատրաստ ըլլալ ամէն տեսակ պատահականութիւններու դէմ, շինելով բերդեր եւ այլ պաշտպանողական շինութիւններ: Բերդերը, իբրեւ լաւ պաշտպանուած վայրեր, իշխաններուն եւ թագաւորներուն համար պէտք էին նաեւ ներքին յարաբերութիւններուն առընչութեամբ :

Աւատապետութեան պայմաններուն մէջ ամրոցները երկրին կեանքին մէջ մեծ դեր կը խաղային: Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելի իր գործերուն մէջ շարունակ ընդգծած է այս պարագան : Սակայն ամրոցներուն, անոնց բնակիչներուն կենցաղին մասին շատ քիչ ուշադրութիւն դարձուած է, մինչեւ իսկ, երբ Յովսէփ Օրբելի հիմը դրաւ այդ ճիւղին գիտական հետազօտութիւններուն: 1936-ին անոր նախաձեռնութեամբ եւ եռանդուն աշխատանքին շնորհիւ տեղի ունեցաւ հնագիտական առաջին արշաւը դէպի Ամբերդի ամրոցը: Այդ լաւ կազմակերպուած արշաւախումբին, որուն ղեկավարն էր Յովսէփ Օրբելի, կը մասնակցէին Երեւանի եւ Լենինկրատի 15 գիտնականներ: Արշաւախումբին հիւրն էր հայ մշակոյթի ականաւոր դէմքերէն Լեւոն Քալանթար, որ գործօն մասնակցութիւն մը ցոյց բերաւ այդ աշխատանքներուն ատեն :

Ամբերդ կը գտնուի Արագածի հարաւային լանջին վրայ: Ճամբան կ՝անցնի Աշտարակէն եւ Բիւրականէն, որ ծանօթ է Վ. Համբարձումեանի հիմնած եւ ղեկավարած աստղադիտարանով : Բիւրականէն այն կողմ, Ինաքլու (ներկայիս Անտառուտ) գիւղէն ետք, շիտակ ճամբայ մը կը սկսի լեռնային արահետով մը: Արահետը դառնալէ ետք ճամբորդին աչքին առջեւ կը պարզուի Ամբերդը : Վարը իրարու կը խառնուին երկու գետեր՝ Ամբերդ եւ Արխաշան, որոնց խոր կիրճերը կը ստեղծեն հրուանդան մը եւ որուն ճամբան կը պատնիշէ ժայռ մը՝ վրան շինուած եռայարկ պալատի մը աւերակներով: Արխաշան գետին երկայնքն ի վեր կ՝երեւին ամրոցին պարիսպներուն հիմերը, որոնք մասնակի կերպով դուրս կուգան Ամբերդ գետին կողմը: Պալատէն վար կանգուն մնացած է բաւական լաւ վիճակի մէջ գտնուող եկեղեցին՝ շինուած հռչակաւոր զօրավար Վահրամ Պահլաւունիի կողմէ 1026ին: Իր ձեւերուն ազնուութեամբ, նրբութեամբ եւ պարզութեամբ այդ շինութիւնը պէտք է դասուի հայ ճարտարապետութեան լաւագոյն գործերուն շարքը :

Պալատը սկիզբները հրուանդանի լայնութեամբ երկարող շէնք մըն էր, որուն դուրսի կողմը ամրացուած էր երեք զօրաւոր աշտարակներով: Ներսէն շէնքը երկայն պատով մը բաժնուած էր երկու մասերու. մէկը, որ կցուած էր աշտարակներ ունեցող պարիսպին, կը ծառայէր իբրեւ միջանցք, իսկ միւսին մէջ, ինչպէս ցոյց տուին պեղումները, վարի երկու յարկերուն մէջ ունէր կարգով դասաւորուած հինգական սենեակներ: Ըստ երեւոյթին, նոյն յատակագիծը ունեցած է նաեւ Բ. յարկը, որ ներկայիս աւերակ է: Տանիքները եղած են փայտէ: Հրուանդանին վրայ գտնուող բնակավայրէն դէպի շէնք կը տանի դուռ մը, որ ամուր կը փակուէր ինքն իր վրայ դարձող քարասալով մը: Յարձակողներուն հետ հաշիւ կը տեսնէին ոչ միայն պարիսպներուն օգնութեամբ, այլեւ մուտքին վերը գտնուած հրակնատներուն միջոցաւ, անոնց վրայ տեղացնելով նետերու եւ քարերու կարկուտ մը, թափելով եռացած կուպր :

Աւերակներուն մէջէն հողը հանելէն ետք մուտքին ետեւի մասին մէջ երեւաց քարէ լայն սանդուխը, որուն վրայէն ամրոցին բնակիչները եւ անոնց անուանի հիւրերը ժամանակին կը բարձրանային վերի յարկերու շքասենեակները: Այստեղ նախչուն բանուածքներուն եւ զորգերուն վրայ, որոնցմով, հինէն ի վեր հաստատուած սովորութեան համաձայն, կը ծածկէին պատերը եւ յատակը, կարելի էր հանգստանալ դէպի ամրոց կատարուած յոգնեցուցիչ վերելքէն ետք, լայն պատուհաններէն նայելով ալեհեր Մասիսին եւ զովանալով սառնորակ ջուրով, որ հեռաւոր աղբիւրներէն կաւէ խողովակներով կուգար կը լեցուէր կամարաձեւ ջրամբարը :

Ն. ՏՈԿԱՐՍԿԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՌԶՈՒ

Փիէռ Լանպեռթէն այս խորագրով (1) գիրք մը նուիրած է հայ մեծանուն նկարիչին: Գիրքը շուտով տարածուեցաւ ըստեղծելով համակրանքի ընդհանուր շարժում մը :

Գիրքը գրական վերլուծումի փորձ (էսէ) մըն է, որ ուղղուած է մտաւորական որոշ պատրաստութեան տէր այն ընթերցողներուն, որոնք կը շահագրգռուին արուեստի, փիլիսոփայութեան եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ յայտնուած նոր շարժումներով եւ կը հետեւին ժամանակակից արուեստագէտներու եւ խորհողներու նուաճումներուն :

Նման վերլուծումներէ առաւելագոյն գոհացում ստանալու համար ընթերցողը կը նախընտրէ որ հեղինակը պարզ ու յստակ դասաւորումով մը ներկայացնէ իր նիւթը, կարելի եղածին չափ քիչ «գրականութիւն» ընէ, բայց շատ «բացատրութիւն» տայ, խորանայ գիտունի եւ փիլիսոփայի հասունութեամբ եւ երեւան բերէ վերլուծումի ենթարկուած արուեստագէտին իսկական անհատականութիւնն ու գործին արժէքը իբրեւ անջատ երեւոյթ արուեստներու պատմութեան մէջ եւ իբրեւ ապրող լինելութիւն մը իր ժամանակին մէջ :

Լանպեռթէնի այս վերլուծումը ունի պահանջուած առաւելութեանց որոշ մէկ մասը: Միւս կողմէ հիացումի ու յուզումի անկեղծ զգացումները հեղինակը մըղած են մէկ շունչով կարգացուելիք տեսակ մը «պօէմա» գրելու :

Ընթերցողը գիրքը կարդալէ ետք պարտաւոր է ինք դասաւորել գրքին ընթերցումէն ստացած ծանօթութիւնները, նոր մտքերը, տպաւորութիւնները, դատաստաններն ու բաղդատութիւնները : Ինք պէտք է համադրէ այս բոլորը յստակ ու որոշ կերպով ունենալու համար Գառզուի անհատականութեան ու գործին այն պատկերները, որոնք ստեղծուած են Լանպեռթէնի կողմէ: Եւ ընթերցողը պէտք է աճապարէ, որովհետեւ հեղինակին յայտնած մտքերը, կատարած վերլուծումները եւ տուած ծանօթութիւնները թիւով չափազանց շատ են : Վերջապէս գիրք մըն է որ ծանր աշխատանքի մը կը մղէ ընթերցողը: Կարելի չէ ըսել թէ գրական թերութիւն մըն է այս՝ հեղինակին արժէքը նուաղեցնող, բայց մասնաւոր կերպով յոգնեցուցիչ է այն ընթերցողին համար որ վարժուած չէ տքնելու կամ «ժամանակ չունի» գրքի մը ընթերցումին յատկացնելու ամբողջական կեդրոնացումի մէջ անցուած բազմաթիւ օրեր: Ըսել կ՝ուզեմ թէ դժուար գիրք մըն է պարզապէս, բայց լաւ գրուած վերլուծում մըն է որ ընթերցողին կը վերապահէ բարձրագոյն գոհացումներ :

×

Գառզու մեծերուն մէջ մեծ նկարիչ մըն է անշուշտ, որուն արուեստագէտի անկախ անհատականութիւնը կարելի է ուրիշ մեծ նկարիչներու պարագաներէն շատ աւելի դիւրութեամբ տեսնել իր ամբողջական գործին մէջ: Պատճառը թերեւս այն է որ Գառզու տակաւին հաւատարիմ կը մնայ իր անհատականութեան կամ աւելի խորապէս կը ճանչնայ ու կը գնահատէ իր մէջ եռեւեփող ստեղծագործական կրակը: Խորհող, տրամաբանող եւ ոչ – վերացական նկարիչները ունին այս գործնական առաւելութիւնը վերացականներուն բաղդատմամբ: Ատոր համար ալ իրենց արուեստագէտի անհատականութիւնը միշտ կը յայտնուի իրենց գործերուն մէջ ոչ – հիմնական փոփոխութիւններով :

Այսօր կարելի է ըսել թէ Գառզու մեր աշխարհին նկարչական նոր մէկ տեսիլքը ունեցած է եւ կը ջանայ իր բոլոր գործերով այդ տեսիլքը վերարտադրել պաստառներու վրայ : Գրեթէ միշտ յայտնուող գոյները, գիծերը, ձեւերը եւ նիւթերը Գառզուի ամբողջական գործը կը նոյնացնեն իր անհատականութեան կամ իր նկարչական տեսիլքին հետ :

Բարիին ու չարին, յառաջդիմութեան ու քանդումին երկուութիւնները, նորաբողբոջ տերեւին կանաչն ու չորցած ճիւղերու յուսահատական գիրկընդխառնումը միշտ ներկայ են Գառզուի գործերուն մէջ իբրեւ անջնջելի ու յայտարար մասնիկներ խորապէս հասուն ու դիտակից անհատականութեան մը բանաստեղծական մեծ տեսիլքին :

Փիէռ Լանպեռթէն իսկական վկան է Գառզուի այս տեսիլքին եւ իր գիրքը թանկագին վկայութիւն մըն է գրուած բանաստեղծական խռովքով, զգացական վերացումով եւ անկեղծ հաւատքով :

Բախտաւոր են ժամանակակից արուեստագէտները, քանի որ կ՝արժանանան այս վկայութեանց, իսկ աւելի բախտաւոր են արուեստասէրները, որոնց հե-

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍԻ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Սպան մեր ուշադրութիւնը հրաւիրեց Ցարին թնդանօթին ինչպէս նաեւ Ցարին զանգակին վրայ, անհեթեթ խորհրդանշանները Ռուսաստանի, թնդանօթ՝ որ երբեք չէր արձակեր եւ զանգակ մը՝ յաւիտենապէս մունչ, եւ շուտով ինքզինքնիս գտանք երկայն շինութեան մը մուտքին առջեւ ...

Այդտեղ ալ ուրիշ սպայ մը մեզ դիմաւորեց եւ ներս առաջնորդեց : Սանդուխի մը ստորոտը հանեցինք մեր վերարկուները: Առաջնորդուեցանք դէպի վերելակ մը որ մեզ հասցուց երկրորդ յարկը, կարմիր գորգով ծածկուած նրբանցք մը:

Այս նրբանցքին իւրաքանչիւր անկիւնը կեցած էին սպաներ՝ որոնք կը բարեւէին մեր անցքին, իրենց մոյկերուն կրունկները շատ ամուր կերպով իրարու զարնելով: Բոլորն ալ շատ երիտասարդ ու գեղանի, կը կրէին ապահովութեան ըսպասարկութեան գլխարկները :

Վայրին մաքրութիւնը ուշադրութիւնս դրաւեց. ոչ մէկ արատ գորգերուն վրայ, ոչ մէկ արատ դուռներու սռնակներուն վրայ: Ամէն բան այդ ուղղութեամբ այնքան կատարեալ էր որ անկարելի կը թուէր մտածել թէ հոդ մարդիկ կ՝աշխատէին ու կ՝ապրէին ...

Ի վերջոյ մեզ առաջնորդեցին փոքր գրասենեակ մը ուր կը սպասէր արդէն զօրավար Ժուքով:

Ծերացած դիմագիծով ջաղլիկ մարդ մը, քովը գտնուող սենեակ մը երթալէ առաջ, հրաւիրեց մեզ նստիլ: Այդ բոպէէն սկսեալ ամէն բան ընթացաւ արտակարգ արագութեամբ մը: Պաշտօնեան իսկոյն վերադարձաւ եւ մեզ հրաւիրեց ներս մտնել : Խորհած էի թէ պէտք էր տակաւին երկու կամ երեք գրասենեակներէ անցնէի, հասնելու համար Սթալինի մօտ: Սակայն, անմիջապէս որ անցայ սենեակին սեմը, տեսայ որ Սթալին քովընտի դուռնէ մը դուրս ելլելով կը յառաջանար մեր կողմը: Հոն էր նաեւ Մոլոթով՝ մեծդի ու տժգոյն, որ կեցած էր երկար սեղանի մը ետեւը. լաւ կարուած կապոյտ զգեստ մը հագած :

Սենեակին մէջտեղը, Սթալին կանգ առաւ մեր դիմացը: Առաջին անգամ ես մօտեցայ եւ ինքզինքս ներկայացուցի : Անմիջապէս ետքը, Թերզիչ նոյնը ըրաւ, զինուորական շեշտով մը ծանուցանելով իր բոլոր տիտղոսները եւ իրարու զարնելով իր մոյկերուն կրունկները, որուն մեզ հիւրընկալողը պարզապէս պատասխանեց — եւ ատիկա գրեթէ զաւեշտական էր — մէկ բառով «Սթալին» :

Սեղմեցինք նաեւ Մոլոթովի ձեռքը եւ ամէն ոք նստեցաւ սեղանին շուրջը, այնպէս որ Մոլոթով գտնուեցաւ աջ կողմը Սթալինի՝ որ կը նախագահէր, մինչ Թերզիչ, Զօր. Ժուքով եւ ես գտնուեցանք իր ձախ կողմը :

... Խօսակցութիւնը սկսաւ Սթալինի մէկ հարցումով՝ որ ուզեց իմանալ մեր տպաւորութիւնները Խորհ. Միութեան մասին: Պատասխանեցի. «Խանդավառուած ենք», որուն վրայ Սթալին ըսաւ .

— Մենք, մենք խանդավառուած չենք, հակառակ որ ամէն ինչ կ՝ընենք իրերը բարելաւելու համար Ռուսաստանի մէջ..

Վստահ եմ, վասնզի բառը դրոշմուեցաւ մտքիս մէջ, թէ Սթալին գործածեց Ռուսաստան բացատրութիւնը եւ ոչ թէ Խորհ. Միութիւն, ինչ որ կ՝ապացուցանէ թէ ոչ միայն ռուսական ազգայնականութեան ջատագողներէն մէկն էր ինք, այլ եւ այդ գաղափարով ներշնչուած էր ու կը նոյնանար անով :

Եւ սակայն, միջոցը չունեցայ խօսակցութիւնները շարունակելու այս ուղղութեամբ, վասնզի Սթալին անմիջապէս խօսքը բերաւ տարագիր Եուկոսլաւ կառավարութեան հետ յարաբերութեանց վրայ, եւ դառնալով Մոլոթովի, ըսաւ .

— Արդեօք չե՞նք կրնար խաբել Անգլիացիները, անոնց ճանչցնել տալով Թիթօն՝ որ մինակը կը կռուի Գերմանացիներուն դէմ :

Մոլոթով ժպտեցաւ միանգամայն սառն ու տափակ ժպիտով մը, եւ պատասխանեց .

— Ոչ, անկարելի է, անոնք կատարելապէս տեղեակ են Եուկոսլաւիոյ մէջ անցած դարձածին .

... Թէեւ Սթալին մեզի չխոստացաւ ճանչնալ Ազգ. Կոմիտէն իբրեւ Եուկոսլաւ ժամանակաւոր կառավարութիւն, սակայն, ակնյայտնի էր որ հարցը կը հետաքրքրէր զինքը եւ կարելին պիտի ընէր այդ ուղղութեամբ երբ պայմանները ձեռնտու ըլլային :

Երբ ակնարկութիւն ըրի 200·000 տուլարի փոխատուութեան մասին, յայտարարեց թէ ողբալի գումար մըն էր, եւ անմիջապէս աւելցուց թէ այդքան քիչով ոչինչ պիտի կրնայինք ընել, եւ սակայն ապահովցուց մեզ թէ այդ գումարը իսկոյն պիտի յատկացուէր մեզի: Երբ դիտել տուի թէ պիտի վերադարձնէինք գրամը ինչպէս նաեւ ռազմամթերքները մեր ազատագրութենէն ետք, Սթալին լաւ մը բարկացաւ .

— Կը նախատէք զիս: Դուք կը թափէք ձեր արիւնը եւ կը խորհի՞ք թէ ձեզի վճարե՞լ պիտի տամ այդ զէնքերը : Ես վաճառական չեմ, մենք վաճառականներ չենք: Դուք մեզի հետ նոյն դատին համար կը կռուիք: Մեր պարտքն է ձեզի հետ բաժնել մեր ունեցածը :

(3 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ՄԱՅԻՍ 28 »Ը ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Այս տարի եւս Յունիս 16ին մեծ խանդավառութեամբ տօնեցինք Հայաստանի Անկախութեան 44րդ տարեդարձը, Պօմոնի Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ, ներկայութեամբ երկսեռ հասարակութեան մը, ուր աչքի կը զարնէր երիտասարդ Նոր Սերնդականներու բազմութիւնը : Խօսնակ ընկեր Ս. Սարգիսեան յայտագրին ընթացք տալով հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մար հայրենիքը»: Ապա օրուան նախագահ Պ. Միհրան Անդրէասեան պարզեց «Մայիս 28»ի խորհուրդը, ու թելադրեց, որ Ամէն Հայու սրտին մէջ դրոշմուի այդ խորհուրդը, որուն համար դարեր շարունակ տառապած ու արիւն թափած է հայ ժողովուրդը: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ փոքրիկն Ալեք Ճօշկունեան իր ձեռնադաշնակով նուագելու քանի մը հայկական կտորներ: Ներկաները անվերջ ծափերով քանիցս կրկնել տուին: Փոքրիկն Շուշանիկ Անդրէասեան, իր յստակ եւ մաքուր առոգանութեամբ, արտասանեց քանի մը կտորներ, որոնց մէջ կը նկարագրէր իրենց մանկապարտէզին կեանքը :

Գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Նոր Սերնդական Աւետիս Եօթնեղբայրեան : Խօսնակին հրաւէրով բեմ բարձրացաւ Լիբանահայ երիտասարդ ընկեր Գալուստ Գօճապապեան, որ բնորոշելով «Մայիս 28»ի խորհուրդը՝ ըսաւ, «Այսօր Հազորդութեան Ս. Սկիհին մօտեցող քրիստոնեայի նման, երկիւղածութեամբ կը մօտենանք այս սրբազան թուականին, ոգեկոչելու յիշատակը անոնց, որոնք իրենց կեանքերը զոհեցին այդ իտէալին համար, շատ էք լսեր «Մայիս 28»ի մասին ու տակաւին շատ պիտի լսէք, որ քան ատեն որ գոյութիւն ունին գաղափարական մարդիկ »:

Պ. Համօ հաճելի կերպով ՔԷՄԷՆՏԷի վրայ նուագեց Սիլվա Կապուտիկեանի նոր երգերէն քանի մը կտորներ, ոգեւորելով հասարակութիւնը եւ արժանացաւ ծափերու :

Մեր բեմերու զարդը ընկեր Զարեհ Գասեան իր թրթռուն ձայնով երգեց « Հայաստան », «Կիլիկիա», «Հայրենիքդ մոռցիր կ'ըսեն» ու «Բարձր սարեր» : Օր. Սեդա Թիւթէլեան, Նոր Սերունդի խոստմնալի ուժերէն, մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Ահարոնեանի «Փառք ձեզ»ը եւ Ֆրանսերէն կտոր մը: «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Յ. Նիկողոսեան.— «Ինչո՞ւ կը տօնենք Մայիս 28ը: Երբ կորսնցուցինք մեր քաղաքական անկախութիւնը ու դերի ապրեցանք 543 տարի, երբեք չյուսահատեցանք, շատ արիւն ու արցունք թափեցինք, ի վերջոյ տէր դարձանք մեր հողերուն մէկ մասին: Այդ հողը ոռոգուած է հայ հերոսի արիւնով ու հայ մայրերու արցունքով: «Մայիս 28»ը Հայ Անկախ պետութեան ծննդեան թուականն է եւ նուիրական ամէն Հայու : Եթէ չըլլար Մայիս 28ը, գոյութիւն չէր ունենար այս օրուան Հայաստանը » :

Փոքրիկն Ճօշկունեան ներկաներու փափաքին ընդառաջելով՝ կրկին բեմ բարձրացաւ ու նուագեց քանի մը ուրիշ կըտորներ մեծ խանդավառութեամբ :

Նախագահ Պ. Մ. Անդրէասեան իր փակման խօսքերով թելադրեց չմոռնալ այս նուիրական թուականը:

Յ. Գ.— Սրահին նորոգութիւնը լրացած ըլլալով, բացման հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 30ին, որուն պիտի մասնակցին նաեւ Ֆրանսացի հիւրեր ալ :

« Շանթ» թատերախումբը Յուլիս 7ին պիտի ներկայացնէ Շիրվանզատէի «Նամուս»ը մեծ պատրաստութեամբ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Եէօն» շաբաթաթերթը կը գրէ.— «Կրթութեան մէջ ամերիկանացում» խորագրին տակ.—

« ԱԻՏի Թուրքիոյ կրթական ճիւղի նախագահ Ուիլիըմ Բայնիքըլ, որ ԱԻՏի ճամբով Թուրքիոյ Ազգային Կրթութեան ընծայուած օժանդակութիւններուն ծորակը ձեռքին մէջ կը պահէ, 23 Մարտին Կրթական Նախարար Հիլմի Ինճեսուլուի յանձնեց յուշագիր մը որ հինգ յօդուածներէ կը բաղկանայ: Յուշագրին ամփոփումը սա է.— Եթէ Ամերիկացիներուն խօսքէն չեղինք եւ մեր դրութիւնը չամերիկացնենք, Միացեալ Նահանգները պիտի դադրեցնեն այն օժանդակութիւնը, զոր կը կատարեն ԱԻՏի միջոցով :

Ուիլիըմ Բայնիքըլ Բ. Աշխարհամարտէն ետք անձնատուր եղած նացի Գերմանիոյ կրթական դրութիւնը ամերիկացնելու պաշտօն ստացած եւ այդ գործը իսկապէս մեծ յաջողութեամբ կատարած էր: Ան Գերմանիայէն ետք Թուրքիոյ մէջ պաշտօնի կոչուեցաւ: Կրթական նախարար Ինճեսուլուէն կը պահանջէ.—

1.— Ուսուցիչ հասցնող բարձր վարժարանները ամերիկեան դրութեան համաձայն, «կատարեալ եւ յառաջադէմ կրթական սիսթեմի» մը պէտք է ներմուծուին :

2.— Այդ վարժարաններուն մէջ ամերիկեան մեթոտները պէտք է կիրարկուին:

3.— Ամերիկացի խորհրդականներ պէտք է կարեւոր գործերու գլուխը գտնուին :

4.— Ամերիկայի մէջ մարզըուած թուրք դաստիարակներ ամերիկացի խորհրդականներու յանձնարարութիւններուն համաձայն պէտք է նշանակուին այն պաշտօններուն, որոնք ցոյց տրուած են ծրագիրներուն մէջ :

5.— Օժանդակութիւն ստանալով կառուցուած չէնքերն ու հիմնարկութիւնները Ամերիկացիներուն յանձնարարութիւններուն համաձայն պէտք է շինուին:

Դեռ յայտնի չէ թէ Ինճեսուլու ի՞նչ պատասխան տուած է այս յուշագրին, որուն ներքեւ գտնուող իրականութիւնը սա է.— Թուրքիոյ Հանրապետութեան գերիշխանութեան իրաւունքները բռնաբարող բազմաթիւ յօդուածներ տեղ գըրաւած են փոխադարձ օժանդակութեան համաձայնութիւններուն մէջ, որոնք 1955էն ետք ստորագրուած են Թուրքիոյ, եւ Ամերիկայի միջեւ :

Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ետք Կրթական Նախարարութեան արտաքին յարաբերութիւնները ճիւղի ընդհանուր տընօրէն նշանակուած՝ պետութիւններու իրաւանց փրոֆէսէօր Սեհա Մերայի հրահանգուեցաւ աչքէ անցընել կնքուած համաձայնութիւնները եւ դուրս հանել այն յօդուածները, որոնք մեր գերիշխանութիւնը բռնաբարելու բնոյթը կը կրեն : Սեհա Մերայ ալ այս գործը կատարեց, ջանք թափեց որպէսզի գերիշխանութեան ներհակ յօդուածները ջնջուին Ամերիկայի հետ կնքուած համաձայնութիւններուն մէջէն:

Ահա հիմա այդ յօդուածներն են որ կ'ուզէ վերահաստատել Ուիլիըմ Բինքըլ, որ կը կարծէ թէ «դրամը տուողը սուլիչը կը հնչեցնէ»: Ան, Ազգային Միութեան շրջանին, լռեց եւ սպասեց լաւ գիտնալով թէ իր պահանջները պիտի մերժուէին : Բայց ճիշդ պահուն՝ երբ վարչաձեւի անցանք, եւ երբ վստահ եղաւ թէ Նախարարն ալ կակուղ դէմք կը ցուցադրէ, արձակեց իր սպառնալիքը :

Հիմա հետաքրքրութեամբ կը սպասուի թէ կարգ մը իբր թէ ազգայնականներ, որոնք կարեւոր տեղեր գրաւած են կրթական նախարարութեան մէջ, այդ յուշագրին առջեւ ի՞նչպէս պիտի շարժին, Նախարարը ի՞նչ ձեւով շարժելու պիտի ստիպուի »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ » ԱՄՊԻՈՆՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 22 – 24 գումարուած է Բուհերու (Բարձրագոյն Ուսումնական Հաստատութիւներու) հասարակական, այսինքն ընկերային գիտութիւններու ամպիոններու դասախօսներուն խորհրդակցութիւնը :

Յովհ. Բաղդասարեան, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Բ. քարտուղարը, երկար զեկոյցով մը պարզած է ընկերային ամպիոններու աշխատանքները, որ իր ամբողջութեանը մէջ առած, հեռու է զոհացուցիչ ըլլալէ :

Ինչպէս յայտնի է, յայտարարած է Յ. Բաղդասարեան, շատ մը հրատարակութիւններու մէջ «անսահմանօրէն մեծարւում էր Սթալինը, նրան վերագրելով հայ ժողովրդի փրկչի դերը» : Դժբախտաբար կարգ մը պատմաբաններ, տնտեսագէտներ, փիլիսոփաներ «դեռ եւս չեն յաղթահարել դոգմատիզմի (վարդապետական) տարրերը», թոյլ են իրենց գործերը կամ դասախօսութիւնները :

Միւս կողմէ, կան Բուհեր, ուր կը տիրեն խուլիկանութեան սովորութիւնները: Վերջապէս՝ կարգ մը կրթարաններու մէջ տկար են «մարքսիստական» դաստիարակութիւնը, ուսուցումը :

Զեկուցումէն ետք, շատեր խօսք առած եւ նոյն թերութիւնները մատնանշած են:

ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Անգարայէն կը հաղորդուի 16 Յունիս թուականով.—

Մինչ պաշտօնական իշխանութիւնները կ'ըսեն թէ մանկական անդամալուծութեան դէպքեր չեն նկատուիր, վերջին չորս օրուան մէջ Հաճեթթեփէի մանկանց հիւանդանոցը բերուած են քսան Մանուկներ, որոնք մանկական անդամալուծութենէ (փոլիօ) վարակուած են :

Թուրքիոյ մէջ մանկական անդամալուծութեան մասին որոշ վիճակագրութիւններ չկան դեռ : Անցեալ տարի միայն Հաճեթթեփէի հիւանդանոցը 250 անդամալոյծ մանուկներ բերուած են: Տոքթ. Շիւքրիւ Պայընտըր կ'ըսէ թէ, լաւատեսօրէն ենթադրելով որ վարակուած տղոց հարիւրէն մէկը հիւանդանոց բերուած է, ուրեմն անցեալ տարի աւելի քան քսան հազար մանուկներ փոլիոյէ վարակուած են: Բայց կարգ մը մանուկներ առանց վնասուելու կ'անցընեն այդ հիւանդութիւնը : Հիւանդներուն կէսը խեղանդամ կը մնան :

Այս հիւանդութիւնը դարման չունի, պէտք է կանխազգուշութիւն ձեռք առնել, այսինքն՝ պատուաստուիլ :

տաքրքրութեան որակը կը դարբնուի Լանպեռթէնի պէս հեղինակներու լուրջ աշխատանքով, կը զտուի եւ կը յղկուի : Արդիւնքը կ'ըլլայ աւելի մեծ գոհացում, աւելի թափանցում եւ աւելի հասկացողութիւն :

Գառզուի համբաւով ու արուեստով հպարտացող մեր ազգակիցները պէտք է շնորհակալ ըլլան Լանպեռթէնի :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Pierre Lambertin : Julliard, Paris 1962.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Պատրաստ է, իսկ մարդը կ'երեւի թէ քնացած չէ, որովհետեւ ննջասենեակը լոյս կայ, նկատել տուաւ Միրօ ախպար ցած ձայնով մը: Պէտք է որ քիչ մըն ալ սպասենք :

— Խիստ լաւ, սպասենք, մրմնջեց Աւազակապետը :

Ու երկուքն ալ ախոռին կից փոքրիկ, սիրուն չէնքի մը մէջ սպասեցին :

Գիշերուան ժամը վեցին կը մօտենար: Ապարանքին ամէն կողմը լռութիւն կը տիրէր ու թանձր մթութեան մէջ թաղուած էր :

Վերջապէս լոյս ունեցող սենեակն ալ խաւարով մը ծածկուեցաւ :

— Վերջապէս պառկեցաւ, նկատել տուաւ Միրօ ախպար: Երթանք, ատենն է :

— Ըկերդ ո՞ւր է, հարցուց Աւազակապետը:

— Օհ, գինիին մէջ քիչ մը խաշխաշ լեցուցի, կուշտ մը խմեց եւ սենեակիս մէկ անկիւնը փռուեցաւ մնաց՝ մինչեւ վաղը քնանալու համար, պատասխանեց Միրօ ախպար : Անիկա վաղը ցերեկուան հազիւ աչքը կարող է բանալ :

— Հապա պարտիզպա՞նը :

— Ատոր ալ ձեռքը մէճիտ մը դրի որ այս գիշեր քէֆ ընելու երթայ: Առտուան դէմ կը դառնայ, եթէ շատ կոնծած չըլլայ :

Աւազակապետը ժպտեցաւ ու գորովանքով մը ծերունիին ձեռքը բռնելէն ետքը.

— Շատ խելացի կերպով պատրաստած ես ամէն բան, մրմնջեց: Ուրեմն գործի սկսինք: Աստուած կ'առաջնորդէ մեր քայլերը :

Արդարեւ, Աւազակապետը եւ Միրօ ախպար խորին զգուշութեամբ մը կանանոցի կողմը անցան եւ պզտիկ դռնէ մը դէպի «իզպէն» յառաջացան : Միրօ ախպար ծոցէն հանեց գողերու յատուկ լամբար մը ու վառեց զայն :

— Սա մեծ սիւներուն մէջ թագնուած ըլլալու է, դիտել տուաւ Միրօ ախպար ու սկսաւ բրիչով մը հողը մէկդի ընել :

Կակուղ հողը մէկ ակնթարթի մէջ տակըն ու վրայ եղաւ ու յետոյ դուրս եկաւ տլուզ մը :

— Ահա դտնուեցաւ, մրմնջեց Միրօ ախպար՝ սրտի անհուն թրթռումով մը :

— Մեկնինք, ըսաւ Աւազակապետը :

Ու լայն նկուղէն յառաջանալով քարէ սանդուխի մը մօտեցան, ուսկից կրնային անցնիլ սէլամլըքի մասը :

Միրօ ախպար առաջնորդեց Աւազակապետը ու մտաւ դահլիճը տանող սրահը :

Սենեակը մութ էր :

Միրօ ախպար գաղախիկին տակ պահած լամբարը դուրս հանեց որ աղօտ լոյսով մը ցոյց տուաւ բարձրադիր մահճակալ մը, որ արեւելեան մեղկութեան մէջ ծածկուած էր:

Աւազակապետը մօտեցաւ այդ մահճակալին, որուն մէջ երկնցած կը քնանար հաստափոր ու յաղթանդամ մարդ մը :

Պահ մը կեցաւ ու դիտեց :

Գլուխը կիսովին խրուած էր փետրալից ու մետաքսայեռ բարձերուն մէջ ու հազիւ կ'երեւար դէմքը: Մէկ թեւը վերմակէն դուրս կը մնար : Ոտքերը բոլորովին ծածկուած էին:

— Միրօ ախպար, դուն ոտքերուն կողմը կեցիր, ըսաւ Աւազակապետը : Ես վայրկենապէս հուրիներուն արքայութիւնը կը զրկեմ գինքը:

Ու զգուշութեամբ մը վեր առաւ կուրծքին կէսը ծածկող վերմակը, քակեց գիշերանոցին մէկ կոճակն ալ եւ գրպանէն դաշոյն մը հանելով մօտեցուց մերկ մարմնին :

— Միրօ ախպար, ոտքերը բռնէ ուժով մը, հրամայեց Աւազակապետը եւ զօրաւոր հարուածով մը դաշոյնը մարդուն կուրծքին մէջ մխեց :

Գազանաբարոյ մարդը խոր քունէն ըսթափած՝ գերագոյն շարժում մը ըրաւ ու գլուխը բարձրացնել ուզեց, բայց Աւազակապետին երկաթեայ ձեռքերը անոր վիզը պրկեցին ու եթէ շունչ մըն ալ արձակել կրնար՝ ան ալ խեղդուեցաւ ու շունչը կոկորդէն դուրս չելաւ :

Արիւնը հեղեղի պէս կը վազէր կուրծքէն ու կը ծածկէր մետաքսայեռ ու թանկագին վերմակները :

— Ասոր գործը լմնցաւ, մրմնջեց Աւազակապետը: Հիմա մեկնինք :

Ու երկուքն ալ գոցեցին ննջասենեակին դուռը եւ եկած ճամբայէն դուրս նետուեցան :

Միրօ ախպար անմիջապէս դէպի նաւամատոյցը դիմեց ու առագաստանաւերէն մին առնելով ծովուն վրայ քաշուեցաւ, իսկ Աւազակապետը արագ արագ քալելով Գահպազի հասաւ ու մեր ծանօթ Նառէզարին տունը մտաւ :

Նառէզար չէր քնացած եւ գիտէր թէ անպատճառ Աւազակապետը պիտի դար:

— Աս որչափ ուշացաք, բարի հայր, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը : Սիրտս սկսաւ զարնել: Տասն անգամէն աւելի դուռը ելայ եւ ամէն շշուկներու ականջ դրի :

(Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՉ ՄԸ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 31ին կատարուեցաւ քուէարկութիւնը Ազգ. Միութեան վարչութեան: Քանի մը թեկնածուներ մնացին համեմատականի:

Ամբողջացնելու համար 11 անդամներու թիւը, որոշուած է կատարել նոր քուէարկութիւն, երեք թեկնածուներու համար, 24 Յունիս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 8էն սկսեալ. մինչեւ երեկոյեան 6: Պէտք է ներկայանալ ինքնութեան թուղթերով:

Խուսափելու համար ձեղի եւ մեղի համար տաղտկալի այս ձեւակերպութենէն, եւ յանուն համերաշխութեան, առաջարկեցինք Ընտրողական Յանձնախումբին՝ հրաժարիլ երկրորդ քուէարկութենէն, եւ ընտրուած նկատել առաւելագոյն քուէ ստացող թեկնածուները:

Աւելին: Ըսուեցաւ նաեւ որ, եթէ ինքզինքը պատասխանատու կը զգայ հանրութեան առջեւ, համախմբուինք Ազգ. Միութեան հին եւ նորընտիր անդամներով եւ Ընտր. Յանձնախումբով, փոխադարձ համաձայնութեամբ ու համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ կազմել նոր վարչութիւն մը, վերջ տալու համար անիմաստ հակամարտութեանց: Յանձնախումբը մնաց անդրդուելի:

Միւս կողմէ, հակառակ դիմացի ճակատի խոստումին որ, նոր թռուցիկներով պիտի չթունաւորեն մթնոլորտը եւ համերաշխօրէն պիտի կարգադրուի ամէն բան, ահա ինչպէս տեսաք նոր թռուցիկներով ողողեցին հրապարակը:

Կ'օրօրեն սնամէջ խոստումներով: Կը քարոզեն համերաշխութիւն, անխտրական ոգի, տարակարծութիւններու վերացում: Խօսքեր, որոնց չեն իսկ հաւատար: Այս ամէնը խռովելու համար գաղութներու ազատատենչ Հայութեան հայրենաբաղձ ոգին: Պառակտել ազգ ու եկեղեցի:

Մենք պէտք չենք զգար կրկնել մեր նըպատակներն ու առաջադրութիւնները:

Զեզմէ ամէն մէկը, ոչ միայն պարտականութիւն, այլև պատասխանատուութիւն ունի ապագայ Ազգ. Մ. թեան վարչ. անդամներու ընտրութեան գործին հանդէպ, քանի որ անոնք կոչուած պիտի ըլլան Լիոնահայ գաղութի հասարակական գործերը վարելու, ներդաշնակ կերպով:

Ուրեմն քուէարկեցէք անվարան, իրենց անբասիր կեանքով ծանօթ մեր հետեւեալ երեք թեկնածուներուն.—

1.— Երուանդ Վարդանեան (կօշկակար), 2.— Տիգրան Խաչատուրեան (ապահովութեան պաշտօնեայ), 3.— Գառնիկ Դաւիթեան, (գործարանատէր):

Լիոն, 20 Յունիս 1962

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ԵՒ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ

ԽՄԲ.— Ուշ ստացուած է կոչը: Թոնը եւ տրամաբանութիւնը ուղիղ է: Ո՛ր կողմն ալ որ շահի ընտրութեանց մէջ, այս մեղադրանքը կը մնայ ճիշդ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Տօն Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր քառաձայն Պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Ս. Էջմիածնի եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ռիւ Տիւնուարի թիւ 24 ծանօթ սրահին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ թատերախաղեր: Գեղարուեստական բաժինին մէջ հայկական մենապար, զոյգ պար եւ խմբապար՝ բոլորովին նոր տարազներով: Եւրոպական բեմապարեր առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Լիոնահայութիւնը անխտիր:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 9.30ին, Պառ տիւ Կլոպ, Պուլըվար տ'Աթէն:

Հրաւիրագիր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 24 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 4ԻՆ

Ուսումնական տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան և փակման հանդէս՝ վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» թատերասրահին մէջ:

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ ԾՈՎԱԿԱԼ Փ. ՕՐԹՈԼԻ

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Ռիւ Թրուայոն 26, մեթրօ՝ Փոն–տը–Սեւր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մրցանակաբաշխութեան ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 24, Հաստատութեան մէջ՝ ժամը 15ին: Ժամը 16–22 Դաշտահանդէս:

Երգ, նուագ, պար, հաճելի անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 Ն.Ֆ.:

Հաղորդ. Միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէն՝ առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյեօն:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայրապետական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի հովանաւորութեամբ:

Անիէռ, Պուա Քոլոմպի Հայկ. դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 24 Յունիս Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը, 32 Ռիւ Փօլ Տերուլետ:

Ուսուցիչ Պ. Հայկ Պուճուլեանի եւ ուսուցչուհի Տիկ. Չիլինկիրեանի առաջնորդութեամբ:

Աշակերտները պիտի կատարեն խմբերգներ, արտասանութիւններ, պարեր, տրամախօսութիւններ եւ անակնկալներ:

Մուտք 2 Ն. Ֆ.: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար կրթական ձեռնարկը:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ եւ մասնաւորաբար

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ

եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT DJOCHGOUN

4. Rue de la Butte, MARSEILLE 2e

(Place Jules Guesde)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսիլիոյ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:

Ներկայ կ'ըլլայ ԸՆԿԵՐ Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ:

ԹԷԱԹՐԸ ՄԻՒՆԻՍԻՓԱԼ ՏԸ ՎԱԼԱՆՍ

Այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Մեներգ, խմբերգ եւ պար

Նախաձեռնութեամբ եւ ի նպաստ Վալանսի Հայոց եկեղեցիին:

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին.— Լիոնի Հայ Մշակ. Միութեան երգչախումբը: Մարի Սահակեան եւ Ժաք Յովհաննէսեան (պար): Անժել Կարապետեան (երգ): Ալեքս Սիրանոսեան (դաշնակ), Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ):

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի, հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պառ Պէլվէտէրի մէջ, Սէնթ Անտրէ:

Հանդիսավայր երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան:

Ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, Պրիճի եւ պուլի մրցումներ:

Կը ներկայացուին՝ Երկու զաւեշտներ, «ՉՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ», «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ», Հայկ. եւ Կովկասեան պարեր:

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, զով ըմպելիներ մատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ

Մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր փափաքողները տարեվերջի քննութեանց, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեն տղաքը:

AGENCE LAGRANGE

Fondée en 1876

la seule agence travaillant sur toute la France avec ses 400 correspondants locaux.

recherche

PAVILLONS - VILLAS - TERRAINS

expertise gratuite et discrète par notre spécialiste

M. Edouard Mavian

34, Rue Pasquier, PARIS - ANJ. 77-65

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի:

Այս Կիրակի, ժամը 16ին, Սալ տէ Շըմինօ, Ռիւ Քիւնեօ (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ):

Կը խօսի՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի խումբերուն: Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ ուրախ անակնկալներ:

Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Սալ տէ Շըմինօ, Ռիւ Քիւնեօ, (Շաթօքրէօյի կայարանին մօտ):

Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն անդամները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը Յուլիս 1ին:

ՎԱՐՁՈՒ Է

ԿԱՓ: Յուլիս ամսուան համար տրամադրելի սենեակ եւ խոհանոց մը, ամէն յարմարութիւններով՝ բաղնիք, տաք ջուր, կազ, եւայլն ...: Ուղղակի դիմել՝

Mme Margossian, «Villa Esther»

LE ROCHASSON, GAP (H Alpes)

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

ՁՄԵՌԸ

ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ

ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ

ԱՄԱՌԸ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ

ALEXANIAN

ԱԾՈՒԽ – ՄԱՁՈՒԹ

Bureaux
10 bis, Bd. Rodin
ISSY-LES-MOULINEAUX
MIC. 28-79

Chantier
7, Rue du Pourtour
MEUDON
OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցանկը ստանալու համար:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

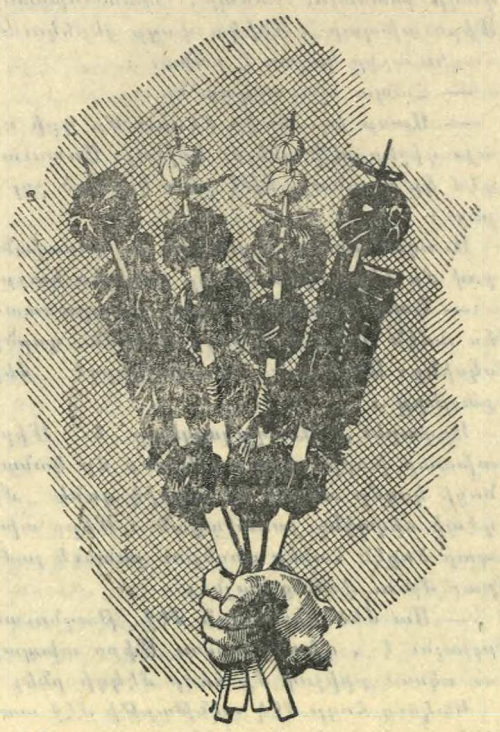

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 24 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9336 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5237

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Տարի մը առաջ, Քենըտի Փարիզ կ'այցելէր: Այդ թուականէն ի վեր պարբերական նետարձակումներ տեղի կ'ունենան Մ. Նահանգներու եւ Ատլանտեան միւս դաշնակիցներուն միջեւ. Մամուլը աղմուկ կը բարձրացնէ. բայց շուտով կը հասնի հանդարտեցնող զեկոյց մը.— «Կրնանք տարակարծութիւններ ունենալ, բայց հիմնական հարցերուն մասին համաձայն ենք»:

Այս բոլորին պատճառը այն է, որ Եւրոպան հետզհետէ կը կազմակերպուի, բայց միշտ չի հետեւիր իր ստեղծման համար մեծ ճիգեր թափած Մ. Նահանգներու գծած ուղիին: Կ'ուզէ ի'ր թեւերով թռչիլ:

Ուոշինկթընի մէջ շատեր կ'ուզեն այս նոր միտումը վերադրել Զօր. տը Կոլի անդիջողութեան եւ Ատընաուըրի յամառութեան:

Բայց ինչ բացատրութիւն ալ տան, ստիպուած են լեզու գտնել Եւրոպայի այս երկու ռահվիրաներուն հետ, մանաւանդ որ ասոնք կը ներկայացնեն Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ հետզհետէ աւելի շեշտուող եւրոպական ազգայնականութեան զգացումը: Քանի կը կազմակերպուի Եւրոպան, այնքան աւելի կ'ուզէ Մ. Նահանգներու հետ հաւասար իրաւունքներ ունենալ Ատլանտեան Կազմակերպութենէն ներս, ըլլա'յ զինուորական, ըլլա'յ քաղաքական մարզերուն մէջ:

Եւրոպա (եւ ի մասնաւորի՝ Ֆրանսա) կ'ուզէ իր հիւլէական զէնքերը ունենալ, որպէսզի, իբրեւ չափահասութեան հասած միաւոր, իր վրայէն թօթափէ ամերիկեան հովանաւորութիւնը:

Մ. Նահանգները, իրենց հերթին, Ֆրանսան կը նկատեն բարեկամ, անշուշտ. բայց բարեկամ մը, որ գրպանին մէջ լուցկիի տուփ մը դրած՝ մուտք կը գործէ պայթուցիկներով լեցուն իրենց զինանոցէն ներս. եւ կ'ուզեն գիտնալ, թէ այդ բարեկամը ի՞նչ ձեւով պիտի գործածէ իր լուցկիի տուփը:

Միւս կողմէ, պէտք է նկատի ունենալ նաեւ հարցին տնտեսական բնոյթը:

Մինչ Մ. Նահանգներու մէջ սակարանային որոշ վերիվայրումներ արձանագրուեցան անցեալ շաբաթներու ընթացքին, Եւրոպական տնտեսութիւնը այնպիսի բարգաւաճ վիճակ կը ներկայացնէ, որ նոյնիսկ Խրուշչեւ այլեւս դադրած է ամերիկեան տնտեսութեան դէմ պայքար մղելէ եւ իր յարձակումները կ'ուղղէ Եւրոպական Միացեալ Շուկային դէմ:

Նոյնիսկ Քենըտի իր տնտեսագէտները Եւրոպա կը զրկէ, որպէսզի ուսումնասիրեն, թէ ո՞ւր է այս բարգաւաճման գաղտնիքը:

Ելմտական, տնտեսական, ընկերային ի՞նչ հրաշքներու շնորհիւ, պատերազմէն քայքայուած Եւրոպան այսօր դարձած է կենսունակ եւ ինքնաբաւ: Վճարած է հին պարտքերը եւ իր հերթին փոխ դրամ կուտայ ուրիշներուն եւ առատ օժանդակութիւն կը հասցնէ թերաճ երկիրներուն:

Այս բոլորը, անշուշտ, նոր աւիշ կուտան եւրոպական ազգայնականութեան, որուն խորհրդանիշը դարձած են Զօր. տը Կոլ եւ Ատընաուըր:

Ամերիկացիք կը դժուարանան ըմբռնելու, թէ այլեւս պէտք է դադրին հայրական խորհուրդներ տալէ ու Եւրոպայի ընթացքը Ուոշինկթընի մէջ որոշելէ: Հոգեբանական այս սխալն է, որ տեղի կուտայ մեծ ու փոքր բախումներու, տարակարծութեանց. բայց տեղին է կրկնել, թէ «հիմնական հարցերու շուրջ տեսակէտները միշտ նոյնն են»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱԼԱՆ ԿԸ ԳՐԷ՝

ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԷՔ ԵՒ ՄԻ՛ ԳԱՂԹԷՔ

Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան զըրկուած եւ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն ուղղուած նամակ մը գրած է Սալան Ֆըրէնի բանտէն: Նամակը կը կրէ 19 Յունիս թուականը եւ կ'ըսէ՝

« Դատավարութեանս սկիզբը, Ալժերիոյ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը ստանձնած ըլլալուս պատճառները պարզելէ ետք, որոշած էի լռութիւն պահել:

« 17 Յունիսի եւ այս օրերու դէպքերը զիս կը մղեն լռութիւնս խզելու:

Մեծ թիւով Ալժերացիներու հետ պայքարեցայ՝ Ալժերիան Ֆրանսայի կցուած պահելու համար: Պայքարեցանք մեր հաւատքին ամբողջ զօրութեամբ եւ պատիւով. սակայն մեր յոյսերը չիրականացան: «Ֆրանսական Ալժերիոյ» համար մղած մեր պայքարին նպատակը կը կայանար եղբայրացման յոյսին մէջ:

« Արդ, Յունիս 17ին, ԱՀԱԿէն ձայն մը բարձրացաւ արժանաւորութեամբ, որուն մարդկային նկարագիրը պատիւ կը բերէ վաղուան Ալժերիոյ մէջ Եւրոպացիներու ապագային ապահովութիւն տուող անձին:

« Այժմ՝ յանուն հայրենիքի շահին, նոր կացութեան յարմարելու քաջութիւնն ունենալու կարգը մերն է: Երկու ամիս առաջ իմ կողքիս գտնուող բարեկամներս թող գիտնան, թէ կռիւներուն վերջ դնելու իրենց որոշումը իմ բացարձակ համաձայնութիւնս կը վայելէ:

« Արտագաղթի եւ ծնդավայր հողի վրայ ապրելու ընտրութեան միջեւ, խորհուրդ կուտամ Եւրոպացիներուն, որ իրենց երկրին մէջ մնան:

« Թող ընդունին, որ Զօր. Ժուհոյի հետ իրենց համար ինքզինք զոհող անձը, բանտի իր խցիկէն ըսէ այժմ՝ նոր ուղին գծուած է:

« Բարեկամներ, Պոնէն մինչեւ Օռան միացած մնացէք: Առանց հողային բաժանման: Եղբայրական մէկ Ալժերիա մը միայն, որուն մէջ պէտք է գտնէք ձեզի բաժին ինկած տեղը:

« Երկու համայնքներուն միջեւ հոսած արիւնը շատ է: Բոլորդ միասին, ձեռք ձեռքի տուէք համաձայնութեան եւ խաղաղութեան վրայ հիմնուած ապագայ մը կերտելու համար:

« Պահեցէք ձեր գեղեցիկ երկիրը՝ Ֆրանսայի հետ սերտ գործակցութեան մէջ:

Ստորագրուած՝ Ռաուլ Սալան»:

Սալանի այս նամակը մամուլին յանձնուած իրիկունն իսկ, Կառտի օրերէ ի վեր խոստացուած յայտարարութիւն մը կ'ընէր Օռանի «Փիրաթ» ձայնասփիւռէն: Այս յայտարարութեան մէջ, Կառտի կ'ըսէր, թէ Օռանի մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւնները արդիւնքի մը չհասան, թէ Ալժէի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը խաբեպատիր է, հետեւաբար խորհուրդ կուտար Եւրոպացիներուն, որ շարունակեն խմբուիլ մայր հայրենիքին մէջ, եթէ մինչեւ Յուլիս մէկ նոր դէպքեր չպատահին:

Սալանի եւ Կառտիի տուած հակասական խորհուրդները կարելի է բացատրել անով, որ Կառտի իր յայտարարութիւնը ժապաւէնի վրայ արձանագրած միջոցին անտեղեակ էր Սալանի նամակէն:

Յամենայն դէպս, կը յուսացուի, որ Օռանի մէջ ալ որոշ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի այլեւս, ու Ալժերիոյ մըթնոլորտը վերջապէս պիտի խաղաղի:

× Առժամեայ Գործադիր մարմինը, Ֆարէսի նախագահութեան տակ գումարուած բացառիկ նիստի մը մէջ որոշած է ոստիկանական օժանդակ ուժերուն մէջ 225 Եւրոպացիներ ալ առնել: Օժանդակ այս ուժերու կազմութիւնը սկսած էր մէկուկէս ամիս առաջ եւ ցարդ միայն մահմետականներէ բաղկացած էին:

× Ալժէի մէջ սկսած է Յուլիս մէկի հանրաքուէին ընտրապայքարը: Պատերուն վրայ փակցուած թռուցիկները որեւէ անձի անուն չեն մատնանշեր. միայն կ'ըսեն՝ «Այո քուէարկեցէք»: Մահմետական թաղերու մէջ ուրիշ արաբերէն վերտառութիւններ ալ պատերը կը ծածկեն՝ «Անկցի՛ անհատի պաշտամունքը»: Կը կարծուի որ ակնարկութիւնը ուղղուած ըլլայ Պեն Պելլայի եւ իրեն համախորհուրդ եղող ծայրայեղներուն դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԻՍՎԵՍՏԻԱ » կը հաւաստէ, թէ Ֆրանսայի ապահովութեան եւ մեծութեան կենսական պայմանն է դաշնակցիլ Խ. Միութեան: Կը գրէ նաեւ, որ Զօր. տը Կոլ խորհրդաւոր անձ մը չէ, այլ՝ իրապաշտ մէկը: Խորհրդային մամուլին մէջ «իրապաշտ» բառը ամէնէն լաւ ածականն է, որ կուտան օտար անձի մը:

ԷՐ – ՖՐԱՆՍԻ Փարիզ – Սանթիակօ գծին Պօինկ – 707 օդանաւը ջախջախուած է Կուատըլուփի մէջ: 112 հոգի կը փոխադրէր. բոլորն ալ զոհ գացած են: Հինգերորդ ծանր արկածն է այս, որ կը պատահի Պօինկ 707երուն, վերջինը՝ Օրլիի մէջ տեղի ունեցած էր, Յունիս 3ին:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ծառայութեան շրջանը տասնըութ ամսուան պիտի իջնայ 1963 Մարտ մէկէն սկսեալ, յայտնեց Ֆրանսայի Ելմտական նախարարը:

ԼԱՈՍԻ խնդիրը, որ մէկ տարուան բանակցութիւններէ ետք լուծուած կը նկատուէր, դարձեալ մէջտեղ կ'ելլէ: Ազգայնականները, համայնավարները եւ չէզոքները չեն յաջողիր կառավարութիւն մը կազմելու:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ եւ Տահոմէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի հաստատեն: Ստորագրած են նաեւ առեւտրական, գիտական, թէքնիք եւ մշակութային փոխանակութեանց համաձայնութիւններ:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍՔԻ, Խ. Միութեան վրայ գերմանական յարձակման քսանմէկերորդ տարեդարձին առթիւ ճառ մը խօսեցաւ, որուն մէջ ըսաւ, թէ Մ. Նահանգները յարձակողական պատերազմ մը կը պատրաստեն Խ. Միութեան դէմ:

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ դարձեալ յանձն առած է նոր կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը: Տագնապը 22 օրէ ի վեր անլուծելի կը նկատուէր, երբ բանակի պետերը սպառնացին միջամտել: Սպայակոյտին պետը, Զօր. Սունայ, երեք բանակներու հրամանատարներուն հետ խորհրդակցելէ ետք տեսնուած էր նախագահ Կիւրսէլի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի հետ՝ անջատաբար: Բանակին սպառնալիքին վրայ, տագնապին պատասխանատու « Արդարութեան կուսակցութիւնը » հաղորդագրութեան մը մէջ յայտարարեց, թէ «ամէն զոհողութեան» պատրաստ է՝ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը փութացնելու համար: Գիւղացիական եւ Նոր Թուրքիա կուսակցութիւններն ալ յայտնած են, թէ Ինէօնիւի դնելիք պայմանները ընդունելու պատրաստ են: Կառավարական տագնապը լուծուած կարելի է նկատել ուրեմն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Երեսփ. ժողովը վաւերացուց օրինագիծ մը, ըստ որուն հանրային ապահովութեան տնօրէնը երկրէն արտաքսելու իրաւունք կը ստանայ այն օտարականները, որոնց ներկայութիւնը կրնայ խանգարել հանրային կարգն ու ապահովութիւնը: Ըստ նոյն օրէնքին, օտարահպատակ քաղաքական յանցագործները Լիբանան ապաւինելու արտօնութիւն պիտի ստանան պայմանաւ, որ իրենց հայրենիքին եւ Լիբանանի յարաբերութիւնները խագարող կամ այլ կարգի քաղաքական որեւէ գործունէութիւն չունենան:

ԼՈՅՍ ՄԱՇՏՈՑԻ

Վանքի մի խուլ անկիւն, մի սրբատաշ կամար,
Մի մագաղաթ, մի մոմ,
Բայց մի ամբո՛ղջ երկիր,
Մի ժողովուրդ ...
Նրան լոյս բերելու համար
Վառւում է մոմն աղօտ,
Որն իր հոգեվարքի
Պահն է ապրում կարծես,
Բայց ո՛չ, նա չի՛ մարում,
Ու այդ աղօտ լոյսով մարդը՝ երանելին
Իր հանճարից ցայտող ճառագայթն է ցրում
Մագաղաթի վրայ ...
Ու նոր ձեւ է տալիս Հայոց պարզ հնչիւնին,
Որ նմանը չունի:
Յառնում է գիրն ահա,
Ու տառերն են շարւում.
Ամէն մի տառի հետ մի նոր սիւն է դրւում
Վանքի խարխուլ պատին,
Յո՛յս, հաւա՛տ է տալիս կոտրած սրտին,
Արտերին ջուր բերում,
Ծաղիկներն են բուրում՝
Մի աննմա՛ն, դիւթի՛չ ու նո՛ր մի թովչանքով,
Զինում է զինուորին յաղթանակի զէնքով,
Տալիս է կուռ վահան,
Դէպի լոյսն է բացում նորոգ մի պատուհան,
Մի դուռ հայրենաշէն,
Որ սերունդներ յիշեն:
Այդպէս հանճարն Հայոց, Մարդը, երանելին,
Գրում է հայերէն,
Այրն այն, որ ստեղծման տառապանքով է լի,
Գրում է հայերէն,
Տառերը քանդակում,
Ամէն մի տառի հետ իր մե՛ծ հոգում
Ծնւում է երգ մի նոր,
Մի երգ՝ դեռ չլսուած,
Մի խօսք՝ դեռ չհիւսուած,
Որ դարերի կարօտն իր մէջ է ամփոփում,
Խնդութիւնից ծովն է իր ափերին խփում,
Կապոյտ ծովը Վանի
Կանչո՛ւմ է անտունին ...
Երգը այդ հարազատ,
Եւ հնչիւնը այդ նոր
Ծաւալւում է, լցւում օջախները բոլոր,
Վառւում են թոնիրներ եւ ծուխն է բարձրանում,
Բարբառը մայրենի
Ու խօսքն է քաղցրանում:
Գլուխը խոնարհած մագաղաթին վրայ
Տքնում է նա անվերջ,
Ամէն գրից նրա
Մոմի ազօտ լոյսը յանկարծ թե՛ւ է առնում,
Անմարելի մի բոց, մի արեւ է դառնում,
Թեւածում է, ճախրում այդ խորանում մթին,
Եւ իր հզօր ուժով անմար ճառագայթի
Ճեղքում վանքի կամարները շարուած,
Բացում պատուհանը ու դռները փակուած,
Փուո՛ւմ է, տարածւո՛ւմ,
Հայոց հողի վրայ առաւօտն է բացւում,
Առաւօտը այդ նոր, առաւօ՛տը յոյսի,
Անմահ ու արարիչ Մեսրոպեան մեծ լոյսի:

ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

...ԵՐԿԻՐՊԱԳԵՍՑՈՒՔ

Պատմութեան գիրք մըն է ամէն մէկ բառ:

Երկար ժամանակ, սակայն, փակ կը մնային այդ գիրքերը: Վասնզի ազգերը կ'ապրէին մեկուսացած, իրենք իրենց մէջ ամփոփուած, պատնէշներու ետեւ ապաստանած: «Նասիոն միւռէ»ներու դարաշրջանն էր ատիկա: Այն օրը՝ երբ հաղորդակցութիւնները պահանջ դարձան երկրէ երկիր եւ յարաբերութիւնները բազմացան ժողովուրդներու միջեւ, բացուեցան փակ գիրքերը: Օգնութեան հասաւ մշակոյթի պատմութիւնը:

Սկզբնաբար, ամէն ազգ ինքն իր միջոցներով կը բացատրէր ինչ որ փակ կը ներկայանար իր միտքին: Օտար լեզուներու, մշակոյթներու, աւանդութիւններու ծանօթութիւնն էր որ բերաւ բանալին յետագային:

Առնենք «աղօթք» բառը: Տաթեւացի այս բառին ծագումը կը դնէ հետեւեալ բացատրութեան մէջ. «Ախ եւ օթ արարէք, այսինքն ախին, եղուկին եւ տրտմութեան օթեւան արարէք զձեզ»: Կամ. «Աղին օթարան արարէք զձեզ»: Կամ. «Որպէս աղն յամենայն իր խառնի եւ զամենայն ի համ բերէ, այսպէս աղօթքն յամենայն բարի գործս խառնի եւ քաղցր եւ ընդունելի առնէ Աստուծոյ»:

Ստուգաբանական բոլոր այս եւ նման փորձերը կը մնան ծիծաղելի:

Աղօթքն իր պատմութիւնն ունի, աղօթաձեւն ալ՝ ի'ր պատմութիւնը: Մէկ ժողովուրդի ստեղծագործութիւն չէ, մէկ ժողովուրդի սեփականութիւն չէ: Ոչ ալ մէկ դարաշրջանի ժառանգութիւն: Բացատրելու համար աղօթքին նշանակութիւնը, պայման է ուսումնասիրել քաղաքակրթութեան պատմութիւնը եւ զանազան ժողովուրդներու բերած նպաստը: Օրինակ, երկիրպագութիւնը կռապաշտական աւանդութիւն մըն է, որ կ'ապրի քրիստոնէութեան մէջ, ինչպէս եւ իսլամներու մօտ:

Մահմետականութեան մէջ աղօթելու հիմնական ձեւեր կը համարուին բոքէթը եւ սէնուտը (խոնարհութիւն եւ երկիրպագութիւն):

Իսլամական աղօթաբանութիւնը, սակայն, շատ հագուեցուցած է այս աւանդութիւնը, այնքան որ ընդարձակ գիրք մը պէտք է գրել նկարագրելու համար երկիրպագութեան ամբողջական ձեւերը եւ պարտաւորութիւնները, — դարէ դար աւելցուած են զարմանալի պայմաններ եւ պարտաւորութիւններ:

Ահաւասիկ համառօտիւ՝ գաղափար մը կազմելու համար:

Խոնարհութեան ժամանակ, աղօթողը նախ պարտաւոր է ուղիղ կանգնիլ՝ բարձրացնելով ձեռքերը մինչեւ ականջները, յետոյ ծռիլ՝ ձեռքերը իջեցնելով մինչեւ ծունկերը, մատները իրարմէ բաժնած, երբ կռնակը եւ վիզը պէտք է գտնուին հաւասարապէս հորիզոնական գծի վրայ:

Իսկ երկիրպագութեան ձեւն է ծնրադրել՝ գլուխը իջեցնելու համար մինչեւ գետին:

Ուրեմն, խոնարհութիւնը կէս երկիրպագութիւն է: Այս վերջին աղօթաձեւը ընդունական կը համարուի այն պայմանով միայն, որ մարմինը եօթը կէտերով դպի կամ քսուի հողին,— ճակատը, երկու ձեռքերը՝ ափերով, երկու ծունկերը, երկու ոտքերը՝ բթամատներով: Ընդունական չէ աղօթքը՝ եթէ հողը բարձր ըլլայ ոտքերուն ներբանէն: Ընդունական չէ՝ երբ գլխարկը միայն դպի հողին: Նոյնիսկ եթէ ուռ մը ունենայ ճակատին վրայ կամ վիրակապ մը, պէտք է այնպէս մը ընել որ ճակատին առողջ մասը քսուի հողին: Անկարելիութեան պարագային՝ քունքը դնել հողին վրայ, կամ քիթը քսել հողին, եթէ ոչ՝ կզակը, կամ վերջապէս ճակատին տանիլ նուիրական հողէ շինուած հաց մը, որ կը բերուի Ս. Տեղիքէն: Ամէն երկիրպագութիւն կը կատարուի կրկնակ՝ ոտքի կանգնելէ առաջ: Առաջին երկիրպագութենէն ետքը՝ կռթնիլ ձախ զիստին վրայ, երկրորդէն ետքը՝ նստիլ կրունկներուն վրայ:

Երկիրպագութենէ առաջ՝ նայուածքը սեւեռել գետնի այն կէտին, որու վրայ պիտի դնէ իր ճակատը, յետոյ երկու ոտքերու արանքին՝ խոնարհելու ժամանակ, յետոյ քթին՝ ճակատը գետնին եկած պահուն:

Անընդունելի է երկիրպագել որեւէ նիւթի վրայ որ հող չէ,— կաշի, բուրդ, աղ, արծաթ, կուպր, ձիւն, ցեխ, եւն.: Ընդունելի է, սակայն, երկիրպագել թուղթի վրայ, պայմանաւ որ գիր գրուած չըլլայ վրան: Եթէ շատ տաքցած է հողը (արեւի տակ), աղօթողը արտօնուած է երկարելու եւ փռելու իր հագուստին քղանցքը՝ ճակատը գետնին գալու ժամանակ: Գերեզմանի մը մօտ աղօթելու պարագային՝ հողաթումբին եւ աղօթողին միջեւ պայման է դնել անջատման առարկայ մը, առնուազն՝ գաւազան մը խրել հողին մէջ: Արտօնուած չէ երկիրպագել՝ երբ կրակապաշտ մը կը գտնուի կողքին, բայց կարելի է երկիրպագել քրիստոնեայի մը կողքին, նոյնիսկ Հրեայի մը կողքին: Կարելի է երկիրպագել նաեւ եկեղեցիներու մէջ, բայց միշտ եւ ամէն տեղ արաբերէն լեզուով:

Արտօնուած չէ աղօթել՝ դէմն ունենալով բաց դուռ մը կամ բաց գիրք մը:

Այրերը, աղօթելու ժամանակ, պարտաւոր են հագնիլ միայն մէկ զգեստ,— կրնան նոյնիսկ մերկանալ՝ ծածկելով իրենց յետոյքը եւ ամօթոյքը: Կիները կրնան կրել երկու հագուստ, — շապիկ մը եւ քօղ մը՝ ծածկելու համար իրենց գլուխը, բայց ոչ դէմքը եւ ձեռքերը(*):

×

Ծիսական այս մարմնամարզը, որ կը կոչուի երկիրպագութիւն, ո'չ յատուկ է իսլամներուն՝ փոյթ չէ թէ կատարեն շատ բարդ ձեւով մը այսպէս, ո'չ ալ քրիստոնեաներուն՝ փոյթ չէ թէ կատարեն աւելի պարզ ձեւով: Երկիրպագութիւնը ոչ հայկական աղօթաձեւ է, ոչ յունական կամ լատինական, ոչ ալ արաբական, հրէական, հնդկական (թերեւս եգիպտական): Երկիրպագութիւնը աւանդութիւն մըն է, որ կուգայ դարերու խորերէն իբրեւ կռապաշտ ժողովուրդներու ժառանգութիւն:

Աստուածաշունչ Մատեանը լեցուն է այս բառին գործածութեամբ (միշտ բայական ձեւով). «Երկիր պագին նմա ի վերայ երեսաց իւրեանց յերկիր» (Ծննդ. ԻԳ. 26), «Մի' պագանիցես երկիր Աստուծոյ նոցա եւ մի' պաշտեսցես զնոսա» (Ել. ԻԳ. 24): Բայց անդամատուած է սա մէկը՝ ընդօրինակողին անուշադրութեան հետեւանքով. «Մովսէս խոնարհ երկիր եպագ» (Ել. ԼԴ. 8), սրբագրուած՝ «Մովսէս խոնարհեցաւ յերկիր եւ երկիր եպագ»:

Ի՞նչ կը նշանակէ երկիրպագութիւն:

Կարգ մը բառարաններ հոմանիշ կուտան աստուածպաշտութիւն բառը: Օտար լեզուներու բառարաններու մէջ կը գտնեմ, իբրեւ համարժէք, փրոսթեռնասիոն, ատոռասիոն, փրոսքինին, նաեւ՝ ծնրադրութիւն:

Ի՞նչ լոյս կը բերեն այս բառերը:

Կրօնքներու պատմութիւնը կը պարփակէ թաքուն վէճ մը, որ ի յայտ կուգայ, երբեմն, զանազան առիթներով եւ անուններով: Նախ՝ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, ուր Մովսէս անգամ կը տառապի իր պաշտած աստուածը նիւթականացած տեսնելու ցանկութեամբ: Բայց «անծանօթ» աստուածը կը մերժէ երեւնալ ձեւընկալ. «Ոչ կարես տեսանել զերեսս իմ» (Ել. ԼԳ. 20), «Տեսցես զյետոյսն իմ, բայց երեսք իմ քեզ մի' երեւեսցին» (անդ, 23):

Կռապաշտութիւնը, որ իր ներշնչումը կ'առնէ կախարդանքի ուսումէն, աստուածը կ'ընդունի որոշ ձեւառնութեամբ մը, առարկայական, կենդանական, երբեմն մարդկային, բայց կախարդանքի խորհուրդով սրբագործուած, հզօր եւ դերբնական ուժով մը լեցուած:

Մովսէսի ժառանգութիւնը (Հին Ուխտ), երկար պայքարէ մը ետք՝ ընդդէմ այս վարդապետութեան (**), ի վերջոյ պարտուեցաւ եւ հերձուած մը (Նոր Ուխտ), որ քրիստոնէութիւն կը կոչուի, ընդունեցաւ աստուածայայտնութեան գաղափարը (Քրիստոսի ծնունդը), — ուր մարմին կ'առնէ աստուած, այն տարբերութեամբ միայն՝ որ ոչ թէ կ'առարկայանայ ինչպէս կռապաշտութեան մէջ, այլ կը մարդանայ:

Այս խորհուրդին մասին՝ հայերէն լեզուն ունի միայն մէկ բառ,— աստուածայայտնութիւն: Արեւմտեան լեզուները՝ երկու բառ,— էփիփանի եւ թէոփանի, երկուքն ալ ծագումով յունարէն: Մեր մէջ՝ ոմանք առաջինը թարգմանած են պարզապէս «յայտնութիւն», որ ճիշդ չէ: Ճիշդ չեն այս բառին մասին տրուած աստուածաբանական ծանօթութիւնները եւս, զորս կ'աւանդէ Օրմանեան, միշտ թեթեւ, մակերեսային, խորանալու անկարող՝ եթէ ոչ թշնամի:

Անմիջապէս աւելցնեմ որ էփիփանի եւ թէոփանի կոչուած խորհուրդներու մասին հակասութեան մէջ են նոյնպէս բազմաթիւ քրիստոնեայ մատենագիրներ, — երկու տաղանդաւոր Կապադովկիացիները, Նազիանզացի եւ Նիւսացի, հոմանիշ կ'ընդունին երկու բառերը, մինչ ուրիշներ էփիփանի կը կոչեն Քրիստոսի ծնունդը, այլք՝ մոգերու բերած պաշտամունքը, իսկ ոմանք՝ այն աւանդութիւնը թէ Քրիստոս երեւցաւ աշխարհի, իբրեւ փրկիչ:

Վերջ դնելու համար քրիստոնէական այս ասէ – կոսէներուն՝ բաւական է կարծեմ ըսել թէ աշխարհ ծանօթ էր էփիփանի եւ թէոփանի բառերուն, նախ քան Քրիստոս՝ ինչպէս կ'ըսուի, որոնց կը տրուէր տարբեր իմաստ եւ տարբեր բովանդակութիւն:

Այդ բառերուն բերած աւանդութեամբ է, որ պիտի բացատրեմ երկիրպագութիւն բառին նշանակութիւնը՝ որ ընդհուպ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Միտք չունիմ մահմետականներու աղօթքին բնագիրը տալու: Պատմական արժէք չունի, ոչ ալ գրական արժէք: Երկիրպագութեան սկզբնական նշանակութիւնը տալէ ետք՝ պիտի խօսիմ խաչակնքելու աւանդութեան մասին: Յետոյ պիտի տամ աղօթքի քանի մը բնագիր, գրական արժէքով:

(**) Այսուհանդերձ, Մովսէս զերծ չէ կռապաշտութեան «մոլութենէն», երբ կը հաստատէ աստուածխօսութեան յատուկ առանձնարան մը, սրբարան եւս կոչուած (Ա), որ կը յիշեցնէ Աթենացւոց կամ Հռովմայեցւոց *ատիթոմը*, — բառը յունարէն է եւ արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ «անմերձենալի», որովհետեւ հին աղօթատուներու մէջ կը ներկայացնէր այն ծածուկ վայրը, ուր մահուան պատիժով արգիլուած էր մտնել, այնտեղ գաղտնօրէն կը ներմուծուէին միայն յատկապէս պատրաստուած քրմուհիները, որոնք իբրեւ աստուած՝ պատգամ կ'արձակէին եւ որոնց ձայնը լսելի կը դառնար աղօթատան մէջ բազմաթիւ նուրբ խողովակներով: Այս ծածուկ վայրը կը համապատասխանէ արդի եկեղեցիներու կոզակին (ապսիտ): Երբեմն կը շինուէր կռատուներու կամ մեհեաններու կռնակը՝ ապառաժի մէջ, ատոր համար՝ քարայր կոչուած երբեմն, — նման շինութիւն մըն էր որ Յուստիանոսի զօրավարը, Ներսէս Հայազն, փորձեց քանդել կրակով պայթեցնելով ... առանց յաջողելու:

Նման գաղտնի սրբարաններու մէջ կատարուած աստուածխօսութեան մասին հրաշալի նկարագրական մը ունի Վիրգիլիոս (Եգէական, Զ.):

Շատ հետաքրքրական է *ատիթոմներու* պատմութիւնը, ինչպէս բառը, որ ունի ռնական ձեւեր եւս, ինչպէս.— *էքս ատիթօ քորտիս*, որ կը համապատասխանէ Նարեկացիի «ի խորոց սրտից» տարազին:

(ա) Մովսէսի այս *տելֆիսմին* մասին՝ երկար գրած եմ *Յառաջի* մէջ 29 Սեպտեմբեր 1953:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍԻ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Սակայն, ի՞նչ միջոցներով պիտի հասնէին այդ օգնութիւնները:

Որոշուեցաւ արեւմտեան դաշնակիցներէն պահանջել որպէսզի հնարաւորութիւններ ստեղծուին խորհրդային օդային խարիսխներ հաստատել Իտալիոյ մէջ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլար օգնութեան հասնիլ Եուկոսլաւ դիմադրական ճակատին:

— Փորձենք, ըսաւ Սթալին, կը տեսնենք թէ ինչ դիրք պիտի բռնեն եւ որքան տրամադիր են օգնութեան հասնելու Թիթոյի:

... Այնուհետեւ Սթալին մեզի հարցուց թէ Եուկոսլաւիոյ թագաւորը Պետրոս Բ. որո՞ւ հետ ամուսնացած էր: Երբ պատասխանեցի թէ թագաւորը ընտրած էր յոյն իշխանուհի մը, Սթալին դարձաւ դէպի Մոլոթովը եւ չարաճճի հեգնանքով մը, ըսաւ.

— Ի՞նչ կը խորհիս, Վիժաշեսլավ Մեխայլովիչ, եթէ դուն եւ ես ամուսնանք օտար իշխանուհիի մը հետ, թերեւս լաւ արդիւնք մը ձեռք ձգենք ...

Մոլոթով մունջ ժպիտով մը ընդունեցաւ այս խօսքերը:

Այնուհետեւ ներկայացուցի Սթալինի համար մեր բերած ընծաները: Հիմա, անոնք ինծի կը թուէին չափազանց նախնական եւ անարժէք: Եւ սակայն, Սթալին այդպէս չդատեց:

Երբ տեսաւ գեղջկական մուճակները, ռուսերէն բացագանչեց՝ «Լափթի»: Գալով հրացանին, զայն կշռեց իր ձեռքերուն մէջ ու ըսաւ.

— Մերը աւելի թեթեւ է ...

Մեր առաջին հանդիպումը տեւեց մօտաւորապէս մէկ ժամ:

×

Երկրորդ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայի Սթալինի հետ, աւելի յատկանշական եւ աւելի հետաքրքրական քան առաջինը: Ճշգրիտ կերպով կը յիշեմ թուականը՝ դաշնակիցներու Նորմանտական ցամաքահանման վաղորդայնին էր:

Այս անգամ ալ, ինչպէս առաջինին, նախապէս իմաց չտրուեցաւ ինծի: Միայն տեղեկացուցին թէ Կրեմլինէն ինծի կը սպասէին: Երեկոյեան ժամը 9ին եկան կառքով մը զիս հոն առաջնորդելու: Ոչ ոք Եուկոսլաւ առաքելութեան անդամներէն չէր գիտեր մեր հանդիպման ճշգրիտ վայրը ...

Զիս առաջնորդեցին մինչեւ այն շէնքը՝ ուր առաջին անգամ Սթալին ընդունած էր մեզ, սակայն այս անգամ տարբեր գրասենեակներու ճամբան բռնեցինք: Ներս կը մտնէի ճիշդ այն պահուն՝ երբ Մոլոթով կը պատրաստուէր մեկնելու: Իր վերարկուն հագնելով եւ գլխարկը դնելով, ինծի տեղեկացուց թէ պիտի ընթրէինք Սթալինի մօտ:

Մոլոթով շատախօս մը չէ: Երբ Սթալինի մօտ է ան եւ լաւ տրամադրութեան մէջ, եւ թէ ամէն ոք կը մտածէ իրեն պէս, այդ պարագային անոր հետ շփումը ուղղակի է եւ դիւրին: Հակառակ դէպքին՝ Մոլոթով կը մնայ միշտ անայլայլ ու անդրդուելի, նոյնիսկ մտերմիկ զրոյցներուն ընթացքին: Այսուհանդերձ, երբ ինքնաշարժ կը բարձրանայինք, ինծի հարցուց թէ ռուսերէնէն զատ ի՞նչ լեզու կը խօսէի: Ըսի թէ ֆրանսերէն գիտէի: Յետոյ, խօսակցութիւնը դարձաւ Եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութեան զօրութեան եւ կազմակերպութեան շուրջ: Դիտել տուի թէ երբ պատերազմը ծագեցաւ Եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութիւնը ապօրէն էր հռչակուած եւ համեմատաբար քիչ թիւ մը կը հաշուէր իր շարքերուն մէջ — մօտաւորապէս տասը հազար հոգի — սակայն, լաւ կազմակերպուած:

Եւ աւելցուցի. —

«Ճիշդ այնպէս, ինչպէս էր Պոլշեւիկ կուսակցութիւնը առաջին աշխարհամարտին ատեն»:

— Աւելի քան անճիշդ է ձեր ըսածը, պատասխանեց Մոլոթով: Առաջին աշխարհամարտի սկիզբը մեր կուսակցութիւնը տկար էր, կատարելապէս անկազմակերպ, ցրուած եւ բոլորովին կմախատած անդամներով: Կը յիշեմ, պատերազմի առաջին օրերուն, կեղծ անունով մը մեկնեցայ Բեդրոկրատէն Մոսկուա, ուր առաքելութեամբ մը կը զրկուէի կուսակցութեան կողմէ: Գիշերելու տեղ մը իսկ չունէի եւ հարկադրուեցայ ամէն վտանգ յանձն առնելով ապաստանիլ Լենինի քրոջ տունը, որ, եթէ յիշողութիւնս չի դաւաճաներ, կը կոչուէր՝ Մարիա Իլինիշնա ...

Մեր կառքը կը սուրար ժամական 110 քիլմ. արագութեամբ, առանց որեւէ խոչընդոտի հանդիպելու: Ակներեւ էր որ խորհրդային ոստիկանութիւնը նախապէս տեղեկութիւն ունէր եւ կը ճանշնար մեր կառքը, անոր մէկ մասնայատուկ նշանէն, եւ ատոր համար ալ «մաքրած» էր ճամբան:

(4 Շար.)

ԱՄԲԵՐԴ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրը վերջ կը գտնէ: Երեկոյ է: Կը փայլին աստղերը: Լուսնին արծաթաշող լոյսը կ'ողողէ շրջակայ լեռները, կիր-ճերէն օձագալար կը սողան մութ ըստուերները: Շքասենեակներուն մութին մէջ կ'երերայ կանթեղներուն բոցը, ձեւաւոր խնկամաններէն կը բարձրանայ խէժերուն հոտը, յախճապակեայ զարդանկարուած թասերուն մէջ կը լեցուի սաթի գոյն բուրաւէտ գինին՝ Աշտարակի եւ Վաղարշապատի փարթամ այգիներուն պարգեւը:

Ահա ուրիշ երեկոյ մը, բայց արդէն մեր օրերուն: Արշաւախումբին բոլոր մասնակիցները եկած հաւաքուած են Ամբերդի հինաւուրց եկեղեցին: Ճիշդ է, այլեւս չկան գործածուող կանթեղներ եւ խնկամաններ, (կը լուսաւորէ քարիւղով լամպը, որ կախուած է եկեղեցիին ջահին տեղը), բայց ասոնք, որ խնամքով հանուած են հողին տակէն, դրուած են մեծ սեղանի մը վրայ: Ասոնք, ինչպէս նաեւ գտնուած միւս հնութիւնները, Յովսէփ Օրբելիի անդուլ հսկողութեան տակ ըզգուշութեամբ մաքրուած են հողէն, ապա ցուցակագրուած: Ներկայիս ոմանք արդէն թանգարաններու սեփականութիւնն են: Ինչեր ըսես չկան սեղանին վրայ: Գիտնականները ձեռքէ ձեռք կ'անցընեն սարդիոնէ հրաշալի մատանին, տեղական յախճապակիէ ամաններու կտորները, եգիպտական զարդապակիէ պատրաստուած օծանելիքի սրուակներուն մնացորդները, նոյնիսկ վաճառականներուն կողմէ հեռաւոր Չինաստանէն բերուած կոտրուած գաւաթի մը կտորը: Բայց Յովսէփ Օրբելիի աչքերը քնքշութեամբ կը փայլին, երբ ան կը զննէ ԺԲ.-ԺԳ. դարերու զարդանկարուած անագապղնձէ հոյակապ սանդը, որ նախատեսուած է շպարանիւթեր պատրաստելու համար: Այդ առարկան գտնուեցաւ ԺԱ. դարու պալատական փոքրիկ բաղնիքին մէջ՝ շինուած հինաւուրց ամրոցին պարիսպին մօտ:

Փութաջան աշխատանքը ժամանակ առ ժամանակ կ'ընդհատուի, քանի որ կարելի չէ չլսել Յովսէփ Օրբելիի եւ Լեւոն Քալանթարի միջեւ տեղի ունեցող հետաքրքրական զեկոյցը: Երիտասարդ գիտնականներուն համար ուսանելի որքա՞ն շատ միտքեր կ'արտայայտեն Հայոց պատմութեան, լեզուին եւ արուեստին լաւատեղեակ այս մարդիկը: Արդարեւ, ասիկա իսկական համալսարան մըն է, որ շարունակեց անմոռանալի Նիկողայոս Մառի հիմնած Անիի համալսարանին աւանդութիւնները:

Ամբերդի պալատին բաղնիքը բաղկացած էր երեք մասերէ: Սալայատակը կը տաքցուէր կրակարանին ծուխով: Բաղնիքը ունէր երկու ջուրի խողովակ՝ մէկը երկաթէ (ԺԱ. դար) տաք ջուրի համար եւ միւսը կաւէ՝ պաղ ջուրի համար:

Ամրոցը շինողներուն գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը բնակիչներուն ջուրի մատակարարումն էր: Յատկապէս նկատի կ'առնուէր պատերազմի ժամանակաշրջանները: Թշնամին կրնար յայտնաբերել եւ քարուքանդ ընել ջրմուղը, որով եւ կաւէ խողովակներէն զատ կը շինէին դէպի դետերը տանող դաղտնի անցքեր: Այդ ձեւի անցք կար նաեւ Ամբերդի մէջ: Այդ ուղին լանջէն կ'իջնէր դէպի Ամբերդ գետը եւ վերէն պատուած էր հսկայական քարի կտորներով, ձգելով բնական ժայռի արահետի մը տպաւորութիւնը:

Ե՞րբ շինուած են Ամբերդի ամրոցին չէնքերը:

Այս հարցին պատասխանը կուտան եկեղեցիին ճարտարապետութեան ձեւը եւ մակագրութիւնները:

Պալատը եւ ամրոցին պարիսպներուն սկզբնական գիծը ամենայն հաւանականութեամբ շինուած են Է. դարուն Կամսարական իշխաններուն կողմէ, որոնք ծանօթ էին իրենց շինարարական գործունէութեամբ: ԺԱ. դարու սկիզբները, երբ բնակիչները գրաւեցին հրուանդանին մնացած մասը, այն ժամանակ Ամբերդին տէրերը՝ Պահլաւունիները Արխաշան գետին երկայնքն ի վար եւ բնական պաշտպանութիւն չունեցող այլ վայրերու մէջ շինեցին նոր բերդեր, իսկ բուն պալատը դուրսի կողմէն զօրացուցին նոր պատկառելի պարիսպով մը՝ երեք աշտարակներով եւ դռնակով: ԺԳ. դարուն Երկայնաբազուկ իշխաններուն օրով, որոնք Ամբերդը ազատեցին օտարներէն, ինչպէս գրուած է խաչքարին վրայ, այդ իրադարձութեան նուիրուած արձանագրութեան մէջ, պալատին մատոյցներէն Ամբերդի կիրճէն կ'ելլէր քարէ պատնէշ մը, որուն անկիւնի աշտարակը կը պաշտպանէր հին ճամբուն նոր դարպասը:

Այդ ժամանակ երկրորդ դարպասը շինուեցաւ Արխաշանի լանջին՝ հին ու նոր պարիսպներուն մէջտեղը:

Ամրոցին բարձր լեռնային դիրքը կարելի է բացատրել անով, որ տէրերուն համար ան կը ծառայէր իբրեւ ամարանոց, ուր կուգային ամառուան տաքերուն: Ասկէ զատ, Ամբերդը շինուած էր ոռոգման ցանցին ակերուն քով, որոնք այսօր ալ կը բանին:

Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելի մեծ եւ անհրաժեշտ գործ կատարեց, հիմը դնելով միջնադարեան Հայաստանի աւատապետական նստավայրերուն ուսումնասիրութեան:

Ն. ՏՈԿԱՐՍԿԻ

ՈՍԿԵԴԱՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ԱԿԸ

Մաշտոցի գրական զբաղումներուն, ինչպէս եւ ամբողջ գործունէութեան մասին ամէնէն հաւաստի տեղեկութիւններ պարունակող սկզբնաղբիւրը՝ Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի»ն է:

Կարգ մը հայագէտներ համոզիչ փաստերու հիման վրայ յանգած են այն եզրակացութեան, թէ Կորիւնի կողմէ «յաճախագոյն, դիւրապատում» կոչուած «Յաճախապատում»ի ճառերը կը պատկանին Մաշտոցի, թէեւ մեզի հասած են Գրիգոր Լուսաւորիչի անունով: Ասոնք խրատներ են:

Կորիւն կը հաղորդէ նաեւ թէ Մաշտոց «բազմաթիւ խրատագիր եւ ուսուցանող թուղթեր, նամակներ առաքած է բոլոր դաւառները»: Դժբախտաբար, այդ նամակները չեն հասած մեզի: «Կանոնագիրք Հայոց» հաւաքածոյին կարգ մը ձեռագիրներուն մէջ կայ «Երանելւոյն Մեսրոպայ Հայոց վարդապետի» խորագրուած փոքրիկ բնագիր մը, որ կրնայ քաղուած ըլլալ Մաշտոցի վերոյիշեալ նամակներէն: Ձեռագրին այդ հատուածը բաւական հետաքրքրական է ազգագրական տեսակէտէն:

Պատմական եւ գիտական շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի Մաշտոցի «Հարցումն եւ պատասխանիք» կոչուած գործը: Այդ գործին կարեւոր մէկ մասը, գրեթէ բառացի քաղուածքներով, մուծած է իր նշանաւոր «Եղծ աղանդոցի»ն մէջ Մաշտոցի աշակերտը, առաջին հայ փիլիսոփան՝ Եզնիկ Կողբացի: Գրուածքին նպատակն էր հերքել Հայաստանի մէջ դեռ գոյութիւն ունեցող հեթանոսական հաւատալիքները եւ զրոյցները յուշկապարիկներու, պայերու, յարալէզներու, ծովացուլերու, նհանգի եւ առասպելական այլ կենդանիներու, ինչպէս եւ քաջքերու եւ վիշապներու մասին:

Մաշտոցի այս գործը, իբրեւ հայ մատենագրութեան երախայրիքներէն մէկը, արժանի է ուշադիր քննութեան եւ գնահատութեան:

Է. դարէն մեզի հասած է հայ կաթողիկոսներու եւ թագաւորներու ցանկ մը, որուն մէջ կան հետեւեալ խօսքը, «Կարգ գործոցն Գրիգորի նորոգեալ արամբ միով երանելեաւ Տարօնացւոյ, որում անուն Մասրովպ ճանաչէր» («Գրիգորի գործերուն կարգը նորոգուեցաւ Մեսրոպ անունը կրող Տարօնցի սուրբ մարդու մը կողմէ»): Այս վկայութեան հիման վրայ ակադեմիկոս Ն. Մառ ենթադրեց թէ «Հայկական աւանդութիւնը Մեսրոպին կը վերագրէ յոյն քարոզիչ Ս. Գրիգորի մասին եղած առասպելին մշակումը», այլ խօսքով՝ Ագաթանգեղոսի «Պատմութեան» մեզի չհասած նախնական գործին ստեղծումը: Ուրիշ հայագէտներ եւս, անդրադառնալով Գրիգոր Լուսաւորիչի մասին կենսագրական նիւթերու հաւաքումի եւ վերամշակումի խնդրին, ենթադրած են, որ այդ գործին նախաձեռնողը եղած է Մաշտոց: Եթէ ապագային նոր տուեալներ երեւան գան ի հաստատութիւն այս շատ հաւանական ենթադրութեան, այդ պարագային պիտի պարզուի թէ Մաշտոց եղած է նաեւ հայ առաջին կենսագիր-պատմագիրը:

Ձեռագիր եւ տպագիր «Շարակնոցներէն» շատերուն մէջ գոյութիւն ունի միջնադարեան ցանկ մը՝ շարականներու հեղինակներու մասին: Այս ցանկին մէջ գրուած է «Սուրբն Մեսրոպ (ըսաւ) զկարգն ապաշխարութեան»:

Բազմավաստակ հայագէտ, ակադեմիկոս Մ. Արեղեան, հետազօտելով հայ հին հոգեւոր երգերը, յանգած է այն եզրակացութեան թէ «ապաշխարութեան» երգերը, իրօք, կրնան գրուած ըլլալ Մաշտոցի կողմէ: Բանասէր Ա. Մնացականեան ձեռագրական լրացուցիչ տուեալներու հիման վրայ կը հաստատէ այս ենթադրութիւնը, ուստի, մենք Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակի յոբելեանին առթիւ նկատի կրնանք ունենալ նաեւ անոր դեղարուեստական ստեղծագործութիւնները:

Ապաշխարութեան երգերէն զատ, Մաշտոց, անշուշտ, գրած է նաեւ հոգեւոր ուրիշ երգեր ալ, որոնցմէ երկուքը պահուած են Երեւանի Մատենադարանին մէջ՝ «Մեսրոպայ Հայոց թարգմանչի» խորագիրներով: Ասոնցմէ մէկուն մէջ Մաշտոց ունի կենսագրական տողեր. «Շնորհ ըրէ (Աստուած), որ ես ըլլամ մոլորեալները դարձի բերող, անհամ դարձածներուն համար՝ աղ, խաւարեալներուն համար՝ լոյս»: Այս տողերը շատ կը պատշաճին Մաշտոցի լուսաւորեալ գործունէութեան: Արդարեւ, ան, իրօք, իր ժողովուրդին համար եղաւ՝ «աղ անհամելոց, լոյս խաւարելոց»:

Այսքանով չի վերջանար Մաշտոցի գրական գործունէութիւնը:

Մովսէս Խորենացիի «Պատմութենէն» կը տեղեկանանք թէ անոր նախաձեռնութեամբ յունարէնէ հայերէնի թարգմանուած է Եւսեբիոս Կեսարացիի «Եկեղեցական պատմութիւնը», 416-420ի թուականներուն:

Կ. Պոլիսի Փոտ պատրիարքին (վախճանած 891ին) վկայութեամբ, Մաշտոցի ժամանակակից Թէոդորոս Մոպսուեստացի ասորի համբաւաւոր գիտնականը Մաստուբիոս անունով Հայու մը թելադրանքով գրած է պարսկական զրադաշտական կրօնքին հերքումը: Ն. Ադոնց համոզիչ փաստերով ապացուցած է թէ Մաստուբիոսը մեր Մաշտոցն է, (ԽՄԲ.— Ադոնցէն առաջ՝ Հր. Աճառեան), որով անոր նախաձեռնութեամբ ստեղծուած է այն կրօնքին մեկնութիւնը, զոր մեր երկիրը գրաւած Պարսիկները հրով եւ սրով կ'աշխատէին տարածել Հայաստանի մէջ, Հայութեան մշակութային ինքնութիւնը ջնջելու եւ Հայերը ձուլելու իրենց նենգ ծրագիրը գլուխ հանելու համար:

Մաշտոցի պատուէրով շարադրուած «Պարսիկներու մոգութեան մասին» գործին հիման վրայ՝ Եզնիկ Կողբացի գրած է իր «Եղծ աղանդոցի» ընդարձակ եւ ամենակարեւոր հատուածներէն մէկը:

Լ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԱԻԱՋԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Երբեմն ասանկ կ'ըլլայ, աղջիկս, նկատեց Աւազակապետը:

Մի նայիր ուշ գալուս, երկար ճամբորդութիւնը միշտ երկիւղալի կ'ըլլայ, բայց Աստուած կանչելով ամէն դժուարութիւն կը վերնայ: Հիմա ես քնանալու կ'երթամ: Տեսնենք, կարծեմ թէ վաղը պիտի յաջողիմ Նուրիմէն ալ ազատել:

— Խեղճ աղջիկ, արդեօք ինչ տաժանելի ժամեր կ'անցնէ այդ արիւնալի սեմերէն ներս: Օհ, ի՞նչ անուն տանք ձեզի. հրեշտա՞կ թէ փրկիչ: Իրաւ կ'ըսեմ, դուք մարդու սիրտ չէք կրեր կուրծքերնուդ տակ. երկնային արարած մըն էք, որ կը տառապիք լքեալներու համար: Ըսէք ինծի, բարի հայր, ըսէք ինծի, այս անցաւոր աշխարհիս մէջ ի՞նչպէս կարող եմ երախտագէտ ըլլալ ձեզ, ի՞նչ կուգայ ձեռքէս: Ոհ, Աստուած իմ, գերեզմանիս հողն անգամ օրհնէք մը պիտի ըլլայ ձեզի համար:

Աւազակապետը բարութեան մէջ մարմնացած կերպարանքին վրայ խանդաղատալի ժպիտ մը թրթռացուց եւ ընդհատեց.

— Նառէզար, դուն պէտք է գիտնաս թէ մարդուս կեանքը վիթխարի պատմութիւն մըն է: Երբ ես քու եւ նմաններուդ վրէժը կը լուծեմ, գիտցիր որ երախտագիտութեան արժանի չեմ ըլլար, որովհետեւ այդ վրէժներուն մէջ իմ սրտիս ու հոգիիս անհուն սփոփանքը կայ: Ու մանաւանդ երկուքս ալ թշուառ ժողովուրդի մը զաւակներն ենք:

Մանկամարդ աղջիկը քնքուշ ձեռքը ճակտին տարաւ ու դողդղալով ըսաւ.

— Ոհ, իրաւ է, իրաւ է, մարդուս կեանքը պատկերացնող պատմութեանը պէս խորունկ, անեզր ու վիթխարի բան չկայ:

Ու լռեց, աչքերը տրոփող կուրծքին վրայ սեւեռելով:

Աւազակապետը չշարունակեց խօսակցութիւնը. մեքենաբար ոտքի ելաւ ու նեղլիկ սենեակ մը քաշուեցաւ, որ իրեն յատկացուած էր:

Առտուն՝ երբ լոյսը ճեղքուելու վրայ էր, ընդոստ արթնցաւ. բայց այս անգամ գիշերուան ցնցոտիներուն տեղ իր Ֆաքիրի սովորական տարազը հագաւ: Պարտէզի ցանկապատէն ուղղակի քաղաք տանող ճամբան բռնեց ու արագ արագ հեռացաւ: Լոյսը բացուած էր ու արեւուն նորածագ ճառագայթները Վարագայ լերան ետեւէն դուրս ցայտելով բերդին բարձունքը կը ծածկէին փողփողումներու մէջ: Երբ պարիսպին մեծ դուռին առջեւը հասաւ, պահ մը պարիսպին նայեցաւ, որուն յառաջամասերը՝ դարերու անողոք ու բարբարոս արշաւներու պատճառով՝ խարխլեր ու քայքայուեր էին: Կարծես թէ ասորեստանցի այդ մեծ կնոջ շուքը միայն կը մնար երեւակայական ստուերի մը տակ ծածկուած:

Աւազակապետը քայլերը դարձուց դէպի Հայկավանքի արուարձանը, որ պարիսպին ամէնէն մօտ արուարձանը կը կազմէր: Կոտորածի սեւ օրերու պատմութեան մէջ՝ ամէնէն աւելի այս արուարձանն է յիշատակելու արժանի, որովհետեւ ամէնէն աւելի զոհ տուաւ եւ քաջութեամբ դիմադրեց թնդանօթներու:

Այրուած վիճակի մէջ մնացող վարժարանին ճիշդ դէմը փողոց մը կար. Աւազակապետը կամաց կամաց հոն յառաջացաւ ու դուռի մը առջին կանգ առաւ:

Դուռը կէս մը բացուեցաւ թէ չէ, Աւազակապետը պահ մը չորս կողմը նայեցաւ ու զգուշաւոր եղանակով մը ներս մտաւ:

Տունին մէջ պառաւ կին մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը կային:

Պառաւը մեր ծանօթ Լուսիայի հօրաքոյրն էր, իսկ մանկամարդ աղջիկը՝ Լուսիան:

— Յաջողեցա՞ր, հայր իմ, հարցուց Լուսիա անսահման գորովանքով մը:

— Ի հարկէ, պատասխանեց Աւազակապետը:

— Ոհ, որչափ երջանիկ պիտի ըլլան այդ ընտանիքը, երբ յանձնես դրամնին, անանկ չէ՞:

— Տեսնենք, մտադիր եմ այսօր Լէզք գիւղը երթալու:

— Դեռ այնտե՞ղ են:

— Այո, ախոռի մը կից չէնքի մը մէջ կ'ապրին եղեր:

— Տարաբախտ ընտանիք, արդարեւ դառն է զրկուիլ իրենց սիրական անձէն, զրկուիլ Աւանուց հոյակապ ապարանքէն ու այսօր՝ աւուր հացի կարօտ վիճակի մը մէջ եւ այլոց ծառայելու ստիպուիլ:

— Հոգ չէ, աղջիկս, ասիկա կեանքի փորձառութիւնն է: Թշուառութիւնը շուտով կ'անցնի, բաւական է որ Աստուծոյ ձեռքը ծանրացած չէ անոր վրայ:

(Շար.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Մշակոյթի Տան կեդրոնական Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ըս-տացած է Բժիշկ Արտաշէս Բալայեանի եւ Տիկնոջ կողմէ 2·667·50 Ն· Ֆ· Թան-դարանի Գերասիմ Բալայեան սրահի բա-րեզարդման ծախքերուն համար, ընկեր Հայկ Զրուանդեանի եւ Պ· Սեդրակ Տա-վուտեանի ձեռքով :

Պարտք կը զգանք յիշելու, որ Բժիշկ Ա· Բալայեան եւ Տիկինը նախապէս Հայ Մշակոյթի Տան նուիրած էին 12·000 Ն· Ֆ· (1·200·000 հին Ֆրանք), իրենց ող-բացեալ եղբօր՝ Գ· Բալայեանի յիշատա-կին, նոյն սրահի նորոգութեան ծախքե-րուն մասնակցելու համար :

Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ· ԿԱՅԱՆ

Վարչութիւնս կը յայտնէ յարգոյ հա-սարակութեան որ օդափոխութեան կայա-նի Յուլիս ամսուան արձանագրութիւն-ները լրացած են :

Օգոստոսի համար սակաւաթիւ տեղեր մնացած են, պէտք է փութալ արձանա-գրութեանց համար, որոնք տեղի կ'ու-նենան միայն երկուշաբթի եւ Շաբաթ օրերը :

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ԶԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի արտասահմանեան երկիր-ներու հետ բարեկամութեան եւ կուլտու-րական կապի հայկական ընկերութիւնը նախաձեռնութիւնը ստանձներ է պանծա-ցնելու Զէյթունի 1862ի պատմական յաղ-թանակին հարիւրամեակը յառաջիկայ Հոկտեմբեր ամսուն սկիզբը : Նոյն թուա-կանին՝ Մոնթեվիտէոյի Հայր· Միու-թեան վարչութիւնս կազմակերպած է խմբական ուխտագնացութիւն մը դէպի Մայր Հայրենիք :

Մոնթեվիտէոյի Հայր· Միութեանս վարչութիւնը այս առթիւ կը խնդրէ ըս-փիւռքի բոլոր Զէյթունցիներէն որ բարի ըլան պատմական արժէք ներկայացնող եւ Զէյթունի մէջ գործածուող իրեղէն, գէնք, հագուստ եւայլն ուղարկել Հա-յաստանի պետական թանգարանին : Վար-չութիւնս իր կողմէ պիտի տանի պատ-մագիրքի մէջի յուշարձանին կատւի վը-րայ իւղաներկ գծուած մեծածաւալ օրի-նակը եւ Ռուբինեան թաղաւորութեան առեն գործածուած առիւծադրօշին ճե-ռագործ բանուածքը :

Մոնթեվիտէոյի Զէյթունի
Հայր· Միութեան վարչութիւն

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ· ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 239 – 240 հետեւեալ բովանդա-կութեամբ ·—

Կիները Ներոնի օրով (Հայ-Բոյժ)·— *Պղուքեան մասին* (Տոքթ· Սերոբեան)· — *Տարիքին դերը հիւանդութեանց զար-գացման մէջ* (Տոքթ· Բամպուքճեան) ·— *Տաղ առ մեղուս* (եղիշէ արք· Դուրեան)· — *Թունաւոր մեղը* (Խորիշ)·— *Շոգա – քննութեան հայ վարպետը՝ Ֆանարջեան* (Տոքթ· Փարսադանեան)·— *Ծովի կը-տուղ կերէք* (Տոքթ· Շահէն)·— *Բժշկու-թիւնը Քիւրտերու մէջ* (Ավդալ)·— *Մի ծխեր* (Մարտիկեան եւ Սիրունեան)· — *Հայոց թիւը աշխարհի վրայ*·— *Խոլե-ռան* (Յ· Իշխանեան)·— *Գեղագիտական վիրաբուժութիւն* (Տոքթ· Այվազեան)·— *Օգտակար մանրէներ* (Տոքթ· Պուճէ) ·— *Թափած մազերը կը բուսնի՞ն մէթէ* (Տոքթ· Վիոլէ)·— *Դարձեալ քոլեռթէ – բոլի մասին* (Տոքթ· Քոքէ)·— *Համբոյրի հիւանդութիւն* (Քաղհան)·— *Զաւակ կ'ուզեմ* (Փրոֆ· Ֆուիճ – Պրենքաւո)·— *Գլխացաւեր կան տեսակ տեսակ* (Տոքթ· Պլամուրիէ)·

Տարեկան բաժնեգինը 15 Ն· Ֆ·, ար-տասահման՝ 20 Ն· Ֆ·: Դիմել Շ· Այ-վազեան անունով՝ Յառաջի խմբագրա-տունը :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի չր-ջանը, արձակուրդի չրջանն է նաեւ «Յա-ռաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատ-ճառով Թերթիս վարչութիւնը սովորա-կանէն չատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հաս-ցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփո-խութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհա-ցում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուա-րացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻ-ՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայ-մաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայ-նով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն· Ֆ· եւ սովորական հաս-ցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի չրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է·

Ֆրանսա·— Ամսական 7· Ն· Ֆ·:

Արտասահման 10 Ն· Ֆ·:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ – ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Մեծ պատրաստութեամբ Պոմոնի «Շանթ» թատերախումբը կը ներկայա-ցընէ անմահ Շերվանդեսի՝

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

Ի նպաստ Ս· Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան : Հայկական հարսանիքի ճոխ բեմադրութիւն մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի պարախումբին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուլիս 1ին, կիրակի Հ· Բ· Ը· Մ· Մարսէյլի Հայրենեաց մասնախումբին տարեկան դաչտահանդէսը, ժամը 17էն կէս գիչեր, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մել-քոնեանի պարտէզը :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ· 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս· Մեսրոպ Մաչտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնա-կատարութիւնը, Փարիզի եւ չրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցու-թեամբ :

×

Լիոնի մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տե-ղի կ'ունենայ Հոկտ· 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս· Մեսրոպ Ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, կը փէֆի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն : Հանդիսաւոր պատա-րագ ժամը 11ին :

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Հաղորդակց· միջոցները·— Շոզեկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի) :

Օթօպիւս 238 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ· Կ· Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան դաչտա-պարահանդէսը՝ ՅՈՒԼԻՍԻՆ 8ին, ԼԱ ՖԵՎ :

Կը խնդրուի չխառչաճեւել :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ·— Հ· Յ· Դ· վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս եր-կուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հա-ւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիչեր միւնչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի բաղաբապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Վիէնի մէջ Հերոսներու Օրը տեղի կ'ունենայ Կիրակի՝ Յուլիս 22 :

×

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 22ին :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին դաչտահանդէսը, Յուլիս 1, ամբողջ օր : Մանրամասնութիւնները յայնորդով :

ԵՂԱՆԱԿԻՆ Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆԸ ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ

(ՓԱՐԻԶ – ՊՐՅՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱ)

ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

15 օր Երեւանի 1 օր Մոսկուայի մէջ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ, ԿԱՌ ՏԻ ՆՈՒՅԷՆ ԺԱՄԸ 14ԻՆ,
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 22ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ, ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ՝ 1950 Ն.Ֆ.

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրուելու համար դիմել ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութացէք նախապէս արձանագրուիլ:

TRANSTOURS

49, Avenue de l'Opéra — Téléphone : RIC. 47-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե· Միհրաձեանի, 23 Ռիւ Պեռնար տիւ Պուա :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ : Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ· Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները դիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈԿ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

QUEENS' HOTEL

76, Queensborough Terrace
— LONDON W 2 —
BAYSwater 1027, 1101

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ԴԻՒՐԻՆ, ԱՐԱԳ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎ ԱՌԱՔՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ՝

SICOMEX

(Ֆրանսական եւ խորհրդային կառավարութեանց արտօնութեամբ):

ԲԱՑԱՌԱՁԱԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ :

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ԾՐԱՐԸ ՍՏԱՑՈՂԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Մեր քովը պիտի գտնէք միշտ, ապրանքի լաւագոյն տեսակները՝ չատ նը-պաստաւոր գիներով :

SICOMEX

20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE ou MADELEINE

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— Կնոջական ամառնային զգեստի կերպասներ, հարա-զատ անգլիական կերպասներ՝ իրապէս բացառիկ գիներով, կօշիկի տեսակ-ներ, կարեղէն, հիւսուածեղէն, ճերմակեղէն, ժամացոյցներ, պատրաստ զգեստներ եւայլն :

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔՆ Է՝
ՄԻԱՅՆ 25 Ն· Ֆ· ՄԻՆՉԵՒ 20 ՔԻԼՕ

Շուտով ՈՒՉԵՑԻՔ եւ ՁՐԻ ԿԸ ՍՏԱՆԱՔ մեր ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ցուցակները :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 26 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9337 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5238

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԺԷ

ՕՌԱՆԷՆ ԱԼԺԷ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԱՐԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գաղտնի Բանակի Ալժէի ղեկավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր յայտարարութիւններուն եւ կը յարդէ իր իսկ հրահանգած զինադուլը:

Սիւզինի վստահ է որ Յունիս 17ի համաձայնութիւնները նոր ճամբայ մը կը բանան Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն որոնք պէտք չէ այլեւս դաղթեն: Նոյնը չէ սակայն Օռանի ղեկավարութեան կարծիքը, թէեւ այս ուղղութեամբ բոլոր լուրերը հակասական են: Արդարեւ կարգ մը լուրերէ դատելով կը թուի թէ Ալժէի հետ Օռանն ալ համամիտ է «այրած հողի» քաղաքականութիւնը դադրեցնելու եթէ քսան հազար Եւրոպացիներու մուտքը Տեղական Ուժին մէջ ապահովուի: Բայց ուրիշ բան կ'ըսէ Կառտի (Օռանի պետ) որ կը շեշտէ թէ երբեք չեն ճանչցած Ալժէի համաձայնութիւնները:

Առաջին աղբիւրներուն վրայ հիմնուելով կարելի է նաեւ անդրադառնալ մամուլի գաղտնի ասուլիսի մը, զոր տուած է գնդ. Տիւֆուռ գաղտնի ժամադրութեան մը ընթացքին, Օռանի մէջ:

Տիւֆուռ, որ Ալժէէն կուգար, հետեւեալ ձեւով պարզած է Գաղտնի Բանակի դիրքը.— «Զգեցինք որ Սիւզինի բանակցի, մեզի վերապահելով ռազմական պատճառաբանութիւնները: Խելացի եւ պարկեշտ տղայ մըն է: Մոսթեֆայ եւ Ֆարէս պետական մարդու առաքինութիւններ ցոյց տուած են. ինչպէս նաեւ մեծ հասկացողութիւն մը: Դժուարութիւնները կուգան ԱՀԱԿի խմբական բընոյթէն: Ուզեցինք որ քսան հազար Եւրոպացիներ մտնեն տեղական ուժին մէջ իրենց գլուխն ունենալով մեր վստահութիւնը վայելող մարդիկ»: Ուրեմն այս յայտարարութենէն յայտնի է թէ Օռանի եւ Ալժէի կազմակերպութիւնները այս պայմանին շուրջ միացեալ ճակատ կազմած են: Այս առթիւ լրագրող մը հարց տուած է թէ Յունիս 17ին այդ ուղղութեամբ գրական որեւէ բան չէ՞ նախատեսուած: Գնդ. Տիւֆուռ կը պատասխանէ.— «Առժամեայ 225 պատահական օժանդակները (Ա. Թէ Օ) չեն որ մեզի վստահութիւն պիտի ներշնչեն: Շատ գէշ բաներէ կը վախնանք Յուլիս 1ին համար: Եթէ ԱՀԱԿի համաձայնութիւնը չունենանք անմիջապէս, պիտի ստիպուինք հրահանգել. Եւրոպացիներուն որ զանգուածային մեկնումներ ընեն եւ պիտի վերսկսինք «այրած հողի» ռազմավարութիւնը: Կ'ընդունիմ թէ շատ բացասական է, բայց մեր նպատակը դրական է: Արեւմուտքի ազատ մարդոց վերջին ճակատամարտն է»: Տիւֆուռ կը ճշդէ նաեւ թէ անմիջապէս կը նշանակէ թէ 48 ժամը՝ ուշ է արդէն: Տիւֆուռ կը խօսի նաեւ Սալանի նամակին մասին.—

«Շատ կը յարգենք այս զօրավարը որ մեր պետը եղած է: Բայց դերի մըն է, առանձնացած եւ ազդեցութիւն չունի: Նոյնիսկ ենթադրելով թէ բնադիրը հարազատ ըլլայ, չի կրնար ազդեցութիւն ունենալ մեր որոշումին վրայ»:

Ուրիշ բան կ'ըսէ սակայն Սիւզինի: Փիռաթ - հաղորդումի մը ընթացքին, Ժան - ազ Սիւզինի յայտնեց թէ Պոնէն Օռան, ամէնքը պիտի հնազանդին Սալանի:

Սիւզինի յայտարարեց նաեւ թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի հետ ստորագրուած համաձայնութենէն ի վեր: Խօսքերէ անդին կը սպասուի յուսալու ամուր պատճառներու: Այդ ապահովութիւնները սկսած են: Յունիս 17ի համաձայնութիւնները կը գործադրուին հետզհետէ: Վարչականօրէն արդելափակուածները, ազատ արձակուեցան, 225 Եւրոպացիներ առնուեցան տեղական ուժին մէջ, առաջին քայլ մըն է: Այս պայմաններու մէջ, Գաղտնի Բանակի բարձր հրամանատարութիւնը, Սիւզինիի բերնով, կը հրաւիրէ Ալժերիոյ Եւրոպացիները, որ վըստահութիւնը վերագտնեն եւ պատասխանեն Զօրավար Սալանի կոչին: Սիւզինի կը կրկնէ այդ կոչը:

Սիւզինի կ'աւելցնէ նաեւ թէ դիպուածով չէ որ ալժերական յեղափոխութեան ականաւոր դէմքերէն մէկը (կ'ակնարկէ Տոքթ. Մոսթէֆայի) յայտարարած է թէ բոլոր կարելի հաշտութեանց մարդը կը մնայ: Սիւզինի կ'ըսէ նաեւ «ինչպէս ըսաւ Զօր. Սալան պէտք է միայն մէկ Ալժերիա ըլլայ, եղբայրական Ալժերիան»:

Ժորժ Պիտօն ալ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է, ալ աւելի շփոթեցնելով բոլորը: Նիւ Եորքի Քոլըմպիա Պրօտէսթինկ Սիսթըմը, պատկերասփիւռ տեսակցութիւն մը տուած է Ժորժ Պիտոյէն որ «տեղ մըն է Եւրոպայի մէջ»:

Հարցում.— Կը խորհի՞նք թէ Գաղտնի Բանակը պիտի շարունակէ իր գործօն դիմադրութիւնը եւ պիտի փորձէ տեսակ մը յենարան ստեղծել Ալժերիոյ արեւմտեան կողմը:

Պիտօ.— Կը յուսամ որ այս պայմաններուն մէջ ատիկա կարելի կ'ըլլայ: Մեր նուազագոյն նպատակակէտն է սկիզբէն ի վեր, դէմ չենք դրած բանակցութիւններուն, որովհետեւ կը նախընտրենք հաշտութիւնը քան՝ վրէժը, բայց աւելցուցած էինք որ միշտ պէտք է մնայ Ֆրանսական Ալժերիա մը — չեմ կարծեր — կը կասկածիմ որ բաները ըլլալով ինչ որ են, որեւէ Ֆրանսական Ալժերիա մնայ, նոյնիսկ փոքր Ֆրանսական Ալժերիա մը»:

Աւելցնենք նաեւ թէ Մահմետականները միջադէպեր կազմակերպած են Կիրակի օր, Ռոշէ - Նուառ ուր 15 վայրկեան Ալժ. Ազատ. Ճակատի դրօշակը ծածանած է:

× Էքս ան Փրովանսի մէջ հանդստեան կոչուած օդային բանակի հրամանատար՝ Քուպաղիաք սպաննուած է: Պլիտայի շրջանի հրամանատարն էր 1961 Ապրիլի փուչին ատեն եւ մերժած էր կայանը յանձնել ըմբոստ զօրավարներուն:

× Ֆարէս Փարիզ եկաւ առջի օր, տեսակցած է նախարար Ժոքսի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռիսք կարգ մը խօսակցութիւններ ունեցած է Լոնտոնի մէջ: Կը թուի թէ համաձայնութեան գետին մը գտնուած է: Ծանօթ է որ Ամերիկացիին գլխաւոր մտահոգութիւնն է՝ Եւրոպայի զինուորական, տնտեսական, քաղաքական ապագան: Ամերիկա համաձայն կը թուի նաեւ որ Ատլանտեան Ուխտի մէջ հիւլէական ղեկավարութիւն մը ըլլայ եթէ Ա) Մեծն Բրիտանիա անդամակցի Հասարակաց Շուկային: Բ) Ֆրանսա ինք ալ տրամադիր ըլլայ ընդունելու հիւլէական ռազմավարութիւն մը սերտօրէն կապուած դաշնակիցներուն հետ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կարելի է նախատեսել խորհրդային քաղաքականութեան մէջ, Պերլինի համար միշտ պատրաստ են բանակցելու: Պերլինի միակ լուծումն է վերջ տալ զինուորական գրաւման եւ Պերլինը վերածել ապազինուած ազատ քաղաքի մը: Անդրադառնալով հիւլէական պատերազմի մը խորհրդային վարչապետը շեշտած է.— «Հիւլէական ռումբերը ոչ մէկ զարտողութիւն կը դնեն Սեւին եւ Դեղինին, հաւատացեալներուն եւ անհաւատներուն միջեւ»:

ՃԵՆՈՎԱՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 4ին պիտի բացուի Խրուշչեւի, Քենըտիի եւ տը Կոլի դէմ դատ մը, Քաղաքային Ատեանին առջեւ: Իտալացի փաստաբան մը՝ Նինօ Մուզիօ Սալէ կ'ամբաստանէ այս երեք ղեկավարները որ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն եւ կը վտանգեն մարդկութեան առողջութիւնը հիւլէական փորձեր կատարելով: Դատարանը ընդունելի գտած է բողոքը: Ամբաստանողը կը պահանջէ որ 100 տոլար վճարուի «Մարդկութեան պաշտպանութեան համար Կոմիտէի» իւրաքանչիւր անդամին: Ասոնց թիւը 10 միլիոն է:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Եգիպտոսի միջեւ առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուած է որ երեք տարուան ընթացքին 725 միլիոն Ն. Ֆ.ի փոխանակութիւններ կը նախատեսէ: Մոսկուա մեքենայ, քարիւղային ապրանքներ, դեղօրայք պիտի տայ, Եգիպտոս՝ բամպակ, բրինձ, նարինջ, լեմոն եւն.:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութեան պետը՝ Պէշիր էլ Ազմէհ պարզեց իր երկրին քաղաքականութիւնը: Յայտնեց թէ Սուրիա Եգիպտոսի պիտի չմիանայ կրկին, բայց հաշտարար յարաբերութիւններ կ'ուզէ երկու երկիրներու միջեւ:

ՄԵՆՏԷՍ - ՖՐԱՆՍ յայտարարած է թէ Ե. Հանրապետութիւնը պիտի անհետանայ եւ Զախը պէտք է համախմբուի: Ինչպէս կ'երեւի նախկին վարչապետը ապագան կը պատրաստէ...:

ՌՈԺԷ ՏԻՒՇԷ անկախ պարագլուխը յայտարարած է թէ վարչակարգի յեղաշրջումը «ձախ Ֆաշիզմի կ'առաջնորդէ»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոխ վարչապետ Կոսիկին Վենետիկ հասած է, Թորինոյէն:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆ Ֆրանսական Ակադեմիա ընդունուեցաւ առջի օր, ուր Գերապայծառ Կռանթի վախճանումէն ետք, եկեղեցական չկար: Ս. Ժողովի Երիցագոյնը ընդունեցաւ Օրմեսոնի կոմսը:

ԷՌ - ՖՐԱՆՍ Պօյինկ 707ի արկածի 113 զոհերու մէջ կան երկու Հայեր, Պետրոս եւ Յակոբ Քէտիճեան, որոնք Փարիզէն Քարաքաս կ'երթային:

ԻՏԱԼԻՈՅ Սեթթիմօ քաղաքին մօտ երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահած է: Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան:

ՓԱՐԻԶԻ ձիարշաւի մեծ մրցանակը շահեցաւ «Զինադադար» ձին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ վեց հարիւր հազար սթերլին արժող քարիւղի մեքենաներ պիտի հայթայթէ Իրաքի:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործադուլները կը շարունակուին: Շաբաթ օր մեթալօները, դրաշարները եւ պետական պաշտօնեաները չաշխատեցան:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

ԽՄԲ.— Հ. Վահան Յովհաննէսեանի շահեկան յօդուածաշարքին Գ. մասը հրատարակեցինք անցեալ ամիս (Մայիս 8 - 18):

Ստորեւ, Բազմավէպի Յունուար - Փետրուարի թիւէն, զոր նոր ստացանք, կ'արտատպենք կարճ, բայց իմաստուն վերջաբանը որ վաստակաւոր վարդապետին առարկայական եզրակացութիւնն է:

Ուրախ ենք յայտնելու թէ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ՝ Ինչպէս տեսայ Հայաստանը, իբրեւ գրքոյկ:

×

Ես ուզեցի նկարագրել իմ Հայաստան ճամբորդութիւնս ա'յնպէս՝ ինչպէս աչքերս տեսան եւ սիրտս զգաց: Հայրենիքին վատ ծառայութիւն կ'ընեն անոնք որ ամէն բան ճերմակ կը տեսնեն, եւ անոնք որ ամէն բան սեւ կը տեսնեն: Հայաստան նման է աշխարհիս միւս երկիրներուն. մարդիկը նոյնն են՝ իրենց զգացումներով, տենչերով եւ երազներով. ոչ սուրացող հովեր են եւ ոչ անշարժ քարեր, այլ մարդիկ՝ որ տենդագին կ'աշխատին ի սէր իրենց ընտանիքին եւ հայրենիքին:

Իրենց ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը կապուած է Մոսկուայի, տէր չեն իրենց ճակատագրին. Հայաստան փոքրիկ մասնիկ մ'է անսահման Ռուսիոյ. թերեւս հաւատան կամ չհաւատան համայնավարութեան յաղթանակին, սակայն բոլորը մէկ նպատակ ունին՝ ապրիլ երջանիկ:

Պէտք չէ բաղդատել Հայաստանը Եւրոպայի հարուստ եւ յառաջադէմ երկիրներուն հետ. երէկ քարուքանդ էր, այսօր բան մը շինուած է, եղած է ազդ մը, ցեղային ամբողջութիւն մը՝ մեր անցեալ անանուն վիճակին փոխարէն:

Հարուստ չէ Հայաստանը եւ շատ համեստ իր առօրեայ կեանքին մէջ, համեստ հագուստներով, ուտելիքով եւ բընակարանով: Յոյսեր ունին ապագային աւելի երջանիկ ապրիլ. չեմ գիտեր թէ այդ յոյսը պիտի արդարացնէ՞ իրենց երազները. բայց տեսայ որ չարաչար կ'աշխատին ամէն մարզի մէջ, եւ աշխատող ազգը անպայման լաւ ապագայ կ'ունենայ:

Մեր ըմբռնած ձեւով ազատութիւն չըկայ հոն: Ամբողջ խորհրդային աշխարհը կարելի է գիշերօթիկ վարժարանի մը նմանցնել՝ ուր կը տիրէ պետական խիստ հսկողութիւն: Հայերուս համար այնքան ալ խոտելի չէ, գէթ քիչ մը պետականութիւն եւ կարգապահութիւն կը սորվինք. միշտ եղած ենք անտէր, անիշխանական:

Հայաստանի վարիչներն ու ժողովուրդը յանցաւոր չեն՝ եթէ ծանր խոչընդոտներ կան երթալու հոն, ազատօրէն շրջելու, ծախսելու իր դրամը ուզած ձեւով եւ ուզած տեղը, եւ վերադառնալու փափաքած ժամանակը. դժուարութիւնը նոյնն է բովանդակ Ռուսիոյ համար:

Իր հոգերով, պակասութիւններով, առաւելութիւններով, փոքրիկ երկիր մը կայ Արարատի հովանիին տակ, արտոյտի բոյն մը՝ որ մեր արիւնով, մեր պատմութեամբ եւ տենչերով Հայաստան կը կոչուի. աշխարհիս բոլոր Հայերուն սիրելի հայրենիքն է:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԿԻԻՐՍԷԼ ԸՍԱԻ ԹԷ ՌՈՒՍԵՐԸ 500 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԱՐԿԵՐ ԵՆ

Անդարայէն կը հաղորդեն թէ, նախագահ Կիւրսէլ «ենթասպայի զբօսարան»ին շինութիւնը այցելած է եւ զինքը շրջապատողներուն հետ խօսած է յուշերը պատմած:

Կիւրսէլ ըսած է թէ Խորհ. Միութիւնը հինգ հարիւր միլիոն տոլար տնտեսական օժանդակութիւն առաջարկած է, որպէսզի յեղափոխութենէն ետք բանակը չձգէ իշխանութիւնը, եւ աւելցուց.

— Մենք որոշած էինք վարչութիւնը քաղաքայիններուն լքել պարկեշտ ընտրութիւններով, եւ գործադրեցինք մեր որոշումը:

ՀԱՅ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս լոյս տեսաւ եգիպտահայ շընորհալի արուեստագէտ նկարիչ Օննիկ Աւետիսեանի « Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ՝ ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը » արժէքաւոր գործը, որուն տը-պագրութիւնը սկսած է 1959ին: Գիրքը հրատարակուած է « Հայ Մշակոյթի Բարեկամներուն » կողմէ, Ֆրանսերէնով: Նկարազարդուած է 500է աւելի նկարներով, քսանը՝ գունաւոր:

Օննիկ Աւետիսեան հայ մտաւորական շրջանակներուն ծանօթ է նաեւ իր մէկ այլ արժէքաւոր գործով, լոյս տեսած 1946ին եւ «Փորձ մը հայ տպագրական տառերու բարեփոխութեան եւ արդիականացման » խորագիրով:

Օ. Աւետիսեան, որ երիտասարդ տարիքէն սկսած զբաղած է հայկական արուեստի զանազան հարցերու ուսումնասիրութեամբ, տասը տարիներու ծանր աշխատանք թափած է իր նոր լոյս տեսած գիրքին վրայ: Արդարեւ, « Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ» ստուարածաւալ գործը կապուած էր բազմաթիւ դժուարութիւններու հետ: Անհրաժեշտ էր պրպտել ամէն մէկ հայ նկարիչի կամ քանդակագործի կեանքը եւ գործունէութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլար լուսաբանել եւ բնորոշել իւրաքանչիւրին արուեստը: Հեղինակը, միւս կողմէ, բնականաբար, մեծ դժուարութիւններու հանդիպած է նկարներու ընտրութեան եւ հրատարակութեան գործին մէջ: Այսուհանդերձ, հարկ է դիտել տալ թէ հեղինակը յաղթահարած է բոլոր դժուարութիւնները եւ կրցած է հրապարակ հանել արուեստի մասին ուշագրաւ գիրք մը, որ արդիւնք է տքնաջան աշխատանքի եւ գործուն հայրենասիրութեան:

Հայոց պատմութեան համառօտ ժամանակագրութենէն եւ պատմական Հայաստանի քարտէսէն ետք զետեղուած է հեղինակին ներածականը: Աշխատութեան բովանդակ նիւթը օտար ընթերցողներուն մատչելի դարձնելու նպատակով հեղինակը ներածականին մէջ որոշ տեղեկութիւններ կուտայ հայ ժողովուրդին նկարագիրին, սովորութիւններուն եւ գաղափարաբանութեան մասին:

Գիրքին առաջին գլուխը՝ «Հին արուեստը», ակնարկ մըն է՝ նուիրուած հայ նկարչութեան եւ քանդակագործութեան, ծագումէն մինչեւ ԺԸ. դար: Օ. Աւետիսեան իր ուսանողութեան տարիներուն Վիէննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեաններու մատենադարաններու ձեռագիրները դիտելէ ետք, 1941 – 1943ի տարիներուն առիթ կ՝ունենայ աւելի մօտէն ուսումնասիրելու հին հայ մանրանկարչութեան գործերը Երուսաղէմի մէջ: Այս ձեւով, իր դիտելիքները հայ մանրանկարչութեան եւ զարդարուեստին մասին լայն եւ ընդարձակ են: Յիշեալ գլուխին մէջ յատուկ ուշադրութեան արժանացած են ծաղկողներ Մարգար, Գրիգոր, Իգնատիոս, Յակոբոս, Մխիթար, Մովսէս, Թորոս Տարօնեցի, Գրիգոր Տաթեւացի եւ ուրիշներ, իսկ Կիլիկեան Հայաստանէն յիշատակուած են Կոնստանդին, Թորոս Ռոսլին եւ Սարգիս Պիծակ:

Գիրքին առաջին գլուխին «Յուշարձանային նկարչութեան » ենթաբաժինին մէջ Աւետիսեան կը նկարագրէ նաեւ հայկական որմնանկարչութիւնը եւ խճանկարչութիւնը, որոնց նմոյշները մեզի հասած են թէ հեթանոսական եւ թէ քրիստոնէական շրջանի Հայաստանէն: « Հայկական քանդակագործութիւնը ըսկիզբէն մինչեւ Ժ-. դարը» բաժինը համեմատաբար աւելի ճոխ նկարագրուած է:

Այս աշխատութեան երկրորդ եւ ամենաղլխաւոր բաժինը կը կոչուի «Արդի ժամանակներ»: Եթէ առաջին գլուխին նիւթը շարադրուած է պատմական ժամանակագրութեան կարգով, ապա հոս՝ այս գլուխին մէջ, հեղինակը շատ ճիշդ ըրած է հայ նկարիչները եւ քանդակագործները խմբաւորելով ըստ այն երկիրներուն, ուր ապրած եւ ստեղծագործած են անոնք, եթէ ոչ իրենց ամբողջ կեանքին ընթացքին գոնէ՝ մեծ մասը: Հայաստանէն ետք ներկայացուցած է Ֆրանսա, Իտալիա, Եգիպտոս, Ամերիկա եւ այլ երկիրներու հայ նկարիչները:

Այս գլուխին մէջ արդարացի կերպով առաջին տեղը յատկացուած է Արեւելեան Հայաստան, Կովկաս եւ Ռուսիա ապրած նկարիչներուն, ինչպէս նաեւ արդի Հայաստանի նկարիչներուն, ու նաեւ անոնց, որոնք երկար տարիներ արտասահման ապրելէ ետք վերադարձած են հայրենիք եւ շարունակած են ստեղծագործել մայր հողին վրայ: Հեղինակը համառօտ գիծերով կը ներկայացնէ Ստեփան Ներսիսեանի, Գէորգ Բաշինջաղեանի, Վարդգէս Սուրէնեանցի, Փանոս Թէրլէմէզեանի, Ստեփան Աղաջանեանի, Եղիշէ Թադեւոսեանի, Վանօ Խոջաբէկեանի, Գէորգ Եակուլովի, Սեդրակ Առաքելեանի եւ այլոց կեանքն ու գործը: Հեղինակը կը խոստովանի, որ «Արդի ժամանակներ» գլուխը, հակառակ բաւական ընդարձակ ըլլալուն, ունի կարեւոր բացեր, զորս չէ կրցած ամբողջացնել:

Շատ աղքատ ներկայացուած են «Այլ նկարիչներ Հայաստանի մէջ » ընդհանուր խորագրին տակ Աղաֆոն Յովնաթան, Յարութիւն Շամշինեան, Էմանուէլ Մահտէսեան, Հմայեակ Յակոբեան Դաւիթ Օքրոյեան, Վրթանէս Ախիկեան, Վահրամ Գայֆէճեան, Ռաֆայէլ Շիշմանեան եւ ուրիշներ, որոնցմէ ամէն մէկուն յատկացուած են միայն 4 – 11 տող, իսկ միւսներուն անունները յիշատակուած են միայն:

Չափէն աւելի համառօտ ներկայացուած են նաեւ Մարտիրոս Սարեան, Յակոբ Կոջոյեան, Գաբրիէլ Գիւրջեան եւ ուրիշներ: Վրձինի մեծ վարպետ Մ. Սարեանի յատկացուած է ընդամէնը 7 էջ, որուն գրեթէ կէսը նկարներու վերարտադրութիւններ են:

Առհասարակ իբրեւ լուրջ թերութիւն պէտք է յիշատակել այն պարագան, որ Հայաստանի նկարիչներէն գիրքին մէջ կան միայն տասը հոգի: Կը կարծենք թէ պէտք չէ զոհանար յիշատակելով միայն անունները այնպիսի նկարիչներու, ինչպէս են Միքայէլ Արուտչեան, Արարատ Ղարիբեան, Մհեր Աբեղեան, Արմէն Չիլինգարեան, Յովհաննէս Զարդարեան, Մարիամ եւ Երանուհի Ասլամազեաններ եւայլն: Գիրքին մէջ, օրինակ, Ֆրանսայի հայ նկարիչներուն աւելի լայն տեղ յատկացուցած է (էջ 212 – 289), քան ամբողջ Խ. Միութեան մէջ ապրող հայ նկարիչներուն (էջ 151 – 211):

Արտասահման ապրող արուեստագէտներուն յատկացուած բաժինները աւելի յաջող եւ լիակատար են: Հեղինակը տարիներ շարունակ բարեխղճօրէն –աշխատած եւ հաւաքած է այն բոլոր կենսագրական տեղեկութիւնները, նկարները, որոնք ցրուած են ոչ միայն զանազան երկիրներ, այլ նոյնիսկ ցուցահանդէսներու, թանգարաններու եւ մինչեւ իսկ զանազան անձերու մօտ: Շնորհիւ Աւետիսեանի պրպտումներուն, քաղուած են քանի մը հայ հին նկարիչներու մասին տեղեկութիւններ եւ գտնուած՝ ուրիշներ, որոնք կ՝ապրին արտասահման եւ որոնց ծագումը, այսինքն Հայ ըլլալը անծանօթ մնացած էր: Անտարակոյս այս տեղեկութիւնները եւ մասամբ ալ անտիպ նիւթերը կրնան հիմք ծառայել ԺԹ. դարէն մինչեւ Ի. դարու կիսու հայ նկարչութեան եւ քանդակագործութեան ընդարձակ եւ ամբողջական պատմութիւնը գրելու համար:

Օ. Աւետիսեան իր ընդարձակ գիրքին մէջ յաճախ կը դիմէ իր յուշերուն, բազմաթիւ նկարիչներու մասին խօսած ատեն կը յիշատակէ անոնց հետ իր ունեցած հանդիպումները:

Յատուկ բաժին մը նուիրած է նաեւ հայ ծաղրանկարիչներուն:

« Արդի ժամանակներու » երկրորդ բաժնին մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերու հայ քանդակագործները: Ասոնք եւս խմբաւորուած են ըստ իրենց ապրած երկիրներուն: Հոս ալ թէպէտեւ իրենց արժանի տեղը կը գրաւեն Այծեմնիկ Ուրարտու եւ Արա Սարգսեան, այսուհանդերձ արդի Հայաստանի քանդակագործութիւնը դէշ ներկայացուած է: Գիրքին մէջ լայն ներկայացուած են Յակոբ Գիւրճեան, Լեւոն Մուրատով, Տարիա Կամսարական (Ֆրանսա), Նուարդ Զարեան (Իտալիա), Մորիս Սարգիսօֆ (Զուիցերիա), Հայկ Պատիկեան, Ժաղ Փափազեան, Ներսէս Ունանեան (Մ. Նահանգներ), Երուանդ Ոսկան (Թուրքիա) եւ ուրիշներ:

Ուսումնասիրութեան մէջ Աւետիսեան օգտագործած է հայ եւ օտար անձերու գործերը: Առաջին գլուխին համար օգտագործած է Գարեգին Յովսէփեանի, Սիրարփի Տէր – Ներսիսեանի, Լ. Դուրնովոյի, Ա. Մնացականեանի, Յարութիւն Քիւրտեանի, Ֆրետերիք Մակլերի, Ռընէ Կրուսէի, Նիքոլա Եորկայի, Վ. Յարութիւնեանի, Ս. Բարխուդարեանի եւ ուրիշներու գործերը:

«Արդի ժամանակներ » գլուխին համար օգտագործած է Էմէ Ազարի, Վիթթորիօ Պիկայի, Վալդեմար Ժորժի, Ռաֆայէլ Շիշմանեանի եւ այլ հեղինակներու մենագրութիւնները, զանազան հաւաքածոներ, ցուցակներ եւ պարբերականներ:

Գիրքէն դիւրութեամբ օգտուիլ ուզողներուն համար տուած է 350է աւելի հայ արուեստագէտներուն այբբենական ցանկը եւ գունանկարներուն ցուցակը:

Հայ Մշակոյթի Բարեկամները գնահատելի գործ կատարած են, հրատարակելով Օննիկ Աւետիսեանի այս արժէքաւոր աշխատութիւնը:

Հ. ՄԵՔԵՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Յունիս 10, Կիրակի, կէսօրէ ետք դաշտահանդէսով մը տօնուեցաւ Վասպուրականի հերոսամարտին 47րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Տէսինի Վասպ. Երկսեռ Երիտասարդաց եւ Վիէնի Հայր. Միութեանց:

Ժամը 4ին հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ եւ օրուան նախագահ Պ. Վարուժան Մանուկեան համառօտակի պարզեց տօնակատարութեան խորհուրդը, ծառերու հովանիին տակ սեղաններու շուրջ հաւաքուած հանդիսականները կ՝ունկնդրէին բարձրախօսէն սփռուած հայրենի քաղցր եղանակներ: Եւ գինիով լի բաժակները կը պարպուէին անդադար, շամփրուած միսի եւ այլ համադամներու ախորժաբեր ճաշակումով:

Գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը պատրաստուած էր: Արտասանեցին փոքրիկներ Սրբուհի Մանուկեան, Վանիկ եւ Շնորհիկ Խլոյեան, Պ. Պ. Արամ Ալեքսանդրեան եւ Ղեւոնդ Տէրտէրեան:

Մէջ ընդ մէջ Տիկին Մարի Կարապետեան մեներգեց: Բոլորն ալ գնահատանքով ծափահարուեցան:

Վիէնէն Պ. Ներսէս Մանուկեան գեղեցիկ գրութեամբ մը փառաբանեց Հայուն աղատատենչ նկարագիրը, որու կենդանի ապացոյցները հանդիսացան մեր հերոսամարտները, եւ Հայաստանի անկախութեան հիմնադրութիւնը:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Անդրանիկ Խլոյեան: Կարծէք դեռ երէկ էր որ զինքը կը ծափահարէինք իր զգայուն արտասանութիւններուն համար: Եւ ահա ներ-

ԶՐՈՅՑ ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

Երբ Մոսկուայէն դուրս ելանք, մտանք կպրապատ ճամբու մը մէջ որ աւելի ուշ իմացայ թէ կը կոչուէր «կառավարական ուղի» , որովհետեւ միայն պաշտօնական կառքերն էին որ իրաւունք ունէին անցնելու այդ ուղիէն: Պատերազմէն բաւական ժամանակ ետք ալ այդ ճամբան կը պահէր իր անունը: Կ՝անգիտանամ թէ մինչեւ այսօր ալ այդպէս կը կոչուի՞ ան:

Շուտով հասանք ցանկապատի մը առջեւ: Սպան, որ նստած էր շարժավարին քով, փոքրիկ նշան մը ցոյց տուաւ պահակին եւ այս վերջինը թողուց որ անցնինք, առանց ձեւակերպութեան:

Կառքին աջ դռնակին ապակին իջեցուած էր: Մոլոթով նշմարեց որ օդի հոսանքը կը նեղէր զիս եւ անմիջապէս փութաց բարձրացնել զայն: Այդ պահուն էր միայն որ նկատեցի ապակիին արտակարգ հաստութիւնը եւ համոզուեցայ թէ ... զրահապատ կառքով մը կը ճամբորդէինք...:

Տասը օր առաջ Գերմանացիները յարձակում մը գործած էին Տրվարի մէջ գտնուող Եուկոսլաւ Ազատագրական Բանակին վրայ: Թիթօ եւ խորհրդային առաքելութեան պատուիրակները խոյս տալով ապաստանած էին լեռները: Եուկոսլաւ ազգային շարժումին պարագլուխները այսպէսով կորսնցուցած էին թանկագին ժամանակ մը թէ զինուորական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով: Պարենաւորման հարցը ստացած էր սուր հանգամանք մը: Խորհրդային առաքելութիւնը խնդիրը մանրամասնօրէն տեղեկագրած էր Մոսկուա, որուն վրայ, խորհրդային օդանաւորդները անկարգելի միջոցով հասցուցած էին թէ պարէն եւ թէ ռազմամթերք, նոյնիսկ գիշեր ատեն ալ, եւ սակայն ոչ մեծ յաջողութեամբ, որովհետեւ անկարգելով ձգուած նիւթերը նետուած էինընդարձակ տարածութեամբ հողամասերու վրայ, որ դժբախտաբար վաղուց արդէն պարպուած էր բնակչութենէ:

Ճամբու ընթացքին այս դէպքին մասին էր ահա որ Մոլոթով հարցուց իմ կարծիքս: Իր հետաքրքրութիւնը անսահման էր, առանց սակայն ցոյց տալու գոյզն ջղայնութիւն մը. կ՝ուզէր որ իրեն գծէի մեր ներկայի դրութեան ճշգրիտ պատկերը:

Այսպէս երեսուն քիլոմեթր եւս յառաջանալէ ետք, մեր կառքը կանգ առաւ բաւականին համեստ վիլլայի մը առջեւ:

Հազիւ ոտք կոխած էինք այս վիլլային նախասենեակէն ներս, երբ երեւցաւ ըՍթալին:

Հագած էր պարզ բաճկոն մը, մինչեւ ծնօտը կոճկուած, ոտքին՝ ցած կօշիկներ: Անիկա ինծի երեւցաւ աւելի փոքր՝ քան առաջին անգամ, եւ սակայն կատարելապէս լաւ տրամադրութեան մէջ:

Մեզ առաջնորդեց տարօրինակ կերպով պարապ գրասենեակ մը, ուր մարդուս աչքը կը հանդիպէր միայն մերկ պատերու: Նստեցանք անմիջապէս պզտիկ գրասեղանի մը շուրջը եւ Սթալին իսկոյն սկսաւ զիս հարցուփորձել Եուկոսլաւ ազատագրական բանակատեղիին վրայ գործուած գերմանական վերջին յարձակումին մասին:

Իր հարցումները ուղղելու եղանակն իսկ ակնյայտնի կերպով ցոյց կուտար այն տարբերութիւնը որ գոյութիւն ունէր Սթալինի եւ Մոլոթովի միջեւ:

Ինչ որ կը վերաբերէր Մոլոթովի, միայն իր մտածումները չէ որ անթափանցելի էին, այլ նաեւ այդ մտածումներուն ծնունդը:

Ընդհակառակն, Սթալին, իր հարցումներու միջոցին կը թուէր ըլլալ խանդավառ, նոյնիսկ ջղագրգիռ: Իր հարցումները միշտ կ՝ուղղէր այնպէս ինչպէս թէ ինքզինքին ուղղուած ըլլային եւ կը վիճաբանէր թէ ինքզինքին եւ թէ ուրիշներու հետ:

Այն տպաւորութիւնը կը ստացուէր թէ՝ Մոլոթով ամէն բան — նոյնիսկ համայնավարութիւնը եւ անոր վերջնական նպատակները կը նկատէր յարաբերական: Կը թուէր թէ անոր համար տեւական ոչինչ գոյութիւն ունէր, այլ կար միայն անցողական իրականութիւն մը որ ամէն օր կը ներկայանար տարբեր երեսներով, եւ որուն պէտք էր նուիրէր իր ամբողջ կեանքը:

Սթալինի համար ալ ամէն բան անցողական էր, սակայն, միայն փիլիսոփայական տեսանկիւնէն: Տեւականութեան պակասին եւ անոր ծոցին մէջ իսկ թաքնուած էր մեծ գաղափար մը՝ դրոշմուած վերջնականութեան կնիքով: Անիկա կը ձգտէր իր գաղափարին՝ իրարու շաղուելով իրականութիւնը եւ զայն կազմող ապրող էակները ...

Երբ կը մտածեմ, ինծի կը թուի թէ այս երկու մարդիկը՝ Մոլոթով իր յարաբերականութեամբ, առօրեայ հոգերը իրենց մանրամասնութեանց մէջ քննարկելու իր կարողութեամբ եւ Սթալին՝ իր մոլեռանդ վարդապետապաշտութեամբ, իր աւելի լայն հորիզոններով, ապագայի կարելիութիւններու իր յարատեւ փնտռտուքներով, գաղափարականօրէն զիրար կը լրացնէին ...

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(5 Շար.)

կայիս կը բանախօսէ : Ան ընդհանուր ակնարկով մը պարզեց առաջին աշխարհամարտի սկզբնական օրերու քաղաքական պայմանները վասպուրականի մէջ : Քրդական դիւային ծրագիրը Հայոց բնաջնջման համար : Հայերու դժնդակ ու ողբերգական վիճակը : Եւ ի վերջոյ հերոսամարտ մանրամասնութիւնները : Կնոջ ու մանուկ զերմարզկային պայքար մը էր, ուրկէ վասպուրականը յաղթական դուրս եկաւ, չնորհիւ իր զաւակներուն միահամուռ ճիգերուն ու վերջն ի վերջոյ նաեւ զինակցութեան :

Գ. Կ. փոլատեան, որ պատահաբար ներկայ էր հանդէսին, կամ մակերեսիչ մարմնի խնդրանքով, փոխարանութեան իր տուրքը բերաւ հերոսամարտի յաղթականներուն, չեչտելով թէ հոն ուր Հայը միացած է՝ կրցած է հրաշքներ գործել : Թելադրեց որ միացեալ ուժէ – րով պայքար մղուի ուծացման դէմ :

Բանախօսութիւններուն դարձեալ յաջորդեցին երգն ու տոհմիկ պարերը :

Երեկոյեան զովութիւնը առիթ եղաւ որ վերջ տրուի ծանակատարութեան՝ հակառակ հոգիներու մէջ առկայծուած ջերմութեան :

ՄԱՅԻՍ 28

Այս տարի Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը տօնուեցաւ 17 Յունիսի կիրակի կէսօրէ ետք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Հանդէսին կազմակերպումը յանձնուած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ մասնաճիւղին, հովանաւորութեամբ տեղւոյս կոմիտէին : Գնահատելի էր մեր տղոց տարած աշխատանքը : Երիտասարդական աշխուժութեամբ անոնք գործի լծուած էին, թատրութիւն բեմադրով եւ գոհունակութիւն սերմանելով :

Ժամը չորսին հանդէսը բացուեցաւ կինդանի պատկերով մը, ուր, «Մայր Հայաստան» կը խոկար սգաւոր : Բայց «Յաղթական հայրենասէրներէ արիթն – ցած ինքնաւար Հայաստանը, եռագոյն – նը կրծքին, հպարտօրէն կը կանգնի ոտ – քի :

Օրուան նախագահը Կորիւն Լիւլէճեան իր բացման խօսքով յայտնեց թէ Մայիս 28ի տօնակատարութեան կազմակերպումը նոր Սերունդը առանձնեց, ապացուցանելու համար իր զերը եւ Հայու կոչումը : Նոր Սերնդականները երդուած են մնալ անպարտ Հայեր, մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի դաղափարը :

Գեղարուեստական բաժինը պատչաճօ – րէն պատրաստուած էր Նոր Սերունդին կողմէ :

Մաքուր առոդանութեամբ ու պլպլացու – ող արտասանեց Օր. Անահիտ Մուրատեան : Գեղուհի Պառաւեան երգեց զուարթ երգ մը : Իսկ Օր. Բարբիռն Տատպեան փայլեցաւ արտասանելու իր բնատուր ձիրքով : Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու :

Նոր Սերունդի տեղւոյս պարախումբը պարեց երկու պարեր զեղջկական տա – րազներով, կրկնապէս ծափահարուելով :

Օրուան բանախօսն էր Մարտիրոսն Եկ. Յակոբ Արթինեան : Մեր երիտասարդ ընկերը խանդավառ բանախօսութիւն մը ըրաւ : Պարզեց անկախութեան հիմնադրութեան պատմական արժէքը : Այդ անկախութիւնը , ըսաւ , թշնամիին կողմէ ետքած նուէրը մը չէր : Այլ հայ զինուորին եւ Հայաստանի ժողովուրդին բոլոր խաւերուն զերագոյն զոհողութեամբ ու ա – րիւնով նուիրագործուած յաղթանակ մը :

Ցետոյ ընկերը ձօղկեց Հայաստանի արդի «Փրկիչները», ներքին սահմաննե – րուն արդար սրբագրութիւնն իսկ կը պահանջեն : Սակայն Հայաստանի ժողովուրդը կը մնայ հաւատաւոր : Հայ զրպէտը կ'արտաղրէ մեր բոլորին յարգանքին արժանի՝ ապագային չունչով տոդորուած : Հայաստանի մեր եղբայրներն ալ կը բարեմաղթեն որ արդարութիւնը յաղթանակէ եւ Հայը տիրանայ իր պապենական հո – զերուն :

Սէնթ Էթիէնի Ն. Սերնդականները ներկայացուցին խորհուրդով լի կենդանի պատկեր մը : Զգացումով արտասանեց՝ Օր. Լուիզ Պաղտիկեան : Ջութակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց Սէն Շամոնէն Սեթօ Փոլաքսըպեան : Բոլորն ալ խան – դավառեցին մեզ :

Հանդէսը վերջացաւ «Ցառաջ նահա – տակ»ի յոտնկայս ուխդրութեամբ :

Հանդէսէն ետք Նոր Սերնդականները , եկած՝ Լիոնէն, Սէնթ Էթիէնէն, Սէն Շամոնէն եւ այլ չրջաններէ, խմբուեցան ներքնայարկի սրահին մէջ, խնջոյքով մը չարունակելու համար տօնախմբութիւնը, ջերմ ու զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծե – լով :

Այս առթիւ ուրախ եմ յայտնելու թէ Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղը բարգաւաճ չրջան մը կը բոլորէ : Զին – ուորական ծառայութենէ վերադարձած մեր երիտասարդ ընկերները աշխոյժով լծուած են գործի եւ անդամներու թիւը բազմապատկուած է : Եռանդ եւ յաջո – ղութիւն կը մաղթենք իրենց :

ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Դերասան Թրապօչի 45 տարիներու բեմական գործունէութեան յոբելեանը կատարուեցաւ Մայիս 26ի Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Երեկոյթը կը հովանաւորէր տեղւոյս Հոգեւոր Հովիւ Տէր Վարդ. Քհնյ. Աւագեան : Ներկայացուեցաւ Ղարաբաղի իշխանին հարսանիքը : Դերակատարները բոլորն ալ լաւ խաղարկութիւն ունեցան : Դեր առանձնացած էր Նոր Սերունդին :

Յոբելենական յանձնախումբին կողմէ խօսեցաւ Պ. Բագրատ Մոսոիկեան : Լիոնէն Պ. Հ. Թադէոսեան գրուատական խօսքերով ներկայացուց յոբելեարին կեանքի գլխաւոր գիծերը : Մանաւանդ ծանրացաւ հայկական բեմին իր նուի – րումին վրայ :

Գ. Պ.

ԴԳՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսկի Արիմեան դպրոցի ամավերջի հանդէսը (կարելի է ըսել նաեւ տարեկան ձեռնարկը) տեղի ունեցաւ Յունիս 17ին, դպրոցի սրահին մէջ խումբ մը ծնողքներու ներկայութեան : Ծնրերդներէ , արտասանութիւններէ եւ ընթերցումներէ հետ, տեղի ունեցաւ հայերէն փոքրիկ ներկայացում մը՝ Մայրենի Օրը, եւ զուարճախօսութիւն մը Փըրանսերէնով : Բոլոր աշակերտներն ալ յաջող էին իրենց առոդանութեամբ եւ արտայայտութիւններով : Հանդէսին յաջողութեան համար մեծ եւ գովելի աչ – խատանք տարած էր դպրոցին ուսուցիչ Պ. Ս. Քալեան :

Հոդարարձութիւնը ներկաները հիւրասիրեց պատշ եւ անուշեղէն բաժնելով եւ չնորհակալութեամբ ուտացաւ զանազան – ներէ ղրամական նուիրատուութիւններ , որոնց ընդհանուր գումարը եղաւ 300 Ն. Ֆ. :

ՀԱՄԱԶԱՅՊ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 239 – 240 հետեւեալ բովանդա – կութեամբ .—

Կիները Ներկի օրով (Հայ–Բոյժ).— Պնդութեան մասին (Տոքթ. Սերոբեան). — Տարիքին դերը հիւանդութեանց զարգացման մէջ (Տոքթ. Բամպուճեան) .— Տաղ առ մեղուս (Եղիշէ արք. Դուրեան). — Թունաւոր մեղր (խորիշ).— Շողա – քնութեան հայ վարպետը՝ Ֆանարջեան (Տոքթ. Փարսադանեան).— Մովի պը – տուղ կերկք (Տոքթ. Շահէն).— Բժշկութիւնը Քիւրաերու մէջ (Ավդալ).— Մի ծիսը (Մարտիկեան եւ Սիրունեան). — Հայոց թիւը աշխարհի վրայ.— Խոլն – ճան (Յ. Իշխանեան).— Գեղագիտական վերաբուժութիւն (Տոքթ. Այվազեան).— Օգտակար մանրէներ (Տոքթ. Պուճէ) .— Թափած մազերը կը բուսնի՞ն մեր (Տոքթ. Վիոլէ).— Դարձեալ քոլեսթերոլի մասին (Տոքթ. Քոքէ).— Համբոյրի հիւանդութիւն (Քադիան).— Ջաւակ կ'ուզեմ (Փրոֆ. Ֆուճիֆ – Պրեճաճեո).— Գլխացաւեր կան տեսակ տեսակ (Տոքթ. Պլամուրիէ) :

Տարեկան բաժնեդինը 15 Ն. Ֆ. , արտասահման՝ 20 Ն. Ֆ. : Դիմել Շ. Այվազեան անունով՝ Յառաջի խմբագրատունը :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի չրջանը, արձակուրդի չրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաչտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն չատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ չերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միչտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը :

Այս տարի, վարչութիւնը որոչած է ընթացք տալ միայն ԲԱՅԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան դրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն :

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեչրջանը (1962) :

Միայն արձակուրդի չրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Փրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ. :
Արտասահման 10 Ն. Ֆ. :

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ կուլտուրական կապի հայկական ընկերութիւնը նախաձեռնութիւնը առանձնեք է պանծացնելու Չէյթունի 1862ի պատմական յաղթանակին հարիւրամեակը յառաջիկայ Հոկտեմբեր ամսուն սկիզբը : Նոյն թուականին՝ Մոնթեվիտէոյի Հայր. Միութեան վարչութիւնս կազմակերպած է խմբական ուխտադնացութիւն մը դէպի Մայր Հայրենիք :

Մոնթեվիտէոյի Հայր. Միութեանս վարչութիւնը այս առթիւ կը խնդրէ ըմպիւռքի բոլոր Չէյթունցիներէն որ բարի ըլլան պատմական արժէք ներկայացնող եւ Չէյթունի մէջ գործածուող իրեղէն, դէնք, հագուստ եւայլն ուղարկել Հայաստանի պետական թանգարանին : Վարչութիւնս իր կողմէ պիտի տանի պատմագիրքի մէջի յուչարձանին կատարի վրայ իւղանկարէ գծուած մեծածաւալ օրի – նակը եւ Ռուբինեան թաղաւորութեան առեն գործածուած առիւծադրօշին ձեռագործ բանուածքը :

Մոնթեվիտէոյի Չէյթունի
Հայր. Միութեան վարչութիւն

ԱԻԱՋԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

Աւագակապետը կէսօրուան մօտ կամաց կամաց դուրս եկաւ ու Արարուց արուարձանը գնաց, ուսկից յառաջացաւ Այգեստանի այն մասը ուր կը գտնուէր վինուորական հրամանատար վէկիր Շէվքի վաչկատուն պարանքը :

Առանց հրաման առնելու՝ ուղղակի ա – պարանքը մտաւ եւ ներքինիներու բաժնէ գնաց :

Ներքինիներէն՝ Աատա ու Տէտէ նրա – ած նարտ կը խաղային, իսկ ծերունի Ֆուատ պէյ հոն չէր : Եւ որովհետեւ ա – նոնք ազէկ գիտէին թէ ֆաքիրը միմիայն Ֆուատ պէյէն կ'ախորժէր, քիթ բերան – նին ծռմռկած՝

— Բարեկամդ վերն է, մրմնջեցին :

Աւագակապետ նկատելու չզարկաւ եր – կու ծառաներուն ընթացքը. հակառակն ըլլալով չնորհակալութիւն յայտնեց ու հեռացաւ : Ու մեծ անդուխէն յառաջա – նալով գաղիլի մտաւ : Նոյն պահուն դէ – մը ելաւ մեծ հանրմը :

— Բարով, բարով, սիրելի ֆաքիրս , մրմնջեց մեծ հանրմը դոդոջուն ձայնով մը : Ա՛ռ ո՞ւր մնացիր, չես ըսեր թէ մեծ հանրմս ի՞նչ եղաւ, ինչո՞ւ ամիս մըն է ապարանքին մէջ չերեւիր :

— Ի՞նչպէս չեմ հարցներ , ընդհատեց Աւագակապետը : Բայց հիւանդ է ըսին ինծի ու ես այդ պատճառաւ համարձակութիւն չունեցայ քովդ գալու :

— Շնորհակալ եմ : Ես ալ դիտեմ որ դուն չես մոռնար զիս : Միայն թէ կը խնդրէի որ առաջուան արուեստներդ մէկ երկու հատ տաս ինծի. անոնք բաւական օգուտ ըրին կուրծքիս : Արդեօք ունի՞ս :

— Ունիմ, եւ չատ լաւերէն ունիմ, վաղը կը բերեմ անպատճառ :

— Հիմա ո՞ւր կը բնակիս :

— Ե՞ս :

— Այո :

— Իհ, ուր որ գլուխս կարելի ըլլայ դնել, հոն կը բնակիմ, ինչ պիտի ըլլայ ինծի պէս մարդու մը ապրիլը :

Մեծ հանրմը որ սկիզբէն ի վեր պատկառանքով մը վերաբերուած էր դէպի այդ մեծ մարդը եւ մինչեւ իսկ անոր վաստահութեան յանձնած էր իր մէկ հատիկ որդւոյն առեւանգած աղջիկը՝ փախցնելու համար ապարանքէն, պահ մը տարտնեց Աւագակապետը :

— Ուրեմն կանոնի կողմը դացած է : Շատ զարմանալի մարդ է : Իր պարտականութենէն զատ բնաւ ուրիչ բանի աչք չունի : Տես, միւսները օրն իրիկուն կ'ըլլայ նորէն գլուխնին խաղէն վեր չեն առներ :

Մեծ հանրմին խօսակցութիւնը ատած չէր, ահա դահլիճ մտաւ Ֆուատ պէյ ու ժպիտով մը մօտեցաւ Աւագակապետին :

— Մենք ալ քու վրադ կը խօսէինք , ըսաւ մեծ հանրմը :

— Վայ, արդեօք ինչեր կը խօսէիք , հարցուց Ֆուատ պէյ բռնապետական բացատրութեամբ մը :

— Մեր բարի ֆաքիրը կարօտցեր է քեզ, Ֆուատ . ահա ատոր համար տես – նելու եկած էր :

— Ես ալ զինքը կարօտցեր եմ, երկու չաբաթ եղաւ որ աչքս ճամբան մնացեր էր :

— Շնորհակալ եմ, Ֆուատ պէյ, ա – սիկա ձեր ազնուութիւնն է : Ես այնքան սիրուելու մէկը չեմ, բայց, ով գիտէ, գուցէ ձեզի համար անանկ եղած է :

Մեծ հանրմը չկեցաւ, ներողութիւն խնդրեց Աւագակապետէն ու հեռացաւ. այն ատեն երկուքը մնացին դահլիճին մէջ :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, Այրի Տիկին Գալուստեան եւ զաւակները՝ 40 Ն. Ֆ. կը նուիրեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին: Պ. Ս. Թիլպիեան՝ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գ. Քինոսեան իրենց տարաբախտ աղջական յիշատակին տասը Ն. Ֆ.:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆ

Վարչութիւնս կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան որ օգափոխութեան կայանի Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները լրացած են:

Օգոստոսի համար սակաւաթիւ տեղեր մնացած են, պէտք է փութալ արձանագրութեանց համար, որոնք տեղի կ'ունենան միայն Երկուշաբթի եւ Շաբաթ օրերը:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի, հովանաւորութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած դպրոցին Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ճոխ գեղարուեստական յայտագիր աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւսուածեղէնի (Թրիքօ) մոնթէօրներ մեծ սեռիի համար: Դիմել՝

VEXTEN

23, Rue du Caire CEN. 85-04

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

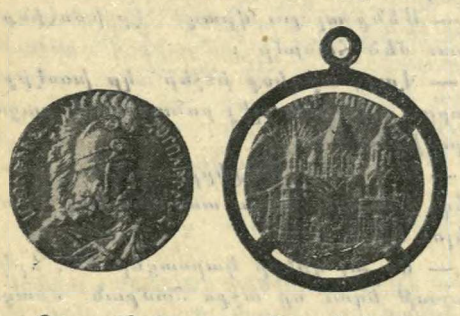

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)

Tél.: PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Վիէնի մէջ Հերոսներու Օրը տեղի կ'ունենայ Կիրակի՝ Յուլիս 22:

×

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 22ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Յուլիս 1, ամբողջ օրը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Յուլիս 1ին, Կիրակի Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի Հայուհեաց մասնախումբին տարեկան դաշտահանդէսը, ժամը 17էն կէս գիշեր, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեանի պարտէզը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան դաշտա-պարահանդէսը՝ ՅՈՒԼԻՍ 8ԻՆ, ԼԱ ՖԵՎ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկաղեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Բիւ Տիւնուարի թիւ 24 ծանօթ սրահին մէջ:

Աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ թատերախաղեր: Գեղարուեստական բաժինին մէջ հայկական մենապար, զոյգ պար եւ խմբապար՝ բոլորովին նոր տարազներով: Եւրոպական բեմապարեր առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Լիոնահայութիւնը անխտիր:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ - ՀՌՈՄ

Եւ Շրջակայքը

ՄԵԿՆՈՒՄ Օգոստոս 5

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Օգոստոս 31

Ս. ՂԱԶԱՐ, Օգոստոս 12ին, Մեծն Մխիթարի արձանին բացման հանդէս:

ՌԻՄԻՆԻ քաղաքին մօտ, Ադրիականի ափերուն, շաբաթ մը ծով եւ արեւ:

ՖԻՐԵՆՑԷ, ՆԱՓՈԼԻ, ՍՈՐՐԵՆԹՕ, ԲՈՄԲԷՅԻ, ՔԱՓՐԻ աննման քաղաքներուն այցելութիւն:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝ օր առաջ.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9)

Tél. TAI. 49.40

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վահան Չախմախճեան (Կեսարացի), հօր անունը՝ Գրիգոր, մօրը՝ Ովսաննա, 1922ին կը գտնուէր Յունաստան: Կը կարծուի որ Ամերիկա կը գտնուի: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Մատթէոս Էհմալեան, 23 Բիւ Էմիլ Զօլա, Մալաքօֆ:

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

ՁՄԵՌԸ

ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ

ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ

ԱՄԱՌԸ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ

ALEXANIAN

ԱԾՈՒԽ – ՄԱԶՈՒԹ

Bureaux	Chantier
10 bis, Bd. Rodin	7, Rue du Pourtour
ISSY-LES-MOULINEAUX	MEUDON
MIC. 28-79	OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցանկը ստանալու համար:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, Լը Փէքի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ:

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Աքծիւ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դաշտահանդէսը այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէսինէէն վեր Սէն-Նիզէրի, Շաթօ տը Պօռըկառի գեղատեսիլ ծառաստանի եւ Պաղ ջուրի մօտ:

Պիտի կատարուի աշակերտութեան մրցանակաբաշխումը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Ռընաժի, Լանսէի, Ռոնտոյի եւ բոլոր շրջակայքի հայ հասարակութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքառի ժամերը.— Դպրոցէն կը մեկնի ժամը 8·45, Շրմէն տը Լաբլէն ժամը 9, Փլաս Վէօրտէն ժամը 9·15, Բիւ Տալամպէր ժամը 9·25, Քուռ Պէռիա (կամուրջի մօտ) ժամը 9·35:

Անձրեւի պարագային պիտի յետաձգուի յաջորդ Կիրակի, 8 Յուլիսին, նոյն վայրը եւ նոյն մեկնումի ժամերը:

ՕԳՈՍՏՈՍ ՕԳՈՍՏՈՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

VILLA ROSALIA - CANNES · COTE D'AZUR

Ծովու լոգանք, խաղեր, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոներ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Շաբաթ օրերը, ժամը 4–6·30 Մշակոյթի Տուն, 17 Բիւ Պլէօ
ԼԻՈՆ.— Վ. ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ, 92 Բիւ Պիւժօ, Լիոն 6րդ:
ՏԷՍԻՆ.— Ժ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, 16 Բիւ Պռանլի:
ՎԻԷՆ.— ՕՐ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ, 11, Բիւ տէ Սելէսթ:
ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Ա. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ, 57 Բիւ Թառանթէզ:
ՎԱԼԱՆՍ.— ՕՐ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ, 28, Քօթ տէ Շափըլիէ:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Խ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ, 24, Քուռ Պեռիա:
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, Վօյաժանս, Քանըպիէռ:
ՆԻՍ.— ՕՐ. Շ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, 19 Պուլվ. Մանեան:

Կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ հաւաքական տոմսի (պիյէ քոլէքթիֆ) համար, վճարելով 200 Ն. Ֆ.:

Սեփական միջոցներով եկողներէն կանխավճար՝ 50 Ն. Ֆ.:

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ....

ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro: Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél.: GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 27 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9338 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5239

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻՍԹԻՏ ՊՐԻԱՆ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ֆրանսայի երրորդ հանրապետութեան պետական մարդոց շարքին առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ Արիսթիտ Պրիան, որուն ծննդեան հարիւրամեակն է այս տարի :

Զաւակ համեստ ընտանիքի մը, ծնած էր Նանթ 1862 : Մեռաւ Փարիզի մէջ 1932ին, 70 տարեկան :

Փոթորկալից կեանք մըն է ունեցած Պրիան, բառին իսկական առումով :

Աւարտելէ վերջ իրաւաբանական վարժարանը, իբրեւ փաստաբան հաստատուած է Սէն Նազէր :

Տոգորուած ազատական – յառաջդիմական գաղափարներով, երիտասարդ փաստաբանը կանուխէն հետաքրքրուած է ընկերային – քաղաքական հարցերով եւ նետուած հանրային գործունէութեան ասպարէզը :

Անդամագրուած էր միացեալ ընկերվարական կուսակցութեան, որուն գլխաւոր գործիչներէն մէկը դարձաւ շուտով, իբրեւ խիզախ հրապարակագիր եւ քաջ բեմբասաց :

1901ին դարձաւ ընդհ. քարտուղար ընկերվարական կուսակցութեան : Ատեն մը նաեւ՝ խմբագրապետ պաշտօնաթերթ Իւմանիթէի :

1902ին ընտրուեցաւ Լուառի երեսփոխան : Եւ ամբողջ երեսուն տարի, մինչեւ մահը, պահեց իր երեսփոխանի աթոռը :

1904ին Ամսթէրտամի մէջ տեղի ունեցաւ Ընկերվարական Միջազգային Համագումարը, որուն որոշումներուն չուզելով ենթարկուիլ, 1905 Ապրիլին հեռանալով Միացեալ Ընկերվ. կուսակցութենէն մտաւ Անկախ ընկերվարականներու շարքերը :

1905ին տեղեկաբեր նշանակուեցաւ եկեղեցին պետութենէն բաժնելու օրինագիծին, զոր ուժգնօրէն պաշտպանեց երեսփ. ժողովին մէջ եւ քուէարկել տուաւ : Յաջորդ տարին մտաւ դահլիճին մէջ՝ իբրեւ կրթական եւ կրօնից նախարար :

Քաղաքական մեծ ասպարէզ բացուած էր իր առջեւ : Տասն անդամ վարչապետ եւ 22 անդամ նախարար եղաւ (15 անդամ՝ արտաքին նախարար) : Քլէմանսօ, Փուանքարէ եւ Պրիան կը կազմէին երրորդութիւն մը՝ Գ. Հանրապետութեան փայլուն օրերուն :

Զինադադարի տարիներուն եւ անկէ վերջ տակաւին երկար ատեն պատասխանատու դերեր պիտի վիճակէին իրեն :

1919 – 22ի բախտորոշ օրերուն, երբ Զորս Մեծերը աշխարհի նոր քարտէսը կը գծէին եւ ազգերու ճակատագիրը կը տնօրինէին, Պրիանի արտաքին քաղաքականութիւնը բախտաբեր պիտի չըլլար հայ ժողովուրդին համար :

Իր անունին հետ կապուած է Կիլիկիոյ պարպումը, որուն մասին կ՝արժէ առանձին խօսիլ :

Պրիան ջերմ պաշտպան դարձաւ Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան, իբրեւ խաղաղասէր, ջատագովելով միջազգային գործակցութիւնը եւ հաւաքական ապահովութեան ծրագիրներ ներկայացնելով : 1925ին ստորագրեց Լոքառնոյի դաշնագիրը : 1926ին Ֆրանքեւգերման բարեկամութեան հիմը դնել ուզեց՝ սերտ կապեր հաստատելով Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզմանի հետ :

1928 Օգոստոսին ստորագրուեցաւ Պրիան – Քէլլոկ համաձայնագիրը, որով վաթսուն ազգեր օրէնքէ դուրս կը հրաւիրէին պատերազմը :

Խաղաղութեան ի նպաստ իր ջանքերը պսակուեցան Նոպէլի մրցանակով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱԼԱՆ ՆՈՐԷՆ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻ

ԵՒ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՄԱՀՈՒԱՆ ԿՐՆԱՅ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻԼ

Ծանօթ է որ Սալանի դէմ տրուած վըճիռը գոհացում չէր տուած բոլորին, մանաւանդ նախագահ տը Կոլի որ մարդկային եւ քաղաքական նկատումներէ վեր կը դասէ Պետութեան շահը : Այսպէս կարելի եղաւ Պատժական Օրինագիրքի 95րդ յօդուածին Բ. պարբերութեան համաձայն կրկին ամբաստանել նախկին հրամանատարը եւ այս անգամ՝ մահապատիժ պահանջել :

Նոր մեղադրանքը ծանօթ է : Սալան Մայիս 4 թուակիր նամակ մը ղրկած է Գաղտնի Բանակի գանձապահ Սիմըթեռի, անոր հրահանգ տալով կարգ մը վըճարումներ ընել (հարիւր միլիոն Պիտոյի, տասը միլիոն իր դատավարութեան ծախքերուն համար) : Այս նամակը ղրկուած է Ֆռէնէն, անծանօթ խողովակներով : Ըստ իրաւական պատճառաբանութեանց, ամբաստանեալ մը կրնայ կրկին դատուիլ եթէ երեւան հանուի մեղադրանք մը զոր գործած է իր արգելափակումէն ետք եւ որ նկատի չէ առնուած առաջին դատավարութեան առթիւ : Ասոր կարելի է սակայն պատասխանել, ինչպէս կ՝ընեն Սալանի փաստաբանները եւ տեղական կարգ մը թերթեր, որ Սալանի դատավարութիւնը սկսած է Մայիս 15ին, այսինքն նամակին թուականէն ետք : Արդ, ինչո՞ւ իշխանութիւնները այն ատեն դատարանին չյանձնեցին այդ նամակը եւ մէջտեղ հանեցին, շաբաթներ ետք երբ Սալանի վճիռը տրուեցաւ :

Ըսուեցաւ նաեւ, իրաւական շրջանակներու կողմէ, թէ Սալանի դատավարութեան վճիռը իր մէջ ամփոփած էր բոլոր ամբաստանութիւնները եւ Սալան դատուած ու պատժուած է բոլոր յանցանքներուն համար : Ամէն պարագայի մէջ, հարցաքննիչ դատաւորը՝ Փերէզ Ֆռէնի բանտը գնաց եւ այս նոր մեղադրանքը հաղորդեց Սալանի : Կարգ մը թերթերու կարգին Քոմպա օրաթերթն ալ աւելորդ կը գտնէ այս նոր ամբաստանութիւնը որ ինչ արդիւնք ալ տայ նպաստաւոր պիտի չըլլայ իշխանութեան :

Արդարեւ, եթէ տը Կոլի նշանակած նոր զինուորական ատեանը, որուն նախագահը՝ Զօր. Լառմինա հիւանդացաւ առջի օր, կրնայ մահուան դատապարտել Սալանը «սրբագրելու», համար ողբացեալ Բարձր. Ատեանին «ձախաւեր» վըխիճը կրնայ նաեւ աւելի թեթեւ վճիռ մը տալ, ինչ որ աւելի յուսահատական պիտի ըլլայ իշխանութեան համար : Ինչ որ ալ ըլլայ, կ՝եզրակացնէ Քոմպա, ամէն ձեւով աւելորդ է :

× Զօր. Ժինեսթէ մեռաւ առջի իրիկուն Վալ տը Կոասի հիւանդանոցը : Զոհ գացած է Գաղտնի Բանակի մէկ մահափորձին, Օռանի մէջ :

× Ալժ. Ազատ. Ճակատի առաջին մեծ ընտրական հանրաժողովը տեղի ունեցաւ Առպայի մէջ : Ներկայ եղած են 40·000 Մահմետականներ եւ քանի մը տասնեակ Եւրոպացիներ :

× Օռանի նաւահանգիստին մէջ 30 միլիոն լիթր մազութ. վառած է առջի օր :

× Գրագէտ Ժիւլ Ռուա Ալժէ գացած է եւ կոչ մը ըրած Եւրոպացիներուն որպէս զի մնան իրենց տեղը — «Եկայ ձեզի մէկ խօսք ըսելու՝ մնացէք : Կ՝ըսեմ ձեզի մնացէ՛ք ինչպէս ըսաւ Սիւզինի որ կրնար զիս սպաննել, երկու ամիս առաջ, որովհետեւ իր թշնամին էի : Ալժերիան մեր երկիրն է : Ֆրանսայի մէջ մենք մեզի քիչ մը օտարական կը զգանք, այդ պատճառաւ հաշտութեան, ներումի կողմնակից եմ : Սահարան պատարագ մը կ՝արժէ եւ հանդիսաւոր պատարագ մը : Մահմետականներուն կ՝ըսեմ թէ ոչինչ կարելի է կառուցանել աւերակներու վրայ : Ներումը որ շնորհուեցաւ Ալժ. Ազատ. Ճակատին, ինչո՞ւ զլացուի միայն Եւրոպացիներուն : Միասին՝ Ալժ. Ազատ. Ճակատ, Գաղտնի Բանակ, քրիստոնեայ, մահմետական, հրեայ, շինենք այս նոր Ալժերիան : Թող թափած արիւնը այս երկրին կրաղիւսը ըլլայ » :

× Ապտերհաման Ֆարէս որ քանի մը օր է Փարիզ էր ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ Ժոքսի հետ, Ռոշէ – Նուառ վերադարձաւ :

ԱԻՍՏՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրն է՝ Աւստրիոյ վարչապետը՝ Կորպախ : Երկու երկիրները ոչ մէկ առկախ հարց ունին եւ Աւստրիա կ՝ուզէ միայն ձեւ մը գտնել միանալու համար Հասարակաց Շուկային, պահելով հանդերձ իր չէզոքութիւնը :

Հասած օրը ընդունուեցաւ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ : Ճաշեց վարչապետարանը ուր Փոմփիտու ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ Աւստրիա ծխնի մըն է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, սրտով արեւմտեան մնալով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ վերադարձին, Խրուշչեւ ընդունուեցաւ խորհրդային մառեշալներու սպայակոյտին կողմէ : Պուքրէշ ունեցած իր խօսակցութիւններուն առթիւ միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ ուր կը դատապարտուին ամերիկեան հիւլէական փորձերը : Զեկոյցը կը յայտնէ նաեւ թէ Արեւմուտք չի փնտռեր գերմանական հարցին «բնական» լուծումը : Ռումանիա եւ Խորհ. Միութիւնը կ՝առաջարկեն նաեւ ապահիւլէական գօտի մը ստեղծել Պալքաններու մէջ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ համախմբական կառավարութիւն մը կազմուեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ : Դահլիճին մաս կը կազմեն Հալքէն զատ, նոր կուսակցութիւնը եւ գիւղացիներու հանրապետական ազգ. կուսակցութիւնը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր միջադէպեր պատահած են Իսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ : Զոհ չկայ :

ԼԻՄԱՅԻ մէջ վախ կայ, որ քաղաքական անլուծելի տագնապ մը ծագի :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ երկաթուղիի նոր արկած մը պատահեցաւ : Նափոլի–Ֆոճիա կառախումբին մէջ 12 հոգի վիրաւորուեցան : Դժգոհութիւնը կը ծաւալի հանրային կարծիքին մէջ :

ԼՈՆՏՈՆԻ Տէյլի Միռըրը, 4 էջ յաւելուածական մը կցած է իր սովորական հրատարակութեան գովքը հիւսելու համար Պրիժիթ Պարտոյի երկրին (... այս երկիրը ժամանակին Տէքառթի անունով ծանօթ էր) : Անգլիական օրաթերթին տպաքանակն է՝ չորսուկէս միլիոն : Անգլիացիները երկարօրէն կը ներկայացնեն Ֆրանսա եւ Ֆրանսացին որ «իր ժամանակը կ՝անցընէ սիրաբանութիւն ընելով եւ զգացնելով կիներուն որ կին են» : Այս բացառիկ թիւը հրատարակուած է Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան առթիւ :

ՊԻՏՈՅԻ երեսփոխանական անձեռնմխելիութեան առթիւ, կ՝ըսուի թէ նախկին վարչապետը կրնայ կանխել Ազգ. Ժողովի որոշումը, իր հրաժարականը ղրկելով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Յունիս 26ին սկսան Պաքալորէայի քննութիւնները : Առաջին մասին, Ֆրանսերէն շարադրութեան նիւթերն էին՝ Լա Ֆոնթէն, Վեռլէն եւ Սէնթ Էքզիւփեռի :

ՆԱՍՐ խօսք առնելով բանակին առջեւ, յայտնեց թէ կառավարութիւնը կը մտածէ զինեալ ուժերուն իրաւունք տալ որ ներկայացուցիչներ ունենան Խորհրդարանին մէջ, ինչպէս նաեւ Արաբական Ընկերվարական Միութեան որ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան միակ կուսակցութիւնն է :

ՆԵՀՐՈՒ գոհ չէ Ուոշինկթընի եւ Լոնտոնի բռնած դիրքէն Քաշըմիրի հարցին նկատմամբ : Միւս կողմէ Փաքիստանի Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Քաշըմիռի առթիւ խորհրդային վեթօն իրլանտական բանաձեւին համար «վրդովեցուցիչ ժխտումն է ինքնորոշման հիմնական իրաւունքին» : Նախարարը քննադատեց նաեւ Ղանան եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը որ ձեռնպահ մնացած էին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ երեք պետութիւնները յուշագիրներ յանձնեցին խորհրդային կառաավրութեան առաջարկելով որ զինուորական հանդիպում մը տեղի ունենայ, վերին աստիճանի վրայ, որպէսզի դադրին «Պերլինի պատին» միջադէպերը :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ փոխ – վարչապետը՝ մառեշալ Շէն Եի յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները յարձակում մը կը պատրաստեն Չինաստանի վրայ, սկսելով Ֆորմոզայէն, Քորէայէն եւ Վիէթնամէն : Այս պատճառաւ մառեշալը «հոգեբանական զօրակոչ» մը կը կատարէ պաշտպանելու համար վտանգուած հայրենիքը :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ներքին նախարարը հրաժարեցաւ, վախ կայ որ նոր տագնապ մը ծագի :

ԱՐՍԷՆ ՃԱՆԻ, Պարսկաստանի երկրագործութեան նախարարը քանի մը օրէ Ֆրանսա է : Տեսնուեցաւ իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին հետ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, Արտաքին նախարար՝ Տիկին Կոլտա Մէյր ցաւ յայտնեց որ մեծ պետութիւնները անտարբեր կը մնան երբ արաբ պետութիւնները կը բռնաբարեն ՄԱԿի Ուխտը անտեսական պօյքոթի ենթարկելով Իսրայէլը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ Արեւելեան Գերմանիոյ բանակը արդիական զէնքերով զինուած է, «հասարակ անհատական զէնքէն, մինչեւ հակօդային հրթիռը անցնելով թէ 54 արագ հրասայլերէն» :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ աշնան յետաձգեց այն ճամբորդութիւնը (18րդ), զոր պիտի կատարէր գալ ամիս, Շամբաների շրջանը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 233 գիտուններ, գրագէտներ եւ մտաւորականներ դիմում մը ըրին Խորհ. Միութեան որպէսզի մահապատիժը ջնջուի, տնտեսական յանցանքներու համար : Ծանօթ է որ Խորհ. Միութեան մէջ, այս յանցանքով դատապարտուածները գլխաւորաբար հրեայ են :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ նախարարը՝ Հիթ որ նաեւ եւրոպական հարցերով կը զբաղի Հռոմ հասաւ առջի օր :

ԻՏԱԼԱՅԻ նշանաւոր դերասանուհին՝ Սօֆիա Լոռէն դատապարտուեցաւ Հռոմի մէջ երկամուսնութեան համար : Ծանօթ է որ «ամուսնացած է» արտասահմանի մէջ Գառլօ Փոնթիի հետ որ արդէն ամուսնացած է եւ Իտալիոյ մէջ ամուսնալուծում չկայ : Եթէ զոյգը Իտալիա կը մնայ կրնան մէկէն հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ : Վատիկան միշտ ի զօրու կը նկատէ Գառլօ Փոնթիի ամուսնութիւնը փաստաբանուհի Ճուլիանա Ֆիասթրայի հետ : Դժբախտ զոյգին կը մնայ «ամուսնալուծուիլ» Մեքսիքայի մէջ ուր եւս «ամուսնացած» էին 1957ին :

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

(1712 – 1778)

—o—

Այս տարի եւ այս ամիս երկու հարիւր յիսունամեակն է Ժընեւցի մատենագրին ծննդեան եւ երկհարիւրամեակը յեղափոխական գործերուն, մէկը, Էմիլ, մանկավարժական, միւսը, Ընկերային Դաշինք, քաղաքական եւ ընկերային :

Յիսուն տարի առաջ, 1912ին, տօնուեցաւ երկհարիւրամեակը: Մանկվարժներ, ընկերաբաններ, պատմաբաններ յօդուածներ գրեցին, բացառիկ թիւեր հրատարակեցին հանդէսներու վարիչներ : Այս տարի ամէն կողմէ կարաւաններ կը մեկնին Ռուսոյի ծննդավայրը՝ մասնակցելու համար հանդիսութեանց :

×

Ռուսօ կը մեկնի սկզբունքէ մը՝ դաստիարակելու համար աշակերտը. «Մարդ բարի կը ծնի, ընկերութիւնը զայն կը խաթարէ»: Էմիլ ազնուական որբ մըն է, պիտի ունենայ առանձին դաստիարակ մը, պիտի կղզիանայ ընկերութենէն, պիտի կրթուի բնութեան օրէնքներուն համաձայն :

Դաստիարակութիւնը պիտի սկսի օրբանէն, առաջին դաստիարակը պիտի ըլլայ մայրը, ինք պէտք է դիեցնէ երախան: Դաստիարակը պիտի հետեւի տղուն բնախօսական եւ հոգեբանական հոլովոյթին: «Թողուլ բնութեան, որ գործէ յամրօրէն եւ հսկել միայն որ դաստիարակը օգնէ բնութեան աշխատանքին» : Զարգացումը կ'անցնի հինգ փուլերէ՝ երախայական տարիք, ուր տիրապետողն է հաճոյքն ու ցաւը, զգայականութիւնը : Միջին տարիք, 12էն 15, տղան զգայութենէն կ'անցնի գաղափարին: Պատանութեան շրջան, 15էն 20, բանականութեան զարգացման շրջան :

Դաստիարակին պարտականութիւնն է ուսումնասիրել տղան, ճանչնալ մարմինը, միտքը, զգացումները : «Սխալ պիտի ըլլայ տղուն մէջ նկատել մարդը, տղուն զարգացումը մասնաւոր օրէնքներ ունի » :

Ոչ գիրք, ոչ ընթերցում նախնական շրջանին, տղան ինք պիտի հնարէ, պիտի հետեւի փորձառական գիտութեանց : Կարդալու չէ Լաֆոնթենի առակները : Դաստիարակը օգտուելու է հետզհետէ ծնող շարժառիթներէն, ուսուցումը պիտի ըլլայ հրապուրիչ եւ յառաջդիմական:

Տղան պիտի սորվի նաեւ արհեստ մը :

Այնուհետեւ, երբ պատանին այլեւս խելահաս է, կրօնական զգացումը կը յայտնուի, դաստիարակը պիտի ներշնչէ « բնական կրօնքը »:

Տղան պատրաստելու է ապագային համար, արհեստ մը սորվելու է, որպէսզի աշխատանք մը ունենայ, ապագան ապահովէ, «յեղափոխութեանց ժամանակը կը մօտենայ»: Մեծը փոքր կրնայ ըլլալ, հարուստը կրնայ աղքատանալ եւ յետոյ «անգործ ամէն քաղաքացի խարեբայ մըն է»: Պատրաստ ըլլալու է ճակատագրի հարուածներուն, դիմադրաւելու է թշուառութիւնը, չափաւոր ըլլալու է ճոխութեան մէջ, գիտնալու է ապրիլ Իսլանտայի սառոյցին մէջ կամ Մալթայի կիզիչ արեւին տակ :

×

Էմիլ լոյս կը տեսնէ 24 Մայիս 1762ին: Ամիս մը ետքը՝ Ընկերային Դաշինքը : Յունիս 4ին կը գրաւուի Իշխանութենէն, հրատարակիչները կը բանտարկուին : 14ին Ռուսօ կը հեռանայ Ֆրանսայէն : Երկու գործերն ալ կը դատապարտուին Հոլանտայի եւ Ժընեւի մէջ, Կալվինական երկիրներու մէջ: Կղեմես ԺԳ. Պապը կը վաւերացնէ դատապարտութիւնը 26 Հոկտ. 1763ին:

Էմիլի ընթերցումը կը խանգարէ իմաստասէր Քանթի սովորական պտոյտը: Ձեռքէ ձեռք կը փոխանցուի գիրքը : Պաշտօնական արգելքը կը նպաստէ տարածման : Մայրեր կը սկսին դիեցնել իրենց երախաները, պատանիներ արհեստ մը կը սորվին: Երիտասարդներու ընթերցման գիրքը կը դառնան երկու գործերն ալ: Վոլթեր կը հեգնէ, նիւթապաշտներ կը վրդովին, հալածանք եւ համակրութիւն կը հետեւին հեղինակին: Գործը հակազդեցութիւն մըն է ժամանակի նիւթապաշտութեան դէմ, սկիզբը հոգեւոր շարժումի մը :

Երկու գործերով Ռուսօ աշակերտ է անգլիացի զգայապաշտ իմաստասէր Լօքի: Օգտուած է Մոնթեների « Փորձերէն», կը տարբերի ներշնչումով, ներկայացնելու շեշտով, խորունկ համոզումով : Իր կարգին պիտի ունենայ աշակերտներ՝ Փեստալոցցի, որ կը հաւատայ, թէ տղան բարի կը ծնի, ընկերային հարցի իրական լուծումը դաստիարակութեան միջոցով կրնայ ըլլալ, արհեստ մը սորվեցնելու է տղուն, հետեւելու է բնութեան մարմնական կրթութեան համար, մտքի զարգացման համար, տղուն մէջ արթնցնելու է կրօնական զգացումը վարդապետութիւններէ անկախ :

Իվերտոնի դպրոցին մէջ Փեստալոցցի լայն տեղ կուտայ տղուն ինքնաբուխ աշխատութեան, ուսուցիչները առաջնորդներ են միայն, կը նշեն մտաւոր յառաջդիմութիւնները: Կը սրբագրէ սակայն վարպետին յանձնարարութիւնը, տղուն կղզիացումը ընկերութենէն. « Դպրոցը ճշմարիտ ընկերութիւն մըն է, ուր տղան կը ստանայ պատասխանատուութեան զգացում, կը վարժուի համագործակցութեան »:

Ուրիշ աշակերտ մը, Քոնսիտերան, կ'որդեգրէ Ռուսոյի տեսակէտը. «Դաստիարակութիւնն ըլլալու է բնական եւ հրապուրիչ, երբեք հրամայելու չէ»:

Համպուրկի ուսուցիչները հետեւեցան Ռուսոյի, բայց ձախողեցան քիչ ատենէն: Ռուս վիպագիր Թոլսթոյ կրկնեց փորձը նոյն արդիւնքին յանգելու համար :

Ֆրանսացի մանկավարժ Կոմբերիէ կը գրէր, թէ տասն անգամ կարդացած է Ռուսոյի գործը եւ ամէն անգամ նորութիւն մը գտած է :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ՝

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

Ամերիկեան մեծ հանդէս մը իր ընթերցողներուն կը հարցնէ. «Ի՞նչ պիտի ընէիք, եթէ մէկ միլիոն տոլար ունենայիք»: Եւ իր հարցման պատասխանը ինք տալով կը հրատարակէ շահեկան յօդուած մը, թէ Կրեսոսները իրենց դրամները ի՞նչպէս կը ծախսեն Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ այլուր :

Կարգ մը միլիոնատէրեր իրենց հարստութիւնը կը ծախսեն՝ արտառոց կամ քմահաճ բաներու համար կամ իրենց սընափառութեանց զոհացում տալու համար :

Ուրիշներ ալ իրենց դրամները ձեռնարկներու մէջ դնելով՝ զանոնք կ'ապահովեն ու կը շատցնեն: Ստորեւ, ամերիկեան հանդէսին շահեկան յօդուածին թարգմանութիւնը :

«ՏՈԼԱՐԻ ԱԶՆՈՒԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Արուեստի գործերու Նիւ Եորքցի ծանօթ վաճառական մը, որ վարժուած է հարուստները եւ շատ հարուստները զանազանել, վերջերս կ'ըսէր թէ «տնտեսապէս իսկապէս զօրաւորը այն մարդն է, որ կրնայ կանխիկ վճարելով անգնահատելի առարկաներ գնել »:

Անոնք որ կրնան այս բանը ընել՝ շատ ցանցառ շրջանակի մը պատկանող « Մեծ Կրեսոսներ»ն են, որ սովորաբար կը խուսափին հրապարակի վրայ երեւալէ եւ որ առնուազն քսան միլիոն տոլար ունին դրամատուներու մէջ: Ամերիկայի մէջ ասոնցմէ են՝ Վանտերպիլտները, Ռոք-Ֆելլրները, Տոնահիոնները, Կոլտերը, Մելլոնները եւ ուրիշ ընտանիքներ, որ տոլարի ազնուապետութիւնը կը կազմեն:

ԱՐՏԱՌՈՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բախտէն նպաստաւորուած այս մարդոց համար, գինը երբեք արգելք չէ դոհացում տալու կարիքի մը կամ քմահաճոյքի մը, — ատիկա ըլլայ եօթը հարիւր յիսուն հազար տոլար արժէքով նշանաւոր նկարիչի մը մէկ գործը ձեռք ձգել, թէ ճամբուն տակ լիվինկ – ռում մը չինել : Այս վերջինը, իբրեւ իրական Սողոմոնեան լուծում, որոշեց դեղերու ձեռնարկու Ճերըլտ Լամպէրթ, վէճ մը ունենալէ ետք իր կնոջ հետ այն մասին թէ իրենց տունը ովկիանոսին մօ՞տ պէտք է շինէին թէ լիճին: Ֆլորիտայի Փալմ Պիչի մէջ գտնուող իրենց կալուածը կը նայէր թէ դէպի ովկիանոս, թէ դէպի լիճ, բայց ճամբան զայն կը կիսէր: Լամպէրթ, ուրեմն, իր ընտանեկան խաղաղութիւնը գտնելու կերպը գտաւ: Տան կէսը շինեց դէպի ովկիանոս եւ միւս կէսը՝ դէպի լիճ, երկու կէսերը իրարու միացնելով հսկայ լիվինկ – ռումով մը, որ կը գտնուէր ճամբուն տակ եւ որ բացարձակապէս ապահովուած էր վերեւէն անցնող ինքնաշարժներու ազմուկին դէմ:

Ուրիշ անգամ մը, յաղթահարելու համար անգլիական մաքսային կանոններու կողմէ իր դէմ յարուցուած դժուարութիւնները, Լամպէրթ իր շուներուն համար քառասուն հազար տոլար արժէքով տուն մը շինեց Մայիամիի օդանաւակայանին մօտ, որպէսզի ինք եւ իր կինը կարենան զանոնք տեսնելու երթալ Պահամաս կղզիներու Նասսաու քաղաքէն, ուր կը սիրեն օդափոխութիւն ընել եւ ուր արտօնուած չէ շուներու բնակութիւնը :

Դրամին հանդէպ Կրեսոսներու այս անտարբերութիւնը կը նկատուի կեանքի բոլոր մարդերուն մէջ: Օրինակի համար. Յունուարին, երբ Նիւ Եորքցի մուշտակագործ Ճորճ Քաթլան հաղորդեց թէ իր ամէնէն թանկագին մուշտակներէն մէկ քանիին գիները պիտի զեղչէր, Արեւմտեան Ափերէն դրամատէր ընտանիքի մը ժառանգորդուհին անմիջապէս օդային գծով Նիւ Եորք գնաց՝ զեղչուած գիներէն օգտուելու համար: Այս տիկինը, որ արդէն մուշտակով լեցուն բաւական պահարաներ ունէր, քսան վայրկեանի մէջ գնեց ինը հարիւր յիսուն հազար տոլար արժէքով կարգ մը մուշտակներ եւ ապա գնաց «կարգ մը ուրիշ գնումներ» ալ ընելու, — հաւանաբար զարդեղէններ այնքան աժան գնած իր թանկագին մինքերուն եւ չինչիլլաներուն համար :

« Ապրիլը Փարիզի մէջ » պարահանդէսին համար, որ Նիւ Եորքի ընկերային «սէզոն»ի ամէնէն մեծ ընկերային երեւոյթն է, բազմաթիւ կիներ կը գնեն հազարաւոր տոլար արժէքով մուշտակ մը, որ «ասորթի» ըլլայ այն հագուստին հետ, զոր պիտի հագնին այն գիշեր, պարահանդէսին ընթացքին : Ատոնք կը գնուին միայն այս պարագային համար, — այսինքն, մէկ անգամ հագուելու եւ ապա պահարանը դնելու կամ ուրիշի մը նուիրելու համար :

ՀԻՆԵՐԸ՝ ԱՒԵԼԻ ԱՐՏԱՌՈՑ

Ատենօք երբ մեծ տուրքեր չկային, եւ

ԶՐՈՅՑ

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

—o—

Մոլոթով առանց Սթալինի հրահանգներուն անզօր ըլլալով հանդերձ, շատ մը տեսակէտներով անհրաժեշտութիւն մըն էր այս վերջնոյն համար ...:

Թէեւ իրենց տարիներու գործունէութեան ընթացքին այս երկուքը հեռու են եղած որեւէ խղճահարութենէ, այսու հանդերձ, ինծի կը թուի թէ՝ Սթալին խնամքով կ'ընտրէր իր ծրագիրները եւ կը պատշաճեցնէր զանոնք պարագաներուն, մինչդեռ Մոլոթով նախապէս պատրաստած կ'ըլլար ամէն ինչ իբրեւ դիպուածի արդիւնք եւ անկարեւոր :

Եւ եթէ շնորհիւ իր ճկունութեան ըՍթալին կրնայ ինքզինքին վերագրել գըլխաւոր դերը յետամնաց Ռուսաստանի մը ճարտարարուեստական զօրաւոր երկիր մը դառնալու գործին մէջ, պէտք չէ ստորադասել Մոլոթովի դերը, որ մասնաւորապէս աշխատած է գործնական գետնի վրայ :

Նոյնիսկ իր արտաքին երեւոյթով ալ Մոլոթով կարծես ստեղծուած ըլլար այդպիսի դերի մը համար՝ խոհուն, կազմաւորուած եւ անդրդուելի : Կը խմէր աւելի քան Սթալինը եւ սակայն իր բաժակաճառերը կ'ըլլային կտրուկ, հաշուուած եւ կը ձգէին վճռական տպաւորութիւն, քաղաքական տեսակէտով ալ :

×

... Դաշնակիցները համաձայնած էին արդէն որ խորհրդային օդային խարիսխ մը ստեղծուէր Իտալիոյ մէջ, Եուկոսլաւ կռուողներուն օգնութեան հասնելու համար եւ Սթալին ընդգծեց որ ստիպողական էր անմիջապէս օդանաւներ զրկել, ամրապնդելու համար այդ խարիսխը :

Յետոյ, Սթալին խօսեցաւ դաշնակիցներուն, մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիոյ հետ մեր յարաբերութիւններուն մասին. եւ գլխաւորաբար, խորհուրդ տուաւ չխրտչեցնել Անգլիացիները : Ըսել կ'ուզէր թէ պէտք էր խուսափէինք անոնց մէջ այն տպաւորութիւնը յառաջացնելէ որ յեղափոխութիւն տեղի կ'ունենար Եուկոսլաւիոյ մէջ, կամ թէ հոն մեքենայութիւններ կը դառնային որոնց նպատակն էր նուազեցնել համայնավարական գաղափարը :

Այնուհետեւ, դաշնակիցներուն հետ յարաբերութեանց հարցը տարբեր տեսանկիւնէ մը վեր առնելով, շարունակեց.—

Դուք կը կարծէք թերեւս որ Անգլիացիներուն դաշնակիցը ըլլալու պատրուակին տակ մենք մոռցած ենք թէ ով են անոնք եւ ով է Զըրչիլը : Անոնց համար ամէնէն սիրելի բանն է խաբել իրենց զինակիցները : Առաջին աշխարհամարտի բովանդակ տեւողութեան անոնք վայրկեան մը իսկ չդադրեցան խաբելէ Ռուսերն ու Ֆրանսացիները: Զըրչի՞լ... Օհ, Զըրչիլ այն մարդն է, որ եթէ ուշադրութիւն չընէք ձեր գրպանին վերջին կոպէկին իսկ կը գողնայ: Իսկ Ռուզվէլթ ... Ռուզվելթ այնպէս չէ: Անիկա ձեռքը կ'երկարէ աւելի մեծ պատառներու համար: Իսկ Զըրչի՞լ... նոյնիսկ մէկ կոպէկի համար ...:

×

Սթալին մեզ ճաշի հրաւիրեց :

Ընդարձակ սրահին մէջ կանգ առինք աշխարհագրական քարտէզի մը առջեւ, որուն վրայ Խորհրդային Միութեան հողամասերը շրջանակուած էին կարմիրով, եւ այդ հողամասերը կը ներկայացնէին աւելի ընդարձակ տարածութիւն մը քան ինչ որ պէտք էր ըլլար:

Սթալին իր ձեռքը տանելով կարմիրով շրջանակուած կէտերուն վրայ, եւ անդրադառնալով պահ մը առաջ Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն հասցէին ըրած իր յայտարարութիւններուն, ըսաւ.

— Երբեք պիտի չընդունին որ այսքան ընդարձակ տարածութիւն մը կարմրի, երբեք, երբեք...:

Նկատեցի որ, քարտէզին վրայ, Սթալինկրատի մասը առնուած էր կապոյտ շրջանակի մը մէջ՝ արեւմտեան կողմէն :

Հաւանաբար այս կապոյտ շրջանակը գծուած էր Սթալինկրատի ճակատամարտի պահուն : Սթալին նկատեց որ ես նշմարած էի այդ բանը եւ այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ զոհ էր մնացած, առանց սակայն դրսեւորելու իր զգացումները, ճիշդ այդ բոպէին, չեմ գիտեր ինչո՞ւ համար, ըրի հետեւեալ նկատողութիւնը.

— Եթէ Խորհրդային Միութիւնը ճարտարարուեստականացած չըլլար, պիտի չկրնար պաշտպանուիլ եւ շարունակել պատերազմը:

Սթալին պարզօրէն պատասխանեց.

— Ճիշդ այդ հարցին մասին էր որ վէճեր ունեցանք Թրոցքիի եւ Պուխարինի հետ ...

Միայն այսքան իմացայ իր հակառակորդներուն մասին: Պարզապէս վիճաբանած էր անոնց հետ ...

Ճաշասրահին մէջ երկու երեք բարձր աստիճանաւորներ կը սպասէին արդէն: Անոնք ոտքի էին: Բացի Մոլոթովէն, ուրիշ ոչ ոք կար Քաղաքական Բիւրոյի անդամներէն: Ամբողջ երեկոյթի ընթացքին անոնք բացարձակապէս լուռ մնացին :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(6 Շար.)

ՄԻՍԼԻՆԱՑԻ

Գիշեր, ցերեկ

ԱՐԵՎԸ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՊՈՄ ԲԱՆԱՍՏԵՂ

— Ինչ-որ բան է պատահել, որ հանկարծ այսպես մթնեց, — ասաց Ալիսը, նայելով պատուհանից դուրս։ — Ամպերը չեն երևում, բայց ամբողջ երկինքը սևացել է, ինչպես թանաք։ Ահագին փոթորիկ է գալու։

— Օ՜, իրավացի ես, Ալիս, — պատասխանեց Ջեքը։ — Ես էլ եմ տեսնում, որ մեծ փոթորիկ է գալու։ Ինչպե՞ս կարող է այդքան արագ մթնել։ Ես ոչ մի ամպ չեմ տեսնում, որ կարողանա այդքան մեծ ստվեր գցել։

— Ես էլ չեմ տեսնում, — ասաց Ալիսը։ — Ամպերը չեն երևում, բայց ամբողջ երկինքը սևացել է, ինչպես թանաք։ Ահագին փոթորիկ է գալու։

— Ինչ-որ բան է պատահել, — ասաց Ջեքը։ — Ես էլ եմ տեսնում, որ մեծ փոթորիկ է գալու։ Ինչպե՞ս կարող է այդքան արագ մթնել։ Ես ոչ մի ամպ չեմ տեսնում, որ կարողանա այդքան մեծ ստվեր գցել։

Ալիսը ոտքի թռավ և վազեց պատուհանի մոտ։ Ջեքը նույնպես վազեց պատուհանի մոտ։ Նրանք նայեցին դուրս։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԾՆՈՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գործադուլներու հետեւանքով, երկաթուղիի ընկերութիւնը ստիպուած է փոփոխութիւններ կատարել իր կարգադրութեանց մէջ, հետեւաբար օդափոխութեան գացող տղայոց մեկնումը հետեւեալ կերպով տեղի պիտի ունենայ.—

Առաջին խումբը կը մեկնի Յուլիս 5, Հինգշաբթի գիշեր: Հաւաքուիլ ժամը 10-ին Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ:

Այս խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստոս 6ին, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 6·30ին:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

1 Յուլիս, ժամը 11 – 21, Լը Փէքի հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ:

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փոն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի, հովանաւորութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած դպրոցին Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ճոխ գեղարուեստական յայտագիր աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ DEAUVILLE

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէոյի խումբին, այս Կիրակի, ՅՈՒԼԻՍ 1:

Երթուդարձը ապահովուած է օթոքարով: Մեկնում Շաթըլէէն ժամը ճիշդ 7ին:

Départ du Chatelet à 7 h. précises.

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saint-Pères
PARIS - 6e
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
Նկարներուն
ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 20

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Գրական երեք հրացանակիրներ, Շ. Նարդունի, Կ. Փօլատեան եւ Պ. Սընապեան (Պէյրութէն), հանդիսական երեկոներ պիտի կազմակերպեն սահանքի ձեւով (անքասքատ), Լիոն, Մարսէյլ եւ Նիս, նուիրուած Ս. Թէհլիրեանի, Միք. Վարանդեանի եւ Մերձ. Արեւելքի գրական շարժումին:

×

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Այս Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին Սալ Մազընօ (Մարսէյլ)

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի, Համազգայինի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Կը նախագահէ
ՏՈՔԹ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

Կը խօսին Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ (Պէյրութէն):

Գեղարուեստական բաժին:

Կիրակի առաւօտ՝ Այց Վարանդեանի շիրիմին: Կիրակի երեկոյ՝ Յուշի երեկոյ Թէհլիրեանի:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՉ ՍԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացը 1962 – 63ի շրջանին համար սան մը պիտի պահէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը: Թեկնածուն պէտք է հետեւեալ պայմանները լրացնէ.—

Ա) Ըլլայ 10–12 տարեկան:

Բ) Ֆրանսական դպրոցներու 6րդ կամ 7րդ դասարանէն:

Գ) Ծնողքը պատկանի Սեբաստիոյ շրջանին:

Դ) Ըլլայ որբ կամ չքաւոր ընտանիքի զաւակ:

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի Մխիթարեան Հայրերու կողմէ:

Այն ծնողքները որ կը փափաքին, կըրնան գրել Պ. Զարեհ Մինասեանի, 207 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (10), դիմումին կցելով իրենց տղոց դպրոցական նիշերը:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ – Ս. ՂԱԶԱՐ

ԵՒ

ՀՌՈՄ – ՎԱՏԻԿԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարսէյլէն՝ 17 Օգոստոս
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մարսէյլ՝ 1 Սեպտեմբեր

ԳԻՆ՝ անձ գլուխ, 350 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար անձամբ կամ գրաւոր դիմել՝

FERDI ABADJIAN
293, Chemin de St.-Julien
MARSEILLE (12)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղ. Միութեան վարչական նոր կազմը.— Պ. Պ. Տ. Ստամպուլեան (նախագահ), Ա. Մարտիրոսեան (փոխ – նախագահ), Վ. Միքայէլեան (քարտուղար), Խ. Աւագեան (փոխ – քարտուղար), Կարապետ Մարանճեան (գանձապահ), Ղ. Թորոսեան (փոխ – գանձապահ), Մ. Նալպանտեան (մատակարար): Հասցէ՝

Association Nationale Arménienne
44, Rue d'Alembert, Grenoble (Isère)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւսուածեղէնի (թրիքօ) մոնթէօրներ մեծ սեռիի համար: Դիմել՝

VEXTEN
23, Rue du Caire CEN. 85-04

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն:

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն:

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1962):

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ.:

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՇԱՆԹ"

ԹԱՏԵՐԱՄՇԱԿՈՅԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Սրահի բացման շքեղ հանդէս

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու պաշտօնական մարմիններ եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր: Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի հիւրեր:

Կը նախագահէ ՅՈՎՀ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Տեղեկատուութիւն ՅԱՐ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԷ
Խօսնակ՝ Պ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Մարկոսեան եւ Օր. Գալփաքճեան: Դաշնակ, հայերէն եւ Ֆրանսերէն երգեր, Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Զարեհ Գասեան, արտասանութիւն՝ Օր. Սեդա Թիւթէլեան Ֆրանսերէն եւ Պ. Գալուստ Գօճապաշեան հայերէն:

Ձեռնադաշնակ փոքրիկն Ճօշկունեան, երգ, պար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբէն:

Ճոխ հիւրասիրութիւն, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Շանթ թատերախումբը բացառիկ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Նամուսը, Շաբաթ, Յուլիս 7, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ սրահին մէջ:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՎԻԷՆԻ մէջ Հերոսներու Օրը տեղի կ'ունենայ Կիրակի՝ Յուլիս 22:

×

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 22ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան դաշտա-պարահանդէսը՝ ՅՈՒԼԻՍ 8ԻՆ, ԼԱ ՖԵՎ:

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները, այս Ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Նմանապէս ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԿՐԸՆՈՊԼԻ Եօթնեղբայրեանի ընկերները այս Շաբաթ գիշեր:

Վերոյիշեալ երկու ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը եւընկեր Երուանդ Խաթանասեան:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դաշտահանդէսը այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէսինէէն վեր Սէն-Նիզէրի, Շաթօ տը Պօռըկառի գեղատեսիլ ծառաստանի եւ Պաղ ջուրի մօտ:

Պիտի կատարուի աշակերտութեան մրցանակաբաշխումը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Ռընաժի, Լանսէի, Ռոնտոյի եւ բոլոր շրջակայքի հայ հասարակութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքառի ժամերը.— Դպրոցէն կը մեկնի ժամը 8·45, Շըմէն տը Լաբլէն ժամը 9, Փլաս Վէօրտէն ժամը 9·15, Բիւ Տալամպէր ժամը 9·25, Քուռ Պէռիա (կամուրջի մօտ) ժամը 9·35:

Անձրեւի պարագային պիտի յետաձգուի յաջորդ Կիրակի, 8 Յուլիսին, նոյն վայրը եւ նոյն մեկնումի ժամերը:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Բիւ Տիւնուարի թիւ 24 ծանօթ սրահին մէջ:

Աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ թատերախաղեր: Գեղարուեստական բաժինին մէջ հայկական մենապար, զոյգ պար եւ խմբապար՝ բոլորովին նոր տարազներով: Եւրոպական բեմապարեր առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Լիոնահայութիւնը անխտիր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 – 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին զրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պրոբվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01·72

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
28 JUIN
1962

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9339 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5240

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌԵՒՈԼՅՈՒՑԻՈՆ ՏՐԱՏԻՑԻԱ

Մտրագիրը կ'առնենք Սովետական Հայաստան օրաթերթի Յունիս 13ի խմբագրականէն, որուն խորագիրն է «Հասարակական ամբիոնների կարեւորագոյն խնդիրը»:

Դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան առթիւ Հայաստանի թերթերն ալ կ'անդրադառնան կրթական հարցերուն, տեսակէտ կը պարզեն, քննադատութիւններ եւ թելադրութիւններ կ'ընեն:

«Սովետական ժողովուրդի կեանքում բացառիկ կարեւոր դեր է կատարում մեր բարձրագոյն դպրոցը», կը գրէ Հայաստանի Կոմկուսի պաշտօնաթերթը, որ կ'աւելցնէ թէ «Սովետական Միութեան բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններն աւելի շատ ինժիներներ են պատրաստում, քան դրխաւոր կապիտալիստական երկրները՝ միասին վերցրած»:

Մինատիրական վարչաճեւի տակ նեղելի են նման մեծախօսիկութիւնները:

«Կապիտալիստական» երկիրներու բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ մասնաւոր ուսում ստացողներէն կը պահանջուի գիտական պատրաստութիւն: Համալսարանի ուսանողներուն, քննութեան առեն, չեն հարցներ երբեք թէ բնկերային ի՛նչ գաղափարներ ունին:

Նոյնը չէ խորհրդային դրախտին մէջ: Այնտեղ «գաղափարական»ը գիտականէն առաջ կուգայ:

Այսպէս, ըստ «Ս. Հայաստան»ի, «սովետական բազմազգ կրթական սիստեմի դաղափարական հզօր հիմքը մարքս – լենինեան տեսութիւնն է: Ահա թէ ինչու բարձրագոյն դպրոցի բոլոր աշխատող – ները պէտք է ամէն ինչ անեն, որպէսզի մեր ապագայ երիտասարդ մասնագէտ – ները խոր կերպով իւրացնեն մարքս–լենինեան ուսմունքը»:

Այս ուղղութեամբ «հսկայական աշխատանք ունեն կատարելու հասարակագիտական ամբիոնները»:

Դժբախտաբար ասոնք իրենց կոչման բարձրութեան վրայ չեն դանուիր եւ իրենց պարտականութեան մէջ կը թերանան: Քննութեանց մէջ ուսանողներէն չատեր չեն կրցած պատասխանել նոյնիսկ համամնավար կուսակցութեան արդի քաղաքականութեան վերաբերող ամենասորբական հարցերուն: Զափազանց շատ մակերեսային պատկերացում ունեցող են կոմկուսի իբ. համագումարի ո – րոշումներուն մասին: Մասնաւորապէս թիկական, մանկավարժական եւ «պոլիտեխնիկական ինստիտուտ»ներու ուսանողները չեն կրցեր իւրացնել մարքս – լենինեան ուսմունքը:

Թերթը կը քննադատէ կարգ մը դասախօսներ, որոնք վերջնականապէս չեն կրցած ազատագրուիլ «դոգմատիզմի եւ բալմուդիզմի» ազդեցութենէն:

Ողբալի երեւոյթ: Խորհրդայնացումէն 42 տարի վերջ ալ տակաւին ոչ միայն ուսանողները, այլ նոյնիսկ դասախօսնե – րը չեն կրցած մարսել համայնավարական սկզբունքները:

Այս չէ սակայն ամէնը:

«Մեր երիտասարդների մէջ կան ա – ռանձին մարդիկ, որոնք տարուած են մանր բուրժուական գաղափարախօսու – թեամբ, որոնց մօտ դրսեւորւում են ազգային սահմանափակութեան որոշ տեսնդենցներ. նրանք կոպտաբար խախտում են հասարակական կարգը, արհամար – հանքով են վերաբերում ուսման ու աշ – խատանքի նկատմամբ»:

Ի՞նչպէս կարելի է բացատրել, որ բոլշեւիկեան վարչաձեւի տակ ծնած եւ ուսում առած երիտասարդներուն մէջ մանր բուրժուական գաղափարախօսութիւն եւ ազգային տենդենց կը նկատուի դեռ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԱՔՍՈՐԸ ԿՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՕՐԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ ԾԱՆՐ Է

Օրական 15 հազարի կը հասնի այլեւս մեկնումներու թիւը, հակառակ անոր որ Ալժէ հանդարտ է, մինչ Օրանի նաւահանգիստին մէջ հրդեհը չէ դադրած եւ նաւահանգիստը արդիլուած է 48 ժամ:

Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Յունիս 5էն 25, 70·000 Օրանցի մեկնած են: Այդ թուականէն առաջ մեկնածէին 75·000 հոգի, մինչ որ 145 հազարի կը հասցնէ մեկնողներու թիւը: Օրանի Եւրոպացի համայնքին թիւն էր՝ 300·000: Անշուշտ այս մեկնումներուն մէջ կան նաեւ որոնք իրենց տարեկան արձակուրդը կ'առնեն, բայց միայն վերամուտին Ալժերիոյ ունեցած վիճակէն կախում ունի ասոնց վերադարձը:

Օրանի մէջ արդէն, հասկացողութեան յոյսերը կը սկսին պակսիլ: Կարգ մը լուրերու համաձայն Տոքթ. Մոսթեֆայ կը մերժէ որեւէ զրոյց Օրանի «կորսուած դինուորներուն» հետ: Ռոչէ – Նուառի Առժամեայ Գործադիր մարմինը արտա – կարգ նիստ մը գումարած է որուն ընթացքին պիտի քննուէր Ալժէի եւ Օրանի յատուկ կարգադրութեան մը ծրագիրը, բայց այս ծրագիրը հաւանութիւնը չէ ստացած Ալժ. Ազատ. Ձակատին որուն կարծիքով Ալժէի եւ Օրանի ապագայ կանոնադիրները միայն ապագայ ալժե – րական կառավարութենէն կախում ու – նին: Ուրեմն նման կարգադրութիւններ կրնան ըլլալ միայն Յուլիս մկկէն ետք: Ծանօթ է որ ԱՀԱԿի չրջանակները, ըս – լորն ալ դոհ չեն Տոքթ. Մոսթեֆայ – Սիւդինի խօսակցութիւններէն, պեն Պելլա որ «կարծրերէն է» դէմ է Ռոչէ – Նուառի Յունիս 17ի համաձայնութեան: Կարգ մը չրջանակներ չեն վարանիր նոյնիսկ ըսելէ թէ Թունուզի ծայրայեղ Ալժերացիները կ'ուզեն զատական Բարձր Առեանի առջեւ քաշել Տոքթ. Մոսթեֆայը իր «ինքնագլուխ» կարհաղրութիւն – ներուն համար: Նոյն չրջանակները չեն ծածկեր յայտնելու համար թէ ԱՀԱԿի մկկ վերջին նիստին, պեն Պելլա խստօրէն դատապարտած է այդ համաձայնութիւն – ները: Ձիւղ է թէ ԱՀԱԿի մէջ պեն Պելլա մինակ է եղած որ նման լեզու գործածէ եւ փափաք յայտնէ Մոսթեֆայը դատե – լու, բայց պէտք չէ անտեսել թէ ետին մարդ ունի եւ մանաւանդ բանակի կա – րեւոր տարրերը:

Ամէն պարագայի մէջ, մտքերը հան – դարտեցնելու համար, Թունուզ պէտք է հրապարակաւ վաւերացնէ Ռոչէ – Նուառի համաձայնութիւնները: Արդարեւ պէտք չէ մոռնալ թէ նոյնիսկ եթէ ներ – քին ծանր տարակարծութիւններ կան ԱՀԱԿի մէջ, Տոքթ. Մոսթեֆայ յայտարարեց թէ յանուն ԱՀԱԿին էր եւ անոր համաձայնութեամբ որ ստորագրած է Ռոչէ – Նուառի համաձայնութիւնը:

Այս ամբողջը անշուշտ չեն կրնար որոշ կերպով յայտնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ

յամի տեառն 1962:

Այս վտանգաւոր կացութեան վերջ տալու համար, կոմկուսի պաշտօնաթերթը կը թելադրէ առանձնապէս ուշադրու – թիւն դարձնել մեր երիտասարդները դաստիարակելու՝ համաձայն կոմկուսի ստեղծած ռեւղուցիոն տրադիցիաների: Մեկնութիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թուրքիոյ տապնապը չէ լուծուած հակառակ դահլիճի կազմութեան: Ինէօնիւ յաջողած էր սակայն Ներքին նախարարութիւնն ալ Հալքին վերապահել: Երկրին վիճակն ալ սարսափելի է: Քանի մը միլիոն անգործ կայ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ կառավարութեան կեանքը կախում ունի. անոր յաջողութենէն քաղաքական եւ անտեսական մար – զերու մէջ:

Ատրնաուրը տեսակցութիւն մը տուած է Լոնտոնի Տէյլի Թելեկրաֆին Ֆրանսա իր այցելութեան առթիւ: Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ իր այցելութիւնը պիտի սերտացնէ Ֆրանքեւգերման յարաբերութիւնները եւ հաչտութեան խորհրդանիշն ըլլայ: Այս առթիւ յիչենք թէ տեղական մամուլին մէկ մասը քիչ մը վերապահ է եւ չուզեր որ բարեկամական յարաբերութիւնները նչանակեն «փարիզ – Պոն առանցք», աւելի ծանր է Իմանիթէի լեզուն:

Մաքմիլլըն յայտարարեց թէ Ֆրանսա հիւլէական պետութիւն մըն է եւ այդպէս ալ պիտի մնայ: Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը աւելցուցած է թէ Անգլիա չատ լաւ կը հասկնայ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը. հիւլէական զէնքերու մարզին մէջ:

Քանատայի տնտեսական տապնապը կրնայ քաղաքական հետեւանքներ ունենալ – նալ սկսի – Լօռանի հիւսիսը եւ հարաւը:

Ալժէի այլ մանաւանդ Օրանի վիճակը կիրակի կամ Երկուշաբթի: Ալժ. Ազատ. Ձակատի տեղեկատուութեան դրասենեակը իր հասկցած ձեւով կ'ուզէ կարգա – դրել հարցերը եւ բանները յայտարարեց թէ եկող օրերու ընթացքին Օրանի եւ – րոպացիները պէտք էընտրեն թէ ո՞ր կողմն են: Ամէն պարագայի մէջ, Յուլիս 2էն սկսեալ, ազգային հողամասին պաշտպանութիւնը կը պատկանի Ալժե – րացիներուն: Նկատելի է որ ոչ մէկ խօսք կայ Տեղական Ուժին մասին որ նախատեսուած էր նոյնիսկ Էվիանի համաձայնութիւններուն մէջ:

Անշուշտ ֆրանսական իշխանութիւն – ները կը ճչդեն թէ ոչ մէկ հիմ ունին այն զրոյցները ըստ որոնց Ֆրանսական բանակը Օրանը պիտի յանձնէ մահմետական ազգայնականներուն:

× Քոմպա կը հաղորդէ «վերջին պահուն» թէ Ա.Հ.Ա.Կի նախարարներէն Մոհամէտ Խիրը հրաժարած է: Կ'ըսուի թէ ուրիշ հրաժարականներ կրնան հետեւիլ:

× Քուէարկութիւնը սկսած է կարգ մը վայրերու մէջ, ուրկէ Ալժերացիները դրաւոր պարտին դրկել իրենց քուէն:

Մայր երկրէն 180·000 Ալժերացիներ քուէարկած են արդէն: Քուէատուփը պիտի փակուէր Շորեքշաբթի օր ժամը 16–ին:

Ալժէի Արքեպիսկոպոսը՝ դերապայծառ Տիւվալ կոչ ըրաւ Ալժերիոյ կաթողիկէ – ներուն որ անպայման քուէարկեն կիրա – կի օր:

×

ՏԸ ԿՈԼ–ԿՈՐՊԱՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւստրիոյ վարչապետը իր փարիզեան երկրորդ օրը անցուց տը Կոլի հետ կարգ մը տեսարժան վայրերու այցելութենէն ետք:

Էլիզէի բաժակաճառին ընթացքին, նախագահ տը Կոլ յայտնեց թէ Կորպախի այցելութիւնը՝ փարիզ ծառայութիւն մըն է մատուցուած Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութեան:

Աւստրիոյ վարչապետը, աւելի ետք մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին չեչտեց թէ տը Կոլի հետ ունեցած խօսակցութիւնները նպաստաւոր եղած էին:

Նորընտիր խորհրդարանը ցարդ նիստ չէ գումարած: Ցունիսի ընթացքին տարա – ղրամի եւ տոլարի պահեստը չորս հա – րիւր միլիոն տոլարի կորուստ մը արձանագրած է:

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը Ու Թան ճաչ մը տուած է Նիւ Եորքի մէջ Ֆրանսայի պատուիրակ՝ Պեռառի ի պատիւ որ Հռոմ կը մեկնի երբեւ դեսպան:

Իտալիոյ խորհրդարանը կը քննէ ե – լեկտրականութեան ազգայնացման հարցը:

Ամերիկացիները նոր ուժ չեն ղրկեր Ֆորմոզա, համամնավար Չինաստանի խաղերուն չեննթարկուելու համար:

Ժընեւի մէջ Ցուլիս 2ին կը բացուի Լաոսի ժողովը: Հոն պիտի խօսուի նաեւ Պերլինի մասին: Կրոմիքօ եւ լորտ Հիւմ ներկայ պիտի ըլլան ժողովին: Իշխան Ցումա Փարիզ հասաւ իր կնոջ հետ: Յայտարարեց թէ ինք պիտի չդլխաւորէ լաոսեան պատուիրակութիւնը, բայց ներկայ պիտի ըլլայ ժողովին, սկիզբը աչխատանքի հիմ մը առաջարկելու համար եւ ժողովին վերջաւորութեան որպէս զի յանուն՝ Լաոսի ընդունի տրուած որոչումները:

Իրաքեան աղբիւրներէ կը հաղորդուի թէ քրտական ազգային ուժերը պաչարած են Զախօ քաղաքը, ուր Քասըմ երկու զօրամաս ունէր: Մաստիկ կռիւներ տեղի ունեցած են Ցունիս 19ին եւ իրաքեան 4 զօրամասեր որոնք օդնութեան կը փու – թային բնաջնջուած են: 17 սպաներ եւ վեց հարիւր զինուորներ այլեւս կռուե – լու վիճակի մէջ չեն: «Քոմպա» կը գրէ թէ Քասըմ իր վրէժը Պաղտատ բնակող Քիւրտ քաղաքացիներէն կ'առնէ: Ձեր – բակալութիւնները կը բազմանան: Կ'ուզէ նաեւ հաւատացնել աչխարհի (մինչ ըստ «Քոմպա»յի որ իր տեսակէտը ունի քրտական հարցին մէջ) թէ քիւրտ պարագլուխ՝ Պարզանի յանձնուելու վրայ է:

Պրազիլի մէջ ալ տագնապի վախ կայ: Երկու հարիւր վայրաչուներ Պրազիլիա ղրկուած են ի նախատեսութիւն այն միջադէպերուն որոնք կրնան ծագիլ եթէ երեսփոխանական ժողովը չվաւերացնէ նոր վարչապետը՝ Սանթիակօ Տանթաս: Ընկերակցութիւնները եւ ուսանողական կազմակերպութիւնները կը սպառնան «արշաւել» Պրազիլիան եթէ վաւերացումը մերժուի:

Անաստաս Միկոյեան ընդունեցաւ Նասրի հրաւէրը եգիպտոս այցելելու: Ալ Ահրամ կը գրէ այս առթիւ թէ Միկոյեան յայտարարած է որ դոհ է «Գահիրէ երթալու, որպէսզի իր իսկ աչքերով տեսնէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան իրագործած յառաջդիմութիւնն – րը տնտեսական մարզի զարգացման մէջ»:

Միլանոյի մէջ խորհրդային փոխ – վարչապետ Կոսիքին յայտարարած է թէ կրնան ուսումնասիրել իտալեւխորհրդային առեւտրական ծրագիրը մը որ ի գործ ըլլայ մինչեւ 1970:

Մոսկուայի մէջ Զամբաթին Արտա – քին նախարարութեան մամուլի սպա – սարկութեան պետ նչանակուեցաւ: Նա – խապէս Մ.Ա.Կի խորհրդային պատուիրա – կութեան մաս կազմած է իբրեւ խորհր – դատու: Իր նոր պաշտօնը կը վարէր Խա – բամանլով:

Միացեալ Նահանգներու Գերագոյն Ատեանը հռչակեց թէ հասարակաց ա – ղօթքը հանրային դպրոցներու մէջ, հա – կասահմանադրական է եւ նոյնիսկ բռնաբարում մըն է ամերիկեան Սահմանադրութեան որ հաստատած է Պետութեան եւ եկեղեցիին բաժանումը: Այս հռչա – կումը եղաւ իբրեւ պատասխան Նիւ Եորքի նահանգի կարգ մը ծնողքներու դատին առթիւ: Բողոքող 5 ծնողքներն են.— 2 Հրեայ, 2 Բողոքական, 1 անաս – տուած: Կարդինալ Սփելմանի վրդոված է Գերագոյն Ատեանի որոչումէն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

—o—

1909ի ամրան, Պոլսոյ «Ազդակ» շաբաթաթերթին խմբագիրները՝ Գեղամ Բարսեղեան, Զապէլ Եսայեան, Շ. Միսաքեան, Վահրամ Թաթուլ պտոյտ մը կազմակերպած էին դէպի մօտակայ հայ գիւղը՝ գեղածիծաղ Պարտիզակը : Անոնց կ'ընկերանային «Ազդակ»ի շուրջ խըմբուած գրողներ :

Այսօր եւ վաղը՝ կուտանք Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վ. Թաթուլի տպաւորութիւնները, որոնք երեւցած են «Ազդակ»ի 11 Սեպտ. 1909ի թիւին մէջ :

ԳԻՒՂԻՆ ՄՈՒՏՔԸ

... Եւ արահետը, որ կը բարձրանայ՝ կանանչաւուխտ այգիներով եզերուած... Եւ գեղջկուհին, որ պզտիկ հերարձակ աղջկանը հետ այգիերէն դուրս կ'ելլէ ու արահետն ի վեր կը բարձրանայ դանդաղօրէն՝ ողկոյզով լի կողովն ուսին, թեւին մէկը դէպի վեր ճիգի մը պէս գալարուած՝ բռնելով կողովը, մինչ միւս թեւը անկիւնաձեւ յեցակ ը-րած մէջքին՝ որ ճնշումին տակ հակած է կողմնակի...: Եւ ծառաշատ, ոստախուռ ու ստուերալիր՝ տաճարական վեհութեամբն ու առանձնութեամբը խորհրդաւոր գերեզմաննոցը գիւղին՝ որ կը հանդչի տխրագին՝ արահետին մէկ կողմը, բարձրաւանդակին վրայ... Եւ, վերջապէս, մուտքը, ահ, այդ մուտքը գիւղին՝ որ կը սկսի այգիները հազիւ թէ վերջացած՝ պուրակ – գերեզմաննոցովը եւ գեղեցկադիր լայնաւէտ տուներովը, նախ պայծառ, ազատ իրենց մեկուսացման մէջ, արահետին աջն ու ձախը ...

Ո՛վ այդ մուտքը գիւղին :

Ո՛վ ռոմանթիք քաղցրութիւնները որ կ'երգեն լռին՝ տրտմօրէն լռին, եւ կը յառնեն յուզումով թրթռուն կենդանի հատուածի մը աւարտած նկարչութեան մէջ, գիւղի այդ մուտքին իսկ ...

Այգիներուն խորէն, որթատունկերուն մէջ կորսուած, արեւուն տակ մէկը կ'եղանակէ մեղմիւ ... Զի մը կը դանդաչէ յոգնաբեկ ու մտախոհ՝ իր վրայ բեռցած՝ գիւղ վերադարձող մը...: Ծառի մը տակ անաղմուկ խոտը կը ճարակեն մէկ քանի այծեր ... Անդին, հաւնոցէն բաժնուած հաւեղէններու բազմութիւն մը՝ խոշոր ու մանրիկ, կտցահարելով ու կտցահարելով շարունակ... Ու Ժիւլ-Ռընարեան գեղջկավայր մը բոլոր՝ միամիտ, անուշ...: Հեռուի պատուհաններէն քնքուշ ձայներ կը լսուին երգի, կանացի ձայներ, որ բոպէ մը կը մարին ու յետոյ աւելի կ'ոգեւորուին, թաւշեայ երկարաձգումով մը...

Օ՛հ, այո, գի՛ւղն է, գիւղին մո՛ւտքն է, վերջապէս, նաւամատոյցէն մինչեւ հոդ ծոյլ ճամբորդութենէ մը ետքը ...

Եւ խնդուրախութեան ի՛նչ վայրկեան, զոր կը պատճառէ որեւէ մուտք երջանիկ շրջանակէ մը ներս. ան խոստումն է, խոստումը այդ պահուն, մեզի համար, բնութենապաշտ վայելքի մը, որուն ի խնդիր քաղաքներէն փախած էինք օր մը, մենք, «Ազդակ»անուէր խմբակը, եւ հասած մինչեւ հոդ, մինչեւ Պարտիզակ :

Ու կը դիտենք զայն ահա, Պարտիզակը, դուրսէն, մուտքէն, դեռ գիւղ չմըտած: Գիւղ մը գուցէ քիչ անգամ, գոնէ մեր շրջանակներուն մէջ, որ այդքան երջանիկ բնութեան մը որդեգրուած զըտած էինք, այդքան լայնօրէն անձնատուր բնութեան շռայլ ու բուխ զգուանքներուն, ա՛յնքան համարձակօրէն թառած անոր յորդ ու չքեղ լանջքին վրայ.. այնքան անմիջականօրէն վայելող արշալոյսի ու լուսնածագի համբոյրները, որոնց հծծիւնը կը թուի թէ կը սարսռայ ամէն վայրկեան՝ գիւղին վրայ, եւ որոնց դրոշմը ա՛յնքան թարմ է ու ծաղկաւէտ ...

Ահա արձակ ու հոծ բնութիւն մը՝ ամէն կողմէն, ահա թերեւս բնութենապաշտ հաւատքի մը սքանչելագործած սեղանը՝ յարգարուած, պճնուած սեղանը ... Բլրակներ ամէն կողմը, վերն ու վարը, տեղ տեղ ինքնատիպ ու անկարգ դալարիքի ըմբոստ գեղեցկութեամբը յայտնուած, տեղ տեղ սանտրուած հրապոյրով մը կանոնաւոր, արտերն են անոնք ու այգիները... Ու մարգերն են, ու նորէն բլրակները մինչեւ վար, մինչեւ հեռուն, մինչեւ ծով ...

Ու ծովն է, Նիկոմիդիոյ պատմական ծովածոցը՝ որ կ'երկարի ու կը պարզուի, վարը, պնականկարի մը պէս, ծովածոցը՝ հարթ, հանդարտ ու միապաղաղ իր ջուրովը, որ կը տարածուի ինչպէս բիւրեղէ պալատի մը ապակեայ տախտակամածը, եւ անդին, ծովէն անդին, նօսր մղումին մէջէն ստուերագծուող Նիկոմիդիան՝ որ կը կանգնի՝ քան թէ կը տարածուի, կը կանգնի ամփիթատրոնի մը նման, եւ կը թուի թէ որմնանկար մը կամ որմնազարդ մըն է՝ բիւրեղէ պալատան ապակիներու ընդ մէջէն երեւցող ...

Վարէն, արահետին վարէն կառքեր կուգան դէպի գիւղ: Ծառերուն տակ մեր հանգիստին մէջ կ'անդրադառնանք մենք մեզի: Պէտք է գիւղ մտնել :

Ու գիւղ կը մտնենք :

ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

(1712 – 1778)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժընեւցի մանկավարժ Քլափարետ կը գրէր. «Այս գործին հրատարակութենէն կը սկսի մանկան հոգեբանութեան ուսումնասիրութիւնը : Գրականութեան ուսուցիչ մը, Փիէռ – Մորիս Մասոն Սորպոնի մէջ կը ներկայացնէր «Ռուսոյի կրօնքը» թեզը (երեք հատոր, 1916, Հաչեթ) : Դժբախտ ուսուցիչը գործին տպագրութիւնը չտեսաւ, գնահատականները չկարդաց, որովհետեւ առաջին պատերազմի առաջին զոհերէն մէկն՝ եղաւ : Սթրազպուրկի համալսարանին վարիչ Ռընէ Հիւպերի համաձայն, «Ռուսօ մեծագոյն մանկավարժներէն մէկն է »:

Առաջին գործով կը հաստատուէր մարդուն սկզբնական բարութիւնը, կը ժխտէր սկզբնական մեղքը, երկրորդով պիտի հաստատէ ազատ ծնելուն սկզբունքը. « Մարդ կը ծնի ազատ, բայց կ'ապրի կաշկանդուած, շղթայուած հաստատութիւններով եւ կը մեռնի դագաղի մը մէջ կապուած»:

Նախամարդը կ'ապրէր ոսկեդարու մէջ, հաւասարութիւն եւ ազատութիւն կը վայելէր, անհատական սեփականութիւնը ստեղծեց անհաւասարութիւն, բընական վիճակին յաջորդեց ընկերային վիճակ մը : Իւրաքանչիւր անհատ կ'ապրէր ինչպէս որ կ'ուզէր : Ընկերային դաշինքով համաձայնելով այլ անհատներու հետ, ինքզինք կաշկանդեց, ընկերային կեանքը դարձաւ կապանք մը:

Վերադառնալու է նախնական կեանքին, արդար ընկերութիւն մը հիմնելու է, ոչ թէ հարուստներուն ինչքերէն բաժին հանելով աղքատներուն, այլ հարստանալու միջոցները վերցնելով, տուրքեր հաստատելով: « Ընկերութիւնը խաղաղ եւ արդար կ'ըլլայ՝ երբ իւրաքանչիւր անհատ կը հրաժարի իր սեփականութենէն եւ անձէն՝ ի նպաստ հաւաքականութեան »:

Կը ժխտէ թագաւորներու աստուածային իրաւունքը, ժառանգաբար յաջորդելու իրաւունքը, եւ քաղաքական իշխանութեան օրինաւորութեան հիմը գտնելու համար կը դիմէ ժողովուրդին վեհապետութեան: Մարդիկ հաւասար են, հաւասար իրաւունքներ ունենալու են իշխանութեան մէջ: «Մարդը նոյնն է ամէն պետութեան մէջ, ամէն վիճակի մէջ հարուստը աւելի մեծ ստամոքս չունի աղքատէն, տէրը աւելի երկար բազուկ չունի ստրուկէն »:

Ժողովուրդն է վեհապետը, իշխանութիւնը կը բխի ժողովուրդէն եւ վեհապետութիւնը անփոխարինելի է, անբաժանելի է, անսխալական է, բացարձակ է:

Օրէնքը ընդհանուրին, աւելի ճիշդ մեծամասնութեան, կամքին արտայայտութիւնն է :

Արդար է անսխալական մեծամասնութիւնը, բացարձակ պիտի ըլլայ իր կամքը: Կ'ընդունի սակայն որ օրէնսդիր պէտք է՝ ժողովուրդը լուսաւորելու համար: «Ընդհանուրին կամքը ուղիղ է, եւ կը ձգտի միշտ հանրութեան օգտակար ըլլալ, այս անսխալական կամքը կ'ըլլայ «օրէնք»:

Կ'ընդունի համայնքին բռնակալութիւնը, որուն անդամները սակայն կը պահեն իրենց ազատութիւնը, քանի որ վեհապետութեան կը մասնակցին :

Պետութիւնը, արտայայտութիւնը ժողովուրդ վեհապետին, իրաւունք ունի խմբագրելու ընկերային դաշինքի եւ օրէնքներուն սրբութիւնը յարգող թոյլատու կրօնք մը:

Այսպէս ամենահզօր պետութեան մէջ անհաւասարութիւնները կը հարթուին, հարստութիւնը արդարօէն կը բաշխուի, ընկերութիւնը երջանիկ կեանք կը վայելէ: Ռուսօ կը մօտենայ Մորելլիի եւ Մապլիի համայնավարութեան: Կը չփոթէ ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, ազատ ծնած մարդը ազատութենէ զուրկ քաղաքացին կը դառնայ : «Ռուսօ ազատ ծնած անհատէն կը հասնի ազատութեան ոչնչացումին: Ընկերային դաշինքը փառաբանութիւնն է բռնակալութեան » պիտի գրէ Էմիլ Ֆակէ:

Ռուսոյի հակասութիւնը ակներեւ է՝ երբ սեփականութիւնը պատճառ կ'ընդունի անհաւասարութեան, յետոյ կը յայտարարէ սրբազան իրաւունք, կը յանձնարարէ հարստանալու միջոցները հանրային սեփականութիւն դարձնել : Հանրի Ռոտէ գործով մը կը պնդէ, թէ Ռուսօ ընկերվարական է եւ ընկերվարականութիւնը, Ժորեսի բառերով, տրամաբանական եւ կատարեալ անհատապաշտութիւն է: Ընկերվարական Ռոտրիկ պիտի գրէ. «Խորապէս անհատապաշտ ըլլալով ոչ նուազ խորապէս ընկերվարական եմ »:

Ռուսօ կը նախատեսէ յեղաշրջումները ընկերային անհաւասարութեան հետեւանքով: «Կը մերձենանք յեղափոխութեանց դարուն, մարդիկ կրնան քանդել իրենց շինածը, բնութիւնը ոչ իշխան, ոչ հարուստ, ոչ աւատապետ կ'ընէ մարդը»: Բնութիւնը հաւասարութեան կողմէ է ուրեմն :

Պիտի ըլլար Ֆրանսական յեղափոխութեան ներշնչողը, Ռոպեսփիեր գրպանը պիտի պահէր իր գործը, միայնութեան մէջ խոկալու համար իւրաքանչիւր նախադասութեան վրայ՝ գործնականացնելու համար դաղափարները: Ծայրայեղ աշակերտները մահուան պիտի դատապարտուէին, համայնավար Պապէօֆ իր պաշտպանութեան համար յայտնեց, թէ գործած էր Մապլիի եւ Ռուսոյի ներշնչումով եւ զովաբանեց վարպետին վարդապետութիւնը :

Ֆերտինան Պրիւնըթիեր բարձրագոյն վարժապետանոցի աշակերտներուն կ'ըսէր, թէ պիտի չփափաքէր ,որ Ֆրանսական մատենագրութիւնը Ռուսօ մը ունենար: Եւ սակայն Ռուսօ կը գրաւէ լաւագոյն տեղը տասնեւութերորդ դարու մատենագիրներու շարքին մէջ: Դարուն նիւ-

ԶՐՈՅՑ

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

—o—

Ուտելիքներն ու խմելիքները բազմազան էին եւ առատ: Միսը եւ ալքօլը կը տիրապետէին, սակայն այս բոլորը ներկայացուած էին պարզ ու անպաճոյճ կերպով : Սպասեակներ չէին երեւեր, բացի այն պարագային երբ Սթալին զանգահարելով կը կանչէր անոնցմէ մին: Միայն մէկ անգամ ըրաւ այդ բանը, այն պահուն երբ ես գարեջուր ուզեցի: Ամէն ոք կ'ուզէր եւ կը խմէր ինչ որ կը ցանկար :

Այս տեսակ ճաշերը կը տեւէին վեց եւ աւելի ժամեր, երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտեան 4–5ը:

Կ'ուտէին ու կը խմէին դանդաղօրէն, միեւնոյն ատեն խօսակցելով, պատմելով զանազան պատմութիւններ, քննելով լուրջ հարցեր՝ քաղաքական թէ փիլիսոփայական :

Խորհրդային քաղաքականութեան կարեւոր մէկ մասը կը վճռուէր նման ճաշերու ընթացքին, ոչ պաշտօնական ձեւով : Միւս կողմէ, այս հաւաքոյթները կը կազմէին միակ զուարթ պահերը ըՍթալինի արդէն իսկ տխուր եւ միապաղաղ կեանքին :

Յայտնօրէն կ'երեւէր թէ Սթալինի աշխատակիցները վարժուած էին աշխատելու եւ ապրելու այս ձեւին, եւ իրենց երեկոները կ'անցնէին անոր հետ ճաշելով:

Սթալին կ'ուտէր առատօրէն, քանակութեամբ մը որ չափազանց պիտի նկատուէր իրմէ մեծդի անձի մը համար : Նախապատուութիւն կուտար մսեղէնին, այսպէսով մատնելով իր լեռնային ծագումը : Կը խմէր չափով, յաճախ պզտիկ գաւաթներու մէջ վոտքան եւ կարմիր գինին իրարու խառնելով :

Երբեք առիթը չեմ ունեցած գինովութեան նշաններ նշմարելու իր վրայ: Նոյնը չեմ կրնար ըսել Մոլոթովի, եւ մանաւանդ Բերիայի մասին՝ որ կատարեալ հարբած մըն էր ...

Ահա, այս ճաշերու ընթացքին էր որ ռուսական հողամասերու արդէն իսկ ընդարձակ տարածութեան, ատոնց վրայ աւելցող նոր հողամասերու, եւ լայն չափով մըն ալ բովանդակ մարդկային ցեղին ճակատագիրը կը վճռուէր ...

Անդրադառնալով Ռուսաստանի եւ Հարաւի Սլաւներու հինաւուրց կապերուն մասին, ըսի Սթալինի .

— Ռուսաստանի ցարերը երբեք չկրցին հասկնալ հարաւի Սլաւներու ձգտումները : Միայն կայսերապաշտական թափանցումն էր զիրենք հետաքրքրողը, մինչ մենք կը մտածէինք մանաւանդ մեր ազատագրութեան մասին :

Սթալին համաձայն գտնուեցաւ իմ տեսակէտիս եւ պատասխանեց .

— Այո, Ռուսաստանի ցարերուն կը պակսէին հորիզոնները ...:

Սթալինի հետաքրքրութիւնը Եուկոսլաւիոյ մասին բոլորովին տարբեր էր այն հետաքրքրութենէն զոր ցոյց կուտային Մոսկուայի միւս ղեկավարները : Զինքը հետաքրքրողը մեր զոհողութիւնները եւ կամ մեր կրած կորուստները չէին, այլ՝ մեր ըմբոստական շարժումին իրական զօրութիւնը : Եւ Սթալին իրենք պէտք եղած տեղեկութիւնները կ'ուզէր քաղել խօսակցութիւններու եւ ոչ թէ որոշ հարցումներու միջոցաւ :

Երբ իրեն խօսեցայ մեր մղած պատերազմին եւ անոր անողոք բնոյթին մասին, ակնարկութիւն ըրի թէ՝ մենք մեր բռնած գերմանացի գերիները չէինք պահեր, որովհետեւ Գերմանացիները իրենց գերի առած զինուորները կը ջարդէին : Սթալին խնդալով ընդմիջեց զիս ու ըսաւ .

— Մեր զինուորներէն մէկը, օր մը, կ'առաջնորդէ գերմանացի գերիներու կարեւոր խումբ մը, եւ ճամբու ընթացքին, մէկիկ մէկիկ կը սպաննէ բոլորը, բացի մէկ հոգիէն: Երբ կը հասնի պէտք եղած տեղը, իրեն կը հարցնեն թէ ո՞ւր են մնացեալ գերիները. «Ես կէտ առ կէտ գործադրեցի ընդհանուր հրամանատարին հրահանգները՝ սպաննել գերիները՝ մինչեւ վերջին անձը: Ահաւասիկ վերջինը », կը պատասխանէ զինուորը ...:

Այնուհետեւ, Սթալին պահանջեց որ քանի մը սերպերէն բառ արտասանեմ : Զարմացաւ, երբ տեսաւ որ մեր բառերը որոշ նմանութիւն մը ունէին ռուսերէնին հետ :

— Աստուած իմ, գոչեց ան, կասկած չկայ, միեւնոյն ժողովուրդն է :

Ատեն մը եւս շարունակուեցան խօսակցութիւնները եւ ապա սկսան պատմել անէքտոթներ :

Հետեւեալը, զոր ես պատմեցի, մասնաւորապէս գնահատուեցաւ Սթալինի կողմէ.—

« Թուրք մը եւ Մոնթէնէկրացի մը (Գարատաղ) կը խօսակցէին հանգիստի մը պահուն: Թուրքը կը զարմանար, տեսնելով որ Մոնթէնէկրացիներ շարունակ պատերազմ կը մղէին եւ կը հարցնէր պատճառը :

— « Կողոպուտի համար է, կը պատասխանէ Մոնթէնէկրացին: Մենք աղքատ ենք եւ կը յուսանք աւարի տիրանալ: Իսկ դուք, դուք ինչո՞ւ կը կռուիք :

« — Պատիւ եւ փառք ձեռք ձգելու համար, կը պատասխանէ Թուրքը, մինչ Մոնթէնեկրացին կը յարէ :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՄ

(7 Շար.)

ՀՐԱՒԷՐ

Միաբանութեանս նախկին մեր Հայրերը անմոռաց վիշատակ թողած էին Մեր Տէր Մխիթարի իւղաներկ նկարը եւ մարմարէ կիսանդրին. իսկ իր ամբողջական արձանը կանգնել ծրագրուած էր 1901ին, Ուխտիս Երկհարիւրամեակին առթիւ, վանքին քառանկեան կեդրոնը : Պարագաներու սեպհականութեան թէև չհրապարձուեցաւ այդ ծրագիրը, սակայն մնաց մեր սրտերուն մէջ փափաքը :

Սուրբ Ղազարու կղզին երկրորդ անգամ ընդարձակուելով, լայն հրապարակ մը բացուեցաւ վանքի մուտքին առջեւ, եւ հարցադիր Ցանձնախումբը յարմար դատեց այդ տարածութեան մշտադալար ծառերու ծոցը կանգնել Լուսանորոգ Մխիթարի պղնձաձոյլ արձանը, գործ ի – տալոյի նշանաւոր արուեստագէտի, յարմարկ բարձր պատուանդանի վրայ, քարաշտութեան դէմ հակադրեց իր քանդած կրօնքով, դար մը, որ «ոչ քրիստոնեայ էր, ոչ Փրանսացի »:

Հետացաւ դասական դպրոցէն եւ «Շուքապոյտի մը երազանքը» գործով վիպական դպրոցի հիմնադիրը եղաւ, իսկ պէտ պիտի ըլլար Վիքթոր Հիւկօ :

Մանկավարժական գործով նպաստեց ծանօթ հոգեբանութեան հետազօտութեան :

Քաղաքական գործով ժողովրդապետութեան տեսութիւնը առաւ, իշխանութիւնը ներկայացուցիչ է վեհապետ ժողովուրդին, բարի եւ անսխալական, որուն ձայնը աստուածային է, մեծամեծ ժամանութեան կամքը օրէնքն է անվիճելի : Վեհապետութեան իրական օրկանը պիտի ըլլայ ժողովուրդէն ընտրուած ժողով, միակ ժողով մը, քանի որ ժողովուրդը անսխալական է, ծերակոյտով ազնուականութիւն մը կը կազմուի, ուսի աւելորդ մարմին մըն է :

Ֆիլիկ Մոպիւս բնախօսա – հոգեբանական քննութեան ենթարկած է գործերն ու կեանքը եւ կը գտնէ հիւանդ մը : «Մոռաւանանք»ին մէջ կը պարզէ պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, անհնամ կրթութիւնը, առանց ուղեցոյցի դիպուածները, վատակները ընկեցիկներու տան յանձնուելը : Նէօշաթելի մէջ կը հանդիպի հայ վաճառականի մը, որ շալվար հագած է, յարմար կը գտնէ նոյն դիպուածը հաղնելու, որովհետեւ տարաժամ նեղութիւն կը պատճառէ :

Ինչ որ ալ ըլլան կեանքն ու նկարագիրը, ռահվիրայ մը կը մնայ վերջին դարու չարժումներուն եւ կը հաստատէ, թէ տղօրներ ենթակայ են անտղօր անհներու մտածումներուն եւ թէ դպատփարներն են, որ կը վարեն աշխարհը :

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ուսկից Մխիթար բազկատարած հրաւէր կուտայ իր սիրելի Ազգին :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը վստահ է թէ իր որդիական սիրոյ եւ յարգանքի այս ցոյցը համաձայն է մեր ազգային – ներքուն սրտին զգացումներուն, եւ ձեռնարկը հաճոյքով պիտի ողջունուի :

Բացման արարողութիւնը պիտի կա – տարուի Օգոստոս 12ին, Հինգշաբի, յետ մէկօրկի ժամը 17ին, Աստուածամօր Վերափոխման նուիրական եւ փառաւորեալ ծոնին, որուն հզօր պաշտպանութեան յանձնած է Միաբանը իր Հաստատութիւնը :

Հրաւիրուած են եկեղեցական ու քաղաքական բարձր իշխանութիւններու հետ, Միխիթարեան եւ Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին սաներ, բարեկամներ ու բոլոր համակիրները : Տեղի պիտի ունենան համաոգի բանախօսութիւններ արուեստագէտներու կողմէն : Վենետիկի երաժշտական չեփորախումբը պիտի նուագէ հայ եւ օտար հեղինակներու կտորներ :

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Վենետիկ, Ս .Ղազար

ԾԱՆՕԹ.— Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին Բազմավէպի մէջ, հանդէսին նկարագրութեամբ :

ՁԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարին Վերանորոգութիւնը

Ինչպէս ծանուցուած է նախապէս, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կուտայ նորոգութեան աշխատանքներ Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ :

Այս ծրագիրը կ'իրագործուի քսան մեր հիմնադրին կամքին, յաւերժացնելու համար անոր ծնողաց յիշատակը :

Համաձայն մասնագէտ ճարտարապետներու յատակագիծերուն եւ Հիմնարկութեան կողմէ ուղարկուած առաքելութեան տեղեկագրին, վերանորոգման աշխատանքները սկսան 1958ի սկիզբը եւ կը չարունակուին մինչեւ այսօր : Նախատեսուած աշխատանքներուն մեծագոյն մասը աւարտած է :

1958էն ի վեր հետզհետէ կատարուած են աւարտող աշխատանքներուն համապատասխան վճարումները : Վերջին անգամ Մայիս 29ին տեղի ունեցաւ յիսուն հազար տոլարի փոխանցում մը, որով մինչեւ այսօր Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարին վերանորոգման համար կատարուած վճարումներուն ընդհանուր գումարը հասաւ 270·000 տոլարի :

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յունիս 1962

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ

Վիէն, (Յառաջ).— Զրկուած մեր հայրենի չքեղ բնութեան բոյը ու չուն – չէն, գեղածիծաղ տեսարաններէն, ինչ – պէս նաեւ հմայիչ երգ ու կանչէն, ափո – փանք մը կը գտնայ, մեր այս տարագիր վիճակին մէջ, պատահական այցը հայ – րենասէրներէն եւ նուագին :

Ահա, այս սիրտբանդն ունեցաւ Վիէնի Հայութիւնը, Կիրակի, Յունիս 17ին, քաղաքական չքեղ թատրոնին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ երիտասարդ խմբա – վար Բաֆֆի Բ. Սլիվաճեանի (Մարսէյ – լէն) ծանուցուած երգահանդէսը, բարձր հովանաւորութեամբ տեղւոյս Կապոյտ Խաչին :

Հակառակ չնչահեղձ տաքին, հայրե – նակարօտ եւ երգի սիրահար հոծ բազ – մութիւն մը, տարեց թէ երիտասարդ, փութացած էր քաղաքական թատրոնը :

Վարագոյրը չբացուած, կապ. Խաչի վարչութիւնը ամփոփ դիծերով ներկա – յացուց հանդիսականներուն նորակազմ երկսեռ երգչախումբը եւ անոր համակ եռանդ դարձած եւ անխոնջ դեկավարը :

Եւ ահա, երբ վարագոյրը յամրօրէն բարձրացաւ, աքանչելի տեսարան մը պարզուեցաւ մեր առջեւ, յստակ եւ լուսաւոր :

18 օրիորդներ եւ տիկիններ, նոյնքան աշխոյժ եւ սեւաչեայ երիտասարդներ, թանկագին մնացորդաց Վ. Սարգիսեան խումբէն, ճաշակով եւ միաձեւ հագ – ուած, կը կազմէին Հայաստանեան գե – ղատեսիլ եւ կենդանի փունջ մը :

Ի տես այս տեսարանին, ամբողջ սրահը թնդաց ողջոյնի ծափերով :

Եւ ահա, հանդիսաւոր, խոր լռութեան մէջ, դեկավար Սլիվաճեանի մոգական թեւը կը բարձրանայ, ներդաշնակութեան ալրիւրը կը հոսի, Կոմիտասեան հարատեւական երգի ալիքները յուշիկ, յուշիկ կը տարածուին եւ մէկէն կը լեցնեն ամբողջ սրահը :

Այնպէս որ, երբ ճոխ յայտագրին կէսը հասած էր, ունկընդիրը բաղմութիւնը մէկէն երազի աշխարհէն վերադարձած բսկըռաւ թափահարել, եւ անվերջ ծափե – րով իր գոհունակութիւնը յայտնել : Կոմիտաս վարդապետի հարատեւական դով – քէն եռքը, յաջորդաբար ունկնդրեցինք Գ. Մ. Ալէմշահի «Հունձքը». Կանանչ – եանի, «Նարօ ջանը», նորէն Կոմիտասեան հատընտիր մասունքներ, «Եար ջան արի», «Խօսր Ուրբաթ է », եւ «Ջուր կու պայ», «Մշակի երգ»ը.— Ապա, առանց երկար սպասելու՝ Մելիքեանի «Պիլի – պին», Ալթունեանի դուարթ «Հինկալ – լան», եւ իրրեւ վերջաբան այս առաջին մասին, Կանաչեանի «Հօյ նարը» :

Կարճ դադար մը անհրաժեշտ էր, արդար չունչ մը առնելու համար :

Անմիջապէս երկրորդ մասը, որուն բովանդակութեան, օրիորդ Նազարեան

ԿՈՉ

Սիվրի – Հիսարի (Գաղատիոյ) հայրենակիցներուն,

Սիվրի – Հիսարի (Անգարա) պատմական դիրքը կազմուած եւ տպագրութեան յանձնուելու պատրաստ վիճակի մը մէջ կը գտնուի : Ունինք պատմագիրքը լուսցնող հին ու նոր վաւերական յուշագրութիւններ եւ բազմաթիւ նկարներ : Եթէ երբեք դեռ կը գտնուին մեր հայրենակիցներու մօտ նկարներ եւ պատմական տեղեկութիւններ, կը խնդրուի փութացնել մինչեւ 30 Օգոստոս, 1962 :

Պատմագրի Հրատ. Յանձնախումբ

Գրիգոր Տէր – Յովհաննէսեան,
Մուշեղ Ճէնետէէեան, Գէորգ Գալիրեան
Ներսէս Տէր–Յովհաննէսեան

Հասցէ՝ վերջնոյն անունով, փոստարկղ 3507, Պէյրութ :

քաղաքականութեան դէմ հակադրեց իր քանդած կրօնքով, դար մը, որ «ոչ քրիստոնեայ էր, ոչ Փրանսացի »:

Հետացաւ դասական դպրոցէն եւ «Շուքապոյտի մը երազանքը» գործով վիպական դպրոցի հիմնադիրը եղաւ, իսկ պէտ պիտի ըլլար Վիքթոր Հիւկօ :

Մանկավարժական գործով նպաստեց ծանօթ հոգեբանութեան հետազօտութեան :

Քաղաքական գործով ժողովրդապետութեան տեսութիւնը առաւ, իշխանութիւնը ներկայացուցիչ է վեհապետ ժողովուրդին, բարի եւ անսխալական, որուն ձայնը աստուածային է, մեծամեծ ժամանութեան կամքը օրէնքն է անվիճելի : Վեհապետութեան իրական օրկանը պիտի ըլլայ ժողովուրդէն ընտրուած ժողով, միակ ժողով մը, քանի որ ժողովուրդը անսխալական է, ծերակոյտով ազնուականութիւն մը կը կազմուի, ուսի աւելորդ մարմին մըն է :

Ֆիլիկ Մոպիւս բնախօսա – հոգեբանական քննութեան ենթարկած է գործերն ու կեանքը եւ կը գտնէ հիւանդ մը : «Մոռաւանանք»ին մէջ կը պարզէ պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, անհնամ կրթութիւնը, առանց ուղեցոյցի դիպուածները, վատակները ընկեցիկներու տան յանձնուելը : Նէօշաթելի մէջ կը հանդիպի հայ վաճառականի մը, որ շալվար հագած է, յարմար կը գտնէ նոյն դիպուածը հաղնելու, որովհետեւ տարաժամ նեղութիւն կը պատճառէ :

Ինչ որ ալ ըլլան կեանքն ու նկարագիրը, ռահվիրայ մը կը մնայ վերջին դարու չարժումներուն եւ կը հաստատէ, թէ տղօրներ ենթակայ են անտղօր անհներու մտածումներուն եւ թէ դպատփարներն են, որ կը վարեն աշխարհը :

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ճարտարօրէն դաշնակի վրայ նուագեց Խաչատուրեանէն երկու ընտիր կտորներ :

Օր. Շահմիրեան, մեներգեց Մելիքեանի «Միրանի ծառը», Պ. Գ. Գասպարեան Անուշի հանրածանօթ «Բարձր սարերը» երգեց լիաթոք եւ ուժեղ ձայնով մը. — Օր. Սիմոնեան, նուրբ եւ հեզահնչուն ձեւով դեղեցիկ ողբացեալ Գ. Մ. Ա – լէմշահի «Իմ երգը», իրրեւ գոյգերգ Օր. Շահմիրեան եւ Պ. Տէրոյեան երգեցին Սաթեանի «Զանգեզուր»ը, հաճելի նորութիւն մը :

Մինչեւ այս կէտին երգուած կտորները կը վայելէին դաշնակահարուհի Օր. Նազարեանի ընկերակցութիւնը :

Եւ նորէն իր պատուանդանի վրայ է ահա տաղանդաւոր խմբավարը, իր ամբողջական խումբով :

Մեծ հաճոյքով լսեցինք Սիւնիի «Վուչ վուչը», Բ. Կանաչեանի «Հոր Կիւլիզար» աշխոյժ եւ ժողովրդական երգը. մեներգի բաժինը վարպետօրէն երգեց Գ. Գասպարեան, եւ վերջապէս Զաքարեանէն «Ուսանողական վալս» եւ «Ճահկլուխին» երիտասարդական խմբակեան երգերը :

Անդադարաբար յայտագիրը վերջացած էր. իսկ ժողովուրդը գամուած մնացած էր եւ դիւթական, նոր աշխարհէն չէր ուզեր բաժնուիլ :

Մեր երիտասարդ դեկավարը՝ Սլիվաճեան որ նորանոր ծրագիրներ ուզեց դալիք օրերուն համար, ի տես հանդիսականի բազմութեան կարգապահ խանդավառութեան երկու փոքրիկ եւ դուարթ երգեր եւս կզեց իր յայտագրին, իրրեւ վարձատրութիւն .... :

ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԾԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— երկուշաբթի, 18 Յունիս, լուրը տարածուեցաւ թէ Եղիա Ռուսեան (Խարբերդցի Քեա – թիպ) 59 տարեկան ամուրի գործաւորը անձնասպան եղած է, չկարենալով տակալ անգործութեան հետեւանքով, ծագած թշուառութեան :

Կ. Տ.

ԱԻԱԶԱԿԱՊՈՒՏՐ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ինչպէս պիտէք, այդ մանկամարդ ազգիկը Հայուհի մըն է եւ կատարածի ան օրերէն եառքը բռնութեամբ հոս բերուած է. Ակուելու եւ գաղանային կիրքի զոհացում տալու համար : Տեսաք, այր, աչքովնիդ տեսաք իր ցնորական վարկեանը, իր տառապանքը, իր արցունքներն ու իր անէծքները :

Գթացիք իր Քշուառութեանը, ու մի – նուին ատեն պիտի կրնայ ուրիշ տուիք ինծի : Ձեր կորովը սիրտս լեցուց ու այն օրէն հետքերը եղայ համնալու թէ ինչ հոգեկան պատնութիւն էր իր կեանքը մթագնող : Երբ ես հետամուտ էի իր ապեստրոր Քշուառութեանը թափանցելու, ան քաշուեցաւ իմ անցեալ պատմութիւնս իմանալու համար : Ես որ ուխտած էի գերեզմանը տանելու ամէն գաղտնիք որ իր բացատրութեանց մէջ որ ստիպուեցայ ամէն բան խոստովանիլ : Այն ատեն Նուրիմէ համարձակութիւն ունեցաւ բսելու. «Բարութիւն մը չէ՞ անպատուութեան մէջ ինկած աղջիկ մը ազատել, որուն համար աշխարհը մութ ու կեանքը դառն պիտի ըլլայ : Բարութիւնն այն է որ խղճի ճշմարիտ պիտակութեամբ անոր անպատուութիւնը ա – րիւնով կը մաքրես» : Ու հասկցայ թէ Նուրիմէ աւելի նախամեծար կը համարէր այս ապարանքին մէջ յօշոտուիլ, քան երբեք իր վրէժը չլուծած,— այսինքն իր անպատուութիւնը արիւնով չմաքրած, — դուրս ելլել : Փուճ տեղը չանացի համոզել զինքը, փուճ տեղը իր ազատութեան համար ամէն տեսակ խօսքեր ըրի ու անձնուիրութիւնս խոստացայ : Ամենեւին, անիկա անդրդուելի մնաց ու պատասխանեց. «կը սպաննեմ ինքզինքս, բայց չեմ հրաժարիր նպատակէս :

— Ի՞նչ է նպատակը, ընդհատեց Աւագակապետը բոլորովին չհասկնալ ձեւացնելով :

— Իր արիւնը մռնող փաչային վրէժ լուծել : Ահա բոլորը :

— Իր արիւնը մռնող փաչային վրէ՞ժ լուծել, բացագանչեց Աւագակապետը սարսռալի ձեւակերպութիւն մը ընելով :

— Այո :

— Տարօրինակ գաղափար : Պիտի կարենա՞յ յաջողիլ :

— Պիտի կրնայ յաջողիլ եթէ վրէժխնդիր ձեռք մըն ալ իրեն օգնութեան հասնի :

— Ուսկի՞ց պիտի հասնի այդ վրէժխնդիր ձեռքը :

— Ինչ, այդ ալ պատրաստ է :

— Ձեմ հասկնար :

— Ահա այդ վրէժխնդիր ձեռքը :

— Դո՞ւք :

— Այո, ես :

— Ձեր տիրոջը կեանքի՞ն դէմ :

— Բայց անիկա իմ տէրս չէ :

— Ի՞նչպէս , փաչան քու տէրդ չէ՞ :

— Ընդհակառակն, անիկա իմ ընտանիքիս արիւնը մռնող ու իմ երջանկութիւնս թունաւորող օձի մը գաւակն է զոր ես կը մնուցանեմ միմիայն անոր սրտէն վերջին անգամն ըլլալով արիւնը ծծելու եւ այնպէս հոդը մտնելու :

Աւագակապետը ժպտունեցաւ : Իր կերպարանքը մթին ու սարսռալի տուաւ մը պատեց ու արտակարգ նայուածքով մը ծերունիին երեսը նայեցաւ :

Կարծես թէ իրեն համար ցնորուած մէկին էր այդ խօսողը : Խոստովանութիւնը զոր լսեց ու հասկցաւ՝ երկիւղալի եւ պարտուելի հանդամանք մը ունէր : Երբեք, երբեք չէր սպասեր տանկ ինկած մարդէ մը տանկ խորհրդաւոր անձնասրութիւն մը : Որչափ որ համակրած էր անոր անձին, անոր նկարագրին ու անոր բաւեմիտ բնաւորութեան, տակից մը –

այն պարզ մտերմութենէ առաջ եկած էր, որուն պէտք ունէր՝ իր նպատակին հասնելու համար : Ուրի՞չ . ոչինչ : Բայց ահա երեւոյթ մը որ կը բացուէր : Ահա – կին անզուսպ մը կ'երեւար, որուն խրութիւնը թանձր ստուերի մը մէջ կը մնար : Ինքը մօտեցած էր այդ անզուսպին ոչ թէ տատապելով, այլ բախտին բերմամբ : Անկեղծ տեսակցութիւն մը մտերմութեան փոխուած էր, առանց երկուստեք կասկածի, եւ մտերմութիւնն ալ կատարեալ անձնուիրութեան մը : Այս էր ամէնը : Հետեւաբար ապշած վիճակի մը մէջ մնաց ու չկրցաւ չարամտութեան կամ դաւադրութեան հետեւանք նկատել Ֆուատ պէյի յայտնած տրամադրութիւնը :

— Կը զարմանաք, անանկ չէ՞, յարեց Ֆուատ պէյ կռահելով այդ արտակարգ երեւոյթը զոր Աւագակապետը պատկերացուց իր կերպարանքին վրայ : Բայց ամենեւին մի զարմանաք : Ասիկա կը խոստովանիմ ձեզի, որովհետեւ մարդերու մէջ դուք չքնաղ անձնուիրութիւն մըն էք եւ պիտեմ թէ անհուն գորով մը, գթութիւն մը կը տածէք Քշուառի մը նկատմամբ : Եթէ դուք արցունքներ տեսնելով, զրկանքներ ճանչնալով ու անբաւութիւններ երեւակայելով ապրած էք, գիտցէք որ ես զանոնք կրած եմ կաւիթս վրայ :

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

—o—

ԾՆՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գործադուլներու հետեւանքով, երկաթուղիի ընկերութիւնը ստիպուած է փոփոխութիւններ կատարել իր կարգադրութեանց մէջ, հետեւաբար օդափոխութեան գացող տղայոց մեկնումը հետեւել կերպով տեղի պիտի ունենայ.—

Առաջին խումբը կը մեկնի Յուլիս 5, Հինգշաբթի դիշեր: Հաւաքուիլ ժամը 10-ին կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ:

Այս խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստոս 6ին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 6·30ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արմենակ Տապալեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յետ Ս. պատարագի, իր սիրելի ընկերոջ

ԲԺ. ՀԱՅԿ ԳԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը խնդրուի հանդուցեալի յիշատակը յարգող – ներէն ներկայ գտնուիլ:

Այս առթիւ կը նուիրէ Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանին հարիւր Ն. Ֆ., կարմիր Խաչին յիսուն, Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին յիսուն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկին Բ. Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց առաւօտեան եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հ. Թէրզիպաշեանէ յիսուն Ն. Ֆ. իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ:

Պ. Պ. Յարութիւն Դանիէլեանէ եւ Յ. Ուլսեւանէ տասնական Ն. Ֆ. եւ Պ. Ա. – րամ Գաբրիէլեանէ հինգ Ն. Ֆ.:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի, հովանաւորութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած ղպրոցին կրթ. Մարմնի կողմէ:

Այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ճոխ գեղարուեստական յայտագիր ա – շակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՈՐՆՈՒԱԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դաշտահան – դէսը այս կիրակի ամբողջ օրը Սէսինէէն վեր Սէն-Նիզէրի, Շաթօ տը Պոռկառի դեղատեսիլ ծառաստանի եւ Պաղ Ջուրի մօտ:

Պիտի կատարուի աշակերտութեան մրցանակաբաշխումը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ դիւրամատչելի դիներով:

Կը հրաւիրուի Ռընաժէ, Լանսէի, Ռոնտոյի եւ բոլոր շրջակայքի հայ հասարակութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— *Օթոքառի ժամերը.— Դպրոցէն կը մեկնի ժամը 8·45, Շըմէն տը Լաբլէն ժամը 9, Փլաս Վէօրտէն ժամը 9·15, Րիւ Տալամպէր ժամը 9·25, Քուռ Պէռիա (կամուրջի մօտ) ժամը 9·35:*

Անձրեւի պարագային պիտի յետաձգուի յաջորդ կիրակի, 8 Յուլիսին, նոյն վայրը եւ նոյն մեկնումի ժամերը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints–Pères
—— PARIS - 6e ——
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ
ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
Նկարներուն
ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 20

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Գրական երեք հրապանակիրներ, Շ. Նարդունի, Կ. Փոլատեան եւ Պ. Սըրնապեան (պէյրութէն), հանդիսական երեկոներ պիտի կազմակերպեն սահանքի ձեւով (աճիասքատ), Լիոն, Մարսէյլ եւ Նիս, նուիրուած Ս. Թէհլիրեանի, Մխ. Վարանդեանի եւ Մերձ. Արեւելքի զրահանները:

×

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՒ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Այս Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին

Սալ Մազընօ (Մարսէյլ)

կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի, Համազգայինի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Կը նախագահէ

ՏՕՔԹ. ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

Կը խօսին Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ (ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ):

Գեղարուեստական բաժին:

Կիրակի առաւօտ՝ Այց Վարանդեանի չիրիմին: Կիրակի երեկոյ՝ Յուլի երեկոյ Թէհլիրեանի:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ թատերախումբը բացառիկ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Նամուսը, Շաբաթ, Յուլիս 7, ժամը 6իշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ սրահին մէջ:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Րիւ Տիւնուարի թիւ 24 ծանօթ սրահին մէջ:

Աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ թատերախաղեր: Գեղարուեստական բաժինին մէջ հայկական մենապար, զոյգ պար եւ խմբապար՝ բոլորովին նոր տարազներով: Եւրոպական բեմասպարէզ առնչորդութեամբ ուսուցչուհի Օր. Ըն – ծայ Ստեփանեանի:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Լիոնահայութիւնը անխտիր:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ - ՀՌՈՄ

Եւ Շրջակայքը

ՄԵԿՆՈՒՄ Օգոստոս 5

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Օգոստոս 31

Ս. ՂԱԶԱՐ, Օգոստոս 12ին, Մեծն Մխիթարի արձանին բացման հանդէս:

ՌԻՄԻՆԻ քաղաքին մօտ, Ապրիլեանի ափերուն, շաբաթ մը ծով եւ արեւ:

ՖԻՐԵՆՑԷ, ՆԱՓՈԼԻ, ՍՈՐՐԵՆԹՕ, ՐՕՄԲԷՑԻ, ՔԱՓՐԻ աննման քաղաքներուն այցելութիւն:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝ օր առաջ.—

Ն. ՄԱՑԻՍԵԱՆ Յ. ՊԱՄՄԱՃԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9)

Tél. TAI. 49.40

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼՐ. ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին:

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ուժէ աշակերտ: Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE

3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)

Tél. 963.01.72

"ՇԱՆԹ"

ԹԱՏԵՐԱՄՇԱԿՈՅԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Սրահի բացման շրջեզ հանդէս

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու պաշտօնական մարմիններ եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր: Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի հիւրեր:

Կը նախագահէ ՅՈՎՀ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Տեղեկատուութիւն ՅԱՐ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԷ

Խօսնակ՝ Պ. ՍԵՐԾ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, որուն իրենց սիրայօժար մաս – նակցութիւնը կը բերեն Օր. Մարկոսեան եւ Օր. Գալփաճեան: Դաշնակ, հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր, Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Զարեհ Գասեան, արտասանութիւն՝ Օր. Սեդա Թիւթէլեան ֆրանսերէն եւ Պ. Գալուստ Գօճապաշեան հայերէն:

Զեռնադաչնակ փոքրիկն Ճօշկունեան, երգ, պար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբէն:

Ճոխ հիւրասիրութիւն, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՎԱՒԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները, այս Ուրբաթ դիշեր, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Նմանապէս ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԿՐԸՆՈՊԼԻ Եօքնեզրայրեանց ընկերները այս Շաբաթ դիշեր:

Վերոյիշեալ երկու ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ Եւրնիկեր Երուանդ Խաթանասեան:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

1962
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ ԱՆՑՈՒՑԷՔ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Փարիզէն խմբական եւ ընկերակցութեամբ մեկնումներ Շաբաթ օրերը՝ 30/6, 14–7, 28–7, 4–8, 11–8 եւ 1–9:
Երկաթուղի եւ օդանաւ 24 օր ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ.— 2 օր ՄՈՍԿՈՒԱ, 16 օր ԵՐԵՒԱՆ: Փարիզէն Փարիզ 2·300 Ն. Ֆ.
Օդանաւով ճամբորդութիւն, 11 օր, Փարիզէն Փարիզ, կիրակի 29–7 եւ 5–8
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ
Ճամբորդութեան դին՝ 2·370 Ն. Ֆ.
Մասնաւոր խումբեր ՍՈՒՍՈՒՄԻ ԵՒ ՊԱԹՈՒՄԻ համար
Տոմսերը բոլոր ուղղութիւններու համար
ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ, եւն. եւն.
ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
« Tourpol »
AGENCE DE VOYAGES INTERNATIONAUX
SECTION ARMÉNIENNE
21, Rue Bergère, Paris-9e — Métro Montmartre — Tél. PRO, 31-04
Բաց է ամէն օր, բացի կիրակի օրերէն, ժամը 9էն 12 եւ 14էն 18·30 (Շաբաթ՝ 9էն 12): Հայերէն խօսող պաշտօնեայ ամէն օր ժամը 17էն 18·30:
Դիմումի վրայ, ձրի կը ղրկենք այս ճամբորդութիւնը նկարագրող մեր թռուցիկները:

···· ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ ····
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՑՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի ԵՔԷ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՔ, ՋԱՐԴԱՐՔ եւ ՆԵՐԿՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող եւ ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիֆ եւ վինիլիֆ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիֆ:
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:
ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 29 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9340 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԳ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5241

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՐԻԱՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

Ա.

Արիսթիտ Պրիանի ծննդեան հարիւրամեակը առիթ կ'ընծայէ մեզի յիշելու իր մետասաներորդ ժամու թրքասիրական քաղաքականութիւնը, որ ա'յնքան ծանր հետեւանքներ պիտի ունենար հայ ժողովուրդին համար :

Առաջին աշխարհամարտը վերջացած էր Դաշնակիցներու յաղթանակով, որուն մէջ իր համեստ բաժինն էր ունեցած հայ «փոքրիկ դաշնակիցը» :

Հայերը ո'չ միայն Կովկասեան ճակատին վրայ ռուսական բանակներուն եւ կամաւորական գունդերուն մէջ թշնամի Թուրքին դէմ կռուած էին դաշնակիցներու կողքին, այլ կազմած էին Հայկական Լեգէոն մը՝ Ֆրանս. բանակին կից իբրեւ հեռանկար ունենալով Կիլիկիոյ գրաւումը :

Արտաքին նախարար Պրիան քաջալերած էր կազմութիւնը այս Լեգէոնին, առանց գրաւոր յանձնառութեան տակ մտնելու, ինչպէս կը փափաքէր Ազգային Պատուիրակութիւնը :

Դաշնակից պետական վարիչները պատերազմի ամբողջ տեւողութեան քանիցս ոգեկոչելով Մեծ Եղեռնը՝ հանդիսաւորապէս կը խոստանային թրքական լուծէն ընդմիշտ ազատագրել Հայերը եւ ստեղծել ազատ Հայաստան :

Պօղոս Նուպար եւ իր Պատուիրակութեան անդամները միամտօրէն կը կարծէին թէ յաղթանակէն վերջ դաշնակիցները պիտի գործադրէին իրենց խոստումը :

Առաջին օրերու խանդավառութենէն վերջ, դէպքերը Հայոց աննպաստ դարձուածք մը պիտի ստանային շուտով :

Մինչ նորաստեղծ Հայաստան իր վէրքերը կը դարմանէր երկրէն ներս եւ քաղաքական յաջողութիւններ կ'արձանագրէր արտաքին ճակատին վրայ (Սեւրի դաշնագիրը), Ֆրանսական իշխանութիւնները «հայկական օջախ»ի կը վերածէին Կիլիկիան, որուն պաշտպանութիւնը ստանձնած էին Հայկական Լեգէոնի կամաւորները :

Դաշնակիցները միասին շահած էին պատերազմը, սակայն մրցակցութիւնը ծայր տուած էր՝ երբ կարգը հաշուեյարդարի եկած էր : Բոլորն ալ կ'ուզէին սիրաշահիլ Թուրքերը :

Նոր գործօններ ու ազդակներ կային հրապարակին վրայ :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը վճռական դեր մը պիտի խաղար դաշնակիցներու քաղաքականութեան մէջ :

Մոսկուա դաշինք կը կնքէր Մուսթաֆա Քեմալի հետ, որ Լոյտ Ճորճի համար պարզ աւաղակապետ մըն էր : Բոլշեւիկեան ոսկիները, զէնքերն ու ռազմանիւթերը կ'ողջնցնէին թրքական բանակը, որ 1918ի աշնան ամբողջովին քայքայուած էր ու բարոյալքուած :

Կրեմլինի հրամանով Քեաղիմ Քարապէքիր կ'արշաւէր Հայաստանի վրայ : Լենին եւ Քեմալ իրարու միջեւ կը բաժնէին մեր մինուճարը :

Հայկական վտանգէն ձերբազատուած, Թուրքերը կ'ուզէին վերջ տալ Կիլիկիոյ կռիւներուն, իրենց ամբողջ ուժը կեդրոնացնելու համար հելլէն բանակին դէմ, որ կը սպառնար Անգարայի :

Այդ բախտորոշ օրերուն էր, որ Պրիան իբրեւ վարչապետ եւ արտաքին նախարար՝ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը առաջ բերաւ :

Այս յեղաշրջումին դաղտնի բոլոր ծալքերը չեն բացուած դեռ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՌԱՆ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

ԿԱՌՏԻ ԵՒ ԻՐ «ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԸ» ՓԱԽԱՆ

ԿՈՉԵՐ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

«ՄՆԱՑԷՔ ԵՒ ՕԺԱՆԴԱԿԵՑԷՔ ՆՈՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ»

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՂԹԵՑ

ԱՆՋԱՏ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Զորեքշաբթի օր զանազան լուրեր կուգային հաստատելու թէ Գաղտնի Բանակի Օռանի կազմը տեղի տուած է եւ իր պետը՝ Կառտի փախած է իր ընկերներուն հետ :

Հակառակ այս փախուստին եւ Գնդ. Տիւֆուռի հրահանգին որ բոլոր քանդումները դադրեցնեն, Կառտիի մէկ կըցորդը որ ծանօթ է «Մուսթաշ» ծածկանունով նոր կոչ մը ըրաւ շարունակելու համար այլեւս իմաստէ զուրկ կռիւ մը :

Արդարեւ, Օռան ողբերգական պահեր կ'ապրէր քանի մը օրէ : Թղթատարական գրասենեակին քանդումէն ետք, բոլորովին կտրուած էր աշխարհէն : Հեռաձայնն ալ չէր բաներ քաղաքին մէջ, ինչ որ պատճառ կը դառնար որ հրշէջները վըտանգաւոր յապաղումներով տեղեկանան հրդեհներուն եւ այլ աղէտներուն :

Երբ Տիւֆուռ գացած է Կառտիի դաղտնի սպայակոյտը դուռը գոց դտած է առջի օր եւ այդ ձեւով տեղեկացած թէ Օռանի շրջանի ղեկավարը փախած էր : Քիչ ետք, նախկին երեսփոխան Լաֆոն որ միշտ ուզած էր միջնորդի դեր խաղալ, կը հանդիպէր Տիւֆուռի եւ կ'ըսէր թէ անվայել է Ֆրանսացի սպայի մը, ձգել որ քաղաք մը կործանի երբ մարդիկ չեն կրնար իսկ մեկնիլ օդանաւի եւ նաւի չգոյութենէն : Խօսած է սովի մասին, համաճարակի մասին : Տիւֆուռ կը համոզուի եւ կ'որոշէ զեկոյց մը հրապարակել : Նոյն իրիկունը, երկու հաղորդումներու ընթացքին որոնք կանոնաւորապէս կը տրուին Ալժէի պատկերասփիւռի «Զայն» ալիքին վրայ, Տիւֆուռ հետեւեալ կոչը կ'ընէր.— «Գնդ. Տիւֆուռ ձեզի կը խօսի : Այս կոչը ուղղուած է Գաղտնի Բանակի յատուկ ճիւղերուն : Ըստ ձեր պետերու հրահանգին, վճռականութեամբ եւ հաստատակամութեամբ կատարեցիք ձեզի յանձնուած պաշտօնները : Ցոյց տուիք թէ ձեզի համար, պայքարը չէր կրնար դադրիլ անորոշ խոստումներու վրայ : Սակայն, աւելի չծանրացնելու համար մեր հայրենակիցներուն դժբախտութիւնները, ձեզի հրահանգ կուտամ որ դադրեցնէք քանդումները, որոնք պատրաստուեցան եւ որոնք կրնան աւելի ծանրացնել չարչարանքը անոնց որոնք կը սպասեն անձկութեամբ մեկնելու ժամուն : Բացարձակ կերպով կը վստահիմ ձեր կարգապահութեան ոգիին » :

Այս կոչը չէր լսուեր սակայն բոլորէն եւ անջատ մահափորձերը չեն դադրած : Այլեւս յուսահատական պայքար մըն է զոր կը տանին անոնք որոնք չեն ուզեր համակերպիլ պարտութեան : Կայ նաեւ «Մուսթաշ»ը, բուն անունով Ժան Միշելեթի : Անիկա տարբեր լեզու կը գործածէ : Կը հրահանգէ Եւրոպացիներուն որ հեռանան, կը դատապարտէ զինուորականները եւ լեգէոնը. որոնք դաւաճանած են. եւ կ'ուզէ որ դիմադրութիւնը շարունակուի : «Մեր կռիւը զուցէ առանց նպատակի է, բայց առանց պատճառի չէ : Կեցցէ' Ալժերիան » :

Ոմանց համար այս ««հերոս»ն ալ մեկնած է եւ բոլորը քաղաքը ձգած են«անձնասպան – քոմանտօներու » :

Ալժէի մէջ, Սիւզինի կոչ մը ըրած է Եւրոպացիներուն հրահանգելով որ մնան : Ժամը 20ին, պատկերասփիւռի « Զայն » քանալին վրայ, առանց խանգարումի ինչպէս սովորութիւն է, Ժան – Ժագ Սիւզինի անդրադարձաւ Գնդ. Տիւֆուռի կոչին եւ չեշտեց .— «Ոչ մէկ բան այլեւս կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել Յունիս 17ի համաձայնութիւնները զորս Տոքթ. Մոսթեֆայ ստորագրեց յանուն Ալժ. Ազատ. Ճակատի : Արդարեւ, Յունիս 17ի համաձայնութիւնները հիմ մը կը կազմեն, Եւրոպացի համայնքին համար որ կ'ուզէ մաս կազմել նոր Ալժերիոյ : Անոնց պարկեշտ եւ անվերապահգործադրութենէն կախում ունի եւրոպական ծագում ունեցող Ալժերացիներու մնալը եւ մեկնողներուն ալ վերադարձը : Կը ռիւներու դադրիլը, քանդումներու դադրիլը մեր կարգապահութեան, մեր միասնականութեան, մեր ուժին, նշանն է, հաշտութեան եւ գործակցութեան մեր փափաքին՝ յստակ ապացոյցը » :

Գաղտնի Բանակի պետը տուաւ նաեւ կարգ մը այլ մանրամասնութիւններ :

« Որպէսզի այս հաշտութիւնը արդիւնաբեր ըլլայ, որպէսզի այս գործակցութիւնը իրական ըլլայ, անհրաժեշտ է որ Յունիս 17ի համաձայնութիւններէն անդին, Եւրոպացիներու մուտքը նոր Ալժերիոյ քաղաքական կեանքին մէջ իրատեսութեամբ նախատեսուի » :

Սիւզինի գոհ է նաեւ ԱՀԱԿի վերջին նիստէն, բայց խստօրէն յարձակեցաւ ալժերական համայնավար կուսակցութեան վրայ եւ աւելցուց .— «Գաղտնի Բանակի բարձր – հրամանատարութիւնը կը յիշեցընէ թէ որեւէ պարագայի, անկախ Ալժերիան չի կրնար համայնավար պլոքին արբանեակը ըլլալ, որովհետեւ այդ պարագային պիտի կորսնցնէր իր հոգին եւ կրկին կ'իյնար քաղաքացիական պատերազմի մէջ : Պիտի չվարանի ամէն յանդուգն ճիգերուն առջեւ, բայց ալժերական պիտի ըլլայ : Այդ հեռանկարով է որ եւրոպական ծագում ունեցող Ալժերացիները, եթէ ճանչցուի իրենց արժանապատուութիւնը եւ երաշխաւորուի իրենց ապահովութիւնը, կրնան իրենց եռանդը, դիտութիւնը, եւ թեքնիքը դնել նոր Ալժերիոյ ծառայութեան» : Եւ Սիւսինի սա խօսքերով եզրակացուց.— «Եւրոպացի եւ մահմետական Ալժերացիներ, այսօր Պոնէն Օռան, խաղաղութիւնը ճամբայ ելած է, վստահութիւն ունեցէք, ձեր ապագան հոս է» :

× Հակառակ տրուած կարգ մը հերքումներու, կը հաստատուի թէ Մոհամետ Խիտիր որ Պեն Պելլայի մտերիմ բարեկամն է հրաժարած է ԱՀԱԿէն : Այս ցոյց կուտայ նաեւ թէ տարակարծութիւններ կան Թունուզ նստած ալժերական դահլիճին շարքերուն մէջ :

× ԱՀԱԿի բանբերը Եազիտ յայտարարեց թէ ԱՀԱԿը Ալժերիոյ մէջ ալ պիտի շարունակէ մնալ յեղափոխութեան գլուխը եւ տէր կենալ իր պատասխանատուութեանց :

× Հինգշաբթի առաւօտ, ոչ մէկ լուր կար Օռանէն : Պաշտօնական յարաբերութեանց հաղորդակցութիւններն իսկ կտրած ըլլալով :

× Ազգ. ժողովը Յուլիս 5ին յետաձգեց Ժորժ Պիտոյի երեսփոխանական անձեռնմխելիութեան քննութիւնը : Նախկին վարչապետը նամակ մը գրած է Ազգ. ժողովի յանձնախումբին, որուն մէջ 48 ժամուան պայմանաժամ մը կ'ուզէր ուսումնասիրելու համար իրեն դէմ պատրաստուած թղթածրարին պարունակութիւնը եւ հաստատելու համար հոն գրտնուած փաստաթուղթերուն վաւերականութիւնը :

× Նախագահ տը Կոլ պաշտօնական յայտարարութիւն մը պիտի ընէ ինքնորոշման հանրաքուէի արդիւնքներու հռչակումին վաղորդայնին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ Արտաքին նախարարութիւնը բոլորովին կը հերքէ նախապէս հրատարակուած այն լուրը ըստ որուն ընդունելէ ետք թէ Ֆրանսա հիւլէական պետութիւն մըն է, Տին Ռըսք եւ Անգլիացիք իրենց խօսակցութեանց ընթացքին համաձայնած են նաեւ որ հիւլ. գաղտնիքներ հաղորդեն Ֆրանսայի, պայմանաւ որ մարդու չըսէ (իմա' Գերմանիոյ) :

ԱԻՍՏՐԻՈՅ վարչապետը ապահովութիւն ստանալէ ետք Ֆրանսայէն թէ ընկերակցութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ Հասարակաց Շուկային հետ, Վիէննա վերադարձաւ : Կորպախ հազիւ 24 ժամ պիտի մնայ իր մայրաքաղաքը, անմիջապէս Մոսկուա պիտի երթայ :

ԻՏԱԼԻԱ թերթէ զրկուած է մամուլի բանուորներու գործադուլին հետեւանքով :

ՄՈՆԱՔՈՅԻ իշխանը յայտարարած է Պելժիոյ Ֆլաման թերթի մը որ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ Մոնաքօ կ'աշխատին եթէ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ այդ մարդիկը տուրքի ենթարկել, պէտք է Խորհրդարանին դիմէ որպէսզի օրէնք մը քուէարկուի նախատեսելով որ արտասահման ապրող Ֆրանսացիները պէտք է Ֆրանսայի վճարեն իրենց տուրքերը : Ռենիէ աւելցուցած է «միտք չունինք այդ աղտոտ գործը տեսնելու » :

ՆԱՍՐ յայտարարած է թէ երբեք պիտի չհրաժարին Պաղեստինի վրայ իրենց իրաւունքներէն : Այս առթիւ յայտնած է նաեւ թէ պաշտպանութեան պիւտճէն 50 միլիոն ոսկիէն 130 միլիոնի անցած է :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ 15 թերթերու տնօրէններ Մոսկուա մեկնած են : Երեք շաբաթ Խոր. Միութիւն պիտի մնան : Անցեալ տարի խորհրդային թերթերու տնօրէններ Միացեալ Նահանգները այցելած էին :

ՉՈՄՊԷ յայտարարեց թէ նախարարաց խորհուրդը հարիւր միլիոն քոնկոլեան Ֆրանքի վարկ մը քուէարկած էր Կեդրոնական կառավարութեան, որպէսզի օգնած ըլլան թշուառներուն եւ անգործներուն :

ՀՌԵՆՈՍԻ անգլիական բանակի ամուրի զինուորականները կէս գիշերէն ետք դուրսը մնալու արտօնութիւն չունին այլ եւս :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ «50րդ օրուան» աղանդին պատկանող վեց հոգի, երեքէն հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան : Ուկրայնիոյ Փրաւտան որ այս լուրը կը հրապարակէ կ'ըսէ թէ ասոնք քանի մը տարի է կը հաւաքուէին աղօթելու համար եւ քարոզչութիւն կ'ընէին հեռացնելով խորհրդային քաղաքացին ընկերային կեանքէ :

ՅԱՄԱՔԱՀԱՆՈՒՄ ՄԱՆՇԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՎՐԱՅ

1944 Յունիս 6ի կէս գիշերուան աղջամունջին՝ դաշնակիցներու օդատորմիղի օդաչուները անկարգելներով վայրէջքներ կը կատարէին Նորմանտիի մացառներուն, ձորերուն եւ խորտուբորտ ճամբաներուն վրայ :

Առաւօտեան արշալոյսին հինգ հազար փոխադրանաւեր , օդանաւերու եւ զրահաւորներու պաշտպանութեան տակ , բեռնաւորուած՝ ռազմամթերքներով, թնդանօթներով, հրասայլերով, այրուձիերով, երկու հարիւր հազար ծովային ու ցամաքային զինուորներով կը յառաջանային Ֆրանսական ծովափին վրայ, խարիսխ նետելու համար :

Մառախլապատ ու ամպոտ լուսադէմին՝ դաշնակիցներու ահարկու եւ մեծակառոյց նաւատորմիղը կը տարածուէր տասնեակ քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հինգ ծովափերու առջեւ:

Դաշնակիցներու վիթխարի ամբողջ ուժը շարժման մէջ դրուած էր, պատրաստ՝ ցամաքահանում կատարելու համար: Ամէն ինչ մանրակրկիտ քննուած ու ճշդուած, չափուած ու ձեւուած, կը սպասէին գրոհ տալու յարձակելու ժամին :

Բարձրախօսը զինուորներուն յորդորներ կը կարդար, կը խրախուսէր եւ կարդի կը հրաւիրէր զանոնք: Անընդհատ կը կրկնէր.— Զինուորներ, պայքարեցէք ցամաքահանումի համար, կռուեցէք որպէսզի ձեր նաւերը ազատէք, երբ բաւարար ուժ ունենաք դուք՝ ձեզ ազատեցէք: Մի մոռնաք Տէօնքէրքը: Աստուած օրհնէ ձեզ : Պիտի մեռնինք մեր սիրելի հայրենիքին՝ Ֆրանսայի համար, Ֆրանսայի աւազուտներուն վրայ : Ետ պիտի չվերադառնանք, մեր վերջին հանգրուանն է, պիտի յաղթենք, բոլորդ դէպի ցամաք , նաւերը ուղղեցէք դէպի նաւամուտք :

Ծովը ծայր աստիճան ալեկոծութեան մատնուած էր , ցամաքահանումներու յատկացուած երեք հազար տափանաւեր, ամէն մէկը երեսուն հոգինոց, կը պայքարէին ալիքներուն հետ, ջուրերու մէջ կը մխրճուէին կիսով ու վեր կ՝ելլէին: Շատեր ծովախտէ վարակուած՝ գլուխ վերցնելու կարողութիւն անգամ չունէին : Զինուորները իրենց վրայ կը կրէին փրկարար բաճկոն, այլեւայլ առարկաներու տոպրակներ, փորելիք եւ հարթելիք գործիքներ, կազարգել դիմակ, վիրակապերու տուփ, խորշարկղ, դանակ, ուտելիք, նաեւ որոշ քանակութեամբ աւելորդ ռումբեր եւ պայթուցիկներ, ռազմամթերք, զէնք, ատրճանակ, 250 փամփուշտ, մէկ խօսքով մօտաւորապէս 150 քիլօ ծանրութիւն :

Ցամաքահանումներու գործողութեանց պատասխանատու Ամերիկացի ընդհ. հրամանատարը, (գործողութեանց մասնակցողները մեծաւ մասամբ ամերիկեան զինուորներն էին), ականջին մէջ բամպակ թխած, դիտակը ձեռքին , մատը ելեկտրական կոճակին վրայ պատրաստ , հետեւեալ կոչը ըրաւ.— Զաւակներս , քանի մը երկվայրկեանէն շատ մեծ , փայլուն եւ աննախընթաց պարահանդէսի մը ականատես պիտի ըլլանք, պատեհութիւն մը որ ուրիշ առթիւ հազուադէպ է որ ներկայանայ:

Յետոյ սեղմելով կոճակին վրայ՝ բացագանչեց, Օն, բեմի վրայ, պատրաստ՝ պարելու համար »:

Թնդանօթները գոռացին, ռմբակոծութիւնները սկսան: Ամէն կողմ բոցեր հրաբուխի լաւաներու պէս ալիք ալիք վեր վեր կը բարձրանային, ծուխի ու վառօդի հոտը միջոցը բռնած էր: Կատարեալ դըժոխք : Ինը հազարնոց դաշնակիցներու հսկայ օդատորմիղը մարախներու պէս երկինքը ծածկած, թեւ թեւի, կանոնաւոր շարքերով, յամրաբար յառաջանալով, իր կարգին տասնեակ հազար հրագունտեր կը թափէր հեղեղի նման Նորմանտիի ամրութիւններու ետեւ ապաստանած թշնամիին վրայ: Որսկան օդաչուները թռչուններու պէս կայծակի արագութեամբ վայրէջքներ կը կատարէին, կը ռմբակոծէին Նորմանտիի ափերը եւ ներքին մասերը: Երկինքը նեղ կուգար այս բազմահազար օդանաւերուն համար:

Ատլանտեանի ամրութիւններուն ետեւ խրամներուն մէջ ապաստանած թշնամի ճակատէն ոչ մէկ շշուկ, ոչ մէկ պատասխան: Տարօրինակ մեռելային լռութիւն մը կը տիրէր: Այս լռութիւնը վարանքի մատնած էր զիրենք: Ծայր աստիճան ըզգոյշ՝ օդէն ու ծովէն ծեծելով ափունքներն ու ամրութիւնները, տափանաւերով ցամաքահանում կատարող զինուորները օդանաւերու եւ զրահաւորներու օգնութեամբ, հազիւ ոտք դրած Նորմանտիի ափունքներուն վրայ, երբ յամրաբար կը յառաջանան, գերմանական ամրութիւններուն ետեւէն ռմբակոծութիւն մըն է որ կը սկսի միաձայն: Թշնամի թնդանօթները կրակ կը փսխեն, ռումբերը կուգան ու կը զարնուին զրահաւորներու պողպատեայ կողերուն ու կը խորտակուին :

Թշնամիին այս անակնկալ յարձակումներուն պատճառաւ չփոթութեան մատնուեցան դաշնակից բանակին զինուորները: Մէկ կողմէն փոթորիկին, մշուշին եւ ալիքներուն դէմ պայքար կը մղէին , միւս կողմէ պարտաւորուած էին կուրծք տալ թշնամիին ռմբակոծութեանց: Փրփրած ալիքները զարնուելով նաւակներուն, կը շառաչէին, կ՝ողողէին, մինչ ծովախտէ բռնուած զինուորները անընդհատ կը փսխէին : Շատեր իրենց կացութեան մասին մտածելու անգամ ժամանակ չունէին: Ուրիշներ ծովափ նետուած, յուսահատ, իրենց մորթը ազատելու անգամ ի վիճակի չէին:

Առաջին ցամաքահումը փորձող ամերիկեան զինուորները գրեթէ մեծ մասամբ կոտորուեցան: Քանիներ որոնք կը լողային՝ զրահաւորներուն, ուրիշներ ալ ազատարար նաւակներու միջոցաւ ջուրէն հանուեցան: Իսկ անոնք որ հագուած ու բեռնաւորուած էին, զինամթերքներով եւ զէնքերով ծովամոյն եղան :

Մարդկային աղաղակները, պաղատանքներն ու հառաչանքները միջոցը լեցուցած էին: Վիրաւորներէն շատեր կը պոռային.— Ապրի՛լ կ՝ուզենք, ազատեցէք մեզ, կին ու զաւակներ ունինք, քոյր, եղբայր, ծնողքներ ունինք :

Անոնք որ ինկած էին ծովափներու վրայ, գրեթէ խելագարած, կ՝ըսէին մեռած զինուորներուն .— Բախտաւոր էք դուք, ծովախտէ բռնուելու տանջանքներէն ազատեցաք:

Երիտասարդ սպաները լուտանքներ կը տեղացնէին Հիթլերի եւ Մուսոլինիի հասցէին որ, զիրենք այս դժոխքը ձգեցին :

Նուագահանդէսը կը շարունակուէր, երկու ճակատներէն ալ թնդանօթները կը գոռային, երկինք դետին իրար խառնուած, հազարաւոր հրթիռներ սուլելով ու միջոցը ճեղքելով կ՝անցնէին: Ծովախտէ բռնուած, յոգնած, վիրաւորուած զինուորները մէկ փափաք ունէին,— վայրկեան առաջ ցամաք նետուիլ, աւազակոյտերուն, խճակոյտերուն եւ մարդկային դիակոյտերուն ետեւը ապաստանիլ եւ ազատիլ: Թշնամի ռմբակոծութիւնները ահաւոր աւերներ կը գործէին: Մարդոցմով եւ ռազմամթերքով լեցուն բազմաթիւ նաւեր ծովուն յատակը գացին : Տեղւոյն անծանօթ ողջ եւ վիրաւորուած ամերիկեան զինուորները խելագարած կը տապլտկէին աւազներուն վրայ :

Ծովուն մակերեսէն դէպի երկինք կը բարձրանային վառած արիւնի, իւղի եւ քարիւղի ծուխն ու բոցերը: Ամէն մէկ ցամաքահանումի փորձ տասնեակ հազարաւոր զոհեր կը խլէր դաշնակից բանակէն :

Իւղոտ ու կարմրած ջուրերուն մակերեսին վրայ կը ծփային մարդկային դիակներ, բահ ու բրիչ, երկաթէ ու պողպատէ մեքենաներու կազմածներ, կազարգել դիմակներ, ազատարար գօտիներ, զէնքեր, փշաթելեր, պարաններ , փրկարար բաճկոններ: Աւազին մէջ խրուած էին հրետանիներ, թնդանօթներ , սայլեր, նաւակներ, ռազմամթերք, ուտեստեղէն, հագուստ, մէկ խօսքով Սոդոմ – Գոմորեան տեսարան մըն էր, որ կը պարզուէր :

Զինուորներէն ոմանք, ծովափը նըստած, կուլային, ուրիշներ մոռնալով պատերազմը՝ ռումբերու տեղատարափին տակ կը թափառէին: Առաւօտեան ժամը 7ին վերջին անգամ ըլլալով դաշնակից բանակի օդային, ծովային , եւ ցամաքային ուժերը ծովափը ծեծելով ցամաք ելան ու գրոհ տուին թշնամի ամրութիւններէն ներս: Նիւթական , բարոյական եւ Ֆիզիքական ահաւոր զոհերութիւններէ ետք , բազմահազար զոհեր տալէ ետք, ցամաքահանումը պսակուեցաւ յաջողութեամբ :

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՈՒՐՈՒԱԳԻՐ

Այս երկրորդ անգամն էր որ կ՝այցելէի զմայլելի Պարտիզակը: Բայց թողուլ զայն այսքան կանուխ, հազիւ երկու օր միայն մնալէ ետք... ասիկա չի՞ նմանիր միթէ այն անողոք զրկանքին, որուն կ՝ենթարկուի երբեմն ստնդեայ մանուկը, կտրուելով այնքան շուտ անփոխարինելի բարութենէն կաթին, որուն դեռ նոր համն առած է. եթէ մխիթարանք մը ունիմ, ան ալ ասն է որ դէթ այս անգամ աւելի լիայադուրդ վայելեցի, ամէն զգայարանքներով, ծծեցի, արբեցայ զայն, դալարաճոխ ու հովասուն ու լուսառատ լայնհորիզոն Պարտիզակը. եւ ասիկա անոր համար թերեւս որ ընդհուպ հրաժեշտ պիտի տայի իրեն: Ուստի ափսոս, որ ինծի է վիճակուեր շաղակրատել մեր վերադարձը՝ որուն երբեք չէի ցանկար:

... Ճամբայ կ՝իյնանք : Յտեսութիւն, Պարտիզակի հիւրընկալ ընկերներ: Արեւը արդէն խաւարած էր այն ատենէն, երբ մեր քնարահար բարեկամը՝ Դանիէլ Վարուժան կ՝աւարտէր իր ահաւոր Զարդին ահաւոր ընթերցումը, քստմնած առաքեալի պէս կալին մէջտեղը կանգուն, իրրեւ անպարագիծ Բովանդակին կեդրոնը հողակառոյց պատուանդանի մը, մեր սահմռկած հիացումին եւ ահարեկ հորիզոններուն դիմաց, եւ մեր տասնըվեց հոգիներով կիսաբոլորուած մահկաձեւ :

Արդ կ՝իջնենք դալարածիր ու մթնշաղ մեր ճանապարհէն: Քանի մը յամեցող քրտնաթոր շինականներ կը բարեւեն մեզ, բահն ուսին, ու կ՝անցնին: Սիրուն անակնկալ մը յանկարծ , համակրելի երիտասարդ մը իր շնորհալի քրոջը հետ թեւ թեւի՝ կողմնակի կածանէ մը մեզ կը դիմաւորեն. քիչ առաջ սեղմեր էինք իրենց ձեռքը՝ թէ որովհետեւ նոր կը ճանչնայինք զիրար եւ թէ միանգամայն հրաժեշտ կ՝առնէինք իրենցմէ. քանի մը սիրալիր խօսքեր, եւ կրկին հրաժեշտ , — եւ ալ մերն է այս ուղին: Ինչ ընդարձակ խաղաղութիւն: Եւ ո՞րչափ հեշտ է ու ցանկալի՝ այս ուղին՝. մեր յօժարակամ յոգնութեան, որչափ գիւղայատուկ՝ սա թթաստաններով — օ՛, վաղուան հարսանեկան նկարէն բեհեղը... — ու այդիներով — վաղուան թակոյթներուն ու տօներուն հրավառ բանաստեղծութիւնը... — ու արտերով — վաղուան խրճիթներուն ու մսուրին գոյութեան պայմանը — ու թուփերով, անհամար ծաղկաւէտ թուփերով եղերուած այս ուղին:

ԶՐՈՅՑ

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

«— Ամէն ոք կը կռուի իր չունեցածը ձեռք ձգելու համար ...»:

Սթալին խանդավառութեամբ ընդունեցաւ պատմութիւնս եւ կրկնեց .

— Վկայ է Աստուած որ խորիմաստ է ... այո, ամէն ոք կը կռուի իր չունեցածին տիրանալու համար ...:

Մոլոթով ալ խնդաց, բայց չափաւորութեամբ եւ առանց աղմուկի: Անոր համար, հաւանաբար, անկարելի էր կատակելը եւ չէր հասկնար կատակէն ..:

×

Իմ երկրորդ ճամբորդութիւնս դէպի Մոսկուա անկասկած որ բնաւ տեղի չունենար, եթէ ես զոհը եղած չըլլայի իմ իսկ անկեղծութեանս :

Կարմիր բանակի Եուկոսլաւիա մուտքէն եւ Պելկրատի ազատագրումէն ետք , 1944ի վերջաւորութեան, խորհրդային զինուորներ, անհատապէս կամ խմբովին յարձակումներ գործեցին քաղաքացիներու եւ Եուկոսլաւ բանակի զինուորներուն վրայ, եւ այս դէպքերը քաղաքական նոր հարց մը յարուցին մեզ նոր իրաւակարգին եւ համայնավար կուսակցութեան համար :

Թիթոյի մօտ կայացած ժողովի մը ընթացքին, որուն ներկայ էի Քարտէժի եւ Ռասքովիչի հետ — այդ շրջանին մենք չորսս Եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներն էինք —, որոշուեցաւ որ այս հարցը ծեծուէր խորհրդային առաքելութեան պետ՝ Զօրավար Քորնեվի հետ, որպէսզի այս վերջինը նկատի առնէր խնդրին լրջութիւնը: Որոշուեցաւ նաեւ, որ ոչ միայն Թիթօ պիտի տեսակցէր Քորնեվի հետ, այլ նաեւ ես ու Քարտէժ ներկայ պիտի ըլլայինք այդ տեսակցութեան, ինչպէս նաեւ Եուկոսլաւ երկու անուանի զօրավարներ՝ Փեքօ, Տափչեւիչ եւ Քոճա Փոփովիչ :

Թիթօ ներկայացուց հարցը Քորնեվի չափազանց զուսպ եւ քաղաքավար ձեւով մը, ինչ որ կարծես աւելի բիրտ դարձուց իր խօսակիցը: Մենք Քորնեվը հրաւիրած էինք իբրեւ ընկեր եւ իբր համայնավար, մինչ ան ազաղակեց .

— Խորհրդային կառավարութեան անունով կը բողոքեմ Կարմիր Բանակին դէմ ուղղուած այս անուանարկութիւններուն դէմ :

Զայն համոզելու բոլոր մեր ջանքերը ապարդիւն անցան: Եւ յանկարծ, իր անձին ընդմէջէն ցայտուն կերպով երեւաց իր իսկ պատկերը, պատկերը մեծ տէրութեան մը եւ «ազատարար» բանակի մը ներկայացուցչին :

Այդ ատեն էր որ ես յայտարարեցի .

— Հարցը կը կայանայ հոն որ մեր թշնամիները այդ դէպքերը կ՝օգտագործեն ի հեճուկս մեզի եւ կը բաղդատեն Կարմիր Բանակի զինուորներուն կողմէ գործուած յարձակումները բրիտանական ըսպաներու դիրքին հետ, որը նուազ բիրտ է եղած :

Այս յայտարարութեան վրայ, Քորնեվ բոլորովին ինքնիրմէն ելած, գոռաց .

— Բոլոր ուժովս կը բողոքեմ այն անարգանքին դէմ որ կը գործուի Կարմիր Բանակի հասցէին, երբ ան բաղդատութեան կը դրուի դրամատիրական երկիրներու բանակներուն հետ :

Աւելի ուշ, Եուկոսլաւ իշխանութիւնները, Կարմիր Բանակի զինուորներու կողմէ գործուած ապօրինի արարքներու տեղեկագիրներ պատրաստեցին: Ըստ եղած բողոքներուն, տեղի ունեցած էին 121 լլկումի փորձեր, որոնցմէ 111ը մահացու,1204 կողոպուտ եւ զինեալ յարձակումներ :

Երբ Քորնեվ մեկնեցաւ, կարգ մը ընկերներ զիս մեղադրեցին իմ խօսքերուս համար, ոմանք չափաւորութեամբ, իսկ ուրիշներ՝ խիստ : Իմ մտքէս բնաւ անցած չէր Կարմիր Բանակը բաղդատութեան դնել Բրիտանական բանակին հետ: Ես միայն ուզած էի պատասխանել Քորնեվին, մղուած անոր անհաշտ դիրքէն :

Իմ այս խօսքերս եւ կարգ մը այլ հարցեր սկիզբը դրին այն առաջին ճեղքին որ բացուեցաւ Եուկոսլաւիոյ եւ խորհրդային ղեկավարներուն միջեւ: Թէեւ, աւելի ետքը, զանազան ուրիշ հարցեր ալ ծագեցան բացուած անջրպետը խստացնելու համար, եւ սակայն, իմ յայտարարութիւններս էին որ ամէն առթիւ խնդրոյ առարկայ կ՝ըլլային, երբ կը խօսուէր խորհրդային ղեկավարներու Եուկոսլաւիոյ հանդէպ բռնած դիրքին մասին: Այդ առթիւ կրնամ ըսել թէ այս էր պատճառը որ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց տալ ինծի Սուվարարովի չքանշանը, որուն արժանացած էին Եուկոսլաւ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի ուրիշ ականաւոր անդամներ :

Ամէն պարագայի, իմ յայտարարութիւններուս հետեւանքով, շուտով գտնուեցայ մեկուսացած վիճակի մը մէջ, ոչ միայն անոր համար որ իմ ամէնէն մտերիմ բարեկամներս իսկ զիս կը դատապարտէին, ոչ նաեւ անոր համար որ խորհրդային ղեկավարները խեղաթիւրած էին իմ խօսքերս, այլ մանաւանդ անոր համար որ իմ սեփական փորձառութիւնս զիս կը քշէր հեռու :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(8 Շար.)

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ԱՂԱՂՏԻՀ ՂԵՄՈՆ

ՊՈՒԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

– Ես ալ ուզեցի որ ինձ ալ ճանչնան, ինձ ալ սիրեն, ինձ ալ պատուեն, ինձ ալ հարցնեն, ինձ ալ խորհուրդ հարցնեն, ինձ ալ ականջ դնեն, ինձ ալ հետաքրքրուին, ինձ ալ հետաքրքրուին, ինձ ալ հետաքրքրուին

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԾՆՈՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գործադուլներու հետեւանքով, երկաթուղիի ընկերութիւնը ստիպուած է փոփոխութիւններ կատարել իր կարգադրութեանց մէջ, հետեւաբար օգափոխութեան գացող տղայոց մեկնումը հետեւեալ կերպով տեղի պիտի ունենայ.—

Առաջին խումբը կը մեկնի Յուլիս 5. Հինգշաբթի գիշեր: Հաւաքուիլ ժամը 10-ին Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ:

Այս խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստոս 6ին, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 6·30ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բ. Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանի, հովանաւորութեամբ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, կազմակերպուած դպրոցին Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ճոխ գեղարուեստական յայտագիր աշակերտներու կողմէ: Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխըտիր:

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դաշտահանդէսը այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէսինէէն վեր Սէն-Նիզէրի, Շաթօ տը Պօռըկառի գեղատեսիլ ծառաստանի եւ Պաղ ջուրի մօտ:

Պիտի կատարուի աշակերտութեան մրցանակաբաշխումը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Ռընաժի, Լանսէի, Ռոնտոյի եւ բոլոր շրջակայքի հայ հասարակութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքառի ժամերը.— Դպրոցէն կը մեկնի ժամը 8·45, Շըմէն տը Լաբլէն ժամը 9, Փլաս Վէօրտէն ժամը 9·15, Ռիւ Տալամպէր ժամը 9·25, Քուռ Պէռիա (կամուրջի մօտ) ժամը 9·35:

Անձրեւի պարագային պիտի յետաձգուի յաջորդ Կիրակի, 8 Յուլիսին, նոյն վայրը եւ նոյն մեկնումի ժամերը:

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Շանթ թատերախումբը բացառիկ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Նամուսը, Շաբաթ, Յուլիս 7, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ սրահին մէջ:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն:

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն:

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1962):

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ.:

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
PARIS - 6e

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

Նկարներուն

ՄԻՆՉԵԻ ՅՈՒԼԻՍ 20

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Գրական երեք հրացանակիրներ, Շ. Նարդունի, Կ. Փօլատեան եւ Պ. Սընապեան (Պէյրութէն), հանդիսական երեկոներ պիտի կազմակերպեն սահանքի ձեւով (անքասքատ), Լիոն, Մարսէյլ եւ Նիս, նուիրուած Ս. Թէհլիրեանի, Միք. Վարանդեանի եւ Մերձ. Արեւելքի գրական շարժումին:

×

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի առաւօտ՝ Այց Վարանդեանի շիրիմին: Կիրակի երեկոյ՝ Յուշի երեկոյ Թէհլիրեանի:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ - ՀՌՈՄ

Եւ Շրջակայքը

ՄԵԿՆՈՒՄ Օգոստոս 5
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Օգոստոս 31

Ս. ՂԱԶԱՐ, Օգոստոս 12ին, Մեծն Մխիթարի արձանին բացման հանդէս:

ՌԻՄԻՆԻ քաղաքին մօտ, Ադրիականի ափերուն, շաբաթ մը ծով եւ արեւ:

ՖԻՐԵՆՑԷ, ՆԱՓՈԼԻ, ՍՈՐՐԵՆԹՕ, ԲՈՄԲԷՅԻ, ՔԱՓՐԻ աննման քաղաքներուն այցելութիւն:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝ օր առաջ.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9)
Tél. TAI. 49.40

"ՇԱՆԹ" ԹԱՏԵՐԱՄՇԱԿՈՅԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Սրահի բացման շքեղ հանդէս

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու պաշտօնական մարմիններ եւ հայ հասարակութիւնը անխտիր: Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի հիւրեր:

Կը նախագահէ ՅՈՎՀ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Տեղեկատուութիւն ՅԱՐ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԷ
Խօսնակ՝ Պ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. Մարկոսեան եւ Օր. Գալփաքճեան: Դաշնակ, հայերէն եւ Ֆրանսերէն երգեր, Օր. Ալիս Շամիրեան եւ Զարեհ Գասեան, արտասանութիւն՝ Օր. Սեդա Թիւթէլեան Ֆրանսերէն եւ Պ. Գալուստ Գօճապաշեան հայերէն:

Զեռնադաշնակ փոքրիկն Ճօշկունեան, երգ, պար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբէն:

Ճոխ հիւրասիրութիւն, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ DEAUVILLE

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէոյի խումբին, այս Կիրակի, ՅՈՒԼԻՍ 1:

Երթուդարձը ապահովուած է օթոքարով: Մեկնում Շաթըլէէն ժամը ճիշդ 7ին:

Départ du Chatelet à 7 h. précises.

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆ

Վարչութիւնս կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան որ օգափոխութեան կայանի Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները լրացած են:

Օգոստոսի համար սակաւաթիւ տեղեր մնացած են, պէտք է փութալ արձանագրութեանց համար, որոնք տեղի կ'ունենան միայն Երկուշաբթի եւ Շաբաթ օրերը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէի ընկերները, այս Ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Նմանապէս ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԿՐԸՆՈՊԼԻ Եօթնեղբայրեանի ընկերները այս Շաբաթ գիշեր:

Վերոյիշեալ երկու ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը եւընկեր Երուանդ Խաթանասեան:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 – 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին զրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պրոբվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01·72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Ռիւ Տիւնուարի թիւ 24 ծանօթ սրահին մէջ:

Աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ թատերախաղեր: Գեղարուեստական բաժինին մէջ հայկական մենապար, զոյգ պար եւ խմբապար՝ բոլորովին նոր տարազներով: Եւրոպական բեմապարեր առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Լիոնահայութիւնը անխտիր:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

Խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN
1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 30 JUIN 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9341 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5242

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՐԻԱՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

Բ.

Առաջին աշխարհամարտի ամէնէն տաք օրերուն (1916), դաշնակիցները հակառակ իրենց ենթարկուած դժուարին կացութեան, հաստատօրէն կը հաւատային վերջնական յաղթանակին : Այս հեռանկարէն առաջնորդուած, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կնքէին գաղտնի համաձայնագիր մը, որով կ՚որոշէին օսմ. կայսրութեան բաժանումը եւ կը ճշդէին այն հողամասերը, որոնք պիտի իյնային իրենց ազդեցութեան շրջանակին մէջ :

Այս համաձայնագիրը կը կրէ զայն ստորագրողներուն անունը, — Սայքս – Փիքօ :

1916ի աշնան, երբ վարչապետ եւ արտաքին նախարար էր Պրիան, Լոնտոնի Ֆրանս. դեսպանատան մէջ, ուր ներկայ էր նաեւ Սայքս, Ժորժ Փիքօ՝ յանուն Ֆրանս. կառավարութեան Պօղոս Նուպարի կ՚առաջարկէր կազմել Հայերէ բաղկացեալ Լեգէոն մը՝ Ֆրանս. դրօշի տակ :

Ազգային Պատուիրակութեան նախագահը պայման կը դնէր, որ նորագիր կամաւորները բացառապէս եւ միայն պէտք է կռուին Թուրքերուն դէմ, քանի որ արդէն հայ կամաւորներ կը կռուէին Ֆրանսական ճակատին վրայ, պատերազմի սկիզբէն ի վեր :

Նոյնպէս կ՚առաջարկէր, որ Հայերու այս զոհողութեան փոխարէն Ֆրանսա յանձն առնէ յաղթանակէն վերջ հայկական ինքնավար օջախ մը ստեղծել Կիլիկիոյ մէջ :

Հայկ. լեգէոնը պիտի կազմէր ապագայ հայկ. բանակին կորիզը :

Այս պայմանները ընդունուեցան եւ Պօղոս Նուպար 1916 Հոկտեմբեր 17ին համաձայնութեան կէտերը հեռագրով հաղորդեց իր անդրանիկ որդւոյն Առաքելի, որ Գահիրէ կը գտնուէր :

Ծանօթ են Հայկ. Լեգէոնի զոհողութիւնները Պաղեստինի ճակատէն վերջ Կիլիկիոյ մէջ Միջերկրականի եզերքներէն մինչեւ Եփրատ ու Տաւրոս, Ատանա, Մարաշ, Այնթապ եւայլն :

1920 Օգոստոսին պիտի լուծուէր Լեգէոնը, թաղելով ինքնավար Կիլիկիոյ յոյսերը :

Պրիան, որ ա՛յնքան հայանպաստ յայտարարութիւններ ըրած էր մինչեւ 1920 Յունիս 25ը, շեշտելով մանաւանդ Կիլիկիոյ կարեւորութիւնը Ֆրանսայի համար, հետզհետէ կը փոխէր իր քաղաքականութիւնը :

Խորհրդարանին մէջ ընկերվարական եւ արմատական — ընկերվարական երեսփոխանները մեծ աղմուկ կը բարձրացնէին եւ խնայողութեան համար կը պահանջէին Կիլիկիոյ պարպումը :

1915 Նոյեմբերին Լոնտոնի մէջ կընքուած համաձայնագրով մը դաշնակիցները յանձնառու եղած էին անջատ հաշտութիւն չկնքել թշնամիներուն հետ :

Անտեսելով այդ յանձնառութիւնը, Պրիան 1921 Մարտ 9ին Լոնտոնի մէջ քեմալական կառավարութեան պատուիրակ Պէքիր Սամիի հետ կը կնքէր համաձայնագիր մը, վերջ տալու համար Կիլիկիոյ Ֆրանքեւթուրք կռիւներուն : Փոխարէն կարգ մը մենաշնորհներ կը խոստացուէին Ֆրանսայի :

Պրիան պաշտօնապէս կը ճանչնար Մ. Քեմալի կառավարութիւնը, երբ անդին Պոլսոյ իր գահին վրայ բազմած էր դեռ Սուլթանը :

Լոնտոնի համաձայնագիրը նախաբանն էր Կիլիկիոյ պարպումին :

Շուտով Մ. Քեմալի մօտ պիտի զրկուէր ծանօթ Թրքասէր երեսփոխան Ֆրանքլէն – Պույոեն, որ 1921 Հոկտեմբեր 20ին պիտի կնքէր Անգարայի դաշնագիրը :

Կիլիկիոյ բախտը վճռուած էր : Պրիան Թուրքերուն դէմ այնքան վարկաբեկիչ ճառեր խօսելէ վերջ, կը զոհէր Հայերը, խոր հիասթափութիւն պատճառելով Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնեաներուն :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ վշտակիր կաթողիկոս Սահակ Բ. Խապայեանի եւ միւս կրօնական պետերուն, Ատանայի Ազգ. Միութեան եւ Փարիզի Ազգ. Պատուիրակութեան խնդրանքները՝ ուղղուած Փուէնքարէի եւ Պրիանի՝ մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի :

Պարպուեցաւ Կիլիկիան : 150·000 Հայեր տուն – տեղ, կալուած ու հարստութիւն լքած՝ կրկին բռնեցին տարագրութեան ճամբան :

Պրիան իր թրքասիրական քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար կ՚ըսէր թէ կ՚ուզէր Թուրքերը արդիլել բոլշեւիկներու գիրկն իյնալէ ...

Կիլիկիոյ պարպումով Ֆրանսա քեմալականներուն կը ձգէր երկու հարիւր միլիոն Ֆր. արժէքով զէնք, ռազմանիւթ եւ պատերազմական պիտոյքներ : Յետագային անոնք պիտի գործածուէին ծով թափելու համար Յոյները :

Դաշնակիցները թանգարան կը ղրկէին Սեւրի դաշնագիրը, որ պաշտօնապէս կը նուիրագործէր Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը» : Կ՚ուրանային Հայկական Դատը եւ «եղբայրական» ձեռք կը կարկառէին իրենց երէկի թշնամիին :

Օսմ. կայսրութեան ժառանգութենէն առիւծի բաժինը կը ստանային, իրենց հոգատարութեան ենթարկելով արաբախօս հողամասերը — Իրաք, Լիբանան, Սուրիա, Յորդանան ու Պաղեստին : Կ՚ապահովէին մանաւանդ Մուսուլ – Քէր – քիւքի քարիւղի հորերը :

Պրիան եւ Ֆրանքլէն – Պույեոն Թուրքին նուէր կուտային մեր ցանկալի Կիլիկիան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊ ԱՀԱԿ-ԷՆ ՆԵՐՍ

ՕՌԱՆ ՀԱՆԴԱՐՏ Է

ՏԸԿԵԼՏՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Պեն Պելլայի անսպասելի մեկնումը Թունուզէն նոր ապացոյց մըն է ԱՀԱԿի ներքին տագնապին : Ծանօթ չէ թէ ո՞ւր դացած է ալժերացի պարագլուխը : Ամէն պարագայի մէջ եգիպտական օդանաւ մը առած է եւ, ըստ ոմանց, Թրիփոլի մեկնած է :

Պեն Պելլայի պարագան շատ կարեւոր է, մանաւանդ անկախութեան նախօրեակին : Արդարեւ նախկին բանտարկեալը տեսակ մը խորհրդանիշն էր ալժերական յեղափոխութեան եւ իր դերը կ՚ուզէր խաղալ նոր Ալժերիոյ մէջ : Այլ խօսքով չէր ուզեր շատ խառնուիլ ԱՀԱԿի գործերուն, որպէսզի անոնք վերջացնեն մինչեւ ինքնորոշում երկարող շրջանը, այդ ձեւով ինք իբրեւ «նոր մարդ» կրնար յոյսեր ունենալ նոր Ալժերիոյ ղեկավարութեան համար : Դէպքերը տարբեր տնօրինեցին սակայն : Ստիպուեցաւ տեսակէտ ունենալ, դիրք բռնել, մանաւանդ Յունիս 17ի Մոսթեֆայ – Սիւզինի համաձայնութեանց առթիւ : Ասոնց վրայ աւելցաւ Խիտիրի հրաժարումը, որ իր ընկերն է եւ ստիպուեցաւ «բան մը ընել» : Այսօր առանձին մեկնած է Թունուզէն, ցոյց տալով թէ համաձայն չէ Պեն Խետտայի խմբակին հետ :

×

Օռան հանդարտ է այլեւս : Էքօ տ՚Օռանը կոչ մը հրատարակած է զոր ստորագրած է Ալժ. Ազատ. Ճակատի հաշտարար յանձնախումբը : Հոն կ՚ըսուի թէ Ալժերիոյ պատմութեան մէկ գլուխը կը փակուի, յաջորդը կը բացուի եւ Եւրոպացիները կը հրաւիրուին միասին գրելու նոր գլուխին էջերը : Էվիանի համաձայնութիւնները նախաբանն են՝ այդ պատմութեան :

Թլէմսէնի մէջ ալ 1500 Եւրոպացիներ եւ չորս հազար Մահմետականներ ներկայ եղած են Ալժ. Ազատ. Ճակատի կազմակերպած մէկ համերաշխական ժողովին :

× Ռոպեռ Ապտեսելամ որ Ալժերիոյ երեսփոխան է (մինչեւ Կիրակի) եւ մաս կը կազմէ Հանրապետութեան Միասնականութիւն խմբակցութեան կոչ մը ըրաւ Ալժերիոյ իր բարեկամներուն, ուր կը թելադրէ ճերմակ քուէ տալ Կիրակի օրուան հանրաքուէին :

Այդ նամակ – կոչին մէջ, Ապտեսելամ կը շեշտէ «երբեք քաղաքակրթուած երկիր մը այսքան անգիտակից ձեւով լրքած է իրենները : «Ապազգայնականացման» բովանդակ պատմութեան մէջ, Քոնկոյէն զատ ոչ մէկ նախընթաց կայ եւ ճիշդ այդ օրինակն է զոր ընտրեց պետութիւն մը որու համար այնքան զոհողութիւն ըրած էք : Պետութիւն մը որ ինքզինքը զօրաւոր կը հռչակէ, բայց անկարող է ձեր պաշտպանութիւնը ապահովելու : Այս ամբողջը մէկ մարդու չարազդեցիկ կամքով, այն մարդուն զոր իշխանութեան գլուխ բերելու համար այնքան օժանդակեցիք » :

× Կոտառ, Վօտրէ, Պրուավա եւ Կառտ, Գաղտնի Բանակի ղեկավար զինուորականները մեկնած են Ալժերիայէն : Յարդ, յայտնի չէ թէ ո՞ւր են : Սպանական կառավարութիւնը յայտարարեց թէ իր գիտնալով Գաղտնի Բանակի ոչ մէկ ղեկավար մտած է Սպանիա :

×

Իրաւական անվերջանալի վէճեր եղան առջի օր, Տըկելտրի դատավարութեան ժամանակ :

Յիշենք թէ կառավարութիւնը, դժգոհ Սալանը դատող բարձր ատեանէն զոր ինք իսկ նշանակած էր, լուծելէ վերջ այդ բացառիկ դատարանը, կեանքի կոչից այս անգամ զուտ զինուորականներէ կազմուած Բարձր. Ատեան մը որուն նախագահը Զօր. տը Լառմինա, առաջին օրն իսկ հիւանդացաւ : Ասոնց առաջին գործն էր դատել ենթասպայ Տըկելտր, Գաղտնի Բանակի Տելթա ցանցին պետը եւ ինչպէս յայտնի եղաւ Կավուրին սպանողներու Տովըքառի եւ Փիկցի պետը :

Տեկելտր բացառիկ զինուորական մըն է : Պատուոյ լեգէոն ունի, զինուորական շքանշան եւ 10 պատուագիր : Երկու անգամ գնդ. տը Պլինեռի կեանքը ազատած է, ազատագրական կռիւներուն մասնակցած է, կռուած է Հնդկաչին, կռուած է Ալժերիա եւ վերջապէս մաս կազմած է 1961 Ապրիլի փուչին : Այս մէկն ալ մինչեւ վերջերս հերոս մըն էր :

Թիքսիէ – Վինեանքուռ համամիտ չէ այս դատավարութեան զոր ապօրինի կը նկատէ : Երկար բացատրողական մը յանձնած է դատարանին եւ յետաձգում կը պահանջէ : Պաշտպանողական կողմը կը յայտնէ թէ այս զինուորական Ատեանը կը փոխարինէ զինուորական բարձր. դատարանը քանի որ ձեռնհաս է, հակասական կերպով, դատելու մարդիկ որոնք ի բացակայութեան դատապարտուած են ջնջուած դատարանին կողմէ : Այդ դատարանին ջնջումը երբ այս դատը արձանագրուած էր անոնց գործունէութեան մէջ, նախատինք մըն է անոր անդամներուն հանդէպ : Կ՚ըսուի նաեւ թէ այն անձերը որ ընդունած են մաս կազմել այս Ատեանին, այդ ձեւով դէմ արտայայտուած կ՚ըլլան ջնջուած դատարանի անդամներուն տուած որոշումներուն : Թիքսիէ Վինեանքուռ դէմ է նաեւ որ Զօր. տը Լառմինա այս ատեանին նախագահ ըլլայ : Մարդը, խօսքով եւ գիրով ծանօթ թշնամի մըն է ապրիլեան շարժումի ղեկավարներուն : Ըսած է «կ՚արհամարեմ. այդ մարդիկը» (իմա՛ զօրավարները), գիրք մըն ալ գրած է ուր իր ատելութիւնը կ՚արտայայտէ : Արդ ի՞նչպէս կրնայ դատաւոր ըլլալ նման մէկը : Կը յիշէ նաեւ թէ 1944 Դեկտ. 13ին Զօր. Քաթռու գրած էր Զօր. տը Կոլի. յայտնելով թէ Լառմինա այլեւս ջղային հիւանդութեան մասնագէտէ միայն կախում ունի, վերջնականապէս : Իրեն տեղը նստած է Զօր. Կառտէ : Այս սպան փոխարինած է Զօր. Ժըլէն որ Ժուհոյի դատավարութեան ատեն խղճի պատճառաւ չէր ուզած դատավարութեան մասնակցիլ : Եւ Զօր. Կառտէ քուէ տուած է որ Ժուհօ մահուան դատապարտուի : Կառտէ կը բողոքէ « չէք կրնար գիտնալ ատիկա » կ՚ըսէ : Վերջապէս շատ երկար վիճաբանութիւններէ ետք Ատեանը չընդունիր պաշտպանողական կողմին առարկութիւնները, կ՚որոշէ դատավարութիւնը շարունակել եւ ի պաշտօնէ կը նշանակէ մեթր Մաքեներ եւ Թիքսիէ – Վինեանքուռ իբրեւ պաշտպան փաստաբան : Հոս փաստաբանապետը Կիւյոնէ կը բողոքէ, յայտնելով թէ ուրիշ փաստաբան պէտք է նշանակէ, իրաւունք չունի Թիքսիէ – Վինեանքուռին այդ պաշտօնը պարտադրելու, եւ ժամանակ պէտք է տայ այդ նշանակուած փաստաբանին որ թղթածրարը ուսումնասիրէ, ինչպէս ժամանակ տրուեցաւ Ատեանի նոր նշանակուած նախագահին (Կառտէ որ կը փոխարինէ Լառմինան) : Հոս ալ Ատեանը դէմ է : Ուրեմն կէսօրէ ետք, դատավարութիւնը տեղի կ՚ունենայ, Թիքսիէ – Վինեանքուռ եւ Տիկին Մաքեներ չեն հագած փաստաբանի իրենց պատմուճանը, կը ներկայանան ամէն օրուան, ամէն մարդու զգեստով քանի որ կ՚ըսէ Թիքսիէ – Վինեանքուռ. Ատեանի նախագահն ալ զինուորական զգեստով նստած է : Կը շեշտէ թէ իրաւական դրութիւն մը որ որեւէ հակակշիռ չունի կանոնաւոր իրաւականութիւն մը չէ : Փաստաբանը կը յիշէ նաեւ 1871ի Քոմիւնը երբ փաստաբան մը բողոքելով «բացառիկ իրաւականութեանց » դէմ նոյն ձեւով ներկայացած է դատարան :

Ապա կը սկսի նախագահին մենախօսութիւնը : «Ոտքի՛ Տըկելտր», բայց ամբաստանեալը չի շարժիր տեղէն եւ ոչ մէկ հարցումի կը պատասխանէ : Փաստաբաններն ալ չեն խօսիր : Իսկ խեղճուկրակ ոստիկաններ կուգան իբրեւ վկայ որ բան չեն յիշեր :

Պաշտպան փաստաբաններուն համար, փաստաբանապետը կը յայտնէ թէ փաստաբաններ չեն որ խօսք պիտի առնեն. այլ՝ «նշանակուած անհատներ» «պարոն» Թիքսիէ – Վինեանքուռ կը ձաղկէ ամբաստանեալ կողմը, դատախազը, կը յիշէ անցեալը, Սալանը եւն. : Ժամ մը ետք, Տըկելտր մահուան դատապարտած է : Տըկելտր կը քաշէ կը նետէ իր շքանշանները, կը համբուրէ կինը եւ առաջին ժպիտը դէմքին՝ կը հեռանայ :

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցականներուն այլեւս պարտադիր չէ կապայ հագնիլ եկեղեցիէն դուրս : Ինչպէս անգլեւսաքսոնեան երկիրներու մէջ արտօնուած է, այլեւս քահանաները պիտի կարենան բլեռճիմէնի զգեստով պտըտիլ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – Կորպախ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթն է՝ Հասարակաց Շուկայ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր հայրենիքի եւ ափիւռքի Հայու – թիւնը խանդավառութեամբ եւ երախ – տագէտ ղգացումով կը տօնէ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը :

Շատ մը տեղեր տօնուեցաւ ան եւ դեռ կը շարունակուի տօնուիլ, արժանավա – յել կերպով· արդար հպարտութեամբ մը, որովհետեւ պանծացուած ղէմքը՝ Մեսրոպ, խորհրդանշան մըն է, որ կը ներկայացնէ փոքրիկ երկրի մը, Հայաս – տանի մէջ, 1600 տարի առաջ, ազգային ու քաղաքակրթական չարժում մը : Կը ներկայացնէ ոչ միայն ինքզինք, իրրեւ բացառիկ տաղանդ մը եւ դերազանց հայ – րենասէր մտաւորական մը, այլեւ իրեն գործակից չատեր, օրուան հայրապետը՝ Սահակ Պարթեւ, թագաւորը՝ Վռամշա – պուհ, թարգմանիչներու հոյլը՝ գլխաւո – րութեամբ Եղնիկի, Կորիւնի եւ Խորենա – ցիի : Եւ կը ներկայացնէ Ե· դարու ազ – գային, կրօնական ու մշակութային չար – ժումը, որ կ'ամբողջանայ Մեսրոպի կող – մէ հայ դրերու գիւտով եւ Աստուածա – շունչի սքանչելի թարգմանութեամբ :

Գրերու գիւտը ապահովեց Հայութեան ապագան, փրկելով զայն օտար լեզունե – րու եւ մշակոյթներու տիրապետութե – նէն· Աստուածաշունչի թարգմանութիւ – նը, բացի Հայութեան հոգեւոր կեանքի կազմակերպումէն եւ լուսաւորութենէն, ժառանգ հայ ժողովուրդը գրական լեզուով մը, որ կը բարձրացնէ հայ միտքը եւ կը մնայ արդերազանցելի, իր ճոխութեամբ, քերականական ճշդութեամբ, չափա – կանութեամբ, րիթմով, եւ անսահմանե – լի գեղեցկութեամբ : Միայն Աստուա – ծաշունչի թարգմանութիւնը կը բաւէ, որ Հայութեան վարկը բարձրանայ, որով – հետեւ ամբողջ մշակոյթի մը կ'արժէ ան : Թարգմանութիւն մը՝ որ առեղծուած – ծութիւն է միանգամայն, նոր բառերու եւ բացատրութիւններու ընտրութեամբ, ճաշակի ու արուեստի բարձր ըմբռնու – մով եւ ազգագայ զարգացման հնարաւո – րութիւններով :

Հայ մշակոյթի առաջին, պարզ ու պզպզալուն աղբիւրն եղաւ ան, որմէ բխեցաւ յետագայ դարերու ազգային ու մշակութային նուաճումները: Ուրախ ենք, որ, 1600 տարի առաջ, ունեցած ենք Մեսրոպի նման դէմքեր եւ մեր հին լեզուին նման գեղեցիկ, իմացական, քանկագին անօթ մը, որ կը վկայէ մեր ժողովուրդի հոգեկան հարստութեան մասին :

Այսօր, ունինք աշխարհաբարը, գեղ – ջիկ իրրեւ լեզու եւ հարուստ իրմով բա – ւեղծուած գրականութեամբ :

Ծանօթ է Հայուն ճակատագիրը, ո – րուն կը հետեւի նաեւ մեր լեզուն: Զար – գացած է ան, դժուարութիւններու մէ – ջէն, բախելով բազմաթիւ խոչընդոտնե – րու, մինչեւ որ հասած է ան իր ներկայ վիճակին: Այսօր, մեր լեզուն կոտորակ – ուած է, տրուած ըլլալով որ մեր ժողո – վուրդը ցրուած է հայրենիքէն մինչեւ Ս· Միութեան հեռաւոր մասերը, յետոյ՝ Սփիւռքի մէջ, միշտ ենթակայ է՝ արտա – քին ազդեցութիւններու, որոնք կը խա – թարեն մեր լեզուն եւ, հետեւաբար, հա – յուն նկարագիրն ու գոյութիւնը: Լեզուն հայրենիքի բարբառն է եւ երբ կոտո – րակուի ան ու կորսուի, կը կորսուի նա – եւ Հայութիւնը, ուշ կամ կանուխ: Ա – նուադն Հայութիւնը կը դառնայ անլեզու բազմութիւն մը, կորուսեալ անդունդին եղերքը :

Կը գտնուինք քաղաքական ու ազգա – յին այնպիսի կացութեան մը մէջ, ուր ստիպուած ենք պաշտպանել ազգային այս լաստը, լեզուն, որուն կառչելով կը – նանք փրկել փոթորիկի բռնուած մեր ազգային գոյութիւնը :

Ազգապահպանման պայքար կը մղենք, եւ այս պայքարին առաջնակարգ, ամէ – նէն վճռական դիրքերէն մէկը կը հանդի – սանայ լեզուն: Եթէ կարենանք չահիլ մեր լեզուի պայքարը, կրնանք վստահ ըլլալ, որ պիտի չահինք մեր գոյութեան ընդհանուր պայքարը: Մեր ազգային ա – մէնէն վստահելի եւ ամէնէն անաւրիկ բերդերէն մէկն է ան, որուն պաշտպա – նութիւնը պիտի ստանձնենք, հաւաքա – բար, ազգովին, ինչպէս կ'ըսուի :

Այսօր, վտանգուած է մեր լեզուն, հետեւաբար, նաեւ մեր ժողովուրդը, այն աստիճան, որ կարօտ է պաշտպա – նութեան, ինչպէս հայ քաղաքական ու ազատութեան դատը:

Դժբախտաբար, շատ ալ չենք ըմբռներ լեզուին կարեւորութիւնը, եւ անզգալա – բար, նեռած ենք զայն երկրորդական, երրորդական աստիճանի վրայ: Թէ խո – սակցութեան մէջ եւ թէ գրականութեան մէջ, մեր լեզուական պաշտպանութիւնը ակարացած է եւ հետզհետէ կ'ընկղմի օ – տար ազդեցութիւններու հոսաքին մէջ, առանց այդ ընկղմումին դէմ մեր կողմէ մասնաւոր հոգածութեան եւ պաշտպա – նութեան յաւելեալ ճիգի :

Ունինք շատ շատեր, բազմութիւններ նոյնիսկ, որոնք լաւ չեն խօսիր հայերէ – նը, կ'ըսուին յաճախ ազճատ եւ օտար բառերու գործածութեամբ: Կարեւորու – թիւն չեն տար հայերէնին, եւ կը խօսին զայն այնպէս, ինչպէս կը խօսէին դար մը եւ աւելի առաջ: Ոչ ոք կը համար – ձակի օտար լեզու մը, օրինակ անգլերէ – նը, խօսիլ սխալներով լեցուած: Եւ, է – թէ խօսին, խօսողները կը ջանան օրէ օր կատարելագործել զայն, նոր ընթերցում – ներով եւ բառերու զգոյշ եւ հոգածու ընտրութեամբ: Այնպէս չէ հայերէնի պարագան· կը խօսուի ան, անուսթու – թեամբ, սրբէկ կերպով, օտար եւ նոյն – իսկ մեր թշնամիին անճառելի բառերու գործածութեամբ, առանց զիտնալու : Այս կերպով կը տպեղնայ մեր գեղեցիկ հայերէնը ու կ'աղքատանայ ան, հակա – ռակ անոր որ աւելի քան հարիւր տար – ուան զարգացման ընթացք մը ունեցած է: Կ'անդրադառնա՞նք , թէ որքան կը դժուարանայ անոր ուսուցումը մեր նոր սերունդին, որ տարբեր լեզուներ կը լսէ, սկսելով իր ընտանիքէն մինչեւ հանրա – յին սրահները, առանց ծանօթ ըլլալու թուրքերէն այլանդակ բառերուն, զոր կը գործածէ իրրեւ հայերէն բառեր: Ա – նուրդ լեզուին գործածութիւնն իսկ կը դժուարացնայ, որովհետեւ մեր լեզուն որ գեղեցիկ է, կը տպեղնայ եւ կը կորսըն – ցնէ իր ներդաշնակութիւնը ու հետեւա – բար, հմայքը :

Սակայն, միայն խօսակցութեան մէջ չէ, որ կը թերանանք, այլեւ մեր գրա – կան լեզուին մէջ: Մեր մտաւորականու – թիւնը նոյն մեղքը կը գործէ յաճախ, իր անտարբերութեամբ ու անփութու – թեամբ: Քիչեր կան, որ յարգանք ունին հայ լեզուի հանդէպ· աւելի քիչեր՝ ո – րոնք ճիշդ ու գեղեցիկ գրելը անհրա – ժեշտ կը նկատեն: Մտածում ու ըսելիք ունեցիր, եւ արտայայտէ այնպէս, ինչ – պէս կ'ուզես.— այս է ընդհանրապէս չա – տերու կարծիքը: Եղած են ու կան արժէ – քաւոր գրողներ, որոնք այս կարծիքը պաշտպանած են, կարեւորութիւն չտա – լով գրական լեզուին ճշդրութեան ու գե – ղեցկութեան: Իրականութիւնը այն է սակայն, որ գրականութեան եւ, մանա – ւանդ, հրապարակագրութեան մէջ, չատ քիչ լաւ գրողներ ունինք: Թերթերուն մէջ, լեզուական սխալները կը վխտան , առանց կարեւորութիւն տալու· ոմանց համար հայերէնը ազարակ մը դարձած է, ուր ամէն ոք կրնայ մտնել եւ իր ու – զածին պէս չարժիլ :

Այս անձերը երբ հարկ ըլլայ, օտար լեզուով գրելու կամ օտար բառ մը կամ բացատրութիւն մը գործածելու, քանի մը բառարան կը բանան, հապճած սրբ – ուած կը մօտենան օտար լեզուին· յար – գանքով ու խանդավառութեամբ· բայց երբ խնդիրը հայ լեզուին գայ, կարեւո – րութիւն իսկ չեն տար· թափթփած վր – րայ – գլուխով կը վարուին անոր հետ : Բառարան բանալու յաղնութիւնը չանձն չեն առներ : Այս անփութութիւնն է որ մեր լեզուն կը տանի անկումի:

Լեզուն, սակայն, գրական գործի մը կէս արժէքն է, չենք խօսիր ոճի մասին՝ որ կ'ամբողջացնէ գործ մը, համադրա – յին ու անմահ դարձնելով զայն :

Ամէն պարագայի մէջ, կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մը մէջ, ուր հար – կադրուած ենք պաշտպանել մեր լեզուն, անդադար պահել զայն եւ գեղեցկացնել: Ագրող սերունդին նուիրական պար – տականութիւնն է ոչ միայն պահել այս ժառանգութիւնը, այլեւ փոխանցել զայն յաջորդ սերունդներուն :

Մտածելու մը, որ անհրաժեշտ է ազգապահպանումի մեր պայքարին մէջ, պաշտպանելու համար մեր լեզուն· յոյ – ժանակ չտեղալու մեր գոյութեան կռիւին մէջ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Համայնավար Չինաստանէն Հոնկ Քոնկ հեղեղներու նման վազող չինացի տար – բեր – փախստականներուն կացութիւնը համաչխարհային կարեկցութիւն արթնց – ուց ամէն տեղ :

Թէ տասնեակ հազարներով այրեր, կի – ներ ու մանուկներ անօթի են, այս մա – սին ոչ մէկ կասկած : Արդէն իսկ չափա – զանց խճողուած Հոնկ Քոնկ քաղաքին եւ անոր կառավարութեան կառուցած չան – քերը արժանի են ամէնուն չնորհակալու – թեան եւ չնորհաւորութեան :

Եւ սակայն վերջին քանի մը չարաթ – ներու ընթացքին Չինաստանի անօթի ժո – ղովուրդին հանդէպ ցոյց տրուած հա – մակրութիւններն ու կարեկցութիւնները չեն կրնար փոխել կացութիւնը : Համայ – նավար Չինաստան ինք պէտք է որոնէ ու գտնէ իր ցաւին դարմանը :

Որովհետեւ գլխաւոր հարցը փախստա – կաններու տեղաւորումէն բոլորովին տարբեր է :

Ինչպէս գիտեմ տուաւ Մ. Նահանգնե – րու արտաքին նախարար Տին Ռասք, երբ ունենաք 650 միլիոն անօթի բերաններ , ձեր առաջեւ կը ներկայանայ հարց մը , որ լուծման միջոցներու մասին խորհելու առիթ չի տար ձեզի :

Աչխարհի բոլոր ազգերը, ինչպէս ը – րին, կրնան առեն մը եւս կարեկցիլ եւ չարունակել կերակրել անօթի բերան – ները, բայց վերջ ի վերջոյ Համայնա – վար Չինաստան պէտք է գտնէ դարմա – նը :

Որովհետեւ ասիկա ներքին հարց մըն է :

Համայնավար Չինաստանի դժուարու – թիւնները կարելի չէ վերագրել միայն բնական ազէտներու եւ դժուարու – թեանց : Կառավարութեան ծրագիրնե – րը, երկրի կարողութենէն չատ բարձր են : Անոնք պէտք է վերադնահատութեան ենթարկել , մինչեւ այսօր գործադրուած միջոցառումները, արտադրութիւնը եւ պայն բաչխելու կերպերը պէտք է փո – ւին :

Չինաստանի ցամաքամասը իրեն են – թարկելէն ասդին, կառավարութեան պաչտօնատարներու աչքերուն առջեւ հա – րիւրաւորներ եւ հարիւր հազարաւորներ փախան արտասահման· յիշեալ փախս – տեալները ամենքն ալ հարուստ դասակարգին պատկանող անձեր էին : Անոնք իրենց հետ տարին ոչ միայն իրենց ամբողջ ունեցուածքը, այլեւ մեծ քանակութեամբ ոսկի եւ արծաթ : Ասոնց մեծ մասը ներկայիս կը գտնուի Թայվանի կղզիին վրայ, ուր Չան Քայ Շէքի կառավարութիւնը ապաստանած է :

Նշանակելի միակ դէպքը պատահեցաւ այն պահուն, երբ Սթալին բաժակ մը չամփաներ ձեռքին, դառնալով սպասա – կի մը, հրաւիրեց զայն խմել Եւկոսլա – վոյ կենացը ...

Ներս սպասեակը չտաբեցաւ , ա – մամեցաւ եւ սակայն, Սթալին, խօսքը վերսին անոր ուղղելով, ըսաւ :

— Ուրեմն, չե՞ս ուզեր խմել խորհր – դային եւ Եւկոսլաւ բարեկամութեան կենացը ...

Այն ատեն, սահմռկած սպասեակը վեր – ցուց բաժակ մը եւ մէկ ումպով պարպեց զայն :

Տեսակ մը բռնակալական, կոպիտ եւ ահաւոր բնոյթ ունէր այս տեսարանը , եւ սակայն, ներկաները բոլորն ալ բռնա – կան պետի ժպիտով մը ընդունեցան զայն , անոր մէջ տեսնելով Սթալինի սէրն ու բարեկամութիւնը՝ դէպի Եւկոսլաւ ժո – ղովուրդը ...

Հոդ էր որ երկրորդ անգամ Սթալինը տեսնելու պատեհութիւնը ունեցայ: Դի – զոհ երեւոյթ մը ունէր, սակայն չունէր Մոլոթովի սառն վերաբերմունքը : Ոչ մէկ խօսք ուղղեց ինծի : Ակնյայտնի էր որ Կարմիր Բանակի գինուորներու հասցէին եղած խօսքերը ոչ մոռցած էին ոչ ալ ներումի արժանացած :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(9 Շար·)

ԶՐՈՅՑ ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ

Ուրիշ խօսքով, կը գտնուէի հանելու – կի մը առջեւ որուն լուծումը կը փնտռեն բոլոր անոնք որ բարի կամեցողութեամբ մը ընդգրկած են համայնավարական գա – ղափարապաչտութիւնը եւ որոնք ուշ կամ կանուխ կը գիտակցին այն հակասու – թիւններուն որոնք գոյութիւն ունին ճշ – մարիտ գաղափարին եւ կուսակցութեան ղեկավարներու գործելակերպին միջեւ ...

×

1945ի Ապրիլին, Եւկոսլաւ պաչտօնա – կան պատուիրակութիւն մը պիտի մեկ – նէր գէպի Ս· Միութիւն, ստորագրելու համար համագործակցութեան դաչնագիր մը : Պատուիրակութիւնը գլխաւորուած էր Թիթոյի կողմէ, որուն կ'ընկերանա – յին արտաքին գործոց նախարար Տոքթ· Սուպաչիչ եւ տնտեսական հարցերու եր – կու նախարարներ՝ Անտրեյեվ եւ Փեթ – քովիչ :

Այն իրողութիւնը որ ես ալ մաս կը կազմէի այդ պատուիրակութեան, յայտ – նապէս գոյց կուտար այն բազձանքը որ ունէր՝ ուղղակի չփումներով կարմիր Բանակին հասցէին ուղղուած « անարգանք»ը մաքրելու համար: Թիթո պարզապէս իմ անունս ալ գրած էր պատուիրակութեան ցանկին մէջ եւ քանի որ խորհրդային ղեկավարներու կողմէ որեւէ ընդդիմութիւն ցոյց չէր տրուած իմ մասնակցութեանս առթիւ, միւս պատուիրակներուն հետ տեղ գրաւեցի ռուսական օդանաւի մը մէջ :

Ապրիլի սկիզբն էր եւ եղանակը այն – քան ալ նպաստաւոր չէր : Մեր օդանաւը ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին ու – նեցաւ զօրաւոր ցնցումներ: Թիթո եւ պատուիրակութեան անդամներուն մեծ մասը կը տառապէին «օդի հիւանդու – թիւն»էն: Ես ալ անհանգիստ էի, բայց բոլորովին տարբեր տեսակէտով մը:

Այս անհանգստութիւնը զգացի այն պահուն իսկ երբ իմացայ որ պիտի ճամ – բորդէի ու այս բանը տեւեց մինչեւ ըմ – թալինի հետ հանդիպումս: Ինծի կը թո – ւէր թէ ապաչխարող մըն էի: Արդէն Պել – կրատի մէջ իմ չուրջս ստեղծուած էր անտանելի մթնոլորտ մը, իբր թէ ըլլայի անձ մը որ ինկած էր չատ ցածերը, մէ – կը՝ որ գործած էր «ծանր յիմարութիւն» մը: Ինծի պէս մարդու մը համար, ու – րեմն, իր մեղքերը քաւելու համար ուրիչ միջոց չկար՝ այլ միայն ու միայն ապա – ւինել Սթալինի ողորմածութեան ...

Մեր օդանաւը կը մօտենար Մոսկուայի թռիչքավայրին, երբ ինծի արդէն ընտանի մեկուսացման դպացումը կը գրաւէր ամբողջ էութիւնս : Բոլոր ընկերներս, դէնքի եղբայրներս տակաւ կը լքէին զիս, վտանգի ինծի հետ որեւէ չփում կուսակցութեան ծոցին մէջ ունեցած իրենց դիրքը կրնար վտանգել եւ կրնային իրենք ալ նկատուիլ «հեր – ձուածողներ »...

Անտրեյեվի հետ մեր մտերմիկ կապե – րը ծնունդ առած էին պատերազմի եւ բանտային չարչարանքներու ընթացքին : Կը թուէր թէ ան հիմա կը խղճար ինծի եւ սակայն, անկարող էր բան մը ընելու եւ ես չէի համարձակիր մօտենալ իրեն, նախ՝ չնուաստանալու համար, այլ մաս – նաւանդ կը վախնայի որ վնաս կրնայի հասցնել իր դիրքին :

Գալով Թիթոյի, ան լուռ կը մնար այս խնդրին վերաբերմամբ, իբրեւ թէ բան մը պատահած չըլլար եւ որեւէ կարծիք չէր յայտներ իմ մասիս : Այսուհան – դերձ, կը կասկածէի թէ իր լռութիւնը քաղաքական պատճառներ ունէր եւ թէ խորքին մէջ ան համաձայն էր ինծի :

Եւկոսլաւ – խորհրդային դաչնագրի ստորագրութիւնը որեւէ դժուարութիւն չյառաջացուց: Այս կարգի դաչնագիր – ները սովորական դարձած էին եւ ինծի կը մնար միայն ստուգել Թարգմանու – թիւնը :

Դաչնագիրը ստորագրուեցաւ Կրեմլի – նի մէջ, Ապրիլ 11ի իրիկունը :

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐՔԻՑ՝

ՎԱՀԱՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ

ՍԱՐԵՐ ՀԱՐՈՒՑԱԾ

Մանուկ հասակում մայր ու հոգատար տատիկի խնամքով մեծացած Վահանը ամբողջ կյանքում մեծ սեր է տածել իր հայրենի գյուղի հանդերի, ծաղկած արտերի, ջրերի ու ծառերի հանդեպ։ Ամեն տարի գարնանը, երբ գյուղում ցանքսերն էին սկսվում, նա հոգեպես ապրում էր հոր ու հարևանների հետ։ Ամռանը, հնձի ժամանակ, նա ուրախանում էր հոր հաջողությունների համար։ Ամեն աշուն նա ուրախությամբ էր դիմավորում հարուստ բերքը։

Վահանը ծնվել է 1914 թվականին։ Նրա հայրը՝ Գրիգոր Շահնազարյանը, ծնվել է 1880 թվականին։ Նա ծնվել է աղքատ գյուղացու ընտանիքում։ Մանուկ հասակում նա ոչխարներ է արածեցրել, հետո ծառայել է հարուստների մոտ։ Գրիգորը 1905 թվականի հեղափոխության տարիներին ակտիվ մասնակցություն է ունեցել հեղափոխական շարժմանը։ Նա եղել է գյուղի ամենաառաջադեմ գյուղացիներից մեկը։ Նրա հետ միասին հեղափոխական գործունեություն են ծավալել նաև նրա եղբայրները՝ Ստեփանը և Հակոբը։

1917 թվականին, երբ Գրիգորը 37 տարեկան էր, նա ընտրվեց գյուղի խորհրդի նախագահ։ Նա ղեկավարեց գյուղի աղքատների պայքարը հարուստների դեմ։ Գրիգորը ջանում էր, որ հողերը հավասարաչափ բաժանվեն, որ ոչ ոք չզրկվի իր բաժնից։ Նա ամեն կերպ աշխատում էր, որ գյուղի աղքատները ազատվեն հարուստների ճնշումից։

Գրիգորի ընտանիքում մեծացել են հինգ երեխաներ՝ երեք տղա և երկու աղջիկ։ Վահանը ամենափոքրն էր ընտանիքում։ Նրա մայրը՝ Մարիամը, ծնվել է 1885 թվականին։ Նա աշխատասեր, բարի և հյուրասեր կին էր։ Մարիամը ամուսնացել է 1900 թվականին։ Նա ամուսնանալուց հետո տեղափոխվել է ամուսնու տունը։ Մարիամը ամուսնանալուց առաջ ոչ մի օր չէր աշխատել։ Նա ամուսնանալուց հետո սկսեց աշխատել։ Նա ամեն առավոտ վաղ արթնանում էր, պատրաստում էր նախաճաշը, հետո գնում էր դաշտ։ Նա աշխատում էր մինչև երեկո։ Երեկոյան նա տուն էր գալիս, պատրաստում էր ընթրիքը, կերակրում էր անասունները։ Մարիամը ամուսնանալուց հետո ամեն տարի ունենում էր մեկ երեխա։ Նրա առաջին երեխան աղջիկ էր, նրան անվանեցին Աստղիկ։ Աստղիկը մեծացավ, ամուսնացավ և տեղափոխվեց հարևան գյուղ։ Նրա երկրորդ երեխան տղա էր, նրան անվանեցին Արտավազդ։ Արտավազդը մեծացավ, ամուսնացավ և մնաց հայրական տանը։ Նրա երրորդ երեխան աղջիկ էր, նրան անվանեցին Նվարդ։ Նվարդը մեծացավ, ամուսնացավ և տեղափոխվեց քաղաք։ Նրա չորրորդ երեխան տղա էր, նրան անվանեցին Վահան։ Վահանը մեծացավ, ամուսնացավ և մնաց հայրական տանը։ Նրա հինգերորդ երեխան աղջիկ էր, նրան անվանեցին Անահիտ։ Անահիտը մեծացավ, ամուսնացավ և տեղափոխվեց քաղաք։

Վահանը մանկուց սիրում էր աշխատել։ Նա սիրում էր օգնել հորը և մորը։ Նա սիրում էր հոգալ անասունների մասին։ Նա սիրում էր ջրել ծառերը։ Նա սիրում էր հնձել խոտը։ Նա սիրում էր կալսել հացը։ Նա սիրում էր հերկել հողը։ Նա սիրում էր ցանել սերմերը։ Նա սիրում էր հավաքել բերքը։ Նա սիրում էր ամբարել պաշարները։ Նա սիրում էր ամեն ինչ անել իր ձեռքերով։

Վահանը սիրում էր իր հայրենի գյուղը։ Նա սիրում էր գյուղի ամեն մի տունը, ամեն մի ծառը, ամեն մի ճանապարհը, ամեն մի արտը, ամեն մի այգին, ամեն մի ջրվեժը, ամեն մի աղբյուրը, ամեն մի գետակը, ամեն մի լեռը, ամեն մի ձորը, ամեն մի քարը, ամեն մի ծաղիկը, ամեն մի թռչունը, ամեն մի կենդանին։ Նա սիրում էր գյուղի մարդկանց։ Նա սիրում էր իր հարևաններին։ Նա սիրում էր իր ընկերներին։ Նա սիրում էր իր դասընկերներին։ Նա սիրում էր իր ուսուցիչներին։ Նա սիրում էր իր դպրոցը։ Նա սիրում էր իր գրքերը։ Նա սիրում էր իր տետրերը։ Նա սիրում էր իր գրիչները։ Նա սիրում էր իր մատիտները։ Նա սիրում էր իր ռետինները։ Նա սիրում էր իր քանոնները։ Նա սիրում էր իր գրպանի դանակը։ Նա սիրում էր իր գրպանի թաշկինակը։ Նա սիրում էր իր գրպանի գրպանները։

Վահանը սիրում էր կարդալ։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր կարդալ հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր գրել։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր գրել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր նկարել։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր նկարել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր երգել։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր երգել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր պարել։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր պարել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր խաղալ։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր խաղալ հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր քնել։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր քնել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր ապրել։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր մեռնել։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր ապրել։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր մեռնել։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր ապրել։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր մեռնել։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր ապրել։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր մեռնել։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր ապրել։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր ապրել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Վահանը սիրում էր մեռնել։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի մարդկանց մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծառերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ջրերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի լեռների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ձորերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի քարերի մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի ծաղիկների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի թռչունների մասին։ Նա սիրում էր մեռնել հայրենի գյուղի կենդանիների մասին։

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէնլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արփուն Պէնլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահագն Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Արփակ Գափուճեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Չիվիճեան, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, կեսրոջ, քրոջ եւ մօրաքրոջ

ԷՕԺԷՆԻ ՊԷՆԼԵԱՆ
(Ծնեալ Բարսեղեան, Պրուսացի)

որ տեղի ունեցաւ Փարիզ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Յուլիս 2ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ժամը 10·30ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գործադուլներու հետեւանքով, երկաթուղիի ընկերութիւնը ստիպուած է փոփոխութիւններ կատարել իր կարգադրութեանց մէջ, հետեւաբար օդափոխութեան գացող տղայոց մեկնումը հետեւեալ կերպով տեղի պիտի ունենայ.—

Առաջին խումբը կը մեկնի Յուլիս 5, Հինգշաբթի գիշեր: Հաւաքուիլ ժամը 10-ին Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ:

Այս խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստոս 6ին, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 6·30ին :

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
—— PARIS - 6e ——

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

Նկարներուն

ՄԻՆՉԵԻ ՅՈՒԼԻՍ 20

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դաշտահանդէսը այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէսինէէն վեր Սէն-Նիզէրի, Շաթօ տը Պօռըկառի գեղատեսիլ ծառաստանի եւ Պաղ ջուրի մօտ :

Պիտի կատարուի աշակերտութեան մրցանակաբաշխումը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Ռընաժի, Լանսէի, Ռոնտոյի եւ բոլոր շրջակայքի հայ հասարակութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Օթռքառի ժամերը.— Դպրոցէն կը մեկնի ժամը 8·45, Շըմէն տը Լաբլէն ժամը 9, Փլաս Վէօրտէն ժամը 9·15, Ռիւ Տալամպէր ժամը 9·25, Քուռ Պէռիա (կամուրջի մօտ) ժամը 9·35:

Անձրեւի պարագային պիտի յետաձգուի յաջորդ Կիրակի, 8 Յուլիսին, նոյն վայրը եւ նոյն մեկնումի ժամերը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Վիէնի մէջ Հերոսներու Օրը տեղի կ'ունենայ Կիրակի՝ Յուլիս 22 :

×

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 22ին :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան : Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է Յուլիս – Օգոստոսին եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու կարճատեւ առժամեայ փոփոխութիւններով :

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— Դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն:

Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն :

Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1962):

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7. Ն. Ֆ.:

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ – Ս. ՂԱԶԱՐ
ԵՒ
ՀՌՈՄ – ՎԱՏԻԿԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարսէյլէն՝ 17 Օգոստոս
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մարսէյլ՝ 1 Սեպտեմբեր

ԳԻՆ՝ անձ գլուխ, 350 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեան համար անձամբ կամ գրաւոր դիմել՝
FERDI ABADJIAN
293, Chemin de St.-Julien
MARSEILLE (12)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 22 Կիրակի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան դաշտա-պարահանդէսը՝ ՅՈՒԼԻՍ 8ԻՆ, ԼԱ ՖԵՎ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ եւ մասնաւորաբար

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ
եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT DJOCHGOUN
4. Rue de la Butte, MARSEILLE 2e
(Place Jules Guesde)

ՎԱԼԱՆՍ – ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Յուլիս 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Հովանաւորութեամբ Վալանսի Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ԱՐՄԵՆԻԱ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Մարսէյլի, Լիոնի եւ Վիէնի մէջ գտած խանդավառ ընդունելութենէն ետք կուտայ հայկական տոհմիկ երգերու

ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ

ՐԱՖՖԻ ԲԱԲԳԷՆ ՍՎԱՃԵԱՆԻ
Ղեկավարութեամբ
(Լիբանանի պետական երաժշտանոցէն)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ոեւէ աշակերտ: Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ
ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ
ԲԱՆԱԿՈՒՄ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1962 — **SAVOIE**

Կ'ուզէ՞ք որ ձեր զաւակը իր արձակուրդը անցընէ բարոյական մաքուր եւ կենսունակ մթնոլորտի մը մէջ, ծանօթանայ հայ մշակոյթին, դիմեցէք հետեւեալ հասցէներուն՝ Տեղեկութիւններու համար՝

ՓԱՐԻԶ
Centre d'Etudes Arméniennes
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Ա. յարկ, Ուրբաթ օրերը ժամը 19-էն ետք կամ Երեքշաբ. 20·30 ետք:

ԼԻՈՆ
Alex Siranossian, 2 Rue Galtier
LA MULATIERE (Rhône)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋԱՆ
J. Nazarian, Chemin de Gery
MONTELIMAR (Drôme)

ՄԱՐՍԷՅԼ
G. Khayiguian, 1, Bld. de l'Helvétie
MARSEILLE (12)

ԺԸՆԵԻ
Mlle M. Thomassian
8, Avenue de la Praille
GENEVE (Suisse)

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՆ

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԿՐԸՆՈՊԼԻ Եօթնեղբայրեանի ընկերները այս Շաբաթ գիշեր:

Վերոյիշեալ երկու ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը եւընկեր Երուանդ Խաթանասեան :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ :

"ՆԱՄՈՒՍ"Ը ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Շանթ թատերախումբը բացառիկ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Նամուսը, Շաբաթ, Յուլիս 7, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ սրահին մէջ:

AGENCE LAGRANGE

Fondée en 1876

la seule agence travaillant sur toute la France avec ses 400 correspondants locaux.

recherche

PAVILLONS - VILLAS - TERRAINS

expertise gratuite et discrète par notre spécialiste

M. Edouard Mavian

34, Rue Pasquier, PARIS - ANJ. 77-65

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ

ՁՄԵՌԸ

ԱԺԱՆ ՏԱՔՆԱԼ
ՁԵՐ ԱԾՈՒԽԸ

ԱՄԱՌԸ

ՊԷՏՔ Է ԳՆԷՔ

ALEXANIAN
ԱԾՈՒԽ – ՄԱԶՈՒԹ

Bureaux	Chantier
10 bis, Bd. Rodin	7, Rue du Pourtour
ISSY-LES-MOULINEAUX	MEUDON
MIC. 28-79	OBS. 22-71

Dépositaire Butagaz

Դիմեցէք ամառուան գիներու ցանկը ստանալու համար :

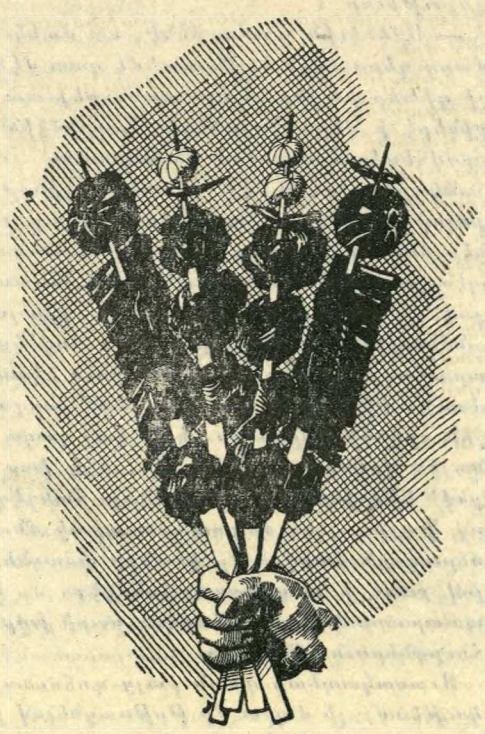

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt